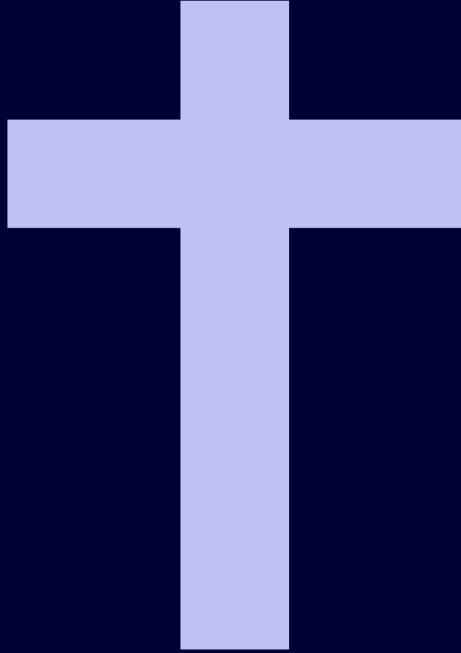

Fulfulde Burkina,
Dewtere Laamdo
Amaana Keso

Fulfulde Burkina New Testament

Fulfulfe Burkina, Dewtere Laamdo Amaana Keso Fulfulde Burkina New Testament

copyright © 2012 SIM International

Language: Fulfulde Burkina (Fulfulde, Western Niger)

Dialect: Burkina

Translation by: SIM International

Fulfulfe Burkina, Dewtere Laamdo Amaana Keso

This translation, published by SIM International, was published in 2012.

If you are interested in obtaining a printed copy, please contact the SIM (Mission Protestante) , BP 1552, Ouagadougou 01, BURKINA FASO.

This translation text is made available to you under the terms of the Creative Commons License: Attribution-Noncommercial-No Derivative Works. (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/>) In addition, you have permission to port the text to different file formats, as long as you do not change any of the text or punctuation of the Bible.

You may share, copy, distribute, transmit, and extract portions or quotations from this work, provided that you include the above copyright information:

You must give Attribution to the work.

You do not sell this work for a profit.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Permissions beyond the scope of this license may be available if you contact us with your request.

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents.

For other uses, please contact the respective copyright owners.

2014-10-02

Contents

Matta	1
Marku	41
Lukka	66
Yuhanna	106
Golle Nulaaḅe	136
Romankooḅe	174
1 Korintunkooḅe	191
2 Korintunkooḅe	207
Galaatiyankooḅe	218
Efeesunkooḅe	224
Filipiyankooḅe	230
Koloosiyankooḅe	234
1 Tesaloniyaninkooḅe	238
2 Tesaloniyaninkooḅe	242
1 Timote	244
2 Timote	249
Tiitu	252
Filemon	254
Ibraninkooḅe	255
Yaakuuba	268
1 Piyeer	272
2 Piyeer	277
1 Yuhanna	280
2 Yuhanna	284
3 Yuhanna	285
Yahuuda	286
Bangingol	288

Linjiila Iisaa mo Matta winndi

*Haala maamiraaḅe Iisaa
(Lukka 3.23-38)*

¹ Inan binndi kollooji inde maamiraaḅe Iisaa Almasiihu, dimaado ley lenyol Daawda, taan Ibrahiima:

² Ibrahiima rimi Isiyaaka.

Isiyaaka rimi Yaakuuba.

Yaakuuba rimi Yahuuda e minyiraaḅe muudum.

³ Yahuuda rimi Fares e Sera. Been ngoni 6e o rimdi e Tamar.

Fares rimi Hesruuna.

Hesruuna rimi Aram.

⁴ Aram rimi Aminadaabu.

Aminadaabu rimi Naasuuna.

Naasuuna rimi Salmon.

⁵ Salmon rimi Bo'as, mo o rimdi e Rahabu.

Bo'as rimi Obet, mo o rimdi e Ruttu.

Obet rimi Yesa.

⁶ Yesa rimi Daawda kaananke oon.

Daawda rimi Suleymaana. Oon woni mo o rimdi e dee Uriya-no.

⁷ Suleymaana rimi Robo'am.

Robo'am rimi Abiya.

Abiya rimi Asa.

⁸ Asa rimi Yosafat.

Yosafat rimi Yoram.

Yoram rimi Usiya.

⁹ Usiya rimi Yotam.

Yotam rimi Akas.

Akas rimi Hesekeya.

¹⁰ Hesekeya rimi Manasa.

Manasa rimi Amon.

Amon rimi Yosiya.

¹¹ Yosiya rimi Yekoniya e minyiraaḅe muudum.

Dum hawrii e jamaanu mo Alhuudiyankooḅe njaalanoo, njaaraa Baabiila.

¹² Caggal 6e njaaraama Baabiila,

Yekoniya rimi Seyaltiyel.

Seyaltiyel rimi Sorobabel.

¹³ Sorobabel rimi Abiihudu.

Abiihudu rimi Eliyakim.

Eliyakim rimi Asoro.

¹⁴ Asoro rimi Sadok.

Sadok rimi Akim.

Akim rimi Eliyuda.

¹⁵ Eliyuda rimi Eliyasar.

Eliyasar rimi Mattan.

Mattan rimi Yaakuuba.

¹⁶ Yaakuuba rimi Yuusufi, jom suudu Mariyama.

Mariyama woni inna Iisaa bi'eteedo Almasiihu oon.

¹⁷ Ndelle dum hawrii e jamaanuuji sappo e nay illa Ibrahiima faa yottii Daawda. Illa e Daawda faa yottii nde Alhuudiyankooḅe konanoo njaaraa Baabiila ndeen fu, wo jamaanuuji sappo e nay hawrata. Woodi du, illa nde Alhuudiyankooḅe konanoo njaaraa Baabiila faa garol Almasiihu ndeen, wo jamaanuuji sappo e nay hawrata.

*Haala rimeede Iisaa Almasiihu
(Lukka 2.1-7)*

¹⁸ Inan no Iisaa Almasiihu rimiraa: Mariyama inniiko oon wo kaḅḅanaado Yuusufi. Ammaa fadde makko e suddeede, tawi o reedirii saabe baawde Ruuhu Ceniido. ¹⁹ Yuusufi kaḅḅando mo oon wo neddo ponnditiido, yidaa semtinde mo, anniyake fiirtude kaḅḅal ngaal e suuraare. ²⁰ Nde o miilotonoo dum ndeen, maleyka Joomiraado wari to makko ley koydol, wi'i mo:

—Yuusufi, taan Daawda, taa hulu 6an Jude Mariyama, sabo 6innigel ngel saawi ngeel e Ruuhu Ceniido yuuri. ²¹ O riman 6iddo gorko. Inndiraa mo Iisaa, sabo wo kanko hisinta yimḅe makko e hakkeeji muḅḅen.*

²² Dum fuu, dum wadii faa haala ka Laamdo yottini annabaajo kaan tabita nde wi'unoo:

²³ «Surbaajo mo anndaa gorko reedan, rima 6iddo gorko.

O inndirte Imanuwel.»†

Maanaa innde ndeen wo: «Laamdo ina wondi e meeden».

²⁴ Nde Yuusufi finunoo ndeen, wadi no maleyka Joomiraado wi'iri dum noon. O 6anji Mariyama, ²⁵ ammaa o wondaay e

* **1:21** Innde Iisaa ndeen, e ley Ibraninkoore wo Yoosuwa. Inde fiirta «Joomiraado wo kisinoowo». † **1:23** Esaaya 7.14.

muudum faa rimi biiddo gorko. Yuusufi inndiri biiddo oon Iisaa.

2

No jom'en anndal ngardi faa ndaara Iisaa

¹ Iisaa rimaama Baytilaama ley leydi Yahuudiya e jamaanu laamu Hirudus. Jom'en anndal yuuri lettugal, ngari Urusaliima. ² Nde 6e ngarnoo ndeen, 6e mbi'i:

—Toy kaananke Alhuudiyankoo6e di-maado joonin oon woni? Min nji'ii hoodere makko 6angii lettugal, min ngarii sujidande mo.

³ Nde Hirudus kaananke oon nannoo dum fu, huli, kam e yim6e Urusaliima fuu.

⁴ O noddi hooree6e almaami'en e jannginoobe Tawreeta been fuu, o yami dum'en toy Almasiihu oon jeyi rimeede. ⁵ Be njaabii mo, 6e mbi'i:

—Baytilaama ley leydi Yahuudiya, sabo inan ko annabaajo winndunoo:

⁶ «Aan, Baytilaama, leydi Yahuudiya, tannyoral a wanaa wuro famaro hakkunde gure Yahuudiya mawde deen.

Sabo ardotoodo yuuran e maada, garoowo faa dura yim6e am, Israa'iilankoo6e.»*

⁷ Ndeen Hirudus noddi jom'en anndal been e cuncukka, yami 6e wakkati mo hoodere ndeen 6angi. Be paamini mo.

⁸ Caggal duum, o neli 6e Baytilaama. O wi'ii 6e:

—Njehee, kumpitowodon kabaaru cukalel ngeel faa tannyoron. Si on nji'ii ngel fu, ngaron kumpiton kam faa miin du mi yaha, mi sujidanowa ngel.

⁹ Nde 6e nannoo ko kaananke oon haali duum ndeen, 6e ndilli. Hoodere nde 6e njiinoo lettugal ndeen ardii 6e yaade. Nde ardii 6e faa nde yottii do cukalel ngeel woni doon, de nde darii. ¹⁰ Ko 6e nji'i hoodere ndeen duum, 6e ceyii seyo manngo sanne. ¹¹ Be naati ley suudu nduun, 6e nji'i cukalel ngeel e inniigel Mariyama. Be kippii e leydi, 6e kujidani ngel. Be njaltini gineeji ma66e, 6e teddiniri ngel kanje e sii

¹² Caggal duum, Laamdo gongini 6e ley koydol taa 6e njeccoo to Hirudus. Ndelle 6e kootiri leydi ma66e laawol gonngol.

No Yuusufi doggiri suudowii leydi Misira

¹³ Nde jom'en anndal been ndillunoo fu, maleyka Joomiraado wari e Yuusufi ley koydol, wi'i dum:

—Umma, hooyu cukalel ngel e inna muudum, ndogga njaaha Misira. Keddodaa toon faa nde mbi'oymaami ngartaa. Sabo Hirudus filoto cukalel ngel faa wara ngel.

¹⁴ Yuusufi ummii jemma, hooyi cukalel ngeel e inniigel, de 6e ndilliri Misira. ¹⁵ O heddi toon faa Hirudus maayi, faa haala ka Laamdo yottini annabaajo kaan tabita nde wi'unoo:

«Mi noddii 6iyam wurtoo ley Misira.»†

No Hirudus wardi sukaabe Baytilaama

¹⁶ Nde Hirudus faamunoo jom'en anndal been njambake dum ndeen, tikki sanne. O yamiri cukaloy ngoroy Baytilaama e dakkol muudum fuu mbaree, gilla kec-coy faa ngadukoy duubi didi. O wadii dum fodde wakkatiiji di jom'en anndal been kokki mo diin. ¹⁷ Noon haala ka annabi Yeremiya haalnoo kaan tabitiri nde wi'unoo:

¹⁸ «Wullaango nanaama ley wuro Rama, bojji e uumaali duuddi:

Rahiina‡ ina woya cukaloy muudum, jabaay berndem waaltinee, sabo koy keddaaki.»§

No Yuusufi wartiri leydi Israa'iila

¹⁹ Caggal maayde Hirudus, maleyka Joomiraado wari e Yuusufi to leydi Misira toon e ley koydol, ²⁰ wi'i dum:

—Umma, hooyu cukalel ngel e inna muudum, njeccodon leydi Israa'iila, sabo yidunoo6e warude suka oon been maayii.

²¹ Yuusufi ummii, hooyi cukalel ngeel e inniigel, 6e kooti leydi Israa'iila. ²² Ammaa o nanii Arkalaawu loomtii bammum Hirudus, laamake leydi Yahuudiya, de o huli yahude toon. O sappaa e ley koydol faa o yehi leydi Galili. ²³ O hodowi wuro wi'eteengo Nasaraatu. Noon dum laatorii

* 2:6 Mika 5.1. † 2:15 Hoseya 11.1. ‡ 2:18 Rahiina woni jom suudu Yaakuuba mo yim6e Israa'iila njogorii hono inna mu66en. § 2:18 Yeremiya 31.15.

faa ko annabaa6e mbi'unoo duum tabita:
«O wi'ete Nasaraatuujjo.»

3

No Yaayaa waajorii

(Marku 1.1-8, Lukka 3.1-18, Yuhanna 1.19-28)

¹ E jamaanu oon, Yaayaa lootoowo lootalgal batisima 6angi. Imo gooyna ley ladde Yahuudiya, imo wi'a:

² —Tuubee, sabo laamu Laamdo badake.

³ Oon woni mo annabi Esaaya sappinoo, nde wi'unoo:

«Daande ina yeewnoo ley ladde ina wi'a:

Moyyinee laawol Joomiraado,

ndartinee dati makko!»*

⁴ Yaayaa ina bornii kaddungal canyiraangal leebi geeloodi, ina ha66ii ka66orgol nguru. Nyaamdu makko wo ba66atti e njuumndi ladde. ⁵ Yim6e yuuri Urusaliima e leydi Yahuudiya e seraaji gooruwol Urdun fuu, ngari to makko. ⁶ I6e kaalta hakkeoji ma66e, de Yaayaa ina loota 6e lootalgal batisima† ley gooruwol Urdun.

⁷ Ko o yi'i Farisa'en e Saduki'en heew6e na ngara faa lootee lootalgal batisima duum, o wi'i dum'en:

—Onon 6i66e bolle! Moy sappani on ndoggon tikkere Laamdo waroore?

⁸ Ngollee golleeji kawrooji e tuubugol.

⁹ Taa koolodon on kisan saabe wo on taaniraa6e Ibrahiima. Sabo mido wi'a on: Laamdo ina waawi waylitinde kaaye de laatoo 6i66e Ibrahiima! ¹⁰ Joonin, jammbera yeptaama faa soppa dadi ledde. Ndelle, lekki fuu ki rimataa 6i66e lobbube, soppete, faddee ley yiite.

¹¹ Miin, ndiyam lootirammi on batisima faa hollita on tuubii. Ammaa garoowo caggal am oon, kam 6uri kam baawde. Mi fottaay fay bortude dum pade muudum. Oon lootirta on batisima Ruuhu Ceniido e yiite. ¹² O segilake faa o yaroo nyaamri makko faa laa6a. O hawrundura nyaamri makko ley beembal, de nyaande ndeen o wuldan dum yiite nge nyifataa.

No Iisaa lootiraa lootalgal batisima

(Marku 1.9-11, Lukka 3.21-22)

* **3:3** Esaaya 40.3. † **3:6** Do wi'ete lootalgal batisima dow haala batisima Yaayaa fu, lootalgal tuubu maa mutineede du na wi'ee. * **4:4** Fillitagol Tawreeta 8.3. † **4:6** Jabuura 91.11-12. ‡ **4:7** Fillitagol Tawreeta 6.16.

¹³ Wakkati oon, Iisaa yuuri Galili, wari gooruwol Urdun to Yaayaa, faa Yaayaa loota dum lootalgal batisima. ¹⁴ Ammaa Yaayaa muuyi salaade dum, wi'i mo:

—Aan haani lootude kam. De noy ngardataa to am, miin, faa mi loote?

¹⁵ Iisaa jaabii mo, wi'i:

—Accu dum laatoroo noon joonin, sabo noon kaanden hi66inirde ko dartii fuu.

Ndeen o jabi. ¹⁶ Nde Iisaa lootanoo, ina wurtoo ndiyam daam fu, wakkati oon pay kammu omtii. O yi'i Ruuhu Laamdo ina jippoo hono wuugaandu, ina wara dow makko. ¹⁷ Wakkati oon du, daande yuuri dow kammu, wi'i:

—O woni Biyam mo korsinmi, mo ceyortoomi.

4

No Ibiliisa jarriborii Iisaa

(Marku 1.12-13, Lukka 4.1-13)

¹ Wakkati oon, Ruuhu Laamdo yaari Iisaa ley ladde, faa Ibiliisa jarriboo mo.

² Iisaa wadi balde capande nay ina suumii jemma e nyalooma fuu. Caggal duum, o yolbi. ³ Ndeen, Jarribotoodo oon battitii mo, wi'i mo:

—Si a Bii Laamdo, yamir kaaye de laatoo nyaamdu.

⁴ De Iisaa jaabii mo, wi'i:

—Ina winndaa: «Wanaa e nyaamdu tan neddo wuurdata. Ko neddo wuurdata dey, wo e haala fuu ka Laamdo haali.»*

⁵ Caggal duum, Ibiliisa yaari mo Urusaliima ngalluure seniinde ndeen, darni mo dow to 6uri toowde e suudu dewal mawndu, ⁶ wi'i mo:

—Si a Bii Laamdo, fittu njippodaa e leydi. Sabo ina winndaa: «Laamdo yamiran maleyka'en muudum nja66e e juude mu66en taa koyngal maa fiyoo e hayre.»†

⁷ Iisaa jaabii mo, wi'i:

—Ina winndaa katin: «Taa ndaartinda Laamdo, Joomiraado maa.»‡

⁸ Katin Ibiliisa yaari mo dow waamnde toownde sanne, holli mo laamuuji adunaaru fuu e darja mu66en, ⁹ wi'i mo:

—Mi hokkete dum do fuu si a hippake, a sujidanii kam.

¹⁰ Iisaa wi'i mo:

—Woddam Seydaani! Sabo ina winndaa: «Wo Laamdo Joomiraado maa kaandaa sujidande, kam tan kaandaa rewude.»§

¹¹ Ndeen Ibiliisa seli mo. Wakkati oon, maleyka'en ngari to makko, ina ngollana mo.

No Iisaa fuddiri golle muudum ley Galili (Marku 1.14-15, Lukka 4.14-15)

¹² Nde Iisaa nannoo Yaayaa uddaama ley kasu ndeen, o yeccii leydi Galili. ¹³ Ammaa o joodaaki Nasaraatu katin, de o hodowi Kafarnahum wuro dakkiingo maayo ley leydi Jabulon, kam e Naftali. ¹⁴ Dum wadii faa haala ka annabi Esaaya haalnoo kaan tabita nde wi'unoo:

¹⁵ «Leydi Jabulon e leydi Naftali dow laawol jahoowol maayo manngo, caggal Urdun,

ley leydi Galili, joonnde yimbe be nganaa Alhudiya'en,

¹⁶ yimbe wonbe e nimre nji'ii annoora mawdo. Wuurbe e ley leydi nibbundi nimre maayde,

annoora yannanii dum'en.»*

¹⁷ Gilla ndeen, Iisaa fuddi waajaade ina wi'a:

—Tuubee, sabo laamu Laamdo badake.

No Iisaa noddiri taalibaabe arandeebe (Marku 1.16-20, Lukka 5.1-11)

¹⁸ Iisaa ina yaha hunnduko maayo Galili, de yi'i sakiraaabe dido, Simon bi'eteedo Piyeer e sakiike mum Andire. Ibe padfa filiiji maabe ley maayo ngoon. Wo be nanngooobe liyyi. ¹⁹ Iisaa wi'i be:

—Njokkee kam, mi wadan on filotoobe yimbe.

²⁰ Wakkati oon be njoppi filiiji maabe diin, be njokki mo. ²¹ O yehi yeeso, o yi'i katin sakiraaabe dido wobbe, Yaakuuba e Yuhanna, gibbe Jebede. Kam'en e baaba mubben Jebede ina ngoni ley laana, ina moyyintina filiiji mubben. O noddi dum'en.

²² Wakkati oon pay, be njoppi laana kaan, be njoppi baabiibe du, be njokki mo.

No Iisaa waajorii e no selliniri yimbe (Lukka 6.17-19)

²³ Iisaa yiltii ley leydi Galili fuu. Imo waajoo e ley cuudi maabe baajordi, imo gooyna Kabaaru Lobbo haala laamu Laamdo, imo danna sii nyawuuji e male fuu. ²⁴ Kabaaru makko sankitii ley leydi Siiriya fuu. Yimbe na ngadda nyawbe nyawuuji feere feere e male fuu to makko. Wobbe wo wondube e ginnaaji, wobbe jom'en dabidabiije, wobbe du wo jom'en balli-mbaatud. O danna dum'en. ²⁵ Jamaa keewdo sanne jokki mo. Wo be yuurube Galili e leydi mbi'eteendi Galluje Sappo e Urusaliima e Yahuudiya e caggal gooruwol Urdun.

Waaju Dow Waamnde

(Suuraaji 5 - 6 - 7)

5

(Lukka 6.20-23)

¹ Iisaa yi'i jamaa keewdo oon de yeeni dow waamnde, joodii. Taalibaabe muudum been battitii dum. ² O fuddi waajaade be, o wi'i:

³ —Barke woodanii annditinbe yonkiiji mubben ina lokkidi, sabo kambe njeyi laamu Laamdo.

⁴ Barke woodanii suniibe, sabo Laamdo waaltinan berde mubben.

⁵ Barke woodanii leeyinkiniibe, sabo kambe ndonata adunaaru.

⁶ Barke woodanii filotoobe fonnditaare hono no yolube e domdube pilortoo neema, sabo be kaaran, be domditan.

⁷ Barke woodanii yurmotoobe, sabo Laamdo yurmoto be.

⁸ Barke woodanii laabuube berde, sabo be nji'an Laamdo.

⁹ Barke woodanii waddoobe jam, sabo be noddirte gibbe Laamdo.

¹⁰ Barke woodanii torraabe saabe fonnditaare, sabo kambe njeyi laamu Laamdo.

¹¹ Barke woodanii on si yimbe mbonkake on, torrii on, njowii on sii bonanda fuu saabe am. ¹² Ceyee, mbeltee, sabo mbarjaari mawndi ina doomi on dow kammu.

Sabo hono noon annabaabe artii6e on been torriraa.

*Haala lamdam e annoora
(Marku 9.50, Lukka 14.34-35)*

¹³—Onon, wo on lamdam adunaaru ndu. Ammaa si lamdam selii lamsude, dume lamsinta dam katin? Dam nafataa fay huunde! Dam faddete yaasin, yim6e njaa6a dam.

¹⁴ Wo on annoora adunaaru. Ngaluure nyi6aande dow waamnde waawaa suudaade. ¹⁵ Fay gooto hu66ataa lampal, de hippa dum kaakol. Ko wadata dey, 6ilan ngal, ngal yaynana gondo e suudu nduun fuu. ¹⁶ Hono noon annoora moodon haani yaynirde yeeso yim6e, faa nji'a golleeji lobbi di ngadoton, de njetta Baaba moodon gondo dow kammuuli oon.

No Iisaa jannginiri haala Tawreeta

¹⁷ —Taa cikkee mi warii faa mi itta jamirooje Tawreeta naa haala annabaabe. Mi waraay faa mi itta dum. Mi warii faa mi hi66ina dum. ¹⁸ Goonga kaalanammi on: sini kammu e leydi ina keddi, fay to66el maa masel tosataake ley Tawreeta faa dum fuu dum tabita. ¹⁹ Dum le, boofudo ko buri fuu famdude e jamirooje deen, de janngini wo66e faa ngada noon, joomum laatoto burdo famdude e laamu Laamdo. Ammaa neddo fuu jokkudo Tawreeta oon, de janngini wo66e ngada noon, joomum laatoto mawdo e laamu Laamdo. ²⁰ Sabo mido haalana on: si on buraay jannginoobe Tawreeta e Farisa'en fonnditaare fu, on naatataa e ley laamu Laamdo.

Haala tikkere

²¹ —On nanii maamiraa6e meeden been mbi'anooma: «Taa wadu warhoore, gadudo warhoore fuu ina haani sareede.»* ²² Miin kaa mido wi'a on: tikkando sakiike muudum fuu, ina haani sareede. Bi'udo sakiike muudum wo cuubaado fu, ina jeyi darneede yeeso sariya laamu. Katin du, neddo fuu biido mo wo o jii6iido, ina haani naatude yiite jahannama. ²³ Ndelle, si a warii e hirsirde faa ngada sadaka, de miccitidaa wakkati oon sakiike maa ina joganii maa ko metti, ²⁴ njoppaa sadaka maa oon doon, njahaa

njaafundurowaa e sakiike maa oon tafon, ndeen ngartaa ngadaa sadaka maa oon.

²⁵ Si a habii e goddo, de odon njaada sariya fu, karodaa ndewritaa e joomum fadde moodon yottaade, taa o watte e juude carotoodo, de oon watte e junngo doomoowo kasu, de uddedaa e kasu. ²⁶ Goonga kaalanammi on: abada a wur-tataako si a yobaay ko ndewetedaa duum faa laabi.

Haala jeenu

²⁷ —On nanii wi'anooma: «Taa wadu jeenu!»† ²⁸ Miin kaa mido wi'a on: yeewrudo debbo janano muuyo fuu, jeenii e ley bernde mum. ²⁹ Ndelle, si yitere maa nyaamre luttinte, ittu nde, paddaa nde to woddi! Ceedaa e tergal maa gootal buri moyyande ma diina banndu maa nduun fuu faddee e jahannama. ³⁰ Si junngo maa nyaamo luttinte, tayu ngo, paddaa ngo to woddi: ceedaa e tergal maa gootal buri moyyande ma diina banndu maa nduun fuu naata jahannama.

Haala ceergal

(Matta 19.9, Marku 10.11-12, Lukka 16.18)

³¹ —Wi'anooma katin: «Ceerudo deekum fuu, hokka dum talkuru ceergal.»‡ ³² Miin kaa mido wi'a on: neddo fuu ceerudo deekum de tawi o wanaa jeenoowo, si o banjowaama, gorko ceerudo mo oon wadii mo jeenoowo. Neddo fuu banjudo debbo ceeraado, kam du jeenii.

Haala hunayeere

³³ —On nanii katin, maamiraa6e meeden mbi'anooma: «Taa fiirtu hunayeere maa, tabintinaa nde yeeso Joomiraado.»§ ³⁴ Miin kaa mido wi'a on: taa kunodon fey. Taa kunorodon kammu, sabo wo joodorgal Laamdo. ³⁵ Taa kunorodon leydi, sabo wo njaa6irdi koyde makko, naa Urusaliima, sabo wo ngalluure Kaananke mawdo. ³⁶ Taa kunorodaa hoore maa, sabo a waawaa rawninde naa 6awlinde fay leebol mayre gootol. ³⁷ Mbi'aa «ayyo» naa «a'aa» tan. Ko faltii duum fuu, wo to Bondo oon yuuri.

* 5:21 Wurtagol 20.13. † 5:27 Wurtagol 20.14. ‡ 5:31 Fillitagol Tawreeta 24.1. § 5:33 Limooje 30.3.

Haala yomnitagol
(Lukka 6.29-30)

³⁸—On nanii wi'anooma: «Yitere yomnitorte yitere, nyiinde yomnitorte nyiinde.»*

³⁹ Miin kaa mido wi'a on: taa njomnitee gadudo on ko boni. Si goddo feenyii ma gere nyaamo fu, acca dum feenya gere nano oon du. ⁴⁰ Si goddo wullake ma faa teeta forgo maa, accu dum yaada e saaya maa jaangol du. ⁴¹ Si goddo tilsinanii ma ronndaade donngal yaadu kilomeetere, ronnda ngal yaadu kilooji didi. ⁴² Si goddo naarake ma, hokku dum. Si goddo wi'ii mbuyodaa dum fu, taa salana dum.

Haala yidugol waybe
(Lukka 6.27-28, 32-36)

⁴³—On nanii wi'anooma: «Njidaa gondo maa, mbanyaa ganyo ma.» ⁴⁴ Miin kaa mido wi'a on: njidee waybe on, ndu'anodon torroobe on. ⁴⁵ Worrude hono noon hollata wo on biibe Baaba moodon gondo dow kammuuli. Sabo no o fudinirta naange makko dow bonbe, noon du o fudinirta nge dow moyyube. No o tomnirta dow fonnditiibe, noon du o tomnirta dow oonyiibe. ⁴⁶ Si yidube on tan njidoton, mbarjaari ndiye keboton? Fay nanngoobe lampo been du ina ngadira noon! ⁴⁷ Si sakiraa be moodon tan njowtoton, dume senndi on e woobe? Fay heeferbe been ina ngadira noon! ⁴⁸ Ndelle, laatodon hiibe, hono no Baaba moodon gondo dow kammuuli oon hiibiri ni.

6

No Iisaa waajorii haala wallude talkaabe

¹—Tinnee taa ngadiron golleeji moodon lobbi faa yimbe nji'a on. Si on ngadii dum fu, on kebataa mbarjaari to Baaba moodon gondo dow kammuuli oon.

² Ndelle, si ada itta jakka, taa feeka faa yimbe nji'e. Wo hono noon munaafiki'en been ngadata ley cuudi baajordi e dow laabi faa yimbe mana dum'en. Goonga kaalanammi on, be kebii mbarjaari maabe faa timmi. ³ Aan kaa, si ada itta jakka fu, taa nano maa faama ko nyaamo maa wadata.

⁴ Ndeen jakka maa oon laatoto ko suudii, de Baabiraado maa ji'oowo ko suudii oon yobe.

Haala du'aare
(Lukka 11.2-4)

⁵—Si odon ndu'oo, taa ngadon no munaafiki'en ni. Kambe, ibe njidi daraade ley cuudi baajordi e hakkunde to laabi kawrata, de be ngada du'aare yalla yimbe fuu ina nji'a be. Goonga kaalanammi on, be kebii mbarjaari maabe faa timmi. ⁶ Onon kaa, nde ndu'otodon fuu, naaton ley cuudi mon, ommbon dammbugal, de naarodon Baaba mon e suuraare. Ndeen, Baaba mon ji'oowo ko suudii oon, yoban on.

⁷ Si odon ndu'oo, taa kebbinee haalaaji boli di ngalaa nafaa hono no yimbe be andaa Laamdo been ngadata ni. Ibe miili Laamdo jaabanto be si be kebbinii haala. ⁸ Taa nyemmbitee be, sabo Baaba moodon ina anndi ko kaajadon gilla on nyaagaaki dum. ⁹ Onon le, inan no ndu'ortodon: Baaba amin gondo dow kammuuli, innde maa laato seniinde.

¹⁰ Laamu maa wara. Muuyde maa ngadee dow leydi do hono no ngadirtee dow kammuuli ni.

¹¹ Kokkaa min hannden nyaamdu heyooru min.

¹² Njaafonodaa min hakkeji amin, hono no min njaafortoo wadoobe min hakkeji ni.

¹³ Taa accu min njarribee, ammaa hisin min e Bondo oon. [Sabo laamu e baawde e teddeengal ina ngoodani maa faa abada. Aamiina.]*

¹⁴ Ndelle, si on njaafake wadoobe on hakkeji, Baaba moodon gondo dow kammuuli oon du yaafoto on. ¹⁵ Ammaa si on njaafataako toonyiibe on, Baaba moodon oon du yaafataako hakkeji moodon.

Haala suumayeere

¹⁶—Si on cuumake, taa njurminkinee hono munaafiki'en been: be balinto, yalla yimbe fuu ina anndita be suumiibe. Goonga kaalanammi on: be kebii mbarjaari maabe faa timmi. ¹⁷ Aan kaa, si a suumake, mbujaa hoore maa, culmaa yeeso

* 5:38 Wurtagol 21.24, Lewinkoo be 24.20.

* 6:13 Cakitte aaya 13 tawaaka e dereeji burdi fuu booyude diin.

maa, ¹⁸ taa paamina yimbe a cuumiido. Baaba maada gondo ley suuraare oon tan anndata. Woodi du Baaba maa ji'owo ko ngadudaa e suuraare oon, yobete.

*Haala jawdi dow kammu
(Lukka 12.33-34)*

¹⁹ –Taa ndesanon ko'e mon jawdi adunaaru, do mooyu e puundi mbonnata, do wuybe kelata gampuuje de mbujja. ²⁰ Ndesanon ko'e mon jawdi dow kammu, do fay huunde bonnataa, wanaa mooyu wanaa puundi, do wuybe kelataa gampuuje sakko mbujja. ²¹ Sabo do jawdi maa woni fuu, doon bernde maa du wonata.

*Haala annoora e nimre
(Lukka 11.34-36)*

²² –Gite ngoni lampal banndu. Si gite maa ina mboofi, banndu maa fuu heewan annoora. ²³ Ammaa si de mboofaa, banndu maa fuu heewan nimre. Ndelle, si ko hokkata banndu maa annoora duum laatake nimre fu, nimre ndeen na tekki koy!

*Haala filaade laamu Laamdo
(Lukka 16.13, 12.22-31)*

²⁴ –Fay gooto waawaa gollande joomi-raabe dido, sabo joomum wanyan gooto, de yida keddiido oon, maa du nanngunduran e gooto, de yawa keddiido oon. On mbaawaa gollande Laamdo e jawdi fuu nde wootere.

²⁵ Dum le, mido wi'a on: taa ka66u-ko'u wona e moodon e dow nguurndam mon - ko nyaamoton e ko njaroton. Taa balli moodon du ka66u on ko'e e ko bornotodon. Sabo nguurndam ina buri nyaamdu, banndu du ina buri koltal, naa wanaa? ²⁶ Ndaaree pooli piirooji di: di aawataa, di tayataa, di ndesataa faa'e, ammaa Baaba moodon gondo dow kammuuli oon ina nyaamna di. Onon le, wanaa odon buri pooli teddude to woddi? ²⁷ Moy e moodon waawi beydude balde muudum fay nyalooma gooto saabe ko ha66i dum hoore? ²⁸ Ko wadi de kolte na ka66i on ko'e? Ndaaree pinndiiji ladde no di mawnirta: di ngollataa, di mottataa. ²⁹ Mido haalana on: fay Suleymaana e darja muudum fuu holtiraay hono gootel e majji ni. ³⁰ Si Laamdo ina holtinira

noon hudo taweteeko ley ladde hannden, faddeteeko e yiite jaango, wanaa o holtinan on faa bura noon, onon famdube hoolaare! ³¹ Ndelle, taa ko'e mon ka66oo faa mbi'on: «Dume nyaameten? Dume njareten? Dume bornotoden?» ³² Sabo kulle dee fuu wo ko yimbe be anndaa Laamdo pilotoo. Si goonga, Baaba mon gondo dow kammuuli oon ina anndi dum fuu idum tilsani on. ³³ Ndelle, pilodon laamu Laamdo tafon, kam e fonnditaare muudum. Ndeen ko heddii duum fuu, on beydante dum.

³⁴ Ndelle, taa jaango ha66a on ko'e, sabo jaango du wardan e ko muudum. Nyannde fuu, donngal muudum ina heya dum.

7

*Haala feloore
(Lukka 6.37-38, 41-42)*

¹ –Taa kiitee, on kiitataake. ² Sabo no kiitortodon wobbe, noon onon du kiitortodon. Katin du ko etiranton wobbe, wo duum etirantedon. ³ Ko wadi de ada yi'a kudol ley yitere sakiike maa, de aan le, a taykataako leggal gonngal e ley yitere maa ndeen? ⁴ Noy mbaawrudaa wi'ude sakiike maa: «Sakiike, accu mi ittane kudol gonngol e yitere maa ngol», de aan le, wo leggal woni ley yitere maa ndeen? ⁵ Munaafiki, ittu leggal gonngal e yitere maa ngaal tafon. Ndeen jiide maa laaban, faa kebaa ittaa kudol gonngol e yitere sakiike maa ngool.

⁶ Taa kokkee dawaadi ko senii, sabo di njeccoto, di nata on. Taa cankitee kaaye moodon dime yeeso girooji, sabo di njaaaban de.

*No Laamdo hokkirta naariido dum
(Lukka 11.9-13)*

⁷ –Naaree, on keban. Pilee, on njiitan. Calminee, on omtante. ⁸ Sabo naariido fuu heban. Piliido fuu yiitan. Calmino fuu omtante. ⁹ Moy e moodon hokkata biyum hayre si naarake dum buuru? ¹⁰ Naa naaroo dum liingu de hokka dum mboddi? ¹¹ No mbonirdon ni fuu, odon anndi no kokkirton bi66e mon kulle lobbe, sakko Baaba moodon gondo dow kammuuli oon. Imo hokka naariido mo fuu ko moyyi. ¹² Ndelle, ley huunde fuu, ngadane wobbe ko njiddon be ngadana on. Sabo dum

pay woni ko Tawreeta Muusaa e dewte annabaaɓe deen njamiri.

Haala dammbugal paadungal
(Lukka 13.24)

¹³ —Naatiree dammbugal paadungal! Sabo dammbugal naatirgal halkere ina yaaji, laawol muudum ngool ina hoyi, jokkoobe ngol been du ina keewi. ¹⁴ Ammaa dammbugal naatirgal nguurn-dam ngaal ina faadi, laawol muudum ngool ina billii, yiitooɓe dum du wo seeda.

Haala lekki e ɓiɓɓe muudum
(Lukka 6.43-44)

¹⁵ —Tinnee e annabaaɓe fewreeɓe. Si ɓe ngarii to moodon fu, iɓe nga'i hono baali, de si goonga, wo ɓe cuuli jolbuɗi. ¹⁶ Golle maɓɓe annditirton ɓe hono no lekki annditirtee ɓiɓɓe muudum ni. Cabiiɓe ɓorataake e ngi'eehi, yibbe du ɓorataake e nyakkaɓere. ¹⁷ Lekki lobbi fuu, wo ɓiɓɓe lobbuɓe rimata, de lekki mbonki kaa, wo ɓiɓɓe bonɓe rimata. ¹⁸ Lekki lobbi waawataa rimude ɓiɓɓe bonɓe, woodi du lekki mbonki waawataa rimude ɓiɓɓe lobbuɓe. ¹⁹ Lekki fuu ki rimataa ɓiɓɓe lobbuɓe soppete, fadɗee e yiite. ²⁰ Ndelle, golle maɓɓe annditirton ɓe.

No taalibaaɓe fewreeɓe carirtee
(Lukka 13.25-27)

²¹ —Wanaa wi'ooɓe kam «Joomam, Joomam» been fuu naatata e laamu Laamɗo. Ammaa wo wadooɓe muuyɗe Baaba am gondo dow kammuuli oon, been ngoni naatooɓe. ²² Nyannde darngal, heewɓe mbi'an kam: «Joomam, Joomam! Wanaa e innde maa min mbaajorii naa? Wanaa e innde maa min ndiiwri gin-naaji naa? Wanaa e innde maa min ngadiri kaayeeɗii keewɗi naa?» ²³ Ndeen mbi'ammi ɓe: «Abada mi anndaano on. Mbodɗee kam, onon wadooɓe ko boni!»

Haala suudu joyyinaandu dow hayre
(Lukka 6.47-49)

²⁴ —Ndelle, nedɗo fuu kettindiido haalaaji am ɗi de jokki ɗi, nanndan e jom hakkillo nyiɓuɗo suudu muudum dow hayre. ²⁵ Yuwoonde toɓi, gooruuji mbubbi, keni mawɗi mbifi e mayru. Dum fuu ndu saamaay, sabo ndu joyyinaama dow hayre. ²⁶ Ammaa nedɗo fuu kettindiido haalaaji

am ɗi de jokkaay ɗi, ina nanndi e mo walaa hakkillo, nyiɓuɗo suudu muudum dow njaareendi. ²⁷ Yuwoonde toɓi, gooruuji mbubbi, keni mawɗi mbifi e mayru. Ndu saami faa ndu halki ndu fuu.

²⁸ Nde Iisaa tilinoo e haalaaji ɗiin ndeen, jama'aaje deen kaaynaama sanne e waaju makko oon. ²⁹ Sabo o waajorake ɓe no jom baawɗe ni, wanaa hono janninoobe maɓɓe Tawreeta.

8

No Iisaa selliniri ceppindo
(Marku 1.40-45, Lukka 5.12-16)

¹ Ko Iisaa jippii waamnde ndeen duum, jamaa keewɗo jokki dum. ² Wakkati oon, gorko ceppindo battitii dum, hippii yeeso muudum, wi'i:

—Joomam, si a muuyii fu, ada waawi dannude kam faa mi laaba.

³ Iisaa foorti junngo mum, meemi mo, wi'i:

—Mi muuyii, daɗu.

Wakkati oon pay, gorko oon daɗi cep-pam muudum, laabi. ⁴ Caggal duum, Iisaa wi'i mo:

—Tinna taa kaalanaa dum fay gooto. Ammaa yahu holloy hoore maa almaami, ngadaa sadaka mo Muusaa yamiri oon, faa faamina ɓe a daɗii.

No Iisaa selliniri golloowo hooreejo sordaasiibe
(Lukka 7.1-10)

⁵ Nde Iisaa naatannoo Kafarnahum ndeen, hooreejo sordaasiibe battitii dum, ɗaarii dum mballa, wi'i:

⁶ —Moodibbo, golloowo am ina waalii ley suudu, sellaa faa junngo e koyngal fuu ɓantataako. Imo torrii sanne!

⁷ Iisaa wi'i mo:

—Mi waran, mi dannowa mo.

⁸ Ammaa hooreejo sordaasiibe oon jaabii, wi'i:

—Moodibbo, miin, mi hewtaay ko naataa ley suudu am. Ammaa si a haalii haala ngoota tan, golloowo am oon dadan. ⁹ Miin e hoore am, wo mi dawranaado, de mido dawrana sordaasiibe du. Si mi wi'ii gooto maɓɓe yaha fu, yahan. Si mi wi'ii godɗo wara, waran. Si mi wi'ii maccuɗo am wada huunde, wadan.

¹⁰ Nde Iisaa nannoo d̄um ndeen, d̄um haaynii d̄um sanne, wi'i jokkuፎ d̄um been:

—Goonga kaalanammi on, mi yi'aay goond̄inal hono ngal sellude e Israa'iilanke fay gooto. ¹¹ Mid̄o haalana on, heewፎ yuuran lettugal e gorgal, njoododoo e Ibrahiima e Isiyaaka e Yaakuuba, ፎ nyaamda ley laamu Laamፎ. ¹² Ammaa haannooፎ naatude laamu been, paddete ley nimre wonnde yaasin ndeen. Toon bojji e ፆeryundurde nyiye ngoni.

¹³ Caggal d̄uum, Iisaa wi'i hooreejo sordaasiፎ oon:

—Hootu. Dum laatane hono no ngoond̄inird̄aa ni.

Wakkati oon jaati, golloowo hooreejo sordaasiፎ oon dad̄i.

*No Iisaa selliniri nyawፎ heewፎ
(Marku 1.29-34, Lukka 4.38-41)*

¹⁴ Iisaa yehi galle Piyeer, tawi esoo Piyeer debbo ina fukkii wo jontaado. ¹⁵ Iisaa meemi junngo makko, de o dad̄i e jontere makko. O ummii, o weerni Iisaa.

¹⁶ Nde hiirnoo fu, Iisaa waddanaa yimፎ heewፎ ፎ ginnaaji ngoni e muፎፎen. Konngol makko tan o riiwri d̄i, o dannii nyawፎ been fuu. ¹⁷ Dum laatorake noon faa ko annabi Esaaya haalnoo d̄uum tabita nde wi'unoo:

«O ittii tampiriiji meeden,
o ronndake nyawuuji meeden.»*

*No yimፎ mbiiri njokkan Iisaa
(Lukka 9.57-62)*

¹⁸ Nde Iisaa yi'unoo jamaa oon ina fili d̄um ndeen, yamiri ፎ peyyita maayo ngoon. ¹⁹ Jannginoowo Tawreeta gooto battii, wi'i mo:

—Moodibbo, to njahataa fuu mi jokkete.

²⁰ Iisaa wi'i mo:

—Baagaaji† ina njogii gayde, pooli du ina njogii cuudi, ammaa Bii Nedፎ walaa fay nokku d̄o fukkina hoore muud̄um fowta.

²¹ Godፎ, jeyaado e taalibaaፎ been, wi'i mo:

—Joomam, accu mi yaha mi uwowa baaba am tafon.

²² O jaabii oon, o wi'i:

—Jokkam, accu maayፎ uwa maayፎ muፎፎen.

*No Iisaa darniri yuwoonde e henndu
(Marku 4.35-41, Lukka 8.22-25)*

²³ Ndeen Iisaa naati laana, taalibaaፎ muud̄um njokki d̄um. ²⁴ Wakkati gooto, yuwoonde ummodii e henndu mawndu dow maayo ngoon faa bempyye ina udda laana kaan. Tawi Iisaa kaa ina daanii. ²⁵ Taalibaaፎ been battii mo, pindini mo, iፎ mbi'a:

—Joomii amin, dannu min! Inani miden kalka!

²⁶ O jaabii ፎ, o wi'i:

—Ko wadi de kuldon? Onon famፎፎe hoolaare!

Wakkati oon, o ummii, o sappani henndu e bempyye maayo deen e semmbe. Dum fuu d̄um deyyinii siw! ²⁷ Dum haaynii taalibaaፎ been! Iፎ mbi'a:

—Gorko o wo moy de fay keni e ndiyam ina d̄owntanoo d̄um?

No Iisaa selliniri worፎ d̄ido wondube e ginnaaji

(Marku 5.1-20, Lukka 8.26-39)

²⁸ Nde Iisaa feyyitinnoo maayo fu, heetti e leydi yimፎ Gadara. Doon worፎ d̄ido wondube e ginnaaji njalti ley caabeeje, kawri e makko. Iፎ nyanngunoo faa fay gooto suusaano rewude laawol ngool. ²⁹ Be keddi iፎ nduka iፎ mbi'a:

—Bii Laamፎ, dume njiddaa wadude min? Yalla a warii d̄o faa torraa min, gilla wakkati padaado oon yottaaki naa?

³⁰ Caggal girooji manngal ina dura dakkol doon. ³¹ Ginnaaji diin ፆarii mo, mbi'i:

—Si riiwude min njiddaa, accu min naa-towa e caggal girooji ngal.

³² O wi'i d̄i:

—Njehee!

Ginnaaji diin njalti, naatowi e girooji diin. Wakkati oon, caggal ngaal fuu doggi, tellitii dow waamnde, saami ley maayo, halki. ³³ Durooፎ been ndoggi kooti ngalluure toon, kaalowi ko wadi d̄uum fuu e kabaaru wondunooፎ e ginnaaji been du.

³⁴ Wakkati oon, yimፎ ngalluure ndeen fuu njalti, kawritowi to Iisaa. Nde ፎ nji'unoo mo ndeen, ፎ nyaagii mo o yalta leydi maፎፎe.

* 8:17 Esaaya 53.4. † 8:20 Waagaaru ina wi'ee junkuuru du.

9

No Iisaa selliniri gorko mo banndu waatundu

(Marku 2.1-12, Lukka 5.17-26)

¹ Iisaa naati laana, feyyiti, warti wuro muudum. ² Yimbe ngaddani dum gorko mo banndu waatundu ina fukkinaa e daddo. Nde o yi'unoo goondinal ma66e ngaal fu, o wi'i mo banndu waatundu oon:

—Binnigel am, sellin bernde maa. Hakkeji maa njaafaama.

³ Wakkati oon, jannginoobe Tawreeta yogaa6e miilii e ko'e mu66en: «Gorko o ina mbonkoo Laamdo!» ⁴ Iisaa faami miilooji ma66e, de wi'i 6e:

—Dume wadi de odon miiloo miilooji bondi di e berde moodon? ⁵ Dume 6uri hoyude? Yalla wi'ude hakkeji makko njaafaama, naa wi'ude o ummoo, o yaha? ⁶ Ammaa, faa mi faamina on Bii Neddo ina jogii baawde yaafaade hakkeji ley adunaaru ndu...

Ndeen, o wi'i mo banndu waatundu oon:

—Umma, hooyu daddo maa, kootaa suudu maa!

⁷ Gorko oon ummii, hooti suudu muudum. ⁸ Nde jama'aa6e deen njiinoo dum ndeen, kuli, ina njetta Laamdo saabe ko hokki 6ii-Aadama baawde gaade nii de.

No Iisaa noddiri Matta jokka dum

(Marku 2.13-17, Lukka 5.27-32)

⁹ Iisaa dilli doon. E ley yaadu muudum, yi'i gorko bi'eteedo Matta ina joodii e suudu to lampo nanngete. O wi'i dum:

—Jokkam.

Matta ummii, jokki mo.

¹⁰ Caggal duum, imo nyaama ley suudu Matta. Nanngoobe lampo heew6e e luttu6e wo66e ngari njoodii ina nyaamda e makko, kanko e taalibaa6e makko. ¹¹ Farisa'en been nji'i dum, de na mbi'a taalibaa6e makko been:

—Dume wadi de moodibbo moodon ina nyaamda e nanngoobe lampo e luttu6e wo66e?

¹² Iisaa nani dum, wi'i 6e:

—Wanaa celludo haajaa cawroowo. Wo nyawdo haajaa cawroowo. ¹³ Njehee, ekitee ko Dewtere Laamdo wi'i:

«Wo yurmeende njidumi,

wanaa sadaka duppeteedo.»*

* 9:13 Hoseya 6.6.

Sabo mi waraay faa mi nodda dartii6e. Wo luttu6e ngarumi noddude.

Haala suumayeere

(Marku 2.18-22, Lukka 5.33-39)

¹⁴ Wakkati oon, taalibaa6e Yaayaa ngari to Iisaa, yami dum:

—Ko wadi de minen e Farisa'en miden cuumoo, de taalibaa6e maa been kaa cumataako?

¹⁵ O jaabii 6e, o wi'i:

—Yalla war6e bangal ina mbaawi sunaade si banudo ina wondi e mu66en naa? Ammaa nyalaade ngaran de banudo oon ittete hakkunde ma66e. E balde deen, 6e cuumoto. ¹⁶ Fay gooto fidataa tekkere heyre e kaddungal kiinnagal. Sabo tekkere heyre ndeen foodan kaddungal kiinnagal ngaal, de ceekol ngool beydoo. ¹⁷ Katin du cabijam kesam loowataake e sumalleeji kiiddi. Si duum wadii, sumalleeji diin pusan, cabijam dam rufa, de sumalleeji diin mbona. Ndelle cabijam kesam e sumalleeji kesi loowetee, faa dum fuu dum reenoo.

No Iisaa selliniri debbo e no iirtiniri suka debbo

(Marku 5.21-43, Lukka 8.40-56)

¹⁸ Nde Iisaa haalannoo dum ndeen, hooreejo suudu waajordu gooto yottii, hippii yeeso muudum, wi'i:

—Biyam debbo heddaaki joonin pay. Ammaa war, yowu junngo maa dow makko, ndeen o ummitoto.

¹⁹ Iisaa ummii jokki mo, kam e taalibaa6e muudum. ²⁰ E ley yaadu ma66e, debbo gooto mo yiyyam muudum taccataa ko wadata duubi sappo e didi, yuuri gada Iisaa, meemi kommbol saaya muudum. ²¹ O wadii noon sabo o miilake e bernde makko: «Si mi hebii fay meemude saaya makko tan, mi dadan.» ²² Iisaa yeeyii, yi'i mo, wi'i:

—Banndam debbo, sellin bernde maa. Goondinal maa dannii ma.

Wakkati oon pay, debbo oon dadi.

²³ Nde Iisaa yottinoo suudu hooreejo waajordu oon fu, yi'i fuufoobe cereeli won6e to maaydo toon e yim6e heew6e woyoo6e. ²⁴ O wi'i dum'en:

—Mburtee, sabo suka debbo o maayaay, wo daani tan.

De yimbe been njalnorii mo. ²⁵ Nde be njaltinanoo yaasin fu, o naati ley suudu nduun, o nanngi junngo suka debbo oon, de ummii. ²⁶ Kabaaru oon sankitii e leydi ndiin fuu.

No Iisaa wumtiniri wumbe dido

²⁷ Nde Iisaa dillannoo toon ndeen, wumbe dido njokki dum, ina yeewnoo ina mbi'a:

—Taan Daawda, yurma min!

²⁸ Nde o naatunoo suudu fu, wumbe been ngari to makko. O yami dum'en, o wi'i:

—Odon ngoondini mido waawi wallude on naa?

Be njaabii mo, be mbi'i:

—Joomii amin, miden ngoondini.

²⁹ Wakkati oon, o meemi gite ma66e, o wi'i:

—Dum laatanoo on hono no ngoondinirdon noon.

³⁰ Wakkati oon fu, be mbumti. O gongini be, o wi'i be:

—Taa kaalane dum fay gooto.

³¹ Ammaa be njehe be caakowi kabaaru Iisaa e leydi ndiin fuu.

No Iisaa selliniri gorko muumo

³² Wakkati mo wumtinaabe been ndilannoo oon, Iisaa waddanaa katin gorko mo ginnaaru muumdini. ³³ O riiwi ginnaaru nduun tan, de muumo oon fuddi haalude. Dum haaynii jama'aaje deen fuu, ina mbi'a:

—Hono dum yi'aaka e Israa'iila abada!

³⁴ Ammaa Farisa'en wonbe doon mbi'i:

—Wo hooreejo ginnaaji oon hokki mo baawde riiwude ginnaaji.

No Iisaa yurmorii yimbe be nanaay waaju

³⁵ Iisaa ina yiiltoo e galluujee e gure fuu, ina waajoo e ley cuudi baajordi, ina gooyna Kabaaru Lobbo dow laamu Laamdo. Imo danna nyawuuji e male fuu. ³⁶ Ko o yi'i yimbe been duum, o yurmii dum'en sanne, sabo wo tampu6e, billiibe hono baali di ngalaa duroowo. ³⁷ Wakkati oon, o wi'i taalibaabe makko been:

—Gese benndude ina keewi, ammaa tayoo6e keewaa. ³⁸ Ndelle, njaaree Jom tayri nulda tayoo6e ley gese muudum deen.

10

No Iisaa suborii nulaabe sappo e dido (Marku 3.13-19, Lukka 6:12-16)

¹ Iisaa noddi taalibaabe muudum sappo e dido been, hokki dum'en baawde riiwude ginnaaji e dannude sii nyawuuji e male fuu. ² Inan inde nulaabe sappo e dido been: arano ma66e wo Simon bi'eteedo Piyeer e Andire minyum, Yaakuuba 6ii Jebede e Yuhanna minyum, ³ Filipu e Bartolome, Tomaa e Matta nanngoowo lampo oon, Yaakuuba 6ii Alfaa, kam e Tadde, ⁴ Simon kiranoowo suudu baaba e Yahuuda Isikariyotto jambotoodo mo oon.

No Iisaa nuliri taalibaabe muudum sappo e dido been

(Marku 6.7-13, Lukka 9.1-6)

⁵ Iisaa nuli be sappo e dido, wi'i be:

—Taa njehee to yimbe be nganaa Alhu-udiyankoo6e. Katin du taa naatee gallu-uje Samariya. ⁶ Ammaa njehee to suudu Israa'iila'en laatiibe hono baali majjudi. ⁷ To njahaton fuu, ngooynon mbi'on «laamu Laamdo badake!» ⁸ Ndannon nyaw6e, ummintinon maay6e, ndannon seppin6e, ndiwon ginnaaji. On kebirii moyyere nde wo dokkal, kokkitiron nde du wo dokkal. ⁹ Taa kooyee kanje naa cardi naa buufi ley jiibaaji moodon. ¹⁰ Taa njaadee e fay mbasu naa saayaaji didi. Taa njaadee e pade naa cabbi. Sabo dey, golloowo fuu ina haandi e nyaamdu muudum.

¹¹ Si tawii on ngarii ley ngalluure naa wuro, pilodon beero lobbo, woodi keddodon to beero mon doon faa nde ndilloton. ¹² Si odon naata ley galle, calminon. ¹³ Si suudu nduun ina haandi e majjum, jam moodon wonda e mayru. Ammaa si ndu haandaa e majjum, jam moodon warta to moodon. ¹⁴ Si ina woodi galle naa wuro do on nja66aaka naa on kettindanaaka fu, njalton to ma66e, pidon sollaare ma66e wonnde e koyde mon. ¹⁵ Goonga kaalanammi on: nyannde

* **10:15** Sodoma e Gomoora wo galluujee didi de Laamdo halkii saabe heewgol luttii majje. Ndaaree Fuddoode 19.1-29.

darngal, jukkungo wuro ngoon buran ngo galluujje Sodoma e Gomoora bonde.*

Haala torraaji garooji
(Marku 13.9-13, Lukka 21.12-17)

¹⁶ —Kettindee! Midó nula on hono wo on baali hakkunde pobbi ni. Ndelle, yoyiron hono bolle, woodi newrodon hono buugaali du. ¹⁷ Tinnodon e yimbe been, sabo be njaaran on to carorde, be piyan on dorri ley cuudi ma66e baajordi. ¹⁸ On njaarete yeeso sarotoobe e kaanankoo6e saabe am, faa laatanodon kam seede6e yeeso mu66en e yeeso lenyi di nganaa Alhuudiya'en diin. ¹⁹ Si on ndarnaama e sarorde, taa mbemmedon no kaaldoton naa ko kaaloton. Sabo on kokkete haalaaji di kaandon haalude wakkati oon. ²⁰ Ko kaaloton duum yuurataa e moodon, ammaa wo Ruuhu Baaba moodon oon haalata ley moodon. ²¹ Neddo hokkitiran sakiike mum waree, baaba du hokkitiran biyum. Bibbe ummanto saaraabe mu66en, ngada faa be mbaree. ²² Yimbe fuu mbanyan on saabe am. Ammaa tinnitiido faa yottii timmoode fu, kam hisintee. ²³ Si on torraama e wuro wooto, ndogganee wonngo. Midó haalana on goonga: on timmintaa gure Israa'iila deen fuu faa do Bii Neddo warti.

²⁴ Taalibbo buraa moodibbom, maccudo du buraa joomum. ²⁵ Ina heya ko taalibbo laato hono moodibbom, maccudo du laato hono joomum. Si be inndirii kam, miin jom wuro «Beeljebul mawdo ginnaaji» fu, tilay be inndiran on, onon yimbe wuro du noon.

Haala kulol Laamdo
(Lukka 12.2-7)

²⁶ —Ndelle, taa kulee yimbe. Walaa fuu ko suddii ko sudditataake, walaa ko suudii ko 6angintaake. ²⁷ Ko kaalanammi on e nimre duum, kaaltee dum e annoora. Ko nyo'antedon duum, ngooynee dum faa dow cuudi. ²⁸ Taa kulee waroobe 6anndu, de mbaawanaa yonkiiji. Wo Laamdo kaandon hulude. Kam woni baawdo halkude 6anndu e yonki fuu ley jahannama. ²⁹ Wanaa pooloy didoy ina coottee mbuudu ngootu tan naa? Ammaa e noon fu, fay gootel e makkoy yanataa e leydi tawa wanaa e muuyde Baaba

moodon oon. ³⁰ Woodi onon, fay lee6i ko'e mon fuu wo limaadi. ³¹ Ndelle, taa kulee, sabo onon le, odon buri pooli keewdi tedude.

Haala jabande Almasiihu yeeso yimbe
(Lukka 12.8-9)

³² Neddo fuu jabando kam yeeso yimbe, miin du, mi jaban dum yeeso Baaba am gondo dow kammuuli oon. ³³ Ammaa caliido kam yeeso yimbe fuu, miin du, mi saloto dum yeeso Baaba am gondo dow kammuuli oon.

No Iisaa laatorii sabaabu ceedaagu yimbe

(Lukka 12.51-53, 14.26-27)

³⁴ —Taa miilee jam ngardumi ley adunaaru. Mi wardaay jam. Wo kaafaahi ngardumi. ³⁵ Mi warii faa mi senna biddo gorko e bammum, biddo debbo e inna mum, debbo 6anjaado e esum debbo. ³⁶ Koreeji neddo laatoto waybe dum. ³⁷ Korsindo inna mum naa bammum faa buri kam fuu, fotaa laataade taalibbo am. Korsindo biyum gorko naa debbo faa buri kam fuu, fotaa laataade taalibbo am. ³⁸ Mo wakkaaki leggal muudum palaangal de jokki kam fu, fotaa laataade taalibbo am.† ³⁹ Piliido he6tude yonki muudum fuu, mursan ki, ammaa mursudo ki saabe am fu, hewtan ki.

Haala mbarjaari
(Marku 9.41, Lukka 10.16)

⁴⁰ —Ja66iido on fuu ja66ake kam, ja66iido kam fuu ja66ake Nuldo kam oon du. ⁴¹ Ja66iido annabaajo saabe o annabaajo fuu, he6an mbarjaari ndi annabaajo fodanaa ndiin. Ja66iido neddo ponnditiido saabe o ponnditiido fuu, he6an mbarjaari ndi ponnditiido fodanaa ndiin. ⁴² Goonga kaalanammi on: neddo fuu kokkudo burdo famdude e taalibaa6e am fay horde-loonde ndiyam peewdam saabe wo o taalibaaajo am fu, waasataa he6ude mbarjaari muudum.

11

¹ Nde Iisaa tilinoo yamirde taalibaabe muudum sappo e dido ndeen, dilli doon,

† 10:38 Maanaa hooyude leggal palaangal woni anniyaade mursude yonki muudum hono no Iisaa ni.

yehi jannginoyde e waajowaade ley gallu-
uje piiliide doon deen.

*No Yaayaa nuliri taalibaabe muudum to
Iisaa*

(Lukka 7.18-35)

² Yaayaa ina woni ley kasu. O nani
ko Almasiihu gollata, de o nuli taalibaabe
makko been to muudum. ³ Be njehi 6e
lamndii dum:

—Yalla aan woni kaando warude oon,
naa min ndooman goddo?

⁴ Iisaa jaabii 6e, wi'i:

—Njehee, kaalanowee Yaayaa ko nandon
e ko njiidon: ⁵ wum6e ina mbumta,
bonnguu6e ina njaha e koyde mu66en,
seppin6e ina cellinee, faadu6e ina paadita,
maay6e ina ummintinee, talkaa6e du
ina kaalanee Kabaaru Lobbo. ⁶ Barke
woodanii mo yoppaay goondinde kam.

⁷ Nde nulaabe Yaayaa been ndillannoo
ndeen, Iisaa fuddi haalande jamaa oon
haala Yaayaa, wi'i dum'en:

—Ko njaadon ley ladde duum, wo faa
ndaarowon dume? Yalla hudo ko henndu
dimmbata naa? ⁸ Ndelle, dume njaadon
faa ndaarowon? Gorko nyaayoowo naa?
Si goonga, nyaayoobe wo ley galleeji
kaanankoo6e tawetee. ⁹ Ndelle, dume
ndaaroydon? Annabaajo naa? Goonga!
Mido haalana on, imo 6uri annabaajo.
¹⁰ Kanko woni mo Laamdo haali kabaaru
muudum ley Binndi, wi'i:

«Ndaaree, mi ardinante nulaado am
moyyinane laawol.»*

¹¹ Goonga kaalanammi on: dimoowo fuu
rimaay burdo Yaayaa lootoowo lootagal
batisima† oon. Tawi le, burdo famdude
ley laamu Laamdo oon na 6uri mo ted-
dude. ¹² Gilla Yaayaa lootoowo lootagal
batisima fuddi waajaade, laamu Laamdo
ina foodoroo yeeso, de laawol muudum na
tiidi. Nyanngu6e du na kabda e maggu.‡

¹³ Tawreeta Muusaa e annabaabe fuu cap-
pake laamu nguun faa yottii jamaanu
Yaayaa. ¹⁴ Si odon nja6a haala ma66e,
Yaayaa woni annabi Iliyaasa mo garol
muudum sappaa oon. ¹⁵ Jom nowru fuu
nana.

* **11:10** Malakiya 3.1. † **11:11** Do wi'ete lootagal batisima dow haala batisima Yaayaa fu, lootagal tuubu maa mutineede du na wi'ee. ‡ **11:12** Timmoode aayaare nde ina waawi faamireede ni: Yim6e na ka6a dow laamu Laamdo e semmbe, jom'en semmbe du ina piloo teetude ngu.

¹⁶ Dume mbaawumi nanndinde yim6e
jamaanu o? I6e nanndi e sukaa6e joodiibe
e taliyaaje luumo, na nodda yigiraabe
mu66en, na mbi'a:

¹⁷ «Min puufanii on cereeli,

de on mbamaay.

Min mboyanii on jimi bojji,

de on mboyaay.»

¹⁸ Sabo Yaayaa warii, wo cuumotoodo,
yarataa doro, de yim6e na mbi'a wo
gondudo e ginnaaru. ¹⁹ Bii Neddo du warii
ina nyaama, ina yara, de yim6e na mbi'a:
«Ndaar neddo o, kakkilando nyaamude
e yarude tan, yigoo nanngoo6e lampo
e luttu6e wo66e!» Ammaa ko hakkillo
Laamdo gollata duum ina holla wo ngo
goonga.

*No Iisaa feliri gure caliide tuubude
(Lukka 10.13-15)*

²⁰ Caggal duum, Iisaa fuddi felude gure
de o 6uri wadude kaayeeffiji e ley mu66en
deen, sabo won6e ley gure deen tuubaay. O
wi'i:

²¹ —Bone woodanii ma, aan Korasin!
Bone woodanii ma, aan Baytisayda! Sabo
si kaayeeffiji gadanoodi e ley moodon diin
ngadanooma Tirus e Sidon fu, tawete
won6e toon been tuubiino law. Tawete 6e
6ornakeno tekke bootooji, 6e njoodakeno
ley ndoondi faa 6e kolla 6e tuubii. ²² Saabe
dum, mido wi'a on: nyannde darngal,
jukkungo moodon buran ngo Tirus e Sidon
ngoon bonde. ²³ Aan du Kafarnahum,
ada miiloo a toownete faa yaha kammu
naa? A leeyinte faa kettaa ley maay6e.
Sabo si kaayeeffiji gadanoodi e ley maada
diin ngadanooma Sodoma fu, tawete wuro
ngoon heddotoon faa joonin. ²⁴ Saabe
dum, mido wi'a on: nyannde darngal,
jukkungo moodon buran ngo Sodoma
ngoon bonde.

*No Iisaa noddiri yim6e faa ke6a powtiri
(Lukka 10.21-22)*

²⁵ Wakkati oon, Iisaa adi haala, wi'i:

—Baaba, jom kammu e leydi, mi yettii
ma, sabo a suudii kulle de jom'en hakkillo e
jom'en anndal, de 6anginandaa de cukaloy.

²⁶ Ayyo, noon jaati Baaba, sabo dūm weli maa.

²⁷ Baaba am wattii huunde fuu ley junngo am. Fay gooto anndaa Biddo oon si wanaa Baabiiwo. Fay gooto anndaa Baabi-iwo du si wanaa Biddo, e mo Biddo oon muuyi bānginande.

²⁸ Onon tampuḅe, ronndiibe donje tedduḅe, on fuu ngaree to am faa mi fowtina on. ²⁹ Leeyinee ko'e mon ley hoorewaaku am faa mi dowa on, accon mi janngina on. Sabo mi keesindiido jom bernde leeyunde, yonkiiji moodon keban powtiri. ³⁰ Sabo ko njamirammi on dūm ina hoyi ronndaade, donngal am du ina huyfi.

12

Haala nyalaande fowteteende (Marku 2.23-28, Lukka 6.1-5)

¹ Wakkati oon, Iisaa e taalibaaḅe muudum ina ceeka gese nyannde fowteteende. Taalibaaḅe makko njolbi, de na itta cammeji alkama, ina yakka. ² Nde Farisa'en ḅeen nji'unoo dūm ndeen, ina mbi'a mo:

—Ndaaru, taalibaaḅe maa ḅeen ina ngolla ko hadaa gollēde nyalaande fowteteende!

³ O jaabii ḅe, o wi'i:

—Yalla on njanngaay ko Daawda wadi nde yolbunoo, kam e yaadiraaḅe muudum naa? ⁴ O naati e ley hukum ceniido, kanko e yaadiraaḅe makko, de ḅe nyaami buuru cakkaado. Woodi, ḅe ngalaano laawol nyaamude dūm, almaami'en tan njeji nyaamude dūm. ⁵ Maa du, on njanngaay e ley Tawreeta Muusaa no almaami'en ngollirta ley suudu dewal mawndu nduun fay nyannde fowteteende naa? Iḅe lotta yamiroore nyannde ndeen, de dūm felataa ḅe. ⁶ Mido wi'a on: ko ḅuri suudu dewal mawndu ina do. ⁷ Si on paamiino ko haala Laamdo ka fiirtata: «Yurmeende njidumi, wanaa sadaka duppeteendo», on carataakono laaḅuḅe ḅe. ⁸ Sabo Bii Neddo kam jeyi nyannde fowteteende.

*No Iisaa selliniri gorko mo junngo waanngo
(Marku 3.1-6, Lukka 6.6-11)*

* 12:21 Esaaya 42.1-4.

⁹ Iisaa dilli doon, naatowi suudu maḅḅe waajordu. ¹⁰ Gorko mo junngo waanngo ina woni doon. Wonḅe doon ḅeen ina piloo ko pelira Iisaa, de ḅe yami dūm:

—Yalla dannude goddo nyannde fowteteende hadaaka naa?

¹¹ O jaabii ḅe, o wi'i:

—Si gooto moodon ina jogii mbaalu ngootu, de ngu saamii ley luggere nyalaande fowteteende fu, wanaa joomum yaltinowan ngu naa? ¹² Odon anndi neddo ina ḅuri mbaalu do woddi! Ndelle, ina daganii wadande neddo ko woodi nyannde fowteteende.

¹³ Caggal dūm, o wi'i gorko oon:

—Foortu junngo maa!

O foorti ngo tan, ngo dadi faa ngo warti hono no heddiingo ngoon noon. ¹⁴ Farisa'en ḅeen njalti, kawriti faa ndawrida no mbarda Iisaa.

No Laamdo suborii golloowo muudum Iisaa

¹⁵ Nde Iisaa nannoo dūm ndeen, dilli nokku oon, de yimḅe heewḅe njokki mo. O danni nyawḅe ley muḅḅen fuu, ¹⁶ o sappani dūm'en taa kumpita fay gooto kabaaru makko. ¹⁷ Dum wadi faa ko annabi Esaaya haalnoo dūm tabita nde wi'unoo:

¹⁸ «Inan golloowo am mo cubiimi.

Mido horsini mo,

Imo wela bernde am.

Mi jippinan Ruuhu am dow makko,

o gooyanan lenyi laawol fonnditaare.

¹⁹ O wadataa kalala, o dukataa.

Daande makko nanataake dow laabi.

²⁰ O helataa fay yommbal oonyiingal,

o nyifataa fay lampal ngal fooyre muudum famdi

faa do o hokki fonnditaare jaalagol.

²¹ Lenyi diin fuu njowan jikke muḅḅen dow makko.»*

No Iisaa riiwrata ginnaaji e Baawde Laamdo

(Marku 3.20-30, Lukka 11.14-23, 12.10)

²² Ndeen, gorko mo ginnaaru wumni muumdini waddaa to Iisaa, de danni dūm faa na haala, na yi'a. ²³ Dum haaynii jama'aaje deen fuu, de keddi ina mbi'a:

—Dum le, wo taan Daawda oon woni do naa?

²⁴ Ammaa nde Farisa'en been nannoo dum ndeen, mbi'i:

—Si gorko o na riiwa ginnaaji fu, wo e baawde Beeljebul, hooreejo majji o riiwrata di.

²⁵ Iisaa na anndi miilooji ma66e, de wi'i be:

—Laamu fuu pecciingu ina ha6a, halkan. Katin du, si wuro naa galle feccake ina ha6a fu, heddataako. ²⁶ Si Seydaani riiwii ginnaaji muudum, feccii hoore mum. Ndelle, noy laamu muudum heddortoo?

²⁷ Si tawii miin mido riiwra ginnaaji e baawde Beeljebul, jokku6e on been le, wo e baawde moy ndiiwrata di? Ndelle golleeji ma66e jaati ina kolla on ngaldaa e goonga!

²⁸ Ammaa si Ruuhu Laamdo ndiiwrammi ginnaaji, dum ina holla laamu Laamdo warii to moodon.

²⁹ Iisaa beydi, wi'i:

—Fay gooto waawaa naatude galle gorko jom semmbe faa teeta jawdi muudum, sanaa artoo ha66a joomum tafon. Ndeen ina waawi hooyude ko woni ley suudu muudum.

³⁰ Mo waldaa e am fuu wo ganyo am. Mo wallataa kam mi hawrundura fuu, wo cankitoowo. ³¹ Saabe duum, mido wi'a on: yim6e ina mbaawi yaafeede hakkeeji mu66en e mbonkaaji mu66en fuu. Ammaa mbonkiido Ruuhu Ceniido fu yaafataake.

³² Neddo fuu kaaldo ko boni e dow Bii Neddo, ina waawi yaafeede. Ammaa neddo fuu kaaldo ko boni dow Ruuhu Ceniido, yaafataake joonin, yaafataake wakkati garoo.

No lekki annditirtee bi66e muudum (Lukka 6.43-45)

³³ —Si lekki na woodi fu, bi66e muudum mboodan. Si lekki woodaa du, bi66e muudum mboodataa. Sabo lekki fuu, wo bi66e mum annditirtee. ³⁴ Onon bi66e bolle! Noy mbaawirton haalude ko woodi tawee on bon6e? Sabo ko heewi e ley bernde fu, wo duum hunnduko wurtinta.

³⁵ Neddo moyyo, ko moyyi ko resii ley bernde muudum, duum wurtinta. Neddo bondo du, ko boni ko resii ley bernde muudum, duum wurtinta. ³⁶ Mido wi'a on: nyannde darngal yim6e kaaltan haalaaji laaliidi di kaalnoo fuu. ³⁷ Sabo e haalaaji

maada carirtedaa wo a ponnditiido maa a jukketeedo.

No Farisa'en pilorii maande (Marku 8.11-12, Lukka 11.29-32)

³⁸ Caggal duum, jannginoobe Tawreeta wo66e, e Farisa'en mbi'i Iisaa:

—Moodibbo, miden njidi kollaa min maande holloore Laamdo nuli ma.

³⁹ O jaabii 6e, o wi'i:

—Wo jamaanu bondo, tuundo filotoo holleede maande. Ammaa maande fuu o hollataake si wanaa maande annabi Yuunusa ndeen. ⁴⁰ Sabo no Yuunusa wadiri balde tati jemma e nyalooma ley reedu liingu manngu ni, hono noon Bii Neddo du wadirta balde tati jemma e nyalooma faa ley leydi. ⁴¹ Nyannde darngal, wor6e Niniwe ummodoto e yim6e jamaanu o, kitodoo e mu66en, de li6a dum'en. Sabo wor6e Niniwe tuubii nde nannoo waaju Yuunusa ndeen. Haya, burdo Yuunusa ina do! ⁴² Nyannde darngal, kaananke debbo leydi hordoore oon ummodoto e yim6e jamaanu o, hiitodoo e mu66en, de li6a dum'en. Sabo o yuwii hoore leydi, o wari faa o hettindoo haalaaji Suleymaana kebbinaadi hakkilantaaku. Haya, burdo Suleymaana ina do!

Haala yeccagol ginnaaru (Lukka 11.24-26)

⁴³ —Si ginnaaru wurtake e neddo fu, ndu yiiltoyto e nokkuuje joorde indu filoo do ndu nootta, de ndu hebataa. ⁴⁴ Ndeen ndu wi'a: «Mi yeccoto suudu am ndu eggunoomi e muudum nduun.» Nde ndu warti fu, ndu tawan suudu nduun wo boldu, fiisaama, moyyinaama. ⁴⁵ Ndeen ndu yaha, ndu waddowa ginnaaji jeddi burdi ndu bonde. Di naata, di koda ley toon. Nii cakitte neddo oon burdata arande muudum bonde. Nii du yim6e jamaanu bondo o laatortoo.

Minyiraa6e Iisaa e inna muudum (Marku 3.31-35, Lukka 8.19-21)

⁴⁶ Nde Iisaa haaldannoo e jamaa oon ndeen, inna muudum e minyiraa6e muudum wor6e njottii. Be ndarii yaasin, i6e njidi yi'ude mo. ⁴⁷ Goddo wi'i mo:

—Inan inna maa e minyiraa6e maa ina ndarii yaasin, ina njidi yi'ude ma.

⁴⁸ O jaabii neddo oon, o wi'i dum:
—Moy woni inna am? Beye ngoni minyiraaḅe am?

⁴⁹ O sappii taalibaaḅe makko ḅeen, o wi'i:
—Inan inna am e minyiraaḅe am. ⁵⁰ Sabo wo gaḅoowo muuyde Baaba am gondo dow kammuuli oon, kam woni minyam gorko naa minyam debbo naa inna am.

13

Banndol haala aawoowo (Marku 4.1-9, Lukka 8.4-8)

¹ Ley nyalooma oon, Iisaa na wonnoo ley suudu de yalti, joodowii daande maayo. ² Jama'aaje keewde ngari, piilii mo faa o naati laana ndiyam, o joodii ley makka. Yimḅe ḅeen fuu ndarii to daande ndiyam ḅaam. ³ O banndani ḅe banndi keewdi. Imo wi'a:

—Aawoowo yalti faa saaka aawdi. ⁴ E ley aawugol ngool, aawdi ngondi ndiin saami e laawol, de pooli ngari cuḅi ndi. ⁵ Yoga mayri saami e korokaaye ḅo leydi heewaa. Ndi fudi law sabo leydi ndiin duudaa. ⁶ Kaa nde naange wulnoo ndeen, ndi ḅayli, ndi yoori sabo ndi wadaay ḅadi. ⁷ Yoga mayri saami ḅo kebbe puḅata. Kebbe deen mawni, ḅilli ndi. ⁸ Yoga mayri saami e leydi lobbiri. Ndi fudi, ndi rimi: yoga ḅeydake kile hemre, yoga capande jeegom, yoga capande tati. ⁹ Jom nowru fuu nana!

No Iisaa holliri ko wadi de na banndana yimḅe

(Marku 4.10-12, Lukka 8.9-10)

¹⁰ Wakkati oon, taalibaaḅe ḅeen ḅattii Iisaa yami mo, mbi'i:

—Dume wadi de ada haalirana yimḅe banndi?

¹¹ O jaabii ḅe, o wi'i:

—Onon, on kokkaama faamude ko suudii e kabaaru laamu Laamḅo. De kamḅe kaa, ḅe kokkaaka dum. ¹² Sabo neddo fuu jogiido paamal* dow laamu Laamḅo, ḅeydante faa heewa. Ammaa mo walaa paamal oon, fay seeda ko jogii duum, teetete. ¹³ Dum wadi de mido haalirana ḅe banndi, sabo iḅe ndaara, de ḅe nji'ataa, iḅe kettindoo du, de ḅe nanataa, ḅe paamataa.

¹⁴ Noon ko annabi Esaaya haali duum tabitiri dow maḅḅe nde wi'unoo:

«On nanan faa wooda, de on paamataa.

On ndaaran faa laaḅa, de on nji'ataa.

¹⁵ Sabo yimḅe lenyol ngol na njoori ḅerde:

Be cukkii noppi maḅḅe,

ḅe muḅḅii gite maḅḅe,

taa gite maḅḅe nji'a,

taa noppi maḅḅe nana,

taa hakkillooji maḅḅe paama,

taa ḅe tuuba, de mi danna ḅe.»†

¹⁶ Ammaa onon, barke woodanii on: gite moodon ina nji'a, noppi moodon du ina nana! ¹⁷ Goonga kaalanammi on: annabaaḅe heewḅe e fonnditiiḅe heewḅe muuyiino yi'ude ko nji'oton duum, de ḅe nji'aay. Be muuyiino nanude ko nanoton duum, de ḅe nanaay.

No Iisaa firtiri banndol aawoowo (Marku 4.13-20, Lukka 8.11-15)

¹⁸ —Ndelle, kettindee maanaa banndol aawoowo ngol. ¹⁹ Neddo fuu nando haala laamu Laamḅo de tawi faamaay dum, bondo oon waran, itta ko aawaa e ḅernde muudum. Kabaaru neddo oon ina nanndi e aawdi caamundi sera laawol ndiin. ²⁰ Kabaaru aawdi caamundi e korokaaye ndiin, ina nanndi e neddo nanoowo konngol ngool de jaḅḅoroo ngol seyo wakkati oon. ²¹ Ammaa ngol walaa ḅadi e neddo oon. O nanngan ngol wakkati seeda tan. Nde ḅillaare naa torra hewti mo saabe konngol ngool fu, o yoppan ngol wakkati gooto. ²² Kabaaru aawdi caamundi e kebbe ndiin, ina nanndi e neddo nanoowo konngol ngool, de kaḅḅuko'u adunaaru e eytugol jawdi ḅilla ngol, ngol laatoo dimarol. ²³ Ammaa kabaaru aawdi caamundi e leydi lobbiri ndiin, ḅeen ngoni nanooḅe konngol ngool de paama ngol. Wakkati oon, ḅe ndiman ḅiḅḅe: yoga hemre, yoga capande jeegom, yoga capande tati.

Banndol haala huḅo bonko ley ngesa alkama

²⁴ Iisaa haalani ḅe banndol gonngol, wi'i:
—Inan no laamu Laamḅo nanndi: wo hono gorko aawudo aawdi lobbiri ley ngesa muudum. ²⁵ Ammaa nde yimḅe fuu

* **13:12** Paamalḅo ina yaada e goondinal omtooval ḅernde joomum faa jaḅa goonga. † **13:15** Esaaya 6.9-10.

daaninoo ndeen, ganyo makko wari, aawi hudo bonko e ley ngesa makko alkama ngaan, de dilli. ²⁶ Nde aawdi ndiin fudunoo faa rimi fu, hudo bonko koon du 6angi. ²⁷ Maccu6e been njehi mbi'owi jom ngesa oon: «Joomii amin, wanaa aawdi lobbiri aawudaa e ngesa maa nga naa? Ndelle toy hudo koon yuuri?» ²⁸ O jaabii 6e, o wi'i: «Wo ganyo gomma wadi dum.» De maccu6e been yami mo, mbi'i: «Ada yidi min njaha min doofowa hudo koon naa?» ²⁹ Ammaa o jaabii 6e, o wi'i: «A'aa. Si odon doofa hudo bonko koon fu, hasii on doofidan e alkama oon du. ³⁰ Accidee ko e alkama oon faa tayri. Ndeen, mi wi'an tayoo6e been doofa ko tafon, 6e ngada ko kab6e faa ko wulee. Si 6e ngadii dum fuu, 6e taya alkama oon. Ndeen 6e kawrundura dum ley beembal am.»

*Banndol haala gabbel pamarel
(Marku 4.30-32, Lukka 13.18-19)*

³¹ Iisaa haalani 6e banndol gonngol, wi'i: —Laamu Laamdo ina nanndi e gabbel lekki mutaari ngel neddo hooyi, de aawi ley ngesa muudum. ³² Gabbel ngeel 6uri gabbe fuu famdude, ammaa si ngel fudii fu, ngel 6uran ledde sardi6e fuu. Ngel laatoto lekki faa pooli ngara nyiba cuudi mu6ben e licce makki.

*Banndol haala rabilla
(Lukka 13.20-21)*

³³ O banndani 6e banndol gonngol, o wi'i:

—Laamu Laamdo ina nanndi e rabilla mo debbo hooyi, diibunduri e etirde conndi tati mawde faa dum fuu dum yuufi.

³⁴ Dum fuu, Iisaa banndanii jama'aaje deen. Walaa fuu ko o haalani yim6e si wanaa e banndol. ³⁵ O wadirii noon faa haala ka annabaajo haalnoo kaan tabita nde wi'unoo:

«Mi haaldanan 6e banndi,
mi haalanan 6e kulle cuudaade gilla
adunaaru joyyinaaka.»[‡]

No Iisaa firtiri banndol hudo bonko

³⁶ Caggal duum, Iisaa yoppi yim6e been, naati ley suudu. Taalibaa6e muudum been 6attii dum, mbi'i dum:

—Fiirtan min banndol hudo ley ngesa ngool.

³⁷ O jaabii 6e, o wi'i:

—Aawdo aawdi lobbiri ndiin oon woni Bii Neddo. ³⁸ Ngesa ngaan woni adunaaru ndu. Aawdi lobbiri ndiin wo 6i66e laamu Laamdo. Hudo bonko koon wo 6i66e bondo oon. ³⁹ Ganyo aawdo hudo bonko oon wo Ibiliisa. Tayri ndiin wo timmoode adunaaru, tayoo6e been wo maleyka'en. ⁴⁰ Hono no hudo bonko ittirtee faddee e yiite ni, noon timmoode adunaaru laa-tortoo. ⁴¹ Bii Neddo nulan maleyka'en muudum, itta luttinoo6e wo66e e wadoo6e ko boni fuu e ley laamu muudum. ⁴² Be padda dum'en e yiite jahannama. Toon bojji e njeryundurde nyiye ngoni. ⁴³ Ammaa wakkati oon, fonnditiibe been njalbiran hono naange e ley laamu Baaba mu6ben. Jom nowru fuu, nana!

Banndol haala jawdi cuudiindi

⁴⁴ —Laamu Laamdo ina nanndi e jawdi cuudiindi e ley ngesa. Gorko gomma ukkii e mayri, de suudi ndi katin. E ley seyo makko, o yehi, o sonnowi ko o joginoo fuu, de o soodi ngesa ngaan.

⁴⁵ Laamu Laamdo na nanndi katin hono luumotoodo pilotoodo kaaye dime. ⁴⁶ Si joomum yi'ii hayre rimre heewunde coggu, yahan sonna ko jogii fuu de sooda hayre ndeen.

Banndol haala liyyi

⁴⁷ —Laamu Laamdo ina wa'i katin hono fiil paddaado e maayo, de nanngi sii liyyi fuu. ⁴⁸ Nde fiil oon heewunoo fu, filotoo6e liyyi been poodiri dum to daande ndiyam. Be njoodii i6e cennda liyyi diin. Liyyi lobbi ina ngattee ley kandeeje, bondi diin du ina paddee. ⁴⁹ Hono noon timmoode adunaaru laa-tortoo. Maleyka'en ngaran cennda bon6e e moyyube. ⁵⁰ Be padda bon6e been e ley yiite jahannama. Toon bojji e njeryundurde nyiye ngoni.

Banndol haala kulle kese e kiidde

⁵¹ Iisaa yami 6e, wi'i:

—On paamii dum fuu naa?

Be njaabii, 6e mbi'i:

—Ayyo, min paamii.

⁵² Caggal duum, o wi'i 6e:

—Jannginoowo Tawreeta fuu laatiido taalibbo ley laamu Laamdo, ina nanndi

[‡] 13:35 Jabuura 78.2.

e jom galle jaltinoowo kulle kese e kulle kiidde e ley resirde muudum.

No Nasaraatunkoobe calorii jabande Iisaa

(Marku 6.1-6, Lukka 4.16-30)

⁵³ Nde Iisaa tilinoo e banndi diin ndeen, dilli doon, ⁵⁴ de hooti wuro ngo mawni ngoon. Imo waajoo e suudu ma66e waa-jordu. Dum haaynii yim6e hettindotoo6e been sanne, keddii ina mbi'a:

—Faa toy o he6i hakkiilo ngo? Noy o he6iri baawde wadude kaayeeffiji di?

⁵⁵ Yalla wanaa kanko woni 6ii cehoowo ledde oon naa? Wanaa Mariyama woni in-niiko naa? Yalla o wanaa mawnoo Yaaku-uba e Yuusufi e Simon e Yahuuda naa?

⁵⁶ Wanaa enen e minyiraa6e makko rew6e koddi? Ndelle, toy o he6i dum fuu?

⁵⁷ Dum saabanii 6e salaade mo. Caggal duum, o wi'i 6e:

—Annabaajo ina teddinee e nokku fuu, si wanaa e ley wuro muudum, e ley suudu muudum.

⁵⁸ Iisaa wadaay doon kaayeeffiji keewdi sabo 6e ngoondinaay dum.

14

No Yaayaa maayiri

(Marku 6.14-29, Lukka 3.19-20, 9.7-9)

¹ Wakkati oon, Hirudus hooreejo leydi Galili oon nani kabaaru Iisaa ina haalee. ² O wi'i golloo6e makko:

—Dum wo Yaayaa lootoowo lootagal batisima! Wo kanko iirtii! Dum wadi de imo jogii baawde wadude kaayeeffiji.

³ Tawi Hirudus yamiriino Yaayaa nan-geee, ha66ee, uddee ley kasu. O wadii dum saabe debbo bi'eteedo Hirudiya, jom suudu mawniiko bi'eteedo Filipu. ⁴ Sabo Yaayaa ina wi'annoo Hirudus:

—Daganaaki ma teetaa Hirudiya, sabo o dee mawna.

⁵ Hirudus na yidunoo warude mo am-maa suusaano yim6e been, sabo 6e fuu i6e njogorii Yaayaa wo annabaajo.

⁶ Dum le, nyannde miccitagol rimeede Hirudus, 6ii Hirudiya debbo wami yeeso noddaa6e been. Hirudus weltii sanne, ⁷ faa hunii hokkan mo huunde fuu ko o 6aarii dum. ⁸ Surbaajo oon jokki haala inna muudum, wi'i Hirudus:

—Waddanam do hoore Yaayaa lootoowo lootagal batisima oon e ley le'al!

⁹ Dum metti 6ernde Hirudus. Ammaa saabe ko hunii duum e saabe noddaa6e been, yamiri surbaajo oon hokkee ko 6aarii duum. ¹⁰ O nuli goddo yaha tayowa hoore Yaayaa ley kasu toon. ¹¹ Hoore ndeen tayaa tummbaa ley le'al, de hokkaa suka debbo oon. Kam du hokkowi nde inna muudum. ¹² Taalibaa6e Yaayaa been ngari kooyi 6anndu nduun, uwoyi. Caggal duum, 6e njehi, 6e kaalanowi Iisaa ko wadi duum.

No Iisaa nyaamniri wor6e ujunaaje njoyo

(Marku 6.30-44, Lukka 9.10-17, Yuhanna 6.1-14)

¹³ Nde Iisaa nannoo kabaaru maayde Yaayaa ndeen, dilli doon, naati laana ndiyam. O fonndii nokku perwudo, kanko tan. Nde yim6e nannoo dum fu, njalti e galluje deen, takkii daande maayo ngoon, njokki mo. ¹⁴ Nde o yaltunoo e laana kaan ndeen, o yi'i jamaa keewdo. O yurmii dum'en sanne, o danni nyaw6e won6e ley mu66en. ¹⁵ Nde hiirunoo ndeen, taalibaa6e been 6attitii Iisaa, mbi'i dum:

—Joonin kaa hiirii. Nokku o du wo ladde. Mbi'aa jamaa oon yaha, naatowa gure faa coodowa ko nyaama toon.

¹⁶ O jaabii 6e, o wi'i:

—Fotaa ko 6e njaha. Onon e ko'e moodon, kokkee 6e ko 6e nyaama.

¹⁷ Be njaabii mo, 6e mbi'i:

—Buurruuje joy e liyyi didi tan min njogii.

¹⁸ O wi'i 6e:

—Ngaddanee kam dum ga.

¹⁹ O yamiri yim6e been njoodoo dow hudo. O hooyi buuruuje joy deen e liyyi didi diin, de o tiggatii kammu, o yetti Laamdo. O tayi buuru oon, o hokki taalibaa6e been kokka jamaa oon. ²⁰ Be fuu 6e nyaami faa 6e kaari. Taalibaa6e been kawrun-duri kelte keddiide deen, kebbini kandeeje sappo e didi. ²¹ Nyaamu6e been ina ngada hono wor6e ujunaaje njoyo ko waldaa e rew6e e sukaa6e.

No Iisaa yaari dow ndiyam e koyde

(Marku 6.45-52, Yuhanna 6.15-21)

²² Wakkati oon ni, o yamiri taalibaa6e been naata laana kaan, ardoo peyyita maayo ngoon, faa o waynoo jamaa oon.

²³ Caggal o waynake jamaa oon, o yeenjowi dow waamnde faa o wada du'aare kanko tan. Naange yanii, tawi kanko tan woni toon. ²⁴ Ndeen tawi laana kaan woddowake ley ndiyam toon. Bempeyye ina piya ka, sabo ika hawra e henndu. ²⁵ Nde badinoo weetude ndeen, imo wara to taalibaa6e been, imo yaha e koyde dow ndiyam daam. ²⁶ Ammaa nde 6e nji'unoo mo imo yaha dow ndiyam daam fu, nesijji ma66e tayi, 6e mbi'i:

—Wo dum mbeelu!

Be mbaaydiri kulol. ²⁷ Wakkati oon fu, Iisaa wi'i 6e:

—Cellinee berde mon! Wo miin. Taa kulee!

²⁸ Piyeer jaabii mo, wi'i:

—Joomam, si wo aan fu, njamiraa kam mi wara to maa dow ndiyam dam.

²⁹ Iisaa jaabii mo, wi'i:

—War!

Piyeer yalti laana kaan, ina yaha dow ndiyam daam, ina fonndii to Iisaa. ³⁰ Ammaa nde o yi'unoo henndu nduun sattii ndeen, o huli. O fuddi yoolaade. O wulli, o wi'i:

—Joomam, hisinam!

³¹ Wakkati oon fu, Iisaa foorti junngo mum, nanngi mo, wi'i:

—Hey pamdudo goondinal. Ko wadi cikkitirdaa?

³² Caggal duum 6e dido fuu, 6e naati laana kaan. Wakkati oon, henndu nduun darii.

³³ Ndeen taalibaa6e won6e ley laana kaan been cujidani mo, mbi'i:

—Tannyoral, aan woni Bii Laamdo!

No Iisaa selliniri nyaw6e ley leydi Genesaret
(Marku 6.53-56)

³⁴ Be peyyiti maayo ngoon, 6e njottii leydi Genesaret. ³⁵ Wor6e nokku oon anditi mo, kaalani leydi ndiin fuu garol makko. Yim6e been ngaddani mo nyaw6e mu66en fuu. ³⁶ Be nyaagii mo o acca nyaw6e been meema fay si wo kommbol saaya makko tan. Meemudo ngol du fuu dadii.

* **15:2** Lootugol juude ngool wanaa faa itta tuundi, wo faa joomum fonnditanoo diina. † **15:4** Wurtagol 20.12.
‡ **15:4** Wurtagol 21.17. § **15:9** Esaaya 29.13.

15

Haala al'aada maamiraa6e
(Marku 7.1-13)

¹ Farisa'en e janngino6e Tawreeta yuuri Urusaliima, ngari to Iisaa yami dum, mbi'i:

² —Dume wadi de taalibaa6e maa been ina lotta al'aadaaji maamiraa6e meeden diin? Sabo 6e lootataa juude ma66e fadde ma66e e nyaamude.*

³ Iisaa jaabii 6e, wi'i:

—Onon le, dume wadi de odon lotta yamiroore Laamdo ndeen faa njokkon al'aada moodon?

⁴ Sabo Laamdo wi'ii: «Teddin bammaa e inna maa.»† O wi'i katin: «Kududo bammum naa inna mum, wareede laatoo jukkungo muudum.»‡

⁵ Ammaa onon le, odon mbi'a ina heya si neddo wi'ii bammum naa inna mum: «Ko kaannoomi wallirde ma duum wo ngedu Laamdo». ⁶ Ko mbi'oton noon duum, odon kada yim6e teddinde saaraa6e mu66en katin. Hono noon tosirton konngol Laamdo, faa njokkon al'aada moodon!

⁷ Onon munaafiki'en! Annabi Esaaya woofaay fey nde sappinoo on, wi'unoo:

⁸ «Laamdo wi'ii:

Lenyol ngol ina teddina kam e kunndude mu66en,

ammaa berde mu66en ina mboddi kam.

⁹ Ko 6e ndewata kam duum walaa nafaa fey.

Si goonga, janndeeji di 6e njannginta diin

wo jamirooje yim6e tan.»§

Haala ko tuuninta neddo
(Marku 7.14-23)

¹⁰ Wakkati oon, Iisaa noddi jamaa oon, wi'i dum:

—Kettindee, paamee: ¹¹ wanaa ko naatata e hunnduko neddo duum tuuninta dum. Wo ko wurtotoo e hunnduko duum tuuninta dum.

¹² Wakkati oon, taalibaa6e been battitii mo, mbi'i mo:

—Yalla ada anndi haalaaji maa diin metti Farisa'en been naa?

¹³ O jaabii, o wi'i:

—Funngo fuu ngo Baaba am gondo dow kammu oon aawaay, doofete. ¹⁴ Accee 6e.

Wo 6e wum6e dowoo6e wum6e! Si bum6o dowii bum6o fu, 6e dido fuu 6e caaman ley luggere.

¹⁵ Piyeer jaabii, wi'i mo:

—Fiirtan min haala tuundi kaan.

¹⁶ Iisaa wi'i:

—Onon du, faa joonin dum laabanaay on naa? ¹⁷ On paamaay ko naati e hunnduko fuu yahan ley reedu, de dum yalta yaasin?

¹⁸ Ammaa ko wurtoto e hunnduko duum e bernde yuurata. Wo duum jaati tuuninta neddo. ¹⁹ Sabo e bernde neddo miilooji bondi e wadude war-hoore e jeenu e fijirde e nguyka e seedaade fewre e mbonka fuu yuurata. ²⁰ Dum woni ko tuuninta neddo. Ammaa nyaamude tawee lootaay juude muudum no al'aada wi'iri ni tuunintaa neddo.

No debbo leydi Kanaana goondiniri Iisaa (Marku 7.24-30)

²¹ Caggal duum, Iisaa dilli doon, fonndii seraaji Tirus e Sidon. ²² Debbo jeyaado Kanaana kodudo e leydi ndiin wari to makko, wulli, wi'i:

—Joomam, taan Daawda, yurmam! Biyam debbo ginnaaru ina woni e muudum, ina torra dum sanne!

²³ Ammaa Iisaa jaabaaki mo fay huunde. Taalibaa6e makko been battitii mo, mbi'i mo:

—Riiwu mo. O jokku en, imo wulla tan.

²⁴ Iisaa jaabii, wi'i:

—Mi nulaaka si wanaa e baali suudu Israa'iila majjudi diin.

²⁵ Ammaa debbo oon wari, sujidi yeeso makko, wi'i:

—Joomam, wallam!

²⁶ Iisaa jaabii, wi'i:

—Hooyude nyaamdu sukaa6e, de faddana dawaadi woodaa.

²⁷ Debbo oon wi'i:

—Goonga, Joomam. De dawaadi du na nyaama nyaamdu ndu joom mu6ben saamdinta nduun.

²⁸ Ndeen, Iisaa jaabii mo, wi'i:

—Hey debbo, goondinal maa ngal ina mawni! Wo dum laatane hono no njidirdaa noon.

Wakkati oon jaati, 6iyiiko debbo oon dadi.

No Iisaa selliniri nyaw6e heew6e

²⁹ Iisaa dilli doon, takkii daande maayo Galili. O yeeni waamnde, o joodii toon.

³⁰ Yim6e heew6e ngari to makko, ngaddi bonnguu6e e wum6e e woy6e e muum6e, kam e nyaw6e wob6e heew6e. Be battini dum'en yeeso makko, de o dannii 6e. ³¹ Dum haaynii yim6e been sanne nde nji'unoo muum6e ina kaala, woy6e ndadi, bonnguu6e ina njaha e koyde mu6ben, wum6e ina nji'a. Yim6e been ina njetta Laamdo Israa'iila.

No Iisaa nyaamniri wor6e ujunaaje nayo (Marku 8.1-10)

³² Iisaa noddi taalibaa6e muudum been, wi'i dum'en:

—Yim6e 6e ina njurminii kam, sabo hantden woni balde tati i6e ngondi e am, de 6e ngalaa ko 6e nyaama. Mi yidaa yoppude 6e ndilla tawee 6e nyaamaay, sabo hasii yolbere li6owan 6e dow laawol.

³³ Taalibaa6e makko been mbi'i mo:

—E ley ladde do toy kebeten ko nyaamen jamaa hono o?

³⁴ O yami 6e, o wi'i:

—Buurujuje foti njogidon?

Be njaabii mo, 6e mbi'i:

—Jeddi, kam e liyyoy seeda min njogii.

³⁵ Caggal duum, o yamiri jamaa oon joodoo e leydi. ³⁶ O hooyi buuruuje jeddi deen e liyyoy kooy. O yetti Laamdo, o tayi de, o hokki taalibaa6e been kokka dum jamaa oon. ³⁷ Be fuu 6e nyaami faa 6e kaari. Taalibaa6e been kawrunduri kedde deen. De keewi kandeeje jeddi. ³⁸ Nyaamube been wo wor6e ujunaaje nayo, ko waldaa e rew6e e sukaa6e. ³⁹ Caggal Iisaa waynake yim6e been, naati laana, yehi leydi Magadan.

16

No Farisa'en naarorii kollee maande (Marku 8.11-13, Lukka 12.54-56)

¹ Farisa'en e Saduki'en ngari to Iisaa faa ndaartindoo dum. Be naarii dum holla 6e maande yuuroore dow kammu. ² O jaabii 6e, o wi'i:

—Si naange yanii kammu ina wojji fu, on mbi'an welan. ³ Fajiri du, si kammu ina wojji ina ni66i, on mbi'an yuwoonde toban. Odon mbaawi senndude alhaaliiji kammu, ammaa on mbaawaa senndude maandeeji

wakkatiiji diin! ⁴ Wo jamaanu bondo, tuundo filotoo holleede maande. Ammaa maande fuu o hollataake, si wanaa maande annabi Yuunusa ndeen.

Caggal duum, o yoppi 6e doon, o dilli.

*Haala rabilla Farisa'en e Saduki'en
(Marku 8.14-21)*

⁵ Nde taalibaa6e been peyyitannoo maayo ngoon ndeen, tawi njeggitii yoobaade buuru. ⁶ Iisaa wi'i 6e:

—Kakkilee, ndeentee e rabilla Farisa'en e Saduki'en oon.

⁷ Taalibaa6e been ina mbi'undura:

—Wo saabe ko en njoobaaki buuru duum wadi imo wi'a ni.

⁸ Iisaa faami ko 6e kaalata duum, wi'i 6e:

—Dume wadi de odon kaalda hakkunde moodon haala njoobaari buuru? Onon famdu6e hoolaare! ⁹ Yalla faa joonin on paamaay? Yalla on miccitaaki burruuje joy de peccanmi wor6e ujunaaje njoyo deen, e kandeeje de kebbindon kedde deen? ¹⁰ Yalla on miccitaaki katin burruuje jeddi de peccanmi wor6e ujunaaje nayo deen, e kandeeje de kebbindon kedde deen? ¹¹ Noy wadi de on paamaay wanaa haala buuru kaalanammi on? Ndeentodon e rabilla Farisa'en e Saduki'en oon.

¹² Ndeen taalibaa6e been paami o wi'aay 6e ndeentoo e ko yuufinta buuru duum, ammaa 6e ndeentoo e ko Farisa'en e Saduki'en njannnginta duum.

*No Piyeer seedorii Iisaa woni Almasiihu
(Marku 8.27-30, Lukka 9.18-21)*

¹³ Iisaa yehi leydi Kaysariya Filipu. Toon o yami taalibaa6e makko been, o wi'i:

—Moy yim6e mbi'ata Bii Neddo oon woni?

¹⁴ Be njaabii, 6e mbi'i:

—Wo66e ina mbi'a wo a Yaayaa lootoowo lootagal batisima. Wo66e du ina mbi'a wo a annabi Iliyaasa. Wo66e katin du ina mbi'a wo a annabi Yereimiya naa gooto e annabaa6e been.

¹⁵ O wi'i 6e:

—Onon le, moy mbi'oton ngonumi?

¹⁶ Simon Piyeer jaabii mo, wi'i:

—Wo a Almasiihu, Bii Laamdo buurdo oon.

¹⁷ Ndeen Iisaa wi'i mo:

—Barke woodanii maa, aan Simon 6ii Yuunusa. Sabo wanaa 6ii-Aadama anndini

ma dum, wo Baaba am gondo dow kammuuli oon anndini ma dum. ¹⁸ Miin du, mido wi'e Piyeer (dum na fiirta «Hayre»). Dow hayre ndeen nyi6ammi kawrital am goondin6e ngaal. Fay maayde e semmbe laakara fuu walaa ko waawi e maggal. ¹⁹ Mi hokkete cokitirde laamu Laamdo: huunde fuu ko kadudaa dow leydi, hadete dow kammu. Huunde fuu ko nja6udaa dow leydi, jabete dow kammu.

²⁰ Ndeen, Iisaa sappani taalibaa6e muudum been taa kaalana fay gooto yalla kam woni Almasiihu.

No Iisaa sapporii maayde muudum e iirtagol muudum

(Marku 8.31-33, Lukka 9.22)

²¹ Gilla wakkati oon, Iisaa fuddi anndinde taalibaa6e muudum been ina tilsani dum yaha Urusaliima. Toon maw6e yim6e e hooree6e almaami'en e jannginoo6e Tawreeta torran dum sanne, de ngada waree. De nyannde tataberde ndeen o iirtoto. ²² Ndeen Piyeer toowtini mo de fuddi felude mo e haalaaji makko diin, wi'i:

—Wo Laamdo reene Joomam! Dum hewtataako ma!

²³ De Iisaa kaa yeeyii, wi'i Piyeer:

—Woddam aan Seydaani! Ada fergina kam e laawol am, sabo miilooji maa diin yuuraay to Laamdo, wo to yim6e di yuuri!

No Iisaa jokkirtee

(Marku 8.34-9.1, Lukka 9.23-27)

²⁴ Caggal duum, o wi'i taalibaa6e makko been:

—Muuydo jokkude kam fuu, sela ndaarude hoore muudum, hooya leggal muudum palaangal, jokka kam.* ²⁵ Sabo muuydo dannude yonki muudum fu, mursan ki. Ammaa mursudo ki saabe am fu, hebtan ki. ²⁶ Dume hebude adunaaru ndu fuu nafata neddo, si mursii yonki muudum? Yalla ina woodi ko neddo waawi hokkitirde faa danna yonki muudum naa? ²⁷ Sabo Bii Neddo oon wardan e maleyka'en muudum e ley teddeengal Baaba muudum. Wakkati oon, o barjoto mono fuu ko fotata e golle muudum. ²⁸ Goonga kaalanammi on: yoga e won6e do maayataa tawee

* 16:24 Ndaaree Matta 10.38.

nji'aay Bii Neddo ina warda e laamu muudum.

17

No alhaali Iisaa waylitorii (Marku 9.2-13, Lukka 9.28-36)

¹ Balde jeegom caggal duum, Iisaa yaadi e Piyeer e sakiraaɓe dido Yaakuuba e Yuhanna, o toowtidi e muɓɓen dow waamnde toownde. ² Doon alhaali makko waylittii yeeso maɓɓe. Yeeso makko ina jalba hono naange, kaddule makko du ndawni far hono annoora. ³ Inan, Muusaa e Iliyaasa ɓangani ɓe, ina kaalda e makko. ⁴ Piyeer wi'i Iisaa:

—Joomam, gonal amin do ina woodi. Si ada yidi fu, mi darnan hukumuuji tati: aan gooto, Muusaa gooto, Iliyaasa du gooto.

⁵ O tilaaki e haalude, faa ruulde jalboore suddi ɓe. Daande yuuri ley ruulde ndeen, wi'i:

—O woni Biyam mo korsinmi, mo ceyortoomi. Kettindanee mo!

⁶ Nde taalibaaɓe ɓeen nannoo daande ndeen fu, kippi geese muɓɓen e leydi. Be kuli sanne. ⁷ Iisaa ɓattitii, meemi ɓe, wi'i:

—Ummee, taa kulee.

⁸ Wakkati oon, ɓe ɓanti gite maɓɓe, de ɓe nji'aay fay gooto si wanaa Iisaa tan.

⁹ E ley ko ɓe njippotoo waamnde ndeen duum, Iisaa sappani ɓe, wi'i:

—Taa kaalanee fay gooto ko nji'udon duum faa wakkati nde Bii Neddo ummitii e hakkunde maayɓe.

¹⁰ Caggal duum, taalibaaɓe ɓeen yami mo, mbi'i:

—Dume wadi de jannginoobe Tawreeta ina mbi'a tilay annabi Iliyaasa artoo Almasiihu warude?

¹¹ O jaabii ɓe, o wi'i:

—Goonga, Iliyaasa artoto warude, moyyintinoo huunde fuu. ¹² Ammaa mido wi'a on: Iliyaasa warii faa faltake, de ɓe annditaay dum, ɓe ngollii dum ko ɓe muuyi fuu. Hono noon ɓe torrirta Bii Neddo oon du.

¹³ Ndeen taalibaaɓe ɓeen paami wo haala Yaayaa lootoowo lootagal batisima o haalanta dum'en.

No Iisaa selliniri suka gondudo e ginnaaru

(Marku 9.14-29, Lukka 9.37-43)

¹⁴ Nde ɓe ngartunoo to jamaa oon ndeen, gorko gomma ɓattitii mo, hofii yeeso makko, ¹⁵ wi'i:

—Joomam, yurma ɓiyam gorko! O dabiidabiyaajo, imo tampi sanne. Wakkatiiji keewdi imo saama e yiite naa e ndiyam.

¹⁶ Mi yaarii mo to taalibaaɓe maada de ɓe kungii dannude mo.

¹⁷ Iisaa ɓattitii, wi'i:

—Hey yimɓe jamaanu bondo mo walaa goondinal! Faa ndey ngondammi e moodon? Faa ndey keddotoomi munyande on? Ngaddanee kam suka o do!

¹⁸ O sappani ginnaaru nduun e semmbe. Ndu yalti suka oon. Wakkati oon ni, suka oon dadi.

¹⁹ Caggal duum, taalibaaɓe ɓeen toowtidi e makko, yami mo, mbi'i:

—Dume wadi de min kungii riiwude ginnaaru nduun?

²⁰ Iisaa jaabii ɓe, wi'i:

—Saabe odon pamdi goondinal wadi dum. Goonga kaalanammi on: si goondinal moodon fotii fay no gabbel lekki mutaari ni, si on mbi'ii waamnde nde: «Yuw do, njahaa to», nde yuwan. Fay huunde on kunggataako wadude. [²¹ *]

No Iisaa sapporii katin maayde muudum e iirtagol muudum

(Marku 9.30-32, Lukka 9.43-45)

²² Caggal duum, Iisaa e taalibaaɓe muudum kawri katin ley leydi Galili. Iisaa wi'i ɓe:

—Bii Neddo wattete e juude yimɓe. ²³ Be mbaran dum, de nyannde tataɓerde ndeen iirtoto.

Haala kaan metti taalibaaɓe ɓeen sanne.

Haala yobugol lampo suudu dewal mawndu

²⁴ Nde Iisaa e taalibaaɓe mum njottinoo Kafarnahum ndeen, nanngooɓe lampo suudu dewal mawndu ɓeen ɓattii Piyeer, mbi'i dum:

—Yalla moodibbo moodon oon yobataa lampo suudu dewal mawndu naa?

²⁵ Piyeer jaabii, wi'i:

* **17:21** E dereeji ɓooydi, goddi ina ɓeyda aaya 21: Ammaa iri ginnaaru nduun riiwirtaake si wanaa du'aare e suumayeere.

—Imo yoba.

Ko Piyeer naati suudu nduun duum, fadde muudum heɓude haala, Iisaa wi'i:

—Simon, dume miilidaa? Kaanankooɓe adunaaru been, moy ɓe ndoonyata? Moy ɓe njomnotoo lampo? Biɓɓe laamu naa weerɓe?

²⁶ Piyeer jaabii, wi'i:

—Wo weerɓe.

Iisaa wi'i mo:

—Ndelle, ɓiɓɓe laamu been wo rimɓe, njobataa. ²⁷ Ammaa, en njidaa mettinde ɓerde yimɓe been. Yahu to maayo toon, paddaa jammuure maa e ley ndiyam daam. Liingu ngu artidaa nanngude fu, njaltinaa dum. Si a omtii hunduko mum, a tawan toon mbuudu cardi kiɓɓinoowu lampo meeden. Ittaa dum, njobanowaa en, enen dido.

18

Haala burdo teddude ley laamu Laamdo
(Marku 9. 33-37, Lukka 9.46-48)

¹ Wakkati oon, taalibaabe been battitii Iisaa, yami dum, mbi'i:

—Moy ɓuri teddude ley laamu Laamdo?

² Iisaa noddi cukalel, darni ngel yeeso maɓɓe, ³ wi'i:

— Goonga kaalanammi on: sini on mbaylitaaki faa nanndon e cukaloy, on naatataa ley laamu Laamdo. ⁴ Leeyindo hoorem faa nanndi e cukalel ngel, kam woni burdo teddude ley laamu Laamdo. ⁵ Neddo fuu jabbiido cukalel gootel hono ngel e innde am, wo miin jabbi.

Haala ko luttinta yimɓe
(Marku 9.42-48, Lukka 17.1-2)

⁶ —Neddo fuu luttindo gootel e cukaloy goondinkoy kam koy, ko ɓuri moyyande joomum hayre teddunde haɓɓee e daande mum, yoolee ley to ɓuri luggude e maayo mango.

⁷ Bone woodanii adunaaru ndu saabe kulle luttinooje yimɓe deen! Tilay kulle deen ngada, ammaa bone woodanii laatiido sabaabu majje! ⁸ Si tawii junngo maa naa koyngal maa luttinte, tayaa dum, paddaa. Naatidaa e junngo wooto naa koyngal gootal ley nguurdam nduumiidam ɓuri moyyande ma diina faddeede

e yiite duumiinge tawee a kiɓɓudo. ⁹ Si tawii yitere maa luttinte, ittu nde, paddaa. Sabo naataa nguurdam nduumiidam a dokko, ɓuri moyyande ma diina paddadaa e yiite jahannama a kiɓɓudo.

Banndol haala mbaalu lallungu
(Lukka 15.3-7)

¹⁰ —Ndeentee e yawude fay gootel e cukaloy koy. Sabo mido wi'a on: maleyka'en makkoy wonɓe dow kammuuli been, wakkati fuu ina ngoni yeeso Baaba am gondo dow kammuuli oon, ina nji'a dum. [¹¹ *] ¹² Dume miilotodon? Si neddo ina jogii baali hemre de ngootu lalli, wanaa yoppa capande jeenay e jeenay diin ley ferro, de filowoo majjingu nguun naa? ¹³ Goonga kaalanammi on: si o yiitii ngu, o seyorto ngu faa ɓura capande jeenay e jeenay di lallaay diin. ¹⁴ Hono noon Baaba moodon gondo dow kammuuli oon du yidira faa gootel e cukaloy koy majja.

Haala yaafundurgol hakkunde saki-raabe
(Lukka 17.3)

¹⁵ —Si sakiike maa toonyake ma, njahaa to muudum kollitaa dum toonya muudum oon tawee onon dido tan. Si o jabanii ma, a hewtii sakiike maa. ¹⁶ Ammaa si o jabaay, njaadaa e neddo gooto naa yimɓe dido, hono no Binndi diin mbi-iri: «haala fuu daroo dow seedaaku yimɓe dido naa tato.» ¹⁷ Si o jabanaay ma, kaalanaa dum kawrital goondinɓe ngaal. Si o salake jabanɓe kawrital goondinɓe ngaal, njogorodaa mo keefeero naa nangoowo lampo. ¹⁸ Goonga kaalanammi on: huunde fuu ko kadudon dow leydi, hadete dow kammu. Huunde fuu ko njaɓudon dow leydi, jaɓete dow kammu. ¹⁹ Mido haalana on katin: si dido moodon ndewrii ley adunaaru ga dow ko njaarotoo Laamdo fuu, Baaba am gondo dow kammuuli wadanan on ko njaaridon duum. ²⁰ Sabo nde dido naa tato kawriti e innde am fuu, miin du, mido woni hakkunde muɓɓen doon.

Banndol haala golloowo caliido yaafaade

* **18:11** E dereeji ɓooydi, goddi ina beyda aaya 11: Sabo hisinde lalluɓe waddi Bii Neddo oon.

²¹ Ndeen Piyeer battitii Iisaa, yami d̄um:
—Joomam, si banndam toonyake kam fu,
kile foti kaanumi yaafaade d̄um? Yalla kile
jeddi naa?

²² Iisaa jaabii mo, wi'i:

—Mi wi'aay ma kile jeddi tan. Njaafodaa
d̄um kile capande jeddi faa nde jeddi.

²³ Iisaa beydi wi'i:

—Inan no laamu Laamdo nanndi: wo
hono kaananke gooto anniyiido yamtude
gollooŋe muudum nyamaande. ²⁴ Nde
o fuddunoo yamtude fu, o waddanaa
golloowo gooto mo o rewata miliyooji.

²⁵ Gorko oon walaa ceede ko yoba mo. Dum
le, kaananke oon yamiri o sonnee, kanko e
deekiiko e sukaaŋe makko e ko o jogii fuu,
faa yoba nyamaande ndeen. ²⁶ Golloowo
oon hippii yeeso kaananke oon, nyaagii
d̄um, wi'i: «Munyanam, mi yobete fuu!»

²⁷ Kaananke oon yurmii mo, yaafanii mo
nyamaande ndeen, yoppi mo o dilli.

²⁸ Golloowo oon yalti, hawri e gollidoowo
muudum joganiido d̄um ceede
seeda. O nanngi d̄um daande, imo dedda,
o wi'i: «Yobam ceede am!» ²⁹ Gollidoowo
makko oon hippii e leydi, nyaagii mo,
wi'i: «Munyanam, mi yobete!» ³⁰ Ammaa o
jabaay. O uddowi d̄um e kasu, faa do yobi
nyamaande ndeen fuu. ³¹ Nde gollooŋe
heddiibe been nji'unoo d̄um ndeen, mettaa
sanne, njehi kaalanowi d̄um kaananke
oon. ³² Ndeen, kaananke oon noddi
golloowo oon, wi'i d̄um: «A golloowo
bondo! Nde nyaaginodaa kam ndeen, mi
yaafanake ma ko ndewanmaami d̄um
fuu. ³³ Aan du, a haanaano yurmaade
jaado maa oon hono no njurmorimaami
ni naa?» ³⁴ Kaananke oon tikki sanne,
watti mo e juude jukkotooŋe, faa do o yobi
nyamaande ndeen faa laaŋi.

Iisaa beydi, wi'i:

³⁵ —Hono noon Baaba am gond̄o dow
kammu oon wadata neddo fuu e moodon
mo yaaforaaki sakiike mum bernde
laaŋunde.

19

*Haala ko Iisaa tindini dow ceergal
(Marku 10.1-12)*

* 19:5 Fuddoode 2.24.

¹ Nde Iisaa tilinoo e waajuuji diin ndeen,
dilli Galili yehi leydi Yahuudiya, caggal
gooruwol Urdun. ² Yimŋe heewŋe njokki
mo. O dannii toon nyawŋe muŋŋen.

³ Farisa'en wobŋe ngari to makko faa
ndaartindoo mo, yami mo:

—Yalla ina daganii gorko seerude
deekum e sabaabu tawaado fuu naa?

⁴ O jaabii, o wi'i:

—Yalla on njanngaay ko Binndi diin
mbi'i? E fuddoode Laamdo tagii ŋe, wadii
ŋe gorko e debbo. ⁵ O wi'i: «Dum saabii
de gorko yoppan inna mum e bammum,
nanngundura e deekum, ŋe dido fuu ŋe
laatoo neddo gooto.»* ⁶ Nii woni ŋe nganaa
dido katin, ŋe banndu wooturu. Ndelle, taa
neddo sennda ko Laamdo hawrunduri.

⁷ Be yami mo, ŋe mbi'i:

—Ndelle ko wadi de Muusaa yamiri
gorko hokka deekum talkuru ceergal si na
seera d̄um?

⁸ O jaabii ŋe, o wi'i:

—Wo saabe on yoorŋe berde, d̄um wadi
de Muusaa hokki on laawol ceeron rewŋe
moodon. Ammaa ley fuddoode, wanaa
noon worrunoo. ⁹ Mido wi'a on: si neddo
seerii deekum de wanaa saabe jeenu, si
ŋanii debbo goddo fu, jeenii.

¹⁰ Taalibaaŋe makko been mbi'i mo:

—Si wo nii hakkunde gorko e deekum
worri, tawee neddo ŋanjaay d̄um buri
woodude.

¹¹ Iisaa jaabii ŋe, wi'i:

—Wanaa yimŋe fuu mbaawi jaŋude
haala ka, sanaa ŋe Laamdo hokki baawde
majjum. ¹² Daliiliiji kadooji worŋe ŋanude
ina ngoodi. Sabo wobŋe ndimaama wo
waatoraaŋe. Wobŋe wo soortaaŋe. Wobŋe
du, kam'en kadi ko'e muŋŋen ŋanude
faa ngollana laamu Laamdo. Neddo fuu
jardiido tindinoore ndeen, wada nde!

No Iisaa barkiniri cukaloy

(Marku 10.13-16, Lukka 18.15-17)

¹³ Caggal d̄um, wobŋe ngaddi cukaloy
to Iisaa faa yowa juude muudum dow
makkoy, de du'anooy koy. Ammaa taal-
ibaaŋe been ndukani yimŋe been. ¹⁴ Ndeen
Iisaa wi'i:

—Accee cukaloy koy ngara to am. Taa kadee koy, sabo wo nanndube e makkoy been njeji laamu Laamdo.

¹⁵ O yowi junngo makko dow makkoy, o barkini koy. Ndeen o dilli doon.

Haala jokolle jom jawdi
(Marku 10.17-31, Lukka 18.18-30)

¹⁶ Gorko gomma battitii Iisaa, yami dum, wi'i:

—Moodibbo, huunde lobbere ndeye kaanumi wadude faa mi heba nguurndam nduumiidam?

¹⁷ Iisaa wi'i mo:

—Ko wadi de lamndidaa kam dow huunde lobbere? Laamdo tan woni lobbo! Si ada yidi naatude e nguurndam, jokku jamirooje.

¹⁸ Gorko oon yami Iisaa, wi'i:

—Jamirooje deye njokkammi?

Iisaa jaabii, wi'i:

—Taa wadu war-hoore, taa jeenu, taa wuju, taa seeda fewre, ¹⁹ teddin inna maa e bammaa, njidiraa gondo maa no njidirdaa hoore maa ni.

²⁰ Suka jokolle oon wi'i mo:

—Mido haybi dum fuu. Dume heddi katin?

²¹ Iisaa wi'i mo:

—Si ada yidi hibbude, yahu sonnoy ko njogidaa fuu, kokkaa ceede deen talkaabe. Ndeen a heban mbarjaari dow kammu. De ngaraa, njokkaa kam.

²² Nde suka jokolle oon nannoo haalaaji diin ndeen, dillidi e mettorgal, sabo wo jom jawdi sanne.

²³ Ndeen, Iisaa wi'i taalibaaabe muudum been:

—Goonga kaalanammi on: naatugol jom jawdi ley laamu Laamdo ina tiidi! ²⁴ Mido haalana on du: ngeeloba naata wudde battal buri hoyude diina jom jawdi naata laamu Laamdo.

²⁵ Nde taalibaaabe been nannoo haala kaan ndeen, dum haayni dum'en sanne. Ibe mbi'a:

—Ndelle, moy woni kisoowo?

²⁶ O ndaari be, o wi'i:

—Yimbe mbaawanaa dum, ammaa walaa fuu ko Laamdo waawanaa.

²⁷ Piyeer hooyi haala, wi'i mo:

—Minen, min njoppii fuu, min njokkii ma. Dume min keboyta?

²⁸ Iisaa wi'i be:

—Goonga kaalanammi on: si Bii Neddo oon joodake e joodorgal laamu muudum teddungal ley adunaaru heyru, onon sappo e dido jokkuba kam be du, on njoodoto dow joodorde laamu, carodon lenyi Israa'iila sappo e didi diin. ²⁹ Neddo fuu joppudo suudu mum, naa sakiraabe mum worbe e rewbe, naa inna mum, naa bammum, naa sukaaabe mum, naa gese mum saabe am fu, heban ko buri dum kile hemre, katin du heban nguurndam nduumiidam. ³⁰ Ammaa ardiibe heewbe laatoto gadaabe. Gadaabe heewbe du laatoto ardiibe.

20

Bannol haala golloobe ley ngesa cabiije

¹ —Inan no laamu Laamdo nanndi: wo hono jom ngesa cabiije jaltudo gilla fajiri faa hooya golloobe ngolla ngesa muudum cabiije. ² O hebi golloobe, o rewri e mubben njobdi nyalooma, mbuudu cardi hono no woowri noon. O yaari be ngesa makko. ³ Wakkati nyawlal naange, o yalti katin. O yi'i wobbe ley luumo be ngalaa golle. ⁴ O wi'i be: «Njehee onon du ngollowon to ngesa am cabiije toon. Mi yoban on ko haani yobeede.» ⁵ Been du njehi toon. Jom ngesa oon yalti, wadi noon katin hakkunde naange e caggal sallifana. ⁶ Caggal dum, o yalti katin wakkati laasara. O tawi wobbe ina keddi to luumo toon. O wi'i dum'en: «Dume wadi de nyalludon do on ngollaay fay huunde?» ⁷ Be njaabii mo, be mbi'i: «Fay gooto hooyaay min golle.» O wi'i be: «Njehee onon du ngollowon to ngesa am cabiije ngaan.» ⁸ Nde hiirnoo fu, jom ngesa oon wi'i howruujo mum oon: «Noddu golloobe been de njobaa dum'en. Artorodaa sakitiiibe waddeede been, de cakitodaa artiiibe been.» ⁹ Waddaabe laasara been ngari, mono e mubben fuu hokkaa mbuudu cardi. ¹⁰ Artinoobe been du ngari, cikki njobete ko buri dum. Ammaa kam'en du, mono e mubben fuu hokkaa mbuudu cardi. ¹¹ Nde be njobanoo dum ndeen, ibe njurta jom ngesa oon. ¹² Ibe mbi'a: «Bee do seeda tan ngolli, de be pondaama e amin njobdi. Minen kaa, wo min nyallu, miden ngolla ley naange wulnge!»

13 Jom ngesa oon jaabii gooto ma66e, wi'i: «Neddo am, mi wadaay ma fuu ko boni. Wanaa en ndewrii mi hooyire mbuudu cardi nyalooma naa? 14 Ndelle, ja6u njobdi maa, njahaa. Mi muuyii hokkude cakitiido oon ko kokkumaami duum. 15 Wanaa ko weli kam ngadammi ceede am naa? Naa a hirii saabe moyyere am?»

16 Iisaa wi'i:

—Hono nii gadaabe laatorto ardiibe, ardiibe du laatoto gadaabe.

No Iisaa sapporii tataberde maayde muudum e iirtagol muudum

(Marku 10.32-34, Lukka 18.31-34)

17 Iisaa e taalibaa6e sappo e dido been ina yee6a, ina njaha Urusaliima. E laawol ngool, Iisaa toowtini 6e feere, wi'i:

18 —Inani eden njaha Urusaliima. Doon Bii Neddo wattete e juude hooree6e almaami'en e jannginoobe Tawreeta. Be caroo mo sariya maayde. 19 Be ngatta mo e juude yim6e 6e nganaa Alhuudiya'en. Kam'en du njalnoro mo, piya mo dorri, tonta mo e leggal palaangal faa o maaya. De nyannde tataberde ndeen o iirtoto.

No Inna Yaakuuba e Yuhanna nyaagorii Iisaa

(Marku 10.35-45)

20 Ndeen, inna 6i66e Jebede 6attini sukaa6e muudum Iisaa. O sujidi yeeso Iisaa faa o 6aaroo dum huunde. 21 Iisaa wi'i mo:

—Dume njiddaa?

Debbo oon jaabii mo, wi'i:

—Mido yidi ngadaa faa 6i66e am wor6e dido 6e njoodoo 6akkol maa ley laamu maa, gooto gere nyaamo maa, gooto du gere nano maa.

22 Iisaa jaabii, wi'i:

—On anndaa ko 6aarotodon. Yalla odon mbaawi yardude horde mettunde nde njardammi ndeen naa?

Be njaabii mo, 6e mbi'i:

—Miden mbaawi.

23 O wi'i 6e:

—Goonga, on njardan nde. Ammaa joodaade gere nyaamo am naa nano am, wanaa miin yamirta dum. Joodorde deen, wo 6e Baaba am moyyinani been njeji.

24 Nde taalibaa6e sappo heddiibe been nannoo dum ndeen, 6ernani sakiraa6e

didu been. 25 Ndeen Iisaa noddi 6e fuu, wi'i 6e:

—Odon anndi laamiibe leyde adunaaru ina laamorii dum'en doole. Maw6e been du ina kolla yim6e been baawde. 26 Onon kaa, dum wadataa hakkunde moodon. Jiddo laataade teddu6o hakkunde moodon fuu, ina haani laataade golloowo moodon. 27 Katin du, jiddo ardaade e moodon fuu, ina haani laataade maccudo moodon. 28 Noon du, Bii Neddo waraay faa gollanee, ammaa warii faa gollana yim6e, de hokka yonki muudum faa laato coottitaari ndimfinoori heew6e.

No Iisaa selliniri wum6e dido

(Marku 10.46-52, Lukka 18.35-43)

29 Nde Iisaa e taalibaa6e muudum njaltannoo Yeriko ndeen, jamaa keewdo jokki dum. 30 Wum6e dido ina njoodii e sera laawol ngool. Be nani Iisaa ina faltoo, de 6e puddi yeewnaade, i6e mbi'a:

—Taan Daawda, yurma min!

31 Jamaa oon jawani 6e, wi'i 6e ndeyyino. Ammaa 6e beydi yeewnaade i6e mbi'a:

—Joomii amin, taan Daawda, yurma min!

32 Iisaa darii, noddi 6e, wi'i:

—Dume njidudon mi wadana on?

33 Be njaabii mo, 6e mbi'i:

—Joomii amin, min mbumta.

34 Iisaa yurmii 6e, meemi gite ma66e. Wakkati oon pay, 6e mbumti. Ndeen 6e njokki dum.

21

No Iisaa naatiri Urusaliima

(Marku 11.1-11, Lukka 19.28-40, Yuhanna 12.12-19)

1 Ko Iisaa e taalibaa6e muudum 6adii Urusaliima duum, njottii Baytifaaji dow waamnde wi'eteende Jaytun. Iisaa nuli taalibaa6e dido, 2 wi'i 6e:

—Njehee naatowee ngalluure wonnde yeeso moodon ndeen. Nde njottidon fu, on tawan toon araawa e mola muudum ina ka66ii. Ka66iton di, ngaddanon kam. 3 Si won ko goddo yami on e majjum, njaabodon dum joomii amin ina haajaa di, de nultiran di law.

4 Dum wadi faa ko annabaajo haalnoo duum tabita nde wi'unoo:

⁵ «Mbi'ee yimbe ngalluure Siyona:
Ndaaree, inan kaananke moodon ina
wara to moodon,
ina leeyinkinii, ina waddii mola,
6ii mbaddeteenga.»*

⁶ Wakkati oon, taalibaaɓe been njeɓi
ngadowi ko Iisaa yamiri dum'en. ⁷ Be
ngaddi araawa ngaan e mola muudum.
Be njowi e majji saayaaji maɓɓe, de Iisaa
waddii. ⁸ Ko ɓuri heewude e jamaa
oon weerti saayaaji muɓɓen dow laawol.
Wobɓe kelti licce ledde, mbeerti de dow
laawol ngool. ⁹ Jama'aaje gonde yeeso Iisaa
deen e jukkude caggal makko fuu ina ilina,
ina mbi'a:

—Jettooje ngoodanii Taan Daawda!
Barke woodanii gardo e dow innde Joomi-
raado!† Jettooje ngoodanii Laamdo faa
dow kammuuli!

¹⁰ Nde o naatunoo Urusaliima fu, ngallu-
ure ndeen fuu iirii, na saaya. Iɓe mbi'a:

—Gorko o wo moy?

¹¹ Jamaa oon jaabii:

—Wo annabi Iisaa, yuurudo Nasaraatu
ley leydi Galili.

*No Iisaa riiwri luumotoobe ley suudu de-
wal mawndu*
(Marku 11.15-19, Lukka 19.45-48,
Yuhanna 2.13-22)

¹² Iisaa naati taliyaare suudu dewal
mawndu nduun. Doon o riiwi soodoobe
e soottoobe wonɓe ley toon fuu. O liɓi
taabaaje weccoobe ceede e joodorde soot-
toobe buugaali. ¹³ Ndeen o wi'i ɓe:

—Ley Binndi diin Laamdo wi'i: «Suudu
am inndirte suudu wadirdu du'aare.»

Iisaa ɓeydi, wi'i:

—Onon kaa, odon ngada ndu «suudirdu
yanoobe!»‡

¹⁴ Wumɓe e bonnguuɓe ngari to makko
e ley suudu dewal mawndu nduun, de o
danni dum'en. ¹⁵ Hooreeɓe almaami'en
e jannginoobe Tawreeta been nji'ii kulle
kaayniide de o wadata. Be nani du sukaaɓe
ina ilina e ley suudu dewal mawndu ina
mbi'a:

—Jettooje ngoodanii Taan Daawda!

Dum fuu dum metti ɓe. ¹⁶ Be mbi'i Iisaa:

—A nanii ko cukaloy koy mbi'ata duum
naa?

O wi'i ɓe:

—Mi nanii. Yalla abada on janngaay dum
do:

«A wadii faa kunndude sukaaɓe famarɓe e
musinoobe ina njette»?§

¹⁷ Caggal duum, o seedi e maɓɓe. O
yalti ngalluure ndeen, o yehi Baytaniya, o
waalowi toon.

No Iisaa hudiri yibbi

(Marku 11.12-14, 20-24)

¹⁸ Gilla fajiri Iisaa ina yeccoo ngalluure
toon, tawi ina yolbi. ¹⁹ O haynii yibbi e sera
laawol, o fanti ki. Ammaa o tawraay ki
faa'e si wanaa haako. Wakkati oon, o wi'i
ki:

—Taa a rimu abada katin!

Wakkati oon pay, yibbi kiin yoori kolon.

²⁰ Nde taalibaaɓe been nji'unoo dum fu,
dum haaynii dum'en. Be yami Iisaa, ɓe
mbi'i:

—Noy wadi de yibbi ki yoordi wakkati
gooto ni?

²¹ Iisaa jaabii ɓe, wi'i:

—Goonga kaalanammi on: si odon
ngoondini on cikkitiraay fu, on ngadan
ko ɓuri ko ngadumi yibbi ki duum. On
mbaawan wi'ude fay waamnde nde:
«Doofa, saamoy ley maayo», de laatoroo
noon. ²² Si odon ngoondini, ko njaaridon e
ley du'aare fuu on keban dum.

Yamol dow toy baawde Iisaa yuuri

(Marku 11.27-33, Lukka 20.1-8)

²³ Iisaa naati suudu dewal mawndu
nduun. Nde o waajotonoo ndeen,
hooreeɓe almaami'en e mawɓe Alhu-
udiyankooɓe been battii mo, yami, mbi'i:

—Laamu nguye hokki ma baawde gol-
lude ko ngollataa dum? Moy hokki ma
laawol ngollaa dum?

²⁴ Iisaa jaabii ɓe, wi'i:

—Miin du, huunde wootere tan yamammi
on. Si on njaabake kam, mi haalanan
on kokkudo kam laawol mi golla ko ngol-
lammi duum. ²⁵ Toy lootagal batisima
Yaayaa ngaal yuuri? To Laamdo naa to
yimɓe?

Ndeen heddii iɓe ndawrida hakkunde
maɓɓe, iɓe mbi'a:

* 21:5 Jakariyaa 9.9. † 21:9 Jabuura 118.25-26. ‡ 21:13 Esaaya 56.7, Yereimiya 7.11. § 21:16 Jabuura 8.3.

—Si en mbi'ii to Laamdo fu, o yaman en ko wadi de en ngoondinaay Yaayaa? ²⁶ Ammaa si en mbi'ii to yimbe, kulen ko jamaa o wadata en, sabo yimbe been fuu ina njogorii Yaayaa wo annabaajo.

²⁷ Be njaabii Iisaa, be mbi'i:

—Min anndaa.

Iisaa du jaabii be, wi'i:

—Haya miin du, mi haalantaa on baawde deye ngollirammi ko ngollammi duum.

Banndol haala sakiraa be dido

²⁸ Iisaa beydi wi'i:

—Dume miilotodon e banndol ngol: gorko gomma ina joginoo biibe worbe dido. O battitii arandeejo oon, o wi'i dum: «Binngel am, yahu golloy hannden to ngesa cabiije toon.» ²⁹ Biddo oon jaabii, wi'i yahataa. Ammaa caggal duum, mimsiti yehi. ³⁰ Baabiiwo oon battitii didafo oon, wi'i dum ko wi'unoo arandeejo oon duum. Oon kaa jaabii, wi'i: «Woodi Baaba», ammaa yahaay. ³¹ Moy e maabe wadi ko bammum muuyi duum?

Be njaabii, be mbi'i:

—Arandeejo oon.

Ndeen, Iisaa wi'i be:

—Goonga kaalanammi on: nanngoo be lampo e rewbe woykuruube been artoyto on naatude e laamu Laamdo. ³² Sabo Yaayaa warii to moodon, hollii on laawol fonnditaare, de on ngoondinaay dum. Ammaa nanngoo be lampo e rewbe woykuruube been ngoondinii mo. Fay nde njiinodon dum ndeen, on mimsitaay ngoondindon dum.

Banndol haala remoo be bonbe (Marku 12.1-12, Lukka 20.9-19)

³³ —Kettindee banndol gonngol: neddo gomma darni ngesa cabiije, fiiltini nga hoggo, wasi luggere boosirde cabijam. O nyibi suudu toowndu faa o haynoo ko warata e ngesa ngaan. Caggal duum, o halfini nga remoo be, de o wadi jahaangal. ³⁴ Faa boreede cabiije yottii, de o neli golloo be makko to remoo be been toon, be ngaddanowa mo ngedu makko e biibe cabiije deen. ³⁵ Ammaa remoo be been nanngi golloo be makko been, piyi gooto, mbari gooto, limni gooto kaaye. ³⁶ Jom ngesa

oon neli e maabe golloo be burbe arandee be been heewude. Remoo be been ngadi be no ngadunoo arandee be been noon. ³⁷ De saktii o neli biyiiko gorko to maabe, o wi'i: «Be njaagoto biyam oon.» ³⁸ Ammaa nde remoo be been nji'unoo biyiiko oon ndeen, mbi'unduri hakkunde muuben «O woni donoowo hoggo ngo. Ngaree mbaren mo, keddoroden ngesa nga!» ³⁹ Wakkati oon, be nanngi mo, be paddi mo to gada ngesa toon, be mbari mo. ⁴⁰ Joonin le, si jom ngesa cabiije oon warii, noy o wadata remoo be been?

⁴¹ Be njaabii mo, be mbi'i:

—O halkiran bonbe been no boniri. O halfinan ngesa ngaan remoo be woobe hokkoobe mo ngedu makko e biibe magga wakkati nga boraa.

⁴² Caggal duum, Iisaa wi'i be:

—Yalla on njanngaay ko winndaa ley Binndi diin duum naa?

«Hayre nde nyiiboobe been calii ndeen, wo kayre laatii hoore nyimngo ngoon. Dum wo golle Joomiraado,

wo dum haaynde e jiide meeden!»*

⁴³ Saabe dum, mido wi'a on: laamu Laamdo ittete e moodon, hokkee yimbe wadoobe ko haani e maggu. ⁴⁴ Caamudo dow hayre ndeen fuu, helan. Mo nde saami dow muudum du, diggan.

⁴⁵ Nde hooree be almaami'en e Farisa'en been nannoo banndi makko diin, paamii wo kabaaru muuben o banndi. ⁴⁶ Ibe piloo no be nanngira mo, ammaa be kulii yimbe, sabo yimbe been ina njogorii mo annabaajo.

22

Banndol haala nyaamdu bangal (Lukka 14.15-24)

¹ Iisaa banndani be katin, wi'i be:

² —Inan no laamu Laamdo nanndi: wo hono kaananke bannoowo biyum gorko, wadani dum neema bangal. ³ O neli maccube makko noddowa yimbe bangal ngaal, ammaa noddaa be been calii warude. ⁴ O neli katin maccube woobe, o wi'i dum'en: «Mbi'ee noddaa be been nyaamdu nduun moyyinaama faa woodi. Mi hirsii ga'i e nyalbi paydi. Fuu

* 21:42 Jabuura 118.22-23.

segilaama. Be ngara, be nootoo weltaare bangal nde.»⁵ Ammaa noddaabe been kiisaaki mo, naati haajuuji muɓben: o yehi ndaaroyde ngesa muudum, o du luumooji muudum.⁶ Heddiibe been nanngi maccube been, torri be, mbari be.⁷ Kaananke oon tikki, neli sordaasiibe muudum mbarowi warube nulaabe been, mbuli wuro muɓben.⁸ Caggal duum, o wi'i maccube makko been: «Nyaamdu bangal nduun moyyinaama, ammaa noddaabe been kaandaa e nyaamude ndu.⁹ Dum le, njehee dow laabi mawdi diin, noddon neddo fuu mo kawrudon wara nyaama nyaamdu bangal ndu.»¹⁰ Maccube been njehi dow laabi diin, noddi yimbe be kawri toon fuu gilla e bonbe faa e moyyube faa galle jom bangal oon heewi yimbe.

¹¹ Nde kaananke oon naatunoo faa ndaara noddaabe been ndeen, o haynii gorko mo bornaaki kaddule bangal ngaal.¹² O wi'i dum: «Neddo am, noy naatirɗaa do tawi a bornaaki kaddule bangal?» De oon deyyinii.¹³ Ndeen, kaananke oon wi'i golloobe been: «Kabbee juude makko e koyde makko, paddon mo e ley nimre yaasin ndeen. Toon bojji e njeryundurde nyiye ngoni.»

¹⁴ Iisaa heddi na wi'a:

—Noddaabe ina keewi ammaa subaabe ina pamdi.

Haala yobugol lampo

(Marku 12.13-17, Lukka 20.20-26)

¹⁵ Farisa'en njehi ndawridowi no nann-gira Iisaa e ley haala muudum.¹⁶ Be neli yoga e taalibaabe maɓbe e jokkuube Hirudus to Iisaa. Nulaabe been mbi'i mo:

—Moodibbo, miden anndi a goongante: ada jannginira laawol Laamdo ngol goonga. A hulataa fay gooto, sabo a burdintaa yimbe.¹⁷ Ndelle, haalan min dume miilidaa: yalla ina dagii min kokka kaananke Roma mawdo oon lampo naa dagaaki?

¹⁸ Ammaa Iisaa ina anndi anniyaaji maɓbe bondi diin. O wi'i be:

—Onon munaafiki'en! Dume wadi de odon tuufina kam? ¹⁹ Kollee kam mbuudu njobeteengu lampo.

Be ngaddani mo mbuudu cardi ngootu.²⁰ O yami be, o wi'i:

—Natal moy e innde moy woni do?

²¹ Be njaabii mo, be mbi'i:

—Kaananke Roma.

O wi'i be:

—Ndelle, kokkee kaananke Roma oon ko jeyi, kokkon Laamdo du ko jeyi.

²² Nde be nannoo jaabu oon fu, dum haaynii be. Be celi mo, be ndilli.

Haala ummital maaybe

(Marku 12.18-27, Lukka 20.27-40)

²³ E ley nyalooma oon, woɓbe ley waalde Saduki'en ngari to Iisaa. Kam'en ngoni yeddoobe ummital.²⁴ Be yami mo, be mbi'i:

—Moodibbo, Muusaa wi'i: «Si neddo maayii hebaay biddo, minyum naa mawnum dewla debbo joppaado oon, faa hebana dum beyngu.»* ²⁵ Ina woodunoo hakkunde amin sakiraabe worbe njeddo. Arandeejo oon dewli, maayi hebaay biddo. Minyiiko hooyi debbo oon.²⁶ Kam du maayi hebaay biddo. Tataɓo oon du jokki, faa be njeddo fuu be maayi.²⁷ Caggal maɓbe be fuu, debbo oon du maayi.²⁸ Ndelle nyannde ummital, moy e njeddo been laatotoo goroo debbo oon? Sabo be fuu be ndewliino mo.

²⁹ Iisaa jaabii be, wi'i:

—On woofube, sabo on anndaa Binndi diin, on anndaa baawde Laamdo du.

³⁰ Sabo si maaybe ummitake, worbe banataa, rewbe banataake. Be laatoto hono maleyka'en wonbe dow kammu ni.³¹ Woodi, e haala ummital maaybe, yalla on njanngaay ko Laamdo wi'i on duum naa? O wi'i: ³² «Miin woni Laamdo Ibrahiima, Laamdo Isiyaaka, Laamdo Yaakuuba.»† Laamdo wo Laamdo wuurbe, wanaa Laamdo maaybe.‡

³³ Nde jamaa keewdo oon nannoo waaju makko oon fu, dum haaynii dum'en sanne.

Haala yamiroore burnde fuu manngu

(Marku 12.28-34, Lukka 10.25-28)

³⁴ Nde Farisa'en been nannoo Iisaa deyyinirii Saduki'en been e haala fu, be kawriti.³⁵ Gooto maɓbe janninoowo

* 22:24 Fillitagol Tawreeta 25.5. † 22:32 Wurtagol 3.6. ‡ 22:32 Gilla e jamaanu Muusaa tawi Ibrahiima e Isiyaaka e Yaakuuba maayii gilla ko ɓooyi. Ko Laamdo wi'i wo Laamdo maɓbe duum, holli iɓe mbuuri.

Tawreeta na yidi tuufinde mo, yami mo, wi'i:

³⁶ —Moodibbo, ndeye woni yamiroore burnde fuu manngu e ley Tawreeta?

³⁷ Iisaa jaabii mo, wi'i:

—Yidir Laamdo Joomiraado maa e bernde maa fuu e yonki maa fuu e hakkillo maa fuu. § ³⁸ Nde woni yamiroore arandeere, burnde fuu manngu. ³⁹ Inan yamiroore didaberde hono mayre: «Njidiraa gondo maa no njidirdaa hoore maa ni.»* ⁴⁰ Tawreeta Muusaa e dewte annabaa e deen fuu e jamirooje didi deen njowii.

*Kabaaru Almasiihu e Daawda
(Marku 12.35-37, Lukka 20.41-44)*

⁴¹ Ko Farisa'en been kawriti toon duum, Iisaa yami be, wi'i:

⁴² —Dume miiludon e Almasiihu oon? Wo o taan moy?

Be njaabii, be mbi'i:

—O taan Daawda.

⁴³ O wi'i be:

—Ko Daawda haaliri baawde Ruuhu duum, noy noddiri Almasiihu «Joomiraado»? Sabo o wi'i:

⁴⁴ «Joomiraado wi'i Joomam:

Jooda gere nyaamo am,

faa mi wada njaabaa waybe ma.»†

⁴⁵ Woodi, Daawda ina noddira mo «Joomam». Ndelle noy o laatortoo taanum?

⁴⁶ Be fuu be kunngii jaabaade mo faa'e. Caggal nyannde ndeen, fay gooto suusaay yamude mo yamde godde katin.

23

No Iisaa feliri jannginoobe Tawreeta e Farisa'en

(Marku 12.38-39, Lukka 11.39-52, 20.45-46)

¹ Ndeen, Iisaa haalani jama'aje deen e taalibaa e muudum been, wi'i:

² —Jannginoobe Tawreeta e Farisa'en been kalfinaama njanngina Tawreeta Muusaa. ³ Saabe duum, odon kaani jabande be, ngadon huunde fuu ko be mbi'i

on. Ammaa taa nyemmbiton golle maabe, sabo be ngadataa ko be mbaajotoo duum. ⁴ Be kaaban donje teddude, be mbakkina yimbe, ammaa be njidaa meemirde de fay e hoore honndu faa be mballa dum'en. ⁵ Huunde fuu ko be ngadata, be ngadiran dum faa be nji'ee. Dum wadi de ibe kaaba talki mawdi, ibe njuutina bukki saayaaji maabe faa ina ndaasoo. ⁶ Ibe njidi joodorde burde teddude si be noddaama e nokkuuje nyaamdu teddude. Ibe njidi joodorde burde teddude ley cuudi baajordi. ⁷ Ibe njidi jowteede jowtaali teddudi ley luumooji e noddireede «Moodibbo». ⁸ Ammaa onon kaa, taa njabee noddireede «Moodibbo», sabo Moodibbo gooto tan njogidon. Onon, on fuu wo on sakiraa be. ⁹ Taa mbi'ee fay gooto «Baabiwo» e adunaaru.* Sabo Baabiwo gooto tan njogidon, gondo dow kammu oon. ¹⁰ Taa njabee noddireede «Hooreejo». Sabo Hooreejo gooto tan njogidon, oon woni Almasiihu. ¹¹ Burdo teddude hakkunde moodon laatoo golloowo moodon. ¹² Toownudo hoore muudum fuu, leeyinte. Leeyindo hoore muudum fuu, toownete.

¹³ Bone woodanii on onon jannginoobe Tawreeta e Farisa'en, munaafiki'en! Odon cokana yimbe dammbugal laamu Laamdo ngaal. On naatataa, on accataa naatoobe naata. [¹⁴†]

¹⁵ Bone woodanii on, onon jannginoobe Tawreeta e Farisa'en, munaafiki'en! Odon njiiloo e leyde, odon peyyita maayooji faa kebon tuubudo gooto. Si on kebii dum fu, odon ngada dum bii jahannama faa bura on bonde kile didi.

¹⁶ Bone woodanii on, onon wumbe dowoobe yimbe! Odon mbi'a: «Si neddo hunorake suudu dewal mawndu nduun fu wo bolom, ammaa si hunorake kanje suudu dewal mawndu oon, hunayeere mum nanngan dum.» ¹⁷ Majju be, wumbe! Dume buri teddude: kanje oon naa suudu laabinooru kanje oon nduun? ¹⁸ Odon mbi'a katin: «Si neddo hunorake hirsirde

§ 22:37 Fillitagol Tawreeta 6.5. * 22:39 Lewinkoo be 19.18. † 22:44 Jabuura 110.1. * 23:9 Taa mbi'ee fay gooto «Baabiwo» e adunaaru de konngol ngol waraay wi'ude neddo soowa bammum. Ngol haali haala hooree be diina fonndu be ko'e mu6ben e baabiraaku Laamdo. † 23:14 E dereeji 6ooydi, goddi ina beyda aaya 14: Bone woodanii on, onon jannginoobe Tawreeta e Farisa'en, munaafiki'en! Odon nyaama jawdi rewbe be goriraa be mu6ben maayi, odon njuutina du'aawuui moodon faa nanndinkinodon e lobbu be. Saabe majjum, on keban jukkungo burngo fuu bonde.

ndeen fu wo 6olum, ammaa si hunorake sadaka gondo dow mayre oon, hunayeere mum nanngan dum.»¹⁹ Wumbe! Dume 6uri teddude: sadaka oon naa hirsirde laa6inoore sadaka oon ndeen?²⁰ Ndelle, neddo fuu kunoriido hirsirde ndeen, hunorake nde, kayre e huunde fuu ko yowii e mayre.²¹ Neddo fuu kunoriido suudu dewal mawndu nduun, hunorake ndu, kayru e Laamdo gondo ley mayru oon.²² Neddo fuu kunoriido kammu, hunorake joodorgal Laamdo ngaal e Joodiido e maggal oon.

²³ Bone woodanii on, onon jannginoobe Tawreeta e Farisa'en, munaafiki'en! Odon ittana Laamdo jakka fay naanaa e haakorooji moodon goddi, ammaa odon njeeboo ko 6uri fuu teddude e Jamirooje deen. Dum woni gollirde dartaare e yurmeende e goondinal. Wo kanjum kaannodon wadude tawee on njoppaay ko heddii duum.²⁴ Onon wumbe dowoo6e yimbe! Si mbuubu saamii e njaram moodon, on ciiwan itton dum, de odon moda ngeelooba!

²⁵ Bone woodanii on, onon jannginoobe Tawreeta e Farisa'en, munaafiki'en! Odon lawya caggal kore e caggal kaake, de ley majje ina heewi ko hemraa nguyka e muuyo bonngo.²⁶ Farisanke bumdo! Lawyu ley kore tafon, ndeen caggal toon du laaban.

²⁷ Bone woodanii on, onon jannginoobe Tawreeta e Farisa'en, munaafiki'en! Odon nanndi e caabeeje dawninaade, de dow mu6ben woodi, tawee ley mu6ben ina heewi yi'e maay6e e ko tuuni fuu.²⁸ Onon du, wo hono noon nanndudon: e jiide gite odon nanndi e fonnditii6e, ammaa ley moodon ina wi'i pet naafikaaku e oonyaare.

²⁹ Bone woodanii on, onon jannginoobe Tawreeta e Farisa'en, munaafiki'en! Odon moyyintinoo caabeeje annabaa6e, odon njardina caabeeje fonnditii6e wo66e.³⁰ Odon mbi'a: «Sini min kawriino e jamaanu maamiraabe amin, min ndu-fidataano e ma66e yiyam annabaa6e.»³¹ Ndelle, odon ceedanoo ko'e moodon wo on 6i66e warannoo6e annabaa6e been.³² Ndelle, njottinee ko maamiraabe moodon pudfunoo!³³ Onon bolle, 6i66e

poosoke! Walaa fuu no ndadiron halkere jahannama.³⁴ Dum wadi de mido nulda on annabaa6e e jom'en hakkillo e jannginoobe. On mbaran wo66e ma66e, tonton wo66e ma66e, piyon wo66e ma66e dorri e ley cuudi mon baajordi, ndiiwon dum'en hakkunde wuro e wuro.³⁵ Njomnitaari yiyam fonnditii6e ndufaadam e adunaaru ndu daam fuu yeccoto dow moodon, gilla yonki Haabiila ponnditiido oon faa yonki Jakariyaa 6ii Barakiya mo mbarnodon hakkunde suudu dewal mawndu e hirsirde oon.³⁶ Goonga kaalanammi on: jukkungo majjum fuu saaman dow yimbe jamaanu o!

No Iisaa woyri yimbe Urusaliima (Lukka 13.34-35)

³⁷ —Kay Urusaliima, Urusaliima! Ada wara annabaa6e, ada warda nulaa6e to maa kaaye! Kile keewde njidumi hawrundurde 6i66e maa hono no cofal hawrundurta coppi muudum ley bippeelee mum ni. De on nja6aay.³⁸ Paamon, Laamdo yoppidii on e suudu mon, wo ndu winnde.³⁹ Mido wi'a on: gilla joonin, on nji'ataa kam katin si wanaa faa wakkati mo mbi'oyton: «Barke woodanii gardo e dow innde Joomiraado!»

24

Haala halkere suudu dewal e sifaaji timmoode adunaaru (Marku 13.1-13, Lukka 21.5-19)

¹ Nde Iisaa yaltunoo suudu dewal mawndu ina yaha ndeen, taalibaa6e muudum battitii dum, kolli dum nyimngo ley galle mayru.² O wi'i 6e:

—On nji'ii kujje de fuu naa? Goonga kaalanammi on: fay hayre wootere heddataako ina yowii dow wonnde. Fuu wurjinte.

³ Caggal duum, Iisaa joodowii dow waamnde wi'eteende Jaytun. Taalibaa6e muudum ngari to muudum kam'en tan, mbi'i dum:

—Humpitin min nde dum wadata. Maande ndeye hollata gartol maa, kam e timmoode adunaaru?

⁴ Iisaa jaabii 6e, wi'i:

—Ndeentee taa fay gooto wosina on e goonga. ⁵ Sabo heewbe ngardan e innde am, ina mbiitoo: «Miin woni Almasiihu oon.» Be mbosinan yimbe heewbe. ⁶ On nanan kabaaru bolwole gadaade e anniyaade, ammaa taa kulee! Ina tilsi dum wada, de dum wanaa timmoode tafon. ⁷ Lenyol habdan e lenyol, laamu habdan e laamu. Rafooji ngadan, leydi dimmboto e nokkuuje feere feere. ⁸ Dum kaa fuu wo hono fuddoode njatawore beynoowo ni.

⁹ Ndeen, yimbe njaaran on caredon faa torredon, mbaredon. Lenyi diin fuu mbanyan on saabe am. ¹⁰ Wakkati oon, heewbe pergoto njoppa goondinal mubben, ina njambundura, ina mbanyunduri. ¹¹ Annabaabe fewreebe heewbe bangan, kiila heewbe. ¹² Bonandaaji keewan faa njingu yimbe heewbe buytoo. ¹³ Ammaa tinnitiido faa yottii timmoode fu, kam hisintee. ¹⁴ Kabaaru Lobbo haala laamu Laamdo o gooynete e adunaaru ndu fuu, faa lenyi fuu keba seedaaku nguun. Ndeen adunaaru timmata.

*Haala torra mawdo e gartol Almasiihu
(Marku 13.14-27, Lukka 21.20-28)*

¹⁵ —On nji'an «huunde nyiddiniinde bonnoore»* nde annabi Daniyiila haalnoo kabaaru muudum. Huunde ndeen darnete dow nokkuure seniinde ndeen.† (Jangu do dum fuu, faama maanaa majjum.) ¹⁶ Ndeen, tawaabe ley Yahuudiya fuu ndoggira baamle. ¹⁷ Tawaado dow suudu, taa wi'a jippoto hooya gineeji ley suudu muudum. ¹⁸ Tawaado ngesa, taa yeccoo faa hooyowa saaya muudum. ¹⁹ Kay, debereedu'en e musinteebe njaran torra ley balde deen! ²⁰ Naaree Laamdo taa doggudu moodon laatoo wakkati dabbunde naa nyalaande fowteteende. ²¹ Sabo ndeen, torra mawdo wadan mo hono muudum wadaay gilla fuddoode adunaaru faa joonin, woodi du hono muudum wadataa abada katin. ²² Sini tawiino balde deen ndabbindinaaka, fay gooto hisataano. Ammaa Laamdo rabbindinii de saabe subaabe muudum. ²³ Wakkati oon, si goddo wi'ii on: «Ndaaree! Inan Almasiihu do», naa «Inani

mo to», taa ngoondinee. ²⁴ Sabo almasiihu'en fewreebe e annabaabe fewreebe bangowan, ngada maandeeji mawdi e kaayefiiji faa majjina fay subaabe been, si na laatoo. ²⁵ Paamee wooda. Mi haalanii on gilla dum waraay. ²⁶ Si yimbe mbi'ii on: «Inani mo ley ladde», taa njehee. Naa si be mbi'ii: «Inani mo ley cuudi toon», taa ngoondinee. ²⁷ Si goonga, no mayyere yaynirta e kammu gilla lettugal faa gorgal ni, hono noon Bii Neddo wardata. ²⁸ To ko saadi woni fuu, toon jigaaje kawritata.

²⁹ —Wakkati gooto, caggal torra balde deen, naange nibban, lewru selan yaynude, koode kammu caaman, kulle gonde dow kammu deen ndimmboto.‡ ³⁰ Wakkati oon, maande Bii Neddo oon bangan dow kammu, lenyi adunaaru diin fuu mboyan mettorgal. Be nji'an Bii Neddo oon, ina wara e duule, ina warda e baawde e teddeengal manngal. ³¹ Buututal manngal fuufete, de o nula maleyka'en makko lettugal e gorgal, hordoore e sobbiire, kawrundura subaabe makko been gilla to adunaaru fuddi faa to haadi.

Bannadol dow yibbi

(Marku 13.28-31, Lukka 21.29-33)

³² Ekitee ko yibbi hollata: si licce makki keyditii, haakorooji makki du mbilitii fu, odon anndi ndunngu badake. ³³ Noon du, si on nji'ii kulle deen fuu, annditon wakkati oon badake, imo woni e dammbugal galle. ³⁴ Goonga kaalanammi on: jamaanu o timmataa tawee kulle deen fuu ngadaay. ³⁵ Kammu e leydi timman, de haalaaji am kaa timmataa abada.

No fay gooto anndiraa timmoode si wanaa Laamdo

(Marku 13.32-37, Lukka 17.26-30, 34-36)

³⁶ —Ammaa nyalaande ndeen e wakkati oon fay gooto anndaa dum, wanaa maleyka'en wonbe dow kammuuli, wanaa Biddo oon. Walaa anndudo dum si wanaa Baabiwo oon. ³⁷ Hono no laatorinoo wakkati Nuuhu, noon du laatortoo si Bii Neddo warii. ³⁸ E ley nyalaade deen fadde ilam tuufaandu daam warude, yimbe ina nyaama, ina njara, ina banya,

* **24:15** Daniyiila 9.27, 11.31, 12.11. † **24:15** Do Iisaa haali ko annabi Daniyiila sappinoo: kaananke gooto wattan tooru e ley suudu dewal mawndu Alhuudiyankoo. Ko o sappinoo duum wadii gilla Iisaa rimaaka. Joonin Iisaa wi' hono majjum wartan katin. ‡ **24:29** Esaaya 13.10, 34.4, Jowiila 2.10.

ina banjee, faa nyannde Nuuhu naati laana kaan. ³⁹ Be paamaay faa'e faa ilam tuufaandu daam wari, yooli be fuu. Garol Bii Neddo du, hono noon laatortoo. ⁴⁰ Wakkati oon, worbe dido tawdete ley ngesa. Gooto mubben hooyete, gooto du yoppee. ⁴¹ Rewbe dido undoobe tawete dow unirde. Gooto mubben hooyete, gooto du yoppee. ⁴² Ndelle, kakkilon, sabo on anndaa wakkati mo Joomiraado mon warata. ⁴³ Paamee dum do: si jom galle ina anndunoo wakkati mo gujjo warata ley jemma, waalan hakkilde, yoppataano o naata suudu muudum. ⁴⁴ Ndelle, onon du cegilee, sabo Bii Neddo waran e wakkati mo on miilaaki.

Haala golloowo koolniido e golloowo bondo

(Lukka 12.41-48)

⁴⁵ —Ndelle, moy woni golloowo koolniido, jom hakkillo? Oon woni mo joomum halfini golloobe muudum faa hokka dum'en nyaamdu mubben e wakkati kaando. ⁴⁶ Barke woodanii golloowo mo joomum warti, tawi ina wada no yamiraa noon. ⁴⁷ Goonga kaalanammi on: joomiiko oon halfinan mo jawdi muudum fuu. ⁴⁸ Ammaa si golloowo oon wo bondo, wi'ii ley bernde mum joomum booyan wartaay, ⁴⁹ de fuddi ina fiya banndiraaabe muudum golloobe, ina nyaamda ina yarda e sulotoobe, ⁵⁰ ndeen kaa, joomiiko wartan nyalooma mo o anndaa e wakkati mo o miilaaki. ⁵¹ Joomiiko oon jukkoto mo jukkungo naawngo, watta mo hakkunde munaafiki'en. Toon bojji e neryundurde nyiye ngoni.

25

Banndol haala surbaabe sappo

¹ —Inan no laamu Laamdo nanndi: wo hono surbaabe sappo hooyube fitillaaji mubben de njehi faa njaabowoo banjudo.* ² Njoyo maabe ngalaa hakkillo, njoyo maabe du ina ngoodi hakkillo. ³ Be ngalaa hakkillo been kooyi fitillaaji tawi njoobaaki nebbam. ⁴ Jom'en hakkillo been kaa njaadi paali nebbam e fitillaaji

mubben. ⁵ Nde banjudo oon jenngunoo waraay ndeen, be fuu be njonji, be daanii. ⁶ Faa hakkunde jemma, yeewnaango nanaa, wi'i: «Inan banjudo oon! Njaltee! Njaabowee mo!» ⁷ Ndeen surbaabe been fuu pini, ina moyyina fitillaaji mubben. ⁸ Surbaabe be ngalaa hakkillo been mbi'i jom'en hakkillo been: «Njedee min nebbam moodon daam, sabo inan fitillaaji amin ina nyifa.» ⁹ Jom'en hakkillo been njaabii, mbi'i: «Gasa-taa, sabo ko min njogii duum heyataa en, en fuu. Njehee to sonnoobe, coodowon!» ¹⁰ Ko be njehi faa be coodowa nebbam duum, banjudo oon yottii. Segilinoobe been naatidi e makko e ley suudu weltaare nduun, de dammbugal ngaal ommbaa. ¹¹ Faa booyi seeda, surbaabe heddiibe be cegilaaki been ngarti, keddi ina nodda, ina mbi'a: «Joomii amin, joomii amin, omtan min!» ¹² Ammaa o jaabii be, o wi'i: «Goonga kaalanammi on: mi anndaa on.»

¹³ Iisaa saktii wi'i:

—Kakkilon ndelle, sabo on anndaa nyalaande naa wakkati mo Bii Neddo wartata oon.

Banndol haala golloobe tato

(Lukka 19.11-27)

¹⁴ —Laamu Laamdo ina nanndi e gorko cegiliido faa dilla, noddi maccube mum, de halfini dum'en jawdi mum. ¹⁵ O halfini gooto maabe mutakal kanje keme joy, goddo keme didi, tatabo oon hemre, mono fuu ko fotata e muudum. Caggal duum, o dilli. Wakkati oon ni, ¹⁶ kalfinaado mutakal kanje keme joy oon yehi luumorii dum, hebi mutakal keme joy godde. ¹⁷ Jom keme didi oon du wadi noon, tini kam du mutakal keme didi godde. ¹⁸ Ammaa jom mutakal hemre oon yehi wasowi ngayka, uwi toon ko joomum oon hokkunoo dum.

¹⁹ Faa booyi caggal majjum, joomii be oon warti, noddi be, faa ndaara hiisa ceede deen. ²⁰ Kalfinaado mutakal kanje keme joy oon wari, waddi mutakal keme joy godde, wi'i: «Joomam, a halfinii kam mutakal keme joy. Ndaar, mi tinorake de mutakal keme joy godde.» ²¹ Joomiiko oon wi'i mo: «Gasii. Wo a maccudo lobbo, koolniido. Saabe a hoolnake e ko famdi,

* **25:1** E al'aada Alhuudiyankooobe banjudo ina yaada e yigiraaabe jom suudu muudum, sabo kam'en ndammbata dum.

mi halfinte ko heewi. War naatu faa ceyododen!»²² Kalfinaado mutakal keme didi oon wari kam du, wi'i: «Joomam, a halfinii kam mutakal kanje keme didi. Ndaar, mi tinorake de mutakal keme didi godde.»²³ Joomiiko oon wi'i mo: «Gasii. Wo a maccudo lobbo, koolniido. Saabe a hoolnake e ko famdi, mi halfinte ko heewi. War naatu faa ceyododen!»²⁴ Kalfinaado mutakal kanje hemre oon wari kam du, wi'i: «Joomam, mido anndunoo a gorko tiidudo alhaali: ada taya ko a aawaay, ada hawrundura to a sarkaay aawdi.»²⁵ Saabe dum, kulumi, njahumi iroyimi kanje maa oon. Haya, inan giney maa.»²⁶ Joomiiko jaabii mo, wi'i: «Maccudo bondo, jaaydo! Ada anndunoo mido taya ko mi aawaay, mido hawrundura to mi saakaay aawdi.»²⁷ Ndelle, ada haannoo wattude kanje am oon to tinoobe buudi, faa danya ko tinorimi si mi wartii.²⁸ Joonin, teetee mo mutakal hemre kanje oon, kokkon dum jom mutakal kanje keme joy oon.²⁹ Sabo jogiido fuu beydante faa heewa. Ammaa mo walaa oon, fay seeda ko jogii duum teetete.³⁰ Maccudo jaaydo oon kaa, paddee dum yaasin e ley nimre ndeen. Toon bojji e njeryundurde nyiye ngoni.»

No Bii Neddo oon sarortoo yimbe fuu

³¹ —Nde Bii Neddo wardi e teddeengal muudum, kam e maleyka'en fuu, joodoto e joodorgal laamu muudum teddungal ngaal.³² Yimbe adunaaru been fuu kawrundurte yeeso makko, o sennda be hono no duroowo senndirta baali e be'i ni:³³ o heedina baali diin e junngo makko nyaamo, o heedina be'i diin e junngo makko nano.³⁴ Ndeen Kaananke oon wi'ata wonbe junngo mum nyaamo been: «Ngaree, onon be Baaba am barkini, njahee laamu mo ndesanadon gilla e fuddoode adunaaru ndu.»³⁵ Sabo mi yolbiino, de on nyaamni kam. Mi domdiino, de on njarnii kam. Mi laatakeno beero, de on nja66ake kam.³⁶ Mi holiino, de on koltinii kam. Mi nyawiino, de on cawrii kam. Mi uddanooma ley kasu, de on ndaarowii kam.»³⁷ E wakkati oon, fonnditii6e

been njaabotoo mo, mbi'a: «Joomiraado, ndey min nji'i ada yolbi, de min nyaamni ma naa ada domdi, de min njarni ma?»³⁸ Ndey min nji'i a beero, de min nja66ii ma, naa a koldo, de min koltini maa?»³⁹ Ndey min nji'i a nyawdo naa a uddaado ley kasu, de min ngari ndaarude ma?»⁴⁰ Kaananke oon jaaboto be wi'a: «Goonga kaalanammi on: ko ngadandon gooto e burdo famdude ley sakiraa6e am been fu, wo miin ngadandon.»

⁴¹ Caggal duum, o wi'an wonbe junngo makko nano been: «Mboddee kam, onon hudaabe Laamdo! Njehee ley yiite duumiinge nge Laamdo resani Ibiliisa e maleyka'en muudum ngeen!»⁴² Sabo mi yolbiino, de on nyaamnaay kam. Mi domdiino, de on njarnaay kam.⁴³ Mi weeriino, de on njippinaay kam. Mi holiino, de on koltinaay kam. Mi nyawiino, mi uddanooma, de on ngaraay ndaarude kam.»⁴⁴ Ndeen, be njaaboto mo kambe du, be mbi'a: «Joomiraado, ndey min nji'i ada yolbi naa ada domdi naa ada weeri naa ada holi naa ada nyawi naa ada ommbaa ley kasu, de min mballaay ma?»⁴⁵ O jaaboto be, o wi'a: «Goonga kaalanammi on: ko on ngadanaay gooto e burbe famdude bee do duum, wo miin woni on ngadanaay.»⁴⁶ Ndeen, be njahan ley jukkungo duumiingo, de fonnditii6e been ke6a nguurndam nduumiidam.

26

No mawbe diina ndawriri faa nannga Iisaa

(Marku 14.1-2, Lukka 22.1-2, Yuhanna 11.45-53)

¹ Nde Iisaa timminnoo waajuuji diin fuu, wi'i taalibaa6e muudum been:

² —Odon anndi balde didi keddanii en e iidi Faltagol*, de Bii Neddo hokkitirte faa tontee e leggal palaangal.

³ E wakkati oon, hooree6e almaami'en e mawbe Alhuudiyankoo6e been kawritowi galle Almaami Mawdo bi'eteedo Kayafas.

⁴ Be fuu be ndawridi faa be nanngira Iisaa hiila, be mbara dum.⁵ Ammaa be mbi'i:

—Taa ngaden dum ley iidi ndi de yimbe murta.

* **26:2** Iidi Faltagol wo miccinoori nyannde nde Laamdo wurtini Israa'iila'en Misira. Indi miccina no maleyka faltorii suudu fuu ndu yiyam mooytaa e dammbugal muudum.

No debbo joordi nebbam uurdam dow Iisaa

(Marku 14.3-9, Yuhanna 12.1-8)

⁶Tawi Iisaa ina woni ley Baytaniya to suudu Simon noddirteedo ceppindo. ⁷Debbo gomma battitii dum ina jogii faandu nebbam uurdam, tiidudam coggu sanne. O tawi Iisaa ina nyaama, o joori dam dow hoore muudum. ⁸Nde taalibaaɓe been nji'unoo dum ndeen, mettaa, ina mbi'a:

—Dume saabii de nebbam daam bonniraa ni? ⁹Idam waawnoo sonneede ceede keewde, de ceede deen kokkee talkaaɓe.

¹⁰Iisaa faamii ko ɓe kaalata duum, wi'i ɓe:

—Ko wadi de odon torra debbo o? O gollanii kam gollal lobbal. ¹¹Si goonga, talkaaɓe ina tawdee e moodon wakkati fuu. De miin kaa, mi tawdataake e moodon wakkati fuu. ¹²O joorii nebbam uurdam dam dow banndu am faa o segilanoo kam uweede. ¹³Goonga kaalanammi on: do Kabaaru Lobbo waajaa e adunaaru ndu fuu, ko debbo o wadi duum fillitete, faa o miccitere.

No Yahuuda jamborii Iisaa

(Marku 14.10-11, Lukka 22.3-6)

¹⁴Ndeen Yahuuda Isikariyotto, gooto e taalibaaɓe sappo e dido been, yehi to hooreeɓe almaami'en, ¹⁵wi'i dum'en:

—Dume kokkoton kam si mi waddanii on Iisaa?

Ndeen ɓe njobi mo buudi cardi capande tati. ¹⁶Gilla ndeen, Yahuuda ina filoo wakkati faa jamboo Iisaa.

No Iisaa wadiri hiraande iidi Faltagol e taalibaaɓe muudum

(Marku 14.12-26, Lukka 22.7-23, Yuhanna 13.21-30, 1 Korintunkooɓe 11.23-25)

¹⁷Nyalaande go'aɓerde iidi buuru mo wattaaka rabilla, taalibaaɓe been ngari, yami Iisaa, mbi'i dum:

—Toy njiddaa min cegilanowe hiraande iidi Faltagol ndeen?

¹⁸O jaabii ɓe, o wi'i:

—Njehee ngalluure toon, naaton suudu maani, mbi'on dum: «Moodibbo wi'i wakkati muudum yonii. Wo to suudu

maada wadata iidi Faltagol, kam e taalibaaɓe muudum.»

¹⁹Taalibaaɓe been ngadi ko Iisaa yamiri dum'en, cegilii hiraande ndeen.

²⁰Nde hiirnoo fu, Iisaa joododii e taalibaaɓe sappo e dido been faa ɓe kiirto.

²¹Nde ɓe kiirtotonoo ndeen, o wi'i:

—Goonga kaalanammi on: gooto moodon jamboto kam.

²²Be cunii sanne, heddi iɓe yamira mo gooto gooto, mono fuu ina wi'a:

—Joomam, kori wanaa miin?

²³O jaabii, o wi'i:

—Cuuwidindo e am junngo muudum ley le'al ngal, oon jambotoo kam. ²⁴Tilay Bii Neddo yoppira adunaaru no haaliraa ley Binndi diin ni. Ammaa bone woodanii jambotoodo Bii Neddo oon! Gorko oon, si rimaakano fey ɓuri woodde e muudum.

²⁵Yahuuda jamboytoodo mo oon hooyi haala, yami mo, wi'i:

—Moodibbo, kori wanaa miin?

O jaabii dum, o wi'i:

—Aan e hoore maa haali.

²⁶Nde ɓe nyaamannoo ndeen, Iisaa hooyi buuru, yetti Laamdo, heltii, hokki taalibaaɓe muudum been, wi'i:

—Njaɓee, nyaamee. Dum woni banndu am.

²⁷Caggal duum, o hooyi horde cabijam, o yetti Laamdo, o hokki ɓe, o wi'i:

—Njaree, on fuu. ²⁸Dum woni yiiyam am tabintinooram amaana Laamdo. Dam rufete saabe heewe faa hakkeji muɓben njaafee. ²⁹Mido haalana on: mi yarataa cabijam dam katin si wanaa nyannde nde njardowammi e moodon kesam ley laamu Baaba am.

³⁰Caggal ɓe njimii Jabuura,† ɓe njalti, ɓe njehi dow waamnde wi'eteende Jaytun.

No Iisaa sapporii Piyeer wi'an anndaa dum

(Marku 14.27-31, Lukka 22.31-34, Yuhanna 13.36-38)

³¹Wakkati oon, Iisaa wi'i ɓe:

—Ley jemma o, on fuu on njoppam kam, sabo ina winndaa: «Mi fiyan duroowo piide maayde, de caggal baali ngaal sanki-too.»‡

Iisaa ɓeydi, wi'i:

† 26:30 Al'aada Alhuudiyankooɓe woni yimude jimi Jabuura 115-118 e hiraande iidi Faltagol. ‡ 26:31 Jakariyaa 13.7.

³² —Ammaa nde iirtinowaami fu, mi ar-toyto on Galili.

³³ Ndeen Piyeer hooyi haala, wi'i mo:

—Fay si 6e fuu 6e njoppi ma, miin kaa abada mi yoppataa ma.

³⁴ Iisaa jaabii mo, wi'i:

—Goonga kaalanammaami: jemma o pay, fadde ndontoori joggude a wi'an a anndaa kam kile tati.

³⁵ Piyeer wi'i mo:

—Fay si tilsu mi maaydan e maada, abada mi wi'ataa mi anndaa ma.

Taalibaa6e been fuu mbi'i hono noon.

No Iisaa nyaagorii Laamdo ley Geccemane

(Marku 14.32-42, Lukka 22.39-46)

³⁶ Caggal duum, Iisaa yottodii e ma66e nokku bi'eteedo Geccemane, wi'i 6e:

—Njoodee do, faa mi yaha mi wadowa du'aare.

³⁷ O yaadi e Piyeer e 6i66e Jebede dido been, 6ernde makko fuddi maatude met-torgal e kaadeefi. ³⁸ Wakkati oon, o wi'i 6e:

—Mettorgal ina mawni e am sanne faa ina nesa warude kam. Keddee do, ndoo-midee e am, kakkilen.

³⁹ O toowti seeda, o hippi yeeso makko e leydi, imo du'oo, imo wi'a:

—Baabiiwo, si tawii ina laato, woddinam horde torra nde. Ammaa taa laatoroo no muuyirmi, laatoroo no muuyirdaa aan.

⁴⁰ O warti, o tawi i6e daanii. O wi'i Piyeer:

—On ngalaa semmbe faa ndoomidon e am fay haddi wawtu gooto naa?

⁴¹ Kakkilee, ndu'ee, taa on njarribe. Sabo hakkillo ina heewi anniya lobbo, ammaa terde ina lokkidi.

⁴² O yehi katin, o du'ii, o wi'i:

—Baabiiwo, si tawii horde bone nde waawaa woddineede si wanaa mi yara dum fu, muuyde maa laato.

⁴³ O warti, o tawi 6e daantake, sabo doyngol ma66e na teddi sanne. ⁴⁴ O yehi katin, o du'ii tata6erde hono no o du'orinoo ni. ⁴⁵ Caggal duum, o warti to taalibaa6e been, o wi'i dum'en:

—On daani, odon nootta naa? Ndaaree, wakkati o yottake! Bii Neddo wattete e juude luttu6e. ⁴⁶ Ummee njehen! Inan jambotoodo kam oon ina battitii.

No Iisaa nanngiraa

(Marku 14.43-50, Lukka 22.47-53, Yuhanna 18.3-12)

⁴⁷ O tilaaki haalude, faa Yahuuda, gooto e sappo e dido been, yottii ina wondi e yim6e heew6e jogii6e kaafaaje e cabbi. Wo 6e nulaa6e hooree6e almaami'en e maw6e Alhuudiyankoo6e. ⁴⁸ Jambotoodo mo oon hokkiino 6e filnde, wi'i:

—Mo mucciimi fu, oon woni kanko. Nanngon dum.

⁴⁹ Wakkati oon pay, Yahuuda battitii Iisaa, wi'i dum:

—Foofoo Moodibbo!

O muccii dum. ⁵⁰ Iisaa jaabii mo, wi'i:

—Gido am, wadu ko waddi maa duum.

Wakkati oon, 6e battitii Iisaa, 6e nanngi dum, 6e tiigii dum. ⁵¹ Gooto e wondube e Iisaa been soorti kaafaahi mum, soppo maccudo Almaami Mawdo, tayi nowru muudum. ⁵² Ndeen, Iisaa wi'i mo:

—Soornu kaafaahi maa ki e hulgo muudum, sabo kamreedeo kaafaahi fuu, kaafaahi halkata dum. ⁵³ Maa du ada miila joonin mi waawaa noddude Baaba am nulda kam ko 6uri konuui sappo e didi maleyka'en naa? ⁵⁴ Ammaa si dum laatorake noon, noy ko winndaa e ley Binndi diin duum tabitirta? Di mbi'ii sanaa dum laatoroo noon.

⁵⁵ E wakkati oon, o wi'i jamaa oon:

—Ko wadi de ngardudon e kaafaaje e cabbi faa nanngon kam hono wo mi gujjo? Nyannde fuu mido joodinoo ley suudu de-wal mawndu nduun, mido janngina, de on nanngaay kam. ⁵⁶ Ammaa dum fuu wadan faa Binndi annabaa6e diin tabita.

Ndeen, taalibaa6e been fuu njoppi mo, ndoggi.

No maw6e diina carorii Iisaa

(Marku 14.53-65, Lukka 22.54-55, 63-71, Yuhanna 18.13-14, 19-24)

⁵⁷ Nanngu6e Iisaa been njaari dum to Kayafas Almaami Mawdo oon. Tawi jann-ginoo6e Tawreeta e maw6e lenyol been kawritii toon. ⁵⁸ Piyeer le, ina jokki mo to toowti seeda, faa e taliyaare galle Almaami Mawdo oon. O naati ley galle oon, o joododii e doomo6e been faa o yi'a no dum sakitortoo.

⁵⁹ Woodi, hooree6e almaami'en e jeyaa6e e waalde Saahii6e ndeen fuu ina piloo

fewre nde pelda Iisaa faa waree, ⁶⁰ de 6e kebaay. Fay ko heewbe ngari seedanaade mo pene duum, sabaabu baawdo warude mo fuu walaa. Sakitii, worbe dido ngari, ⁶¹ mbi'i:

—Kanko wi'unoo imo waawi libude suudu dewal Laamdo, de o nyibtoo ndu ley balde tati.

⁶² Almaami Mawdo oon ummii, wi'i Iisaa:

Walaa ko njaabotodaa naa? Ko yimbe 6e ceedante duum wo dume?

⁶³ Dum fuu imo deyyinii. Almaami Mawdo oon wi'i mo:

—Mido yamire e innde Laamdo buurdo, kaalanaa min si tawii aan woni Almasiihu, Bii Laamdo oon.

⁶⁴ O jaabii dum, o wi'i:

—Aan e hoore maa haali. Katin, mido wi'a on: gilla joonin, on nji'an Bii Neddo ina joodii gere nyaamo Jom baawde oon. O warowan dow duule kammu.

⁶⁵ Haalaaji makko diin metti Almaami Mawdo oon faa seeki kaddule muudum, wi'i:

—O mbonkake Laamdo! Walaa fuu ko kaajaraden seedeebe katin! On narii noppi moodon ko o mbonkii Laamdo duum. ⁶⁶ Dume miilidon?

Be njaabii, 6e mbi'i:

—Imo haani wareede.

⁶⁷ Caggal duum, 6e tutti e yeeso makko, 6e culkii mo. Wobbe maabe ina peenya mo, ⁶⁸ ina mbi'a:

—Hey Almasiihu! Si a annabaajo, haalan min moy fiyi ma!

No Piyeer wi'iri anndaa Iisaa
(Marku 14.66-72, Lukka 22.56-62, Yuhanna 18.15-18, 25-27)

⁶⁹ Tawi Piyeer ina joodii yaasin suudu nduun ley taliyaare galle oon. Gooto e horbe wonbe doon battitii mo, wi'i:

—Aan, ada wondunoo e Iisaa Galilinkeejo oon.

⁷⁰ O yeddi dum hakkunde yimbe fuu, o wi'i:

—Mi faamaay ko kaalataa duum.

⁷¹ Caggal duum, o fonndii to dammbugal galle toon. Kordo goddo yi'i mo, wi'i wonbe doon been:

—Gorko o ina wondunoo e Iisaa Nasaraatuujo oon.

⁷² Piyeer yeddi katin, wi'i:

—Mi hunake, mi anndaa gorko o.

⁷³ Faa booyti seeda, dariibe doon been battii Piyeer, mbi'i dum:

—Tannyoral, aan du wo a gooto maabe, sabo demngal maa ngal hollii to yuurudaa.

⁷⁴ E ley duum, Piyeer fuddi hunaade e huttaade, ina wi'a:

—Mi anndaa gorko o!

Wakkati oon pay, ndontoori joggi. ⁷⁵ De Piyeer miccitii ko Iisaa wi'unoo duum: «Fadde ndontoori joggude, a wi'an a anndaa kam kile tati.» O wurtii yaasin, imo woya bojji cattudi.

27

No Iisaa jaariraa to Pilaatu
(Marku 15.1, Lukka 23.1-2, Yuhanna 18.28-32)

¹ Gilla fajiri, hooreebe almaami'en e mawbe lenyol been fuu kawriti, ndarni aniya warude Iisaa. ² Be kaabi mo, 6e njaari mo, 6e ngatti mo e juude Pilaatu goforneer oon.

No Yahuuda maayiri
(Golle Nulaabe 1.18-19)

³ Nde Yahuuda jambiido Iisaa oon yi'unoo no Iisaa saroraa wo baretedo fu, mimsiti. O wartiri buudi cardi capande tati diin to hooreebe almaami'en e mawbe lenyol been. ⁴ O wi'i dum'en:

—Mi luttii ko njambiimi mo walaa feloore duum!

Be njaabii mo, 6e mbi'i:

—Ko jomi min? Wo aan dum woodani.

⁵ Yahuuda faddi ceede deen ley suudu dewal mawndu nduun, dilli. Ndeen yehi, hooyi boggol, waritowii. ⁶ Hooreebe almaami'en been kooyi ceede deen, mbi'i:

—Dagaaki ceede de ngattee ley keesu oon, sabo wo dum njobdi yiyam.

⁷ Be ndawridi dow majjum, de 6e kooyi ceede deen, 6e coodi ngesa mahoowo loode, 6e ngadi nga caabeeje weerbe. ⁸ Dum wadi de ngesa ngaan ina wi'ee «Ngesa Yiyam» faa hannden. ⁹ Noon haala ka annabi Yeremiya haalnoo kaan tabintiniraa nde wi'unoo:

«Be kooyii buudi cardi capande tati, coggu mo yimbe Israa'iila kiisorii yonki makko,

¹⁰ 6e coodi dum ngesa mahoowo loode,

hono no Joomiraado yamiri kam ni.»*

No Pilaatu yamiri Iisaa

(Marku 15.2-5, Lukka 23.3-5, Yuhanna 18.33-38)

¹¹ Iisaa darii yeeso goforneer oon. Oon yami mo, wi'i:

—Aan woni kaananke Alhuudiyankoo6e oon naa?

O jaabii, o wi'i:

—Aan e hoore maa haali.

¹² Ammaa nde hooree6e almaami'en e maw6e lenyol been pelannoo mo ndeen, o nootaaki fay huunde. ¹³ Ndeen Pilaatu wi'i mo:

—A nanataa ko 6e ceedante duum fuu naa?

¹⁴ Ammaa o jaabaaki faa'e. Dum haaynii goforneer oon sanne.

No Iisaa saroraa wo bareteedo

(Marku 15.6-15, Lukka 23.13-25, Yuhanna 18.39-19.16)

¹⁵ Wakkati Iidi Faltagol fuu, goforneer oon ina woowi yoofande yim6e been kasuujo gooto mo njidi yoofaneede.

¹⁶ Wakkati oon, ina woodi kasuujo jom innde, bi'eteedo Iisaa Barabas. ¹⁷ E ley ko jamaa oon hawriti duum, Pilaatu yami 6e, wi'i:

—Moy njidudon mi yoofana on: Iisaa Barabas naa Iisaa bi'eteedo Almasiihu oon?

¹⁸ Si goonga, Pilaatu faamii wo kiram wadi de 6e kokkitiri Iisaa. ¹⁹ Katin du, wakkati o joodinoo ley sarordu oon, jom suudu makko neli e makko, wi'i:

—Celaa gorko ponnditiido oon, sabo jemma hankin koydi makko tampinii kam sanne.

²⁰ Hooree6e almaami'en e maw6e lenyol been ndunyi jamaa oon nyaagoo Pilaatu yoofana 6e Barabas, de wara Iisaa.

²¹ Goforneer oon yamtindii 6e:

—Moy e dido been njidudon mi yoofana on?

Be njaabii, 6e mbi'i:

—Barabas!

²² Pilaatu yami 6e, wi'i:

—Ndelle, noy ngadammi Iisaa bi'eteedo Almasiihu oon?

Be fuu 6e njaabii, 6e mbi'i:

—Tontu mo e leggal palaangal!

* **27:10** Jakariyaa 11.12-13, Yeremiya 19.1-13, 32.6-9. kaananke 6ornotoo.

²³ O yami 6e, o wi'i:

—Dume o wadi ko boni?

De 6e beydi yeewnaade semmbe, i6e mbi'a:

—Tontu mo e leggal palaangal!

²⁴ Ndeen Pilaatu yi'i walaa ko waawi, tawi du muurtere ina ummoo. O hooyi ndiyam, o looti juude makko yeeso yim6e been, o wi'i 6e:

—Miin kaa, baka am walaa e rufugol yiyyam gorko o. Wo onon dum woodani.

²⁵ Be fuu 6e njaabii, 6e mbi'i:

—Yiyyam makko ina yowii dow amin, minen e 6i66e amin!

²⁶ Ndeen, Pilaatu yoofani 6e Barabas, de yamiri Iisaa fiyee dorri. Caggal duum, o hokkitiri dum tontowee e leggal palaangal.

No sordaasiibe njalnorii Iisaa

(Marku 15.16-20, Yuhanna 19.2-3)

²⁷ Sordaasiibe goforneer been njaari Iisaa to galle laamorde ley hu6eere toon. Be ngaddi fedde sordaasiibe been fuu piilii mo. ²⁸ Be 6orti mo kaddule makko, 6e 6orni mo saaya mbodeeha.† ²⁹ Caggal duum, 6e canyi taarde gi'e, 6e kippi e hoore makko, 6e ngatti loosol e junngo makko nyaamo. Ndeen 6e kofii yeeso makko, i6e njalnoroo mo, i6e mbi'a:

—Foofoo, kaananke Alhuudiyankoo6e!

³⁰ Be tutti dow makko, 6e kooyi loosol ngool i6e piya mo hoore. ³¹ Nde 6e tilinoo jalnoraade mo ndeen, 6e itti saaya kaan, 6e 6orni mo kaddule makko. Ndeen 6e njaari mo faa 6e tontowa mo e leggal palaangal.

No Iisaa tontiraa dow leggal palaangal

(Marku 15.21-32, Lukka 23.26-43, Yuhanna 19.17-27)

³² Nde 6e njaltannoo ngalluure ndeen fu, 6e kawri e gorko jeyaado Sireene bi'eteedo Simon. Sordaasiibe been ndooldi mo o wakkoo leggal Iisaa palaangal ngaal.

³³ Be njottowii nokku bi'eteedo Golgata (maanaa majjum woni «Nokku Laalagal Hoore»). ³⁴ Be kokki Iisaa cabijam njillunduraadam e kaankaangel faa o yara. Nde o meedunoo dum ndeen, o salii yarude.

³⁵ Nde 6e tontunoo mo e leggal palaangal ndeen, 6e pecciri kaddule makko cumnal. ³⁶ Caggal duum, 6e njoodii toon i6e

† **27:28** Wakkati Iisaa, saaya mbodeeha wo saaya ka

ndooma mo. ³⁷ Be mbinndi sabaabu ko tonti mo, 6e takki dum do tiimtude hoore makko doon. Binndi dow maggal na mbi'a: O WO IISAA, KAAANKE ALHUUDIYANKOO6E. ³⁸ Tawi du, yanoobe dido tontidaa e makko, gooto gere nyaamo makko, gooto du gere nano makko. ³⁹ Yim6e faltotoobe doon been ina njenna mo, ina ndimmba ko'e mu66en, ⁴⁰ ina mbi'a:

—Aan li6oowo suudu dewal mawndu de nyi6too ndu ley balde tati, dannu hoore maa! Si wo a Bii Laamdo, jippa leggal palaangal ngal!

⁴¹ Hono noon, hooree6e almaami'en e jannginoobe Tawreeta e maw6e lenyol been fuu ina njalnoro mo, ina mbi'a:

⁴² —O dannii wob6e, de o waawaa dan-nude hoore makko. Wo o kaananke Is-
raa'iila. Jonle, o jippoo leggal palaangal
ngal, faa ngoondinen mo. ⁴³ O halfinii
hoore makko Laamdo. Laamdo hisina mo
joonin si na yidi mo. Sabo o wi'ii wo o Bii
Laamdo.

⁴⁴ Yanoobe tontaabe dakkol makko been du ina mbonkoro mo noon.

Haala maayde Iisaa

(Marku 15.33-41, Lukka 23.44-49, Yuhanna 19.28-30)

⁴⁵ Gilla hakkunde naange, nimre wadi e leydi fuu faa wakkati yamnde tati ki-
iral naange. ⁴⁶ Wakkati yamnde tati kiiral
naange, Iisaa feekii feekaango toowngo,
wi'i:

—*Eli, Eli, lama sabaktani?* (Dum na fiirta «Laamdo am, Laamdo am! Dume saabi de njoppudaa kam?») ⁴⁷ Nde wob6e darii6e toon been nannoo dum ndeen, mbi'i:

—Wo annabi Iliyaasa o noddata!

⁴⁸ Wakkati oon ni, gooto doggi waddowi tekkere, suuwi nde e ndiyam lammudam, ha66i nde e loosol. De o fonndini hunduko Iisaa faa muyta. ⁴⁹ Ammaa heddi6e been mbi'i:

—Yoppu. Ndaaren yalla Iliyaasa waran danna mo.

⁵⁰ Caggal duum, Iisaa feekii feekaango toowngo katin, de yoofi yonki muudum.

⁵¹ Wakkati oon, lefol paliingol ley suudu dewal mawndu ngool seekii gilla dow faa ley, laatii taye didi. Leydi dimmbii, kaaye ceekii. ⁵² Caabeeje udditii, de seni6e maaynoobe heew6e iirtii. ⁵³ Caggal ko Iisaa iirtii duum, 6e njalti e caabeeje deen, 6e

naati ngalluure seniinde ndeen. Yim6e heew6e nji'i 6e.

⁵⁴ Sordaasi6e doomu6e Iisaa been e hooreejo mu66en nji'ii no leydi dimmborii e ko wadi duum fuu. Be kuli sanne, 6e mbi'i:

—Si goonga ni, o wo Bii Laamdo!

⁵⁵ Rew6e heew6e ina ngoni to toowti, ina kaynoo. Wo 6e jokkunoobe Iisaa gilla Galili faa 6e ngollana dum. ⁵⁶ Mariyama mo Magdala e Mariyama inna Yaakuuba e Yuusufi, kam e inna 6i66e Jebede ina ngoni hakkunde ma66e.

No banndu Iisaa wattiraa e saabeere
(Marku 15.42-47, Lukka 23.50-56, Yuhanna 19.38-42)

⁵⁷ Nde hiirnoo fu, gorko jom jawdi jeyaado Arimatiya wari. Imo wi'ee Yuusufi. Kam du wo taalibaajo Iisaa. ⁵⁸ O yehi to Pilaatu, o njarii dum banndu Iisaa. Pilaatu yamiri o hokkee ndu. ⁵⁹ O hooyi banndu nduun, o fiili dum e kasanke keso. ⁶⁰ O watti dum e saabeere heyre nde o wasannoo hoore makko e hayre. Caggal duum, o talliti hayre teddunde, o uddiri dammbugal saabeere ndeen, o dilli. ⁶¹ Mariyama mo Magdala e Mariyama goddo oon ina njoodii doon, ina kucciti e saabeere ndeen.

No sordaasi6e ndoomiri saabeere Iisaa

⁶² Jaango majjum wo nyalaande fowteende. Hooree6e almaami'en e Farisa'en kawriti to Pilaatu, ⁶³ mbi'i dum:

—Joomii amin, min miccitake kiiloo wo yim6e oon wi'iino nde wuurnoo ndeen, balde tati caggal maayde muudum iirtoto. ⁶⁴ Ndelle, njamiraa saabeere ndeen doomee faa nyalooma tata6o oon faltoo, taa taalibaabe makko ngara mbujja banndu makko mbi'a yim6e been o ummitake hakkunde maay6e. Ndeen kaa, hiila cakitiika kaan 6uran arandeeha kaan bonde.

⁶⁵ Pilaatu wi'i 6e:

—Inan sordaasi'en ndaaroo6e. Njehee, kooyee dum'en, ndoomira saabeere ndeen no mbaawiri fuu.

⁶⁶ Be njehi hayboyde saabeere ndeen: 6e takki ommboode ndeen, 6e ngadi maande dow mayre, 6e ndarni doon sordaasi6e ndaaroo6e.

28

No Iisaa ummintiniraa
(Marku 16.1-10, Lukka 24.1-12,
Yuhanna 20.1-10)

¹ Nde nyalaande fowteteende ndeen faltinoo fu, gilla naange fudaay nyannde alan, Mariyama mo Magdala e Mariyama goddo oon njehe ndaaroyde saabeere ndeen. ² De inan, leydi dimmbii semmbe. Maleyka Joomiraado yuuri dow kammu jippii, talliti hayre ndeen joodii dow mayre. ³ Imo jalbira hono mayyere, kaddule makko du ina ndawni far, hono jalbugol daandorgal ni. ⁴ Doomoobe been kuli sanne faa ina ndiwna, laatii hono maaybe ni. ⁵ Maleyka oon wi'i rewbe been:

—Onon kaa, taa kulee! Mido anndi Iisaa tontanoodo oon pilotodon. ⁶ O walaa do, o ummitake hono no o wiirunoo ni. Ngaree, ndaaree nokku do o waalinoo do. ⁷ De kenyon, njahon, kumpitowon taalibaaabe makko been o ummitake e maayde. Woodi, joonin o artoyto on Galili. Toon nji'oyton mo. Dum njoginoo mi faa mi haalana on.

⁸ Rewbe dido been kenyii, ndilli to saabeere toon, ibe keewi kulol e seyo mango. Be ndoggi yaade faa be kaalanowa taalibaaabe makko been kabaaru o. ⁹ Wakkati oon ni, Iisaa hawri e maabe, wi'i be:

—Foofoo!

Be battitii mo, be nanngi koyde makko, be kujidani mo. ¹⁰ Ndeen, o wi'i be:

—Taa kulee! Njehee mbi'owee taalibaaabe am been njaha Galili. Toon be nji'oyta kam.

No doomoobe saabeere Iisaa been pillorii ko wadi duum

¹¹ Nde rewbe been ndillannoo ndeen, wobbe e sordaasiibe ndaarooobe saabeere been kooti ngalluure toon, kaalani hooreebe almaami'en been ko wadi duum fuu. ¹² Hooreebe almaami'en been kawriti e mawbe yimbe. Be ndawridi faa be kokka sordaasiibe been ceede keewde. ¹³ Be mbi'i dum'en:

—Mbi'on taalibaaabe makko been ngarii jemma tawi odon daanii, de mbujji mo.

¹⁴ Si goforneer oon nanii dum fu, min koomtan dum, min keedana on e torra fuu.

¹⁵ Sordaasiibe been nanngi ceede deen, ngadi no mbiiraa noon. Nii du haala kaan fillortee hakkunde Alhuudiyankooobe faa hannden.

No Iisaa bangirani taalibaaabe muudum
(Marku 16.14-18, Lukka 24.36-49,
Yuhanna 20.19-23, Golle Nulaabe 1.6-8)

¹⁶ Taalibaaabe sappo e ngo'o been njehe Galili to dow waamnde nde Iisaa tindinoo dum'en ndeen. ¹⁷ Nde be nji'unoo mo ndeen, be kujidani mo, ammaa wobbe maabe cikkitirii. ¹⁸ O battitii, o wi'i be:

—Mi hokkaama baawde fuu dow kammu e leydi. ¹⁹ Ndelle, njehee to lenyi yimbe fuu, ngadon dum'en taalibaaabe am, lootiron be lootagal batisima e innde Baabiwo e Biddo e Ruuhu Ceniido. ²⁰ Njannginon be be njokka ko njamirmi on duum fuu. Anndee, mido wondi e moodon nyannde fuu faa do adunaaru timmi.

Linjiila Iisaa mo Marku winndi

No Yaayaa waajorii

(*Matta 3.1-12, Lukka 3.1-18, Yuhanna 1.19-28*)

¹ Dum woni fuddoode Kabaaru Lobbo haala Iisaa Almasiihu Bii Laamdo. ² Ina winndaa e dewtere annabi Esaaya:

«Laamdo wi'ii: Ndaaree, mi ardinante nulaado am moyyinane laawol.*

³ Daande ina yeewnoo ley ladde na wi'a:

Moyyinee laawol Joomiraado, ndartinee dati makko.»[†]

⁴ Nulaado oon woni Yaayaa lootoowo lootagal batisima‡. O ɓangii ley ladde, imo gooyna yimbe tuuba, lootiree lootagal batisima faa hakkeji muɓben njaafee.

⁵ Yimbe leydi Yahuudiya e yimbe Urusaliima fuu ngari to makko. Ibe kaalta hakkeji maɓbe, de Yaayaa ina loota ɓe lootagal batisima ley gooruwol Urdun.

⁶ Yaayaa ina bornii kaddule gadiiraade leeɓi geeloodi, ina haɓɓii kaɓɓorgol nguru, ina wuuri baɓɓatti e njuumndi ladde. ⁷ Imo waajoroo daande toownde, imo wi'a:

—Burdo kam baawde waran gada am, mi fotaay fay turaade mi haɓɓita ɓoggi pade makko. ⁸ Miin, ndiyam batisima lootirmi on, de kanko kaa, Ruuhu Ceniido o lootirta on.

No Iisaa batisiraa e no Ibiliisa jarriBORII mo

(*Matta 3.13-4.11, Lukka 3.21-22, 4.1-13*)

⁹ Ley balde deen, Iisaa yuuri Nasaraatu ley leydi Galili, wari, de Yaayaa looti mo lootagal batisima ley gooruwol Urdun.

¹⁰ Wakkati mo o wurtotonoo ndiyam daam oon, o yi'i kammu na udditii, o yi'i Ruuhu Ceniido ina jippoo e makko hono no wugaandu ni. ¹¹ Ndeen daande yuuri dow kammu, wi'i:

—Aan woni Biyam mo korsinmi, aan ceyortoomi.

¹² Wakkati oon fu, Ruuhu Laamdo yaari mo ley ladde. ¹³ O wadi toon balde capande nay, Seydaani ina jarriboo mo. Imo

woni hakkunde kulle ladde, maleyka'en ina ngollana mo.

No Iisaa noddiri taalibaabe arandeeɓe (*Matta 4.12-22, Lukka 4.14-15, 5.1-11*)

¹⁴ Caggal uddeede Yaayaa ley kasu, Iisaa yehi Galili ina waajoo Kabaaru Lobbo haala Laamdo, ¹⁵ ina wi'a:

—Wakkati warii, laamu Laamdo ɓadake. Tuubee, ngoondinee Kabaaru Lobbo.

¹⁶ Iisaa ina yaha hunnduko maayo Galili, doon yi'i Simon e minyum Andire ina padɗa filiiji muɓben ley maayo ngoon. Wo ɓe nanngooɓe liyyi. ¹⁷ Iisaa wi'i ɓe:

—Njokkee kam, mi wadan on filotooɓe yimbe.

¹⁸ Wakkati oon ɓe njoppi filiiji maɓbe diin, ɓe njokki mo. ¹⁹ O yehi yeeso seeda, o yi'i Yaakuuba ɓii Jebede e minyum Yuhanna ley laana muɓben ina moyyintina filiiji. ²⁰ Wakkati oon fu, o noddii ɓe. Be njoppi baabiiɓe Jebede, kam e gollooɓe muudum ley laana kaan, ɓe njokki mo.

No Iisaa danniri gorko gondudo e ginnaaru (*Lukka 4.31-37*)

²¹ Caggal duum, ɓe njehi ngalluure Kafarnahum. Nyannde fowteteende, Iisaa naati suudu waajordu, fuddi waajaade.

²² Tawaaɓe doon ɓeen kaaynaa e waaju makko oon, sabo o waajorake ɓe no jom baawde ni, wanaa hono jannginooɓe Tawreeta. ²³ Gorko gondudo e ginnaaru ina woni e waajordu nduun, wulli, ²⁴ wi'i:

—Aan Iisaa mo Nasaraatu, dume jomi ma e amin? A warii faa kalkaa min naa? Mido anndi ko ngonɗaa, a Ceniido yuurudo to Laamdo!

²⁵ Iisaa sappani ginnaaru nduun e semmbe, wi'i:

—Deyyina, yaltu e makko!

²⁶ Ginnaaru nduun dimmbi gorko oon semmbe, feekii feekaango toowngo, yalti e makko. ²⁷ Jamaa oon fuu dum haaynii dum, heddii ina yamundura:

—Dum wo dume? Dum wo anndal ke-sal koy! Imo yamira fay ginnaaji de idi dowtanoo mo.

²⁸ Wakkati gooto kabaaru makko sankitii ley leydi Galili fuu.

* **1:2** Malakiya 3.1. † **1:3** Esaaya 40.3. ‡ **1:4** Do wi'ete lootagal batisima dow haala batisima Yaayaa fuu, lootagal tuubu maa mutineede du na wi'ee.

*No Iisaa selliniri nyawbe heewbe
(Matta 8.14-17, Lukka 4.38-41)*

²⁹ Nde be njaltunoo waajordu nduun ndeen, be njehi wuro Simon e Andire. Yaakuuba e Yuhanna njaadi e ma66e. ³⁰ Esoo Simon debbo ina fukkii wo jon-taado. Iisaa yottii tan, haalanaa haala makko, ³¹ battitii mo, nanngi junngo makko, ummini mo. Wakkati oon o dadi e jontere makko, de o weerni be.

³² Wakkati futuro nde naange yannoo fuu, yimbe ngaddani Iisaa nyawbe e wondube e ginnaaji fuu. ³³ Ngalluure ndeen fuu hawriti to dammbugal ngaal. ³⁴ O danni nyawbe heewbe, nyawbe nyawuuji di kawtaa sii. O riiwi ginnaaji keewdi, o accataa di kaala, sabo idi anndi mo o woni.

*No Iisaa waajorii ley Galili
(Lukka 4.42-44)*

³⁵ Jaango majjum, Iisaa hejji gilla law, yehi nokku perwudo ina wada toon du'aare. ³⁶ Simon e wondube e muudum ina piloo mo. ³⁷ Nde be njiinoo mo ndeen, be mbi'i mo:

—Yimbe fuu ina pile.

³⁸ Iisaa wi'i be:

—En njaha ley gure badiide deen faa mi waajoo toon du, sabo wo duum waddi kam.

³⁹ O yehi ley leydi Galili fuu, imo waajoo ley cuudi ma66e baajordi, imo riiwa ginnaaji.

*No Iisaa selliniri ceppindo
(Matta 8.1-4, Lukka 5.12-16)*

⁴⁰ Gorko ceppindo wari dikkinii yeeso makko, nyaagii mo, wi'i:

—Si a muuyii fu, ada waawi dannude kam faa mi laa6a.

⁴¹ Iisaa yurmii mo, foorti junngo muudum, meemi mo, wi'i:

—Mi muuyii, dadu!

⁴² Wakkati oon, ceppam daam dilli e gorko oon, o dadi. ⁴³ Wakkati oon fu, Iisaa yoppi mo de gongini mo, ⁴⁴ wi'i:

—Tinna, taa humpitin fay gooto. Ammaa yahu holloy hoore maa almaami, ngadanaa laabugol maa ngol sadaka mo Muusaa yamiri oon, faa faamina be a dadii.

⁴⁵ Ammaa kanko, ko o dillu doon fu, o fuddi sankitinde kabaaru oon. Dum wadi de Iisaa waawaa naatude galluuje si yimbe

paamanii dum. O heddi ladde, yimbe ina yuura tatteeji fuu ina ngara to makko.

2

*No Iisaa selliniri mo banndu waatundu
(Matta 9.1-8, Lukka 5.17-26)*

¹ Gada balde seeda, Iisaa warti ngalluure Kafarnahum. Yimbe nani o wartii imo woni ley suudu. ² Jamaa keewdo hawriti ley suudu doon faa nokkuure fuu heddaaki, fay yaasin dammbugal toon. Heddi imo waajoo be konngol Laamdo. ³ Yimbe ngari, ngaddani mo gorko mo banndu waatundu. Worbe nayo na ndonndii dum. ⁴ De be kungii yottinde mo to Iisaa saabe jamaa oon. Ndelle be yeenj dow suudu nduun, be njuli dow do fotata e Iisaa, de be njippiniri doon mo banndu waatundu oon, tawi ina fukkinaa e daddo. ⁵ Nde Iisaa yiinoo goondinal ma66e ndeen, wi'i mo banndu waatundu oon:

—Binggel am, hakkeji maa njaafaama.

⁶ Jannginoobe Tawreeta joodinoobe doon been ina miiloo e berde mu66en: ⁷ «Ko wadi gorko o na haalira hono ni? O mbonkake Laamdo! Moy waawi yaafaade hakkeji sanaa Laamdo gooto oon?» ⁸ Iisaa faami wakkati oon miilooji ma66e, wi'i be:

—Dume wadi de odon miiloo miilooji gaadi ni e berde moodon? ⁹ Dume buri hoyude? Yalla wi'ude mo banndum waati hakkeji muudum njaafaama, naa wi'ude dum ummoo, hooya daddo muudum, yaha? ¹⁰ Ammaa, faa mi faamina on Bii Neddo ina jogii baawde yaafaade hakkeji ley adunaaru ndu...

Ndeen, o wi'i mo banndu waatundu oon:

¹¹ —Mido haalane: umma, hooyu daddo maa, kootaa suudu maa.

¹² Wakkati oon gorko oon ummii, hooyi daddo mum, dilli yeeso yimbe been fuu. Be fuu dum haaynii be, be keddi i6e njetta Laamdo, i6e mbi'a:

—Min nji'aay hono dum abada!

*No Iisaa noddiri Lewi
(Matta 9.9-13, Lukka 5.27-32)*

¹³ Iisaa yeccitii to maayo toon. Jamaa oon fuu tawi mo toon, imo waajoo dum'en.

¹⁴ Nde o yahannoo ndeen, o yi'i Lewi gii Alfaa ina joodii e suudu to lampo nanngete, o wi'i dum:

—Jokkam!

Lewi ummii, jokki mo. ¹⁵Nde Iisaa nyaamannoo e ley suudu Lewi ndeen, nann-goobe lampo heewbe e luttube wobbe na njoodii, ina nyaamda e makko, kanko e taalibaafe makko. Sabo yimbe heewbe ina njokki Iisaa. ¹⁶Jannginooobe Tawreeta jeyaafe e waalde Farisa'en nji'i Iisaa ina nyaamda e yimbe been, mbi'i taalibaafe makko been:

—Ko wadi de imo nyaamda e nanngoobe lampo e luttube wobbe?

¹⁷Nde o nannoo dum ndeen, o wi'i be:

—Wanaa sellube kaajaa cawroowo, wo nyawbe kaajaa cawroowo. Mi waraay faa mi nodda dartiife. Wo luttube ngarumi noddude.

Haala suumayeere

(Matta 9.14-17, Lukka 5.33-39)

¹⁸Taalibaafe Yaayaa e Farisa'en ina cuumoo. E ley duum, yimbe ngari, yami Iisaa:

—Ko wadi de taalibaafe Yaayaa e taalibaafe Farisa'en ina cuumoo, de be maa been cuumataako?

¹⁹O jaabii be, o wi'i:

—Yalla warbe bangal ina mbaawi suumaade tawa banudo oon ina wondi e mubben naa? Mbaawaa. Sini banudo oon ina wondi e maaffe, be cuumataako.

²⁰Ammaa balde ngaran de banudo oon itetee e hakkunde maaffe. E balde deen be cuumotoo. ²¹Fay gooto fidataa tekkere heyre e kaddungal kiinngal. Si dum wadii, tekkere heyre ndeen foodan kaddungal kiinngal ngaal, de ceekol ngool beydoo. ²²Katin du fay gooto loowataa cabijam kesam e sumalleeji kiidfi. Si dum wadii fu, cabijam daam fusan di, kanjam e sumalleeji diin fuu mbona. Cabijam kesam e sumalleeji kesi loowetee!

Haala nyalaande fowteteende

(Matta 12.1-8, Lukka 6.1-5)

²³Wadiino e nyalaande fowteteende wootere, Iisaa ina rewi ley gese. Taalibaafe muudum ina itta cammeeji alkama e laawol ngool. ²⁴Ndeen Farisa'en mbi'i mo:

—Ndaaru, dume wadi de taalibaafe maa be ina ngolla ko hadaa golleede nyannde fowteteende?

²⁵O jaabii be, o wi'i:

—Yalla on njanngaay ko Daawda wadi nde yolbunoo na haajaa ko nyaamete, kam e yaadiraafe muudum naa? ²⁶O naati hukum Laamdo e ley jamaanu Almaami Mawdo bi'eteedo Abiyatar, o nyaami buuru cakkaado oon, o hokki yaadiraafe makko du. Tawi le, wo almaami'en tan njeyi nyaamude buuru oon.

²⁷Iisaa wi'i be katin:

—Nyalaande fowteteende ndeen wo saabe neddo wadira, wanaa neddo wadira saabe nyalaande fowteteende ndeen. ²⁸Ndelle fay nyannde fowteteende ndeen, Bii Neddo woni joomum.

3

No Iisaa selliniri gorko ley nyalaande fowteteende

(Matta 12.9-14, Lukka 6.6-11)

¹Iisaa naati ley suudu waajordu nduun katin, o tawi toon gorko mo junngo waango. ²Yimbe wonbe doon been na taykoo Iisaa, ibe ndaara yalla dannan gorko oon ley nyalaande fowteteende ndeen, faa be keba ko be pelira dum. ³Iisaa wi'i mo junngo waango oon:

—Umma, dara hakkunde maaffe!

⁴Caggal duum, o yami be:

—Dume dagii nyannde fowteteende, gollude ko woodi naa gollude ko boni? Dan-nude neddo naa warude dum?

Ammaa be njaabaaki. ⁵Iisaa yeewri be tikkere, yoorgol berde maaffe ngool woyni yonki makko. O wi'i gorko oon:

—Foortu junngo maa!

Oon foorti ngo tan, ngo dadi. ⁶Wakkati oon, Farisa'en been njalti, njoododii e daraniife Hirudus faa ndawrida no mbarda Iisaa.

No yimbe ngardi to Iisaa

⁷Caggal duum, Iisaa e taalibaafe muudum dilli doon, njehi maayo. Jamaa keewdo yuurudo Galili jokki mo. ⁸Yimbe heewbe, yuube Yahuudiya e Urusaliima e Idumiya e leydi lettugal Urdun e seraaji Tirus e Sidon, nani ko o wadata duum, ngari to makko. ⁹Iisaa wi'i taalibaafe muudum been pilanoo dum laana taa jamaa oon billa dum. ¹⁰Saabe ko o dannata heewbe duum wadi de nyawbe been fuu kenyanii mo faa meema mo. ¹¹Wakkati

mo ginnaaji nji'i mo fu, ina kippoo, ina yeewnoo, ina mbi'a:

—Aan a Bii Laamdo!

¹² Imo sappana 6e sanne taa 6e kumpita fay gooto kabaaru makko.

No Iisaa suborii taalibaabe sappo e dido (Matta 10.1-4, Lukka 6.12-16)

¹³ Caggal duum, Iisaa yeenjowi dow waamnde, noddi 6e muuyi, de 6e ngari to muudum. ¹⁴ O subii sappo e dido, faa ngonda e makko, o nula dum'en mbaajowoo, ¹⁵ woodi o hokka dum'en baawde riiwude ginnaaji. ¹⁶ Inan inde sappo e dido 6e o subii been: Simon mo o innditiri Piyeer ¹⁷ e Yaakuuba e minyum bi'eteedo Yuhanna, 6i66e Jebede 6e o innditiri Bowanerges been, (maanaa majjum woni «Bi66e Riggaango»), ¹⁸ kam e Andire e Filipu e Bartolome e Matta e Tomaa e Yaakuuba 6ii Alfaa e Tadde e Simon kiranoowo suudu baaba ¹⁹ e Yahuuda Isikariyotto jambotoodo mo oon.

No Iisaa riiwrata ginnaaji e Baawde Laamdo

(Matta 12.22-32, Lukka 11.14-23, 12.10)

²⁰ Caggal duum, o hooti. Jamaa hawriti dow makko katin faa kanko e taalibaabe makko 6e kunngii hebude no 6e nyaamira. ²¹ Nde sakiraa6e makko nannoo dum ndeen, ngarani mo, sabo wi'aama hoore makko waylitake.

²² Jannginoobe Tawreeta yuurnoobe Urusaliima ngari, mbi'i:

—Beeljebul, hooreejo ginnaaji oon woni e makko. Wo kam hokki mo baawde riiwude ginnaaji diin.

²³ De Iisaa noddi 6e 6e ngara to muudum, banndani 6e, wi'i:

—Noy Seydaani waawirta riiwude hoore muudum? ²⁴ Si laamu feccake ina habda fu, laamu nguun waawataa heddaade. ²⁵ Katin du si galle feccake ina habda fu, galle oon waawataa heddaade. ²⁶ Ndelle, si Seydaani feccake ina ha6a e hoore mum fu, waawataa heddaade, wo dum timmoode muudum.

²⁷ Iisaa jokkintini wi'i:

—Fay gooto waawaa naatude ley galle gorko jom semmbe de hooya jawdi muudum. Sanaa artoo ha66a joomum tafon, ndeen ina waawi hooyude ko woni ley

suudu muudum. ²⁸ Goonga kaalanammi on: yim6e ina mbaawi yaafeede hakkeji mu66en fuu e mbonkaaji di 6e mbonkii Laamdo fuu. ²⁹ Kaa mbonkiido Ruuhu Ceniido oon yaafataake abada. Hakke joomum heddoto dow muudum faa abada.

³⁰ Iisaa wi'irii noon saabe ko 6e mbi'i imo wondi e ginnaaru duum.

Minyiraa6e Iisaa e inna muudum (Matta 12.46-50, Lukka 8.19-21)

³¹ Inna Iisaa e minyiraa6e Iisaa wor6e ngari, ndarii yaasin suudu doon, de neli o noddee. ³² Do jamaa oon filii mo doon, 6e mbi'i mo:

—Inna maa e minyiraa6e maa na ngoni yaasin, ina kaajaa ma.

³³ O jaabii, o wi'i:

—Moy woni inna am e minyiraa6e am?

³⁴ O ndaari joodiibe ina piilii mo been, o wi'i:

—Inan inna am e minyiraa6e am. ³⁵ Sabo gadoowo muuyde Laamdo, kam woni minyam gorko naa minyam debbo naa inna am.

4

Banndol haala aawoowo (Matta 13.1-9, Lukka 8.4-8)

¹ Iisaa ina waajoo hunnduko maayo ngoon katin. Jamaa keewdo filii mo faa o naati laana ndiyam, o joodii ley makka. Jamaa oon fuu ina woni hunnduko maayo ngoon. ² Imo waajoroo 6e e banndi keewdi, imo wi'a 6e:

³ —Kettindee! Aawoowo yalti faa saaka aawdi. ⁴ E ley aawugol ngool, aawdi ngondi saami e laawol, de pooli ngari cu6i ndi. ⁵ Yoga mayri saami e korokaaye do leydi heewaa, ndi fudi law, sabo leydi ndiin duudaa. ⁶ Ammaa nde naange wulnoo fu, ndi dayli, ndi yoori sabo ndi wadaay dadi. ⁷ Yoga mayri saami do kebbe pudata. Kebbe deen mawni, billi ndi, ndi rimaay. ⁸ Yoga mayri saami e leydi lobbiri, fudi, mawni, rimi: yoga beydake kile capande tati, yoga capande jeegom, yoga hemre.

⁹ Caggal duum, o wi'i:

—Jom nowru nanooru fuu, nana!

No Iisaa holliri ko wadi de na banndana yim6e

(Matta 13.10-17, Lukka 8.9-10)

¹⁰ Nde Iisaa toowtunoo yimbe been fu, taalibaaɓe sappo e dido been e yimbe filiibe mo been yami mo e dow banndi diin. ¹¹ O wi'i be:

—Onon, on kokkaama faamude ko suudii e kabaaru laamu Laamdo. De wonbe yaasin been, huunde fuu sanaa mbanndanee. ¹² Dum wadi de: «ina ndaara faa wooda tawa nji'ataa, ina nana faa laaba tawa paamataa, faa taa be tuuba de be njaafee.»*

*No Iisaa firtiri banndol aawoowo
(Matta 13.18-23, Lukka 8.11-15)*

¹³ O wi'i be:

—On paamaay banndol ngol naa? Noy paamirton banndi goddi diin fuu ndelle?

¹⁴ Aawoowo oon wo konngol Laamdo aawata. ¹⁵ Aawdi caamundi sera laawol ndiin wo nanbe konngol ngool, de wakkati oon fu Seydaani wara, itta ko aawaa e maɓbe duum. ¹⁶ Aawaandi dow korokaaye ndiin woni nanbe ngol, de njaɓborii ngol seyo wakkati gooto. ¹⁷ Ammaa ngol walaa dadi e maɓbe, wakkati seeda tan ngol wonata e maɓbe. Nde billaare naa torra hewti be saabe konngol ngool fu, be njoppa ngol wakkati gooto. ¹⁸ Aawaandi ley kebbe ndiin woni nanbe ngol, ¹⁹ ammaa kaɓɓu-ko'u adunaaru e eytugol jawdi, kam e muuyde yonki godde naatan be, gilla ngol, ngol laatoo dimarol. ²⁰ Kaa do aawdi ndiin saami e leydi lobbiri doon, been ngoni nanooɓe konngol ngool de njaɓa ngol. Be ndiman: yoga sowoo kile capande tati, yoga capande jeegom, yoga hemre.

*Banndol dow lampal
(Lukka 8.16-18)*

²¹ Caggal duum, Iisaa wi'i be:

—Yalla won fuu kuɓɓoowo lampal de hippa dum kaakol, naa soorna dum ley leeso naa? Wanaa bilan ngal naa? ²² Walaa fuu ko suudii ko funtintaake, walaa ko wadira suuraare ko wurtintaake yaasin. ²³ Jom nowru nanooru fuu nana!

²⁴ O wi'i be katin:

—Tinnee e no nanirton haalaaji am di! Sabo ko etiranton wobbe, wo duum etirantedon, woodi on beydante du. ²⁵ Sabo neddo fuu jogiido paamal† dow laamu

Laamdo beydante. Ammaa mo walaa paamal oon, fay seeda ko jogii duum teetete.

Banndol dow aawdi

²⁶ O wi'i katin:

—Laamu Laamdo ina wa'i hono neddo caakudo aawdi e ngesa muudum ni. ²⁷ Baawo dum, imo daano jemma imo ummoo nyalooma, no laatorii fuu aawdi ndiin fudan, mawna, tawa joomum anndaa no ndi mawniri. ²⁸ Leydi ndiin fudinta aawdi ndiin, ndi wada gulle, wutaandu jokka, de caggal duum, wutaandu nduun wada gabbe. ²⁹ Si ko aawaa duum benndii, tayee, sabo wakkati muudum yottake.

Banndol haala gabbel pamarel

(Matta 13.31-32, 34, Lukka 13.18-19)

³⁰ O jokkintini o wi'i:

—Dume nanndinten e laamu Laamdo? Banndol ngole mbanndirten ngu?

³¹ Laamu Laamdo ina nanndi e gabbel lekki mutaari. Kam buri gabbe fuu famdude. ³² De si ngel aawaama fu, ngel mawnan faa ngel bura ledde sardine fuu. Ki wadan licce mawde de dowki faa pooli mbaawa nyibude cuudi muɓben e majje.

³³ Iisaa waajorake yimbe been konngol Laamdo ngool e banndi keewdi gaadi noon, haddi ko be mbaawi faamude. ³⁴ Walaa fuu ko o haalani be si wanaa e banndol. Ammaa nde o toowtidi e taalibaaɓe makko been fuu, imo fiirtana dum'en banndi diin fuu.

No Iisaa darniri henndu

(Matta 8.23-27, Lukka 8.22-25)

³⁵ Kiiral naange nyalooma oon, Iisaa wi'i taalibaaɓe muudum been:

—En peyyita, keedowen gere ooto maayo.

³⁶ Be njoppi jamaa oon, be tawti mo e laana ka o wonnoo e muudum kaan, be ndunnyi. Laanaaji goddi du ina njokki mo. ³⁷ Henndu sattundu ummii, bempyye ummii ina piya laana kaan, faa ka hesi heewude ndiyam. ³⁸ Iisaa ina daanii gada laana toon, imo wawlii wawlaare. Be pindini mo, be mbi'i mo:

—Moodibbo, a hillaaka ko min kalkata dum naa?

³⁹ O ummii, o sappani henndu nduun e semmbe, o wi'i maayo ngoon:

* 4:12 Esaaya 6.9-10. † 4:25 Paamaldo ina yaada e goondinal omtowal bernde joomum faa jaɓa goonga.

—Deyyina! Dara!

Henndu nduun deyyinii, fuu wadi siw.

⁴⁰ Caggal duum, o wi'i be:

—Ko wadi de kuldon? Faa hannden on ngalaa hoolaare naa?

⁴¹ Be kuli kulol cattungol, heddii i6e mbi'undura:

—O wo moy de fay henndu e ndiyam ina downtanoo dum?

5

No Iisaa selliniri gondudo e ginnaaji (Matta 8.28-34, Lukka 8.26-39)

¹ Caggal duum, be njottii gere ooto maayo ngoon, to leydi Gerasa'en. ² Nde Iisaa wurtinoo laana kaan ndeen, gondudo e ginnaaru yuuri ley caabeeje, hawri e makko. ³ Ley caabeeje deen o joodinoo. Fay gooto waawaa habbude mo, sabo fay callali kabataa mo. ⁴ Sabo imo woownoo geyyireede geyyelle e callali, ammaa imo taya callali diin, imo hela geyyelle deen. Fay gooto du semmbem hewtaay faa nannga mo. ⁵ Nyannde fuu, jemma e nyalooma ley caabeeje e baamle o woni, imo wulla imo seekitoroo kaaye. ⁶ Nde o haccinoo Iisaa faa to woddi ndeen, o doggiri to muudum, o sujidani dum, ⁷ o wulli faa toowi, o wi'i:

—Iisaa Bii Laamdo Toowdo, dume njiddaa wadude kam? Hunanam saabe Laamdo, a torrataa kam!

⁸ O wi'ii noon sabo Iisaa wi'unoo mo:

—Aan ginnaaru, yaltu e makko.

⁹ Iisaa yami mo, wi'i:

—Noy mbi'etedaa?

Ndu jaabii, ndu wi'i:

—Jamaa mbi'eteemi, sabo miden keewi.

¹⁰ Ndu nyaagii Iisaa sanne, taa wurtina di leydi ndiin. ¹¹ Caggal girooji manngal ina dura doon e dow waamnde.

¹² Ginnaaji diin naarii mo o acca dum'en naata e ley girooji diin. ¹³ O jabani di. Ginnaaji diin njalti, naati e girooji diin. Caggal ngaal fuu doggi, tellitii dow waamnde ndeen, saami ley maayo ngoon, yoolii. Idi ngada hono ujunaaje didi.

¹⁴ Duroobe been ndoggi kaalanowi dum yimbe ngalluure ndeen e seraaji mum. Yimbe been njehi faa ndaarowa ko wadi duum. ¹⁵ Nde be ngarnoo to Iisaa ndeen,

be nji'i gorko gondunoodo e ginnaaji oon ina joodii ina bornii kaddule, hakkillo muudum du wartii. De kulol nanngi be.

¹⁶ Yiinoo6e dum been kaalani be ko hewtinoo gondunoodo e ginnaaji oon e girooji diin. ¹⁷ Ndeen be puddi nyaagaade Iisaa dillana be leydi ma66e.

¹⁸ Nde o naatannoo laana kaan ndeen, gondunoodo e ginnaaji oon nyaagii mo o acca dum jokka mo. ¹⁹ O salanii oon, o wi'i dum:

—Hootu suudu maa to koreeji maa, kaalanaa be ko Joomiraado wadani ma e no o yurmorii ma.

²⁰ O yehi imo gooyna e leydi mbi'eteendi Galluuje Sappo ndiin ko Iisaa wadani mo. Be fuu dum haaynii be.

No Iisaa iirtiniri bii Jayrus e no selliniri debbo nyawdo

(Matta 9.18-26, Lukka 8.40-56)

²¹ Nde Iisaa naatunoo laana yeccii gere ooto maayo ndeen, jamaa keewdo filii dum katin dakkol maayo doon. ²² Ndeen gooto e hooree6e suudu waajordu bi'etedo Jayrus wari, yi'i Iisaa tan, hippii e koyde muudum. ²³ O nyaagii dum o haali faa heewi, o wi'i:

—Biyam debbo ina habda e yonki. War yowu junngo maa dow makko, faa o dada, o wuura!

²⁴ Iisaa yaadi e makko. Jamaa keewdo jokki dum faa ina billa dum.

²⁵ Ina woodi doon debbo mo yiiyam muudum taccataa ko wadata duubi sappo e didi. ²⁶ O tampii sanne, o yehii to sawroobe heew6e faa jawdi makko timmi. Dum fuu samtanaay mo, nyawu nguun beydoto tan. ²⁷⁻²⁸ O nani haala Iisaa ina haalee, o naati e jamaa oon. Imo miiloo si o hebii o meemii saaya muudum tan o dadan. O yuuri gada Iisaa, o meemi saaya muudum. ²⁹ Wakkati oon yiiyam makko darii, de o maati e terde makko o dadii. ³⁰ Wakkati oon fu, Iisaa du maati won baawde yuurude e muudum, yeeyii hakkunde jamaa oon, wi'i:

—Moy meemi saaya am?

³¹ Taalibaa6e makko been mbi'i mo:

—A yi'ii inan jamaa ina billi ma, de ada yama moy meemi ma?

³² Kaa imo yeewa gereje fuu, faa o yi'a meemudo mo oon. ³³ Debbo oon ina diwna no foti hulude sabo ina anndi ko wadi, wari, hippii yeeso makko, haalani mo goonga. ³⁴ Iisaa wi'i mo:

—Banndam debbo, goondinal maa dandani ma. Yahu e jam! A dadii e nyawu maa!

³⁵ O tilaaki haalde, faa wo66e yuuru6e to suudu Jayrus hooreejo waajordu oon mbi'i dum:

—Biya heddaaki. Haanaa tampinaa Moodibbo o katin!

³⁶ Kaa Iisaa hiisaaki haala ma66e, wi'i Jayrus:

—Taa hulu, goondin tan!

³⁷ O accaay fay gooto yaada e makko si wanaa Piyeer e Yaakuuba e Yuhanna minyoo Yaakuuba oon. ³⁸ Be njottii suudu hooreejo waajordu oon. O tawi doon jamaa, yim6e ina mboya, ina mbulla semmbe. ³⁹ Nde o naatunoo ndeen, o wi'i 6e:

—Dume woni bojji di e duko ko? Suka o maayaay, wo o daani tan.

⁴⁰ Be njalnorii haala makko. Ndeen o wurtini 6e fuu, o hooyi baaba suka oon e inna muudum e taalibaa6e makko tato 6e o wondi, 6e naati suudu to suka oon tawaa toon. ⁴¹ O nanngi junngo mum, o wi'i:

—*Talita kuumii!* (Dum na firta «Suka debbo, umma!»)

⁴² Wakkati oon fu suka oon ummii, ina yaha. Duubi makko wo sappo e didi. Dum haaynii yim6e been sanne. ⁴³ Iisaa tindini 6e sanne taa 6e paamina dum fay gooto. O wi'i 6e kokka suka oon ko nyaamete.

6

No Nasaraatunkoo6e calorii jabande Iisaa

(*Matta 13.53-58, Lukka 4.16-30*)

¹ Iisaa dilli nokku oon, hooti wuro ngo mawni ngoon. Taalibaa6e muudum njokki dum. ² Nde nyalaande fowteteende yotinoon ndeen, o fuddi waajaade ley suudu waajordu nduun. Nan6e waaju makko been, dum haaynii dum'en, heddi in mbi'a:

—Toy o hebi dum? Noy o hebiri hakkillo ngo? Ndaar! Noy neddo waawiri wadirde

kaayeeffiji di? ³ Yalla wanaa kanko woni cehoowo ledde, bii Mariyama naa? Wanaa o mawnoo Yaakuuba e Yuusufi e Yahuuda e Simon? Wanaa enen e banndiraabe makko rew6e koddi naa?

Dum saabanii 6e salaade mo. ⁴ Wakkati oon, o wi'i 6e:

—Annabaajo ina teddinee e nokku fuu si wanaa e ley wuro muudum e hakkunde rimdaa6e muudum e ley suudu mum.

⁵ Iisaa hebaay wadude doon fay kaayeeffigooto, si wanaa ko yowi junngo muudum e nyaw6e seeda, danni dum'en. ⁶ De ko 6e ngoondinaay mo duum haaynake mo.

No Iisaa nuliri taalibaa6e muudum sappo e dido been

(*Matta 10.1, 5-15, Lukka 9.1-6*)

Caggal duum, Iisaa yiiltii e gure piiliide doon deen, ina waajoo. ⁷ O noddi taalibaa6e sappo e dido been, o nuliri dum'en dido dido. O hokki 6e baawde riiwude ginnaaji, ⁸ o wi'i 6e taa 6e njaada e fay huunde si wanaa cabbi. Taa 6e kooya buuru naa mbasu naa kaalisi e ley njiibaaji ma66e. ⁹ O yamiri 6e 6e bornoo pade, de taa 6e kooya saayaaji didi. ¹⁰ O wi'i 6e katin:

—Galle fuu mo njippidon, keddodon doon faa nde ndilloton e nokku oon. ¹¹ Si on ngarii e nokkuure de yim6e nja66aaki on naa kettindanaaki on, ndillon toon, piddon sallaare ma66e wonnde e koyde mon faa laatanoo 6e seedee e dow bonanda ma66e.

¹² Be njehi, 6e mbaajii yim6e been tuuba, ¹³ 6e ndiiwi ginnaaji keewdi, 6e ngatti nebham dow ko'e nyaw6e heew6e 6e cellini dum'en.

No Yaayaa maayri

(*Matta 14.1-12, Lukka 9.7-9*)

¹⁴ Hirudus, kaananke oon, nani haala Iisaa ina haalee, sabo innde Iisaa sankitake faa yaaji. Wo66e ina mbi'a wo o Yaayaa lootoowo lootagal batisima* oon ummitii e maayde, duum wadi de imo jogii baawde wadude kaayeeffiji. ¹⁵ Wo66e ina mbi'a wo o annabi Iliyaasa. Wo66e du ina mbi'a wo o annabaajo hono annabaabe arandee6e been ni. ¹⁶ Nde Hirudus nannoo dum ndeen, wi'i:

* **6:14** Do wi'ete lootagal batisima dow haala batisima Yaayaa fu, lootagal tuubu maa mutineede du na wi'ee.

—Yaayaa mo tayunoomi hoore mum oon, kam iirtii!

¹⁷ Tawi Hirudus yamiriino Yaayaa nan-geee, ha66ee, uddee ley kasu. O wadii dum saabe Hirudiya jom suudu mawniiko bi'eteedo Filipu mo o banjuno oon. ¹⁸ Sabo Yaayaa ina wi'annoo mo:

—Daganaaki ma teetaa jom suudu mawna.

¹⁹ Hirudiya mettaa e Yaayaa faa ina yidi o waree, de he6aay laawol, ²⁰ sabo Hirudus ina hulannoo Yaayaa, ina anndunoo o gorko ponnditiido, ceniido. Dum wadi de imo haybannoo dum. Si o hettindake haala muudum fu, hakkillo makko jii6oto, woodi du imo yidi hettindanaade dum.

²¹ Ammaa, Hirudiya he6i laawol warude mo nyannde rimeede Hirudus wartunoo. Hirudus wadani howruube muudum e hooree6e sordaasiibe been e inndee-anndee'en Galili been fuu hiraande mawnde. ²² Bii Hirudiya debbo naati ina wama. Dum weli Hirudus e joododiibe e muudum fuu. O wi'i suka debbo oon:

—Haalanam ko njiddaa faa mi wadane.

²³ O hunanii dum, o wi'i o hokkan dum huunde fuu ko nyaagii mo, fay si tawi wo feccere laamu makko. ²⁴ De suka debbo oon yalti, wi'i inna muudum:

—Dume kaanumi nyaagaade mo?

Inniiko oon jaabii mo, wi'i:

—Nyaaga mo hoore Yaayaa lootoowo lootagal batisima oon!

²⁵ Suka debbo oon henyii, yeccii to kaananke oon, nyaagii dum, wi'i:

—Ko njidumi, ngaddanaa kam joonin joonin wo hoore Yaayaa lootoowo lootagal batisima oon e ley le'al!

²⁶ Bernde Hirudus metti sanne. Ammaa saabe ko hunii duum e saabe noddaa6e been, o yidaa yaltude e konngol makko ngool. ²⁷ Wakkati oon o neli gooto e sordaasiibe doomoobe mo been, o yamiri dum waddowa hoore Yaayaa. Sordaasi oon yeccii, naati ley kasu toon, tayi hoore Yaayaa, ²⁸ tummbi ley le'al, waddi, hokki suka debbo oon. Suka debbo oon du hokki inna mum. ²⁹ Nde taalibaa6e Yaayaa been nannoo dum ndeen, ngari kooyi banndu makko nduun, ngattowi dum e saabeere.

No Iisaa nyaamniri wor6e ujunaaje njoyo e rew6e e sukaabe

(Matta 14.13-21, Lukka 9.10-17, Yuhanna 6.1-14)

³⁰ Nulaa6e been ngarti to Iisaa, kaalani dum ko ngadi duum e ko mbaajii duum fuu.

³¹ O wi'i 6e:

—En njaha nokkuure ferwunde, ke6on fowtinaade seeda.

Ko o wi'i noon duum wo saabe yaha-warta yim6e na heewi doon, faa kanko e taalibaa6e makko been, 6e kunngii hebude fay no 6e nyaamira. ³² Be njehi 6e naatowi laana, 6e peyyiti, 6e toowti kam6e tan e nokku perwudo. ³³ Yim6e heew6e nji'ii i6e njaha, annditi to 6e ponndii. Heew6e yuuri e gure deen fuu, kenyanii to 6e ponndii toon, arti 6e yottaade. ³⁴ Nde o yaltunoo e laana kaan ndeen, o yi'i jamaa keewdo. O yurmii 6e sanne, sabo i6e nga'i hono no baali di ngalaa duroowo ni. O heddii imo waajoo 6e kulle keewde. ³⁵ Nde hiirunoo ndeen, taalibaa6e been battitii mo, mbi'i:

—Joonin hiirii, katin du nokku o wo ladde 6olde. ³⁶ Mbi'aa jamaa o sankitoo e gure e nokkuuje badiide do faa coodowa ko nyaama.

³⁷ O jaabii 6e, o wi'i:

—Onon e ko'e moodon, kokkee 6e ko 6e nyaama!

Ndeen 6e yami mo, 6e mbi'i:

—Ndelle ada yidi min kooya buudi cardi keme didi min coodanowa 6e buuru ko 6e nyaama?

³⁸ Wakkati oon, o wi'i 6e:

—Noy foti buuruuje de njogidon? Njehee ndaarowee!

Nde 6e njahunoo 6e kumpitowii ndeen, 6e mbi'i mo:

—Buuruuje joy e liyyi didi min njogii.

³⁹ O yamiri taalibaa6e been njoyyinira jamaa oon feere feere dow hudo hecco.

⁴⁰ Be njoodorii feere feere, hemre hemre, e capande njoyo njoyo. ⁴¹ O hooyi buuruuje joy deen e liyyi didi diin, o tiggittii kammu, o yetti Laamdo. O heltii buuru oon, o hokki taalibaa6e makko peccana yim6e been. Hono noon liyyi didi diin du. ⁴² Be fuu 6e nyaami faa 6e kaari. ⁴³ Taalibaa6e been kawrunduri kedde buuru e liyyi deen, keb-bini kandeeje sappo e didi. ⁴⁴ Nyaamu6e

buuru oon been, fay worbe tan ngadii hono ujunaaje njoyo.

*No Iisaa yaari dow ndiyam e koyde
(Matta 14.22-33, Yuhanna 6.15-21)*

⁴⁵ Wakkati oon fu, Iisaa yamiri taalibaaɓe muudum naata laana kaan, ardoɗ dum peyyita njaha Baytisayda gere ooto maayo ngoon. Kanko du, o waynoo jamaa oon tafon. ⁴⁶ Nde o seedunoo e jamaa oon ndeen, o yeenjowi dow waamnde faa o wada du'aare.

⁴⁷ Nde jemma warnoo ndeen, tawi laana kaan ina woni hakkunde maayo toon, Iisaa tan heddii e leydi. ⁴⁸ O sooyinii taalibaaɓe been ina cummba† ko mbaawi fuu, sabo wo ɓe hawrooɓe e henndu. Nde ɓadinoo weetude ndeen, o wari to maɓɓe imo yaha e koyde dow ndiyam daam, faa o hesi faltaade ɓe. ⁴⁹ Kaa nde ɓe njiinoo mo imo yaha e dow ndiyam daam ndeen, ɓe cikki wo dum mbeelu, ɓe keddii iɓe mbaayda, ⁵⁰ sabo ɓe fuu, nde ɓe njiinoo mo ndeen, nesiiji maɓɓe tayi. Wakkati oon Iisaa wi'i ɓe:

—Celinee ɓerde mon! Wo miin. Taa kulee!

⁵¹ O naati laana kaan, o tawti ɓe, de henndu nduun darii. Dum haayinii ɓe sanne. ⁵² Be paamaayno haaynde nde Iisaa wadiri buuru oon ndeen, sabo ɓe wumɓe ɓerde.

*No Iisaa selliniri nyawɓe ley leydi Genesaret
(Matta 14.34-36)*

⁵³ Be peyyiti maayo ngoon, ɓe njottii leydi Genesaret, ɓe ndarii doon. ⁵⁴ Wakkati ɓe njalti e laana kaan ndeen, yimɓe been annditi mo, ⁵⁵ cankitii e seraaji diin fuu, ina njowa nyawɓe muɓɓen e dow dadɗooji, ina ngadda nokku fuu do nani imo woni. ⁵⁶ Katin du do Iisaa tawaa fuu, gilla e ley gure faa e galluuje faa e ladde, yimɓe been ngaddan nyawɓe muɓɓen e taliyaaje, ina njaaroo mo o acca ɓe meema fay si wo kommbol saaya makko. Meemudo ngol du fuu dadii.

† **6:48** Maanaa summbude wo awyude faa adina laana yeeso ley ndiyam. * **7:2** lootugol juude ngol haɓɓaaki e ittude tuundi, wo faa joomum fonnditanoo diina ngol wadira. † **7:7** Esaaya 29.13. ‡ **7:10** Wurtagol 20.12. § **7:10** Wurtagol 21.17, Lewinkooɓe 20.9.

7

*Haala al'aada maamiraabe
(Matta 15.1-9)*

¹ Farisa'en e jannginooɓe Tawreeta woɓɓe yuurube Urusaliima piilii Iisaa.

² Be nji'i taalibaaɓe makko woɓɓe ina nyaamira juude tuunde, dum woni tawa lootiraay no tawaangal maɓɓe worri ni.*

³ Sabo Farisa'en e Alhuudiyankooɓe fuu nyaamataa si lootaay juude muɓɓen faa laaɓa, al'aada maamiraabe maɓɓe oon ɓe njokki. ⁴ Si ɓe ngartii luumo, ɓe nyaamataa si ɓe lootaaki. Iɓe njogii al'aadaaji goddi keewdi di ɓe njokki, ko wa'i hono lawyude kore e potiije e taasaaje gadiraade njamndi. ⁵ Wakkati oon, Farisa'en e jannginooɓe Tawreeta yami Iisaa, mbi'i:

—Dume wadi de taalibaaɓe maa been ndewataa al'aadaaji maamiraabe meeden, ina nyaamira juude tuunde?

⁶ O jaabii ɓe, o wi'i:

—Annabi Esaaya woofaay fey nde sappinoo on. Wo on munaafiki'en, hono no winndiraa:

«Lenyol ngol ina teddina kam e kundude muɓɓen,
ammaa ɓerde muɓɓen ina mboddii kam.

⁷ Bolum ɓe ndewata kam.

Si goonga, janndeeji di ɓe njannginta diin wo jamirooje yimɓe tan.»†

⁸ Iisaa jokkintini, wi'i:

—Odon acca jamirooje Laamɗo, de odon njokka al'aadaaji yimɓe. ⁹ Odon calanoo yamiroore Laamɗo faa laaɓa, faa keɓon ndarnon al'aada moodon! ¹⁰ Sabo Muusaa wi'i: «Teddin bammaa e inna maa.»‡ O wi'i katin: «Kududo bammum naa inna mum, wareede laatoo jukkungo muudum.»§

¹¹ De onon le, odon mbi'a ina heya si neddo wi'ii bammum naa inna mum: «Ko kaannoomi wallirde ma duum wo *Korbaan*» (Korbaan ina fiirta «Sadaka Laamɗo»). ¹² Ko mbi'oton noon duum, odon kada yimɓe wallude baabiraabe muɓɓen naa inniraaɓe muɓɓen katin.

¹³ Hono noon tosirton konngol Laamɗo e al'aadaaji di ndonundurton diin. Katin du odon ngada kulle keewde gaade noon.

*Haala ko tuuninta neddo
(Matta 15.10-20)*

¹⁴ Caggal duum, Iisaa nodditi jamaa oon, wi'i dum:

—Kettindanee kam, on fuu, paamee:

¹⁵ Fay huunde naatataa e neddo de tuunina dum. De wo ko yuurata ley neddo duum tuuninta dum. [¹⁶*]

¹⁷ Nde Iisaa seedunoo e jamaa oon de naatowi ley suudu ndeen, taalibaaɓe muudum been yami dum maanaa bannadol ngol. ¹⁸ O wi'i ɓe:

—Onon du, on paamaay naa? On paamaay ko yuurata yaasin de naata e hunduko neddo duum, wanaa duum tuuninta joomum? ¹⁹ Sabo dum naataay e bernde joomum. Wo reedu mum tan dum naati, woodi du dum yaltan.

E haalaaji diin Iisaa holliri nyaamdu fuu na laaɓi. ²⁰ O wi'i katin:

—Ko wurtotoo e ley bernde neddo duum, wo kam tuuninta joomum. ²¹ Sabo e bernde neddo miilooji bondi yuurata, kam e fijirde e nguyka e war-hoore e ²² jeenu e eelgal e bonanda e jamba e golleeji terde cementiniidi e muuyde bonde e mbonka e mawninkinaare e majjere. ²³ Kujje bonde deen fuu e bernde yuurata, de tuunina neddo.

*No debbo mo wanaa Alhuudiyanke
goonɗiniri Iisaa*

(Matta 15.21-28)

²⁴ Iisaa dilli doon fonndii leydi Tirus. O jippii e suudu gomma. O yidaa fay gooto faama toon o woni, ammaa o waawaano suudaade. ²⁵ Wakkati oon, debbo gomma mo binngel muudum dewel wondi e ginnaaru, nani haala makko ina haalee, wari hippii dakkol koyde makko. ²⁶ Debbo oon wanaa Alhuudiyanke, wo to Finiki ley leydi Siiriya o rimaa. O nyaagii Iisaa itta ginnaaru nduun e ɓiyiiko oon. ²⁷ Kaa Iisaa wi'i mo:

—Accu sukaaɓe been kaara tafon. Sabo hooyude nyaamdu sukaaɓe de faddana dawaadi woodaa.

²⁸ Debbo oon jaabii mo, wi'i:

—Goonga Joomam, ammaa dawaadi doomooji du ina nyaama ko sukaaɓe caamdinta duum.

²⁹ Wakkati oon, Iisaa wi'i mo:

—Saabe ko njaabiɗaa jaabu o, hootu, ginnaaru nduun wurtake e ɓiya oon.

³⁰ O hooti, o tawi ɓiyiiko oon ina fukkii dow leeso, ginnaaru nduun yaltii e muudum.

*No Iisaa selliniri gorko paho mo haala
muudum laaɓaa*

³¹ Iisaa dilli leydi Tirus, rewi leydi Sidon, e leydi mbi'eteendi Galluuje Sappo ndiin, warti maayo Galili. ³² O waddanaa gorko paho mo haala muudum laaɓaa, o nyaagaa o yowa junngo makko e dow muudum.

³³ Wakkati oon, Iisaa toowtini mo jamaa oon, watti kolli muudum e noppi makko, tutti, meemiri tutte deen demngal makko.

³⁴ Caggal duum, o tiggiti kammu, o uumi, o wi'i paho oon:

—*Efata!* (Dum na firta «Cukkitee!»)

³⁵ Wakkati oon, noppi gorko oon cukkittii, demngal muudum yoppaa, heddi ina haalira no woodiri. ³⁶ Iisaa yamiri yimɓe been taa ɓe kaalana huunde nde fay gooto. Ammaa fay ko o hadata ɓe dow majjum, iɓe ɓeyda haalde dum. ³⁷ Dum haaynii ɓe faa yottii kaaddi, iɓe mbi'a:

—Golleeji makko fuu na mboodi. Imo faadintina faaduɓe, imo muumdintina muumɓe.

8

*No Iisaa nyaamniri worɓe ujunaaje nayo
e rewɓe e sukaaɓe*

(Matta 15.32-39)

¹ Ley balde deen, jamaa keewɗo hawriti katin. E ley ko ɓe ngalaa ko ɓe nyaama, Iisaa noddii taalibaaɓe muudum been, wi'i dum'en:

² —Yimɓe ɓe ina njurminii kam, sabo hannden woni balde tati iɓe ngondi e am, de ɓe ngalaa ko ɓe nyaama. ³ Si mi yoppii ɓe koota tawee ɓe nyaamaay, yolbere liɓowan ɓe dow laawol. Sabo woɓɓe maɓɓe yuurii to woddi.

⁴ Taalibaaɓe makko been njaabii mo, mbi'i:

—Toy neddo heɓata ko nyaamnata yimɓe ɓe ley ladde nde?

⁵ O yami taalibaaɓe makko been, o wi'i:

—Noy foti buuruuje de njogidon?

* **7:16** E dereeji 6ooydi, goddi ina ɓeyda aaya 16: Jom nowru fuu nana!

Be mbi'i mo:

—Jeddi.

⁶ De o yamiri jamaa oon joodoo e leydi. O hooyi buuruuje jeddi deen, o yetti Laamdo, o heltii de, o hokki taalibaaɓe makko ɓeen peccana jamaa oon. Be ngadiri noon. ⁷ Iɓe njogii katin liyyoy pamaroy seeda. Iisaa yetti Laamdo dow makkoy, wi'i taalibaaɓe muudum ɓeen pecca koy, kankoy du. ⁸ Be nyaami faa ɓe kaari. Taalibaaɓe ɓeen kawrunduri kedde deen. De keewi kandeeje jeddi. ⁹ Iɓe ngada worɓe ujunaaje nayo. Caggal duum, Iisaa yoppi ɓe, ¹⁰ naatidi e taalibaaɓe muudum laana wakkati oon, feyyiti, yehi leydi Dalmanuuta.

*No Farisa'en pilorii maande
(Matta 16.1-4)*

¹¹ Farisa'en ɓeen ngari, puɗɗi yeddundurde e Iisaa. Be ɗaarii mo o holla ɓe maande yuuroore dow kammu faa ɓe ndaartindoo mo. ¹² Iisaa uumi, wi'i:

—Dume wadi de yimɓe jamaanu hantden o ina piloo holleede maande? Goonga kaalanammi on: fay maande wootere on keɓataa!

¹³ Caggal duum, o seedi e maɓɓe, o naati laana kaan, o fonndii gere ooto maayo.

*Haala rabilla Farisa'en e Saduki'en
(Matta 16.5-12)*

¹⁴ Taalibaaɓe ɓeen njeggiti yooɓaade buuru, si wanaa buuruwal gootal tan ɓe njogii ley laana kaan. ¹⁵ Wakkati oon, o tindini ɓe, o wi'i:

—Kakkilee, ndeentee e rabilla Farisa'en e mo Hirudus oon.

¹⁶ Taalibaaɓe ɓeen ina kaalda ina mbi'a ko njoobaaki buuru duum wadi de o wi'iri noon. ¹⁷ Iisaa annditi ko ɓe kaalata duum, wi'i ɓe:

—Ko wadi de oɗon kaalda hakkunde moodon on njoobaaki buuru? Yalla faa joonin on annditaay, on paamaay? Naa on wumɓe ɓerɗe? ¹⁸ Oɗon njogii gite, de on nji'ataa naa? Oɗon njogii noppi, de on nanataa naa? Yalla on miccitaaki ¹⁹ nde peccanmi worɓe ujunaaje njoyo buuruuje joy ndeen, kandeeje foti kebbindon kedde deen?

Be njaabii mo, ɓe mbi'i:

—Kandeeje sappo e didi.

²⁰ O yami ɓe katin, o wi'i:

—Nde peccanmi worɓe ujunaaje nayo buuruuje jeddi ndeen, kandeeje foti kebbindon kedde deen?

Be njaabii mo, ɓe mbi'i:

—Kandeeje jeddi.

²¹ Ndeen o wi'i ɓe:

—Faa joonin on paamaay naa?

No Iisaa wumtiniri bumdo ley Baytisayda

²² Be njottii Baytisayda. Doon yimɓe ngaddani Iisaa bumdo, ɓe nyaagii dum meema mo. ²³ O nanngi junngo bumdo oon, o yaari dum yaasin wuro ngoon. Caggal duum, o tutti e gite muudum, o yowi juude makko e muudum, o yami dum, o wi'i:

—Won ko nji'ataa naa?

²⁴ Bumdo oon feerti gite mum, wi'i:

—Mido yi'a yimɓe, de iɓe nga'ani kam hono ledde jahooje ni.

²⁵ Iisaa yowi juude muudum e gite makko katin. Ndeen gorko oon feerti gite mum, tawi wumtii faa woodi, jiide muudum na laabi. ²⁶ Iisaa wi'i mo:

—Hootu, de taa njeccodaa ley wuro ngo.

*No Piyeer seedorii Iisaa woni Almasiihu
(Matta 16.13-20, Lukka 9.18-21)*

²⁷ Caggal duum, Iisaa e taalibaaɓe muudum ponndii gure gonde dakkol Kaysariya Filipu. Dow laawol ngool, o yami ɓe:

—Moy yimɓe mbi'ata ngonumi?

²⁸ Be njaabii mo, ɓe mbi'i:

—Woɓɓe ina mbi'a wo a Yaayaa lootoowo lootagal batisima. Woɓɓe ina mbi'a wo a annabi Iliyaasa. Woɓɓe du ina mbi'a wo a gooto e ley annabaaɓe ɓeen.

²⁹ O yami ɓe, o wi'i:

—Onon le, moy mbi'oton ngonumi?

Piyeer jaabii mo, wi'i:

—Wo a Almasiihu.

³⁰ Wakkati oon, o sappani ɓe sanne taa ɓe kaalana dum fay gooto.

No Iisaa sapporii maayde muudum e iirtagol muudum

(Matta 16.21-23, Lukka 9.22)

³¹ O fuddi faaminde ɓe:

—Ina tilsi Bii Neddo torree torraaji keewdi. Mawɓe yimɓe e hooreeɓe almaami'en e jannnginoobe Tawreeta caloto

mo. O warete, de gada balde tati fuu o iirtoto.

³² O haalani be dum faa laabi, de Piyeer toowtini mo, fuddi felude mo dow haalaaji makko diin. ³³ Iisaa kaa, hucciti e taalibaaɓe muudum, ndaari be, de feli Piyeer, wi'i:

—Woddam aan Seydaani! Sabo miilooji maa diin yuuraay to Laamdo, wo to yimbe di yuuri.

No Iisaa jokkirtee

(Matta 16.24-28, Lukka 9.23-27)

³⁴ Caggal duum, o noddii jamaa oon e taalibaaɓe makko been, o wi'i dum'en:

—Muuydo jukkude kam fuu, sela ndaarude hoore muudum, de hooya leggal muudum palaangal, jokka kam.* ³⁵ Sabo muuydo dannude yonki muudum, mursan ki. Ammaa mursudo ki saabe am e saabe Kabaaru Lobbo oon fu, dannan ki. ³⁶ Dume hebude adunaaru ndu fuu nafata neddo si tawii mursii yonki muudum? ³⁷ Yalla ina woodi ko neddo waawi hokkitirde faa danna yonki muudum naa? ³⁸ Cemtirde kam miin e haalaaji am e ley jamaanu tuundo luttudo Laamdo o, miin, Bii Neddo du, mi semtiran dum nde ngartidoymi e maleyka'en seniiɓe e ley teddeengal Baaba am.

9

¹ O wi'i be katin:

—Goonga kaalanammi on: yoga e wonbe do be maayataa tawee nji'aay laamu Laamdo ina warda e baawde.

Haala waylitagol alhaali Iisaa

(Matta 17.1-13, Lukka 9.28-36)

² Balde jeegom caggal duum, Iisaa yaadi e Piyeer e Yaakuuba e Yuhanna, o toowtidi e muɓben dow waamnde toownde, kam'en tan. Doon alhaali makko waylitii yeeso maɓbe. ³ Kaddule makko njalbi, ndawni far, faa dawninoowo fay gooto waawaa rawninirde noon e adunaaru ndu. ⁴ Iliyaasa e Muusaa ɓangani be, ina kaalda e makko. ⁵ Ndeen Piyeer wi'i mo:

—Moodibbo, gonal amin do ina woodi. Accu min ndarna hukumuuji tati: aan gooto, Muusaa gooto, Iliyaasa du gooto.

⁶ O anndaa ko o haalata, sabo kulol manngol naatii be, kambe taalibaaɓe been. ⁷ Ruulde wari suddi be. Daande yuuri e ley ruulde ndeen ina wi'a:

—O woni Biyam mo korsinmi. Kettindanee mo!

⁸ Wakkati oon, taalibaaɓe been yeewi gereegi fuu, de nji'aay fay gooto si wanaa Iisaa tan.

⁹ E ley ko be njippotoo waamnde ndeen duum, o yamiri be taa be kaalana fay gooto ko be nji'i duum faa wakkati nde Bii Neddo iirtii e hakkunde maaybe ndeen. ¹⁰ Be njaɓi konngol ngol, de be keddi iɓe yamundura hakkunde maɓbe dume woni maanaa iirtaade e hakkunde maaybe.

¹¹ Caggal duum, be yami mo, be mbi'i:

—Dume wadi de jannginoobe Tawreeta ina mbi'a tilay annabi Iliyaasa artoo Almasiihu warude?

¹² O jaabii be:

—Goonga, Iliyaasa artoto warude tafon moyyintinoo huunde fuu. Ndelle ko wadi de Binndi diin mbi'i ina tilsi Bii Neddo torree torraaji keewdi, huyfinee? ¹³ Mido haalana on: Iliyaasa wariino, de be ngolli dum ko be muuyi fuu, hono no haala makko haaliraa e Binndi diin ni.

No Iisaa selliniri suka gondudo e ginnaaru

(Matta 17.14-21, Lukka 9.37-43)

¹⁴ Nde be ngartunoo to taalibaaɓe heddi-noobe been fu, be nji'i jamaa keewdo ina filii dum'en, jannginoobe Tawreeta been ina njeddundura e muɓben. ¹⁵ Wakkati yimbe been nji'unoo Iisaa fu, dum haaynii be. Be ndoggi be njaɓbowii mo. ¹⁶ O yami be, o wi'i:

—Dume njeddundurton e maɓbe?

¹⁷ Gorko gooto ley jamaa oon jaabii mo, wi'i:

—Moodibbo, mi gaddando ma biyam gorko mo ginnaaru muumdini. ¹⁸ Do ginnaaru nduun ummorii mo fuu, liɓan mo e leydi, hunnduko makko ina wurtina ngu-ufu, imo neryundura nyiye makko, o yooru kolonj. Mi nyaagake taalibaaɓe maa been ndiwa ndu, de be kunngii.

¹⁹ Iisaa wi'i yimbe been:

* **8:34** Maanaa hooyude leggal palaangal woni anniyaade mursude yonki mum hono no Iisaa ni.

—Hey onon yimbe jamaanu hanndeejo 6e ngalaa goondinal! Faa ndey ngondammi e moodon? Faa ndey keddo-toomi munyande on? Ngaddanee kam suka oon!

²⁰ O waddanaa suka oon. Nde ginnaaru nduun yi'unoo Iisaa ndeen, dimmbi suka oon, liibi dum, heddi suka oon ina talloo e leydi, hunduko muudum ina wurtina nguufu. ²¹ Iisaa yami baaba suka oon, wi'i:

—Gilla ndey dum hebi mo?

Baaba oon jaabii, wi'i:

—Gilla imo famdi. ²² Katin du wakkati fuu ginnaaru nduun ina liiba mo ley yiite naa ley ndiyam faa halka mo. De si tawii won ko mbaawdaa fu, njurmodaa min, mballaa min!

²³ Iisaa wi'i mo:

—Si mido waawi mbiidaa? Huunde fuu ina waawi laatanaade goondindo.

²⁴ Wakkati oon, baaba suka oon yeewnii, wi'i:

—Mi goondinii, de wallam, sabo goondinde ina tiidi kam!

²⁵ Nde Iisaa yi'unoo jamaa oon ina dogga warde ndeen, sappani ginnaaru nduun e semmbe, wi'i ndu:

—Ginnaaru muumdinooru faadinooru, mido yamire mburtodaa e suka o, taa naatu mo abada katin!

²⁶ Ginnaaru nduun feekii, dimmbi suka oon semmbe, de yalti e makko. Heddi imo wa'i hono maaydo, faa ko heewi e wonnoobe doon been ina mbi'a o maayii.

²⁷ Ammaa Iisaa nanngi junngo makko, ummini mo tan, o darii.

²⁸ Caggal duum Iisaa naati suudu de taalibaafe muudum been toowtidi e muudum, yami dum, mbi'i:

—Dume wadi de min kunngii riiwude ginnaaru nduun?

²⁹ O jaabii:

—Ginnaaru nduun, sii muudum riiwirtaake si wanaa du'aare.

Haala Iisaa didaba dow maayde muudum e iirtagol muudum

(Matta 17.22-23, Lukka 9.43-45)

³⁰ Be ndilli doon, 6e ceeki leydi Galili. O yidaa fay gooto faama dum, ³¹ sabo imo waajoo taalibaafe makko been. Imo wi'a dum'en:

—Bii Neddo wattete e juude yimbe. Be mbaran dum, de caggal balde tati fu, iirtoto.

³² Ammaa taalibaafe been paamaay maanaa haala kaan, de kuli yamude mo du.

Haala burdo teddude

(Matta 18.1-5, Lukka 9.46-48)

³³ Be njottii Kafarnahum. Nde 6e njipinoo suudu weerdude ma66e fu, o yami taalibaafe makko, o wi'i:

—Dume njeddundurdon dow laawol?

³⁴ Be ndeyyinii, sabo ko 6e njeddunduri dow laawol dey, wo moy woni burdo teddude hakkunde ma66e. ³⁵ Ndeen Iisaa joodii, noddi taalibaafe sappo e dido been, wi'i dum'en:

—Muuydo ardaade fuu, gada heddiibe been heedata, laatoo golloowo ma66e 6e fuu.

³⁶ Caggal duum, o nanngi junngo cukalel gomma, o darni ngel yeeso ma66e, o mumbilii ngel, o wi'i 6e:

³⁷ —Neddo fuu jabbiido cukalel gootel hono ngel e innde am, wo miin jabbi. Katin du jabbiido kam fuu, wanaa miin tan jabbi, jabbaake Nuldo kam oon du.

Haala mo salaaki en fuu ina wondi e meeden

(Lukka 9.49-50)

³⁸ Yuhanna wi'i mo:

—Moodibbo, min nji'ii gorko gooto ina riiwra ginnaaji e innde maa, de min kadi mo, sabo o waldaa e meeden.

³⁹ Ammaa Iisaa wi'i:

—Taa kadee mo dum, sabo fay gooto waawaa wadirde kaayeeffiji e innde am, de sakitoo mbonkoo kam wakkati oon.

⁴⁰ Sabo mo salaaki en fuu ina wondi e meeden. ⁴¹ Goonga kaalanammi on: neddo fuu kokkudo on horde ndiyam saabe on yimbe Almasiihu, waasataa hebude mbarjaari muudum.

Haala ko luttinta yimbe

(Matta 18.6-9, Lukka 17.1-2)

⁴² Neddo fuu luttindo gootel e cukaloy goondinkoy kam koy, ko buri woodde e joomum wo hayre teddunde ha66ee e daande mum, faddee e maayo manngo. ⁴³ Si tawii junngo maa luttinte, tayu ngo. Naataa e nguurndam nduumiidam a nyakudo buri moyyande ma diina naatude e jahannama

yiite nge nyifataa tawee a kiɓɓudo. [44 *] 45 Si tawii koyngal maa luttinte, tayu ngal. Naataa ley nguurndam nduumiidam tawee wo a nyakudo ɓuri moyyande ma diina faddeede e yiite duumiinge tawee a kiɓɓudo. [46 †] 47 Katin du si yitere maa luttinte, ittu nde. Sabo naataa e laamu Laamdo a dokko ɓuri moyyande ma diina paddeɗaa e jahannama a kiɓɓudo. 48 Doon, «gildi muudum mbaatataa, yiite muudum du nyifataa.»‡ 49 Yiite lamsinan mono fuu hono lamdam ni. 50 Lamdam wo huunde lobbere, de si dam selii lamsude, noy lamsinirton dam katin? Hakkunde moodon laatodon hono lamdam ni, ngondon e jam.

10

Haala ceergal

(*Matta 19.1-12, Lukka 16.18*)

1 Iisaa dilli doon, yehi leydi Yahuudiya, de feyyiti yehi lettugal gooruwol Urdun. Yimbe heewbe piilii mo, de imo waajoo dum'en katin hono no o woowrunoo ni. 2 Farisa'en wobbe ngari faa ndaartindoo mo, yami mo:

—Yalla ina daganii gorko seerude deekum naa?

3 O jaabii ɓe:

—Dume Muusaa yamiri on?

4 Be njaabii, ɓe mbi'i:

—Muusaa jabii si gorko na seera deekum fu, winnda talkuru ceergal de seera dum.*

5 Iisaa wi'i ɓe:

—Wo saabe on yoorbe berde, duum wadi de Muusaa winndani on yamiroore nde.

6 Kaa gilla e fuddoode, «Laamdo tagii ɓe, wadii ɓe gorko e debbo. 7 Dum wadi de gorko yoppin inna mum e bammum, nannungundura e deekum, 8 ɓe dido fuu ɓe laatoo neddo gooto.»† Nii woni ɓe nganaa dido katin, ɓe ɓanndu wooturu. 9 Ndelle, taa neddo sennda ko Laamdo hawrunduri.

10 Nde ɓe kootunoo ndeen, taalibaaɓe makko been yami mo haala majjum. 11 O wi'i ɓe:

—Si neddo seerii deekum de ɓani goddo fuu, jeenii. 12 Hono noon du, si debbo

seedii e gorum, de gorko goddo ɓani dum, debbo oon du jeenii.

No Iisaa barkiniri cukaloy

(*Matta 19.13-15, Lukka 18.15-17*)

13 Yimbe ina ngadda cukaloy to Iisaa, faa meema koy, de taalibaaɓe been ndukani dum'en. 14 Nde o yiinoo dum ndeen, o ɓerni, o wi'i taalibaaɓe been:

—Accee cukaloy koy ngara to am. Taa kadee koy, sabo wo nannduɓe e makkoy been njeyi laamu Laamdo. 15 Goonga kaalanammi on: mo jabiraay laamu Laamdo hono no cukalel ni fuu, naatataa dum.

16 Caggal duum, o mumbilii cukaloy koy, o yowi junngo makko e makkoy, o barkini koy.

No Iisaa e gorko jom jawdi ngaddi

(*Matta 19.16-30, Lukka 18.18-30*)

17 Nde Iisaa nanngunoo laawol fu, gorko gomma doggiri to makko, hofii yeeso makko, yami mo, wi'i:

—Moodibbo lobbo, dume kaanumi wadude faa mi heba nguurndam nduumiidam?

18 Iisaa wi'i mo:

—Ko wadi de ada noddira kam lobbo? Lobbo walaa si wanaa gooto, oon woni Laamdo. 19 Ada anndi jamirooje: «Taa wadu war-hoore, taa jeenu, taa wujju, taa seeda fewre, taa toonya, teddin inna maa e bammaa.»‡

20 Gorko oon jaabii mo, wi'i:

—Moodibbo, mido hayba dum fuu gilla e cukaaku am.

21 Ndeen Iisaa ndaari mo, yidi mo, wi'i mo:

—Huunde wootere ina nyakani maa: yahu sonnoy ko njogidaa duum fuu, kokkaa ceede deen talkaaɓe. Ndeen, a heban mbarjaari dow kammu. De ngaraa, njokkaa kam.

22 Ammaa nde gorko oon nannoo haalaaji diin ndeen, ɓalinii, dillidi e mettorgal, sabo o jom jawdi sanne. 23 Iisaa yeewi gerejeji fuu de wi'i taalibaaɓe mum been:

* 9:44 E dereeji ɓooydi, goddi ina ɓeyda aaya 44: Doon, gildi mum mbaatataa, yiite mum du nyifataa. Ndaaree aaya 48. † 9:46 E dereeji ɓooydi, goddi ina ɓeyda aaya 46: Doon, gildi mum mbaatataa, yiite mum du nyifataa. Ndaaree aaya 48. ‡ 9:48 Esaaya 66.24. * 10:4 Fillitagol Tawreeta 24.1. † 10:8 Fuddoode 1.27, 2.24. ‡ 10:19 Wurtagal 20.12-16.

—Naatugol joomiraaɓe jawdi ley laamu Laamɗo ina tiidi koy!

²⁴ Haalaaji diin kaaynii taalibaaɓe been sanne. O ɓeydi katin, o wi'i ɓe:

—Sukaaɓe am, naatude e laamu Laamɗo ina tiidi koy! ²⁵ Sabo ngeelooba naata wudde battal ɓuri hoyude diina jom jawdi naata laamu Laamɗo.

²⁶ Dum ɓeydi haaynaade taalibaaɓe been, keddii ina yamundura hakkunde muɓɓen ina mbi'a:

—Ndelle, moy woni kisoowo?

²⁷ O ndaari ɓe, o wi'i:

—Yimɓe mbaawanaa dum, ammaa Laamɗo ina waawi. Sabo walaa fuu ko Laamɗo waawanaa.

²⁸ Ndeen, Piyeer wi'i mo:

—Ndaar, minen min njoppii huunde fuu min njokkii ma!

²⁹ O jaabii dum, o wi'i:

—Goonga kaalanammi on: nedɗo fuu joppudo suudu muudum, naa sakiraaɓe muudum worɓe e rewɓe, naa inna mum, naa bammum, naa sukaaɓe mum, naa gese muudum saabe am e saabe Kabaaru Lobbo ³⁰ heɓan ko ɓuri dum kile hemre e aduna mo ngonden e muudum joonin o: joomum heɓan cuudi e sakiraaɓe worɓe e sakiraaɓe rewɓe e inniraaɓe e sukaaɓe e gese, o torrete du. E ley wakkati garoowo oon du, joomum heɓan nguurndam nduumiidam. ³¹ Ammaa ardiiɓe heewɓe laatoto gadaaɓe, gadaaɓe been du laatoto ardiiɓe.

Haala Iisaa tataɓa dow maayde muudum e iirtagol muudum

(Matta 20.17-19, Lukka 18.31-34)

³² Iɓe ngoni e laawol faa ɓe njaha Urusaliima. Iisaa na ardii ɓe, tawi taalibaaɓe been ina mbemmbii, jokkuɓe dum'en been du kulii. O noddi taalibaaɓe sappo e dido been, o fuddi haalande dum'en ko hewtata mo. ³³ O wi'i ɓe:

—Inani eden njaha Urusaliima. Doon Bii Neddo wattete e juude hooreeɓe al-maami'en e jannginoobe Tawreeta. Be caroto mo sariya maayde, de ɓe ngatta mo e juude yimɓe ɓe nganaa Alhuudiya'en. ³⁴ Been njalnoroo mo, tutta dow makko, piya mo dorri, mbara mo. De balde tati caggal majjum, o ummitoto.

No Yaakuuba e Yuhanna nyaagorii Iisaa (Matta 20.20-28)

³⁵ Caggal duum, Yaakuuba e Yuhanna ɓiɓɓe Jebede been ngari to Iisaa, mbi'i dum:

—Moodibbo, won ko min njidi nyaa-gaade ma. Miden njidi ngadanaa min dum.

³⁶ O wi'i ɓe:

—Dume njidudon mi wadana on?

³⁷ Be njaabii mo:

—Ndujanodaa min min njoododoo e maada, gooto gere nyaamo maa, gooto du gere nano maa e ley darja laamu maada.

³⁸ O jaabii ɓe, o wi'i:

—On anndaa ko njaarotodon. Yalla odon mbaawi yardude horde mettunde nde njardammi ndeen, naa looteede lootagal batisima naawngal ngal looteteemi ngaal naa?

³⁹ Be njaabii mo, ɓe mbi'i:

—Miden mbaawi.

O wi'i ɓe:

—On njardan horde nde njardammi ndeen, on keɓan lootagal batisima ngal looteteemi ngaal. ⁴⁰ Ammaa joodaade gere nyaamo am naa gere nano am wanaa miin yamirta dum. Joodorde deen, wo ɓe Laamɗo moyyinani been njeyi.

⁴¹ Nde taalibaaɓe sappo heddiibe been nannoo dum ndeen, ɓernani Yaakuuba e Yuhanna. ⁴² Iisaa noddi ɓe fuu, wi'i:

—Odon anndi laamiibe leyde adunaaru ina laamorii dum'en doole. Mawɓe been du ina kolla yimɓe been baawde. ⁴³ Onon kaa, dum wadataa hakkunde moodon. Jiddo laataade tedduɗo hakkunde moodon fuu, ina haani laataade golloowo moodon. ⁴⁴ Katin du, jiddo ardaade e moodon fuu, ina haani laataade maccudo moodon, on fuu. ⁴⁵ Sabo fay Bii Neddo waraay faa gollanee, ammaa warii faa gollana yimɓe, de hokka yonki muudum faa laatoo coottitaari ndimɗinoori heewɓe.

No Iisaa wumtiniri Bartime (Matta 20.29-34, Lukka 18.35-43)

⁴⁶ Be njottii Yeriko. Nde Iisaa yaltanoo ngalluure ndeen, kam e taalibaaɓe muudum e jamaa keewɗo, ɓe tawi bumɗo bi'eteedo Bartime ɓii Time ina joodii ina garbina dakkol laawol ngool. ⁴⁷ Nde o nannoo wo Iisaa Nasaraatuujo oon faltotoo doon ndeen, o fuddi yeewnaade imo wi'a:

—Iisaa, taan Daawda, yurmam!

⁴⁸ Yimbe heewbe ina njawana mo ina mbi'a o deyyinoo, ammaa o beydi yeewnaade sanne, imo wi'a:

—Taan Daawda, yurmam!

⁴⁹ Iisaa darii, wi'i:

—Noddee mo.

Ndeen, be noddi bumdo oon, be mbi'i dum:

—Sellin bernde maa, umma! O noddii ma.

⁵⁰ O gurbitii, o faddi saaya makko, o wari to Iisaa. ⁵¹ Iisaa yami mo, wi'i:

—Dume njiddaa mi wadane?

Bumdo oon jaabii mo, wi'i:

—Moodibbo, mi wumta.

⁵² Iisaa wi'i mo:

—Yahu, goondinal maa dannii ma.

Wakkati oon o wumti, o jokki Iisaa, ibe njaha dow laawol.

11

No Iisaa naatiri Urusaliima
(Matta 21.1-11, Lukka 19.28-40,
Yuhanna 12.12-19)

¹ Ko Iisaa e taalibaaɓe muudum ɓadii Urusaliima duum, njottii Baytifaaji e Baytaniya dow waamnde wi'eteende Jaytun. Iisaa nuli taalibaaɓe muudum dido, ² wi'i be:

—Njehee naatowee wuro wonngo yeeso moodon ngo. Wakkati oon fu, on tawan mola araawa nga fay gooto waddaaki abada ina haɓɓii. Kaɓɓiton nga, ngaddon nga do. ³ Si goddo yamii on dume ngadoton nga, njaabodon mbi'on Joomii amin ina haajaa nga, de nultiran nga law.

⁴ Be njehi, be tawi mola ngaan ina haɓɓii yaasin dakkol dammbugal, be kaɓɓiti nga.

⁵ Yoga e darinoobe doon been yami be:

—Dume ngolloton do? Ko wadi odon kaɓɓita mola nga?

⁶ Be njaaborii been no Iisaa wiirunoo be noon. Been njoppi be. ⁷ Be njaarani Iisaa mola ngaan, be njowi saayaaji maɓɓe dow magga, o waddii. ⁸ Yimbe heewbe mbeerti saayaaji muɓɓen dow laawol. Woɓɓe kelti licce ledde dakkol toon, mbeerti de e laawol ngool. ⁹ Ardiiɓe mo e heeduɓe gada makko been na yeewnoo na mbi'a:

—Jettooje e barke ngoodanii gardo e dow innde Joomiraado! * ¹⁰ Barke woodanii laamu maami en Daawda, laamu nga-roowu nguun! Jettooje ngoodanii Laamdo dow kammuuli!

¹¹ Iisaa hewti ley Urusaliima, naatowi suudu dewal mawndu nduun, de ndaari fuu ko woni ley mayru. Ammaa saabe hiirii, o yehi Baytaniya kanko e sappo e dido been.

No Iisaa hudiri yibbi

(Matta 21.18-19)

¹² Jaango majjum, caggal be ndawii Baytaniya, tawi imo yolbi. ¹³ O haccii yibbi mbilitinki, o yehi yeewoyde yalla imo tawra ki ɓiɓɓe. Nde o yottinoo ki ndeen, o tawaay e makki si wanaa haakorooji. Sabo wakkati oon wanaa wakkati rimugol yibbe.

¹⁴ O wi'i yibbi kiin:

—Taa fay gooto nyaama ɓiɓɓe maa abada katin!

Taalibaaɓe makko been nani dum.

No Iisaa riiwri luumotoobe ley suudu dewal mawndu

(Matta 21.12-17, Lukka 19.45-48,
Yuhanna 2.13-22)

¹⁵ Nde be njottinoo Urusaliima fu, Iisaa naati taliyaare suudu dewal mawndu nduun, de fuddi riiwude soodoobe e soottoobe wonbe ley toon. O libi taabaaje weccoobe ceede e joodorde soottoobe buugaali. ¹⁶ O accaay fay gooto rewi ley taliyaare suudu dewal mawndu nduun ina ronndii gineeji. ¹⁷ Ndeen o waajii be:

—Yalla wanaa ina winndaa: «Suudu am inndirte suudu wadirdu du'aare lenyi fuu!» † Onon kaa, on ngadii ndu suudirdu yanoobe. ‡

¹⁸ Hooreeɓe almaami'en e janninoobe Tawreeta nani dum, pilii no mbardata mo. Be kuli mo, sabo waaju makko oon naatii jamaa oo sanne. ¹⁹ Nde hiirnoo fu, kanko e taalibaaɓe makko, be njalti ngalluure ndeen.

Haala du'aare wondunde e goondinal

(Matta 21.20-22)

²⁰ Fajiri jaango majjum, iɓe paltoroo to yibbi kiin toon, be nji'i ki yoorii kolon faa yottii dadi. ²¹ Piyeer miccitii, wi'i mo:

* 11:9 Jabuura 118.25-26. † 11:17 Esaaya 56.7. ‡ 11:17 Yeremiya 7.11.

—Moodibbo, ndaar! Yibbi ki kudfunodaa kiin yoorii.

²² Iisaa jaabii 6e, wi'i:

—Ngoondinee Laamdo! ²³ Goonga kaalanammi on: neddo fuu biido waamnde nde: «Doofa, saamoy ley maayo», si sikkitiraay ley bernde muudum, de goondini ko wi'i duum laatoto fu, wadante dum. ²⁴ Dum wadi de mido wi'a on: ko njaaridon e ley du'aare fuu, ngoondinee on kebii dum, ndeen on ngadante dum. ²⁵ Nde ndaridon faa ngadon du'aare fuu, si won gadunoodo on huunde fu, njaafodon dum, faa Baaba moodon gondoo dow kammu oon yaafanoo on hakkeji moodon onon du. [²⁶ §]

Yamol dow toy baawde Iisaa yuuri (Matta 21.23-27, Lukka 20.1-8)

²⁷ Be ngarti Urusaliima katin. E ley ko o yiiltotoo ley suudu dewal mawndu duum, hooree6e almaami'en e jannginoobe Tawreeta e maw6e battitii mo ²⁸ yami mo:

—Laamu nguye hokki ma baawde gollude ko ngollataa dum? Moy hokki ma laawol ngollaa dum?

²⁹ Iisaa wi'i 6e:

—Mi yaman on huunde wootere. Njaabodon kam, de mi haalana on kokkudo kam laawol mi golla ko ngollammi duum. ³⁰ Lootagal batisima Yaayaa ngaal, to Laamdo yuuri naa to yim6e? Njaabee kam!

³¹ Be ndawridi hakkunde ma66e, 6e mbi'i:

—Si en mbi'ii to Laamdo, o yaman en ndelle ko wadi de en ngoondinaay Yaayaa?

³² Yalla en mbi'an to yim6e naa?

I6e kula yim6e been sabo 6e fuu i6e njogorii Yaayaa wo annabaajo goongaajo.

³³ Be njaabii Iisaa, 6e mbi'i:

—Min anndaa.

Iisaa wi'i 6e:

—Haya miin du, mi haalantaa on baawde deye ngollirammi ko ngollammi duum.

12

Bannol haala remoo6e bon6e (Matta 21.33-46, Lukka 20.9-19)

¹ Iisaa fuddi haalude, banndani 6e, wi'i:

—Neddo gomma wadii ngesa cabiije. O fiiltini nga hoggo, o wasi luggere 6oosirde, o nyi6i suudu toowndu faa o haynoo ko warata e ngesa ngaan. Caggal duum, o halfini nga remoo6e, de o wadi jahaangal.

² Nde 6oreede cabiije yottinoo fu, o neli golloowo makko to remoo6e been toon, 6e ngaddana mo ngedu makko e 6i66e cabiije deen. ³ Be nanngi nelaado oon, 6e piyi dum, 6e njeccini dum juude 6ole. ⁴ O neli e ma66e golloowo makko goddo. Be kuyfini dum, 6e eli dum. ⁵ O neli katin golloowo tata6o, de 6e mbari dum. Wo66e heew6e nuliraama hono noon: 6e piyi wo66e, 6e mbari wo66e.

⁶ Joonin kaa gooto tan o heddorii, 6iyiiko korsudo oon. Sakitii o neli oon du e ma66e, o wi'i: «Be njaagoto 6iyam oon.» ⁷ Ammaa remoo6e been mbi'unduri hakkunde mu66en: «O woni donoowo oon. Ngaree mbaren mo, faa kewten ngesa ngaan!» ⁸ Be nanngi biddo oon, 6e mbari dum, 6e paddi dum to gada ngesa toon.

⁹ Joonin le, noy jom ngesa oon wadata? O waran, o halka remoo6e been, o halfina ngesa ngaan wo66e. ¹⁰ Yalla on njanngaay ko winndaa ley Binndi diin duum naa?

«Hayre nde nyi6oo6e been calii ndeen, wo kayre laatii hoore nyimngo ngoon. ¹¹ Dum wo golle Joomiraado,

wo dum haaynde e jiide meeden!»*

¹² Hooree6e Alhuudiyankoo6e pili no nanngira Iisaa, sabo 6e paamii bannol ngol wo kam6e sappii. De 6e cuusaay jamaa oon. Be njoppi mo, 6e ndilli.

Haala yobugol lampo (Matta 22.15-22, Lukka 20.20-26)

¹³ Hooree6e been neli e makko Farisa'en wo66e e daraniibe Hirudus faa ke6a tuufira mo e konngol makko. ¹⁴ Be ngari, 6e mbi'i mo:

—Moodibbo, miden anndi a goongante. A hulataa fay gooto, sabo a burdintaa yim6e, ada jannginira laawol Laamdo ngol goonga. Yalla ina dagii min kokka kaananke Roma mawdo oon lampo naa dagaaki? Min kokka mo naa taa min kokka mo?

§ 11:26 E dereeji 6ooydi, goddi ina 6eyda aaya 26: Kaa si on njaafataako, Baaba mon gondoo dow kammu oon du yaafataako hakkeji moodon. * 12:11 Jabuura 118.22-23.

15 Ammaa Iisaa annditii naafikaaku maʼbbe. O wi'i 6e:
 –Dume wadi de odon tuufina kam? Ngaddanee kam mbuudu cardi faa mi yi'a dum.

16 Be ngaddani mo. O yami 6e:
 –Natal moy e innde moy woni do?

Be mbi'i mo:
 –Kaananke Roma.

17 Ndeen o jaabii 6e, o wi'i:
 –Ndelle kokkee kaananke Roma ko jeyi, kokkon Laamdo du ko jeyi.

Ko Iisaa jaabii duum haaynii 6e sanne.

*Haala ummital maay6e
 (Matta 22.23-33, Lukka 20.27-40)*

18 Saduki'en woʼbbe ngari to makko. Kam'en ngoni yeddoo6e ummital. Be yami mo, 6e mbi'i:

19 –Moodibbo, Muusaa yamirii en si neddo banji debbo, maayii tawii hebaay biddo fu, minyum naa mawnum dewla debbo joppaado oon faa hebana maaydo oon beyngu.† 20 Wadii rimdaabe njeddo. Arandeejo oon banji debbo de maayi, hebaay biddo. 21 Didabo oon dewli debbo oon, kam du maayi hebaay biddo. Tata6o oon du wadi hono noon. 22 Hono nii njeddo been fuu banjiri mo, kebaay biddo. Caggal maʼbbe 6e fuu, debbo oon du maayi. 23 Ndelle, nyannde ummital, moy e maʼbbe laatotoo goroo debbo oon? Sabo 6e njeddo fuu 6e banjiino mo.

24 Iisaa jaabii 6e, wi'i:

–On woofu6e, on anndaa Binndi diin, on anndaa baawde Laamdo du. 25 Sabo si maay6e ummitake fu, wor6e banjataa, rew6e banjataake. Be laatoto hono maleyka'en won6e dow kammu been ni. 26 Woodi, ko maay6e ummitotoo duum, on njanggaay e dewtere Muusaa ley taariki wuumoore hu6boore, hono no Laamdo haaldiri e makko, wi'i: «Miin woni Laamdo Ibrahiima, Laamdo Isiyaaka, Laamdo Yaakuuba»?‡ 27 Laamdo wo Laamdo wuur6e, wanaa Laamdo maay6e.§ On mboofii sanne.

*Haala yamiroore burnde semmbe
 (Matta 22.34-40, Lukka 10.25-28)*

28 Jannginoowo Tawreeta gooto battitii Iisaa, tawi naniino jeddi maʼbbe, e no o jaaborii Saduki'en been faa woodi, yami mo:

–E jamirooje deen fuu, ndeye buri manngu?

29 Iisaa jaabii mo:

–Burnde fuu manngu e jamirooje deen wo nde do: «Hettinda Israa'iila, Laamdo Joomiraado meeden oon tan woni Joomiraado. 30 Yidir Laamdo Joomiraado maa e bernde maa fuu e yonki maa fuu e hakillo maa fuu e semmbe maa fuu.»* 31 Didaberde ndeen wo hono mayre, kayre woni: «Njidiraa gondo maa no njidirdaa hoore maa ni.»† Walaa fuu yamiroore burnde didi deen manngu.

32-33 Jannginoowo Tawreeta oon wi'i mo:

–Moodibbo! A haalii goonga ko mbiidaa Laamdo tan woni Joomiraado, katin du Laamdo goddo walaa si wanaa kanko. E yidirda Laamdo e berndem fuu e hakillom fuu e semmbem fuu, e yidirda gondo mum hono no yidiri hoore mum ni, kanjum buri sadakaaji duppeteedi e kirsamaaji fuu! Haala maa ina selli sanne.

34 Nde Iisaa yi'unoo o jaaborake hakki-lantaaku ndeen, wi'i mo:

–A woddaa e laamu Laamdo.

Caggal duum, fay gooto suusaay yamude Iisaa yamde godde katin.

*Haala Almasiihu e Daawda
 (Matta 22.41-46, Lukka 20.41-44)*

35 Nde Iisaa waajotoo ley suudu dewal mawndu ndeen, wi'i:

–Noy jannginoobe Tawreeta been mbaawri wiide Almasiihu oon wo taan Daawda? 36 Sabo Daawda e hoore muudum wi'irii Ruuhu Ceniido:

«Joomiraado wi'i Joomam:

Jooda gere nyaamo am,

faa mi wada njaa6aa way6e ma.»‡

37 Daawda e hoore muudum ina noddira Almasiihu oon «Joomam». Ndelle, noy o laatortoo taanum?

*No Iisaa feliri jannginoobe Tawreeta
 (Matta 23.1-36, Lukka 20.45-47)*

† 12:19 Fillitagol Tawreeta 25.5. ‡ 12:26 Wurtagol 3.6, 15-16. § 12:27 Gilla e jamaanu Muusaa tawi Ibrahiima e Isiyaaka e Yaakuuba maayii gilla ko 6ooyi. Ko Laamdo wi'i wo Laamdo maʼbbe duum, holli i6e mbuuri. * 12:30 Fillitagol Tawreeta 6.4-5. † 12:31 Lewinkoo6e 19.18. ‡ 12:36 Jabuura 110.1.

Jamaa keewdo ina hettindanii Iisaa e seyo. ³⁸ E ley waajagol makko ngool, o wi'i be:

—Tinnee e jannginoobe Tawreeta yidube yiilodaade e saayaaji mawdi e jowteede jowtaali teddufi ley luumooji, ³⁹ foodantoobe joodorde burde teddude ley cuudi baajordi e nokkuuje teddude to nyaamduuji. ⁴⁰ Ibe nyaama jawdi rewbe talkaabe be goriraaabe mubben maayi, de be njuutina du'aawuuji maabe faa be nanndinkinoo e lobbuube. Kambe, jukkungo naawngo burata jippineede dow mubben.

*Haala sadaka debbo talkaajo
(Lukka 21.1-4)*

⁴¹ Iisaa joodii hucciti e keesu suudu dewal mawndu nduun, yi'i no jamaa oon wattirta kaalisi e keesu oon noon. Joomiraaabe jawdi heewbe ngatti kaalisi keewdo ley keesu oon. ⁴² Ndeen debbo talkaajo mo gorum maayi wari, watti buudi didi. ⁴³ Iisaa noddii taalibaaabe muudum been, wi'i dum'en:

—Goonga kaalanammi on: ko debbo talkaajo o watti e ley keesu duum buri ko been fuu ngatti duum. ⁴⁴ Sabo be fuu, wo ko bonnantaa be fay huunde tan be ngatti. Ammaa debbo o kaa, e ley talkaaku muudum watti haddi ko joginoo faa wuurda duum fuu.

13

*Haala halkere suudu dewal e sifaaji timmoode adunaaru
(Matta 24.1-14, Lukka 21.5-19)*

¹ Nde o wurtotonoo suudu dewal mawndu ndeen, taalibaaajo makko gooto wi'i mo:

—Moodibbo, ndaar, kaaye de e nyimngo ngo fuu no njardiri!

² Iisaa jaabii mo, wi'i:

—A yi'ii nyimngo ngo no foti mawnude naa? Fay hayre wootere heddataako do ina yowii dow wonnde. Fuu wurjinte.

³ O joodowii dow waamnde wi'eteende Jaytun, o hucciti e suudu dewal mawndu

nduun. Piyeer e Yaakuuba e Yuhanna e Andire toowtidi e makko, yami mo, mbi'i:

⁴ —Anndin min nde dum wadata. Maande ndeye hollata wadugol kulle deen fuu?

⁵ Iisaa jaabii be wi'i:

—Ndeentee taa fay gooto wosina on e goonga. ⁶ Heewbe ngardan e innde am, ina mbiitoo: «Miin woni kanko.» Be mbosinan yimbe heewbe. ⁷ Si on nanii kabaaru woldeeki badiidi, si on kaalanaama woldeeji boddufi, taa kulee. Ina tilsi dum wada, de dum wanaa timmoode tafon. ⁸ Lenyol habdan e lenyol, laamu habdan e laamu, leydi dimmboto e nokkuuje feere feere, rafooji du ngadan. Dum fuu laatoto hono fuddoode njatawere beynoowo ni.

⁹ Ndeenee ko'e moodon, sabo yimbe njaaran on to carorde, on piyete ley cuudi baajordi. Be ndarna on yeeso hooreebe e kaanankooobe saabe am, faa laatanodon kam seedeebe yeeso maabe. ¹⁰ Ina tilsi Kabaaru Lobbo oon waajee lenyi diin fuu tafon. ¹¹ Nde be njaarii on faa be kokkitira on, taa mbemmbedon dow ko kaaloton. Nde wakkati majjum wari fuu, on keban ko kaalon. Sabo wanaa onon kaalata, wo Ruuhu Ceniido haalata. ¹² Neddo hokkitiran sakiike muudum waree, baabiwo du hokkitiran biyum. Biibe ummanto saaraabe mubben, ngada faa be mbaree. ¹³ Yimbe fuu mbanyan on saabe am. Ammaa tinnitiido faa yottii timmoode fu, kam hisintee.

*Haala torra mawdo e gartol Almasiihu
(Matta 24.15-31, Lukka 21.20-28)*

¹⁴ Wakkati waran nde nji'oton «huunde nyiddiniinde bonnoore»* ina woni do haanaa wonde.† (Janngudo dum fuu, faama maanaa majjum.) Ndeen, tawaabe ley Yahuudiya fuu ndoggira baamle. ¹⁵ Tawaado dow suudu, taa jippoo fey de wi'a naatan faa hooya huunde ley suudu muudum. ¹⁶ Tawaado ngesa, taa yeccoo faa hooyowa saaya muudum. ¹⁷ Kay, debereedu'en e musinteebe njaran torra ley balde deen! ¹⁸ Naaree Laamdo taa dum wada wakkati dabbunde. ¹⁹ Sabo

* **13:14** Daniyiila 9.27, 11.31, 12.11. † **13:14** Do Iisaa haali ko annabi Daniyiila sappinoo: kaananke gooto wattan tooru e ley suudu dewal mawndu Alhuudiyankooobe. Ko o sappinoo duum wadii gilla Iisaa rimaaka. Joonin Iisaa wi'i hono majjum wartan katin.

ley balde deen torra wadān mo hono muudum wadaay gilla fuddoode adunaaru ndu Laamdo tagi nduun faa joonin, woodi du hono muudum wadataa abada katin. ²⁰ Sini Joomiraado rabbindinaayno balde deen, fay gooto hisataano. Ammaa o rabbindinirii de saabe subaaḅe makko been. ²¹ Wakkati oon, si goddo wi'ii on: «Ndaaree! Inan Almasiihu do», naa «Inani mo to», taa ngoondinee. ²² Sabo almasiihu'en fewreeḅe e annabaabe fewreeḅe bangowan, ngada maandeeji e kaayeeffiji faa majjina fay subaaḅe been, si na laatoo. ²³ Ndelle, kakkilon! Mi haalanii on huunde fuu gilla dum waraay.

²⁴—Ammā e ley balde deen, caggal torra oon, naange niḅḅan, lewru selan yaynude, ²⁵ koode kammu caaman, kulle gonde dow kammu deen ndimmboto.‡ ²⁶ Wakkati oon, Bii Neddo oon yi'ete ina wara e duule,§ ina warda e baawde mawde e teddeengal. ²⁷ O nulan maleyka'en makko lettugal e gorgal, hordoore e sobbiire, kawrundura subaaḅe makko been gilla to adunaaru fuddi faa to haafi.

Banndol dow yibbi

(Matta 24.32-35, Lukka 21.29-33)

²⁸ Ekitee ko yibbi hollata: si licce makki keyditii, haakorooji makki mbilitii, odon andi ndunngu ḅadake. ²⁹ Noon du, si on nji'ii kulle deen ina ngada, annditon wakkati oon ḅadake, ina woni e dammbugal galle. ³⁰ Goonga kaalanammi on: jamaanu o timmataa tawee kulle deen fuu ngadaay. ³¹ Kammu e leydi timman, de haalaaji am kaa timmataa abada.

No fay gooto anndiraa timmoode si wanaa Laamdo

(Matta 24.36-44)

³² Kaa nyalaande ndeen e wakkati oon fay gooto anndaa dum. Wanaa maleyka'en wonḅe dow kammu, wanaa Biddo oon. Walaa anndudo dum si wanaa Baabiiwo oon. ³³ Kakkilee, tinnodon e majjum, sabo on anndaa wakkati mo o warata. ³⁴ Idum wa'i hono gorko cegiliido faa dilla, yalti suudu muudum, hokki maccuḅe mum mono fuu golle mum, yamiri doomoowo dammbugal oon tinnoo dooma. ³⁵ Ndelle, kakkilon, sabo on anndaa nde jom galle

oon wartata: ina waawi laataade kiral naange, naa hakkunde jemma, naa wakkati nde dontooje njoggata, naa fajiri. ³⁶ Taa o juha on de o tawa odon daanii! ³⁷ Ko kaalanammi on duum, mido haalana yimḅe fuu: kakkilon!

14

No mawḅe diina ndawriri faa nannga Iisaa

(Matta 26.1-5, Lukka 22.1-2, Yuhanna 11.45-53)

¹ Balde didi keddaniii iidi Faltagol e iidi buuru mo wattaaka rabilla. Hooreeḅe almaami'en e jannginoobe Tawreeta pilii nanngirde Iisaa e hiila faa keḅa mbara dum. ² De ḅe mbi'i:

—Taa ngaden dum ley iidi ndi de yimḅe murta.

No debbo joordi nebbam uurdam dow Iisaa

(Matta 26.6-13, Yuhanna 12.1-8)

³ Wakkati oon Iisaa ina woni ley Baytaniya, do suudu Simon noddirteedo cepindo oon. O joodii faa o nyaama. Debbo gomma naati ina jogii faandu nebbam laaḅudam, uurdam, tiidudam coggu sanne. Debbo oon heli faandu nduun, joori nebbam daam dow hoore makko. ⁴ Yoga e wonnoobe toon been mettaa, mbi'unduri hakkunde muḅḅen:

—Dume saabii de nebbam daam bonniraa ni? ⁵ Idam waawnoo sonneede ko buri buudi cardi keme tati, de hokkee talkaaḅe!

Heddii iḅe pela debbo oon. ⁶ Ammaa Iisaa wi'i:

—Celee mo! Ko wadi de odon torra mo? O gollanii kam gollal lobbal. ⁷ Si goonga, talkaaḅe ina tawdee e moodon wakkati fuu, nde muuydon fuu odon mbaawi wadande dum'en moyyere. De miin kaa, mi tawdataake e moodon wakkati fuu. ⁸ O wadii ko o waawi: o joorii nebbam uurdam dam dow ḅanndu am faa mi segilanoo saabeere. ⁹ Goonga kaalanammi on: do Kabaaru Lobbo waajaa e adunaaru ndu fuu, ko debbo o wadi duum fillitete, faa o miccitee.

No Yahuuda jamborii Iisaa

(Matta 26.14-16, Lukka 22.3-6)

‡ 13:25 Esaaya 13.10, 34.4, Jowiila 2.10. § 13:26 Daniyiila 7.13.

¹⁰ Yahuuda Isikariyotto, gooto e taalibaaḅe sappo e dīdo ḅeen, yehi to hooreeḅe almaami'en faa watta Iisaa e juude muḅḅen. ¹¹ Nde ḅe nannoo ḅum ndeen, ḅe ceyii, ḅe aadii ḅe njōḅan mo ceede. Wakkati oon, imo fiya dabare no o jambortoo Iisaa.

No Iisaa waḅiri hiraande iidi Faltagol e taalibaaḅe muudum
(Matta 26.17-30, Lukka 22.7-23, Yuhanna 13.21-30)

¹² Nyannde arande iidi buuru mo wattaaka rabilla, nde ḅe kirsata dammuuli iidi Faltagol ndeen, taalibaaḅe Iisaa yami ḅum, mbi'i:

—Toy njiddaa min njaha min cegilanowe hiraande iidi Faltagol ndeen?

¹³ O nuli taalibaaḅe makko dīdo, o wi'i ḅum'en:

—Njehee ngalluure toon, on kawran toon e gorko ina ronndii loonde ndiyam. Njokkon ḅum. ¹⁴ Suudu ndu o naati fuu, mbi'on jom galle oon: «Moodibbo yamii suudu nduye nyaamdata e taalibaaḅe mum ḅeen hiraande iidi Faltagol?» ¹⁵ O hollan on suudu sooro mawndu moyyinaandu. Wo dow toon cegilantodon en hiraande ndeen.

¹⁶ Taalibaaḅe dīdo ḅeen njehi, naatowi ngalluure ndeen, ḅe tawri hono no o wi'iri ḅe noon. Toon ḅe cegilanii hiraande iidi Faltagol ndeen.

¹⁷ Nde hiirnoo fuu, Iisaa wardi e sappo e dīdo ḅeen. ¹⁸ Wakkati ḅe njoodīnoo iḅe nyaama fu, Iisaa wi'i:

—Goonga kaalanammi on: gooto moodon jamboto kam, imo nyaamda e am joonin.*

¹⁹ Dum laatanii ḅe kaḅḅu-ko'u, ḅe puḅḅi yamirde mo gooto gooto, iḅe mbi'a:

—Kori wanaa miin?

²⁰ O jaabii ḅe, o wi'i:

—Wo gooto moodon, onon sappo e dīdo ḅe, cuuwidindō e am junngo e le'al ngal.

²¹ Tilay Bii Neddo yoppira adunaaru no haaliraa ley Binndi diin ni. Ammaa bone woodanii jambotoḅo Bii Neddo oon! Gorko oon, si rimaakano fey ḅuri woodde e muudum!

²² Nde ḅe nyaamannoo ndeen, Iisaa hooyi buuru, yetti Laamdo, heltii, hokki ḅe, wi'i:

—Njaḅee, ḅum wo ḅanndu am.

²³ Caggal ḅuum, o hooyi horde cabijam, o yetti Laamdo, o hokki ḅe, ḅe fuu ḅe njari.

²⁴ O wi'i ḅe:

—Dum wo yiiyam am, tabintinoojam amaana Laamdo, ndufeteedam saabe heewḅe. ²⁵ Goonga kaalanammi on: mi yarataa cabijam katin si wanaa nyannde njaroymi kesam e ley laamu Laamdo.

²⁶ Caggal ḅe njimii Jabuura,† ḅe njalti, ḅe njehi dow waamnde wi'eteende Jaytun.

No Iisaa sapporii Piyeer wi'an anndaa ḅum

(Matta 26.31-35, Lukka 22.31-34, Yuhanna 13.36-38)

²⁷ Iisaa wi'i ḅe:

—On fuu on njoppam kam, sabo ina windaa: «Mi fiyan duroowo piide maayde, de baali diin cankitoo.»‡ ²⁸ Ammaa caggal mi iirtake, mi artoyto on Galili.

²⁹ Piyeer wi'i mo:

—Fay si ḅe fuu ḅe njoppi ma, miin kaa mi yoppataa ma.

³⁰ Iisaa wi'i mo:

—Goonga kaalanammaami: jemma handen o pay, fadde ndontoori e joggude kile dīdi a wi'an a anndaa kam kile tati.

³¹ De Piyeer haali, tekkini daande, wi'i:

—Fay si tilsi mi maaydan e maada, abada mi wi'ataa mi anndaa ma.

Taalibaaḅe ḅeen fuu mbi'i hono noon.

No Iisaa nyaagorii Laamdo ley Geccemane

(Matta 26.36-46, Lukka 22.39-46)

³² Be njottii nokku bi'eteedo Geccemane, de Iisaa wi'i taalibaaḅe muudum ḅeen:

—Njoodēe do, faa mi wadōwa du'aare.

³³ O yaadi e Piyeer e Yaakuuba e Yuhanna. Bernde makko fuḅḅi maatude kulol e kaadeefi. ³⁴ O wi'i ḅe:

—Mettorgal ina mawni e am sanne faa ina nesa warude kam. Keddee do, ndoomēe, kakkilee.

³⁵ O toowti seeda, o hippii e leydi, o du'ii yalla imo dada e wakkati naawdo oon si na laatoo. ³⁶ O wi'i:

* 14:18 Jabuura 41.10. † 14:26 Al'aada Alhuudiyankooḅe woni yimude jimi Jabuura 115-118 wakkati hiraande iidi Faltagol. ‡ 14:27 Jakariyaa 13.7.

—Abba! Afa waawi huunde fuu, woddinam horde torra nde. Ammaa taa laatoo ko muuyumi, dum laatoo ko muuyudaa.

³⁷ O warti, o tawi iibe daanii. O wi'i Piyeer:

—Simon, a daani naa? A walaa semmbe doomude fay haddi wawtu gooto naa?

³⁸ Kakkilee, ndu'ee, faa taa on njarribe. Sabo hakkillo ina heewi anniya lobbo, ammaa terde ina lokkidi.

³⁹ O yehi katin, o du'orii no arande ni. ⁴⁰ O warti, o tawi be daantake, sabo doyingol ma66e na teddi sanne. Be kunngii andude ko be njaabotoo mo. ⁴¹ O warti tataberde, o wi'i be:

—Faa joonin on daani, odon nootta naa? Heyii. Wakkati oon warii. Joonin, Bii Neddo wattete e juude luttube. ⁴² Umme njeheh! Inan jambotoodo kam oon ina battitii.

No Iisaa nanngiraa

(Matta 26.47-56, Lukka 22.47-53, Yuhanna 18.3-12)

⁴³ O tilaaki e haalde dum, de Yahuuda, gooto e sappo e dido been, yottii ina wondi e yimbe heewbe jogiibe kaafaaje e cabbi. Wo be nulaabe hooreebe almaami'en, e janginoobe Tawreeta, e mawbe. ⁴⁴ Jambotoodo mo oon hokkiino be filnde, wi'i:

—Mo mucchiimi fu, oon woni kanko. Nanngon dum, njaaron dum kawjodon dum.

⁴⁵ Yahuuda yottii tan, battitii Iisaa, wi'i dum:

—Moodibbo!

O mucchi dum. ⁴⁶ Ndeen be tuggi juude ma66e dow Iisaa, be nanngi dum. ⁴⁷ Gooto e darinoobe doon been, soorti kaafaahi muudum, soppi maccudo Almaami Mawdo, tayi nowru muudum. ⁴⁸ Iisaa wi'i be:

—On ngardii e kaafaaje e cabbi hono wo mi ardiido muurtere naa? ⁴⁹ Nyannde fuu mido wondunoo e moodon ley suudu dewal mawndu nduun mido waajoo, de on nanngaay kam. Ammaa tilay ko Binndi diin mbi'i duum tabita.

⁵⁰ Ndeen, taalibaa6e been fuu njoppi mo, ndoggi.

⁵¹ Jokolle mo bornaaki na waanii disaare tan, jokki mo. Be nanngi dum, ⁵² de yoppi disaare ndeen, doggi banndu boldu.

No mawbe diina carorii Iisaa
(Matta 26.57-68, Lukka 22.54-55, 63-71, Yuhanna 18.13-14, 19-24)

⁵³ Be njaari Iisaa to Almaami Mawdo oon, tawi hooreebe almaami'en e mawbe e janginoobe Tawreeta fuu ina kawriti.

⁵⁴ Piyeer ina jokki mo to toowti faa naati ley taliyaare galle Almaami Mawdo. O joododii e doomoobe dakkol yiite, imo yuuloo.

⁵⁵ Woodi, hooreebe almaami'en e jeyaabe e waalde Saahiibe ndeen fuu ina piloo ko pelira Iisaa faa waree, de be kebaay.

⁵⁶ Heewbe ina pela mo dow fewre, ammaa haalaaji mu66en ina luttunduri. ⁵⁷ Wo66e ma66e peli mo, mbi'i:

⁵⁸ —Min nanii imo wi'a: «Mi liban suudu dewal mawndu mahiraandu juude nduun, de ley balde tati mi nyiba suudu dewal wonndu ndu mahiraaka juude.»

⁵⁹ Kaa e dum du, pelooje ma66e deen ina luttunduri. ⁶⁰ Almaami Mawdo oon ummii, darii hakkunde jamaa oon, yami Iisaa:

—Walaa ko njaabotooda naa? Ko yimbe be ceedante duum wo dume?

⁶¹ Dum fuu imo deyyinii, o jaabaaki fay huunde. Almaami Mawdo oon ina yama mo katin, ina wi'a:

—Yalla aan woni Almasiihu, bii mo jettooje ngoodani oon naa?

⁶² O jaabii, o wi'i:

—Miin woni kanko. On nji'an Bii Neddo ina joodii gere nyaamo Jom baawde oon, S ina warda e duule kammu.*

⁶³ Duum metti Almaami Mawdo oon faa seeki kaddule muudum, wi'i:

—En kaajaaka seede6e katin. ⁶⁴ On nariii noppi moodon ko o mbonkii Laamdo duum. Dume miilidon?

Be fuu be mbi'i imo haani wareede.

⁶⁵ Wo66e ma66e puddi tuttude dow makko. Be cuddi yeeso makko, i6e piya mo, i6e mbi'a mo:

—Hey annabaajo! Haalan min moy fiyi ma!

Ndeen doomoobe been du nanngi mo, ina peenya mo.

No Piyeer wi'iri anndaa Iisaa
(Matta 26.69-75, Lukka 22.56-62, Yuhanna 18.15-18, 25-27)

⁶⁶ E ley ko Piyeer woni ley taliyaare galle oon, gooto e horbe Almaami Mawdo oon yottii. ⁶⁷ Nde o yiinoo Piyeer ina yuuloo ndeen, o taykii dum, o wi'i:

—Aan, ada wondunoo e Iisaa Nasaraatu-
ujo oon.

⁶⁸ Piyeer yeddi mo, wi'i:

—Miin kaa mi anndaa, mi faamataa ko
kaalataa duum.

Caggal duum, Piyeer yehi naatowi bolon-
gal galle ngaal. [Ndeen ndontoori joggi.]†

⁶⁹ Nde kordo oon yiinoo mo katin fu,
haalani dariibe doon been, wi'i:

—Oo wo gooto maabe!

⁷⁰ Piyeer yeddi katin. Faa booyti seeda,
dariibe doon been mbi'i Piyeer:

—Tannyoral, a gooto maabe, sabo a
Galilinkeejo.

⁷¹ Kanko du, o fuddi hunaade e huttaade,
imo wi'a:

—Mi anndaa gorko mo kaaloton haala
mum oon fey!

⁷² Wakkati oon pay, ndontoori joggi
didaerde, de Piyeer miccitii ko Iisaa
wi'unoo duum: «Fadde ndontoori e joggude
kile didi, a wi'an a anndaa kam kile tati.»
Bernde Piyeer metti dow majjum, heddi
ina woya.

15

No Pilaatu yamiri Iisaa
(Matta 27.1-2, 11-14, Lukka 23.1-5,
Yuhanna 18.28-38)

¹ Nde naange fudunoo fu, hooreebe
almaami'en e jannginoobe Tawreeta e
waalde Saahiiibe ndeen fuu, tawti mawbe
du, be fuu be ndawridi. Be kaabi Iisaa, be
njaari dum, be ngatti dum e juude Pilaatu
goforneer oon.

² Pilaatu yami mo, wi'i:

—Aan woni kaananke Alhuudiyankooobe
oon naa?

O jaabii, o wi'i:

—Aan e hoore maa haali.

³ Hooreebe almaami'en been ina pelda
mo kulle keewde. ⁴ Pilaatu yami mo katin:

—Walaa ko njaabotodaa naa? A nanaay
ko be peldete duum fuu naa?

⁵ Ammaa Iisaa jaabaaki fay huunde, faa
dum haaynii Pilaatu.

No Iisaa saroraa sariya maayde
(Matta 27.15-26, Lukka 23.13-25,
Yuhanna 18.39-19.16)

⁶ Iidi Faltagol fuu, goforneer oon ina
woowi yoofande yimbe been kasuujo gooto
mo cubii. ⁷ Tawi gorko bi'etedo Barabas
muurtidiino e wobbe faa be mbari neddo.
Wakkati oon, ibe uddaa e kasu saabe ko
be ngadi duum. ⁸ Jamaa oon njehowi to
Pilaatu woni toon, naati e nyaagaade dum
wadana be ko woownoo wadande be duum.

⁹ O jaabii be, o wi'i:

—Odon njidi mi yoofana on kaananke
Alhuudiyankooobe oon naa?

¹⁰ Sabo o faamii hooreebe almaami'en
been kiram wadi de kokkitiri mo. ¹¹ De
hooreebe been ndunyi jamaa oon nyaagoo
Pilaatu yoofana be Barabas, dum burani be
yoofa Iisaa. ¹² Pilaatu jaabii katin, wi'i be:

—Ndelle, dume njidudon mi wada mo
mbi'oton kaananke Alhuudiyankooobe
oon?

¹³ Be yeewnii, be mbi'i:

—Tontu mo e leggal palaangal!

¹⁴ Pilaatu yami be:

—Dume o wadi ko boni?

De be beydi yeewnaade semmbe:

—Tontu mo e leggal palaangal!

¹⁵ Saabe Pilaatu ina yidi welnude berde
jamaa oon, yoofani dum'en Barabas. Cag-
gal duum, o yamiri Iisaa fiyee dorri, de o
hokkitiri dum tontowee e leggal palaangal.

No sordaasiibe njalnorii Iisaa
(Matta 27.27-31, Yuhanna 19.2-3)

¹⁶ Sordaasiibe been njaari mo nannowi
mo ley galle laamorde toon, kawrunduri
sordaasiibe heddiibe been fuu. ¹⁷ Be borni
mo saaya mbodeeha,* be canyi taarde gi'e
be kippi e hoore makko. ¹⁸ Be puddi
salminde mo, ibe mbi'a:

—Foofoo, kaananke Alhuudiyankooobe.

¹⁹ Ibe piira hoore makko loosol, ibe tutta
mo, ibe ndikkinoo, ibe cujidana mo. ²⁰ Nde

† 14:68 Cakitte aaya 68 tawaaka e dereeji burdi fuu booyude diin.

* 15:17 Wakkati Iisaa, saaya mbodeeha wo

saaya ka kaananke bornotoo.

6e tilinoo jalnoraade mo ndeen, 6e itti saaya mbodeeha kaan, 6e 6orni mo kad-dule makko. Ndeen 6e njaari mo yaasin faa 6e tontowa mo e leggal palaangal.

No Iisaa tontiraa dow leggal palaangal
(Matta 27.32-44, Lukka 23.26-43, Yuhanna 19.17-27)

²¹ Gorko gooto bi'eteedo Simon, jeyaado Sireene, baaba Alesandere e Rufus, ina yuura ley ladde ina faltoo doon. Sordaa siibe been ndooldi mo o wakkoo leggal Iisaa palaangal ngaal. ²² Be njaari Iisaa nokku bi'eteedo Golgata (maanaa majjum woni «Nokku Laalagal Hoore»). ²³ Be ngaddani mo cabijam njillunduraadam e dakke kaadufe faa o yara, de o jabaay. ²⁴ Be tonti mo e leggal palaangal. Be pecciri kad-dule makko cumnal, 6e ndaara ko mono fuu he6ata.† ²⁵ Nde 6e tontata mo ndeen, wo wakkati yamnde jeenay beetee. ²⁶ Be mbinndi e alluwal tiimtude hoore makko sabaabu ko o tontiraa. Binndi dow maggal na mbi'a: KAA NANKE ALHUUDIYANKOO6E. ²⁷ Be tontidi mo e yanoo6e dido, gooto gere nyaamo makko, gooto du gere nano makko. [28‡] ²⁹ Yim6e faltotoo6e doon been ina njenna mo, ina ndimmba ko'e mu66en, ina mbi'a:

—Hey! Li6oowo suudu dewal mawndu de nyi6too ndu ley balde tati, ³⁰ dannu hoore maa, jippa leggal palaangal ngal!

³¹ Hono noon, hooree6e almaami'en been du ina njalnoroo mo. Kam6e e jannginoo6e Tawreeta, i6e mbi'undura hakkunde ma66e:

—O hisinii wob6e, de o waawaa hisinde hoore makko! ³² Kanko woni Almasi-ihu kaananke Israa'iila oon. Jonle, o jippoo leggal palaangal ngal, faa nji'en de ngoondinen!

Dido tontidaa6e e makko been du ina mbonkoroo mo noon.

Haala maayde Iisaa
(Matta 27.45-56, Lukka 23.44-49, Yuhanna 19.28-30)

³³ Wakkati hakkunde naange, nimre wadi e leydi fuu faa wakkati yamnde tati

kiiral naange. ³⁴ E ley yamnde tati ki-iral naange ndeen, Iisaa feekii feekaango toowngo, wi'i:

— Eloy, eloy, lama sabaktani? (Dum na fiirta «Laamdo am, Laamdo am! Dume saabii de njoppudaa kam?»§)

³⁵ Nde wob6e darii6e toon been nannoo dum ndeen, mbi'i:

—Inan, imo nodda annabi Iliyaasa!

³⁶ Ndeen goddo ma66e doggi, suuwowi tekkere ley ndiyam lammudam, ha66i nde e loosol. De o fonndini hunnduko Iisaa faa muyta, o wi'i:

—En njoppa mo, ndaaren yalla Iliyaasa waran jippina mo!

³⁷ Caggal duum, Iisaa feekii feekaango toowngo katin, de seedi e yonki. ³⁸ Lefol paliingol ley suudu dewal mawndu ngool seekii gilla dow faa ley, laatii taye didi. ³⁹ Mawdo sordaa siibe darinoodo yeeso makko oon yi'i no o dilliri adunaaru ni, de wi'i:

—Si goonga ni, neddo o wo Bii Laamdo!

⁴⁰ Rew6e wob6e ina toowti, ina kaynoo. Mariyama mo Magdala e Salome e Mariyama inna Yaakuuba pamarel e Yu-usufi ina ngoni hakkunde ma66e. ⁴¹ Been njokkannoo mo ina ngollana mo nde o wonnoo Galili ndeen. Rew6e wob6e heew6e du ina ngoni doon, yaadunoo6e e makko Urusaliima.

No banndu Iisaa wattiraa e saabeere
(Matta 27.57-61, Lukka 23.50-56, Yuhanna 19.38-42)

⁴² Ko hiiri duum, tawi hawrii e wakkati segilagol, sabo nyalaande fowteteende 6adake naatude. ⁴³ Gooto teddu6o e waaldeere Saahii6e, bi'eteedo Yuusufi mo Arimatiya, wari. Kanko du imo hedii 6angugol laamu Laamdo. O hulaay yaade to Pilaatu o njaaroo dum banndu Iisaa. ⁴⁴ Ko Iisaa maayi law duum, haaynii Pilaatu, noddi mawdo sordaa siibe, yami dum yalla wo goonga o maayii. ⁴⁵ Nde mawdo sordaa siibe oon haalannoo dum Pilaatu ndeen, acci Yuusufi hooya banndu nduun. ⁴⁶ Yuusufi soodi kasanke, jippini banndu Iisaa nduun, filii dum e kasanke oon, de watti dum e saabeere wasaande ley hayre.

† 15:24 Jabuura 22.19. ‡ 15:28 E dereeji 6ooydi, goddi ina beyda aaya 28: Dum tabintini Binndi biidi: «O hiisodaama e bon6e.» § 15:34 Jabuura 22.2.

Caggal duum, o talliti hayre, o uddiri dammbugal saabeere ndeen. ⁴⁷ Mariyama mo Magdala e Mariyama inna Yuusufi nji'i to o wattaa toon.

16

Haala iirtagol Iisaa

(Matta 28.1-8, Lukka 24.1-12, Yuhanna 20.1-10)

¹ Nde nyalaande fowteteende faltinoo ndeen, Mariyama mo Magdala e Salome e Mariyama inna Yaakuuba coodi nebbeele uurde faa njaha, ngatta e banndu Iisaa.

² Nyannde go'aberde e jeddiire ndeen, rewbe been ngari to saabeere ndeen illa law, wakkati pudal naange. ³ Ibe mbi'undura:

—Moy tallitanta en hayre wonnde e dammbugal saabeere ndeen?

⁴ Ammaa nde be bantunoo gite maabe ndeen, be nji'i hayre ndeen tallitaama. Inde mawni sanne. ⁵ Wakkati be naatunoo e saabeere ndeen, be nji'i jokolle ina joodii gere nyaamo ina bornii saaya ndaneeha, de be kuli. ⁶ O wi'i be:

—Taa kulee! Odon piloo Iisaa Nasaraatu-ujo tontanoodo oon. O iirtake, o walaa do. Inan nokku do o wattanoo doon. ⁷ Joonin kaa, njehee, mbi'owee taalibaaabe makko been e Piyeer o artoyto on Galili. Toon nji'oyton mo, hono no o wiirunoo on noon.

⁸ Rewbe been njalti saabeere ndeen, ndoggi. Ibe ndiwna kulol, ibe mbemmbii sanne. Be kaalanaay fay gooto huunde ndeen no be poti hulude.

⁹ Illa fajiri nyannde go'aberde e jeddiire, Iisaa iirtake. Caggal ko o iirtii duum, o artii o bangi e Mariyama jeyaado Magdala mo o riiwnoo ginnaaji jeddi e muudum oon. ¹⁰ Mariyama yehi humpitoyde kabaaru oon wondunooabe e Iisaa been, tawi ibe cunii ibe mboya. ¹¹ Ammaa ko be nani o iirtake e ko Mariyama yi'i mo duum fu, be ngoondinaay dum.

¹² Caggal duum, o bangi e dido maabe e tagaadi ngonndi, ibe nanngi laawol jahoowol ladde. ¹³ Kambe du, be ngarti be kumpiti heddiibe been, de been ngoondinaay be.

¹⁴ Sakitii, o bangi e taalibaaabe sappo e ngo'o been wakkati mo be nyaamata. O feliri be rafi goondinal maabe e yoorde berde maabe, sabo be ngoondinaay yiibe mo caggal ummitagol makko been. ¹⁵ O wi'i be:

—Njehee ley adunaaru ndu fuu, mbaajodon tagaado fuu Kabaaru Lobbo o.

¹⁶ Goondindo de lootaa lootagal batisima fu, hisinte. Mo goondinaay jukkete.

¹⁷ Kaayeeffiji di ina ngoodani goondinbe been: be ndiiwrn ginnaaji saabe am, be kaalan demle kese, ¹⁸ be nanngiran bolle e juude maabe. Fay si be njari poson, fay huunde wadataa be. Be njowan juude maabe e nyawbe de cella.

¹⁹ Gada Iisaa Joomiraado haaldii e maabe, yeentinaa dow kammu, joodii gere nyaamo Laamdo. ²⁰ De kambe kaa, be njehi ibe mbaajowoo ley nokkuuje fuu. Joomiraado ina wondi e maabe, tabintiniri konngol ngol e maandeeji kaayniidi jaadooji e maggol.*

* **16:20** Aaya 9 yaade 20 tawaaka e dereeji burdi fuu booyude diin.

Linjiila Iisaa mo Lukka winndi

Ko saabii dewtere nde winndaa

¹ Yimbe heewbe pilake fillitaade kulle tabitinde hakkunde meeden. ² Be mbinndii ko seediibe gilla fuddoode been kaalani en. Seediibe been ngoni halfinaabe faa anndina konngol ngool. ³ Tawfilus teddufo, mi taykake kulle deen fuu faa woodi gilla arande, mi tawii na hawrani kam miin du faa mi winndane, mi fiirtane dum faa laaba no dum wadiri, ⁴ faa kebaa tannyoral jannde nde njanninadaa ndeen wo goonga.

No Jibiriilu sapporii rimeede Yaayaa lootoowo lootagal batisima

⁵ Wakkati jamaanu Hirudus, kaananke Yahuudiya, na woodi almaami gomma bi'eteedo Jakariyaa. Imo jeyaa e waaldeere Abiya, bii Haaruuna. Dee Jakariyaa du wo yuwdi Haaruuna, innde muudum wo Elisabet. ⁶ Be dido fuu be fonnditiiibe to Laamdo. Ibe njokki jamirooje Joomiraado e sariyaaji muudum fuu. Feloore fuu walaa e ma66e. ⁷ Be kebaay biddo, sabo Elisabet wo dimaro. Be dido fuu be naywii du.

⁸ Nyannde gomma, Jakariyaa ina golla golle muudum yottinde sadakaaji yeeso Laamdo, sabo wakkati oon wo waaldeere makko jeyti gollal ngaal. ⁹ Ley al'aada almaami'en ibe mboownoo wafude cumnal. Wo nii Jakariyaa subiraa faa naata nokkuure seniinde wonnde ley suudu dewal mawndu, de ura toon ure. ¹⁰ Jamaa oon fuu darii yaasin ina wada du'aare wakkati mo ure deen mbuletee. ¹¹ Wakkati oon maleyka Joomiraado bangani mo, ina darii gere nyaamo nokkuure urirde ndeen. ¹² Nde Jakariyaa yi'unoo maleyka oon ndeen, nesim tayi, kulol nanngi dum. ¹³ Maleyka oon wi'i mo:

—Jakariyaa taa hulu, sabo du'aare maa jaabaama. Deeka Elisabet rimante biddo gorko, inndiraa dum Yaayaa. ¹⁴ Biddo oon waddante seyo manngo, heewbe ceyorto rimeede makko, ¹⁵ sabo o laatoto teddufo yeeso Joomiraado. O yarataa doro, o

yarataa huunde fuu ko sulinta. O heewan Ruuhu Ceniido gilla e ley reedu inniiko. ¹⁶ O wartiran biibe Israa'ila heewbe to Laamdo Joomiraado mubben. ¹⁷ O artoto Joomiraado warde, o wonda e ruuhu e baawde de annabi Iliyaasa hebunoo, faa o wartira berde baabiraa6e to biibe mubben, faa o wartira salii6e du e hakkil-looji dartii6e, faa moyyinana yimbe segilaniibe garol Joomiraado.

¹⁸ Jakariyaa yami maleyka oon, wi'i:

—Noy paamirammi dum wo goonga? Sabo miin mi naywii, deekam oon du wadi duufi.

¹⁹ Maleyka oon jaabii mo, wi'i:

—Miin woni Jibiriilu dakkiido Laamdo, mi nulaado to maada faa mi haalane kabaaru lobbo o. ²⁰ Ndelle joonin a muumdan. A haalataa si wanaa wakkati mo dum tabiti, sabo a goondinaay haala am. Haala am ka tabitowan nde wakkati majjum wari.

²¹ Tawi yimbe been ina kedii Jakariyaa, ina haayni dum'en ko o 6ooyi ley suudu dewal mawndu duum. ²² Nde o wurtinoo ndeen, o hunngii haaldude e ma66e. Be paami won ko o hollaa ley suudu dewal mawndu nduun. Imo haalda e ma66e muummumre, o heddi o waawaa haalde. ²³ Nde balde golle makko tilinoo ndeen, o hooti suudu makko.

²⁴ Caggal balde deen, Elisabet deekiiko oon hooyi reedu, dammbii haddi lebbi joy, ina wi'a:

²⁵ —Dum woni ko Joomiraado wadani kam. O taykake kam, o ittani kam dukkuru hakkunde yimbe.

No maleyka sapporii rimeede Iisaa

²⁶ Ley lewru Elisabet jeega6urdu nduun, Laamdo nuli maleyka Jibiriilu e wuro wi'eteengo Nasaraatu ley leydi Galili, ²⁷ to surbaajo mo taan Daawda bi'eteedo Yuusufi ha66ani. Surbaajo oon ina wi'ee Mariyama. ²⁸ Maleyka oon naati do Mariyama woni doon, wi'i dum:

—Aan e jam, kebudo moyyere Joomiraado. Joomiraado ina wondi e maada.

²⁹ Haala kaan wemmbi Mariyama sanne, ina miiloo dume jowtaango ngo fiirtata. ³⁰ De maleyka oon wi'i mo:

—Taa hulu, Mariyama! Sabo a hebii moyyere yuurunde e Laamdo, ³¹ a hooyan

reedu, ndimaa biɗɗo gorko, inndiraa ɗum Iisaa. ³² Biɗɗo oon laatoto tedduɗo, o noddirte Bii Laamɗo Toowɗo. Laamɗo Joomiraado hokkan mo laamu maamiiko Daawda. ³³ O laamoto yuwdi Yaakuuba faa abada, laamu makko walaa timmoode.

³⁴ Mariyama wi'i maleyka oon:
—Noy ɗum laatortoo, sabo mi anndaa gorko?

³⁵ Maleyka oon jaabii mo, wi'i:
—Ruuhu Ceniido jippoto e maada, baawɗe Laamɗo Toowɗo cuddete. Saabe duum, biɗɗo mo ndimataa oon inndirte Ceniido, Bii Laamɗo.

³⁶ Ndaar, sakiike maa Elisabet du hooyii reedu ley nayeewu muudum, o riman biɗɗo gorko. Imo wi'enuo wo o dimaro, de joonin kaa imo wondi e reedu lewru jeegaɗurdu, ³⁷ sabo walaa fuu ko Laamɗo waawaa.

³⁸ Wakkati oon, Mariyama wi'i:
—Inani kam, miin kordɗo Joomiraado, ɗum laatoranoo kam no mbiirudaa ni. Ndeen maleyka oon dilli to makko.

No Mariyama yaari to Elisabet

³⁹ E ley balde deen, Mariyama ummii, yehi law to wuro gomma wonngo ley baamle Yahuudiya. ⁴⁰ O naati suudu Jakariyaa, o jowti Elisabet. ⁴¹ Nde Elisabet nannoo jowtaango makko ndeen, biɗɗo gondo e reedu muudum oon dimmbii. Ndeen Elisabet hebbinaa Ruuhu Ceniido, ⁴² yeewnii e daande toownde, wi'i:

—A barkinaado hakkunde rewɗe! Biɗɗo mo ndeedudaa o du wo barkinaado! ⁴³ Miin, wo mi ɗume faa inna Joomiraado wari to am? ⁴⁴ Ndaar, nde jowtaango maa yottinoo nowru am ndeen, biɗɗo gondo e reedu am oon dimmborake kuyam. ⁴⁵ Barke woodanii ma, aan goondindo ko Joomiraado haalani maa duum tabitan.

Jimol Mariyama

⁴⁶ Mariyama wi'i:
—Yonki am ina mana Joomiraado!
⁴⁷ Bernde am ina heewi seyo e dow Laamɗo Kisinoowo kam,
⁴⁸ sabo o yurmake kam, miin, kordɗo makko leeyudo.

Gilla joonin jamaanuujii fuu noddiran kam barkinaado.

⁴⁹ Sabo Jom baawɗe wadani kam kulle mawɗe!

Innde muudum wo seniinde.

⁵⁰ Yurmeende muudum ina woni dow hu-looɗe ɗum jamaanu dow jamaanu.

⁵¹ O gollii golleeji mawɗi e semmbe junngo makko,
o sankitii mawninkiniife e anniyaaji muɓɓen.

⁵² O saamdinii kaanankooɗe e laamuujii muɓɓen,
o toownii leeyube.

⁵³ O haarnirii yolbuɗe kulle lobbe,
o yoppii jom'en jawdi juude ɓole.

⁵⁴⁻⁵⁵ O wallii yimɓe Israa'iila, maccuɗe makko been,
sabo o yeggitaay ko o haaldunoo e maami-raaɗe meeden,
yurmaade Ibrahiima e yuwdi muudum faa abada.

⁵⁶ Mariyama waddi e Elisabet ko wadata lebbi tati de yeccii suudu muudum.

Haala rimeede Yaayaa lootoowo lootal batisima

⁵⁷ Wakkati ndimu Elisabet yottii, o rimi biɗɗo gorko. ⁵⁸ Hoddiife makko e saki-raaɗe makko nani yurmeende mawnde nde Joomiraado wadani mo ndeen, ceyodii e makko.

⁵⁹ Nde cukalel ngeel wadunoo nyalaade jeetati ndeen, ɓe ngari taadude ngel.* Iɓe njidunoo inndirde ngel innde baabiigel Jakariyaa, ⁶⁰ ammaa inniigel jabaay, wi'i ngel inndiree Yaayaa. ⁶¹ Be mbi'i ɗum:

—Yimɓe maa fuu walaa inndiraado innde nde.

⁶² Be yami baabiigel e muummumre, noy yidi ɓiyum oon inndiree. ⁶³ Jakariyaa yamani alluwal, winndi dow maggal: «Yaayaa woni innde maggel.» Be fuu ɗum haaynii ɓe. ⁶⁴ Wakkati oon pay, hunnduko Jakariyaa yoppaa, demngal mum haɓɓitaa, ina haala, ina yetta Laamɗo. ⁶⁵ Kulol nanngi hoddiife makko been fuu. Katin du yimɓe ley baamle Yahuudiya fuu ina kaala kabaaruujii diin. ⁶⁶ Nanɓe ɗum been fuu ndesi ɗum e ley berɗe muɓɓen, ina mbi'a: «Ndelle ɗume cukalel ngel laatoytoo?» Sabo

* **1:59** Al'aada Alhuudiyankooɗe, si suka rimaama, nyannde hokkaa innde fuu, ndeen taadetee du.

6e nji'ii junngo Joomiraado ina woni dow maggel.

Jimol Jakariyaa

⁶⁷ Jakariyaa, baaba cukalel ngeel, heewi Ruuhu Ceniido, haaldi annabaaku, wi'i:

⁶⁸ –Jettooje ngoodanii Joomiraado, Laamdo Israa'iila, sabo warii walli yimbe muudum, rimdini dum'en.

⁶⁹ O waddanii en Kisinoowo jom semmbe yuwo e suudu Daawda, maccudo makko.

⁷⁰ Dum fuu dum laatorii hono no o haalirnoo e kunndude annabaabe makko seniibe gilla arande -

⁷¹ o wi'i o hisinan en e habdiibe men, e juude waybe en fuu.

⁷² Nii o yottiniri yurmeende nde o aadani-noo maamiraabe men ndeen, o miccitake amaana makko ceniido,

⁷³ hunayeere nde o hunanii maammen Ibrahiima,

o hokkan en ⁷⁴ danneede e juude waybe en faa ngolliranen mo rafi kulol,

⁷⁵ ndewen mo ley senaare e dar-taare yeeso makko haddi nguurn-dam meeden fuu.

⁷⁶ Aan du cukalel, a noddirte annabaajo Laamdo Toowdo,

sabo a artoto Joomiraado warde faa moyyinanaa mo laabi makko,

⁷⁷ faa anndinaa yimbe makko laawol kisin-dam ley ko o yaafotoo hakkeji mubben.

⁷⁸ Saabe Laamdo meeden wo keewdo yurmeende,

Jayngol yuurungol dow ina wara to meeden,

⁷⁹ faa yaynana wonbe ley nimre e kulol maayde,

de rewna koyde men dow laawol jam.

⁸⁰ Suka oon ina mawna, hakkillo muudum ina beydoo. O joodii ley ladde faa wakkati mo o banginaa e Israa'iila.

2

Haala rimeede Iisaa Almasiihu (Matta 1.18-25)

¹ E ley balde deen, Augustus kaananke mawdo yamiri limgal wadee ley laamu Roma fuu. ² Kangal woni limgal arandeyal,

kawrungal e laamu Kiriniyus goforneer leydi Siiriya. ³ Yimbe fuu njehi win-dowaade, mono fuu e wuro muudum. ⁴ Yuusufi du dilli Nasaraatu ley leydi Galili, faa yaha wuro Daawda wi'eteengo Baytilaama ley leydi Yahuudiya, sabo e lenyol Daawda jaati o yuuri. ⁵ O yehi toon win-dowaade, kanko e Mariyama kabanaado makko, deedudo. ⁶ E ley gonol maabe toon, wakkati ndimu Mariyama yottii. ⁷ O rimi afo makko, o saawi dum e kaddule, o fukkini dum ley akalawal, sabo be kebaay nokkuure ley jipporde ndeen.

⁸ Duroobe ina ngoni ley seraaji diin, na ndooma dammuuli mubben jemma.

⁹ Maleyka Joomiraado bangani be, darja Joomiraado delkoowo filii be. Kulol manngol nanngi be. ¹⁰ De maleyka oon wi'i be:

–Taa kulee! Sabo mido haalana on Kabaaru Lobbo laatantodo yimbe fuu seyo manngo. ¹¹ Hannden on ndi-

manaama Kisinoowo ley wuro Daawda. Kanko woni Almasiihu, kanko woni Joomiraado. ¹² Inan maande majjum: on tawan cukalel keccel ina saawaa e kaddule, ina fukkinaa ley akalawal.

¹³ Wakkati gooto, maleyka'en heewbe yuuri dow kammu, tawti maleyka artiido oon, ina njetta Laamdo, ina mbi'a:

¹⁴ –Manngu woodanii Laamdo faa dow kammuuli, dow leydi du jam woodanii yimbe be o horsini.

¹⁵ Nde maleyka'en been ceedunoo e maabe, de yeenti dow kammu ndeen, duroobe been ina mbi'undura:

–En njaha Baytilaama, ndaaren ko wadi, ko Joomiraado anndini en duum.

¹⁶ Be karii, be njehi, be tawi toon Mariyama e Yuusufi e cukalel keccel ngeel, ingel fukkinaa ley akalawal. ¹⁷ Nde be nji-inoo ngel ndeen, be kaalti ko maleyka oon haalani be dow maggel duum. ¹⁸ Nanbe haala duroobe been fuu, haaynde nanngi dum'en. ¹⁹ De Mariyama kaa ina resi dum fuu e berndem, ina miiloo dum. ²⁰ Duroobe been njeccii, ina teddina Laamdo, ina njetta dum saabe ko be nani e ko be nji'i fuu. Sabo dum fuu dum laatorake no maleyka oon wiirunoo be noon.

No Iisaa taadiraa e no battiniraa Joomiraado

²¹ Nde cukalel ngeel wadunoo nyalaade jeetati ndeen, ngel taadaa,* ngel inndiraa Iisaa. Dum woni innde nde maleyka oon haalannoo Mariyama gilla reedaay ndeen.

²² Nde balde laabugol Mariyama yottinoo, hono no Tawreeta Muusaa yamiri, 6e njaari suka oon Urusaliima faa 6e kalfina mo Joomiraado. ²³ Sabo wo hono noon winndiraa e Tawreeta Joomiraado:

«Biddo gorko afo fuu, Joomiraado jeyi.»†

²⁴ Be ngadi du sadaka kirsamaari hono no Joomiraado yamiri ni: 6i66e buugaali didi naa nyaabe didi.

²⁵ Gorko gomma ina wonnoo Urusaliima, ina wi'ee Simeyon. Ruuhu Ceniido ina woni e makko. O gorko dartiido, kuldo Laamdo, imo hedii wakkati mo gondi Israa'iila mooytete. ²⁶ Ruuhu Ceniido anndinii mo o maayataa si o yi'aay Almasiihu Joomiraado. ²⁷ Joonin Ruuhu nanni mo ley suudu dewal mawndu nduun wakkati mo saaraabe been ngaddi suka oon faa ngadana dum ko Tawreeta yamiri. ²⁸ Simeyon jabi mo, mumbilii mo, ina yetta Laamdo, ina wi'a:

²⁹ —Joonin Joomiraado, haala maada kaan tabitii.

Ada waawi hooyude maccudo maada e jam, ³⁰ sabo mi yiirii gite am kisindam maada

³¹ dam cegilidaa yeeso yimbe fuu.

³² Dam woni annoora jaynanoowo lenyi adunaaru fuu, annoora darjinoowo lenyol maa Israa'iila du.

³³ Ko haalaa dow makko duum, haaynii baabiiko e inniiko. ³⁴ Simeyon barkini 6e, wi'i Mariyama, inniiko:

—Suka o warii faa laatoo sabaabu saamugol wobbe e ummagol wobbe ley Israa'iila. O laatoto maande nde yimbe calotoo. ³⁵ Hono nii o 6anginirta miilooji berde heewbe. Aan e hoore maa, mettorgal yuwan bernde maa hono kaafaahi.

³⁶ Annabaajo debbo bi'eteedo Anna ina doon kam du. Wo o 6ii Fanuwel, jeyaado

e suudu Aser. O naywii sanne. O 6anjaama e surbaaku makko, o wondi e goriiko duubi jeddi, ³⁷ de maayi. O heddi o walaa goriwo. Joonin duubi makko ina ngada capande jeetati e nay. O dillataa suudu dewal mawndu nduun fey, imo rewra Joomiraado suumayeere e du'aare, jemma e nyalooma fuu. ³⁸ E wakkati oon pay, kanko du o wari, imo yetta Laamdo, imo haalana hedii6e garol dimdinoowo Urusaliima been fuu kabaaru suka oon.

³⁹ Nde 6e njottinoo huunde fuu ko Tawreeta Joomiraado yamiri ndeen, 6e njeccii wuro ma66e Nasaraatu ley leydi Galili.

⁴⁰ Suka oon ina mawna, semmbe muudum e hakkillo mum ina beydoo. Moyyere Laamdo ina woni e makko.

Haala Iisaa e jannginoobe ley suudu dewal mawndu

⁴¹ Hitaande fuu, saaraabe Iisaa ina njaha Urusaliima wakkati iidi Faltagol‡.

⁴² Nde Iisaa wadunoo duubi sappo e didi ndeen, 6e njehi Urusaliima no 6e mboowri noon. ⁴³ Nde iidi ndiin tilinoo ndeen, 6e njeccii 6e kooti, ammaa Iisaa 6iyiibe oon heddake Urusaliima, tawi 6e paamaay.

⁴⁴ Be cikii imo wondi e yaadiraabe ma66e been. Be njehi nyalooma ki66udo, i6e piloo mo hakkunde yimbe ma66e e anndaabe ma66e. ⁴⁵ Ammaa 6e njiitaay mo, 6e njeccitii Urusaliima flowaade mo. ⁴⁶ Balde

tati gada dum, 6e tawi mo ley suudu dewal mawndu. Imo joodii hakkunde jannginoobe, imo hettindanii dum'en, imo yamtindoo dum'en. ⁴⁷ Hettindaniibe mo been fuu kaaynaa hakkillo makko e jaabagol makko. ⁴⁸ Nde saaraabe makko nji'unoo mo ndeen, haaynde nanngi dum'en. Inniiko wi'i mo:

—Binngel, ko saabii ngadudaa min ni? Inan, miin e baaba maa fuu, filagol ma hab66ii min ko'e.

⁴⁹ O jaabii 6e, o wi'i:

—Ko wadi odon piloono kam? Yalla on paamaay ina tilsi mi wona ley suudu Baaba am naa?

* 2:21 Al'aada Alhuudiyankoo6e, si suka rimaama, nyannde hokkaa innde fuu, ndeen taadete du. † 2:23 Wurtagol 13.2, 12, 15, Limooje 18.15-16. ‡ 2:41 Iidi Faltagol wo miccinoori nyannde nde Laamdo wurtini Israa'iila'en Misira. Indi miccina no maleyka faltorii suudu fuu ndu yiyam mooytaa e dammbugal muudum.

⁵⁰ Ammaa 6e paamaay haala ka o haalani 6e kaan. ⁵¹ Caggal duum, o jippodii e ma66e. Be koondi Nasaraatu, o downtanii 6e. Inniiko ina resi kulle deen fuu e bernde muudum.

⁵² Iisaa ina mawna, hakkillo muudum ina beydoo, Laamdo e yimbe ina korsini mo.

3

No Yaayaa waajorii

(Matta 3.1-12, Marku 1.1-8, Yuhanna 1.19-28)

¹⁻² Konngol Laamdo warii to Yaayaa, gii Jakariyaa oon, ley ladde. Dum hawrii e hitaande sappo e joya6erde laamu Tibeer kaananke mawdo. Ndeen Pontiyu Pilaatu wonnoo goforneer Yahuudiya, Hirudus du ina laamii Galili. Sakiike mum bi'eteedo Filipu ina laamii leydi Ituriya e Taroniti, Lisaniya du ina laamii leydi Abileen. Dum hawrii e nde Annas e Kayafas laatinoo hooree6e almaami'en. ³ Yaayaa yiiltii e seraaji gooruwol Urdun fuu, ina gooyna yimbe tuuba, lootiree lootagal batisima* faa hakkeeki mu66en njaafee. ⁴ Wo hono noon winndiraa ley dewtere haalaaji annabi Esaaya:

«Daande ina yeewnoo ley ladde ina wi'a:

Moyyinee laawol Joomiraado,
ndartinee laabi makko!

⁵ Luggere fuu uwete,

baamle e tile fuu leeyinee,

laabi oonyiidi fuu ndartinee,

laabi bondi fuu moyyintinee!

⁶ Neddo fuu yi'an kisindam yuurudam to Laamdo.»†

⁷ Yimbe heew6e ina ngara to Yaayaa faa lootiree lootagal batisima. De imo wi'a 6e:

—Onon 6i66e bolle! Moy sappani

on ndoggon tikkere Laamdo waroore?

⁸ Ngollee golleeji kawrooji e tuubugol. Taa koolodon on kisan saabe wo on taaniraa6e Ibrahiima. Sabo mido wi'a on, Laamdo ina waawi waylitinde kaaye de laatoo 6i66e Ibrahiima! ⁹ Joonin jammberere yeptaama faa soppa dadi ledde. Ndelle, lekki fuu ki rimataa 6i66e lobbu6e, soppete, faddee ley yiite.

¹⁰ Yimbe been ina yama mo:

—Ndelle dume min njeyi wadude?

¹¹ O jaabii 6e, o wi'i:

—Neddo fuu jogiido saayaaji didi, hokka ngoota kaan mo walaa, neddo fuu jogiido nyaamdu du wada noon.

¹² Nanngoo6e lampo ngari kam'en du faa lootee lootagal batisima, mbi'i mo:

—Moodibbo, dume min njeyi wadude?

¹³ O jaabii 6e, o wi'i:

—Taa paltinon ko njamiradon nanngon duum.

¹⁴ Sordaasii6e du yami mo kam'en du, mbi'i:

—Minen le, dume min njeyi wadude?

O wi'i 6e:

—Taa njanee fay gooto, taa pewanon fay gooto, kennyitorodon njobdi mon.

¹⁵ Tawi yimbe fuu ina kedii Almasiihu, mono fuu ina miiloo e bernde muudum yalla wanaa Yaayaa woni Almasiihu oon.

¹⁶ Yaayaa jaabii 6e fuu, wi'i:

—Miin, ndiyam lootirammi on lootagal batisima, ammaa burdo kam baawde ina wara. Mi fotaay fay e ha66itinde 6oggi pade makko. Kanko kaa, wo Ruuhu Ceniido e yiite o lootirta on batisima. ¹⁷ Imo jogii yarorgal e junngo makko faa o yaroo nyaamri makko faa laa6a, o hawrundura nyaamri ndiin ley beembal makko, de nyaande ndeen o wuldun dum yiite nge nyifataa.

¹⁸ Tawi Yaayaa tindinii yimbe kulle keewde, ina waajoo dum'en Kabaaru Lobbo. ¹⁹ Kaa Hirudus, laamiido oon, imo felannoo dum sabo 6anji Hirudiya, dee mawnum, duum e kulle godde bonde fuu de wadannoo. ²⁰ Hirudus beydi bone goddo katin, uddi Yaayaa ley kasu.

No Iisaa lootiraa lootagal batisima

(Matta 3.13-17, Marku 1.9-11)

²¹ Do yimbe fuu lootaa lootagal batisima doon, Iisaa du lootaa. Wakkati mo o du'otoo oon, kammu udditii, ²² Ruuhu Ceniido jippii dow makko ina wa'i hono wuugaandu. Daande yuuri dow kammu, wi'i:

—Aan woni Biyam mo korsinmi, aan cey-ortoomi.

* **3:3** Do wi'ete lootagal batisima dow haala batisima Yaayaa fu, lootagal tuubu maa mutineede du na wi'ee. † **3:6** Esaaya 40.3-5.

*Haala lenyol Iisaa
(Matta 1.1-17)*

²³ Nde Iisaa fuddannoo golle muudum ndeen, duubi muudum ina ngada capande tati. E ley miilooji yimbe, Iisaa wo bii Yuusufi. Yuusufi du wo bii Eli, ²⁴ Eli bii Matat, Matat bii Lewi, Lewi bii Melki, Melki bii Yannay, Yannay bii Yuusufi, ²⁵ Yuusufi bii Matatiya, Matatiya bii Amos, Amos bii Nahum, Nahum bii Hesili, Hesili bii Naggay, ²⁶ Naggay bii Maata, Maata bii Matatiya, Matatiya bii Semey, Semey bii Yosek, Yosek bii Yahuuda, ²⁷ Yahuuda bii Yohanan, Yohanan bii Resa, Resa bii Jorobaabel, Jorobaabel bii Seyaltiyel, Seyaltiyel bii Neri, ²⁸ Neri bii Melki, Melki bii Addi, Addi bii Kasam, Kasam bii Elmadam, Elmadam bii Eri, ²⁹ Eri bii Iisaa‡, Iisaa bii Eliyeser, Eliyeser bii Yorim, Yorim bii Matat, Matat bii Lewi, ³⁰ Lewi bii Simeyon, Simeyon bii Yahuuda, Yahuuda bii Yuusufi, Yuusufi bii Yonam, Yonam bii Eliyakim, ³¹ Eliyakim bii Meleya, Meleya bii Menna, Menna bii Matata, Matata bii Natan, Natan bii Daawda, ³² Daawda bii Yesa, Yesa bii Obet, Obet bii Bo'as, Bo'as bii Salmon, Salmon bii Naasuuna, ³³ Naasuuna bii Aminadaabu, Aminadaabu bii Adamin, Adamin bii Aram, Aram bii Hesruuna, Hesruuna bii Fares, Fares bii Yahuuda, ³⁴ Yahuuda bii Yaakuuba, Yaakuuba bii Isiyaaka, Isiyaaka bii Ibrahiima, Ibrahiima bii Tara, Tara bii Nahor, ³⁵ Nahor bii Seruku, Seruku bii Reyu, Reyu bii Pelek, Pelek bii Eber, Eber bii Sala, ³⁶ Sala bii Kaynam, Kaynam bii Arfasada, Arfasada bii Sem, Sem bii Nuuhu, Nuuhu bii Lamek, ³⁷ Lamek bii Matusala, Matusala bii Henok, Henok bii Yaret, Yaret bii Maleliyel, Maleliyel bii Kaynam, ³⁸ Kaynam bii Enos, Enos bii Set, Set bii Aadama, Aadama mo Laamdo.

4

*No Ibiliisa jarriborii Iisaa
(Matta 4.1-11, Marku 1.12-13)*

¹ Iisaa yuuri gooruwol Urdun, ina heewi Ruuhu Ceniido. Ruuhu oon yaari mo ley ladde. ² Ibiliisa ina wondi e makko toon balde capande nay, ina jarriboo mo. Fay

huunde o nyaamaay e ley nyalaade deen fuu. Caggal duum, o yolbi. ³ Ibiliisa wi'i mo:
—Si a Bii Laamdo, njamiraa hayre nde laatoo nyaamdu.

⁴ Iisaa jaabii mo wi'i:

—Ina winndaa: «Wanaa e nyaamdu tan neddo wuurdata.»*

⁵ Ibiliisa yaari mo nokku toowdo, holli mo laamuuji adunaaru fuu wakkati gooto, ⁶ de wi'i mo:

—Mi hokkete baawde dow dum fuu e darja mum, sabo miin hokkaa dum, mido waawi hokkude mo muuyimi. ⁷ Si a sujidanii kam, dum fuu wo aan jeyi.

⁸ Iisaa jaabii mo, wi'i:

—Ina winndaa: «Wo Laamdo, Joomiraado maa kaandaa sujidande, kam tan kaandaa rewude.»†

⁹ Ndeen Ibiliisa yaari mo Urusaliima, darni mo dow to buri toowde e suudu de-wal mawndu, wi'i mo:

—Si a Bii Laamdo, fittu njippodaa e leydi, ¹⁰ sabo ina winndaa: «O yamiran maleyka'en makko ndeene.» ¹¹ Ina winndaa du: «Be njabbete e juude mabbe, taa koyn-gal maa fiyoo e hayre.»‡

¹² Iisaa jaabii mo, wi'i:

—Ina winndaa: «Taa ndaartinda Laamdo, Joomiraado maa.»§

¹³ Nde Ibiliisa tilinoo e jarribaade mo ndeen, seli mo faa wakkati goddo.

*No Iisaa fuddiri golle muudum ley Galili
(Matta 4.12-17, Marku 1.14-15)*

¹⁴ Iisaa yeccii leydi Galili, semmbe Ruuhu ina wondi e muudum, kabaaru muudum sankitii e leydi ndiin fuu. ¹⁵ Imo waajoo ley cuudi Alhuudiyankoo6e baa-jordi, yimbe fuu ina teddina mo.

*No yimbe Nasaraatu calorii Iisaa
(Matta 13.53-58, Marku 6.1-6)*

¹⁶ O yehi Nasaraatu to o mawni toon, o naati ley suudu waajordu nyannde fowte-teende hono no o woowri noon. O ummii faa o jangga. ¹⁷ O hokkaa dewtere annabi Esaaya. O weerti nde, o tawi nokkuure ina winndaa:

¹⁸ «Ruuhu Joomiraado ina woni e am, sabo o subake kam faa mi faamina talkaa6e Kabaaru Lobbo.

‡ 3:29 E ibraninkoore wo «Yoosuwa» * 4:4 Fillitagol Tawreeta 8.3. † 4:8 Fillitagol Tawreeta 6.13-14. ‡ 4:11 Jabuura 91.11-12. § 4:12 Fillitagol Tawreeta 6.16.

O nului kam faa mi gooyana nanngaaɓe
yoofeede muɓɓen,
wumɓe du wumtineede muɓɓen,
torraaɓe du yoppeede muɓɓen,

¹⁹ faa mi gooyana hitaande nde Joomiraado
hollata moyyere muudum ndeen
warii.»*

²⁰ Caggal duum, o taggi dewtere ndeen,
o hokki nde golloowo ley suudu waajordu
oon, o joodii. Wonɓe toon been fuu tufi mo
gite. ²¹ Ndeen o fuddi wi'ude ɓe:

—Hannden, Binndi di nandon diin tabitii.

²² Be fuu iɓe kaala haala makko lobba,
katin du haalaaji lobbi jaltudi e hunnduko
makko diin ina kaaynii ɓe. Iɓe mbi'a:

—Wanaa o woni ɓii Yuusufi oon?

²³ O wi'i ɓe:

—Sikke fuu walaa on kaalanan kam bandol
ngol: «Cawroowo, sawru hoore maa.»
On mbi'an mi wada ko nandon mi wadii
Kafarnahum duum e ley wuro am do du.

²⁴ O wi'i katin:

—Goonga kaalanammi on: annabaajo
fay gooto jabantaake ley wuro muudum.

²⁵ Goonga kaalanammi on, rewɓe ɓe
goriraabe muɓɓen maayi ina keewnoo
ley Israa'iila e jamaanu annabi Iliyaasa,
wakkati nde yuwoonde tobaay e leydi ndiin
faa wadi duubi tati e lebbi jeegom. Ndeen
rafo manngo wadii e leydi ndiin fuu.

²⁶ Ammaa annabi Iliyaasa nulaaka e fay
gooto maɓɓe, si wanaa e debbo gooto
mo gorum maayi, jeyaado Sarepta leydi
Sidon. ²⁷ Katin du, seppinɓe ina keewnoo
Israa'iila e jamaanu annabi Elisa, de fay
gooto maɓɓe dannaaka, si wanaa Na'aman
jeyaado e leydi Siiriya.

²⁸ Nde yimɓe wonɓe e ley suudu waa-
jordu nduun nannoo haala kaan ndeen,
tikki sanne, ²⁹ ummii, mburtini Iisaa faa e
gada wuro, njaari dum faa sera waamnde
do huɓeere maɓɓe ndeen nyiɓaa doon, faa
padɗa mo ley. ³⁰ Ammaa o rewi hakkunde
maɓɓe, o dilli.

*No Iisaa danniri gorko gondudo e gin-
naaru*
(Marku 1.21-28)

³¹ Iisaa yehi ngalluure Kafarnahum ley
leydi Galili, imo waajoo yimɓe nyannde

* 4:19 Esaaya 61.1-2.

fowteteende. ³² Be kaaynaa sanne e waaju
makko oon, sabo imo haalda e baawde.

³³ Gorko mo ginnaaru bonndu woni e
muudum ina woni ley waajordu nduun,
yeewnii faa toowi, wi'i:

³⁴ —Aan Iisaa mo Nasaraatu, dume jomi
ma e amin? A warii faa kalkaa min naa?
Mido anndi ko ngonɗaa, a Ceniido yuurudo
to Laamdo!

³⁵ Iisaa sappani ginnaaru nduun e
semɓe, wi'i:

—Deyyina, yaltu e makko!

Ndu liɓi neddo oon hakkunde yimɓe fuu,
ndu yalti e muudum, tawi ndu nawnaay
dum fey. ³⁶ Be fuu dum haaynii ɓe, iɓe
yamundura hakkunde maɓɓe:

—Ko woni haala ka? Ginnaaji bondi diin,
imo yamira di baawde e semɓe, de idi
mburtoo.

³⁷ Kabaaru Iisaa sankitii e seraaji diin
fuu.

No Iisaa danniri nyawɓe heewɓe
(Matta 8.14-17, Marku 1.29-34)

³⁸ Nde o wurtinoo waajordu nduun
ndeen, o naati suudu Simon. Esoo Simon
debbo ina wondi e jontere naawnde.
Be njarii mo o walla dum. ³⁹ O turii
dow muudum, o sappani jontere ndeen
e semɓe, de jontere ndeen yoppi dum.
Wakkati oon ni, debbo oon ummii, jaɓɓii
ɓe.

⁴⁰ Wakkati nde naange saamannoo,
jogiido nyawdo fuu waddi dum to makko.
Nyawɓe siyiiji nyawuuji fuu ngaddaa. O
yowi juude makko dow maɓɓe ɓe fuu gooto
gooto, o danni ɓe. ⁴¹ Ginnaaji bondi ina
mburtoo e yimɓe heewɓe idi yeewnoo, idi
mbi'a:

—Aan woni Bii Laamdo!

Imo sappana ginnaaji diin e semɓe, o
accataa di kaala, sabo idi anndi kanko woni
Almasiihu.

No Iisaa waajorii haala laamu Laamdo
(Marku 1.35-39)

⁴² Nde weetunoo fu, Iisaa wurtii, yehi
nokku perwudo. Jamaa oon ina filoo mo.
Be ngari to makko, iɓe tefa taa o seeda e
maɓɓe fey. ⁴³ Ammaa o wi'i ɓe:

—Ina tilsi mi ɓangina Kabaaru Lobbo dow laamu Laamɗo e galluuje godɗe. Sabo wo ɗuum nuliraami.

⁴⁴ O yehi, imo waajoo ley cuudi baajordɗi ley leydi Yahuudiya.

5

*No Iisaa noddiri taalibaaɓe arandeeɓe
(Matta 4.18-22, Marku 1.16-20)*

¹ Nyannde wootere Iisaa ina darii hunnduko maayo Genesaret, jamaa ina ɓillundura dakkol makko faa hettindoo haala Laamɗo. ² O yi'i laanaaji didi ina ndarii dakkol maayo ngoon. Tawi nanngooɓe liyyi been mburtake ley majji, ina lonna filiiji muɓɓen. ³ O naati ngoota laanaaji diin, ka Simon kaan. O ɗaarii ɗum dirbina ka, ka naata ndiyam seeda. O joodii ley laana kaan, imo waajoo jama'aaje ɗeen. ⁴ Nde o selnoo waajaade ndeen, o wi'i Simon:

—Njehee to luggi, padɗee filiiji mon faa nanngon liyyi.

⁵ Simon jaabii, wi'i:

—Joomam, min mbaalii miden piloo liyyi, min keɓaay fay huunde. Ammaa saabe haala maa, mi faddan filiiji di.

⁶ Nde ɓe paddunoo di ndeen, ɓe nanngi liyyi faa keewi, faa filiiji maɓɓe ina ceekoo. ⁷ Be noddii wondiibe maɓɓe wonɓe ley laana ngokka, ngara mballa ɓe. Been ngari, ɓe kebbini laanaaji didi diin fuu faa di nesi yoolaade. ⁸ Nde Simon Piyeer yi'unoo ɗum fu, dikkinii yeeso makko, wi'i mo:

—Joomam, woddam, sabo wo mi neddo luttudo.

⁹ O wi'ii ɗum sabo kanko e wondiibe makko been fuu, ɓe kaaynaama saabe keewal liyyi di ɓe nanngi diin. ¹⁰ Hono noon Yaakuuba e Yuhanna ɓiɓɓe Jebede wondube e Simon been du kaayniraa. Ammaa Iisaa wi'i Simon:

—Taa hulu, gilla joonin a laatoto pilotoodo yimɓe.

¹¹ Nde ɓe njottinnoo laanaaji maɓɓe leydi ndeen, ɓe njoppi ɗum fuu, ɓe njokki Iisaa.

*No Iisaa danniri ceppindo
(Matta 8.1-4, Marku 1.40-45)*

¹² Wakkati Iisaa wonnoo ley ngalluure gomma, gorko ceppindo sanne wari.

Gorko oon yi'i Iisaa, sujidi e leydi yeeso muudum, na ɗaaroo:

—Joomam, si a muuyii fu, ada waawi dannude kam faa mi laaɓa.

¹³ Iisaa foorti junngo mum, meemi mo, wi'i:

—Mi muuyii, dadu!

Wakkati oon ceppam ɗam yuwi e makko.

¹⁴ De Iisaa yamiri mo taa o haalana ɗum fay gooto, ammaa wi'i mo:

—Yahu holloy hoore maa almaami, ngadanaa laaɓugol maa ngol sadaka mo Muusaa yamiri oon, faa faamina ɓe a dadii.

¹⁵ De fay ko Iisaa hadi mo haalude ɗuum, kabaaru muudum beydii sankitaade. Jama'aaje keewde ina ngara, ina kawrita faa kettindanoo mo, woodi du ndanee e nyawuuji muɓɓen. ¹⁶ Ammaa imo toowta sera nokkuuje perwude, imo wada du'aare.

*No Iisaa selliniri mo ɓanndu waatundu
(Matta 9.1-8, Marku 2.1-12)*

¹⁷ Nyannde gomma Iisaa ina waajoo. Farisa'en e jannginoobe Tawreeta Muusaa, yuuruɓe gure Galili e Yahuudiya, kam e Urusaliima fuu, ina njoodii. Baawde Joomiraado ina ngoni e makko, imo danna nyawɓe. ¹⁸ Wakkati oon, wɓɓe ngaddi gorko mo ɓanndu waatundu ina fukkinaa e daddo, ina piloo nannude ɗum faa pukkina ɗum yeeso makko. ¹⁹ Kaa nde ɓe kunnginoo nannude mo saabe jamaa oon, ɓe yeenji dow suudu nduun, ɓe njuli ndu, de ɓe njippini gorko oon e daddo mum fuu hakkunde yimɓe been yeeso Iisaa. ²⁰ Nde o yi'unoo goondinal maɓɓe ndeen, o wi'i mo ɓanndu waatundu oon:

—Gorko, hakkeji maa njaafaama.

²¹ Jannginoobe Tawreeta e Farisa'en been ina miiloo hakkunde muɓɓen ina mbi'a: «Oo wo moy kaaloowo karmudi? Moy waawi yaafaade hakkeji si wanaa Laamɗo?» ²² Iisaa faami miilooji maɓɓe, de jaabii ɓe, wi'i:

—Ko wadi odon miiloo miilooji gaadi ni e berde moodon? ²³ Dume ɓuri hoyude? Wi'ude hakkeji makko njaafaama, naa wi'ude o ummoo, o yaha? ²⁴ Ammaa faa paamon Bii Neddo ina jogii baawde e adunaaru ndu yaafaade hakkeji...

Ndeen o wi'i mo ɓanndu waatundu oon:

—Mido haalane: umma, hooyu daddo maa, kootaa suudu maa.

²⁵ Wakkati gooto, mo banndu waatundu oon ummii yeeso yimbe fuu, hooyi daddo muudum, hooti suudu mum, ina teddina Laamdo. ²⁶ Haaynde nanngi yimbe been fuu, ibe teddina Laamdo. Be kuli sanne, be mbi'i:

—Hannden en nji'ii kaayefiiji koy!

No Iisaa noddiri Lewi
(Matta 9.9-13, Marku 2.13-17)

²⁷ Caggal duum, Iisaa wurtii, yi'i nanngoowo lampo gooto ina wi'ee Lewi ina joodii e suudu nanngooobe lampo. O wi'i dum:

—Jokkam.

²⁸ Lewi yoppi dum fuu, ummii, jokki mo.

²⁹ Lewi wadani mo weltaare mawnde ley suudu mum. Nanngooobe lampo heewbe e yimbe wobbe ina nyaamda e ma6be. ³⁰ Farisa'en e jannginoobe Tawreeta been ina mbuyka, ina mbi'a taalibaa6be makko been:

—Ko wadi odon nyaamda, odon njarda e nanngooobe lampo e luttube wobbe?

³¹ Iisaa jaabii 6e, wi'i:

—Wanaa sellube kaajaa cawroowo, wo nyawbe kaajaa cawroowo. ³² Mi waraay faa mi nodda dartiibe. Wo luttube noddammi faa tuuba.

Haala suumayeere
(Matta 9.14-17, Marku 2.18-22)

³³ Be mbi'i mo:

—Taalibaa6be Yaayaa ina cuumoo sanne ina ngada du'aare, hono noon taalibaa6be Farisa'en been du ngadata. Ammaa 6e maa been ina nyaama ina njara.

³⁴ O wi'i 6e:

—Yalla odon mbaawi suuminde warbe bangal, tawa banudo oon ina wondi e mu6ben naa? ³⁵ Ammaa balde ngaran nde banudo oon ittete hakkunde ma6be. E balde deen 6e cuumoto.

³⁶ O banndani 6e banndol katin:

—Fay gooto ittataa tayre e kaddungal kesal faa moyyinira kiinngal. Si dum wadii, joomum bonnan kesal ngaal, tawee tayre ittaande ndeen yaadataa e kiinngal ngaal. ³⁷ Katin du, fay gooto loowataa cabijam kesam ley sumalleeji kiiddi. Si dum wadii, cabijam kesam daam fusan di, rufa,

sumalleeji diin mbona. ³⁸ Ndelle sanaa cabijam kesam loowee e ley sumalleeji kesi. ³⁹ Fay gooto muuyataa cabijam kesam si yarii kiiddam, sabo wi'an kiiddam daam 6uri welde.

6

Haala nyalaande fowteteende
(Matta 12.1-8, Marku 2.23-28)

¹ Wadiino e nyannde fowteteende wootere, Iisaa ina rewi ley gese. Taalibaa6be makko ina itta cammeeji alkama, ina molma ina yakka. ² Kaa Farisa'en wobbe mbi'i 6e:

—Ko wadi odon ngolla ko hadaa golleede nyannde fowteteende?

³ Iisaa jaabii 6e, wi'i:

—Yalla on njanggaay ko Daawda wadi nde yolbunoo, kam e yaadiraabe muudum naa? ⁴ O naati hukum Laamdo, o nyaami buuru cakkaado oon, o hokki yaadiraabe makko du. Tawi le, wo almaami'en tan njeji nyaamude buuru oon.

⁵ Iisaa wi'i 6e katin:

—Bii Neddo kam jeyi nyannde fowteteende.

No Iisaa selliniri gorko mo junngo waanngo
(Matta 12.9-14, Marku 3.1-6)

⁶ Nyalaande fowteteende wonnde, o naati suudu waajordu imo waajoo. Gorko mo junngo muudum nyaamo waati na doon. ⁷ Jannginoobe Tawreeta e Farisa'en ina taykoo Iisaa. Ibe ndaara yalla o dannan gorko oon nyannde fowteteende ndeen, faa 6e ke6a ko 6e pelira mo. ⁸ Ammaa Iisaa annditii miilooji ma6be. O wi'i mo junngo waanngo oon:

—Umma, dara hakkunde yimbe!

Gorko oon ummii, darii. ⁹ Ndeen Iisaa wi'i 6e:

—Mido yama on: dume dagii nyannde fowteteende, gollude ko woodi naa gollude ko boni? Dannude neddo naa halkude dum?

¹⁰ Wakkati oon, o ndaari 6e fuu, o wi'i mo junngom waati oon:

—Foortu junngo maa!

Oon foorti ngo tan, ngo dadi. ¹¹ Ammaa yimbe been tikkii sanne, i6e ndawrida no 6e ngadata Iisaa.

*No Iisaa suborii nulaabe sappo e dido
(Matta 10.1-4, Marku 3.13-19)*

¹² E ley balde deen, Iisaa wurtii, yehi dow waamnde faa du'oo. O waali imo haalda e Laamdo. ¹³ Nde weetunoo ndeen, o noddii taalibaaabe makko been, o subii sappo e dido hakkunde mubben, o inndiri dum'en nulaabe. ¹⁴ Kambe ngoni: Simon mo o inndiri Piyeer, Andire minyum, Yaakuuba, Yuhanna, Filipu, Bartolome, ¹⁵ Matta, Tomaa, Yaakuuba bii Alfaa, Simon bi'eteedo Kiranoowo suudu baaba, ¹⁶ e Yahuuda bii Yaakuuba, kam e Yahuuda Isikariyotto, jambotoodo mo oon.

*No Iisaa waajorii yimbe heewbe, danni nyawbe
(Matta 4.23-25)*

¹⁷ O jippodii e ma6be, o darii e nokku-ure yaajunde, kanko e taalibaaabe makko heewbe. Jamaa keewdo yuuro nokku-uje leydi Yahuudiya fuu na doon, kam e Urusaliima, e gure dakkol maayo manngo gilla Tirus faa e Sidon. ¹⁸ Be ngari faa be kettindanoo mo, woodi du be ndanee e nyawuujii ma6be. Be ginnaaji bondi torri du, ndannaama. ¹⁹ Yimbe been fuu ina piloo meemude mo, sabo baawde ina mburtoo e makko ina ndanna yimbe been fuu.

*Haala barkinaabe e be mbarkinaaka
(Matta 5.1-12)*

²⁰ Wakkati oon, o banti gite makko o ndaari taalibaaabe makko been, o wi'i:

—Barke woodanii on, onon talkaaabe, sabo onon njeyi laamu Laamdo.

²¹ Barke woodanii on, onon yolbu6e joonin,

sabo on kaaran.

Barke woodanii on, onon woyoo6e joonin, sabo on mbeltoyto.

²² Barke woodanii on si yimbe mbanyii on, ndiiwii on, njennii on,

mbonnii inde mon saabe Bii Neddo.

²³ Ceyodon nyannde ndeen, pittiron seyo, sabo mbarjaari mawndi ina woodani on dow kammu.

Hono noon maamiraabe ma6be ngadannoo annabaaabe.

²⁴ Ammaa bone woodanii on, onon joomiraabe jawdi,

sabo on ke6ii mbelirka mon.

²⁵ Bone woodanii on, onon haar6e joonin,

sabo on njolban.

Bone woodanii on, onon jaloo6e joonin, sabo on cunoyto, on mboyan.

²⁶ Bone woodanii on, si yimbe fuu manii on,

sabo hono noon maamiraabe ma6be ngadannoo annabaaabe fewree6e.

*Haala yidugol way6e
(Matta 5.38-48, 7.12)*

²⁷ —Ammaa onon hettindanii6e kam been, mido wi'a on: njidee way6e on, ngadanon wanyu6e on moyyere.

²⁸ Mbarkinee hudoo6e on, ndu'anodon torroo6e on du. ²⁹ Si goddo feenyii ma, hokku dum feenya gere goddo oon du. Si goddo teetii ma saaya maa jaangol, taa hadu dum forgo maa du. ³⁰ Njaariido ma fuu, kokkaa dum. Teetudo ma gineeji maa, taa yamtu dum. ³¹ Ngadanee wo66e ko njiddon be ngadana on.

³² Si yidu6e on tan njidoton, barke oye keboton? Fay luttu6e ina njidi yidu6e dum'en. ³³ Si wadanoo6e on moyyere tan ngadanton moyyere, barke oye keboton? Fay luttu6e been hono noon ngadata. ³⁴ Si be miilidon hemrude tan nyamlotodon, barke oye keboton? Fay luttu6e ina nyamloo luttu6e hono mubben, faa njo6ee nyamaande mubben. ³⁵ Onon le, njidee way6e on, ngadon moyyere, nyamlodon tawee on miilaaki yobeede fey. Ndeen, on keban mbarjaari mawndi, on laatoto bi66e Laamdo Toowdo, sabo oon ina wadana bonnoo6e moyyere, ina wadana bon6e du. ³⁶ Laatee yurmotoo6e, hono no Baaba moodon yurmortoo noon.

*Haala hiitaade wo66e
(Matta 7.1-5)*

³⁷ —Taa kiitee, on kiitataake. Taa njukkee, on njukkataake. Njaafee, on njaafete.

³⁸ Kokkee, on kokkete etirgal lobbal, dimmbaangal de dibbaa faa yolii, ina rufa, saawee e kaddule moodon. Sabo etirgal ngal etirton, wo ngaal etirantedon.

³⁹ O banndani be banndol du, o wi'i:

—Bumdo ina waawi dowude bumdo naa? Si dum wadii, wanaa be dido fuu, be caaman ley luggere naa? ⁴⁰ Taalibbo buraa moodibbom, de taalibbo ki66udo laatoto hono moodibbom. ⁴¹ Ko wadi de ada yi'a kudol ley yitere sakiike maa, de aan le,

a taykataako leggal gonngal e ley yitere maa ndeen? ⁴² Noy mbaawrataa wiide sakiike maa: «Sakiike, accu mi ittane kudol gonngol e yitere maa ngol», tawee aan le, a yi'ataa leggal gonngal e ley yitere maa ndeen? Munaafiki, ittu leggal gonngal ley yitere maa ngaal tafon. Ndeen jiide maa laaban, faa kebaa ittaa kudol gonngol ley yitere sakiike maa ngool.

*Haala lekki e biɓɓe muudum
(Matta 7.16-20, 12.33-35)*

⁴³ –Lekki lobbi rimataa biɓɓe bonɓe, lekki mbonki du rimataa biɓɓe lobbuɓe. ⁴⁴ Sabo lekki fuu, wo biɓɓe muudum anndi-
tirtee. Yibbe ɓorataake e ngi'eehi, cabiije du ɓorataake e kebbe. ⁴⁵ Neddo moyyo, ko moyyi ko resii ley ɓernde muudum, duum wurtinta. Neddo bonɓo du, ko boni ko resii ley ɓernde muudum, duum wurtinta. Sabo ko heewi ley ɓernde duum, hunnduko wurtinta.

*Haala suudu jorryinaandu dow hayre
(Matta 7.24-27)*

⁴⁶ –Ko wadi odon noddira kam «Joomam, Joomam» de on ngadataa ko mbiimi? ⁴⁷ Neddo fuu gardo to am de hettindii haalaaji am, jokki di, mi hollan on mo o nanndi: ⁴⁸ Joomum ina nanndi e neddo nyibudo suudu, wasi leydi ndiin faa yottii hayre, jorryini ndu dow mayre. Ndeen yuwoonde mawnde tofi faa gooruwol heewi, fiyi e suudu nduun, ammaa hunngii dimmbude ndu, sabo ndu nyibaama faa woodi. ⁴⁹ Kaa kettindiido haala am, si jokkaay, ina nanndi hono nyibudo suudu dow leydi mo wasanaay dum jorryinirde. Gooruwol bubboowol fiyi e suudu nduun, de wakkati gooto ndu saami. Suudu nduun halki halkere mawnde sanne.

7

*No Iisaa danniri golloowo mawdo sordaasi'en
(Matta 8.5-13)*

¹ Nde Iisaa selnoo waajaade hettindaniibe dum been fu, yehi Kafarnahum. ² Mawdo sordaasi'en gooto, golloowo muudum korsudo nyawi faa ina habda e yonki. ³ Mawdo oon nani kabaaru Iisaa. O neli mawbe Alhuudiyankoobe to Iisaa, wara, danna golloowo makko oon. ⁴ Be

ngari to makko, iɓe njaaroo mo sanne sanne, iɓe mbi'a:

–Imo haani wadaneede dum, ⁵ sabo imo yidi lenyol men, katin du kanko nyibi suudu men waajordu.

⁶ Iisaa ina yaada e maɓɓe faa ɓe ɓadii suudu mawdo oon. Ndeen mawdo oon neli yimbe muudum to Iisaa, wi'i dum:

–Moodibbo, taa tampin hoore maa, sabo miin, mi hewtaay ko naataa ley suudu am. ⁷ Dum wadi du miiliimi mi fotaay yaade to maa. Ammaa haalu haala maa tan, ndeen golloowo am oon dadan. ⁸ Miin e hoore am, wo mi laamaado, de mido dawrana sordaasiibe du. Si mi wi'ii gooto maɓɓe yaha fu, yahan. Si mi wi'ii goddo wara, waran. Si mi wi'ii maccudo am wada huunde, wadan.

⁹ Nde Iisaa nannoo haala kaan ndeen, dum haayni dum, de hucciti e yimbe jokkuɓe dum been, wi'i:

–Mido haalana on, mi yi'aay hono ngal goondinal sellude fay ley Israa'iila'en.

¹⁰ Nde nulaabe been njeccinoo wuro toon ndeen, tawi golloowo oon sellii.

No Iisaa ummintiniri bii debbo mo gorum maayi

¹¹ Gada majjum, o yehi wuro wi'eteengo Nayin. Taalibaaɓe makko e yimbe heewbe ina njaada e makko. ¹² Nde o battinoo dammbugal wuro ngoon ndeen, o hawri e maaydo, ina wurtinee. Wo bajjo mo bammum maayi, inna mum ɓanjaaka katin. Yimbe wuro ngoon heewbe ina njaada e inniiwo oon. ¹³ Nde Iisaa yi'unoo inniiwo oon fu, yurmii dum sanne, wi'i:

–Taa woy!

¹⁴ Iisaa battitii, meemi leggal kooyirgal maaybe ngaal. Tiigiibe ngal been ndarii. O wi'i:

–Suka jokolle, mido wi'e: Umma!

¹⁵ Maaydo oon ummii joodii, fuddi haalude. Iisaa hokkiti mo inniiko. ¹⁶ Kulol nanngi yimbe been fuu, iɓe teddina Laamdo, iɓe mbi'a:

–Annabaajo mawdo ɓangii e ley meeden! Laamdo warii ina walla yimbe muudum.

¹⁷ Kabaaru Iisaa oon sankitii e leydi Yahuudiya e seraaji muudum fuu.

*No Yaayaa lootoowo lootagal batisima
nuliri to Iisaa
(Matta 11.2-19)*

18 Taalibaaɓe Yaayaa kumpiti dum kabaaru oon fuu. Yaayaa noddii dido muɓɓen, 19 nuli dum'en to Iisaa, yamowa dum yalla kam woni kaando warude oon, naa ɓe ndooman goddo. 20 Worɓe dido ɓeen ngari to makko, mbi'i mo:

—Yaayaa lootoowo lootagal batisima nuli min e maada, min yame yalla aan woni kaando warude oon, naa min ndooman goddo?

21 Wakkati oon pay, tawi o dannii yimɓe heewɓe e nyawuuji di kawtaa sii, o ri-iwii ginnaaji bondi, o wumtinii wumɓe heewɓe. 22 O jaabii ɓe, o wi'i:

—Njehee kaaltanowee Yaayaa ko njiidon e ko nandon: wumɓe ina mbumta, bonnguuɓe ina njaha e koyde muɓɓen, seppinɓe ina cellinee, faaduɓe ina paadita, maayɓe ina ummintinee, talkaaɓe du ina kaalanee Kabaaru Lobbo. 23 Barke woodanii mo yoppaay goondinde kam.

24 Nde nulaaɓe ɓeen kootunoo ndeen, Iisaa fuddi haalande jamaa oon haala Yaayaa, wi'i dum'en:

—Ko njaadon ley ladde duum, wo faa ndaarowon dume? Yalla hudo ko henndu dimmbata naa? 25 Ndelle dume njaadon faa ndaarowon? Gorko nyaayoowo naa? Si goonga, ɓornotooɓe kaddule lobbe de mbuura nguurdam lobbam ɓeen, ley cuudi kaanankooɓe tawetee. 26 Ndelle, dume ndaaroydon? Annabaajo naa? Goonga! Mido haalana on, imo ɓuri annabaajo. 27 Kanko woni mo Laamdo haali kabaaru muudum ley Binndi, wi'i:

«Ndaaree, mi ardinante nulaado am moyyinane laawol.»*

28 Mido haalana on, dimoowo fuu rimaay burdo Yaayaa. Tawi le, burdo fuu famdude ley laamu Laamdo oon na ɓuri mo teddude. 29 Yimɓe hettindaniibe mo ɓeen fuu, fay nanngooɓe lampo ɓeen, njabii konngol Laamdo ko Yaayaa looti dum'en lootagal batisima duum. 30 Ammaa Farisa'en e jannginooɓe Tawreeta njoppii

muuyo Laamdo ko ɓe njabaay looteede e junngo Yaayaa duum.

31 Ndelle, dume nanndinammi yimɓe jamaanu o? Beye o nanndi? 32 Iɓe nanndi e sukaaɓe joodiibe ley taliyaare luumo, ina noddundura, ina mbi'a:
«Min puufanii on cereeli,
de on mbamaay.
Min mboyanii on jimi bojji,
de on mboyaay.»

33 Sabo Yaayaa lootoowo lootagal batisima warii, nyaamataa ɓii jalo, yarataa doro du, de odon mbi'a ina wondi e ginnaaru. 34 De Bii Neddo warii, ina nyaama ina yara, de odon mbi'a, «Ndaar neddo o, kakkilando nyaamude e yarude tan, yigoo nanngooɓe lampo e luttuɓe woɓɓe.» 35 Ammaa jabuɓe hakkillo Laamdo ɓeen fuu ina laamni wo ngo goonga.

No Iisaa yaaforii debbo pijoowo

36 Gooto e Farisa'en ɓeen noddii mo faa ɓe nyaamda. O naati suudu Farisaajo oon, o joodii faa o nyaama. 37 Debbo pijoowo ina woni ley wuro ngoon. Ko o nani Iisaa ina woni ley suudu Farisaajo oon ina nyaama duum, o waddi faandu nebbam uurdam. 38 O hetti caggal Iisaa dakkol koyde muudum,† imo woya, imo leppinira koyde mum gondi makko, imo mooytira de sukundu makko. Imo mucchoo de, imo jooora nebbam daam dow majje. 39 Nde Farisaajo noddudo mo oon yiinoo dum ndeen, wi'i e ley ɓernde mum: «Si neddo o wo annabaajo, o annditan moy woni debbo meemoowo mo oon, o faaman wo pijoowo.» 40 Iisaa haaldi e Simon Farisaajo oon, wi'i:

—Simon, mido woodi goddum ko njidumi haalande ma.

O jaabii:

—Haal, Moodibbo!

41 Iisaa wi'i:

—Nyamlotoodo gomma ina rewannoo yimɓe dido, gooto oon buudi cardi keme joy, gooto du buudi cardi capande joy. 42 Kaa nde tawanoo ɓe ngalaa ko ɓe njoba mo ndeen, o yaafanii ɓe dido fuu. Ndelle, moy e maɓɓe ɓuri yidude mo?

43 Simon jaabii:

* 7:27 Malakiya 3.1. † 7:38 E ley jamaanu Iisaa, yimɓe ina mbaawi wahaade e dow cobbuli nani de nyaama.

—Mido miila mo o yaafanii kaalisi keewdo oon.

Iisaa wi'i mo:

—A haalii goonga!

⁴⁴ Ndeen o hucciti e debbo oon, o wi'i Simon:

—A yi'ii debbo o naa? Mi naatii suudu maa, a hokkaay kam ndiyam mi loota koyde am. Ammaa kanko kaa, o lootirii koyde am e gondi makko, de o mooytiri de sukundu makko. ⁴⁵ Aan, a muccaaki kam, de kanko kaa, gilla naatumi, o se-laay muccaade koyde am. ⁴⁶ A wattaay nebbam dow hoore am, de kanko kaa, o jorii nebbam uurdam dow koyde am.

⁴⁷ Dum wadi mido wi'e: hakkeji makko no keewiri fuu njaafaama, ndelle njinngu makko ina mawni. De jaafanaado seeda, njinngu muudum heewaa.

⁴⁸ Ndeen o wi'i debbo oon:

—Hakkeji maa njaafaama.

⁴⁹ Nyaamdoobe e makko been puddi yamundurde hakkunde mubben: «Moy woni o neddo, jottiido faa yaafaade hakkeji?»

⁵⁰ O wi'i debbo oon:

—Goondinal maa hisinii ma. Yahu e jam.

8

Haala rewbe jokkuɓe Iisaa

¹ Caggal duum, Iisaa ina yiiltoo ley galluje e gure, ina gooyna, ina haala Kabaaru Lobbo dow laamu Laamdo. Taalibaaɓe makko sappo e dido been ina ngondi e makko, ² kam'en e rewbe dannaabe e nyawuuji mubben, e ɓe ginnaaji bondi du ndiiwaa e mubben. Been ngoni Mariyama innditirteedo Magdala mo ginnaaji jeddi mburtinaa e muudum, ³ e Yowanna, dee howruujo Hirudus bi'eteedo Huja, kam e Susaana, e rewbe woɓɓe heewbe. Be fuu ɓe mballirii Iisaa e taalibaaɓe mum jawdi maɓɓe.

Banndol dow aawoowo

(Matta 13.1-9, Marku 4.1-9)

⁴ Yimbe yuuri e gure deen fuu ina ngara to makko. Nde jamaa keewdo oon fillinoo mo ndeen, o banndani ɓe banndol ngol, o wi'i:

⁵ —Aawoowo wurtii faa saaka aawdi muudum. E ley aawugol ngool, aawdi ngondi saami e laawol, yaabaa, de pooli

ngari, cuɓi ndi. ⁶ Yoga mayri saami ley korokaaye, fudi, yoori, sabo nokku oon darnataa ndiyam. ⁷ Yoga mayri saami to kebbe puɗata. Ndi mawnidi e majje, de kebbe deen ɓilli ndi. ⁸ Yoga mayri saami e leydi lobbiri, fudi, rimi, wabbere fuu ɓeydii kile hemre.

Nde o haalnoo dum ndeen, o ɓanti daande makko, o wi'i:

—Jom nowru nanooru fuu, nana!

No Iisaa holliri ko wadi de na banndana yimbe

(Matta 13.10-17, Marku 4.10-12)

⁹ Taalibaaɓe makko been yami mo:

—Dume banndol ngol fiirtata?

¹⁰ O wi'i ɓe:

—Onon, on kokkaama faamude ko suudii e laamu Laamdo. De heddiibe been kaa, e banndi kaalirantee, faa «ndaara, tawa nji'ataa, nana, tawa paamataa.»*

No Iisaa firtiri banndol aawoowo

(Matta 13.18-23, Marku 4.13-20)

¹¹ Inan maanaa banndol ngol: aawdi ndiin wo konngol Laamdo. ¹² Ngondi sera laawol ndiin woni nanoobe ngol, de Ibiliisa wara, itta ngol e ɓerde mubben taa ngoondina de kisa. ¹³ Ngondi dow korokaaye ndiin woni nanoobe ngol, njaɓɓoroo ngol seyo, de ɓe ngalaa dadi ley maggol. Wakkati seeda tan ɓe ngoondinta. Nde ndaartindagol wari fuu, ɓe njoppan. ¹⁴ Caamundi ley kebbe ndiin woni nanoobe konngol ngool, ammaa ley mawnugol mubben ndeen kaɓɓu-ko'u e jawdi e mbelirka adunaaru ɓillan dum'en, kunngoo rimude. ¹⁵ Ammaa do aawdi ndiin saami e leydi lobbiri doon, been ngoni naniroobe konngol ngool ɓerde belde laabude. Ley tinnitaare ɓe tiigoo ngol faa ngol rima.

Banndol dow lampaal

(Marku 4.21-25)

¹⁶ —Fay gooto huɓɓataa lampaal de hippa dum tummbude naa soorna dum ley leeso. Ko wadata dey, ɓilan ngal faa ngal yaynana naatoobe. ¹⁷ Sabo walaa fuu ko suudii ko funtintaake, walaa ko suudii du ko annditataake, wurtinee yaasin. ¹⁸ Ndelle, tinnee

* 8:10 Esaaya 6.9.

no nanirdon ni, sabo neddo fuu jogiido paamal† dow laamu Laamdo, beydante. Ammaa mo walaa paamal oon, fay ko miilata ina jogii duum, teetete.

*Minyiraaɓe Iisaa e inna muudum
(Matta 12.46-50, Marku 3.31-35)*

¹⁹ Inna Iisaa e minyiraaɓe muudum ngari to muudum, de ɓe mbaawaay battaade dum saabe jamaa. ²⁰ O haalanaa inniiko e minyiraaɓe makko ina ndarii yaasin, ina njidi yi'ude mo. ²¹ De o jaabii, o wi'i:

—Inna am e minyiraaɓe am wo nanoobe haala Laamdo, de downtanoo ka ɓeen.

*No Iisaa darniri henndu
(Matta 8.23-27, Marku 4.35-41)*

²² Nyannde gomma Iisaa e taalibaaɓe muudum naati laana. O wi'i ɓe:

—En peyyita, njehen gere ooto maayo ngo.

Be ndunnyi. ²³ Ko ɓe peyyitata duum, o daanii. Wakkati oon, henndu mawndu ummii dow maayo, ndiyam ina naata laana kaan faa ka nesi yoolaade. ²⁴ Be battitii, iɓe pindina mo iɓe mbi'a:

—Joomii amin, joomii amin, inani miden kalka!

O fini, o sappani henndu e bempeyye deen e semmbe, de dum fuu dum darii, dum deyyinii. ²⁵ Ndeen o wi'i ɓe:

—Toy goondinal mon woni?

Be kuli, dum haaynii ɓe, iɓe mbi'undura:

—O wo moy ndelle? Imo yamira fay keni e ndiyam de dum fuu idum downtanoo mo!

*No Iisaa dannirii gondudo e ginnaaji
(Matta 8.28-34, Marku 5.1-20)*

²⁶ Gada duum ɓe njottowii leydi Gerasa'en, kuccundurndi e leydi Galili.

²⁷ Nde o jippinoo laana kaan ndeen, gorko gondudo e ginnaaji jeyaado e wuro ngoon hawri e makko. Gorko oon wo joppudo kaddule muudum ko ɓooyi, o joodaaki ley wuro, imo woni ley caabeeje. ²⁸ Ko o yi'i Iisaa duum, o halɓi, o hippii yeeso muudum, o haali faa toowi, o wi'i:

—Iisaa, Bii Laamdo Toowdo, dume njiddaa wadude kam? Mido nyaage, taa torram.

²⁹ O wi'iri noon sabo Iisaa yamirii ginnaaru bonndu nduun wurtoo e makko. Kile keewde indu warti-wartinannoo e makko, indu nannga mo. Imo haɓɓirenoo callali, juude e koyde fuu, de imo taya di, ginnaaru nduun ina yaara mo ley ladde.

³⁰ Iisaa yami mo, wi'i:

—Noy mbi'etedaa?

O jaabii:

—Midɔ wi'ee Jamaa.

Sabo ginnaaji keewdi ina ngoni e makko.

³¹ Idi nyaagoo Iisaa taa yamira di di naatowa ley bunndu torra. ³² Tawi coggal girooji manngal ina dura dow waamnde doon. Ginnaaji diin njarii mo o acca di di naatowa e ley girooji diin. O acci di. ³³ Di njalti e neddo oon, di naati e ley girooji diin. Coggal ngaal fuu doggi, tellitii dow waamnde ndeen, naati maayo, yoolii.

³⁴ Nde duroobe ɓeen njiinoo ko wadi duum fu, ɓe ndoggi, ɓe kaalanowi dum yimɓe ngalluure ndeen e seraaji muudum.

³⁵ Been ngari ndaarude ko wadi duum. Nde ɓe njottinoo Iisaa ndeen, ɓe tawi gondunoodo e ginnaaji oon ina joodii dakkol makko, ina ɓornii kaddule, hakkil-lom wartii. De kulol nanngi ɓe. ³⁶ Yiinoobe dum ɓeen kaalani yimɓe no gondunoodo e ginnaaji oon danniraa. ³⁷ Yimɓe leydi Gerasa fuu njarii Iisaa dillana dum'en leydi muɓɓen, sabo kulol manngol nanngii dum'en. O naati laana, o dilli.

³⁸ Mo ginnaaji ndiiwaa e muudum oon, njarii Iisaa sanne, acca o jokka dum. Ammaa Iisaa yeccini mo, wi'i:

³⁹ —Hootu suudu maa, kaalanaa yimɓe maa ko Laamdo wadani maa.

O yehi, o gooyni e wuro ngoon fuu ko Iisaa wadani mo duum.

No Iisaa ummintiniri bii Jayrus e no danniri debbo nyawdo

(Matta 9.18-26, Marku 5.21-43)

⁴⁰ Nde Iisaa wartunoo ndeen, jamaa oon jakkitii dum, sabo yimɓe fuu ina ndoomunoo dum. ⁴¹ Wakkati oon, gorko bi'etedo Jayrus, hooreejo suudu waa-jordu, wari to makko, hippii dakkol koyde makko, njarii mo o wara suudu mum.

⁴² Biyum debbo bajjo, ina habda e yonki.

† 8:18 Paamalɔ ina yaada e goondinal omtoowal ɓernde joomum faa jaba goonga.

Duubi muudum na ngada hono sappo e didi.

E ley ko Iisaa yahata toon duum, yimbe na billi dum sanne. ⁴³ Debbo gooto, mo yiyam muudum taccataa ko wadata duubi sappo e didi, ina tawaa toon. O hantii jawdi makko fuu to sawroobe, ammaa fay gooto waawaay dannude mo. ⁴⁴ O yuuri gada Iisaa, o meemi kommbol saaya mum. Wakkati oon yiyam makko tacci. ⁴⁵ Iisaa wi'i:

—Moy meemi kam?

Fay gooto jaabaaki, de Piyeer wi'i:

—Joomam, hakkunde yimbe ngondaa, ibe billi ma.

⁴⁶ Iisaa wi'i:

—Goddo meemii kam, sabo mi maatii baawde njaltii e am.

⁴⁷ Nde debbo oon annditinnoo dum suudataako fu, wari ina diwna, hippii yeeso makko, haali hakkunde yimbe fuu ko wadi de meemi mo, e no dadiri wakkati gooto. ⁴⁸ Iisaa wi'i mo:

—Banndam debbo, goondinal maa dandani ma. Yahu e jam.

⁴⁹ O tilaaki haalde, faa goddo yuuri to wuro hooreejo suudu waajordu oon, wi'i dum:

—Biya heddaaki, taa tampin Moodibbo o katin.

⁵⁰ Ammaa nde Iisaa nannoo dum fu, wi'i hooreejo suudu waajordu oon:

—Taa hulu, goondin tan, biya oon dadan.

⁵¹ Nde o yottinoo suudu hooreejo oon fu, o accaay fay gooto naadda e makko, si wanaa Piyeer e Yuhanna e Yaakuuba e baaba suka oon e inna muudum. ⁵² Yimbe been fuu ina mboya suka oon, ina piira berde muuben mettorgal. O wi'i be:

—Taa mboyye sabo o maayaay, wo o daani tan.

⁵³ Ndeen be njalnorii mo, sabo ibe anndi o maayii. ⁵⁴ Iisaa nanngi junngo suka oon, banti daande muudum, wi'i:

—Suka, umma!

⁵⁵ Yonki makko warti, o ummii wakkati oon pay. Iisaa yamiri be kokka mo ko o nyaama. ⁵⁶ Dum haaynii saaraabe suka oon. O gongini be taa be kaalana fay gooto ko wadi duum.

9

No Iisaa nuliri taalibaabe muudum sappo e dido

(Matta 10.5-15, Marku 6.7-13)

¹ Iisaa noddi taalibaabe muudum sappo e dido been, hokki dum'en semmbe e baawde riiwude ginnaaji e dannude nyawuuji. ² O nuli be be ngooyna kabaaru laamu Laamdo, be ndanna nyawbe. ³ O wi'i be:

—Taa njaadee e fay huunde, wanaa sawru, wanaa mbasu, wanaa nyaamdu, wanaa buudi. Katin du taa adon saayaaji didi. ⁴ Galle mo njippidon fuu, keddodon doon faa nde ndilloton wuro ngoon. ⁵ Wuro fuu ngo on njaabbaaka e muudum, si odon mburtoo dum, pidon sollaare maabe wonnde e koyde mon, faa laatanoo be seedee e dow bonanda maabe.

⁶ Be ndilli, ibe ngada wuro e wuro, ibe mbaajoo Kabaaru Lobbo, ibe ndanna nyawbe wonbe ley nokkuuje deen fuu.

No kabaaru Iisaa wemmbiri Hirudus

(Matta 14.1-12, Marku 6.14-29)

⁷ Hirudus, laamiido oon, nde nannoo ko Iisaa wadi fuu, hakkillo mum jii6ii. Sabo wobbe ina mbi'a Yaayaa lootoowo lootagal batisima oon ummitii e maayde, ⁸ wobbe ina mbi'a annabi Iliyaasa 6angi, wobbe katin ina mbi'a gooto e annabaabe arandeebe been ummitii. ⁹ Hirudus wi'i:

—Mi tayii hoore Yaayaa. Moy woni o mo nanammi kabaaru muudum ga'udo hono noon?

Imo filoo yi'ude dum.

No Iisaa nyaamniri worbe ujunaaje njoyo

(Matta 14.13-21, Marku 6.30-44, Yuhanna 6.1-14)

¹⁰ Nulaabe been ngarti. Be kaalani Iisaa ko be ngadi duum fuu. O yaadi e maabe wuro wi'eteengo Baytisayda, o toowtidi e maabe. ¹¹ Jama'aaje deen nani dum, njokki mo. O jakkitii be, imo haalana be kabaaru laamu Laamdo, imo danna ley maabe haajaabe danneede. ¹² Naange fuddi hiirude. Sappo e dido been battitii mo, mbi'i mo:

—Mbi'aa jamaa o yaha ley gure e nokkuuje badiide, faa keba to njippoo e to nyaama, sabo do wo ladde bolde.

¹³ Ammaa o wi'i be:

—Onon e ko'e moodon, kokkee 6e ko 6e nyaama!

Be mbi'i mo:

—Buuruuje joy e liyyi didi tan min njogii, si wanaa min njaha, min coodanowa yimbe 6e fuu nyaamdu.

¹⁴ Sabo yimbe been ina ngada hono worbe ujunaaje njoyo baka rewbe e sukaa6e ngalaa. O wi'i taalibaa6e makko been:

—Njoyyiniree 6e feccere feccere, wootere fuu capande njoyo.

¹⁵ Be ngadiri noon, 6e njoyyini 6e fuu. ¹⁶ O hooyi buuruuje joy deen e liyyi didi diin, o tiggiti kammu, o yetti Laamdo. O heltii buuru oon e liyyi diin, o hokki taalibaa6e been peccana jamaa oon. ¹⁷ Be fuu 6e nyaami faa 6e kaari. Taalibaa6e been kawrunduri kelte keddiide deen, kebbini kandeeje sappo e didi.

No Piyeer seedorii Iisaa woni Almasiihu (Matta 16.13-20, Marku 8.27-30)

¹⁸ Nyannde gomma imo toowtidi e taalibaa6e makko, imo wada du'aare. O yami 6e, o wi'i:

—Moy jama'aaje mbi'ata ngonumi?

¹⁹ Be njaabii mo, 6e mbi'i:

—Wo66e ina mbi'a wo a Yaayaa lootoowo lootagal batisima. Wo66e du ina mbi'a wo a annabi Iliyaasa. Wo66e katin du ina mbi'a wo a gooto e annabaa6e arandee6e been ummitii.

²⁰ O yami 6e:

—Onon le, moy mbi'oton ngonumi?

Piyeer jaabii mo, wi'i:

—Wo a Almasiihu Laamdo!

²¹ O sappani 6e e semmbe taa 6e kaalana dum fay gooto.

No Iisaa haaliri dow maayde muudum e iirtagal muudum

(Matta 16.21-23, Marku 8.31-33)

²² O beydi, o wi'i:

—Ina tilsi Bii Neddo torree torraaji keewdi. Mawbe yimbe e almaami'en e janninoobe Tawreeta caloto mo. O warete, de nyannde tataberde o iirtoto.

No Iisaa jokkirtee

(Matta 16.24-28, Marku 8.34-9.1)

²³ Gada dum o wi'i 6e fuu:

—Muuydo jokkude kam fuu, sela ndaarude hoore muudum, hooya leggal muudum palaangal nyannde fuu, jokka kam.* ²⁴ Sabo muuydo dannude yonki muudum, mursan ki. Ammaa mursudo ki saabe am, dannan ki. ²⁵ Dume hebude adunaaru ndu fuu nafata neddo si halkii yonki muudum naa mursii hoore muudum? ²⁶ Cemtirdo kam, miin e haalaaji am fuu, miin Bii Neddo du, mi semtiran dum nde ngartidoymi e teddeengal am e teddeengal Baaba am e malleyka'en senii6e. ²⁷ Goonga kaalanammi on: yoga e wonbe do 6e maayataa, tawee nji'aay laamu Laamdo.

No alhaali Iisaa waylitorii

(Matta 17.1-8, Marku 9.2-8)

²⁸ Hono balde jeetati gada ko Iisaa haali haalaaji diin, o yaari Piyeer e Yuhanna e Yaakuuba dow waamnde faa o wada du'aare. ²⁹ Nde o du'otonoo ndeen, yeeso makko waylitii, kaddule makko ndawni far faa ina njalba. ³⁰ Inan worbe dido bangi, ina kaalda e makko. Wo Muusaa e Iliyaasa. ³¹ Be bangidi e darja mawdo, i6e kaala dow dillugol makko adunaaru ngol o badii tabintinde to Urusaliima ngool. ³² Tawi Piyeer e wondube e muudum been wo daanii6e doyingol teddungol. Kaa 6e pinii, 6e nji'i darja makko, 6e nji'i worbe dido wondube e makko been. ³³ Nde yimbe dido been ceedannoo e makko ndeen, Piyeer wi'i mo:

—Joomam, gonal amin do ina woodi. Accu min ndarna hukumuuji tati: aan gooto, Muusaa gooto, Iliyaasa du gooto.

O anndaa ko o haalata. ³⁴ Nde o haalanoo dum ndeen, ruulde wari, suddi 6e. Nde ruulde ndeen suddunoo 6e fu, taalibaa6e been kuli sanne. ³⁵ Daande yuuri e ley ruulde ndeen, wi'i:

—O woni Biyam cubaado. Kettindanee mo!

³⁶ Nde daande ndeen tilinoo fu, Iisaa kam tan tawaa toon. Taalibaa6e been cuudi kabaaru oon. Ley balde deen, 6e kaalanaay fay gooto ko 6e nji'i duum.

* **9:23** Maanaa hooyude leggal palaangal woni anniyaade mursude yonki muudum hono no Iisaa ni.

No Iisaa selliniri suka gondudo e ginnaaru

(Matta 17.14-18, Marku 9.14-27)

³⁷ Jaango majjum, nde 6e njippinoo waamnde ndeen, jamaa keewdo jakkitii mo. ³⁸ E ley jamaa oon, gorko gooto yeewnii, wi'i:

—Moodibbo, mido nyaage, tinna ndaaranam biyam gorko, sabo kam tan ngoodumi. ³⁹ Ginnaaru ina nannga mo, o feekoo wakkati gooto, imo diwna faa hunduko makko wurtina nguufo. Ndu yoppataa mo si wanaa terde makko fuu nawnoo. ⁴⁰ Mi nyaagake taalibaa6e maa been ndiwa ndu, de 6e kunnngii.

⁴¹ Iisaa jaabii, wi'i:

—Hey jamaanu bondo mo walaa goondinal. Faa ndey ngondammi e moodon? Faa ndey keddotoomi munyande on? Waddanam suka maa o do!

⁴² Nde suka oon warannoo ndeen, ginnaaru nduun li6i dum e leydi, heddiina diwnina dum. Ndeen Iisaa sappani ginnaaru nduun e semmbe, danni suka oon, hokkiti dum baaba muudum. ⁴³ Dum haaynii yim6e been fuu sanne saabe baawde Laamdo mawde deen.

No Iisaa haaliri dow maayde muudum e ummitagol muudum

(Matta 17.22-23, Marku 9.30-32)

E ley ko jamaa oon fuu haaynaa e golle Iisaa duum, o wi'i taalibaa6e makko been:

⁴⁴ —Onon le, omtee noppi mon, nanon ko kaalammi: Bii Neddo wattete e juude yim6e.

⁴⁵ Ammaa 6e paamaay haala kaan, maanaa makka ina suudanii 6e, faa 6e kunnngii annditinde ka. Be kulii yamtindaade mo dow makka du.

Haala burdo teddude

(Matta 18.1-5, Marku 9.33-37)

⁴⁶ Ndeen taalibaa6e been ina njeddun-dura moy 6uri teddude hakkunde mu6ben.

⁴⁷ Iisaa annditi ko 6e miilotoo ley berde ma6be. O hooyi cukalel, o darni ngel dakkol makko, ⁴⁸ o wi'i 6e:

—Neddo fuu ja6biido cukalel ngel e innde am, wo miin ja6bii. Ja6biido kam du, ja6bake Nuldo kam. Sabo burdo

famdude hakkunde moodon fuu, kam woni teddudo.

Haala mo salaaki en fuu ina wondi e meeden

(Marku 9.38-40)

⁴⁹ Yuhanna haali, wi'i:

—Joomam, min nji'ii gorko gooto ina ri-wra ginnaaji e innde maa, de min kadi mo, sabo o waldaa e meeden.

⁵⁰ Iisaa wi'i mo:

—Taa kadee mo dum, sabo mo salaaki on fuu ina wondi e moodon.

No wuro wooto salorii Iisaa

⁵¹ Nde wakkati yeentugol Iisaa dow kammu 6adino fu, siini yahan Urusali-ima, ⁵² nuli nulaa6e ardoo dum. Nulaa6e been naati ley wuro Samariyankoo6e wooto faa cegilanoo mo weerdude. ⁵³ Ammaa wuro ngoon ja6baaki mo, sabo Urusaliima o fa'i. ⁵⁴ Nde Yaakuuba e Yuhanna nji'unoo dum ndeen, mbi'i:

—Joomii amin, yalla ada yidi min njamira yiite yuura dow kammu wula 6e naa?

⁵⁵ Ndeen Iisaa hucciti e ma6be, feli 6e.

⁵⁶ Caggal duum 6e njehi wuro wonngo.

No yim6e mbiiri njokkan Iisaa

(Matta 8.19-22)

⁵⁷ E ley jahaangal ma6be ngaal, goddo wi'i mo:

—To njahataa fuu mi jokkete.

⁵⁸ Iisaa wi'i mo:

—Baagaaji† ina njogii gayde, pooli du ina njogii cuudi, ammaa Bii Neddo walaa fay nokku do fukkina hoore muudum fowta.

⁵⁹ O wi'i goddo katin:

—Jokkam!

Oon jaabii mo, wi'i:

—Joomam, accu mi yaha mi uwowa baaba am tafon.

⁶⁰ Iisaa wi'i mo:

—Accu maay6e uwa maay6e mu6ben. Aan kaa, yahu mbaajodaa kabaaru laamu Laamdo.

⁶¹ Goddo katin wi'i mo:

—Joomam, mi jokkete, de accu mi waynowoo yim6e am tafon.

⁶² Iisaa jaabii mo, wi'i:

—Neddo fuu nanngudo jalo sari de na yeeyoo, walaa ko nafata ley laamu Laamdo.

† 9:58 Waagaaru ina wi'ee junkuuru du.

10

No Iisaa nuliri taalibaaḅe capandē njeddo e dido

¹ Caggal duum, Iisaa subii katin capandē njeddo e dido, nuldi ḅe dido dido, ḅe ardoo dum e wuro fuu e nokku fuu to o anniyii yaade, kanko e hoore makko. ² O wi'i ḅe:

—Gese ḅenndude ina keewi, ammaa tayooḅe keewaa. Ndelle, ḅaaree Jom tayri nulda tayooḅe ley gese muudum deen. ³ Njehee. Si goonga mido nula on hono wo on ḅiḅḅe baali hakkunde pobbi. ⁴ Taa kooyee dannga, naa mbasu, naa pade. Taa njowton fay gooto e dow laawol. ⁵ Galle mo naatoton fuu, njowton joomum tafon, mbi'on: «Wo jam wonda e galle o!» ⁶ Si neddo jom jam na woni doon, du'aare mon hewtan dum. Ammaa si walaa, du'aare mon wartan e moodon. ⁷ Njippodon e galle oon. Ko ḅe kokki on fuu nyaamon, njaron, sabo golloowo ina haandi e njobdi muudum. Taa ngadon naata-wurtoo ley galleeji. ⁸ Wuro fuu ngo naatudon, si on njaḅḅaama, nyaamon ko kokkadon fuu. ⁹ Ndannon nyawḅe wonḅe doon, mbi'on yimḅe wuro ḅeen: «laamu Laamdo ḅadake on.» ¹⁰ Wuro fuu ngo naatudon, si on njaḅḅaaka ley maggo, mburtodon e laabi mum, mbi'on: ¹¹ «Min pidḅanii on fay colla wuro moodon takkudo e koyde amin. Ammaa anndee: laamu Laamdo ḅadake.» ¹² Mido haalana on: Nyannde darngal, jukkungo wuro ngoon ḅuran ngo Sodoma ngoon bonde.

No Iisaa feliri gure caliide tuubude (Matta 11.20-24)

¹³ Bone woodanii ma, aan Korasin! Bone woodanii ma, aan Baytisayda! Sabo si kaayefiiji gadanoodi e ley moodon diin ngadanooma Tirus e Sidon fu, tawete wonḅe toon ḅeen tuubiino law. Tawete ḅe ḅornakeno tekke bootooji, ḅe njoodakeno ley ndoondi, faa ḅe kolla ḅe tuubii. ¹⁴ Saabe duum, nyannde darngal, jukkungo moodon ḅuran ngo Tirus e Sidon ngoon bonde. ¹⁵ Aan du Kafarnahum, ada miiloo a toownete faa yaha kammu naa? A leeyinte faa kettaa ley maayḅe.

¹⁶ O haalani taalibaaḅe makko katin:

—Kettindaniido on fuu, miin hettindanii. Calaniido on fuu, miin salanii. Calaniido kam fuu, salanake Nuldo kam oon du.

¹⁷ Capandē njeddo e dido ḅeen ngartidi e seyo, mbi'i:

—Joomii amin, fay ginnaaji bondi diin dōwtanake min saabe innde maa.

¹⁸ O wi'i ḅe:

—Mi yi'ii Seydaani ina yuura dow kammu, ina saama hono mayyere.

¹⁹ Nanee, mi hokkii on baawde yaaḅude bolle e jahe, mi hokkii on jaalaade baawde ganyo fuu. Huunde fuu torrataa on fes.

²⁰ Ammaa taa ceyoree ko ginnaaji dōwtanii on duum. Ceyoree ko inde mon mbinndaa dow kammu duum.

Haala seyo Iisaa

(Matta 11.25-27, 13.16-17)

²¹ Wakkati oon, Ruuhu Ceniido hebbini Iisaa seyo. Iisaa wi'i:

—Baaba, jom kammu e leydi, mi yettii ma, sabo a suudii kulle de jom'en hakkillo e jom'en anndal, de ḅanginandaa de cukaloy. Ayyo, noon jaati Baaba, sabo duum weli maa. ²² Baaba am wattii huunde fuu ley junngo am. Fay gooto anndaa Biddo si wanaa Baabiiwo. Fay gooto anndaa Baabiwo du si wanaa Biddo, e mo Biddo oon muuyi ḅanginande.

²³ Ndeen Iisaa hucciti e taalibaaḅe ḅeen, haalani dum'en kam'en tan, wi'i:

—Barke woodanii gite jiide ko nji'oton duum! ²⁴ Sabo mido wi'a on, annabaaḅe heewḅe e kaanankooḅe heewḅe na njidunoo yi'ude ko nji'oton duum, de ḅe nji'aay. Iḅe njidunoo nanude ko nanoton duum, de ḅe nanaay.

Banndol dow Samariyanke lobbo

²⁵ Ndeen, jannginoowo Tawreeta gooto ummii faa ndaartindoo mo, wi'i:

—Moodibbo, noy kaanumi wadude faa mi heḅa nguurndam nduumiidam?

²⁶ Iisaa jaabii mo, wi'i:

—Dume winndaa ley Tawreeta? Dume njanngataa ley toon?

²⁷ Jannginoowo Tawreeta oon jaabii, wi'i:

—Njidiraa Laamdo, Joomiraado maa e ḅernde maa fuu e yonki maa fuu e semmbe maa fuu e hakkillo maa fuu. Njidiraa gondo maa no njidirdaa hoore maa ni.

²⁸ Iisaa wi'i mo:

—Jaabu maa o woodii. Wadu noon, ndeen a wuuran!

²⁹ Kaa jannginoowo Tawreeta oon ina yidi heedude e goonga, wi'i mo:

—Moy woni gondo am?

³⁰ Iisaa jaabii mo, wi'i:

—Gorko gomma yuuri Urusaliima, ina yaha Yeriko, hawri e yanooɓe. Be ɓorti mo, ɓe piyi mo faa ɓe mbayri mo imo ɓadii maayde. ³¹ Tawi almaami gooto ina wara dow laawol ngool. Nde o yi'unoo janaado oon ina waalii doon fu, o wosii dum, o faltii. ³² Noon Lewinke gomma du wari nokku oon. Nde yi'unoo mo fu, wosii mo, faltii. ³³ Ammaa Samariyanke jahoowo wari to makko, yi'i mo, yurmii mo, ³⁴ ɓattii mo, sawriri barme makko deen nebbam e cabijam, fili dum leppi. Caggal duum, o waddini dum araawa makko, o yaari dum nokkuure to weerɓe njippotoo, o hinnii dum. ³⁵ Jaango majjum, o itti buudi cardidi, o hokki jom weerdude oon, o wi'i dum: «Hinna mo. Si o nyaamii ko ɓuri dum, nde ngartumi fu, mi yobete.»

³⁶ Nde Iisaa hantunoo banndol ngol ndeen, wi'i:

—E miilo maa, moy e tato ɓeen laatii gondo janaado oon?

³⁷ Jannginoowo Tawreeta oon jaabii, wi'i:

—Jurmiido mo oon.

Iisaa wi'i mo:

—Aan du, yahu, wadoy hono noon!

No Iisaa jipporii to Marta e Mariyama

³⁸ E jahaangal maɓɓe ngaal, Iisaa fanti wuro wooto, de debbo bi'eteedo Marta jip-pini dum. ³⁹ Marta ina woodi minyiiwo bi'eteedo Mariyama. Oon ina joodii dakkol koyde Iisaa, ina hettindii haala muudum. ⁴⁰ De Marta le, golleeji muudum keewdi diin tan ngoni e hakkillo muudum, wari, wi'i:

—Joomam, a hillaaka ko minyam o yop-pidi kam e golleeji di duum naa? Wi'u mo, o walla kam!

⁴¹ Iisaa jaabii mo, wi'i:

—Marta, Marta, ada tampina hoore maa e kujje keewde, ada jiiɓa hakkillo maa.

⁴² Ammaa huunde wootere tan woni ko

haani. Ko Mariyama subii duum wo ngedu lobbu, o teetataake dum du.

11

No Iisaa jannginiri taalibaabe muudum no du'ortee

(Matta 6.9-13, 7.7-11)

¹ Nyannde gomma, Iisaa ina du'oo e nokku gomma. Nde o tilinoo ndeen, gooto e taalibaabe makko ɓeen wi'i mo:

—Joomii amin, janngin min no min ndu'ortoo, hono no Yaayaa jannginiri taalibaabe muudum noon.

² O wi'i ɓe:

—Nde ndu'otodon fuu, mbi'on:

«Baabiiwo, innde maa laatoo seniinde, laamu maa wara.

³ Kokkoraa min nyannde fuu nyaamdu heyooru min.

⁴ Njaafonodaa min hakkeeji amin, sabo minen du miden njaafoo wadoobe min hakkeeji fuu.

Taa accu min njarribee.»

⁵ O wi'i ɓe katin:

—Si gooto mon yehii to yigoo muudum hakkunde jemma, wi'ii dum: «Yigoo am, nyamlam buuruuje tati, ⁶ sabo yigoo am gondo e laawol jippake wuro am, de mi walaa ko mi hokka dum», ⁷ yalla yigoo maa oon jaabete ley galle toon, wi'e: «Taa torram, sabo dammbugal ngal sokaama, miin e sukaaɓe am du min puklake, mi waawaa ummaade faa mi hokke fay hu-unde?» ⁸ Mido wi'a on, fay si o ummaaki o hokkire saabe wo a yigiiko, o ummoto, o hokke haddi ko kaajadaa duum, taa o hersa. ⁹ Miin, mido wi'a on: ɗaaree, on keban. Pilee, on njiitan. Calminee, on omtante. ¹⁰ Sabo ɗaariido fuu heban. Piliido fuu yiitan. Calmindu fuu omtante. ¹¹ Moy e moodon woni baabiiwo mo ɓiyum ɗaarotoo liingu, de hokka dum mboddi? ¹² Naa ɗaroo dum ɓoccoonde, de hokka dum yaare? ¹³ Ndelle no mbonirdon nii fuu, odon anndi no kokkirton ɓiɓɓe moodon kulle lobbe, sakko Baaba moodon gondo dow kammuuli. ɗaariido mo fuu, o hokkan dum Ruuhu Ceniido.

No Iisaa riwrata ginnaaji e Baawde Laamdo

(Matta 12.22-30, Marku 3.20-27)

¹⁴ Nyannde gomma, Iisaa ina riiwa ginnaaru muumdinndu goddo. Nde ginnaaru nduun wurtinoo ndeen, muumo oon fuddi haalude. Dum haaynii jama'aje deen.

¹⁵ De wo66e ma66e ina mbi'a:

—Wo e baawde Beeljebul, hooreejo ginnaaji oon, o riiwrata ginnaaji.

¹⁶ Wo66e ɲaarii mo maande yuuroore dow kammu faa ndaartindoo mo. ¹⁷ Kanko le, imo anndi miilooji ma66e, o wi'i 6e:

—Laamu fuu pecciingu ina habda, halkan. Katin du, si galle feccake na habda fu, cankitoto.* ¹⁸ Si Seydaani e hoore mum feccake fu, noy laamu mum heddortoo? Mido wi'a on dum saabe ko mbiidon wo e baawde Beeljebul ndiiwrammi ginnaaji duum. ¹⁹ Si tawii miin mido riiwra ginnaaji e baawde Beeljebul, jokku6e on 6een le, moy ndiiwrata di? Ndelle golle ma66e jaati kollata on ngalaa e goonga! ²⁰ Ammaa si tawii junngo Laamdo ndiiwrammi ginnaaji, dum ina holla laamu Laamdo warii to moodon. ²¹ Gorko jom semmbe tiigiido kabitirde, si haybii galle mum, jawdi mum reenoto. ²² Ammaa si burdo dum semmbe warii to muudum, jaalake dum fu, teetan dum kabitirde mum de yownoo hoolaare muudum dow mu66en deen, fecca jawdi muudum ndiin e wo66e. ²³ Mo waldaa e am fuu, wo ganyo am. Mo wallataa kam mi hawrundura fuu, wo cankitoowo.

*Haala yeccagol ginnaaru
(Matta 12.43-45)*

²⁴ Si ginnaaru wurtake e neddo fu, ndu yiiltoyto e nokkuuje joorde indu filoo do ndu ɲootta, de ndu hebataa. Ndeen ndu wi'an: «Mi yeccoto suudu am ndu eggunoomi e muudum nduun.» ²⁵ Nde ndu warti fu, ndu tawan suudu nduun fiisaama, moyyinaama. ²⁶ Ndeen, ndu yahan, ndu waddowa ginnaaji jeddi burdi ndu bonde. Di naata, di koda ley toon. Nii cakitte neddo oon burdata arande muudum bonde.

Haala burdo hebude barke

²⁷ Nde o haalannoo dum ndeen, debbo gooto ley jamaa oon yepti daande muudum, wi'i:

—Barke woodanii debbo deedudo ma mo muynudaa!

²⁸ Ammaa Iisaa jaabii, wi'i:

—Nanoo6e haala Laamdo de njokki ka 6een, kam'en 6uri hebude barke!

No yim6e pilorii maande

(Matta 12.38-42, Marku 8.12)

²⁹ Wakkati mo jama'aje deen 6illunduri e makko ndeen, o fuddi wi'ude:

—Yim6e jamaanu o 6een wo yim6e bon6e. I6e piloo maande, de 6e kokkataake si wanaa maande annabi Yuunusa ndeen. ³⁰ Sabo no Yuunusa laatoranii Niniwenkoobe maande ni, hono noon Bii Neddo du laatorantoo yim6e jamaanu o maande. ³¹ Nyannde darngal, kaananke debbo leydi hordoore ummodoto e wor6e jamaanu o, hiitodoo e mu66en, de liba dum'en. Sabo o yuwii faa hoore leydi, o warii faa o hettindoo haalaaji Suleymaana kebbinaadi hakkilantaaku. Haya, burdo Suleymaana ina do! ³² Yim6e Niniwe du ummodoto e yim6e jamaanu o nyannde darngal, kiitodoo e mu66en, liba dum'en. Sabo 6e tuubii gilla nde 6e nannoo waaju Yuunusa ndeen. De inan, burdo Yuunusa ina do!

*Bannol annoora banndu
(Matta 5.15, 6.22-23)*

³³ —Fay gooto hu66ataa lampal, de suuda dum naa hippa dum kaakol. Ko wadata dey, ngal 6ilete, faa ngal yaynana naatoobe. ³⁴ Gite maa ngonni lampal banndu maa. Si gite maa ina mboodi, banndu maa fuu heewan annoora. Ammaa si de mboodaa, banndu maa fuu heewan nimre. ³⁵ Ndelle, haybu, taa annoora gondo e maada oon ni66a. ³⁶ Sabo si banndu maa fuu heewii annoora, tawa faa'e e mayru walaa e nimre, ndu fuu ndu heewan annoora hono no lampal yaynirante noon.

*No Iisaa feliri Farisa'en e jannginoobe
Tawreeta*

(Matta 23.1-36, Marku 12.38-40, Lukka 20.45-47)

³⁷ Nde Iisaa tilinoo haalde ndeen, Farisaajo gooto noddii dum faa wottodoo e muudum. O naatowi, o joodii faa o nyaama. ³⁸ Farisaajo oon, dum haaynii

* **11:17** Timmoode aayaare nde ina waawi fiirtireede: Laamu fuu pecciingu ina ha6a, halkan, cuudi maggu fuu bo66oto.

dum nde yi'unoo o fuddii nyaamude tawi o lootaay juude makko. ³⁹ De Iisaa wi'i mo:

—Onon Farisa'en, odon lawya caggal kore e caggal kaake, tawee le, berde moodon ina keewi nguyka e bonanda! ⁴⁰ Onon majjuɓe! Wanaa Tagudo dow oon tagi ley du naa? ⁴¹ Cakkee ko woni ley kore e kaake deen. Ndeen, ko heddii duum fuu laatanto on ko laabi.

⁴² Bone woodanii on, onon Farisa'en! Sabo odon ittana Laamdo jakka naanaa e jakka haako lekkoy ngokkoy e ko aawoton fuu. Kaa odon kuyfini dartaare, odon kuyfini yidde Laamdo. Wo kanjum kaannodon wadude tawee on njoppaay ko heddii duum. ⁴³ Bone woodanii on, onon Farisa'en! Sabo odon njidi joodaade nokkuuje teddude ley cuudi baajordi, odon njidi salmineede e nokkuuje de yimbe keewi. ⁴⁴ Bone woodanii on! Sabo odon nanndi hono caabeeje de ngalaa maande, de yimbe njahata dow muɓben, tawee anndaa.

⁴⁵ Gooto e jannginooɓe Tawreeta jaabii Iisaa, wi'i:

—Moodibbo, no kaalirtaa ni, na huyfina min, minen du.

⁴⁶ O jaabii, o wi'i:

—Onon jannginooɓe Tawreeta du, bone woodanii on! Sabo odon ndonnda yimbe donje teddude, tawee onon e ko'e mon, on meemirtaa de fay e hoore honndu moodon. ⁴⁷ Bone woodanii on, sabo odon moyyintinoo caabeeje annabaaɓe ɓe maamiraabe mon mbarnoo been. ⁴⁸ Ndelle odon ceedoo golle maɓɓe deen ina mbeli on. Sabo kambe, ɓe mbarii annabaaɓe, onon du, odon moyyintinoo caabeeje muɓben! ⁴⁹ Dum le, Laamdo hakkilanteejo wi'i: «Mi nuldan ɓe annabaaɓe e nulaabe, ɓe mbara yoga, ɓe torra yoga.» ⁵⁰ Dum wadi de yiyam annabaaɓe ndufaadam gilla e fuddoode adunaaru daam, ina yomnitoree e yimbe jamaanu o, ⁵¹ gilla e yiyam Haabiila faa e yiyam Jakariyaa baraado hakkunde hirsirde e suudu dewal mawndu nduun. Mido haalana on goonga: dum fuu dum yomnitorte e jamaanu o. ⁵² Bone woodanii on, onon jannginooɓe Tawreeta! Sabo on teetii cokitirgal anndal. Onon e ko'e mon on naataay, de yiduɓe naatude been du, on accaay naata.

⁵³ Nde Iisaa dillunoo doon, jannginooɓe Tawreeta e Farisa'en ina bernani dum sanne sanne. Ibe yama mo kulle keewde, ⁵⁴ heddii ibe tuufa mo faa ɓe keɓa e hunduko makko ko ɓe nanngira mo.

12

Haala kulol Laamdo (Matta 10.26-31)

¹ Wakkati oon yimbe ujunaaje sowre kawriti faa ina njaaɓundura. Ndeen Iisaa wi'i taalibaaɓe mum been:

—Ndeentee e rabilla Farisa'en, dum woni naafikaare. ² Walaa fuu ko suddii ko sud-ditataake, walaa ko suudii ko ɓangintaake. ³ Dum wadi huunde fuu ko kaaldon ley nimre nanete ley annoora. Katin du ko cowndidon ley cuudi ommbaadi fuu, gooynete faa dow cuudi.

⁴ Mido haalana on, onon yigiraabe am: taa kulee warooɓe ɓanndu de walaa fuu ko mbaawi gada duum. ⁵ Mi hollan on mo kaandon hulde: kulon baroowo neddo, jogiido baawde nannude dum ley jahan-nama. Goonga, mido wi'a on: oon kaandon hulude! ⁶ Wanaa pooloy njoyoy ina coottee buudi didi tan naa? Ammaa fay e noon, Laamdo yeggitataa fay gootel e makkoy. ⁷ Ko ɓuri noon du, fay ngaasa ko'e moodon fuu limaama faa laabi. Ndelle, taa kulee, sabo odon ɓuri pooli keewdi teddude.

Haala jabande Almasiihu yeeso yimbe (Matta 10.32-33, 12.32, 10.19-20)

⁸ Mido wi'a on: neddo fuu jabando kam yeeso yimbe, miin Bii Neddo du mi jaban dum yeeso maleyka'en Laamdo. ⁹ Ammaa caliido kam yeeso yimbe, salete yeeso maleyka'en Laamdo. ¹⁰ Neddo fuu kaaldon ko boni e dow Bii Neddo, ina waawi yaafeede. Ammaa mbonkiido Ruuhu Ceniido yaafataake. ¹¹ Nde yimbe njaari on to cuudi baajordi naa yeeso hooreeɓe naa laamiibe taa mbemmedon ko njaabotonon, naa ko kaaloton, ¹² sabo Ruuhu Ceniido anndinan on wakkati oon ko kaandon haalde.

Bannodol dow jom jawdi pamaro hakkillo

¹³ Goddo ley jamaa oon wi'i:

—Moodibbo, wi'u mawnam o hokka kam ngedu am e ndongu amin.

¹⁴ O jaabii dum, o wi'i:

— Hey gorko, moy wadi kam carotoodo mon naa peccoowo jawdi mon?

¹⁵ O wi'i jamaa oon:

— Tinnee ndeentee e eelgal* jawdi fuu, sabo wanaa jawdi wuurnata neddo, fay si tawaa wo jom jawdi.

¹⁶ O banndani 6e banndol, o wi'i:

— Jom jawdi gomma, gese muudum mboodiino sanne. ¹⁷ Imo miiloo e hoore makko: «Noy ngadammi? Sabo mi walaa fuu do mi resa nyaamri am ndi. ¹⁸ Ayyo, nii ngadammi: mi li6an beembe am deen, mi nyi6a godde burde de manngu, mi resa nyaamri am ndi e jawdi am fuu toon.

¹⁹ De mi wi'a e hoore am: A he6ii jawdi mbaawndi jogaade ma duubi keewdi. Fowtu, nyaamaa, njaraa, mbeltodaa.» ²⁰ Ammaa Laamdo wi'i mo: «Aan pamdu6o hakkillo! Yonki maa ittete e jemma o. Moy adata ko paggidaa duum?» ²¹ Nii woni sifa neddo fuu pagganiido hoore muudum jawdi, de wanaa jom jawdi yeeso Laamdo.

Haala hoolaade Laamdo (Matta 6.25-34)

²² Ndeen o wi'i taalibaabe makko been:

— Dum wadi mido wi'a on: taa nguurndam mon ha66a on ko'e e ko nyaamoton. Taa 6alli mon du ka66a on ko'e e ko 6ornotodon. ²³ Sabo nguurndam ina 6uri nyaamdu, 6anndu du ina 6uri koltal. ²⁴ Taykee dowdaake le: de aawataa, de tayataa, de ngalaa resirde, de ngalaa beembe, ammaa Laamdo ina nyaamna de. Onon, o6on 6uri pooli diin to woddi! ²⁵ Moy e moodon waawi beydude balde muudum fay nyalooma gooto saabe ka66u-ko'u muudum? ²⁶ Ndelle, si tawii on mbaawaa wadude fay hono dum e famdude, ko wadi o6on ka66i ko'e mon e dow ko heddi duum? ²⁷ Yeewee pinndiiji no mawnirta. Di tampataa, di mottataa. Ammaa mido wi'a on, fay Suleymana e darja muudum fuu holtiraay hono gootel e majji ni. ²⁸ Laamdo ina holtinira ni hudo wonko ley ladde hannden, faddeteeko e yiite jaango, sakko onon, onon famdu6e hoolaare! ²⁹ Taa kilnee filaade ko nyaametee e ko yaretee, taa dum ha66a on ko'e! ³⁰ Sabo kulle deen fuu, wo yim6e adunaaru pilotoo de. De

Baaba mon ina anndi o6on kaajaa de. ³¹ Ammaa pilodon laamu Laamdo, ndeen on beydante ko heddi duum.

Haala jawdi dow kammu (Matta 6.19-21)

³² Taa kulee, onon coggal pamaral, sabo Baaba moodon ina seyorii hokkude on laamu muudum. ³³ Connee jawdi mon fuu, cakkon. Moyyinanee ko'e mon danngaaji di mbonataa, njogodon jawdi ngonndi dow kammu ndi timmataa, ndi gujjo 6adataako, mooyu du bonnataa. ³⁴ Sabo do jawdi moodon woni fuu, doon berde moodon du ngonata.

Haala segilaniibe jakkitaade jom mu66en (Matta 24.45-51)

³⁵ —Ka66ee ka66ordi mon faa ngollon, ku66ee lampe mon. ³⁶ Laatee hono yim6e segilaniibe jakkitaade jom mu66en nde wartata weltaare 6angal, faa omtanon dum wakkati nde yottii salmini fu. ³⁷ Barke woodanii maccube 6e jom mu66en tawi ina kakkilani dum. Goonga kaalanammi on: o ha66oto ka66orgol makko saabe golle, o joyyina 6e faa 6e nyaama, o wara o gollana 6e. ³⁸ Si o wartii hakkunde jemma, naa hejjere fu, barke woodanii 6e o tawri noon been.

³⁹ Paamee dum do: si jom galle ina anndunoo wakkati mo gujjo warata, yoppataano o naata suudu muudum. ⁴⁰ Onon du, cegilee, sabo Bii Neddo waran e wakkati mo on miilaaki.

⁴¹ Piyeer wi'i mo:

—Joomam, banndol ngol le, wo minen tan kaaldataa naa yim6e fuu?

⁴² Iisaa jaabii, wi'i:

—Moy woni golloowo koolniido, jom hakkillo, mo joomum halfinta golloobe mum faa hokka 6e ngedu ma66e nyaamdu e wakkati kaando? ⁴³ Barke woodanii golloowo mo joomum warti, tawi ina wada noon. ⁴⁴ Goonga kaalanammi on: joomiiko oon halfinan mo jawdi muudum fuu. ⁴⁵ Ammaa si golloowo oon wi'ii ley bernde mum joomum oon 6ooyii wartaay, de fuddi ina fiya maccube e hor6e, ina nyaama ina

* **12:15** Maanaa eelgal do wanaa njaraade, wo muuyude naa suunaade ko jeyaa.

yara ina suloo, ⁴⁶ ndeen kaa, joomiiko wartan nyalooma mo o anndaa e wakkati mo o miilaaki. Joomiiko oon jukkoto mo jukkungo naawngo, watta mo hakkunde 6e ngoondinaay. ⁴⁷ Golloowo anndufo ko joomum yidi, de segilaaki, gollaay ko joomum yidi fu, fiyete boggi keewdi. ⁴⁸ Kaa mo anndaa ko joomum yidi, de wadi ko jeyi fiyeede, fiyete boggi seeda. Kokkaado ko duudi, yamete ko duudi. Kalfinaado ko heewi, yamete ko buri heewde.

No Iisaa laatorii sabaabu ceedaagu yimbe

(Matta 10.34-36)

⁴⁹—Mi warii faa mi fadda yiite e leydi ndi. Mido heppi nge hu66a law! ⁵⁰ Ina woodi lootagal batisima naawngal ngal loote-teemi. Mido torroo faa dum tabita! ⁵¹ Odon miiloo wo jam ngardumi adunaaru naa? Wanaa! Mido wi'a on: ko ngardumi dey, wo senndude. ⁵² Gilla joonin yimbe njoyo wondube ley wuro wooto ceedan, tato kabdan e dido, dido kabdan e tato. ⁵³ Baaba habdan e biyum gorko, biddo gorko du habdan e bammum, inna habdan e biyum debbo, biddo debbo du habdan e inna muudum, esiyo debbo habdan e dee biyum, dee biddo du habdan e esum debbo.

Haala senndude wakkatiiji

(Matta 16.2-3)

⁵⁴ Iisaa wi'i jama'aje deen katin:

—Si on nji'ii ruulde ina yuura gorgal tan, on mbi'an nde to6an. Laatorto hono noon du. ⁵⁵ Si henndu horoore wifii, on mbi'an wulan jaw. Dum laatorto noon du. ⁵⁶ Onon munaafiki'en! Odon mbaawi senndude alhaali leydi e kammu. Ko wadi de on mbaawaa senndude alhaaliiji jamaanu o?

No neddo haaniri rewritinde e gondo muudum

(Matta 5.25-26)

⁵⁷ Ko wadi on mbaawaa annditande ko'e mon ko fonnditii? ⁵⁸ Si ada yaada e kabdo maa faa cardowon, fila rewritinde e makko gilla e dow laawol, taa o yaare to carotoodo, de carotoodo oon hokke doomoowo kasu, de doomoowo oon du udde ley kasu. ⁵⁹ Mido haalane: abada

a wurtataako, si a yobaay ko ndewetedaa duum faa laabi.

13

Haala tuubugol e halkugol

¹ Wakkati oon, wob6e ngari kaalani Iisaa ko hewtii Galilinkoo6e wob6e. Be mbi'i Pilaatu* jillundurii yiyam mab6e e yiyam sadakaaji mab6e. ² Iisaa jaabii 6e, wi'i:

—Yalla odon miiloo kam6e buri luttude diina e Galilinkoo6e heddi6e been fuu naa? Odon miiloo wo saabe duum wadi de 6e torriraan noon naa? ³ Mido haalana on: wanaa noon. De si on tuubaay, on fuu hono noon kalkirton. ⁴ Odon miccoo yimbe sappo e njetto 6e suudu Silowam toowndu nduun saami dow mu66en faa maayi been. Yalla odon miiloo kam6e buri yimbe Urusaliima fuu junuuba naa? ⁵ Mido haalana on: wanaa noon. De si on tuubaay, on fuu hono noon kalkirton.

⁶ Ndeen o banndani 6e banndol ngol, o wi'i:

—Yibbi ngooti ina wonnoo ley ngesa neddo gomma. O wari borude ki, de o tawraay ki fay huunde. ⁷ O wi'i golloowo ngesa oon: «Nii woni duubi tati mido wara filaade 6i66e yibbi ki, de mi tawaay. Soppu ki! Ko wadi iki itta semmbe leydi ndi?» ⁸ Golloowo oon wi'i mo: «Joomam, accu ki do faa mawuuri. Do e ndeen, mi reman mi filtina ki, mi watta birgi. ⁹ Ina hasii ki riman do e mawuuri. Si ki rimaay du, coppaa ki.»

No Iisaa danniri debbo nyannde fowteteende

¹⁰ Nyannde fowteteende gomma, Iisaa ina waajoo ley suudu waajordu wooturu. ¹¹ Debbo gomma mo ginnaaru nyawni ko wadi duubi sappo e jeetati ina tawaa doon. O turiido tan, o waawaa dartaade fey. ¹² Nde Iisaa yi'unoo mo ndeen, noddi mo, wi'i mo:

—Banndam debbo, a dadii nyawu maa ngu.

¹³ Iisaa yowi juude mum dow makko, de wakkati gooto o dartii cet, imo yetta Laamdo. ¹⁴ De hooreejo suudu waajordu nduun na mettaa ko Iisaa danni goddo nyannde fowteteende duum, wi'i yimbe been:

* 13:1 Pilaatu wo hooreejo leydi Yahuudiya.

—Balde jeegom jeyde golleede ina ngoodi. E ley balde deen kaandon warude ndannedon, wanaa nyannde fowteteende.

¹⁵ Iisaa jaabii mo, wi'i:

—Onon munaafiki'en! Wanaa mono e moodon fuu ina haabita ngaari muudum naa araawa muudum nyannde fowteteende yarnowa dum naa? ¹⁶ Debbo o wo taan Ibrahiima, mo Seydaani haabiri duubi sappo e jeetati. Wanaa imo jeyi haabiteede nyannde fowteteende naa?

¹⁷ Nde o haalannoo dum ndeen, waybe mo been fuu cemti. De jamaa oon fuu ina ceyii e dow kaayeeffiji di o wadata diin.

Bannadol haala gabbel pamarel
(Matta 13.31-32, Marku 4.30-32)

¹⁸ Iisaa wi'i:

—Noy laamu Laamdo wa'i? Dume nanndinammi dum? ¹⁹ Laamu Laamdo ina nanndi e gabbel lekki mutaari ngel neddo hooyi, aawi ley sardiye muudum. Aawdi ndiin fudi, laatii lekki faa pooli piirooji nyi6i cuudi mu6ben e licce makki.

Bannadol haala rabilla
(Matta 13.33)

²⁰ O wi'i katin:

—Dume nanndinammi e laamu Laamdo? ²¹ Ina nanndi e rabilla mo debbo hooyi, diibunduri e etirde conndi tati mawde faa dum fuu dum yuufi.

Haala dammbugal paadungal
(Matta 7.13-14, 21-23)

²² Iisaa ina rewa ley galluuje e ley gure fuu, ina waajoo, ina fonndii Urusaliima.

²³ Neddo gomma yami mo:

—Joomam, yimbe seeda tan kisata naa?

O wi'i 6e:

²⁴ —Ndurwee naatiron dammbugal paadungal sabo mido wi'a on: heewbe tefan naatude, de kunngoo. ²⁵ Si jom galle oon ummake, sokii dammbugal muudum, tawi onon odon keddii yaasin, odon calma, odon mbi'a: «Joomii amin, omtan min», ndeen o jaaboto on: «Mi anndaa to njeyadon!» ²⁶ Ndeen, on puddan wiide: «Min nyaamdii e maa, min njardii e maa, a waajake dow laabi amin.»

²⁷ Ndeen o jaaboto on: «Mi anndaa to njeyadon. Mboddee kam, onon wadoobe

ko boni!» ²⁸ On mboyan, on nyeryunduran nyiye nde nji'oton Ibrahiima e Isiyaaka e Yaakuuba, kam'en e annabaa6e fuu ley laamu Laamdo, tawa onon on faddaa6e yaasin. ²⁹ Yimbe yuuran lettugal e gorgal, hordoore e sobbiire, njoodoo nyaamda ley laamu Laamdo. ³⁰ Goonga ni, sakitiibe wo6be ardoto, ardiibe wo6be du cakitoto.

No Iisaa woyri yimbe Urusaliima
(Matta 23.37-39)

³¹ Wakkati oon, Farisa'en wo6be ngari, mbi'i mo:

—Dillu do, njahaa e yaadu maa, sabo Hirudus kaananke oon ina muuyi warude ma.

³² O wi'i 6e:

—Njehee mbi'owee baagayel ngeel: «Ndaar, mi riiwan ginnaaji, mi dannan nyawbe hannden e jaango. De nyannde tataberde mi yottinan golle am. ³³ Ammaa ina tilsi mi yaha hannden e jaango e fa66i-jaango, sabo annabaa6e haanaa maayde si wanaa ley Urusaliima.»

³⁴ Kay Urusaliima, Urusaliima! Ada wara annabaa6e, ada warda nulaabe to maa kaaye! Kile keewde njidumi hawrundurde 6i66e maa hono no cofal hawrundurta coppo muudum ley bippee muudum ni. De on nja6aay. ³⁵ Paamon, Laamdo yoppidii on e suudu mon. Mido wi'a on: on nji'ataa kam katin si wanaa faa wakkati mo mbi'oyton: «Barke woodanii gardo e dow innde Joomiraado!»†

14

No Iisaa danniri gorko buutudo

¹ Nyalaande fowteteende gomma, Iisaa naatii suudu hooreejo Farisa'en gooto faa nyaama. Wonbe toon been ina taykoo mo. ² Gorko buutudo ina tawaa yeeso makko doon. ³ Iisaa haaldi e jannginoobe Tawreeta e Farisa'en, wi'i dum'en:

—Dannude nyawdo nyalaande fowteteende, ina dagii naa dagaaki?

⁴ De 6e keddii i6e ndeyyinii. Iisaa tuggi nyawdo oon, danni dum, de yoppi dum dilli. ⁵ Ndeen o wi'i 6e:

—Moy e moodon biyum naa ngaari mum saamata ley bunndu de hunngoo wurtinde

† 13:35 Jabuura 118.26.

dum law law, fay si dum nyalaande fowteende?

⁶ Be kunngii jaabaade fay huunde e dow majjum.

Haala subaade joonnde e noddude yimbe

⁷ Wakkati Iisaa yi'i noddaabe been ina cuboo nokkuuje burde teddude, o bann-dani be, o wi'i:

⁸ —Si a noddaama bangal fu, taa jooda e joonnde burnde teddude. Sabo burdo ma teddude ina waawi warude, ⁹ de noddudo ma oon wara, wi'e: «Hokku oodo joodorgal ngal!» Ndeen a semtan, kooyaa joonnde burnde leeyude ndeen. ¹⁰ Ammaa si a noddaama bangal fu, njoododaa to leeyi, faa noddudo ma oon wara, wi'e: «Yigoo am, hewtu dow to woodi toon!» Ndeen, dum laatante teddeengal yeeso joododiibe maa been fuu. ¹¹ Sabo mawninkiniido fuu, leeyinte, leeyinkiniido du teddinte.

¹² O wi'i noddudo mo oon du:

—Si ada nodda yimbe mbottaari naa hiraande, taa noddu yigiraabe naa banndiraabe naa sakiraabe naa hoddiibe maa jogiibe jawdi. Hasii be nodditete de dum laatoo njobdi maa. ¹³ Jonkaa si a wadii weltaare fu, noddaa talkaabe e woybe e bonnguuabe e wumbe. ¹⁴ Ndeen, a barkinte, sabo been ngalaa ko njobire. A yobete nyannde dartiibe ummintinaa.

*Banndol dow weltaare
(Matta 22.1-10)*

¹⁵ Gooto e nyaamoobe been, nde nannoo haala ka ndeen, wi'i mo:

—Barke woodanii nyaamoowo ley laamu Laamdo.

¹⁶ Iisaa wi'i mo:

—Gorko gomma wadii nyaamdu mawndu, noddi yimbe faa heewi.

¹⁷ Wakkati nyaamdu nduun segilinoo fu, o neli maccudo makko to yimbe been, wi'a: «Ngaree, nyaamduuji diin cegilaama.»

¹⁸ Be fuu, be puddi saloraade gooto gooto. Goddo maabe wi'i: «Mi soodii ngesa, ina tilsi mi yaha mi ndaarowa nga, mido njaare njaafodaa kam.» ¹⁹ Goddo du wi'i: «Mi soodii ga'i demooji sappo. Mi yahan mi ndaarowa di, mido njaare njaafodaa kam.» ²⁰ Goddo katin wi'i: «Mi banudo kesum, duum wadi de mi hebataa warude.»

* **14:27** Ndaaree Lukka 9.23.

²¹ Maccudo oon warti, haalani dum joomum. Oon berna, wi'i mo: «Yahu law ley nokkuuje e dow laabi ngalluure nde, ngaddaa talkaabe e woybe e wumbe e bonnguuabe.» ²² Maccudo oon warti, wi'i: «Joomam, ko mbiidaa duum fuu wadaama, de faa joonin nokkuure ina heddi.» ²³ Ndeen joomiiko oon wi'i mo: «Yahu dow laabi jaajudi e paadudi, ndooldaa yimbe ngara naata, faa suudu am ndu heewa. ²⁴ Sabo mido wi'a on: fay gooto e be noddunoomi been meedataa nyaamdu am ndu.»

*No neddo laatortoo taalibaajo Iisaa
(Matta 10.37-38)*

²⁵ Yimbe heewbe ina njaada e Iisaa. O hucciti e maabe, o wi'i be:

²⁶ —Gardo to am fuu, sanaa mi burana dum bammum e inna muudum e jom suudu muudum e sukaabe muudum e minyiraabe mum e mawniraabe mum, mi burana dum fay hoore muudum. Si wanaa noon fu, joomum waawaa laataade taalibaajo am. ²⁷ Katin du, mo wakkaaki leggal muudum palaangal de jokki kam fuu, waawaa laataade taalibaajo am.* ²⁸ Si won muuydo e moodon nyibude suudu toowndu, wanaa joomum joodoto tafon, hiisoo ko haajaa, de ndaara yalla na jogii ko tannyata ndu naa? ²⁹ Si wanaa noon, si joomum joyyinii de waawaay tannyude, jiido ndu fuu jalan dum, ³⁰ wi'a: «Neddo o fuddii nyibude, de hunngii tannyude!» ³¹ Katin, si kaananke yehii faa habdowa e kaananke goddo, wanaa o joodoto tafon o fonnda yalla worbe makko ujunaaje sappo been ina mbaawi habdude e jogiido worbe ujunaaje noogayo? ³² Si tawii o waawaa, o nulan yimbe to joomum gilla battaaki, faa jam wada hakkunde maabe. ³³ Hono noon, fay gooto moodon waawaa laataade taalibaajo am si yoppaay ko jogii fuu.

(Matta 5.13, Marku 9.50)

³⁴ Lamdam ina woodi, ammaa si dam selii lamsude, dume lamsinta dam katin?

³⁵ Walaa fuu ko dam nafata, wanaa e leydi, wanaa e birgi. Dam faddete yaasin.

Jom nowru nanooru fuu, nana.

15

Banndol dow mbaalu lallungu (Matta 18.12-14)

¹ Nanngooɓe lampo e luttuɓe woɓɓe fuu ina ɓadii mo faa kettindanoo mo. ² Farisa'en e jannginooɓe Tawreeta ina njormoo, ina mbi'a:

—Gorko o ina jaɓɓoo luttuɓe, ina nyaamda e muɓɓen!

³ Ndeen o bannani ɓe banndol ngol, o wi'i:

⁴ —Si gooto moodon ina jogii baali hemre, de ngootu lalli, wanaa yoppaŋ capande jeenay e jeenay diin fuu ley ladde, de filowoo lallungu nguun faa yiita dum naa?

⁵ Si o yiitii dum fu, o towiran dum seyo.

⁶ Nde o warti galle makko fuu, o noddan yigiraaɓe makko e hoddiiɓe makko, o wi'a dum'en: «Ceyodee e am, sabo mi yiitii mbaalu am lallunoongu.» ⁷ Midɔ haalana on: hono noon seyo laatortoo dow kammuuli si luttoowo gooto tuubii. Ingo ɓuri seyo capande njeenayo e njeenayo dartiiɓe ɓe kaajaaka tuubude.

Banndol dow mbuudu cardi lallungu

⁸ —Katin du, si debbo ina jogii buudi cardi sappo, de ngootu lalli fu, wanaa o huɓɓan lampal, o fiisoo galle oon, o filoroo hakkillo faa o yiita dum naa? ⁹ Nde o yiiti dum fu, o hawrunduran yigiraaɓe makko e hoddiiɓe makko, o wi'a: «Ceyodee e am, sabo mi yiitii mbuudu am lallunoongu.» ¹⁰ Midɔ haalana on: hono noon maleyka'en Laamɔ ceyortoo, si luttuɔ gooto tuubii.

Banndol dow biɗɗo majjuɗo

¹¹ Iisaa wi'i katin:

—Gorko gomma ina woodunoo ɓiɓɓe worɓe ɗiɗo. ¹² Minyiiwo oon wi'i bammum: «Baaba, hokkam ngedu am e jawdi ndi.» Ndelle, baabiiko oon fecci jawdi muudum ndiin hakkunde maɓɓe. ¹³ Faa wadi balde seeda, minyiiwo oon hawrunduri ko jogii fuu, dilli, yehi leydi mbodɗundi. Toon o bonniri ngedu makko nguun fuu e fijirde. ¹⁴ Nde o hantunoo ndi fuu ndeen, rafo bonngo wadi e leydi ndiin, o fuddi tampude. ¹⁵ O yehi o takkowii e gorko jeyaado e leydi ndiin. Oon nuli mo gese mum faa o duranowa dum girooji

muudum. ¹⁶ Imo muuyi nyaamude fay nyaamdu girooji diin, ammaa fay gooto hokkataa mo. ¹⁷ Ndeen hakkillo makko warti, o wi'i e hoore makko: «Gollanoobe baaba am nyaaman faa kedda, inani kam ɗo, mido maaya rafo. ¹⁸ Mi ummoto, mi hoota to baaba am, mi wi'a dum: Baaba, mi toonyake jom kammuuli, mi toonyake ma aan du, ¹⁹ mi haandaa e fay wi'eede ɓiya katin. Ndelle, jogoram hono wo mi gooto e gollooɓe maa been!» ²⁰ Jonle o ummii, o fonndii to baabiiko. Gilla imo woni to woddi, baabiiko oon haccii mo, yurmii mo sanne, doggi, gorfi mo, muccii mo. ²¹ Biɗɗo oon wi'i mo: «Baaba, mi toonyake jom kammuuli, mi toonyake ma, mi haandaa e fay wi'eede ɓiya katin!» ²² De baabiiko oon wi'i maccuɓe muudum: «Karee, ngaddowee saaya ɓurka fuu woodde ɓornon mo! Ngatton hootonnde e honndu makko, ngatton pade e koyde makko. ²³ Ngaddon ngaari payndi du, kirson dum faa nyaamen, mbeltoden! ²⁴ Sabo ɓiyam o, o maaynooɗo de o ummitii, o majjunooɗo de o yiitaa.» Nii ɓe puɗɗiri weltaare.

²⁵ Wakkati oon, biɗɗo mawniiwo oon ina woni ley ngesa. Nde wartannoo faa ɓadii wuro ndeen, nani jimi fiyo e dippaali. ²⁶ O noddi gooto e gollooɓe been, o yami dum ko woni duko ko. ²⁷ Oon wi'i mo: «Minya oon warti de bammaa hirsani mo ngaari payndi, sabo o wartii, imo reenii.»

²⁸ Ndeen mawniiwo oon tikki, salii naatude galle oon. Baabiiko oon wurtii, ina sura mo faa o naata. ²⁹ O jaabii baabiiko, o wi'i: «Ndaar, duubi keewɗi mido gollane, fay nde wootere mi salaaki yamiroore maa. Ammaa dum e laataade fuu, abada a hokkaay kam miin kaa fay damngel faa mi weltodoo e yigiraaɓe am. ³⁰ De ɓiya nyaamruɗo jawdi maa e rewɓe fijooɓe oon kaa, ko warti, a hirsanii dum ngaari payndi.» ³¹ Baabiiko wi'i mo: «Binngel am, abada enen ngondi, ko njeymi fuu, wo aan jeyi. ³² Ina haani ceyoden, mbeltoden. Sabo minya oon, o maaynooɗo de o ummitii, o majjunooɗo de o yiitaa.»

16

Banndol dow howruujo caruɗo

¹ Iisaa wi'i taalibaabe mum been katin:

—Jom jawdi gomma halfiniino howru-
ujo muudum jawdi. O haalanaa howru-
ujo oon ina bonna jawdi makko. ² O
noddi dum, o wi'i: «Ko nanumi e maada
duum wo dume? War, hiisa ko kalfinadaa
duum, sabo a waawaa halfineede katin.»
³ Howruujo oon wi'i e hoore muudum:
«Noy ngadammi? Sabo joomam ittan kam
e golle. Mi walaa semmbe remude, mido
semta njaaraade. ⁴ Ayyo! Mido anndi
no ngadammi, faa yimbe njaabitoo kam e
ley cuudi mubben si mi bortaama golle.»
⁵ Jonle o noddi be joomiiko rewata nya-
maale been, gooto gooto. O wi'i arandeejo
oon: «Noy foti joomam rewete?» ⁶ Oon
wi'i mo: «Paali hemre nebbam ndewe-
teemi.» Howruujo oon wi'i mo: «Hooyu
talkuru maa nyamaale, hara, jooda mbin-
ndaa capande joy.» ⁷ O wi'i goddo katin:
«Aan le, noy foti ndewetedaa?» Oon wi'i
mo: «Bootooji alkama hemre.» O wi'i oon:
«Hooyu talkuru maa nyamaale, mbinndaa
bootooji capande jeetati.» ⁸ Jom howru-
ujo onyiido oon mani dum saabe yoyre
muudum. Sabo yimbe adunaaru been buri
yimbe annoora gollirde yoyre hakkunde
mubben. ⁹ Miin, mido wi'a on: Pilanee ko'e
mon yigiraaabe, piloree be jawdi adunaaru
faa nde ndi hantii fu, njaabitedon ley ngu-
urndam nduumiidam.

¹⁰ Koolniido e ko famdi, hoolnoto e ko
mawni du. Mo laamnaay ko famdi, laam-
nataa ko mawni du. ¹¹ Ndelle, si on
kollaay hoolaare e jawdi adunaaru ndi,
moy halfinta on jawdi ngoongalaari ndiin?
¹² Katin du si on kollaay hoolaare e jawdi
njananndi, moy hokkata on ko njeydun
duum? ¹³ Maccudo fay gooto waawaa
gollande joomiraaabe dido. Sabo wanyan
gooto, de yida keddiido oon, maa du nan-
gunduran e gooto, de yawa keddiido oon.
On mbaawaa gollande Laamdo e jawdi fuu
nde wootere.

(Matta 11.12-13, 5.18, 31-32)

¹⁴ Farisa'en, yidube ceede been, ina ket-
tindii dum fuu, ina njala mo. ¹⁵ Iisaa wi'i
be:

—Onon le, odon moyyina ko'e moodon
yeeso yimbe, ammaa Laamdo ina anndi

berde mon. Sabo ko yimbe teddinta duum,
ina nyiddinii to Laamdo.

¹⁶ Tawreeta e annabaaabe ina ngoodunoo
faa warude wakkati Yaayaa. Gilla e
Yaayaa Kabaaru Lobbo laamu Laamdo ina
bangingee. Mono fuu ina durwa naatude
ley maggu. ¹⁷ Ammaa e noon fu, timmugol
kammu e leydi buri hoyude diina ittude
tobbel gootel e ley Tawreeta oon.

¹⁸ Neddo fuu ceerudo deekum de banji
goddo, jeenii. Katin du neddo fuu banjudo
debbo ceeraado, jeenii.

Banndol dow jom jawdi e Laajaru

¹⁹ —Ina woodunoo gorko gomma
jom jawdi bornotoodo kaddule bodeeje
daatude, buurdudo nyannde fuu e
weltaare e mbelirka. ²⁰ Talkaajo gomma
keewdo buuye, bi'etedo Laajaru, ina
fukkoo dammbugal galle makko. ²¹ Imo
muuynoo nyaamude kedde jom jawdi
oon. Fay dawaadi ina ngara ina metta
buuye makko deen. ²² Talkaajo oon maayi,
maleyka'en njaari dum faa to Ibrahiima.
Jom jawdi oon kam du maayi, uwaa.
²³ Ley nokkuure maaybe imo torroo, o
banti gite makko, o haccii Ibrahiima to
woddi, Laajaru ina woni dakkol muudum.
²⁴ O yeewnii o wi'i: «Baaba am Ibrahiima,
yurmam, nulu Laajaru, suuwa hoore
honndu muudum ley ndiyam, de wara
feewnana kam demngal am. Sabo mi
torrake sanne ley yiite nge.» ²⁵ Ammaa
Ibrahiima wi'i: «Binnigel am, miccita
a hebii kulle lobbe e ley nguurndam
maada, Laajaru kaa wo bone tan hebii.
Joonin, kanko o hebii hinneede do, de aan
torrodaa. ²⁶ Ko buri dum du fuu, luggere
mawnde woni hakkunde amin e moodon.
Ndelle si won yidube yuurude to amin njaha
to moodon, naa yuurude to moodon ngara
to amin, tawan mbaawaa.» ²⁷ Jom jawdi
oon wi'i: «Ndelle baaba, mido nyaage,
nulu Laajaru suudu baaba am, ²⁸ sabo
mido woodi sakiraaabe worbe njoyo, faa o
gongina be taa be ngara e nokku torra o.»
²⁹ Ammaa Ibrahiima wi'i mo: «Ibe njogii
haala Muusaa e haalaaji annabaaabe, accu
be kettindanoo di.» ³⁰ O jaabii dum: «Wanaa
noon, baaba am Ibrahiima! De si goddo
yuurii hakkunde maaybe yehi to maabe fu,

6e tuuban.» ³¹ Ibrahiima wi'i mo: «Si 6e kettindanaaki Muusaa e annabaa6e, fay si goddo ummitii e maay6e, 6e ngoondintaa.»

17

Haala luttude e yaafeede (Matta 18.6-7, 21-22, Marku 9.42)

¹ Iisaa wi'i taalibaa6e muudum 6een:
–Sikke walaa ko fergata yim6e faa lutina dum'en waran, ammaa bone woodanii laatiido sabaabu majjum. ² Hayre teddunde ha66ee e daande joomum faddee ley maayo manngo, dum 6uri woodde diina luttinde gootel e cukaloy koy. ³ Kaybee ko'e moodon: si sakiike maa luttii, pelaa dum. Si tuubii, njaafodaa dum. ⁴ Si o toonyake ma kile jeddi e ley nyalooma gooto, de o warti to maa kile jeddi imo tuubane, njaafodaa mo.

Haala goondinal e downtanaade

⁵ Nulaa6e 6een mbi'i Iisaa:
–Beydan min goondinal.
⁶ Iisaa jaabii, wi'i:
–Si goondinal moodon fotii fay no gabbel lekki mutaari ni, si on mbi'ii lekki kiido doofoo, darowoo ley maayo, ki jabanana on.
⁷ Moy e moodon maccudo muudum demoowo naa duroowo yuurata ladde, warta, de wi'a dum: «Hara jooda, nyaamu?»
⁸ Walaa! A wi'an mo: «Wadanam nyaamdu, ha66a kaddule maa de ngollanaa kam faa mi nyaama mi yara, de sakitoo aan du nyaamaa njaraa.» Wanaa noon worri naa? ⁹ Yalla a yettan maccudo oon saabe wadii ko njamirdaa duum naa? ¹⁰ Onon du hono noon. Si on ngadii huunde fuu ko njamiradon, mbi'ee: «Min maccu6e tan, ko min njeyi wadude ni min ngadi.»

No Iisaa danniri seppin6e sappo

¹¹ Nde Iisaa yahannoo Urusaliima ndeen, rewi hakkunde leyde Samariya e Galili. ¹² O wari faa o naata wuro wonngo, de seppin6e sappo ngari to makko, ndarii to toowti, ¹³ yeewnii, mbi'i:
–Iisaa, joomii amin, yurma min!
¹⁴ Nde o yiinoo 6e ndeen, o wi'i 6e:
–Njehee, kollowee ko'e mon almaami'en 6een.

E ley yaadu ma66e nduun 6e cellinaama. ¹⁵ Gooto ma66e, nde yi'unoo dadii ndeen, yeccii, ina teddina Laamdo e daande toownde. ¹⁶ O sujidi e leydi dakkol koyde Iisaa, imo yetta dum. Oon wo Samariyanke. ¹⁷ Iisaa jaabii, wi'i:

–Wanaa sappo 6een fuu ndadii naa? Toy njeenayo 6een le ngoni? ¹⁸ Ndelle walaa fuu jecciido faa teddina Laamdo si wanaa janano o naa?

¹⁹ Ndeen, o wi'i gorko oon:

–Umma, yahu, goondinal maa dannii ma.

Haala maandeeji garol laamu Laamdo (Matta 24.23-28, 37-41)

²⁰ Farisa'en 6een yami Iisaa ndey laamu Laamdo warata. O jaabii 6e, o wi'i:

–No laamu Laamdo wardata noon, yi'ataake. ²¹ Fay gooto waawaa wiide inani dum naa inana dum, sabo anndee, laamu Laamdo ina woni hakkunde moodon.

²² Ndeen o wi'i taalibaa6e makko:

–Wakkati waran mo muuyoton yiide fay nyannde wootere e ley nyalaade Bii Neddo, de on nji'ataa. ²³ On mbi'ete: «inani o to» naa «inani o ga», de taa njehee, taa njokkee 6e. ²⁴ Sabo hono no mayyere yaynirta illa hoore kammu do faa yaade hoore kammu to, hono noon Bii Neddo laatortoo nyannde gartol muudum. ²⁵ Ammaa ko artii dum, ina tilsi o torree torraaji keewdi, yim6e jamaanu o du caloto mo. ²⁶ Hono no laatorinoo wakkati Nuuhu oon, noon du nyalaade Bii Neddo laatortoo: ²⁷ yim6e ina nyaama, ina njara, ina banja, ina banjee, faa nyannde Nuuhu naati laana kaan. De ilam tuufaandu daam wari, halki 6e fuu. ²⁸ Laatoto hono no wakkati Luudu noon du, yim6e ina nyaama, ina njara, ina cooda, ina conna, ina aawa, ina nyifa. ²⁹ Ammaa nyannde nde Luudu wurtinoo Sodoma ndeen, Laamdo tomni yiite e sitti,* halki 6e fuu. ³⁰ Hono noon nyannde bangugol Bii Neddo du laatortoo. ³¹ Nyannde ndeen, si neddo ina woni dow suudu, de gineeji mum ina ngoni ley suudu fu, taa wi'a jip-panto di. Tawaado ngesa du, taa yeccoo faa hooya ko woni ley wuro. ³² Miccilee dee Luudu oon. ³³ Neddo fuu piliido reenude

* 17:29 Sittiwo huunde oolde wuleteende ina luu6a.

yonki muudum, mursan ki, de neddo fuu mursudo ki, reenan ki. ³⁴ Midó haalana on: ley jemma oon, yimbe dido fukkodiibe dow sekko wooto, gooto mubben hooyete, de gooto yoppee. ³⁵ Rewbe dido undooobe, gooto mubben hooyete, de gooto yoppee. [³⁶ Worbe dido wonbe ley ngesa ngoota, gooto mubben hooyete, de gooto yoppee.]†

³⁷ Taalibaaŋe been njaabii, mbi'i mo:

—Joomii amin, toy dum wadata?

O wi'i ŋe:

—To ko saadi woni fuu, toon jigaaje kawritata.

18

Banndol dow carotoodo oonyiido

¹ Iisaa banndani ŋe banndol faa hollita ŋe ina tilsi ŋe keddodoo e du'aare, taa ŋe njoppa saabe tampiri. ² O wi'i:

—Ina woodunoo e wuro gomma carotoodo mo hulataa Laamdo, yaagataako fay gooto. ³ Debbo mo gorum maayi ina woni ley wuro ngoon, ina wara to carotoodo oon, ina wi'a: «Saranam hakkunde am e kabdo am.» ⁴ Carotoodo oon jabaay faa booyi. De sakitii o wi'i e hoore makko: «Fay si taweede mi hulataa Laamdo mi yaagataako fay gooto du, ⁵ sabo debbo o na torra kam, mi saranto mo, faa o sela warude imo sukka noppi am.»

⁶ Caggal duum Iisaa wi'i:

—On nanii ko carotoodo bondo oon wi'i naa? ⁷ De wanaa Laamdo na walla subaaŋe muudum wullitotoobe dum jemma e nyalooma been fuu faa ŋe keŋa sariya maŋŋe naa? O jaabataako ŋe law naa? ⁸ Midó haalana on: o saranto ŋe law. Ammaa wakkati Bii Neddo wartowi, yalla o tawan goondinŋe mo ley adunaaru naa?

Banndol dow Farisajo e nanngoowo lampo

⁹ Iisaa banndani yimbe jogoriiŋe ko'e mubben wo dartiibe de njawi woŋŋe, haalani ŋe banndol ngol, wi'i:

¹⁰ —Worbe dido naati suudu dewal mawndu faa ngada du'aare. Gooto wo Farisajo, gooto du wo nanngoowo lampo.

¹¹ Farisajo oon darii ina du'oroo ley bernde muudum hono ni: «Laamdo, mi yettii ma ko mi nanndaay e yimbe woŋŋe

laatiiŋe wuyŋe e bonŋe e jeenoobe, e hono nanngoowo lampo o du. ¹² Midó suumoo e ley jeddiire fuu kile didi, mido itta jakka e huunde fuu ko keŋumi.» ¹³ Nanngoowo lampo oon darii to toowti, suusaay fay tiggitaade kammu, ina guŋŋoo berndem, na wi'a: «Laamdo yurmam, mi jom hakke.» ¹⁴ Midó wi'a on: kanko hooti wo o jaafaado, wanaa ooto. Sabo mawninkiniido fuu leeyinte, leeyinkiniido du toownete.

No Iisaa barkiniri cukaloy

(Matta 19.13-15, Marku 10.13-16)

¹⁵ Ina woodi waddooŋe to Iisaa cukaloy, faa o meema koy. Nde taalibaaŋe been nji'unoo dum ndeen, ina ndukana yimbe been. ¹⁶ Ammaa Iisaa noddi koy, ina wi'a:

—Accee cukaloy koy ngara to am. Taa kadee koy, sabo wo nannduŋe e makkoy been njeyi laamu Laamdo. ¹⁷ Goonga kaalanammi on: mo jabiiraay laamu Laamdo hono no cukalel ni fuu, naatataa dum!

No Iisaa e gorko jom jawdi ngaddi

(Matta 19.16-30, Marku 10.17-31)

¹⁸ Gooto ley hooreeŋe Alhuudiyankooŋe yami mo, wi'i:

—Moodibbo lobbo, dume kaanumi wadude faa mi heŋa nguurndam ndu-umiidam?

¹⁹ Iisaa wi'i mo:

—Ko wadi de ada noddira kam lobbo? Lobbo walaa si wanaa gooto, oon woni Laamdo. ²⁰ Ada anndi jamirooje: «Taa jeenu, taa wadu war-hoore, taa wujju, taa seeda fewre, teddin inna maa e bam-maa.»*

²¹ Hooreejo oon jaabii, wi'i:

—Midó hayba dum fuu gilla e cukaaku am.

²² Nde Iisaa nannoo dum ndeen, wi'i mo:

—Huunde wootere heddanii ma tafon: sonnu ko njogidaa duum fuu, kokkaa ceede deen talkaaŋe. Ndeen, a heŋan mbarjaari dow kammu. De ngaraa, njokkaa kam.

²³ Nde o nannoo dum ndeen, o sunii, sabo wo o jom jawdi keewndi. ²⁴ Iisaa ndaari mo, wi'i:

—Naatugol joomiraŋe jawdi ley laamu Laamdo ina tiidi koy! ²⁵ Si goonga,

† 17:36 E dereeji booydi, goddi ngalaa aaya 36. * 18:20 Wurtagol 20.12-16.

ngeelooba naata wudde battal 6uri hoyude diina jom jawdi naata laamu Laamdo.

²⁶ Hettindaniibe mo been mbi'i:

—Ndelle, moy woni kisoowo?

²⁷ Iisaa jaabii:

—Ko yimbe mbaawaa duum, Laamdo kaa na waawi.

²⁸ Ndeen Piyeer wi'i:

—Ndaar, minen min njoppii ko min njogii duum fuu, min njokkii ma.

²⁹ O wi'i be:

—Goonga kaalanammi on: joppudo wuro muudum, naa deekum, naa saki-raabe muudum, naa saaraabe mum, naa sukaabe mum saabe laamu Laamdo, ³⁰ heban dum kile keewde e wakkati mo ngonden e muudum joonin o, heban nguurndam nduumiidam e ley wakkati garoowo oon du.

No Iisaa banginiri katin maayde muudum e iirtagol muudum

(Matta 20.17-19, Marku 10.32-34)

³¹ Iisaa noddi taalibaaabe muudum sappo e dido been, wi'i dum'en:

—Inani eden njaha Urusaliima. Ko annabaaabe mbinndunoo e dow Bii Neddo duum fuu, tabitan. ³² Sabo o wattete e juude be nganaa Alhuudiyankooobe, be njalnoro mo, be torra mo, be tutta dow makko, ³³ be piya mo dorri, be mbara mo. De nyannde tataberde, o ummitoto.

³⁴ Taalibaaabe been paamaay haala kaan fes. Maanaa makka na suudanii be, be annditaay ko o haali duum.

No Iisaa wumtiniri bumdo

(Matta 20.29-34, Marku 10.46-52)

³⁵ Nde Iisaa battinoo Yeriko ndeen, tawi bumdo ina joodii dakkol laawol ngool, ina garbina. ³⁶ O maati jamaa ina faltoo, de o yami dum wo dume. ³⁷ Be mbi'i mo:

—Iisaa mo Nasaraatu faltotoo.

³⁸ O yeewnii, o wi'i:

—Iisaa, taan Daawda, yurmam!

³⁹ Ardiiibe been ina njawana mo faa o deyyinoo. Ammaa o beydi yeewnaade sanne, imo wi'a:

—Taan Daawda, yurmam!

⁴⁰ Iisaa darii yamiri be ngadda mo to muudum. Nde o battinoo ndeen, Iisaa yami mo:

⁴¹ —Dume njiddaa mi wadane?

O wi'i:

—Joomam, mi wumta!

⁴² Iisaa wi'i mo:

—Wumtu, goondinal maa dannii ma.

⁴³ Wakkati gooto o wumti, o jokki dum, imo teddina Laamdo. Nde yimbe been nji'unoo dum ndeen, njetti Laamdo.

19

No Jakayus goondiniri Iisaa

¹ Iisaa naati Yeriko, ina rewi ley wuro ngoon. ² Gorko bi'eteedo Jakayus ina woni ley toon. O hooreejo nanngooobe lampo, wo o jom jawdi du. ³ Imo filoo yiide moy woni Iisaa, de o hunngii saabe jamaa oon, sabo wo o da66o. ⁴ O doggi, o arditii, o yeenjilekki hono yibbi do Iisaa rewata doon faa o yi'a dum. ⁵ Nde Iisaa yottinoo nokkuure ndeen, tiggittii, wi'i mo:

—Jakayus, hara jippa, sabo ina tilsi mi weera wuro maa hannden.

⁶ Jakayus harii jippii, jakkitorii mo seyo.

⁷ Yiiibe dum been fuu ina njurnjarta, ina mbi'a:

—O weeranowii luttoowo.

⁸ De Jakayus darii, wi'i Iisaa:

—Joomam, hettina, mi hokkan feccere jawdi am fuu talkaaabe. Si won mo teetumi huunde, mi yoban dum kile nay.

⁹ Iisaa wi'i:

—Hannden, kisindam naatii galle o, sabo kanko du wo o taan Ibrahiima! ¹⁰ Sabo Bii Neddo warii filaade majjuube faa hisina dum'en.

Banndol dow tino buudi

(Matta 25.14-30)

¹¹ Ko yimbe been kettindii duum, Iisaa beydi haala, banndani be banndol gonngol, sabo o battake Urusaliima. Katin du yimbe miilii laamu Laamdo bangan joonin joonin. ¹² Ndelle, o wi'i:

—Gorko dimo teddudo yehi leydi mboddundi faa hokkee laamu, de gada duum warta. ¹³ O noddi maccube makko sappo, o hokki mono e ma66e fuu mbuudu kanje, o wi'i dum'en: «Ngolliree dum faa mi warta.» ¹⁴ Ammaa yimbe leydi ndiin njidaa mo, be ummini nulaabe gada makko, be mbi'i: «Min njidaa o laamoo min.» ¹⁵ Nde o hokkanoo laamu, o warti ndeen, o yamiri o noddanee maccube be o halfini jawdi been. Imo yidi faamude ko mono e ma66e fuu

hebi e ko golliri duum. ¹⁶ Arandeejo oon wari, wi'i: «Joomam, mbuudu maa nguun tinake buudi sappo.» ¹⁷ O wi'i dum: «Gasii sanne, maccudo lobbo. Sabo a hoolnake e ko famdi, a laamoto dow galluuje sappo.» ¹⁸ Didabo oon wari, wi'i: «Joomam, mbuudu maa tinake buudi joy.» ¹⁹ O wi'i: «Aan du, a laamoto dow galluuje joy.» ²⁰ Caggal duum keddiido oon wari, wi'i: «Joomam, inan mbuudu maa, mi saawii dum e tekkere ²¹ sabo mido hule. Sabo a gorko tiidudo alhaali, ada hooya ko a resaay, ada taya ko a aawaay.» ²² O wi'i dum: «Dara! Haalaaji maa jaati carortomaami, aan maccudo bondo. Ada anndunoo mi gorko tiidudo alhaali, mi hooyan ko mi resaay, mi tayan ko mi aawaay. ²³ Ndelle ko wadi a wattaay jawdi am ndi to tinoobe buudi, faa nde ngartumi fu mi jabida ndi e tino mayri fuu?» ²⁴ Ndeen joomiiko oon wi'i tawaafe doon been: «Teetee mo mbuudu ngu, de kokkon dum jom buudi sappo oon.» ²⁵ Be mbi'i mo: «Joomii amin, kanko, imo jogii buudi sappo.» ²⁶ O wi'i: «Mido haalana on, jogiido fuu beydante. Ammaa mo walaa oon, fay seeda ko jogii duum, teetete. ²⁷ De waybe kam be njidaa mi laamoo dum'en been, ngaddee be do, mbaron be yeeso am.»

No Iisaa naatiri Urusaliima

(*Matta 21.1-11, Marku 11.1-11, Yuhanna 12.12-19*)

²⁸ Nde Iisaa haalnoo dum ndeen, ardii, fonndii Urusaliima. ²⁹ Nde o battinoo gure Baytifaaji e Baytaniya gonde dow waamnde wi'eteende Jaytun, o nuli taalibaafe makko dido, ³⁰ o wi'i be:

—Njeehe, naatowee wuro wonngo yeeso mon ngo, on tawan mola araawa nga fay gooto waddaaki abada ina haabii. Kabbiton nga, ngaddon nga do. ³¹ Si goddo yamii on, «Ko wadi odon kabbita nga?», mbi'on: «Joomii amin ina haajaa nga.»

³² Nulaafe been njehi, tawri no o wi'iri dum'en noon. ³³ E ley haabitingol maabbe mola nga, jeybe mola nga been mbi'i:

—Dume kabbitanton mola nga?

³⁴ Be njaabii, be mbi'i:

—Joomii amin haajaa nga.

³⁵ Be njaari nga to Iisaa, be njowi saayaaji maabbe dow mola nga, be mbaddini Iisaa dow magga. ³⁶ No o yaarata noon, be mbeerti saayaaji maabbe dow laawol ngool. ³⁷ Joonin o badake Urusaliima to jippitorde waamnde Jaytun. Taalibaafe heewbe been fuu ina keewi seyo, puufdi ina njetta Laamdo e daade toowde, saabe kaayefiiji di be nji'unoo diin fuu. ³⁸ Ibe mbi'a:

—Barke woodanii kaananke gardo e dow innde Joomiraado! Jam won dow kammu. Manngu woodanii Laamdo faa dow kammuuli!

³⁹ Yoga e Farisa'en tawaafe ley jamaa oon been mbi'i mo:

—Moodibbo, hadu taalibaafe maa been dukude!

⁴⁰ O jaabii be, o wi'i:

—Mido haalana on, si kambe be, be ndeyyinake fu, wo kaaye de yeewnotoo.

No Iisaa woyri Urusaliima

⁴¹ Iisaa battii ngalluure ndeen. Nde o ndaarunoo nde fu, o woyi nde, ⁴² o wi'i:

—Mido muuyi tawee hannden ada anndunoo aan du ko hokkete jam! De joonin kaa, dum suudaama e gite maa. ⁴³ Balde ngaran de waybe ma yolata leydi ngada yeenirde, piile, bille gereiji fuu, ⁴⁴ niise, kalke aan e biibe maa fuu. Be njoppantaa ma fay hayre wootere dow wonnde, sabo a annditaay wakkati mo Laamdo wari walude ma.

No Iisaa riiwri luumotoobe ley suudu dewal mawndu

(*Matta 21.12-17, Marku 11.15-19, Yuhanna 2.13-22*)

⁴⁵ Iisaa naati ley suudu dewal mawndu nduun, fuddi riiwude luumotoobe. ⁴⁶ Imo wi'a dum'en:

—Ina winndaa: «Suudu am laatoto wadirdu du'aare».* Onon kaa, on ngadii ndu suudirdu yanooobe.

⁴⁷ Iisaa ina waajoo nyannde fuu ley suudu dewal mawndu nduun. Hooreebe almaami'en e jannginoobe Tawreeta e mawbe lenyol ngool been ina piloo no mbardata mo, ⁴⁸ ammaa be kunngake hebude laawol sabo yimbe been ina ngatani haalaaji makko diin hakkillo sanne.

* **19:46** Esaaya 56.7, Yeremiya 7.11.

20

*Yamol dow toy baawde Iisaa yuuri
(Matta 21.23-27, Marku 11.27-33)*

¹ E ley balde deen nyannde gomma Iisaa ina janngina yimbe ina waajoo Kabaaru Lobbo ley suudu dewal mawndu. Hooreebe almaami'en e jannginoobe Tawreeta e mawbe yimbe ngari to makko, ² mbi'i mo:

—Haalan min: Laamu nguye hokki ma baawde gollude ko ngollataa dum? Moy hokki ma laawol ngollaa dum?

³ Iisaa jaabii be, wi'i:

—Miin du huunde wootere tan yamammi on. Njaabodon kam dum: ⁴ lootagal batisima Yaayaa ngaal, wo to Laamdo yuuri naa to yimbe?

⁵ Be paamiri hakkunde ma6be, be mbi'i:

—Si en mbi'ii wo to Laamdo, o yaman en ko wadi de en ngoondinaay Yaayaa? ⁶ De si en mbi'ii wo to yimbe, yimbe be fuu limnan en kaaye, sabo be fuu be tannyorii Yaayaa wo annabaajo.

⁷ Nii be njaaborii be mbi'i be paamaay to lootagal batisima Yaayaa yuuri. ⁸ Iisaa wi'i be:

—Haya miin du, mi haalantaa on baawde deye ngollirammi ko ngollammi duum.

*Banndol dow remoo6e bon6e
(Matta 21.33-46, Marku 12.1-12)*

⁹ Iisaa fuddi banndande yimbe banndol ngol, wi'i:

—Neddo gomma darni ngesa cabiije, halfini nga remoo6e, de wadi jahaangal, 6ooyi wartaay. ¹⁰ Nde boreede cabiije yottinoo fu, o nuli golloowo makko to remoo6e been toon faa jaba ngedu makko bi6be cabiije deen. Ndeen remoo6e been piyi nulaado oon, njeccini dum juude bole.

¹¹ O nuli to ma6be golloowo goddo. Be piyi oon du, be kuyfini dum, be njeccini dum juude bole. ¹² O nuli katin golloowo tatabo. Be mbarmini dum, be ndiwi dum. ¹³ Wakkati oon, jom ngesa oon wi'i: «Noy ngadammi? Mi nelan biyam gorko mo korsinmi, hasii be njaagoto mo!»

¹⁴ Ammaa nde remoo6e been nji'unoo biddo oon ndeen, i6e mbi'undura: «O woni donoowo oon. En mbara dum, kewten

ngesa nga!» ¹⁵ Be padfi mo faa gada ngesa toon, be mbari mo. Joonin le, noy jom ngesa oon wadata be? ¹⁶ O waran, o halka remoo6e been, o halfina ngesa ngaan wo6be.

Nde yimbe been nannoo dum ndeen, mbi'i:

—Taa dum laatoo!

¹⁷ Iisaa ndaari be, wi'i:

—Ndelle, dume woni maanaa ko winndaa duum:

«Hayre nde nyi6oo6e been calii ndeen, wo kayre laatii hoore nyimngo ngoon?»*

¹⁸ Caamudo dow hayre ndeen fuu, helan. Mo nde saami dow muudum du, diggan.

*Haala yobugol lampo
(Matta 22.15-22, Marku 12.13-17)*

¹⁹ Jannginoobe Tawreeta e hooreebe almaami'en paamii banndol ngol wo kam'en sappii. Be pilii no be nanngira Iisaa wakkati oon, ammaa be kulii yimbe. ²⁰ Be taykii Iisaa. Be nuli horoo6e nanndinkini6e e lobbube, yalla ina kebira laawol no nanngirta mo e haala makko, faa ngatta mo ley juude laamu, saroo mo. ²¹ Been yami mo:

—Moodibbo, miden anndi ko kaalataa duum e ko mbaajotodaa duum ina fonnditii, miden anndi a burdintaa faygooto, ada jannginira laawol Laamdo ngol goonga. ²² Yalla ina daganii min min kokka kaananke Roma mawdo oon lampo naa dagaaki?

²³ Ammaa o annditii hiila ma6be ka, o wi'i be:

²⁴ —Kollee kam mbuudu cardi! Natal moy e innde moy woni do?

Be mbi'i:

—Kaananke Roma!

²⁵ Ndeen o wi'i be:

—Ndelle kokkee kaananke Roma oon ko jeyi, kokkon Laamdo du ko jeyi.

²⁶ Be kunngii nanngirde mo e ko o haalata yeeso yimbe duum. Jaabu makko oon haaynii be, be ndeyyinii.

*Haala ummitagol maay6e
(Matta 22.23-33, Marku 12.18-27)*

²⁷ Wo6be e Saduki'en ngari to makko. Been ngoni yeddoobe ummital. Be yami mo, be mbi'i:

* 20:17 Jabuura 118.22

²⁸ —Moodibbo, Muusaa yamirii en, si neddo banjii debbo, maayii, hebaay biiddo, minyum naa mawnum dewla debbo joppaado oon faa hebaana maaydo oon beyngu. ²⁹ Ina woodunoo rimdaaabe njeddo. Arandeejo oon banji debbo, maayi, hebaay biiddo. ³⁰ Didabo oon dewli debbo oon, maayi, ³¹ tatabo oon jokkiti. Hono noon njeddo been fuu banjiri mo, kebaay biiddo, maayi. ³² De sakitii, debbo oon du maayi. ³³ Ndelle, nyannde ummital, moy e maabbe laatotoo goroo debbo oon? Sabo be njeddo fuu be banjiino mo.

³⁴ Iisaa jaabii be, wi'i:

—Yimbe jamaanu o ina banja, ina banjee.

³⁵ Ammaa fotube hebude ummitagol e ngurndam garoojam been, banjataa, banjataake, ³⁶ sabo be mbaawaa maayde katin. Be laatake hono maleyka'en noon. Wo be biibbe Laamdo, sabo be ummintinaaabe e maayde. ³⁷ Woodi ko maaybe ummitotoo duum, fay Muusaa sappake dum ley taariki wuumoore huubooore. Sabo toon o noddiri Joomiraado Laamdo Ibrahiima e Isiyaaka e Yaakuuba.† ³⁸ Laamdo wanaa Laamdo maaybe, wo o Laamdo wuurbe. Sabo to makko yimbe fuu wo wuurbe.

³⁹ Wobbe e jannginoobe Tawreeta, mbi'i:

—Moodibbo, a haalii goonga.

⁴⁰ Caggal duum be cuusaay yamude mo yamde godde katin.

Kabaaru Almasiihu e Daawda
(Matta 22.41-46, Marku 12.35-37)

⁴¹ Iisaa wi'i be:

—Noy be mbaawri wiide Almasiihu wo taan Daawda? ⁴² Daawda e hoore muudum wi'i ley dewtere Jabuura:

«Joomiraado wi'i Joomam:

Jooda gere nyaamo am,

⁴³ faa mi wada njaabaa waybe ma.»‡

⁴⁴ Daawda ina noddira mo «Joomam». Ndelle, noy o laatortoo taanum?

No Iisaa feliri jannginoobe Tawreeta
(Matta 23.1-36, Marku 12.38-40, Lukka 11.39-54)

⁴⁵ E ley ko yimbe been fuu kettindanii mo, o wi'i taalibaaabe makko been:

⁴⁶ —Ndeentee e jannginoobe Tawreeta yidube yiilodaade e saayaaji mawdi e

jowteede jowtaali teddufi ley luumooji, foodantooobe joodorde burde teddude ley cuudi baajordi e nokkuuje teddude to nyaamduuji. ⁴⁷ Ibe nyaama jawdi rewbe talkaaabe be goriraaabe mubben maayi, de be njuutina du'aawuuji maabbe faa be nanndinkinoo e lobbuube. Kambe, jukkungo naawngo burata jippineede dow mubben.

21

Haala sadaka burdo woodude
(Marku 12.41-44)

¹ Iisaa yepti gite muudum, yi'i joomiraaabe jawdi ina ngatta sadakaaji mubben e keesu sadaka. ² O yi'i debbo talkaajo mo gorum maayi, kam du ina watta toon buudi didi, ³ de o wi'i:

—Goonga kaalanammi on: debbo talkaajo o, ko watti duum, buri ko be fuu be ngatti. ⁴ Sabo be fuu, wo ko bonnantaa be fay huunde tan be ngattiri hono dokke. Ammaa debbo o kaa, e ley talkaaku muudum, watti haddi ko joginoo faa wu-urda duum fuu.

Haala halkere suudu dewal e sifaaqi timmoode adunaaru

(Matta 24.1-14, Marku 13.1-13)

⁵ Ina woodi wobbe ina kaala haala suudu dewal mawndu nduun, e no ndu njardiniraa kaaye e kulle cakkaade. Ndeen Iisaa wi'i:

⁶ —Ko nji'oton duum, wakkati waran nde fay hayre wootere heddataako do ina yowii dow wonnde. Fuu wurjinte.

⁷ Be yami mo, be mbi'i:

—Moodibbo, anndin min nde dum wadata. Maande ndeye hollata kulle deen badake wadude?

⁸ O wi'i:

—Ndeentee taa mbosinedon e goonga. Heewbe ngardan e innde am, ina mbi-itoo: «Miin woni kanko», ina mbi'a du: «Wakkati oon badake.» Taa njokkee be. ⁹ Nde nanoydon woldeeki e muurtereeji, taa kulee. Sabo tilay dum wada tafon, ammaa dum wanaa timmoode wakkati oon.

¹⁰ O heddi imo wi'a be:

—Lenyol habdan e lenyol, laamu habdan e laamu. ¹¹ Dimmbande leydi mawde

† 20:37 Wakkati Muusaa, tawi Ibrahiima e Isiyaaka e Yaakuuba maayiino gilla ko booyi. ‡ 20:43 Jabuura 110.1.

ngadan, rafooji e nyawuuji bondi du ngaran e nokkuuje feere feere. Kulle kulbiniide e sifaaji mawdi yuuran dow kammu. ¹² Ammaa gilla dum fuu wadaay, yimbe nannan on, torredon, njaaredon to cuudi baajordi e kasuuji. Be ngadda on yeeso kaanankooobe e hooreebe saabe innde am. ¹³ Dum hokkan on laawol seedanaade kam. ¹⁴ Pibee anniya e berde mon on miilataako ko njaabotodon. ¹⁵ Sabo mi hokkan on waawde haala, mi hokkan on hakkilantaaku ko waybe on been fuu mbaawaa salaade naa yeddude. ¹⁶ Fay saaraabe mon e sakiraabe mon e koreeji mon e yigiraabe mon njamboto on, mbara wobbe moodon. ¹⁷ Yimbe fuu mbanyan on saabe am, ¹⁸ ammaa fay leembol ko'e moodon halkataa. ¹⁹ Tinnitaare moodon ndannirton yonkiji mon.

Haala halkere Urusaliima e gartol Almasiihu

(Matta 24.15-31, Marku 13.14-27)

²⁰ —Nde nji'udon konuuji ina piiloo Urusaliima fuu, anndon halkeede mayre badake. ²¹ Wakkati oon, tawaaabe leydi Yahuudiya fuu, ndoggira baamle. Tawaaabe ley ngalluure nde fuu, njalta e mayre. Tawaaabe ladde du, taa naata ngalluure ndeen. ²² Sabo balde deen wo balde yomnitagol, faa ko winndaa duum fuu tabita. ²³ Kay, debereedu'en e musinteebe njaran torra ley balde deen! Sabo torraaji mawdi njanan e leydi ndi, tikkere Laamdo jippoto e lenyol ngol. ²⁴ Be camminirte kaafaahi, be nanngee, be njaaree hakkunde lenyi fuu. Lenyi ndampan Urusaliima faa nde wakkati dawrugol mubben timmiri no fodoraa.

²⁵ Sifaaji ngadan dow naange e lewru e koode. Ley adunaaru du kulol wadan e leyde deen. De fuu de mbemboto saabe feekaango maayo manngo e bempeyye muudum. ²⁶ Yimbe pekkoran saabe kulol si miilake dow ko waroyta e adunaaru ndu, sabo fay baawde kammu deen ndimboto. ²⁷ Wakkati oon, yimbe been nji'an Bii Neddo ina wara e duule, ina warda e baawde e teddeengal manngal. ²⁸ Onon, si dum fuddii wadude, tiggitodon, banton ko'e

moodon, sabo Laamdo badake rimdinde on.

Banndol dow yibbi

(Matta 24.32-35, Marku 13.28-31)

²⁹ Caggal duum, o banndani be banndol ngol, o wi'i:

—Ndaaree yibbi e ledde godde de fuu. ³⁰ Si on nji'ii de mbilitii, odon anndi ndungu badake. ³¹ Noon du, si on nji'ii kulle deen ina ngada, annditon laamu Laamdo badake. ³² Goonga kaalanammi on: jamaanu o timmataa, tawee kulle deen fuu ngadaay. ³³ Kammu e leydi timman, de haalaaji am kaa timmataa abada.

Haala reentaade e gartol Almasiihu

³⁴ —Ndeenee ko'e mon taa yidde fijo suloowo e sulargol doro e kaabuu-ko'u adunaaru njowoo dow berde mon de nyannde ndeen juha on ³⁵ hono tuugol*. Sabo inde wara dow yimbe adunaaru fuu. ³⁶ Ndelle, kakkilon wakkati fuu, ngadon du'aare, faa kebon dadude e kulle gadooje deen fuu, mbaawon daraade yeeso Bii Neddo.

³⁷ Nyalooma fuu, Iisaa ina waajoo ley suudu dewal mawndu, de jemma, o wurtoo, o waalowa dow waamnde wi'eteende Jaytun. ³⁸ Yimbe fuu ina njaha to suudu dewal mawndu illa fajiri faa kettindanoo mo.

22

No hooreebe ndawriri faa nannga Iisaa

(Matta 26.1-5, 14-16, Marku 14.1-2, 10-11, Yuhanna 11.45-53)

¹ Wakkati iidi buuru mo wattaaka rabilla ndiin badake. Dum woni iidi nyannde Faltagol. ² Hooreebe almaami'en e janninoobe Tawreeta been ina piloo no mbarda Iisaa, de si goonga ibe kula yimbe been.

³ Ndeen Seydaani naati Yahuuda bi'eteedo Isikariyotto, gooto e sappo e dido been. ⁴ O yehi o haaldowi e hooreebe almaami'en e doomoobe suudu dewal mawndu no o wattirta Iisaa e juude mubben. ⁵ Be ceyii, be ndewri be kokkan mo ceede. ⁶ O jabi, imo filoo wakkati mo o jambotoo Iisaa e cuncukka, tawa jamaa oon faamaay.

* **21:35** Tuugolwo ko wobbe mbi'ata huuseeru maa bedorgal.

No Iisaa wadiri hiraande iidi Faltagol e taalibaabe muudum
(Matta 26.17-30, Marku 14.12-26, Yuhanna 13.21-30)

⁷ Nyalaande iidi buuru mo wattaaka rabilla yottake. Wo nyalaande nde dammuuli iidi Faltagol njeyi hirseedede.

⁸ Iisaa nuli Piyeer e Yuhanna, wi'i dum'en:
—Njehee cegilaneen en hiraande iidi Faltagol faa nyaamen.

⁹ Be yami mo:

—Toy njiddaa min cegiloo nde?

¹⁰ O wi'i 6e:

—Ndaaree, si on naatii ngalluure nde, on kawran toon e gorko, ina ronndii loonde ndiyam. Njokkon mo faa e suudu do o naatata doon, ¹¹ mbi'on jom galle oon: «Moodibbo na yame toy woni suudu ndu nyaamdata e taalibaabe mum been iidi Faltagol?» ¹² O hollan on suudu sooro mawndu moyyinaandu. Wo dow toon cegilotodon hiraande ndeen.

¹³ Be njehi, 6e tawi hono no o wi'iri 6e noon, 6e cegilanii hiraande iidi Faltagol ndeen.

¹⁴ Nde wakkati oon yottinoo ndeen, o joodii kanko e sappo e dido been. ¹⁵ O wi'i 6e:

—Mido muuyi nyaamdude e moodon hiraande iidi Faltagol nde sanne, gilla mi torraaka. ¹⁶ Sabo mido wi'a on, mi nyaamataa nde katin faa nyannde nde dum tabiti ley laamu Laamdo.

¹⁷ O hooyi horde, o yetti Laamdo, o wi'i:

—Nja6ee dum, peccee dum hakkunde moodon, ¹⁸ sabo mido wi'a on, illa joonin mi yarataa cabijam katin faa nde laamu Laamdo wari.

¹⁹ Katin, o hooyi buuru, o yetti Laamdo, o heltii, o hokki 6e, o wi'i:

—Dum wo banndu am hokkaandu saabe moodon. Ngadon dum faa miccitodon kam.

²⁰ Hono noon du, nde 6e tilinoo e hiraande ndeen, o hooyi horde cabijam, o hokki 6e, o wi'i:

—Horde nde woni amaana keso tabintiniraado yiyam am ndufeteedam saabe moodon. ²¹ Ammaa paamee, jambotoodo kam oon ina nyaamda e am e le'al gootal.

²² Tilay Bii Neddo yoppira adunaaru hono no fodoranaa noon. Ammaa bone woodanii jambotoodo mo oon!

²³ Ndeen 6e puddi yamundurde hakkunde ma66e moy e ma66e wadata huunde ndeen.

Jeddi dow moy woni burdo teddude

²⁴ Jeddi ngadi hakkunde ma66e du e dow moy buri teddude. ²⁵ Iisaa wi'i 6e:

—Kaanankoo6e leyde ina ndawrana jaalaa6e mu66en. Jom'en doole dow yim6e been du ina njidi noddireede walloo6e. ²⁶ Onon kaa, wanaa hono noon. Sanaa burdo teddude e moodon laatoo hono cukalel, ardiido du laatoo hono golloowo. ²⁷ Sabo moy buri teddude, joodiido faa nyaama naa golloowo gaddoowo nyaamdu? Wanaa nyaamoowo oon buri naa? De miin kaa, mido woni hakkunde moodon hono golloowo oon.

²⁸ Onon ngoni heddodii6e e am ley torraaji am. ²⁹ Saabe duum, miin du, mi hokkii on laamu hono no Baaba am hokkiri kam laamu ni, ³⁰ faa nyaamon, njaron to nyaamirde am ley laamu am. On njoodoto dow joodorde laamu, carodon lenyi Israa'iila sappo e didi diin.

No Iisaa sapporii Piyeer wi'an anndaa dum

(Matta 26.31-35, Marku 14.27-31, Yuhanna 13.36-38)

³¹ Simon, Simon, Seydaani nyaagake he6ude on faa seda on hono no alkama sedirtee ni. ³² Ammaa mi du'anake ma taa goondinal maa mursee. Aan le, nde ngartoydaa to am, cemmbindinaa sakiraabe maa.

³³ Piyeer wi'i mo:

—Joomam, mido segilii yaadude e maada ley kasu e wardeede e maada!

³⁴ De Iisaa wi'i:

—Mido haalane, Piyeer, fadde ndontoori e joggude hannden tawan a wi'ii kile tati a anndaa kam.

³⁵ O wi'i 6e katin:

—Nde nulunoomi on ndeen, on kooyaay dangga e mbasu e pade, won ko nyakani on naa?

Be mbi'i:

—Walaa!

³⁶ O wi'i 6e:

—Joonin kaa, jogiido dangga hooya, jogiido mbasu hooya, mo walaa kaafaahi du, sootta saaya muudum sooda ngooti.

³⁷ Sabo ina winndaa, «O limaama ley

bon6e.» Mid6 haalana on: ina tilsi d6m tabita dow am. Sabo ko winndaa dow am fuu tabitan.

³⁸ Be mbi'i:

—Joomii amin, inan kaafaaje d6d6!

O wi'i 6e:

—Heyii!

No Iisaa nyaagorii Laam6o dow waamnde Jaytun

(Matta 26.36-46, Marku 14.32-42)

³⁹ Iisaa wurtii, fonndii waamnde Jaytun no woowri noon. Taalibaa6e makko 6een njokki mo. ⁴⁰ Nde o yottinoo nokkuure ndeen, o wi'i 6e:

—Ndu'ee faa taa naaton ley jarribe.

⁴¹ Caggal d6um, o toowti 6e ko wadata hono limnere hayre. O hofii, imo wada du'aare, ⁴² imo wi'a:

—Baaba, si a muuyii, woddinam horde torra nde. Ammaa taa d6m laatoroo muuyo am, d6m laatoroo muuyo maa aan!

⁴³ Wakkati oon, maleyka yuurud6o dow kammu 6angi e makko, semmbini mo.

⁴⁴ Ley mettorgal 6ernde makko o 6eydi tekkinde du'aare makko, nguli makko laatii hono to66e yiyam ina simta e leydi.

⁴⁵ Nde o hantunoo du'aare ndeen, o yeccii to taalibaa6e makko 6een, o tawi i6e daanii saabe mettorgal 6erde ma66e. ⁴⁶ O wi'i 6e:

—Ko wadi de odon daanii? Ummee ndu'ee, faa taa naaton ley jarribe!

No Iisaa nanngiraa

(Matta 26.47-56, Marku 14.43-50, Yuhanna 18.3-11)

⁴⁷ Imo woni e haala ka faa jamaa wari. Bi'eteedo Yahuuda, gooto e sappo e dido 6een, ardi 6e de 6attitii Iisaa faa mucchoo d6m. ⁴⁸ De Iisaa wi'i mo:

—Yahuuda, muccaango njambortodaa Bii Neddo naa?

⁴⁹ Nde wondube e Iisaa 6een nji'unoo ko anniyii laataade fu, mbi'i:

—Joomii amin, min coppa 6e kaafaaje naa?

⁵⁰ Ndeen gooto ma66e soppi maccudo Almaami Mawdo, tayi nowru muudum nyaamru. ⁵¹ Iisaa jaabii, wi'i:

—Celdee ni.

De o meemi nowru maccudo oon, o dannii d6m. ⁵² Iisaa haalani war6e faa nannga d6m 6een, hooree6e almaami'en e

doomoo6e suudu dewal mawndu e maw6e Alhuudiya'en 6een, wi'i:

—On ngardii e kaafaaje e cabbi hono wo mi gujjo! ⁵³ Nyannde fuu mido wondunoo e moodon ley suudu dewal mawndu, on njowaay junngo dow am. Ammaa joonin wo wakkati mon, joonin wo wakkati mo nimre laamii.

No Piyeer wi'iri anndaa Iisaa

(Matta 26.57-58, 69-75, Marku 14.53-54, 66-72, Yuhanna 18.12-18, 25-27)

⁵⁴ Be nanngi Iisaa, 6e njaari d6m faa ley galle Almaami Mawdo. Piyeer ina jokki to toowti. ⁵⁵ Tawi yiite na hu66aa hakkunde taliyaare galle oon, Piyeer wari joododii e yuulotoobe doon. ⁵⁶ Kordo gooto yi'i imo hucciti e jayngol, ndaari mo faa woodi, wi'i:

—O du na wondunoo e makko.

⁵⁷ De Piyeer yeddi mo, wi'i:

—Hey debbo, mi anndaa mo.

⁵⁸ Nde 6ooytunoo seeda, goddo yi'i mo, wi'i:

—Aan du e ma66e njejadaa!

De Piyeer wi'i:

—Hey gorko, mi wanaa!

⁵⁹ Faa wadi yamnde wootere gada d6um, goddo katin siini dow haala kaan, wi'i:

—Goonga ni, gorko o ina wondunoo e makko, sabo kam du wo Galilinkeejo.

⁶⁰ De Piyeer jaabii, wi'i:

—Gorko, mi faamataa ko kaalataa d6um! O selaay haalude, faa ndontoori joggi.

⁶¹ Iisaa hucciti e Piyeer, ndaari d6m. Ndeen Piyeer micciti haala ka Iisaa haalannoo d6m kaan: «Fadde ndontoori e joggude hannden, a wi'an kile tati a anndaa kam.» ⁶² O wurtii yaasin, imo woya bojji cattudi.

(Matta 26.67-68, Marku 14.65)

⁶³ Yim6e nanngube Iisaa 6een ina njal-noroo d6m, ina piya d6m. ⁶⁴ Be cuddi yeeso makko, i6e yama mo, i6e mbi'a:

—Hey annabaajo! Haalan min moy fiyi ma!

⁶⁵ Heddi i6e njenna mo jennooje godde keewde.

No maw6e diina carorii Iisaa

(Matta 26.59-66, Marku 14.55-64, Yuhanna 18.19-24)

⁶⁶ Nde weetunoo ndeen, yimbe Saahii6e been kawriti, been ngoni maw6e lenyol ma66e e hooree6e almaami'en e jannginoo6e Tawreeta. Iisaa waddaa yeeso ma66e. ⁶⁷ Be mbi'i dum:

—Si aan woni Almasiihu haalan min.

O wi'i 6e:

—Fay si mbiimi on noon du, on njaabataa.

⁶⁸ Si mi yamii on du, on njaabataako.

⁶⁹ Ammaa gilla joonin, Bii Neddo joodoyto gere nyaamo Laamdo, Jom baawde.

⁷⁰ Be fuu 6e mbi'i:

—Ndelle aan woni Bii Laamdo naa?

O wi'i 6e:

—Onon e ko'e mon kaali, wo miin jaati.

⁷¹ Jonle 6e mbi'i:

—En kaajaaka seedaaku katin, sabo ko o haali e hunduko makko duum, en fuu en nanii.

23

No Pilaatu yamiri Iisaa

(Matta 27.1-2, 11-14, Marku 15.1-5, Yuhanna 18.28-38)

¹ Caggal duum, yimbe Saahii6e been fuu ummii, njaari Iisaa to Pilaatu hoorejo oon. ² Be puddi i6e pela mo, i6e mbi'a:

—Gorko o min tawi ina wosina lenyol amin, ina hada dum'en yobude kaananke mawdo oon lampo, ina wi'a hoore muudum wo Almasiihu, kaananke.

³ Pilaatu yami mo, wi'i:

—Aan woni kaananke Alhuudiyankoo6e naa?

Iisaa jaabii, wi'i:

—Aan e hoore maa haali.

⁴ Pilaatu jaabii, wi'i hooree6e almaami'en e jamaa oon fuu:

—Mi yi'aay fuu feloore e makko.

⁵ Ammaa 6e ciini e haala ma66e sanne, i6e mbi'a:

—Ko o waajotoo duum ina waddundura yimbe ley leydi Yahuudiya fuu, gilla Galili to o fuddiri toon faa e do.

⁶ Wakkati Pilaatu nannoo dum, yami yalla gorko o wo Galilinkoojo. ⁷ Nde o faamunoo Iisaa na yuura e ley laamu Hirudus ndeen, o nuldi dum Hirudus. Sabo ley balde deen tawi Hirudus ina woni ley Urusaliima. ⁸ Nde Hirudus yi'unoo Iisaa ndeen, berndem weli sanne, sabo booyii ko yidunoo yiide mo saabe ko nanannoo

dow makko duum. Katin du ina yeloo yiide mo imo wada ko haaynii. ⁹ O yami dum yamde keewde, de Iisaa jaabaaki fay huunde. ¹⁰ Hooree6e almaami'en e jannginoo6e Tawreeta na ndarii doon, ina pelda mo no mbaawri fuu. ¹¹ Hirudus du huyfini mo, jalnorii mo, kam e sordaasiibe muudum, borni mo saaya lobba, nultiri mo Pilaatu. ¹² Nyannde ndeen Pilaatu e Hirudus laatii yigiraabe, arande 6e wanyundurnoo6e.

No Iisaa hiitoraa
(Matta 27.15-26, Marku 15.6-15, Yuhanna 18.39-19.16)

¹³ Pilaatu noddi hooree6e almaami'en e maw6e Alhuudiyankoo6e been e yimbe fuu, ¹⁴ wi'i dum'en:

—On ngaddanii kam neddo o hono wo o bosinoowo yimbe. Ndaaree, mi yamii mo yeeso mon, de ley ko peloton mo duum fuu, mi tawaay fuu sabaabu jukkotoodo mo. ¹⁵ Hirudus du yi'aay faa'e e makko, sabo yeccinii mo to meeden. Paamee, gorko o wadaay fay huunde ko jeyi warude dum. ¹⁶ Ndelle, mi fiyan mo, mi yoppa mo.

¹⁷ Ina tilsi wakkati iidi Faltagol fuu Pilaatu yoofana 6e kasunke gooto. ¹⁸ Be fuu 6e ndukidi daande wootere, 6e mbi'i:

—War mo, njoofanaa min Barabas!

¹⁹ Barabas le wo uddanoodo e kasu saabe muurtere wadunoonde e ngalluure ndeen, e saabe war-hoore. ²⁰ Pilaatu haaldi e ma66e dida6erde saabe muuyo muudum yoofude Iisaa. ²¹ Ammaa 6e keddii i6e nduka, i6e mbi'a:

—Tontu mo! Tontu mo e leggal palaan-gal!

²² Pilaatu wi'i 6e tata6erde:

—Dume o wadi ko boni? Mi tawaay e makko sabaabu fuu ko haani warude mo! Ndelle, mi fiyan mo, mi yoppa mo.

²³ Ammaa 6e beydi feekaade peekaali mawdi, i6e mbi'a o tontee. Peekaali ma66e diin njaaltii Pilaatu. ²⁴ O hokki 6e laawol faa ko 6e naarii duum laato. ²⁵ O yoofani 6e mo 6e naarii yoofaneede oon, kam woni uddanoodo ley kasu saabe muurtere e war-hoore. De Iisaa kaa, o watti dum e muuyde ma66e.

No Iisaa tontiraa dow leggal palaangal
(*Matta 27.32-44, Marku 15.21-32,*
Yuhanna 19.17-27)

²⁶ Nde 6e njaarannoo mo ndeen, 6e nangi gorko jeyaado Sireene bi'eteedo Simon, yuurudo ley ladde. Be mbakkini dum leggal palaangal ngaal faa jokka caggal Iisaa, yaara ngal. ²⁷ Yimbe heewbe na njokki dum. Rewbe du ina ngoni ley ma6be, ina mboya ina piira berde mu6ben mettorgal saabe majjum. ²⁸ Iisaa hucciti e rewbe been, wi'i dum'en:

—Rewbe Urusaliima, taa mboyee kam, ammaa mboyee ko'e moodon e bi6be mon!
²⁹ Sabo dey, balde ngaran nde yimbe mbi'ata: «Barke woodanii rewbe rimar6e e 6e ndeedaay e endi di musinaaka.»
³⁰ Ndeen, yimbe mbi'an baamle caama dow mu6ben, mbi'a tile udda dum'en.
³¹ Sabo si 6e ngadii nii gilla liccal ngal wo keccal, noy laatoytoo si ngal yoorii?

³² Be njaaridi Iisaa e yimbe dido bon6e. Been du wo waretee6e. ³³ Nde 6e njottinoo nokkuure wi'eteende Laalagal Hoore ndeen, 6e tonti mo e leggal palaangal, kanko e bon6e dido been, gooto gere nyaamo makko, gooto du gere nano makko. ³⁴ O wi'i:

—Baaba, yaafa 6e sabo 6e anndaa ko 6e ngadata.

Ndeen 6e pecciri kaddule makko cumnal. ³⁵ Yimbe ndarii doon ina ndaara. Hooree6e been du ndarii ina njalnoro mo, ina mbi'a:

—O hisinii wo6be, o hisina hoore makko si o Almasihu, Cu6aado Laamdo.

³⁶ Sordaasiibe been du njalnorii mo. Be 6attii, 6e kokki mo ndiyam lammudam, ³⁷ i6e mbi'a:

—Si aan woni kaananke Alhuudiyankoo6e oon, hisin hoore maa!

³⁸ Tawi du alluwal takkaama dow hoore makko. Binndi dow maggal na mbi'a: O WO KANANKE ALHUUDIYANKOO6E.

³⁹ Gooto e bon6e dido tontidaa6e e makko been ina mbonkoo mo, ina wi'a:

—Wanaa aan woni Almasihu naa? Hisin hoore maa, de kinaa min minen du!

⁴⁰ Ammaa gooto oon feli oyo oon, wi'i:

—A hulataa Laamdo naa? Aan e makko fuu, on potu jukkungo. ⁴¹ Enen, jukkungo meeden wo goonga jaati, sabo ko foti e ko

ngolluden tan njobeteden. De kanko kaa, o wadaay fay huunde ko boni.

⁴² Ndeen o wi'i:

—Iisaa, miccitodaa kam wakkati ngar-toydaa e laamu maa.

⁴³ Iisaa wi'i mo:

—Goonga kaalanammaami: hannden jaati a wondowan e am ley aljanna.

Haala maayde Iisaa

(*Matta 27.45-56, Marku 15.33-41,*
Yuhanna 19.28-30)

⁴⁴ Wakkati hakkunde naange, nimre wadi e leydi fuu faa wakkati yamnde tati kiiral naange. ⁴⁵ Naange ni6bi, lefol paliingol ley suudu dewal mawndu ngool seekii ceeke didi. ⁴⁶ Iisaa feekii feekaango manngo, wi'i:

—Baaba, mi wattii yonki am ki ley junngo maa.

Gada o haalii dum, o seedi e yonki.

⁴⁷ Caggal mawdo sordaasi'en oon yi'ii ko laatii duum, yetti Laamdo, wi'i:

—Goonga, neddo o wo dartiido!

⁴⁸ Jamaa garudo ndaarude mo oon fuu yi'ii ko wadi duum. Be njeccii, i6e piya berde ma6be. ⁴⁹ Ammaa anndu6e mo been fuu, ina ndarii to toowti ina ndaara dum fuu. Rewbe jokkunoo6e mo gilla leydi Galili been ina ngoni ley ma6be.

No banndu Iisaa wattiraa ley saabeere

(*Matta 27.57-61, Marku 15.42-47,*
Yuhanna 19.38-42)

⁵⁰ Ina woodi gorko bi'eteedo Yuusufi jeyaado e waaldeere Saahiibe ndeen, wo o gorko lobbo, dartiido. ⁵¹ Kanko o jabaay ko Saahiibe been kaali e ko 6e ngolli. Imo yuura Arimatiya, ngalluure ley leydi Yahuudiya. Imo hedii bangugol laamu Laamdo. ⁵² O yehi to Pilaatu, o naarii dum banndu Iisaa, ⁵³ o jippini dum e leggal ngaal, o fiili dum e kasanke, o watti dum ley saabeere wasaande ley hayre, do fay gooto wattaaka. ⁵⁴ Dum hawrii e nyannde segilanteende tawi nyannde fowteteende badake fuddude.

⁵⁵ Rewbe wondunoo6e e Iisaa gilla Galili been njokki Yuusufi, nji'i saabeere ndeen e no o wattiraa ley mayre. ⁵⁶ Be kooti, 6e moyyinowi nebbele uurde e turaaje.

Caggal duum, 6e powti nyannde fowteteende hono no yamiroore ndeen wi'iri.

24

No Iisaa ummitorii
(*Matta 28.1-10, Marku 16.1-8, Yuhanna 20.1-10*)

¹ Gilla pudal naange nyannde go'a berde e jeddiire,* rewbe been ponndii to saabeere toon, be kooyii nebbele uurde de be moyyinnoo deen. ² Be tawi hayre ndeen talitaama, ittaama e dammbugal saabeere ndeen. ³ Ammaa nde be naatunoo ndeen, be tawaay banndu Iisaa, joomii be. ⁴ E ley no hakkillooji ma66e mbemmborii noon, inan worbe dido punti, ina ndarii yeeso ma66e, ina bornii kaddule jalbooje. ⁵ Kulol nanngi be, be leeyini geese ma66e e leydi. Wakkati oon worbe been mbi'i be:

—Ko wadi odon piloo buurdo hakkunde maaybe? ⁶ O walaa do, o ummitake. Micitee ko o haalannoo on leydi Galili duum ⁷ nde o wi'unoo: «Ina tilsi Bii Neddo wattee e juude luttube, de tontee e leggal palaangal, de ummitoo nyannde tata berde.»

⁸ Ndeen be miccii haala Iisaa kaan. ⁹ Be yuwi to saabeere toon, be njeccii, be kaalanowi dum sappo e ngo'o been e wondube e mu66en fuu. ¹⁰ Rewbe been ngoni: Mariyama mo Magdala, e Yowanna, e Mariyama inna Yaakuuba e rewbe wondube e mu66en. Be kaalani dum nulaabe been. ¹¹ Nulaabe been ndaardi haala ma66e kaan hono njiibiika, njabaay goondinde be. ¹² De Piyeer kaa ummii, doggi, yehi saabeere toon. Nde o yuurnoo ley mayre ndeen, kasanke oon tan o yi'i. O yeccii wuro, imo wemmii saabe ko wadi duum.

No Iisaa bangirani taalibaabe mum dido dow laawol Emayus
(*Marku 16.12-13*)

¹³ Nyalooma oon pay, dido e ley taalibaabe been kooyi laawol wuro wi'eteengo Emayus. Hakkunde wuro ngoon e Urusaliima ina wada kilooji sappo e go'o. ¹⁴ Ibe pilodoo e dow ko wadi duum fuu. ¹⁵ E ley filla ma66e do be kokkundurta hakkillooji doon, Iisaa e hoore muudum hewti be, ina yaada e ma66e. ¹⁶ Ammaa gite ma66e uddaa taa be anndita mo. ¹⁷ O wi'i be:

—Dume pillotodon e jahaangal moodon ngal?

* **24:1** Dum woni nyannde alan.

Be ndarii, berde ma66e metti. ¹⁸ Gooto ma66e bi'eteedo Kiliyopas jaabii mo, wi'i:

—Ndelle hakkunde weerbe Urusaliima wo aan tan woni mo faamaay ko wadi toon ley balde de naa?

¹⁹ O wi'i be:

—Dume?

Be mbi'i mo:

—Ko wadi e Iisaa Nasaraatuujo oon. Wo o annabaajo, jom baawde ley haala makko e golle makko yeeso Laamdo e yimbe fuu. ²⁰ De hooreebe almaami'en e mawbe meeden ngatti mo ley juude laamu faa o jukkee jukkungo maayde, tonti mo e leggal palaangal. ²¹ Min cikkiino kanko rimdinta Israa'iila. Ammaa katin du, hannden woni nyalooma tatabo ko dum wadi. ²² Woodi rewbe amin wobbe du ngadii min kaayee fi. Be njehii to saabeere toon illa fajiri, ²³ de be tawaay banndu makko toon. Be ngarti, be mbi'i maleyka'en banganii be, mbi'i imo wuuri. ²⁴ Caggal duum, wobbe amin njehi to saabeere toon, tawri no rewbe been mbi-iri noon, de be nji'aay mo kanko kaa.

²⁵ Ndeen Iisaa wi'i be:

—Hey onon famdube hakkillo! Berde moodon njaawaa goondinde ko annabaabe kaali fuu! ²⁶ Wanaa ina tilsi Almasiihu torree de naata ley teddeengal muudum naa?

²⁷ Ndeen o faamini be ko Binndi Ceniidi diin fuu kaali dow makko, gilla e Tawreeta Muusaa faa e dewte annabaabe.

²⁸ Nde be battinoo wuro ngo be ponndii ngoon ndeen, o wadi hono o jiddo faltaade.

²⁹ Ammaa be nyaagii mo, be mbi'i:

—Heddoda e amin, sabo hiirii, jemma warii.

O naati, o jippodii e ma66e. ³⁰ Nde be njoodinoo ibe nyaama ndeen, o hooyi buuru, o yetti Laamdo, o heltii buuru oon, o hokki be. ³¹ Ndeen gite ma66e peertii, be annditi mo. Wakkati oon o lalli e gite ma66e. ³² Ndeen ibe mbi'undura hakkunde ma66e:

—Wanaa berde men na mbeli, na muuyi nanude sanne nde o haaldannoo e meeden dow laawol ndeen, imo faamina en Binndi diin naa?

³³ Wakkati oon, be ummii be njeccii Urusaliima. Be tawtowii toon sappo e ngo'o

been, ina kawriti e yaadiraaɓe muɓben.

³⁴ Been mbi'i ɓe:

—Goonga, Iisaa Joomiraado ummitake, o ɓanganii Simon.

³⁵ Diɗo ɓeen du kaalani ɓe ko waɗi e laawol muɓben, e no ɓe annditiri Iisaa nde heltunoo buuru ndeen.

No Iisaa ɓangirani taalibaaɓe mum sappo e ngo'o

(Matta 28.16-20, Marku 16.14-18, Yuhanna 20.19-23, Golle Nulaaɓe 1.6-8)

³⁶ Nde ɓe kaalannoo ɗum ndeen, Iisaa funti darii hakkunde maɓɓe, wi'i ɓe:

—Jam wonda e moodon!

³⁷ Nesiiji maɓɓe tayi, ɓe kuli, ɓe miilii ko ɓe nji'ata ɗuum wo mbeelu. ³⁸ De o wi'i ɓe:

—Dume kulɗon? Ko waɗi oɗon cikkitira ley ɓerde mon? ³⁹ Ndaaree juude am e koyɗe am, wo miin jaati. Meemee kam, ndaaron. Sabo mbeelu walaa teewu, walaa yi'e hono no njiirudon kam ni.

⁴⁰ Nde o haalunoo ɗum ndeen, o holli ɓe newe juude makko e koyɗe makko. ⁴¹ E ley ko ɓe kunngii goondinde saabe seyo maɓɓe e kaayeeɗi, o wi'i ɓe:

—Odon ngoodi ɗo ko nyaameteɗe naa?

⁴² Be ngaddani mo tayre liingu nduppaangu. ⁴³ O jaɓi nde, o nyaami yeeso maɓɓe.

⁴⁴ Caggal ɗuum, o wi'i ɓe:

—Ko winndaa ley Tawreeta Muusaa e dewte annabaaɓe e Jabuura dow am ɗuum fuu, ina tilsi ɗum tabita. Kulle ɗeen jaati ngonni ko kaalannoomi on nde ngondunoomi e moodon ndeen.

⁴⁵ Wakkati oon, o omti hakkillooji maɓɓe faa ɓe paama Binndi ɗiin. ⁴⁶ O wi'i ɓe:

—Ina winndaa Almasiihu torrete faa maaya, ummitoto hakkunde maayɓe nyannde tataɓerde, ⁴⁷ de tuubugol e yaafagol hakkeeji gooynete e lenyi fuu saabe innde makko. Dum fuddan gilla Urusaliima. ⁴⁸ Onon ngonni seedotooɓe kulle ɗeen! ⁴⁹ Miin, mi nuldan on ko Baaba aadii ɗuum. Onon kaa, keddee ley ngalluure nde, faa nde baawɗe gonɗe dow ɗeen njippii e moodon.

No Iisaa yeentiri dow kammu

(Marku 16.19-20, Golle Nulaaɓe 1.9-11)

⁵⁰ O yaari ɓe faa ɗakkol Baytaniya, o yepti juude makko, o barkini ɓe. ⁵¹ Wakkati mo o

barkini ɓe oon, o seedi e maɓɓe, o yeentinaa dow kammu. ⁵² Be kujidani mo. Caggal ɗuum, ɓe njeccodii Urusaliima e seyo mango. ⁵³ Wakkati fuu iɓe tawee ley suudu dewal mawndu, iɓe njetta Laamɗo.

Linjiila Iisaa mo Yuhanna winndi

No Konngol Laamdo laatorii neddo

¹ Gillama e fuddoode bi'eteedo Konngol ina woni. Bi'eteedo Konngol oon ina wondi e Laamdo, wo o Laamdo du. ² Imo wondi e Laamdo gilla fuddoode. ³ E makko Laamdo tagiri huunde fuu. Fay huunde tagaaka si wanaa e makko. ⁴ E makko nguurndam woni, nguurndam daam laatanii yimbe annoora. ⁵ Annoora oon ina yayna ley nimre. Nimre ndeen du waawaay jaalaade o.

⁶ Ina woodi neddo mo Laamdo nuli bi'eteedo Yaayaa. ⁷ O warii faa o seedanoo annoora oon, faa yimbe fuu ngoondinira saabe makko. ⁸ Wanaa kanko woni annoora oon, de o warii faa o seedanoo annoora oon. ⁹ Oon woni annoora goongalaajo gardo ley adunaaru faa yaynana yimbe fuu.

¹⁰ Bi'eteedo Konngol oon ina woni ley adunaaru, wo e makko adunaaru ndu tagiraa, de adunaaru nduun kaa annditaay mo. ¹¹ O warii to jeydaabe makko, de jeydaabe makko been njaabaaki mo. ¹² Ammaa jabbiibe mo de ngoondini mo been, o hokkii dum'en baawde laataade biibe Laamdo. ¹³ Wo be rimiraabe ko wanaa e yiyam, ko wanaa muuyo terde, ko wanaa muuyo gorko du, ammaa be rimiraabe e baawde Laamdo.

¹⁴ Konngol ngool laatii neddo jom terde de joodii hakkunde meeden. Min nji'ii darja makko, darja mo Bajjo hemrata Baabiwo. Ley darja makko oon Baabiwo ganginiri keewal hinney e goonga muudum.

¹⁵ Yaayaa seedanake mo, yeewnii, wi'i:

—Kanko woni mo kaalannoomi haala muudum oon nde mbi'unoomi: «Caggal am ardiido kam waran, sabo imo woni gilla mi tagaaka.»

¹⁶ No hinney makko foti heewude, en fuu en kebii, hinney dow hinney. ¹⁷ Saabe

Muusaa kebirden jamirooje, ammaa hinney e goonga wo saabe Iisaa Almasiihu hebiraa. ¹⁸ Fay gooto yi'aay Laamdo abada. Ammaa Biddo bajjo gondudo e Baabiwo oon, kam humpiti en mo.

No Yaayaa seedoranii Almasiihu

(Matta 3.1-12, Marku 1.1-8, Lukka 3.1-18)

¹⁹ AlhuudiyankooBe Urusaliima neli LewinkooBe* e almaami'en to Yaayaa yama dum kam wo moy. ²⁰ O salaaki jaabaade be, o haalani be faa laabi:

—Miin, mi wanaa Almasiihu.

²¹ Be yami mo, be mbi'i:

—Aan, wo a moy? A annabi Iliyaasa naa?

O wi'i:

—Mi wanaa.

Be mbi'i mo:

—Wo a Annabaajo oon naa?

O wi'i:

—Mi wanaa!

²² Be mbi'i mo:

—Wo a moy ndelle? Haalan min ko min kaaltanowa nelube min been. Moy mbi'ataa laatidaa?

²³ O jaabii, o wi'i:

—Wo mi yeewnotoode ley ladde mido wi'a: «moyyintinee laawol Joomiraado»,† hono no annabi Esaaya wi'iri ni.

²⁴ Ndeen nulaabe yuuruBe to Farisa'en been ²⁵ yami mo:

—Ko wadi ada loota yimbe lootagal batisima‡, si tawii a wanaa Almasiihu a wanaa Iliyaasa a wanaa Annabaajo oon?

²⁶ Yaayaa jaabii be, wi'i:

—Miin, mido loota lootagal batisima, de na woodi dariido hakkunde moodon mo on anndaa. ²⁷ Kanko, o waran caggal am. Miin, mi fotaa fay haabbitinde boggi pade makko.

²⁸ Dum fuu wadii Baytaniya lettugal gooruwol Urdun, do Yaayaa lootata yimbe lootagal batisima doon.

²⁹ Jaango majjum, Yaayaa yi'i Iisaa ina wara to muudum, wi'ii:

—Inan jawgel Laamdo donndotoongel hakkeji adunaaru. ³⁰ Dum woni ko mbi'unoomi e makko: «Neddo waran gada am, ardiido kam, sabo imo woni gilla mi

* **1:19** Yimbe lenyol Lewi ngonnoo ndaaranoobe golle dewal Laamdo gilla e jamaanu Muusaa. † **1:23** Esaaya 40.3.

‡ **1:25** Do wi'ete lootagal batisima dow haala batisima Yaayaa fu, lootagal tuubu maa mutineede du na wi'ee.

walaa.» ³¹ Miin, mi anndaano mo, ammaa mi warii mido loota lootagal batisima faa o ɓangana Israa'iilankooɓe.

³² Yaayaa seedii, wi'i:

—Mi yi'ii Ruuhu ina wa'i hono wuu-gaandu ina yuura dow kammu ina jippoo faa hodi dow makko. ³³ Miin, mi anndaano mo. Ammaa Nulɗo kam mi loota lootagal batisima oon, kam wi'i kam: «Mo nji'udaa Ruuhu ina jippoo dow muudum oon, kam woni lootoowo lootagal batisima e Ruuhu Ceniido.» ³⁴ Miin, mi yi'ii, mi seedake kanko woni Bii Laamɗo.

No Iisaa suborii taalibaaɓe muudum arandeeɓe

³⁵ Jaango majjum katin Yaayaa ina darodii e taalibaaɓe muudum dido. ³⁶ O yi'i Iisaa ina faltoo, o wi'i:

—Inan jawgel Laamɗo!

³⁷ Taalibaaɓe dido ɓeen nani ko o haali duum, njokki Iisaa. ³⁸ Iisaa yeeyii, yi'i iɓe njokki dum, wi'i ɓe:

—Dume pilotodon?

Be njaabii, ɓe mbi'i:

—*Rabbi* (dum na fiirta «Moodibbo»), toy njoodidaa?

³⁹ O wi'i ɓe:

—Ngaree ndaaree!

Ndeen ɓe ngari, ɓe nji'i do o joodii doon. Wakkati oon wo yamnde nay laasara. Be ngondi e makko ko heddi e nyalaande ndeen.

⁴⁰ Andire sakiike Simon Piyeer oon wo gooto e dido nanɓe haala Yaayaa de njokki Iisaa. ⁴¹ Ko Andire artii e wadude fu wo filowaade sakiike muudum Simon oon. O wi'i dum:

—Min nji'ii Almasiihu (dum na fiirta «Mo Laamɗo subii»).

⁴² O yaari dum to Iisaa. Iisaa ndaari Simon, wi'i dum:

—Aan Simon ɓii Yuhanna, caggal joonin a inndirte Kefas.

(Kefas e Piyeer fuu wo gootum. Maanaa inde deen wo «Hayre».)

No Iisaa noddiri Filipu e Natanayel

⁴³ Jaango majjum, Iisaa anniyii yaade Galili. O hawri e Filipu, o wi'i dum:

—Jokkam!

⁴⁴ Filipu ina jeyaa Baytisayda, ngalluure nde Andire e Piyeer fuu njeyaa e muudum ndeen. ⁴⁵ Filipu hawri e Natanayel, wi'i dum:

—Min nji'ii mo haala muudum winndaa ley Tawreeta Muusaa e ley dewte annabaaɓe oon. Wo Iisaa Nasaraatuujo ɓii Yuusufi oon.

⁴⁶ Natanayel wi'i mo:

—Yalla ko woodi ina waawi yuurude Nasaraatu naa?

Filipu jaabii mo, wi'i:

—War ndaar!

⁴⁷ Iisaa yi'i Natanayel ina fonndii dum, de haali haala makko wi'i:

—Inan Israa'iilanke jaati, mo hiila fuu walaa e muudum.

⁴⁸ Natanayel wi'i mo:

—Toy anndudaa kam?

Iisaa jaabii mo, wi'i:

—Mi yi'ii ma ley yibbi gilla Filipu noddaay ma.

⁴⁹ Natanayel jaabii, wi'i:

—Moodibbo, wo a Bii Laamɗo, wo a kaananke Israa'iila!

⁵⁰ Iisaa jaabii mo, wi'i:

—Saabe mi wi'ii mi yi'ii ma ley yibbi duum tan ngoondinirdaa naa? A yi'an ko ɓuri dum haaynaade.

⁵¹ Ndeen o wi'i Natanayel:

—Goonga kaalanammi on: on nji'an kammu ina udditoo, on nji'an maleyka'en Laamɗo ina yeenja ina njippoo dow Bii Neddo.

2

No Iisaa wadiri maande ley ɓangal

¹ Balde didi caggal duum, ɓangal wadi ley ngalluure wi'eteende Kaana ley leydi Galili. Inna Iisaa ina tawaa toon. ² Iisaa e taalibaaɓe muudum du noddaama ngara kawra e ɓangal ngaal. ³ Nde cabijam maɓɓe timmunoo ndeen, inna Iisaa wi'i:

—Be ngalaa cabijam.

⁴ Iisaa jaabii mo, wi'i:

—Debbo, dume dum wadata en? Wakkati am yonaay tafon.

⁵ Inniiko wi'i gollooɓe ɓeen:

—Ko o yamiri on fuu, ngadon.

* **2:4** E geresankooɓe haala ka ina waawi fiirtireede nii: Debbo, walaa ko suudii hakkunde meeden. Dum hollii Iisaa ina muuyi inna muudum hooloo dum e ko wadata duum.

⁶ Doon ina woodi loode kaaye jeegom, ndee fuu na hooya liitereeji capande jeetati faa yottoo hemre e noogay. Loode deen wo faa Alhuudiyankooɓe lootoroo saabe diina. ⁷ Iisaa wi'i ɓe:

—Kebbinee loode deen ndiyam.

Be kebbini de faa de keewi. ⁸ O wi'i ɓe:

—Joonin kaa, nyedee dam njaarane hooreejo ɓangal oon.

Be njaari. ⁹ Nde hooreejo oon meedunoo ndiyam mbaylitaadam cabijam daam ndeen, annditaay to dam ittaa. De gollooɓe nyeduɓe ndiyam daam ɓeen kaa ina anndi. O noddi ɓanɗo oon, ¹⁰ o wi'i dum:

—Yimɓe fuu cabijam mbeldam mboowi artoraade. Nde yimɓe njari faa heewi fu, ndeen dam welaa daam du yaretee. De aan kaa, ada resi mbeldam dam faa joonin.

¹¹ Nii Iisaa golliri maande muudum haayniinde arandeere ley ngalluure Kaana ley leydi Galili. O ɓangini teddeengal makko, taalibaaɓe makko ɓeen ngoondini mo. ¹² Caggal duum, o dilli Kaana, o yehi ngalluure wi'eteende Kafarnahum, kanko e inniiko e minyiraaɓe makko e taalibaaɓe makko. Be ngoni toon balde seeda.

No Iisaa riiwri luumotooɓe ley suudu dewal mawndu

(Matta 21.12-13, Marku 11.15-17, Lukka 19.45-46)

¹³ Nde iidi Alhuudiyankooɓe mbi'eteendi Faltagol† ɓadinoo ndeen, Iisaa yehi Urusaliima. ¹⁴ To taliyaare suudu dewal mawndu toon o tawi luumotooɓe ga'i e baali e buugaali e weccoɓe ceede ina njoodii. ¹⁵ O sowi ɓoggi, o wadi dorowol, o riiwi ɓe fuu ɓe mburtoo suudu dewal mawndu nduun, kamɓe e ga'i maɓɓe e baali maɓɓe. O sankiti ceede weccoɓe ɓeen, o hippi taabaaje maɓɓe. ¹⁶ O wi'i soottooɓe buugaali ɓeen:

—Ittee dum do! Taa ngadon suudu Baaba am ndu suudu luumo!

¹⁷ Taalibaaɓe makko ɓeen miccitii ko Binndi diin mbi'i duum:

«Hirande suudu maa laatanake kam kaɓɓu-ko'u.»‡

¹⁸ Ndeen hooreeɓe Alhuudiyankooɓe mbi'i mo:

—Haaynde ndeye kollataa min ada foti wadude ko ngadufaa duum?

¹⁹ Iisaa jaabii ɓe, wi'i:

—Liɓee suudu dewal ndu. Si on liɓii ndu, on nji'an mido nyiɓtoo ndu ley balde tati.

²⁰ Be njaabii mo:

—Suudu ndu nyiɓiraama duubi capande nay e jeegom. De aan, a nyiɓtoto ndu ley balde tati naa?

²¹ Ammaa ko Iisaa wi'i suudu nduun duum, wo hoore muudum sappii. ²² Nde Iisaa ummitinoo ndeen, taalibaaɓe muudum ɓeen miccitii ko haalnoo dum. Be ngoondini ko Binndi diin mbi'i duum e haala ka o haalnoo kaan.

²³ Nde Iisaa wonnoo Urusaliima iidi Faltagol ndeen, heewɓe ngoondinii mo sabo nji'ii kaayeeffii di o wadi diin. ²⁴ Ammaa Iisaa hoolaaki ɓe faa hokkita ɓe hoore muudum, sabo imo anndi ɓe fuu. ²⁵ Walaa ko fay gooto seedanoo mo ko woni e ɓiɓɓe-Aadama, sabo imo anndi ko woni e muɓɓen.

3

No Iisaa haaldiri e Nikodemu

¹ Ina woodi gorko Farisajo bi'eteedo Nikodemu, gooto e hooreeɓe Alhuudiyankooɓe. ² Gorko oon yehi to Iisaa jemma, wi'i dum:

—Moodibbo, miden anndi a jannginoowo yuurudo to Laamdo, sabo fay gooto waawaa wadude maandeeji kaayniidi di ngadataa diin si Laamdo waldaa e muudum.

³ Iisaa jaabii mo, wi'i:

—Goonga kaalanammaami: fay gooto waawaa yi'ude laamu Laamdo tawee rimtaaka katin.

⁴ Nikodemu wi'i mo:

—Noy mawdo waawiri rirtireede? Imo waawi yeccaade e reedu inniiko, de o rimee katin naa?

⁵ Iisaa jaabii mo, wi'i:

—Goonga kaalanammaami: si wanaa neddo rirtiree ndiyam e Ruuhu fu waawaa naatude laamu Laamdo. ⁶ Ko ɓii-Aadama rimata duum wo ɓii-Aadama. Ko Ruuhu oon du rimata wo ruuhu. ⁷ Taa dum haayne saabe mi wi'ii ma sanaa ndimtedon katin. ⁸ Henndu ina wifira do muuyri fuu.

† **2:13** Iidi Faltagol wo miccinoori nyannde nde Laamdo wurtini Israa'iila'en Misira. Indi miccina no maleyka faltorii suudu fuu ndu yiyam mooytaa e dammbugal muudum. ‡ **2:17** Jabuura 69.10.

Ada nana bifi mayru, de a anndaa to ndu yuuri, a anndaa to ndu yahata. Hono noon dimraado Ruuhu oon du worri.

⁹ Nikodemu wi'i mo:

—Noy dum laatortoo?

¹⁰ Iisaa jaabii mo, wi'i:

—Wo a jannginoowo mawdo ley Is-
raa'iila de a anndaa dum naa? ¹¹ Goonga
kaalanammaami: minen, ko min anndi
min kaalata, ko min nji'i min ceedotoo, de
onon le, on njabataa seedaaku amin. ¹² Si
on ngoondintaa nde kaalanammi on haala
kulle adunankooje fu, noy ngoondinirton
si mido haalana on haala kulle dow
kammu? ¹³ Fay gooto yeejaay dow kammu,
si wanaa yuurudo dow kammu oon, dum
woni Bii Neddo. ¹⁴ Hono no Muusaa
toowniri mboddi njamndi mbodeeri ley
ladde ni, sanaa Bii Neddo du toowniree
hono noon, ¹⁵ faa goondindo mo fuu heba
nguurndam nduumiidam.

¹⁶ Sabo Laamdo ina yidi yimbe adunaaru
faa hokkitiri Biyum bajjo, faa goondindo
oon fuu taa halka ammaa heba nguurn-
dam nduumiidam.

¹⁷ Laamdo nuliraay Biyum oon e
adunaaru faa Biyum oon saroo adunaaru
ndu. Ko o nuliraa dey, faa yimbe adunaaru
kisira saabe makko. ¹⁸ Goondindo mo
fuu sarataake. Mo goondinaay mo fuu
saraama gilla joonin, sabo goondinaay Bii
Laamdo bajjo oon.

¹⁹ Inan sariya oon: annoora warii e
adunaaru, de yimbe cubii nimre dow an-
noora sabo golleeji mu6ben wo bondi.
²⁰ Bondo tagu yidaa annoora, battataako
dum saabe hulde taa golleeji muudum
bondi diin bangu. ²¹ Ammaa goongante
waran e annoora faa golleeji di wadiri
saabe Laamdo diin banga.

No Yaayaa seedorii kabaaru Iisaa

²² Caggal duum, Iisaa yaadi e taalibaa6e
muudum leydi Yahuudiya. O 6ooytidi
e ma66e toon, imo loota yimbe loota-
gal batisima. ²³ Yaayaa du ina loota
yimbe lootalgal batisima to Aynon toon
dakkol Salim, sabo ndiyam ina heewi toon.
Yimbe ina ngara ina lootiree ndiyam daam.
²⁴ Tawi Yaayaa nanngaaka wattaa ley kasu
tafon.

²⁵ Taalibaa6e Yaayaa been njeddunduri e
Alhuudiyanke haala laa6al. ²⁶ Be njehi to
Yaayaa, 6e mbi'i dum:

—Moodibbo, gorko gondunoodo e maa
gere ooto gooruwol Urdun mo ceedanidaa
oon, kanko du imo loota yimbe lootalgal
batisima, de yimbe fuu ina njaha to makko.

²⁷ Yaayaa jaabii 6e, wi'i:

—Neddo waawaa he6ude fay huunde si
wanaa ko Laamdo hokki dum. ²⁸ Onon
e ko'e mon, on seede6e am mi wi'ii
mi wanaa Almasiihu, de mido artii mo
nuleede. ²⁹ Gaddanaado debbo 6anjaado,
kam woni 6anjudo. Dammbodyido e gorko
oon ina darii, ina hettindii. Si o nanii
daande 6anjudo oon, o seyoto sanne. Nii
seyo am ngoon hi66iri. ³⁰ Na tilsi kanko o
toowa, de miin le mi leeya.

³¹ Yuurudo dow oon, kam woni dow hu-
unde fuu. Yuurudo e leydi wo jeyaado e
leydi, ina haala haalaaji jeyaado e leydi.
Yuurudo dow kammu oon, kam woni dow
huunde fuu. ³² Ko o yi'i e ko o nani o seedo-
too, de yimbe kaa jabataa seedaaku makko.
³³ Jabudo seedaaku makko oon, laa6inii
Laamdo wo goongante. ³⁴ Mo Laamdo nuli
oon, wo ko Laamdo haali duum haaltata,
sabo Laamdo hokkii mo Ruuhu mo walaa
haddi. ³⁵ Baabiiwo oon ina yidi Biddo oon
faa watti huunde fuu e junngo makko.
³⁶ Goondindo Biddo oon hebii nguurndam
nduumiidam. Mo goondinaay Biddo oon
hebataa dam, tikkere Laamdo du ina heddi
e muudum.

4

No Iisaa haaldiri e Samariyanke debbo

¹ Farisa'en nanii wi'aama Iisaa ina loota
yimbe lootalgal batisima, ina heba taal-
ibaa6e faa 6uri Yaayaa. ² Tawi Iisaa e
hoore muudum kaa lootaay fay gooto, wo
taalibaa6e muudum. ³ Nde Iisaa nannoo
ko haalanoo e muudum fu, dilli leydi Yahu-
udiya, yeccii leydi Galili. ⁴ Sanaa o rewa
ley leydi Samariya. ⁵ O yottii ngalluure
Samariya wi'eteende Sikar dakkol ngesa
nga Yaakuuba hokkunoo 6iyum Yuusufi
ngaan. ⁶ Doon 6unndu Yaakuuba nduun
woni. Tawi Iisaa tampii du e jahaangal
ngaal, de joodii daande 6unndu nduun faa
fowta. Wakkati oon wo hakkunde naange.

⁷ Samariyanke debbo wari yoogude. Iisaa wi'i mo:

—Hokkam ndiyam, mi yara!

⁸ Tawi taalibaaɓe makko been njehii ley ngalluure toon faa coodowa nyaamdu.

⁹ Debbo oon wi'i Iisaa:

—Noy wadi de aan, Alhuudiyanke, aɗa njaaroo kam miin, Samariyanke, ndiyam faa njaraa?

Sabo Alhuudiyankooɓe e Samariyankooɓe wo harmundurɓe.

¹⁰ Iisaa jaabii mo, wi'i:

—Si aɗa anndunoo no dokke Laamɗo poti, e bi'udo ma kokkaa dum ndiyam yara oon, a nyaagotono mo, o hokke ndiyam nguurndam njaraa.

¹¹ Debbo oon wi'i mo:

—Joomam, a walaa cafirgal. Bunndu ndu ina luggi. Toy keɓataa ndiyam nguurndam daam? ¹² Aan, aɗa ɓuri maama amin Yaakuuba kokkudo min ɓunndu ndu oon teddude naa? Kanko e ɓiɓɓe makko e daabaaji makko fuu, e mayru ɓe njaratano.

¹³ Iisaa jaabii mo:

—Neddo fuu jardo ndiyam dam domɗan katin, ¹⁴ ammaa jardo ndiyam dam kokkammi daam fuu, domɗataa faa abada. Sabo ndiyam dam kokkammi daam laatanto dum ndiyam iloojam mbuurnoojam dum nguurndam nduumiidam.

¹⁵ Debbo oon wi'i:

—Joomam, hokkam ndiyam daam taa mi domɗa katin, sakko mi wartana yoogude do katin.

¹⁶ Iisaa wi'i mo:

—Yahu noddoy gora, ngardon!

¹⁷ Debbo oon jaabii mo:

—Mi walaa goriiwo.

Iisaa wi'i mo:

—A haalii goonga ko mbiidaa a walaa goriiwo duum. ¹⁸ A ɓananooma worɓe njoyo. Mo ngonduda joonin oon du, wanaa gora. A haalii goonga.

¹⁹ Debbo oon wi'i mo:

—Joomam, laabanii kam a annabaajo.

²⁰ Maamiraaɓe amin ndewii Laamɗo dow waamnde nde, de onon Alhuudiyankooɓe kaa, oɗon mbi'a to Urusaliima tan Laamɗo haani reweede.

²¹ Iisaa wi'i mo:

—Banndam debbo, goondinam: wakkati waran, nde ndewoton Baabiwo tawee

wanaa e waamnde nde, wanaa Urusaliima. ²² Onon Samariyankooɓe, oɗon ndewa ko on anndaa, de minen Alhuudiyankooɓe, ko min anndi min ndewata, sabo kisindam to Alhuudiyankooɓe yuurata. ²³ Wakkati ina wara, yottake jaati, nde rewirooɓe Laamɗo goonga been ndewirta dum Ruuhu e goonga. Wo rewooɓe hono been Baabiwo filotoo.

²⁴ Laamɗo wo Ruuhu. Rewooɓe mo been sanaa ndewira mo ruuhu e goonga.

²⁵ Debbo oon wi'i:

—Mido anndi Cuɓaado bi'eteedo Almasiihu oon wo garoowo. Nde o wari fu, o humpitan min huunde fuu.

²⁶ Iisaa wi'i mo:

—Wo dum miin, mo kaaldataa oon.

No Samariyankooɓe heewɓe ngoondiniri

Iisaa

²⁷ Wakkati oon fu, taalibaaɓe makko been njottii. Ko Iisaa haaldata e debbo oon duum haaynii ɓe, de fay gooto maɓɓe yamaay mo dume o haajaa e debbo oon naa ko wadi imo haalda e muudum. ²⁸ Ndeen debbo oon yoppi loonde muudum toon, fornyii wuro haalanowi yimɓe, wi'i:

²⁹ —Ngaree ndaaree gorko kaaltando kam ko ngadunoomi fuu. Yalla wanaa kanko woni Almasiihu naa?

³⁰ Be njalti ngalluure, ɓe ponndii to Iisaa.

³¹ Wakkati oon, taalibaaɓe been nyaagii mo, ina mbi'a:

—Moodibbo, tinna nyaamu!

³² O jaabii ɓe, o wi'i:

—Mido jogii ko mi nyaama ko on anndaa.

³³ Taalibaaɓe been ina yamundura:

—Dum le, won gaddando mo ko nyaameete naa?

³⁴ Iisaa wi'i ɓe:

—Nyaamdu am wo wadude muuyde Nulɗo kam oon e yottinde golle muudum.

³⁵ Onon, oɗon mbi'a: «Faa hannden lebbi nay de tayri wara.» De miin kaa mido wi'a on: yeptee gite mon, yeewee gese fuu ɓenndii, njonii tayeede. ³⁶ Tayoowo heban mbarjaari, resana nyaamri ndi nguurndam nduumiidam, faa aawudo e tayudo fuu ceyodoo. ³⁷ Dum tabintinta banndol bi'oowol: «Godɗo ina aawa, godɗo ina taya.» ³⁸ Mi nului on tayowon ngesa nga on tampanaay. Woɓɓe tampi, de oɗon mbeltii e tampiri muɓɓen.

³⁹ Samariyankooɓe heewɓe ley ngallu-
ure ndeen ngoondinii Iisaa saabe haala
debbo ceediido de wi'i: «O haaltanii kam ko
ngadunoomi fuu.» ⁴⁰ Nde Samariyankooɓe
been njottinoo Iisaa ndeen, nyaagii mo o
wonda e muɓɓen. O wadi doon balde didi.
⁴¹ Yimɓe heewɓe ngoondini mo katin saabe
konngol makko. ⁴² Be mbi'i debbo oon:

—Joonin, wanaa saabe haalaaji maa diin
tan min ngoondiniri. Ko min ngoondiniri
dey, minen e ko'e amin, min nanii konngol
makko, min annditii kanko jaati woni Kisi-
noowo adunaaru.

No Iisaa selliniri bii howruujo kaananke

⁴³ Caggal balde didi deen, o dilli doon,
o yehi Galili. ⁴⁴ Kanko e hoore makko
o seedake: «Annabaajo teddintaake e ley
wuro muudum.» ⁴⁵ Nde o yottinoo Galili
ndeen, Galilinkooɓe njaɓborii mo juude
didi, sabo kamɓe du ɓe njehiino iidi
Urusaliima, ɓe nji'iino ko o gollunoo ley
iidi ndiin duum.

⁴⁶ Ndeen Iisaa warti Kaana ley leydi
Galili, do o waylitinoo ndiyam o wadi
ɗam cabijam doon. Ina woodi howruujo
kaananke gomma mo ɓiyum sellaa ley Ka-
farnahum. ⁴⁷ Nde howruujo oon nannoo
Iisaa yurii Yahuudiya wartii Galili fu, yehi
to Iisaa, nyaagii dum jippoo dannanowa
dum ɓiyum ɓadiido maayde. ⁴⁸ Iisaa wi'i
mo:

—Si on nji'aay maandeeji e kaayefiiji fu,
on ngoondintaa.

⁴⁹ Howruujo kaananke oon wi'i mo:

—Joomam, en njaha gilla ɓiyam oon
maayaay.

⁵⁰ Iisaa wi'i mo:

—Hootu, ɓiya dadii.

Gorko oon goondini ko Iisaa wi'i dum,
hooti. ⁵¹ Ko o hootata duum, gollooɓe
makko kawrowi e makko dow laawol,
kaalani mo, mbi'i:

—Biya oon dadii.

⁵² O yami ɓe wakkati oye suka o sam-
tanaa. Be mbi'i mo:

—Yamnde go'o ɓadagol sallifana keenan
jontere ndeen yoppi mo.

⁵³ Baaba suka oon annditi wakkati
oon jaati Iisaa wi'unoo dum: «Biya oon

dadii!» Nii kanko e koreeji makko fuu ɓe
ngoondiniri Iisaa. ⁵⁴ Dum woni maande
didaɓerde nde Iisaa golli leydi Galili. O
wadii dum nde o yuurnoo leydi Yahuudiya.

5

No Iisaa selliniri bonnguujo

¹ Caggal duum, iidi Alhuudiyankooɓe ina
wada. Iisaa yehi Urusaliima faa fota e
iidi ndiin. ² Ley Urusaliima toon, ɗakkol
dammbugal wuro bi'eteengal Dammbugal
Baali ngaal, ina woodi luggere ndiyam.
Inde wi'ee Baytijata e ibraninkooɓe. Dande
joy ina piilii nde. ³ Nyawɓe heewɓe ina
pukkii ley dande deen: wumɓe e bon-
nguuɓe e ɓe ɓalli muɓɓen fuu mbaati. [
^{4*}] ⁵ Gorko nyawruɗo duubi capande tati e
jeetati ina woni doon. ⁶ Iisaa yi'i imo fukkii,
annditi o ɓooydii e nyawu nguun, yami mo:

—Ada yidi sellude naa?

⁷ Nyawɗo oon jaabii mo, wi'i:

—Joomam, mi walaa fay gooto balloowo
kam naatude ley luggere nde wakkati
ndiyam mayre iirii. Nde piliimi naatude
fuu, tawan godɗo artake kam.

⁸ Iisaa wi'i mo:

—Umma, hooyu daddo maa, yahu!

⁹ Wakkati oon fu, gorko oon dadi, hooyi
daddo mum fudditi yaade.

Dum hawrii e nyalaande fowte-
teende. ¹⁰ Saabe majjubm hooreeɓe
Alhuudiyankooɓe mbi'i cellinaado oon:

—Hannden wo nyalaande fowteteende,
daganaaki ma ndonndodaa daddo maa.

¹¹ O jaabii ɓe, o wi'i:

—Cellindo kam oon, kam wi'i kam mi
hooya daddo am mi yaha.

¹² Be yami mo:

—Moy woni biido ma kooyaa daddo maa
njahaa oon?

¹³ Ammaa cellinaado oon faamaay fuu
wo moy, sabo tawii Iisaa soorake ley jamaa
keewɗo gondo doon oon, dilli. ¹⁴ Caggal
duum, Iisaa hawri e dannaado oon ley su-
udu dewal mawndu nduun, wi'i mo:

—Ndaaru, joonin kaa, a dadii. Taa luttu
katin de ko ɓuri dum bonde heɓe.

* **5:4** E ɗereji ɓooydi, goddi ina ɓeyda aaya 4: Iɓe ndoomi faa ndiyam ɗam iiroo, sabo maleyka Joomiraaɗo ina jippoo e luggere nde wakkati wakkati, ina iira ndiyam ɗam. Nyawɗo artiido jippaade e ndiyam ɗaam nde ɗam iirii ndeen, dadan ko nyawu muudum laatii fuu.

¹⁵ Gorko oon yehi haalanowi hooreeɓe Alhuudiyankooɓe ɓeen wo Iisaa woni cellindo dum oon.

Kabaaru Baabiwo e Bidɗo

¹⁶ Ndeen hooreeɓe Alhuudiyankooɓe puɗɗi torrude Iisaa sabo wadii dum nyalaande fowteteende. ¹⁷ Iisaa wi'i ɓe:

—Baaba am ina golla faa joonin, miin du, mido golla.

¹⁸ Ndeen hooreeɓe Alhuudiyankooɓe ɓeydi filaade warude mo, wanaa saabe ko o lutti nyannde fowteteende ndeen duum tan, ammaa ko o wi'i Laamɗo wo baabiiko duum du. O fonndii hoore makko e Laamɗo.

¹⁹ Iisaa wi'i ɓe:

—Goonga kaalanammi on: Bidɗo waawaa gollude fay huunde kam tan, sanaa ko yi'i Baabiwo ina golla. Sabo ko Baabiwo oon gollata duum, Bidɗo du gollata. ²⁰ Sabo Baabiwo ina yidi Bidɗo oon, ina holla dum huunde fuu ko gollata. O hollan dum golleeji ɓurɗi dii do fuu semmbe faa haaynoo on. ²¹ Sabo hono no Baabiwo ummintinirta maayɓe de hokka dum'en nguurndam ni, noon Bidɗo du hokkirta nguurndam mo muuyi hokkude. ²² Baabiwo, kam kaa sarataako fay gooto. O wattii sariya oon fuu e junngo Bidɗo, ²³ faa yimɓe fuu teddinira Bidɗo oon hono no teddinirta Baabiwo oon ni. Nedɗo fuu mo teddinaay Bidɗo oon, teddinaay Baabiwo nulɗo mo oon du.

²⁴ Goonga kaalanammi on: nando haala am de goondini Nulɗo kam oon hebii nguurndam nduumiidam. O sarataake, o diwii maayde, o naatii nguurndam. ²⁵ Goonga kaalanammi on: wakkati ina wara, o yotake jaati, wakkati mo maayɓe nanata daande Bii Laamɗo oon. Nanɓe ɓeen mbuuran. ²⁶ Hono no Baabiwo oon wurniri hoore muudum nii, hono noon o hokkiri Bidɗo oon du baawde wurnira hoore muudum. ²⁷ O hokkii dum baawde saraade, sabo wo Bii Nedɗo. ²⁸ Taa dum haaynoo on. Wakkati waran mo maayɓe wonɓe ley caabeeje fuu nanata daande makko, ²⁹ de njalta. Golluɓe golleeji lobbi ummitanoo nguurndam, golluɓe golleeji bondi ummitanoo sariya. ³⁰ Miin, walaa fuu ko mbaawumi gollude e hoore am. Ko nanumi duum carotoomi. Sariya am ina

dartii, sabo mi filataako muuyde am, wo muuyde Nulɗo kam oon pilotoomi.

Haala seedantooɓe Iisaa

³¹—Si mi seedanake hoore am, seedaaku am sellataa. ³² Ina woodi godɗo ceedantooɗo kam. Mido anndi seedaaku ngu o seedantoo kam nguun wo goonga. ³³ Onon, on neliino yimɓe to Yaayaa. Kam du seedake goonga. ³⁴ Miin kaa, mi haajaaka seedaaku ɓii-Aadama, de mido haalana on kabaaru seedaaku Yaayaa nguun faa kison. ³⁵ Yaayaa laatake lampal kuɓɓoowal, jaynoowal. On njaɓii weltaade e annoora makko faa ɓooyti seeda. ³⁶ Miin, mido jogii seedaaku ɓurngu ngu Yaayaa nguun semmbe: golleeji di Baabiwo yamiri kam mi golla diin, kanji jaati ceedantoo kam Baabiwo nuli kam. ³⁷ Katin du, Baabiwo nulɗo kam oon, kam e hoorem seedantoo kam. Abada on nanaay daande makko, abada on nji'aay mo, ³⁸ haala makko du walaa e moodon, sabo on ngoondinaay mo o nuli oon. ³⁹ Odon taykoo Binndi sabo on miilii on keɓan e majji nguurndam nduumiidam. De wo kanji jaati ceedantoo kam. ⁴⁰ Ammaa on njaɓaay warude to am faa keɓon nguurndam.

⁴¹ Mi filataako manooje yimɓe. ⁴² De mido anndi on, mido anndi njinngu Laamɗo walaa e moodon. ⁴³ Miin, mi wardii saabe innde Baaba am, de on njaɓɓaaki kam. Kaa si godɗo wardii saabe hoore muudum fu, on njaɓɓoto dum. ⁴⁴ Odon manundura, de on pilataako manooje yuurooje to Laamɗo gooto. Ndelle noy mbaawrudon goondinirde? ⁴⁵ Taa miilee wo miin felata on to Baabiwo. Wo Muusaa mo njowudon jikke moodon dow muudum oon, kam felata on. ⁴⁶ Sini on ngoondiniino Muusaa, on ngoondinan kam miin du, sabo wo miin o sappii e binndi makko. ⁴⁷ De si on ngoondinaay ko Muusaa winndi duum, noy ngoondinirton haala am?

6

No Iisaa nyaamniri worɓe ujunaaje njojo

(Matta 14.13-21, Marku 6.30-44, Lukka 9.10-17)

¹ Caggal duum, Iisaa feyyiti maayo Galili wi'eteengo Tiberiyas. ² Jamaa keewdo ina jokki mo sabo 6e nji'ii kaayeeffiji di o wadunoo nde o sellinnoo nyawbe been ndeen. ³ Iisaa yeenji dow waamnde, joododii toon e taalibaa6e muudum. ⁴ Tawi iidi Alhuudiyankoo6e mbi'eteendi Faltagol ndiin 6adake. ⁵ Iisaa 6anti gite muudum, haccii jamaa keewdo ina wara to muudum. O wi'i Filipu:

—Toy coodeten nyaamdu ko nyaamnata 6ee fuu?

⁶ Tawi wo faa o ndaartindoo Filipu o wiirii noon, sabo imo anndi ko o anniyii gollude. ⁷ Filipu jaabii mo:

—Buuru buudi cardi keme didi heyataa 6e faa mono e ma66e fuu he6a seeda.

⁸ Taalibbo makko goddo, bi'eteedo Andire minyoo Simon Piyeer, wi'i mo:

⁹ —Inan, suka gorko gooto ina jogii buuruje joy e liyyi didi, de dume dum nafirta yim6e heew6e hono 6e?

¹⁰ Iisaa wi'i:

—Mbi'ee 6e njoodoo!

Tawi nokku oon ina heewi hudo. Be njoodii doon, fay wor6e tan na ngada hono ujunaaje njoyo. ¹¹ Iisaa hooyi buuruje deen, yetti Laamdo, hokki taalibaa6e muudum been. Been du kokki joodii6e been. Noon o wadi liyyi diin du. Yim6e fuu nyaami faa kaari. ¹² Nde 6e kaarnoo ndeen, Iisaa wi'i taalibaa6e muudum:

—Kawrunduree kedde de taa fay huunde bona.

¹³ Be kawrunduri kedde taye buuruje joy de nyaamnoo6e been keddi deen, de keewi kandeeje sappo e didi. ¹⁴ Nde yim6e been njiinoo maande haayniinde nde Iisaa golli ndeen, mbi'i:

—Kanko jaati woni Annabaajo capanoodo ina wara e adunaaru ndu!

¹⁵ Iisaa annditi i6e cegilii nanngirde dum doole faa 6e ngada dum kaananke. Ndelle dilli doon, yeenji dow waamnde kam tan.

*No Iisaa yehiri dow ndiyam e koyde
(Matta 14.22-33, Marku 6.45-52)*

¹⁶ Nde hiirnoo fu, taalibaa6e Iisaa ndegii e maayo. ¹⁷ Be naati laana faa 6e peyyita, 6e njaha Kafarnahum. Jemma warii, tawi

Iisaa hewtaay 6e. ¹⁸ Henndu mawndu ina wifa, bempeyye ummii. ¹⁹ Tawi 6e ndorbake laana kaan faa 6e ke6i hono kilooji joy naa jeegom. Wakkati oon, 6e kaynii Iisaa ina wara e koyde muudum dow ndiyam daam, ina 6attii 6e, de 6e kuli sanne. ²⁰ Iisaa wi'i 6e:

—Wo miin. Taa kulee!

²¹ Ndeen 6e muuyi o naata laana kaan. De wakkati oon fu ka yottii nokku do 6e ponndinoo doon.

²² Jaango majjum, jamaa keddinoodo gere ooto maayo ngoon oon paami laana ngoota tan wonnoo toon. Be nji'ii du Iisaa naatidaay e taalibaa6e muudum laana kaan. Be nji'ii taalibaa6e been tan ndillidi e makka. ²³ Laanaaji goddi yuurudi Tiberiyas ngarii dakkol do Iisaa yettunoo Laamdo de nyaamni yim6e buuru doon. ²⁴ Nde jamaa oon yiinoo Iisaa e taalibaa6e muudum fuu ngalaa doon ndeen, 6e naati laanaaji diin, 6e ponndii Kafarnahum faa 6e pilowoo Iisaa.

No Iisaa wi'iri kam woni nyaamdu wuurnooru

²⁵ Nde 6e tawnoo Iisaa gere ooto maayo ndeen, 6e mbi'i dum:

—Moodibbo, ndey ngardaa do?

²⁶ Iisaa jaabii 6e:

—Goonga kaalanammi on: wanaa saabe ko njiidon maandeeji kaayniidi duum pilortodon kam. Ko pilortodon kam dey, saabe on nyaamiino buuru faa kaardon.

²⁷ Taa ngollanee nyaamdu murseteendu. Ko kaandon gollande dey, nyaamdu hed-dotoondu wuurnooru yim6e nguurndam nduumiidam. Nyaamdu nduun wo Bii Neddo hokkata on. Sabo Laamdo Baabiiwo oon wadi maande muudum e makko.

²⁸ Ndeen 6e yami mo:

—Dume min ngadata faa min ngolla gollleeji di Laamdo yidi?

²⁹ Iisaa jaabii 6e:

—Gollal ngal Laamdo yidi ngaal woni ngoondinon mo o nuli.

³⁰ Be njaabii mo:

—Haaynde ndeye ngadataa faa min nji'a, de min ngoondine? Dume ngollataa?

³¹ Maamiraabe amin nyaamii nyaamdu wi'eteendu «manna» ley ladde, hono no

* 6:31 Wurtagol 16.4, Jabuura 78.24.

winndiraa ni: «O hokkii 6e nyaamdu yuurundu dow kammu faa 6e nyaama.»*

³² Iisaa jaabii 6e:

–Goonga kaalanammi on: wanaa Muusaa hokki on nyaamdu yuurundu dow kammu nduun. Wo Baaba am, kam woni kokkoowo on nyaamdu goongalaaru yuurundu dow kammu. ³³ Sabo nyaamdu ndu Laamdo hokkata nduun woni yuurooru dow kammu, hokkooru yim6e adunaaru nguurndam.

³⁴ Be mbi'i mo:

–Joomii amin, hokku min nyannde fuu nyaamdu nduun.

³⁵ Iisaa wi'i 6e:

–Miin woni nyaamdu wuurnooru. Gardo to am fuu, yolbataa abada. Goondindo kam fuu domdataa abada. ³⁶ Mi wi'ii on: on nji'ii kam, de on ngoondinaay. ³⁷ Mo Baabiiwo hokki kam fuu, waran to am. Gardo to am fuu, mi riiwataa dum. ³⁸ Sabo wanaa faa mi wada muuyde am yuurirmi dow kammu, wo faa mi wada muuyde Nuldo kam oon. ³⁹ Inan muuyde Nuldo kam oon: taa fay gooto 6e o hokki kam been majja, de mi ummintinan dum'en nyalaande sakitotoonde. ⁴⁰ Inan muuyde Baaba am oon: neddo fuu ndaardo Biddo oon de goondini dum heban nguurndam nduumiidam, mi ummintinan dum nyalaande sakitotoonde.

⁴¹ Hooree6e Alhuudiyankoo6e been ina njormoo haala makko sabo o wi'ii «Miin woni nyaamdu yuurundu dow kammu nduun.» ⁴² Be mbi'i:

–Oo le, wanaa Iisaa 6ii Yuusufi mo anduden inna muudum e bammum oon naa? Noy o wiirata wo dow kammu o yuuri?

⁴³ Iisaa wi'i 6e:

–Taa njormee hakkunde moodon! ⁴⁴ Fay gooto waawaa warude to am si Baabiiwo nuldo kam oon foodaay dum. Gardo to am fuu, mi ummintinan dum nyalaande sakitotoonde. ⁴⁵ Ina winndaa ley dewte annabaa6e: «Be fuu, Laamdo anndinan 6e.»† Neddo fuu kettindaniido Baabiiwo oon de faami, waran to am. ⁴⁶ Fay gooto yi'aay Baabiiwo, si wanaa yuurudo to muudum oon. Kanko tan yi'i Baabiiwo. ⁴⁷ Goonga kaalanammi

on: goondindo kam, he6ii nguurndam nduumiidam. ⁴⁸ Miin woni nyaamdu wuurnooru. ⁴⁹ Maamiraa6e moodon nyaamiino «manna» ley ladde. Dum fuu dum hadaay 6e maayde. ⁵⁰ Ammaa ndu joonin ndu do wo nyaamdu yuurundu dow kammu, faa si neddo nyaamii ndu, maayataa. ⁵¹ Miin woni nyaamdu wuurnooru yuurundu dow kammu. Si neddo nyaamii nyaamdu nduun fu, wuuran faa abada. Nyaamdu ndu kokkammi nduun wo terde am, faa yim6e adunaaru ke6a nguurndam.

⁵² Ndeen Alhuudiyankoo6e puddi dukidinde ko mbaawi fuu e dow haala kaan, ina mbi'a:

–Noy o waawiri hokkude en terde makko faa nyaamen?

⁵³ Iisaa jaabii 6e:

–Goonga kaalanammi on: si on nyaamaay terde Bii Neddo, on njaraay yiyam muudum, nguurndam walanaa on. ⁵⁴ Neddo fuu nyaamdo terde am de yari yiyam am he6ii nguurndam nduumiidam. Miin du mi ummintinan dum nyalaande sakitotoonde. ⁵⁵ Sabo terde am wo nyaamdu jaati, yiyam am du wo njaram jaati. ⁵⁶ Neddo fuu nyaamdo teewu am de yari yiyam am ina woni e am, miin du mido woni e muudum. ⁵⁷ Hono no Baabiiwo nuldo kam oon laatorii buardo, de miin du mido wuuri saabe muudum, noon du nyaamdo kam fuu wuurdata saabe am. ⁵⁸ Kayru woni nyaamdu yuurundu dow kammu: ndu waldaa e ndu maamiraa6e moodon nyaamunoo de maayi nduun. Nyaamdo nduun nyaamdu wuuran faa abada.

⁵⁹ Iisaa waajii waajuuji di ley waajordu Kafarnahum.

Haala haalaaji kokkooji nguurndam

⁶⁰ Nde taalibaa6e makko been nannoo dum ndeen, heew6e mu66en mbi'i:

–Waajuuji di njoorii sanne. Moy waawi hettindaade di?

⁶¹ Iisaa faamii e ley bernde muudum taalibaa6e mum been ina njormoo dum, de wi'i 6e:

–Yalla dum fonnditanaaki on faa ina nesa wosinde on naa? ⁶² Ndelle si on nji'ii Bii Neddo yeentii to wonnoo toon, noy ngadoton? ⁶³ Ruuhu, kam hokkata

† 6:45 Esaaya 54.13.

nguurndam. Terde 6ii-Aadama kaa nafa-taa fay huunde. Haalaaji di kaalanmi on diin, kanji ngoni ruuhu, kanji ngoni nguurndam. ⁶⁴ De ina woodi ley moodon 6e ngoondinaay.

Tawi Iisaa ina anndi gilla e fuddoode 6e ngoondintaa dum been e jambotoodo dum oon. ⁶⁵ O beydi, o wi'i:

—Dum wadi de mbiimi on: fay gooto waawaa warude to am si Baabiwo hokkaay dum no warda.

⁶⁶ Caggal duum, heew6e e taalibaa6e makko been ndilli, jokkiti mo. ⁶⁷ Ndeen Iisaa wi'i sappo e dido been:

—Onon du, odon njidi dillude naa?

⁶⁸ Simon Piyeer jaabii mo:

—Joomam, to moy min njahata? Sabo wo haalaaji kokkooji nguurndam ndu-umiidam njogidaa. ⁶⁹ Min ngoondinii, miden anndi a Ceniido yuurudo to Laamdo.

⁷⁰ Iisaa wi'i:

—Onon sappo e dido 6e, wanaa miin su6ii on naa? De gooto moodon wo seydaani.

⁷¹ Haala ka o haali kaan wo Yahuuda 6ii Simon Isikariyotto. Oon woni jambotoodo mo oon, gooto e sappo e dido been.

7

Haala dow rafi goondinal minyiraabe Iisaa

¹ Caggal duum, Iisaa yiilii ley Galili. O muuyaay yiiltaade ley Yahuudiya sabo hooree6e Alhuudiyankoo6e ina piloo faa mbara mo. ² Tawi iidi Alhuudiyankoo6e mbi'eteendi Hukumuuji badake. ³ Minyiraabe Iisaa wor6e mbi'i dum:

—Dillu do, njahaa Yahuudiya faa taalibaa6e maa been nji'a gollleeji di ngollataa diin. ⁴ Fay gooto suudataa ko gollata si ina yidi anndeede. Si ada golla gollleeji diin, banganan yim6e fuu wo a moy.

⁵ Tawi fay minyiraabe makko been du ngoondinaay mo. ⁶ Iisaa wi'i 6e:

—Wakkati am waraay tafon, onon le, wakkati fuu wo wakkati mon. ⁷ Yim6e adunaaru mbaawaa wanyude on, de miin kaa i6e mbanyi kam, sabo mido seedii gollleeji ma66e di mboodaa. ⁸ Onon kaa, njehee iidi ndiin. Miin kaa mi yahataa ndi sabo wakkati am yottaaki tafon.

⁹ O haalani 6e dum tan, o heddi Galili.

¹⁰ Nde minyiraabe Iisaa been njahunoo iidi ndiin ndeen, Iisaa du yehi toon, de o bangaay hoore makko, o suudii.

Haala waaju Iisaa wakkati iidi Hukumuuji

¹¹ Hooree6e Alhuudiyankoo6e ina piloo mo ley jamaa iidi ndiin, ina mbi'a:

—Toy o woni?

¹² Yim6e heew6e ina njeddura dow haala makko. Wo66e ina mbi'a:

—O neddo lobbo!

Wo66e du ina mbi'a:

—O wanaa koy, o majjinoowo yim6e.

¹³ Ammaa fay gooto suusaay haalde haala makko faa nanee, sabo i6e kula hooree6e Alhuudiyankoo6e.

¹⁴ Nde iidi ndiin feccirnoo fu, tawi Iisaa fuddii waajaade ley suudu dewal mawndu.

¹⁵ Dum haayni Alhuudiyankoo6e sanne, 6e mbi'i:

—Noy gorko mo janngaay o anndiri Bindi diin ni?

¹⁶ Iisaa jaabii 6e, wi'i:

—Waaju mo mbaajotoomi o, yuurataa e am, wo to Nuldo kam oon o yuurata.

¹⁷ Si neddo muuyii gollude muuyde Laamdo, annditan yalla waajuuji am di to Laamdo yuuri, naa wo haala am tan.

¹⁸ Baajortodo haalaaji yuuri e muudum oon ina filoo mawninde hoore muudum. Ammaa mawninoowo nuldo dum oon wo goongalajo, oonyaare walaa e muudum.

¹⁹ Wanaa Muusaa hokkii on dewtere Tawreeta naa? Ammaa fay gooto moodon jokkataa jamirooje deen. Ko wadi de odon piloo warude kam?

²⁰ Yim6e been njaabii mo:

—Aan, a kaanaado. Moy filotoo warude ma?

²¹ Iisaa jaabii 6e, wi'i:

—Huunde wootere tan ngadumi, de dum haaynake on, on fuu. ²² Muusaa yamiri on taadagol. De dum yuuraay to Muusaa, wo to maamiraabe meeden dum yuuri. Odon taada neddo fay nyalaande fowteteende.

²³ Sini neddo ina taadee nyannde fowteteende faa taa lutton jamirooje Muusaa, dume tikkiranton kam saabe mi dannii neddo faa laatoo kib6udo nyalaande fowteteende? ²⁴ Taa cariree huunde e alhaali muudum, de cariree goonga.

No yimbe yamiri yalla Iisaa woni Almasiihu

²⁵ Wo66e ley yimbe Urusaliima mbi'i:

—Wanaa o woni mo 6e pilotoo warude oon naa? ²⁶ Inani mo, imo waajoo yeeso yimbe fuu de 6e mbi'ataa mo fay huunde. Yalla maw6e been tannyorii kanko woni Almasiihu jaati naa? ²⁷ Oodo kaa, eden anndi do yuurata, ammaa nde Almasiihu oon warata, fay gooto anndataa to yuurata.

²⁸ Tawi Iisaa ina waajoo ley suudu dewal mawndu nduun. O yeewnii, o wi'i:

—Odon anndi kam, odon anndi do yuurammi? Wanaa miin waddi hoore am. Nuldo kam oon wo goongaajo, de onon kaa, on anndaa dum. ²⁹ Miin kaa, mido anndi dum sabo to muudum yuurumi. Wo kam du nuli kam.

³⁰ Ndeen 6e pilii nanngude mo, de fay gooto meemaay mo, sabo wakkati makko waraay tafon. ³¹ Ammaa e noon fu, heew6e ley jamaa oon ngoondinii mo, mbi'i:

—Si Almasiihu warii fu, yalla gollan maandeeji kaayniidi burdi di gorko o golli diin naa?

No ndaaroo6e suudu dewal mawndu neliraa nannga Iisaa

³² Farisa'en nani ko yimbe been cifoto e dow Iisaa duum. Hooree6e almaami'en e Farisa'en neli doomo6e suudu dewal mawndu nduun nannga mo. ³³ Ndeen Iisaa wi'i:

—Miin, mido wondi e moodon seeda tafon. Caggal duum, mi fornyoto to Nuldo kam oon. ³⁴ On piloto kam, de on njiitataa kam, sabo on mbaawaa yaade to ngonammi toon.

³⁵ Alhuudiyanko6e yamunduri:

—Toy o yahata faa tawee en mbaawaa yiitude mo? Yalla o yahan to yimbe meeden ferdu6e ley yimbe Geres, o waajoo dum'en naa? ³⁶ O wi'i en piloto mo, en njiitataa mo, sabo en mbaawaa yaade to o tawetee toon. Dume woni maanaa haala kaa?

Kabaaru ndiyam kokkoojam nguurn-dam

³⁷ Nyalaande sakitotoonde teddunde e iidi, Iisaa darii, yeewnii, wi'i:

—Neddo fuu domdudo wara to am, yara.

³⁸ Neddo fuu goondindo kam, bubbirdi ndiyam mbuurnoojam ilan ley 6ernde

muudum, hono no winndiraa e Binndi di ni.

³⁹ Ko o haali duum wo haala Ruuhu mo goondindo mo fuu hebata. Ndeen Ruuhu waraay, sabo Iisaa teddinaaka to Laamdo tafon.

No yimbe njeddunduri e kabaaru Iisaa

⁴⁰ Nde keewal jamaa oon nannoo haala kaan ndeen, mbi'i:

—Kanko jaati woni Annabaajo oon.

⁴¹ Wo66e mbi'i:

—Kanko woni Almasiihu.

Wo66e katin mbi'i:

—Almasiihu, wo Galili yuurata naa?

⁴² Binndi diin mbi'ii e lenyol Daawda Almasiihu yuurata, ley wuro Baytilaama ngo Daawda yuuri e muudum ngoon.

⁴³ Jamaa oon feccii saabe makko.

⁴⁴ Wo66e ma66e ina njidi nanngude mo, ammaa fay gooto yowaay junngom dow makko.

No maw6e Alhuudiyanko6e calorii goondinde Iisaa

⁴⁵ Doomo6e suudu dewal mawndu been ngarti to hooree6e almaami'en e Farisa'en. Been mbi'i doomo6e been:

—Ko wadi de on ngaddaay mo?

⁴⁶ Doomo6e been njaabii 6e, mbi'i:

—Abada fay gooto waajoraaki no gorko o waajortoo ni.

⁴⁷ Farisa'en njaabii 6e, mbi'i:

—Onon du on majjinaama naa? ⁴⁸ Yalla na woodi fuu goondindo mo hakkunde hooree6e Alhuudiyanko6e maa Farisa'en naa? ⁴⁹ Yimbe 6e paamaay jamirooje Muusaa, wo 6e hudaabe.

⁵⁰ Gooto e Farisa'en bi'eteedo Nikodemu, jahunoodo to Iisaa jemma oon, wi'i 6e:

⁵¹ —Yalla sariya meeden ina saroo neddo tawee hettindanaaka ko wi'i, anndaaka ko golli naa?

⁵² Be njaabii mo, 6e mbi'i:

—Aan du, a Galilinkoojo naa? Tayka Binndi diin, a yi'an annabaajo fuu yuurataa Galili.

No Iisaa waddi e debbo nanngaado e jeenu

⁵³ Caggal duum, mono fuu hooti suudu muudum.

8

1 Ndeen Iisaa yeenjowi waamnde wi'eteende Jaytun. 2 Gilla puɗal naange o warti ley suudu dewal mawndu. Jamaa oon fuu wari. O joodii, imo waajoo 6e. 3 Jannginoobe Tawreeta e Farisa'en ngaddani mo debbo nanngaado e jeenu. Be ndarni ɗum hakkunde jamaa oon. 4 Be mbi'i Iisaa:

—Moodibbo, debbo o wo nanngaado ina jeena. 5 Muusaa yamirii min ley Tawreeta min mbarda hono been rewɓe kaaye. Aan le, ɗume mbi'ataa?

6 Be kaaldi nii faa 6e tuufina mo, faa 6e keɓa ko 6e pelda mo. Iisaa kaa turii, ina diidira honndu muudum leydi. 7 Be keddi iɓe yama mo. Ndeen Iisaa turtii, wi'i 6e:

—Neddo moodon mo luttaay abada artoo limnude mo hayre.

8 O turii katin, imo diida e leydi. 9 Nde 6e nannoo ɗum ndeen, 6e ndilliri gooto gooto. Nayeeɓe been fuu artii dillude faa heddi Iisaa tan e debbo oon na darii hakkunde taliyaare ɗoon. 10 Iisaa turtii, wi'i mo:

—Banndam debbo, toy felooɓe ma been ngonni? Fay gooto jukkaaki ma naa?

11 O jaabii, o wi'i:

—Joomam, fay gooto.

Iisaa wi'i mo:

—Miin du, mi jukkataako ma. Yahu, taa luttaa katin.*

No Iisaa wi'iri kam woni annoora adunaaru

12 Iisaa waajii 6e katin, wi'i:

—Miin woni annoora adunaaru ndu. Jokkudo kam fuu heɓan annoora nguurn-dam, yahataa ley nimre.

13 Ndeen Farisa'en mbi'i mo:

—Ada seedanoo hoore maa, ndelle seedaaku maa sellataa.

14 Iisaa jaabii 6e, wi'i:

—Fay si ceedaniimi hoore am, seedaaku am wo goonga, sabo mido anndi ɗo yuurumi, mido anndi to njahammi du. Onon le, on anndaa ɗo yuurumi, on anndaa to njahammi. 15 Onon, no njiirudon yimɓe noon carortodon ɗum'en. Miin kaa, mi sarataako fay gooto. 16 Fay si mido saroo, sariya am wo goonga, sabo mi sarataako miin tan, Baabiiwo nulɗo kam

oon ina wondi e am. 17 Ina winndaa e ley Tawreeta moodon: seedaaku yimɓe ɗido wo goonga. 18 Miin, mido seedanoo hoore am. Baabiiwo nulɗo kam oon du, ina seedanoo kam.

19 Be mbi'i mo:

—Toy Baaba maa oon woni?

Iisaa jaabii, wi'i:

—On anndaa kam miin, sakko Baaba am. Si odon anndunoo kam, on anndanno Baaba am du.

20 Iisaa haali haalaaji ɗiin nde waa-jotonoo ley suudu dewal mawndu, nokku ɗo keesuwal sadakaaji ngaal woni ɗoon. Fay gooto nanngaay mo, sabo wakkati makko yottaaki tafon.

21 Iisaa wi'i 6e katin:

—Inan mido dilla, de on piloto kam, ammaa on maaydan e hakkeji moodon. On mbaawaa yaade to njahammi toon.

22 Ndeen Alhuudiyankooɓe mbi'i:

—Ko o wi'i en mbaawaa yaade to o yahata toon, ɗum le, wo o bartoytoodo naa?

23 Iisaa wi'i 6e:

—Onon, wo ley njeядon. Miin le, wo dow njeяaami. Onon, e adunaaru njeядon, de miin kaa, mi jeyaaka e mayru. 24 Dum wadi de mbiimi on: on maaydan e hakkeji mon. Sabo si on ngoondinaay miin woni mo ngonumi oon, on maaydan e hakkeji mon.

25 Be mbi'i mo:

—Aan wo a moy?

Iisaa jaabii:

—Ko mbi'unoomi on gilla arande ɗuum ngonumi. 26 Mido joganii on ko heewi ko haaletee e ko saretee. Woodi Nulɗo kam oon wo goongante. Ko narrunoomi mo ɗuum kaalanammi yimɓe adunaaru.

27 Be paamaay wo haala Baabiiwo o haalanta 6e. 28 Ndeen Iisaa wi'i 6e:

—Nde Bii Neddo toownaa fuu, ndeen paamoton miin woni mo ngonumi oon. On paaman du mi wadirtaa fay huunde e hoore am, ammaa ko Baabiiwo anndini kam, wo ɗuum kaalammi. 29 Nulɗo kam oon ina wondi e am, o yoppaay kam mi perwudo, sabo ko weli mo tan ngadamma wakkati fuu.

No goonga rimɗinirta

* 8:11 Aaya 7.53 yaade 8.11 tawaaka e ɗereji burɗi fuu 6ooyude.

³⁰ Nde Iisaa haalannoo haalaaji di ndeen, heewbe ngoondinii dum. ³¹ Ndeen Iisaa wi'i Alhuudiyankoo6e goondin6e dum been:

—Si odon keddii e konngol am, wo on taalibaa6e am jaati. ³² Ndeen anndoton goonga. Goonga oon du rimdinan on.

³³ Be njaabii mo:

—Minen, min yuwdi Ibrahiima, abada fay gooto maraay min. Noy mbiirataa min ndimdan?

³⁴ Iisaa jaabii 6e, wi'i:

—Goonga kaalanammi on: luttoowo fuu wo maccudo luttal. ³⁵ Maccudo tabitataa ley wuro, de biddo tabitan ley maggo faa abada. ³⁶ Si Biddo rimdini on, on laatoto rim6e laabu6e tal. ³⁷ Midó anndi on yuwdi Ibrahiima, ammaa odon piloo warude kam sabo waaju am naataay on. ³⁸ Miin, ko njiirumi Baaba am mbaajotoomi. Onon, ko narrudon baaba moodon ngadoton.

³⁹ Be njaabii mo, 6e mbi'i:

—Ibrahiima woni baaba amin.

Iisaa wi'i 6e:

—Si wo on yuwdi Ibrahiima fu on ngollan golle Ibrahiima. ⁴⁰ De joonin odon piloo warude kam, miin kaalando on goonga mo narrumi Laamdo oon. Ibrahiima kaa wadaayno hono dum. ⁴¹ Onon le, wo golle baaba moodon ngolloton.

Be mbi'i mo:

—Minen, min nganaa jaali. Baaba gooto min njogii, kam woni Laamdo.

⁴² Iisaa wi'i 6e:

—Si Laamdo wonnoo baaba moodon fu, on njidanno kam, sabo to Laamdo yuurumi, de ngarumi. Mi waddaay hoore am, wo kanko nuli kam. ⁴³ Ko wadi de on paamataa haala am? Wo sabo on mbaawaa nanude ko kaalammi duum. ⁴⁴ Onon, Ibiliisa woni baaba moodon. Muuyde baaba moodon ngolloton. O gadoowo bar-ko'e gilla fuddoode. O walaa e goonga sabo goonga walaa e makko. Si o fenii fu, jikku makko tan o wadi, sabo wo o penoowo, wo o baaba fewre du. ⁴⁵ De miin, saabe mido haala goonga wadi de on ngoondinaay kam. ⁴⁶ Moy e moodon waawi felirde kam hakkeji? Si mi haalii goonga, ko wadi de on ngoondintaa kam? ⁴⁷ Neddo Laamdo hettintoo haala Laamdo. Onon le, on ket-tintaako sabo on nganaa yimbe Laamdo.

No Iisaa burdi Ibrahiima

⁴⁸ Alhuudiyankoo6e mbi'i mo:

—Wanaa min kaalii goonga ko min mbi'i a Samariyanke, a gondudo e ginnaaru naa?

⁴⁹ Iisaa jaabii, wi'i:

—Mi wanaa gondudo e ginnaaru, mido teddina Baaba am. Onon, odon kuyfina kam. ⁵⁰ Miin, mi filantaako hoore am teddeengal. Ina woodi pilantoodo kam ngal. Oon woni carotoodo. ⁵¹ Goonga kaalanammi on: neddo fuu jokkudo konngol am maayataa abada.

⁵² Alhuudiyankoo6e mbi'i mo:

—Joonin kaa laabanii min a gondudo e ginnaaru. Ibrahiima e annabaa6e fuu maayii, de aan kaa, ada wi'a neddo fuu jokkudo konngol maa, meedataa deddere maayde. ⁵³ Yalla ada buri baaba amin Ibrahiima naa? Oon le maayii, annabaa6e du maayii. Dume cikkuadaa ngondaa?

⁵⁴ Iisaa jaabii 6e, wi'i:

—Miin, si hoore am mawninammi, manngu am wo bolum. Baaba am mo mbi'oton Laamdo moodon oon, kam mawninta kam. ⁵⁵ On anndaa mo. Miin kaa, mido anndi mo. Si mi wi'ii mi anndaa mo, mi laatake penoowo hono moodon. Midó anndi mo, midó jokki konngol makko. ⁵⁶ Baaba moodon Ibrahiima ina seyorinoo yi'ude nyalaande am. O yi'ii nde, woodi o seyake.

⁵⁷ Alhuudiyankoo6e mbi'i mo:

—Fay duubi capande joy a hebaay tafon, de a yi'ii Ibrahiima naa?

⁵⁸ Iisaa jaabii 6e:

—Goonga kaalanammi on: gilla Ibrahiima tagaaka, miin, mido woni.

⁵⁹ Nde Iisaa wi'unoo dum fu, 6e kooyi kaaye faa 6e limna dum. Ammaa o uddii ley yim6e, o yalti suudu dewal mawndu nduun.

9

No Iisaa wumtiniri dimdaado e mbumndam

¹ Nde Iisaa yahannoo ndeen yi'i gorko dimdaado e mbumndam. ² Taalibaa6e makko yami mo:

—Moodibbo, moy lutti de o rimdaa e mbumndam, kanko naa saaraa6e makko?

³ Iisaa jaabii 6e, wi'i:

—Wanaa kanko lutti, wanaa saaraaḅe makko du. Ammaa ḁum wadii faa baawḁe Laamḁo ḅanga e makko. ⁴ Baawo nyalooma ina heddi, ina haani ngollen golle Nulḁo kam, sabo jemma waran nde fay gooto waawaa gollude. ⁵ E ley ko keddiimi e adunaaru ndu, miin woni annoora mayru.

⁶ Nde o haalnoo ḁum ndeen, o tutti e leydi, o diibunduri tutte ḁeen e loope, o wuji e gite bumḁo oon. ⁷ O wi'i ḁum:

—Yahu sulmowa luggere wi'eteende Silowam (maanaa majjum woni «Nu-laadḁo»).

O sulmowii, o warti imo yi'a. ⁸ Hoddiḁe makko, kamḅe e yi'annoḁe mo imo garbina ḅeen, mbi'i:

—Yalla wanaa oo woni joodinooḁo ina garbina oon naa?

⁹ Woḅḅe maḅḅe mbi'i:

—Dum kanko!

Woḅḅe du mbi'i:

—Wanaa! Wo nanndi makko!

Gorko oon e hoore muudum wi'i:

—Wo miin jaati!

¹⁰ Be mbi'i mo:

—Noy mbumtirḁaa?

¹¹ O jaabii:

—Gorko bi'eteedḁo Iisaa diibunduri loope, wuji e gite am, wi'i kam mi yaha luggere Silowam mi sulmowoo, de culmowiimi, mbumtumi.

¹² Be mbi'i mo:

—Toy gorko oon woni?

O wi'i:

—Mi anndaa.

No Farisa'en yamiri bumtinaadḁo oon

¹³ Ndeen ḅe njaari bumnooḁo oon to Farisa'en. ¹⁴ Nde Iisaa diibundurnoo loope de wumtini mo ndeen, wo nyalaande fowteteende. ¹⁵ Ndeen Farisa'en du yami mo:

—Noy mbumtirḁaa?

O wi'i ḅe:

—O wujii loope e gite am, culmiimi de mbumtumi.

¹⁶ Farisa'en woḅḅe mbi'i:

—Gorko oon yuuraay to Laamḁo sabo o jokkaay yamiroore nyalaande fowteteende.

Woḅḅe mbi'i:

—Noy nedḁo jom hakke waawiri wadirde kaayefiiji hono ḁi?

Ndelle ḅe luuri dow majjum. ¹⁷ Farisa'en ḅeen yami bumnooḁo oon katin:

—Aan le, ḁume mbi'ataa dow makko, e ko o wumtini ma ḁuum?

O jaabii ḅe, o wi'i:

—Wo o annabaajo.

¹⁸ Ammaa e ḁuum fuu hooreḅe Alhu-udiyankooḅe ḅeen njaḅaay wo o bumnooḁo de o wumtinaa faa ḅe noddi saaraaḅe makko. ¹⁹ Be yami ḁum'en:

—Ooḁo wo ḅidḁo moodon naa? Mbiidḁon wo e mbumndam o rimḁaa naa? Ndelle noy o wumtiri joonin?

²⁰ Saaraaḅe ḅeen njaabii, mbi'i:

—Miden anndi o ḅii amin, e mbumndam du o rimḁaa. ²¹ Ammaa no o wumtiri joonin, min anndaa. Min anndaa du moy wumtini mo. Kanko du o mawḁo, yamee mo! Imo waawi jaabanaade hoore makko.

²² Saaraaḅe makko mbi'ii noon sabo iḅe kula hooreḅe Alhuudiyankooḅe. Sabo dey, tawi hooreḅe ḅeen ndewrii mbi'i nedḁo fuu biidḁo Iisaa woni Almasiihu oon, riiwete wurtoo waajordu. ²³ Dum wadi de saaraaḅe makko ḅeen mbi'i: «O mawḁo, yamee mo!»

²⁴ Farisa'en nodditi bumnooḁo oon, mbi'i mo:

—Teddin Laamḁo, haalu goonga! Minen kaa miden anndi gorko oon wo jom hakke.

²⁵ O jaabii ḅe, o wi'i:

—Si o jom hakke du, miin kaa, mi anndaa. Gootel tan anndumi: mi bumnooḁo, de joonin mi wumtii.

²⁶ Be mbi'i mo:

—Dume o wadi e maada? Noy o wumtiniri ma?

²⁷ O jaabii ḅe:

—Mi haalaniino on ḁum, de on njaḅaay. Ko wadi de oḁon njidi hettindaade ḁum katin? Yalla onon du, oḁon njidi laataade taalibaaḅe makko naa?

²⁸ Be njenni mo, de ḅe mbi'i mo:

—Aan woni taalibaajo makko! Minen kaa, min taalibaaḅe Muusaa. ²⁹ Minen, miden anndi Laamḁo haaldii e Muusaa, de kanko kaa, min anndaa fay to o yuurata.

³⁰ Gorko oon jaabii ḅe, wi'i:

—Hey, ko haaynii! O wumtinii kam. Onon, oḁon mbi'a on anndaa to o yuurata!

³¹ Eden anndi Laamḁo jaabantaako luttuḅe, ammaa imo jaabanoo kulḁo mo, gadoowo muuyḁe makko. ³² Abada

nanaaka buntindo dimdaado e mbumndam. ³³ Si wanaa to Laamdo gorko oon yuuri, o waawataa wadude faa'e.

³⁴ Be mbi'i mo:

—Aan le, a fuu ley hakkeji ndimedaa! De ada waajoo min naa?

Be mburtini mo yaasin.

Haala mbumndam berde

³⁵ Iisaa nani 6e mburtinii mo, yi'i mo katin, yami mo:

—Aan le, ada goondini Bii Neddo oon naa?

³⁶ O jaabii, o wi'i:

—Joomam, moy woni oon faa mi goondina dum?

³⁷ Iisaa wi'i mo:

—A yi'ii mo. Kaaldoowo e maada oon woni kanko.

³⁸ O wi'i:

—Joomam, mido goondini!

O sujidani dum. ³⁹ Ndeen Iisaa wi'i mo:

—Saraade waddi kam ley adunaaru ndu, faa wumbe nji'a, yi'oo6e du mbuma.

⁴⁰ Farisa'en tawanoobe doon been, nani haala kaan, de yami mo:

—Minen le, min wumbe naa?

⁴¹ Iisaa jaabii 6e, wi'i:

—Si on wumbe, on ngalaano hakke. De ko mbiidon joonin odon nji'a duum, hakke moodon heddake.

10

Haala duroowo lobbo

¹ —Goonga kaalanammi on: neddo fuu naatudo hoggo baali de naatiraay dammbugal wo gujjo, wo janoowo.

² Ammaa naatirdo dammbugal oon, kam woni duroowo baali diin. ³ Kayboowo dammbugal oon udditanan mo, baali diin kettindoo daande makko. O noddira baali makko diin, mbaalu fuu e innde muudum, o wurtina di. ⁴ Nde o wurtini di fuu, o ardoto di de di njokka mo, sabo idi anndi daande makko. ⁵ Di njokkataa janano, di ndoggan dum sabo di anndaa daande muudum.

⁶ Iisaa banndani 6e banndol ngol, de 6e paamaay ko o muuyiri ngol.

No Iisaa wi'iri kam woni duroowo lobbo

⁷ Iisaa wi'i 6e katin:

—Goonga kaalanammi on, miin woni dammbugal hoggo baali. ⁸ Artiibe kam

warude been fuu wo wuy6e, wo yanoo6e, ammaa baali diin kettindanaaki 6e. ⁹ Miin woni dammbugal. Neddo fuu naatirdo kam, hisan, naatan, yaltan, heban durdude. ¹⁰ Gujjo warataa si wanaa faa wujja, hirsaa, bonna. Miin kaa, mi warii faa yim6e ke6a nguurndam, 6e mbuura nguurndam kibbudam dam fay huunde nyakaay. ¹¹ Miin woni duroowo lobbo. Duroowo lobbo woni kokkoowo yonki muudum saabe baali muudum. ¹² Adaado durngo le, walaa ko wonani dum e dammuuli diin. Si yi'ii suundu fu, yoppaan di dogga. Suundu nduun nannga ko nanngata, keddiidi diin du caakoo. ¹³ Adaado durngo oon doggan yoppa di sabo o jobeteedo tan, o hillaaka e majji. ¹⁴ Miin woni duroowo lobbo. Mido anndi baali am, baali am du ina anndi kam. ¹⁵ Hono noon du Baabiiwo anndiri kam, miin du mido anndi dum. Mi hokkitiran yonki am saabe baali am diin. ¹⁶ Mido jogii baali goddi katin di ngalaa ley hoggo ngoon. Diin du sanaa mi wadda di. Di kettindoo daande am, di fuu di laatoo coggal gootal, duroowo gooto. ¹⁷ Baabiiwo ina yidi kam sabo mi hokkan yonki am, de sakitoo mi hewta ki katin. ¹⁸ Fay gooto ittanta kam ki. Miin e hoore am hokkitirta ki. Mido jogii baawde hokkitirde ki. Mido jogii baawde wartirde ki. Yamiroore nde yuuri to Baaba am.

¹⁹ Haalaaji diin beydi waddundurde Alhuudiyankoo6e. ²⁰ Heew6e ma66e ina mbi'a:

—Wo o gondudo e ginnaaru, wo o kaanjaado. Ko wadi de odon kettindanoo mo?

²¹ De wo66e du ina mbi'a:

—Waajuuji dii le nganaa waajuuji gondudo e ginnaaru. Yalla ginnaaru ina waawi wumtinde bumdo naa?

No Alhuudiyankoo6e calorii goondinde Iisaa

²² Wakkati oon iidi miccinoori laamnu-gol suudu dewal mawndu wadii Urusalima. Dum hawrii e dabbunde. ²³ Do suudu dewal mawndu doon, Iisaa ina yiiltoo ley danki Suleymaana kiin. ²⁴ Ndeen Alhuudiyankoo6e piilii mo, mbi'i mo:

—Faa ndey ittanta min wemmberere? Haalan min faa laa6a, aan woni Almasiihu naa?

²⁵ Iisaa jaabii 6e:

—Mi haalanii on, de on ngoondinaay. Golleeji di ngollirmi e innde Baaba am diin, kanji ceedantoo kam. ²⁶ Onon le, on ngoondinaay sabo on nganaa baali am. ²⁷ Baali am ina kettindoo daande am. Mido anndi di, idi njokka kam. ²⁸ Mido hokka di nguurdam nduumiidam, di mbaatataa abada. Fay gooto ittataa di e junngo am. ²⁹ Baabiiwo kokkudo kam di oon furi huunde fuu teddude. Fay gooto waawaa ittude di e junngo Baaba am. ³⁰ Miin e Baabiiwo, wo min gootum.

³¹ Alhuudiyankoo6e kooyi kaaye katin faa padda mo. ³² Iisaa wi'i 6e:

—Mi gollii yeeso moodon golleeji lobbi keewdi yuurudi e Baabiiwo. E ley golleeji diin, saabe oye e majji paddirton kam kaaye?

³³ Alhuudiyankoo6e been njaabii mo:

—Wanaa saabe golleeji lobbi min paddirte kaaye, de wo saabe ko mbonkotodaa Laamdo duum. Aan wo a neddo, de a wadii hoore maa a Laamdo.

³⁴ Iisaa jaabii 6e:

—Yalla winndaaka ley Dewtere mon toon: Laamdo wi'ii «onon on laamdo'en»?* ³⁵ Laamdo noddirii 6e haaldi been laamdo'en. Ko Binndi diin mbi'i duum sottataa. ³⁶ Baabiiwo subii kam, seni kam† de nuli kam e adunaaru ndu. Ndelle noy mbiironon mi mbonkake Laamdo saabe ko mbiimi mi Bii Laamdo? ³⁷ Si mi gollaay golleeji Baaba am, taa ngoondinee kam. ³⁸ De si mido golla di, fay si on ngoondintaa kam, ngoondinee golleeji di faa anndon, faa paamon Baabiiwo ina woni e am, miin du mido woni e muudum.

³⁹ Be pili nanngude mo katin de o hisi e juude ma66e.

⁴⁰ O yehi gere ooto gooruwol Urdun nokku do Yaayaa lootannoo lootagal batisima arande doon katin, o 6ooyti toon.

⁴¹ Yim6e heew6e ngari to makko, mbi'i:

—Yaayaa wadaay maande haayniinde fay wootere. De ko o haali e gorko oon duum fuu goondii.

⁴² Yim6e heew6e ngoondini Iisaa toon.

11

Haala maayde Laajaru

¹ Gorko nyawdo bi'eteedo Laajaru ina woni wuro Baytaniya, kam e banndiraabe muudum rew6e Mariyama e Marta.

² Mariyama oon woni joornodo nebbam uurdam dow Joomiiwo de mooytiri koyde makko sukundu muudum. Laajaru nyawdo oon wo sakiike makko gorko.

³ Banndiraabe makko rew6e been neli e Iisaa, mbi'i:

—Joomii amin, yigoo maa mo korsindaa oon nyawii.

⁴ Nde Iisaa nannoo dum ndeen, wi'i:

—Nyawu ngu wanaa nyawu saate. Nyawu ngu wo tabintinoowu manngu Laamdo, faa Bii Laamdo mawninee saabe maggu.

⁵ Iisaa ina horsini Laajaru e banndiraabe muudum rew6e, Marta e Mariyama. ⁶ Ko o nani Laajaru sellaa duum fu, hadaay mo joodaade do o wonnoo doon faa wadi balde didi. ⁷ Caggal duum, o wi'i taalibaa6e makko:

—En pornyoo Yahuudiya!

⁸ Taalibaa6e been njaabii mo, mbi'i:

—Moodibbo, 6ooyaa fey ko Alhuudiyankoo6e pili wardude ma kaaye toon, de a fornyoto toon katin naa?

⁹ Iisaa jaabii, wi'i:

—Wanaa wakkatiji sappo e didi ngoni ley nyalooma naa? Si neddo ina yaha nyalooma fu, fergataako sabo ina yi'a annoora adunaaru ndu. ¹⁰ Ammaa si neddo ina yaha jemma fu, fergoto sabo annoora walaa e muudum.

¹¹ Gada o haalii haalaaji diin, o wi'i 6e:

—Yigoo men Laajaru daanake, mi yahan mi findinowa mo.

¹² Taalibaa6e been mbi'i:

—Joomii amin, si tawii wo o daani ni, o dadan.

¹³ Ammaa wo haala maayde Laajaru o haali. Kam6e 6e miilii wo haala doyngol o haali. ¹⁴ Iisaa laabinani 6e:

—Laajaru heddaaki! ¹⁵ Mi seyorake saabe moodon ko mi tawaaka toon duum faa ngoondinon. Woodi jonkaa, en njaha to makko.

* **10:34** Jabuura 82.6. † **10:36** E ley geresankoo6e haala Senude kaan ina holla ko Laamdo subii de senndi faa golla muuyde muudum.

¹⁶ Ndeen Tomaa noddirteedo Funereejo oon wi'i taalibaaɓe wobbe been:

—En njaada e Joomii en enen du faa maayden e muudum.

No Iisaa wi'iri kam woni ummital e ngu-urndam

¹⁷ Nde Iisaa yottinoo toon fu, tawi wadii balde nay ko Laajaru uwiraa. ¹⁸ Hakkunde Baytaniya e Urusaliima buraa hono kilooji tati. ¹⁹ Alhuudiyankooɓe heewɓe ngari to Mariyama e Marta faa mbaaltina berde muɓɓen e maayde sakiike muɓɓen. ²⁰ Nde Marta nannoo Iisaa ina wara ndeen, yehi jakkitowii dum. Mariyama kaa heddi ley suudu toon na joodii. ²¹ Marta wi'i Iisaa:

—Joomam, sini ada wonnoo do, minyam gorko oon maayataano. ²² De fay joonin du mido anndi huunde fuu ko njaaridaa Laamdo, wadante.

²³ Iisaa wi'i mo:

—Minya gorko oon ummitoto.

²⁴ Marta wi'i:

—Mido anndi o ummitoto nyannde ummital, nyalaande sakitotoonde.

²⁵ Iisaa wi'i mo:

—Miin woni ummital, miin woni ngu-urndam. Neddo fuu goondindo kam, fay si maayi, wuuran. ²⁶ Goondindo kam de hebi nguurndam saabe am fu, maayataa abada. Ada goondini dum naa?

²⁷ O jaabii, o wi'i:

—Ayyo Joomam! Mido goondini aan woni Almasihu Bii Laamdo bi'anoodo waran ley adunaaru ndu oon.

²⁸ Nde Marta haalnoo dum fu, yehi noddowi minyum Mariyama, haalani dum, wi'i:

—Moodibbo warii, imo nodde.

²⁹ Nde Mariyama nannoo dum ndeen, henyii law, nootowii. ³⁰ Tawi dum fuu Iisaa naataayno wuro ngoon tafon. Imo heddi do Marta jakkitinoo mo doon. ³¹ Alhuudiyankooɓe ina ngondi e Mariyama ley suudu, ina mbaaltina bernde muudum. Be nji'i o gurbitii, o yalti. Be njokki mo. Be miilii o woyowan dow saabeere toon. ³² Mariyama yottii do Iisaa woni doon, yi'i mo tan, hippii dakkol koyde makko, wi'i mo:

—Joomam, sini ada wonnoo do, minyam gorko oon maayataano.

³³ Nde Iisaa yiinoo Mariyama e Alhuudiyankooɓe wondube e muudum been ina mboya ndeen, bernde muudum heccidi sanne, torrii sanne. ³⁴ O wi'i:

—Toy ndesudon mo?

Be njaabii:

—Joomii amin, war ndaar!

³⁵ Iisaa woyi. ³⁶ Alhuudiyankooɓe been mbi'i:

—Ndaaree no o foti horsinirde mo.

³⁷ Wobbe maɓbe mbi'i:

—Imo woodunoo baawde wumtinde bumdo, de o waawaa hadude Laajaru maayde naa?

No Iisaa iirtiniri Laajaru

³⁸ Bernde Iisaa heccidi katin, yehi timoyde saabeere ndeen. Saabeere ndeen wo loho uddiraako hayre. ³⁹ Iisaa wi'i:

—Ittee hayre ndeen!

Marta, sakiike maaydo oon, wi'i mo:

—Joomam, tawan o luubii joonin, sabo hannden woni balde nay ko o wattiraa toon.

⁴⁰ Iisaa jaabii mo:

—Yalla mi wi'aay ma, si a goondinii, a yi'an manngu Laamdo?

⁴¹ Be itti hayre ndeen. Iisaa tiggittii kammu, wi'i:

—Baabiiwo, mido yettire ko njaabanidaa kam duum. ⁴² Miin kaa, mido anndi nyannde fuu ada jaabanoo kam. Ammaa wo saabe yimbe filiibe kam been wadi de kaaldirmi ni, faa ɓe ngoondina aan nuli kam.

⁴³ Caggal haalaaji diin, o yeewnii semmbe, o wi'i:

—Laajaru, wurta yaasin!

⁴⁴ Maaydo oon wurtii, juude muudum e koyde mum ina piilaa leppi, yeeso muudum du ina suddii. Iisaa wi'i ɓe:

—Kaɓbitee mo, njoppon mo o yaha!

No waalde Saahiibe dawriri faa nannga Iisaa

(Matta 26.1-5, Marku 14.1-2, Lukka 22.1-2)

⁴⁵ Heewɓe e Alhuudiyankooɓe warnooɓe to Mariyama been nji'i ko Iisaa wadi duum, de ngoondini dum. ⁴⁶ Ammaa wobbe maɓbe njehi to Farisa'en, kaaltani dum'en ko Iisaa wadi duum. ⁴⁷ Ndeen Farisa'en e hooreeɓe almaami'en kawrunduri waalde Saahiibe ndeen, mbi'i:

—Gorko o ina wada kaayefiiji keewdi. Noy ngadeten? ⁴⁸ Si en njoppirii mo nii fu, jamaa oon fuu goondinan mo. Ndeen kaa, Romankooɓe ngaran mbonna nokku meeden ceniido e lenyol meeden ngol.

⁴⁹ Gooto maɓɓe bi'eteedo Kayafas, laatiido Almaami Mawdo e hitaande ndeen, wi'i ɓe:

—Onon kaa on anndaa fay huunde. ⁵⁰ On anndaa neddo gooto maayana yimɓe fuu ɓuri woodude e meeden diina lenyol meeden fuu halka.

⁵¹ Tawi ko o haali duum yuuraay e hoore makko, ammaa saabe wo o Almaami Mawdo hitaande ndeen, o sappake sanaa Iisaa maayana lenyol ngool. ⁵² De wanaa lenyol ngool tan o maayanta. Ko o maayanta dey wo ɓiɓɓe Laamdo sanki-tiiɓe ɓeen fuu faa o hawrundura dum'en laatoo gootum. ⁵³ Gilla nyalooma oon, ɓe ndawridi faa ɓe mbara mo.

⁵⁴ Dum wadi de Iisaa seli yiiltaade hakkunde Alhuudiyankooɓe. O yuwi do o wonnoo doon, o yehi ngalluure wi'eteende Efrayim hettunde e ladde. O joododii toon e taalibaaɓe makko.

⁵⁵ Tawi iidi Alhuudiyankooɓe mbi'eteendi Faltagol ndiin ɓadake. Heewɓe e yimɓe leydi ndiin njehi Urusaliima faa laamna ko'e muɓɓen gilla iidi ndiin yottaaki. ⁵⁶ Iɓe piloo Iisaa. Iɓe keddi ley suudu dewal mawndu nduun, iɓe kaalda, iɓe mbi'a:

—Odon miiloo o waran e iidi ndiin naa on miilaaki?

⁵⁷ Tawi hooreɓe almaami'en e Farisa'en njamiriino neddo fuu anndudo to o woni haala faa o nanngée.

12

No Mariyama joordi nebbam dow koyde Iisaa
(Matta 26.6-13, Marku 14.3-9)

¹ Balde jeegom fadde iidi Faltagol yottaade, Iisaa yehi Baytaniya do Laajaru mo o iirtinnoo e maayde oon jeyaa doon. ² Be ndefani mo nyaamdu doon. Marta gollani ɓe, Laajaru du wo gooto e nyaamdoɓe e Iisaa ɓeen. ³ Ndeen Mariyama hooyi feccere liitere nebbam laaɓudam, uurdam, tiidudam coggu, joori dam dow koyde Iisaa,

mooytiri de sukundu muudum. Suudu nduun fuu heewi uurngol nebbam daam. ⁴ Gooto e taalibaaɓe Iisaa ɓeen, dum woni Yahuuda Isikariyotto jambotoodo mo oon, wi'i:

⁵ —Ko wadi de nebbam dam sonnaaka buudi cardi keme tati,* hokkee talkaaɓe?

⁶ O wiiraay noon saabe imo yurmoo talkaaɓe, ammaa saabe wo o gujjo wadi de o wi'i noon. Kanko woni kawjotoodo dannga jawdi maɓɓe, imo woowi wujjude ko resaa ley toon. ⁷ Iisaa wi'i:

—Celee debbo o. O resii dam faa nyannde ngatteteemi e saabeere. ⁸ Si goonga, talkaaɓe ina tawdee e moodon wakkati fuu. De miin kaa, mi tawdataake e moodon wakkati fuu.

No hooreɓe almaami'en anniyorii warude Laajaru

⁹ Alhuudiyankooɓe heewɓe paami Iisaa ina woni Baytaniya, njehi toon. Wanaa saabe Iisaa tan ɓe njahani toon, wo faa ɓe nji'a Laajaru iirtinaado oon du. ¹⁰ Ndeen hooreɓe almaami'en ndawridi mbaran Laajaru du, ¹¹ sabo Alhuudiyankooɓe heewɓe na cela jukkude ɓe ina ngoondina Iisaa saabe Laajaru.

No Iisaa naatiri Urusaliima
(Matta 21.1-11, Marku 11.1-11, Lukka 19.28-40)

¹² Jaango majjum, jamaa keewdo wari hawrude e iidi ndiin nani Iisaa wo garoowo Urusaliima. ¹³ Be kooyi licce tamarooje, ɓe njakkitowii mo. Iɓe yeewnoo, iɓe mbi'a:

—Jettooje e barke ngoodanii gardo e dow innde Joomiraado oon!† Jettooje ngoodanii mo, kanko kaananke Israa'iila!

¹⁴ Iisaa hebi molel araawa, waddii ngel. Dum foti e ko Binndi diin mbi'i:

¹⁵ «Taa kulee onon yimɓe ngalluure Siyona! Ndaaree, kaananke moodon ina wara, ina waddii molel araawa.»‡

¹⁶ Wakkati oon taalibaaɓe makko ɓeen paa-maayno ko dum woni. Ammaa gada Iisaa teddinaama, ɓe miccitii ko sappanoo e dow makko ley Binndi diin duum e no dum fuu dum hawriri e ko yimɓe ɓeen ngadani mo. ¹⁷ Jamaa tawdanoodo e Iisaa nde noddunoo Laajaru e ley saabeere

* **12:5** Buudi cardi keme tati ina fota e njobdi neddo hitaande. † **12:13** Jabuura 118.25-26. ‡ **12:15** Jakariyaa 9.9.

de iirtinii dum ndeen, kam'en du ina kumpita yimbe kabaaru oon. ¹⁸ Duum wadi de yimbe heewbe njehi njakkitowii mo sabo be nanii o wadii maande haayniinde ndeen. ¹⁹ Ndeen Farisa'en mbi'unduri:

—On nji'ii, walaa fuu ko mbaawanden mo. Ndaaree no aduna oo fuu jokkiri mo.

²⁰ Woodi, ina woodi yuuruube leydi Geres tawaaabe hakkunde warbe Urusaliima faa ndewa Laamdo ley balde iidi deen. ²¹ Be battitii Filipu jeyaado Baytisayda ley leydi Galili, be mbi'i dum:

—Joomii amin, miden njidi yi'ude Iisaa.

²² Filipu yehi haalanowi Andire. Be njotinowi haala kaan Iisaa. ²³ Iisaa jaabii be, wi'i:

—Wakkati mo Laamdo hollata teddeengal Bii Neddo oon yottake. ²⁴ Goonga kaalanammi on: si wabbere alkama uwake e leydi de nyolaay fu, heddoto wo wabbere wootere. Ammaa si nde uwake e leydi nde nyolii fu, nde riman faa heewa. ²⁵ Neddo fuu jiddo yonki muudum, mursan ki, ammaa jeebiido yonki mum e adunaaru ndu, damman ki, heban nguurndam nduumiidam. ²⁶ Si neddo ina yidi gollande kam fuu, jokka kam. Do ngonumi fuu, doon golloowo am du wonata. Baabiiwo teddinan gollanoowo kam.

No Iisaa sapporii maayde muudum

²⁷ —Joonin bernde am torrake. Dume mbi'ammi? Mi wi'an Abba hisinam e wakkati o naa? Mi waawaa wi'ude noon sabo wakkati o ni waddi kam. ²⁸ Abba, mawnin innde maa.

Ndeen daande yuuri dow kammu wi'i:

—Mi mawninii nde, mi mawninan nde katin.

²⁹ Nde yimbe darinoobe doon been nanoo daande ndeen, mbi'i dum wo riggaango kammu. Wobbe mbi'i:

—Maleyka haaldi e makko!

³⁰ Iisaa wi'i be:

—Wanaa saabe am daande ndeen wardi, wo saabe moodon. ³¹ Joonin adunaaru ndu sarete. Joonin laamiido adunaaru bondo oon faddete yaasin. ³² Miin le, si mi toownaama e leydi ndi, mi foodan yimbe fuu ngara to am.

³³ Tawi haalaaji diin o sapporii no o maayrata. ³⁴ Yimbe been njaabii mo, mbi'i:

—Tawreeta oon anndinii min Almasiihu wo duumotoodo. Noy aan mbiirataa sanaa Bii Neddo oon toownee? Moy woni Bii Neddo oon?

³⁵ Iisaa jaabii be, wi'i:

—Annoora ina wondi e moodon wakkati seeda tafon. Njahon gilla annoora ina heddi e moodon, taa nimre hippoo on. Jahoowo ley nimre anndaa do yahata. ³⁶ Ngoondinee annoora gilla imo wondi e moodon yalla oon laatoo biibe annoora.

No yimbe calorii goondinde Iisaa

Iisaa haalu dum tan, yehi suudowii be.

³⁷ Maandeeji kaayniidi di o wadi yeeso maabe diin fuu, wadaay de be ngoondini mo, ³⁸ faa haala annabi Esaaya kaan tabita: «Joomiraado, moy goondini waaju amin oon?

Moy bangananaa baawde Joomiraado?»§

³⁹ Be mbaawaano goondinde, sabo Esaaya wi'iino du:

⁴⁰ «Laamdo wumnii gite maabe,

yoornii berde maabe,

taa gite maabe nji'a,

taa berde maabe paama,

taa be tuuba, de o danna be.»*

⁴¹ Esaaya wi'ii dum nde yiinoo darja Iisaa, de haali haala makko.

⁴² Ammaa dum fuu e laataade, hooreebe Alhuudiyankooobe heewbe ngoondinii Iisaa. De wo saabe Farisa'en wadi de be kuli hollude be ngoondinii taa be mburtinee ley waajordu. ⁴³ Sabo yimbe mana be, dum burani be Laamdo mana be.

⁴⁴ Iisaa yeewnii, wi'i:

—Goondindo kam, wanaa miin tan goondini, ammaa goondinii Nuldo kam oon du. ⁴⁵ Neddo fuu jido kam, yi'ii Nuldo kam oon. ⁴⁶ Miin, mi warii ley adunaaru ndu wo mi annoora, faa goondindo kam fuu taa heddo ley nimre. ⁴⁷ Si neddo nanii waaju am de jokkaay dum fu, wanaa miin sarotoo dum. Sabo mi waraay faa mi saroo adunaaru, ammaa wo faa mi hisina ndu ngardumi. ⁴⁸ Caliido kam de jabaay waajuji am fu, ina jogii carotoodo. Haala ka kaalumi kaan sarotoo dum nyalaande sakitotoonde. ⁴⁹ Sabo ko kaalumi duum yuuraay e am. Baabiiwo nuldo kam oon hokki kam yamiroore ko

kaalammi e ko mbaajotoomi. ⁵⁰ Mido anndi yamiroore makko ina hokka ngurndam nduumiidam. Duum wadī de ko kaalumi duum fuu, wo ko Baabiiwo wi'i kam mi haala.

13

No Iisaa lootiri koyde taalibaabe muudum

¹ Gilla iidi Faltagol yottaaki, Iisaa ina anndi wakkati mo dillata adunaaru faa yecoo to Baabiiwo oon warii. To adunaaru ga imo yidi yimbe makko, imo yidi be kaddi njingu fuu. ² Wakkati mo be kiirtotoo oon, Ibiliisa watti e bernde Yahuuda ɓii Simon Isikariyotto jambaade mo. ³ Iisaa na anndi Baabiiwo watti huunde fuu e junngo muudum, ina anndi to Laamdo yuuri, to Laamdo yeccotoo du. ⁴ O ummii e hiraande ndeen, o ɓortii saaya makko, o hooyi gudel, o fiili e makko. ⁵ Ndeen o wayli ndiyam e kaakol lootorkol, o naati e lootude koyde taalibaabe makko, imo yiggira de gudel ngel o filii ngeel. ⁶ Nde o yottinoo Simon Piyeer ndeen, wi'i mo:

—Joomam, aan lootata koyde am naa?

⁷ Iisaa jaabii mo, wi'i:

—A faamaay ko ngadammi duum tafon, de a faamowan caggal joonin.

⁸ Piyeer wi'i mo:

—A lootataa koyde am abada!

Iisaa jaabii mo, wi'i:

—Si mi lootanaay ma koyde maa fu, a walaa ngedu to am.

⁹ Simon Piyeer wi'i mo:

—Joomam! Si wo noon, taa haadu e koyde am tan, lootu juude am e hoore am du.

¹⁰ Iisaa wi'i mo:

—Lootiido fuu wo laabudo. Walaa ko lootee si wanaa koyde muudum tan. Onon on laabuɓe, de wanaa on fuu.

¹¹ Tawi imo anndi jambotoodo mo oon. Dum wadī de o wi'i wanaa on fuu ngoni laabuɓe.

¹² Nde Iisaa lootunoo koyde maɓɓe ndeen, hooyi saaya muudum, ɓornii, joodii katin, wi'i be:

—On paamii ko ngadumi on duum naa?

¹³ Odon noddira kam «Moodibbo», odon noddira kam «Joomam». Ko mbi'oton duum

wo goonga, sabo duum ngonumi. ¹⁴ Ndelle, miin Joomii on, miin Moodibbo, mi lootii koyde mon, tilay onon du lootunduron koyde. ¹⁵ Ko ngadumi on duum wo tindinoore faa onon du, ngadunduron hono ko ngadumi on duum. ¹⁶ Goonga kaalanammi on: maccudo ɓuraa joomum teddude, nulaado du ɓuraa nuldo dum. ¹⁷ Joonin kaa on paamii dum. Sini on njokkirii noon fu, barke na woodanii on. ¹⁸ Wanaa haala mon on fuu kaalumi. Mido anndi be cubiimi been, de sanaa ko Binndi diin mbi'i duum tabita: «Nyaamdudo e am oon, kam latiri kam teppere muudum.»* ¹⁹ Gilla joonin mido haalana on dum, fadde majjum e yottaade, faa nde dum yottii fuu, ngoondinon miin woni mo ngonumi. ²⁰ Goonga kaalanammi on: neddo fuu jabbiido mo nulumi, jabɓake kam. Neddo fuu jabbiido kam, jabɓake Nuldo kam oon du.

No Yahuuda jamborii Iisaa

(Matta 26.20-25, Marku 14.17-21, Lukka 22.21-23)

²¹ Caggal Iisaa haalii haalaaji di fu, bernde muudum metti sanne, wi'i:

—Goonga kaalanammi on: gooto moodon jamboto kam.

²² Taalibaabe been yeewunduri. Be paa maay mo o haalata haala mum. ²³ Gooto e taalibaabe been, mo Iisaa horsini oon, ina joodii dakkol muudum. ²⁴ Simon Piyeer tamyani mo gite o yama Iisaa haala moy haalata. ²⁵ Taalibbo oon wahii dakkol makko, wi'i:

—Joomam, dum wo moye mbi'ataa?

²⁶ Iisaa jaabii, wi'i:

—Mo kokkammi lonngere nde cuuwammi nde oon.

O suuwi nde, o hokki Yahuuda ɓii Simon Isikariyotto oon. ²⁷ Nde Yahuuda jabunoo lonngere ndeen, Seydaani naati dum. Iisaa wi'i mo:

—Wadu ko ngadataa duum law!

²⁸ Tawi fay gooto e joodiibe doon been faamaay ko Iisaa haalani mo duum.

²⁹ Sabo ko Yahuuda tiigii dangga ceede maɓɓe duum, yoga miilii Iisaa wi'i o somonowoo iidi, naa danya ko o hokki talkaabe. ³⁰ Nde Yahuuda nanngunoo

* 13:18 Jabuura 41.10.

lonngere ndeen fu, yalti wakkati oon pay. Wo dum jemma.

Haala yamiroore heyre

³¹ Nde Yahuuda wurtinoo ndeen, Iisaa wi'i:

—Joonin Bii Neddo teddinaama, Laamdo du teddiniraama saabe makko. ³² Si Laamdo teddiniraama saabe makko,† kam du teddinan mo e hoore muudum, teddinan mo law. ³³ Sukaabe am, mido wondi e moodon seeda tafon. On piloto kam. Mido wi'a on joonin hono ko mbi'unoomi Alhudiyanoo: on mbaawaa yaade to njahammi toon. ³⁴ Mido hokka on yamiroore heyre: njidfunduree! Hono no njidfirmi on ni, onon du njidfunduron noon. ³⁵ Wo noon yimbe fuu anndirta wo on taalibaabe am, ko njidfunduron duum.

No Iisaa holliri Piyeer wi'an anndaa dum (Matta 26.31-35, Marku 14.27-31, Lukka 22.31-34)

³⁶ Simon Piyeer wi'i mo:

—Joomam, toy njahataa?

Iisaa jaabii mo:

—To njahammi joonin toon, a waawaa jokkude kam. De caggal joonin a jokkowan kam!

³⁷ Piyeer wi'i mo:

—Joomam, ko wadi de mi waawaa jokkude ma joonin? Yonki am kokkitirammi saabe maada.

³⁸ Iisaa jaabii mo:

—Yalla a hokkitiran yonki maa saabe am naa? Goonga kaalanammaami: fadde ndontoori e joggude a wi'an a anndaa kam kile tati.

14

No Iisaa wi'iri kam woni laawol

¹ Iisaa wi'i taalibaabe muudum been:

—Taa umminee hakkillooji mon. Ngoondinee Laamdo, ngoondinee kam miin du. ² Cuudi keewdi ina ngoni ley wuro Baaba am. Si dum wanaano goonga mi haalantaa on dum. Mi yahan, mi moyyanowa on nokku toon. ³ Ndelle, si mi moyyanowii on nokku, mi wartan katin mi hooya on faa onon du ngonon

to ngonammi toon. ⁴ Odon anndi laawol njahoowol to njahammi toon.

⁵ Tomaa wi'i mo:

—Joomii amin, min anndaa to njahataa, noy min anndirta laawol muudum?

⁶ Iisaa jaabii mo:

—Miin woni laawol, miin woni goonga, miin woni nguurdam. Fay gooto waawaa yahude to Baabiiwo si rewaay to am. ⁷ Si odon anndi kam, on anndan Baaba am oon du. Gilla joonin odon anndi mo, on nji'ii mo du.

⁸ Filipu wi'i mo:

—Joomii amin, hollu min Baabiiwo, duum ina heya min.

⁹ Iisaa wi'i mo:

—Filipu, no ngondirmi e moodon faa booyi nii fuu, de faa hannden a anndaay kam naa? Jiido kam fuu, yi'ii Baabiiwo. Noy mbiirataa: «Hollu min Baabiiwo»? ¹⁰ Yalla a goondinaay mido woni e Baabiiwo, Baabiiwo du ina woni e am naa? Waajuuji di mbaajiimi on diin fuu, yuuraay e hoore am. Wo Baabiiwo gondo e am oon gollata golle muudum. ¹¹ Ngoondinee kam ko mbiimi mido woni ley Baabiiwo, Baabiiwo du ina woni ley am. Fay si on ngoondinaay haala ka, ngoondiniron kam saabe gollleeji diin. ¹² Goonga kaalanammi on: neddo fuu goondindo kam, kam du gollan gollleeji di ngollammi diin, gollan ko furi di, sabo mi yahan to Baaba am. ¹³ Mi wadanan on huunde fuu ko naaridon Laamdo saabe am. Mi wadan dum faa Baabiiwo teddiniree saabe Biddo oon. ¹⁴ Si won ko naaridon Laamdo saabe am, mi wadanan on.

No Iisaa wi'iri nuldun Ruuhu Ceniido

¹⁵ —Si odon njidi kam, on njokkan jamirooje am. ¹⁶ Mi nyaagoto Baabiiwo hokka on Ballo goddo, wonda e moodon faa abada. ¹⁷ Oon woni Ruuhu Goonga. Adunaaru waawaa jabude mo, sabo nji'ataa mo, anndaa mo. Onon le, odon anndi mo sabo imo wondi e moodon, o heddoto ley moodon du. ¹⁸ Mi yoppataa on wo on atiime'en. Mi wartowan to moodon. ¹⁹ Si booytii seeda aduna oo yi'ataa kam katin. De onon kaa, on nji'an kam. Saabe mido wuuri, onon du on

† 13:32 Fuddoode aaya 32, «Si Laamdo teddiniraama saabe makko», tawaaka e dereeji burdi fuu booyude diin.

mbuuran. ²⁰ Nyannde ndeen on paaman mido woni ley Baabiiwo, odon ngoni e am, mido woni e moodon. ²¹ Neddo fuu tiigiido jamirooje am de jokki de, kam woni jiddo kam. Jiddo kam, Baaba am yidan dum. Miin du, mi yidan dum, mi banginanan dum hoore am.

²² Yahuuda, mo wanaa Yahuuda Isikariyotto oon, jaabii mo, wi'i:

—Joomam, noy banginirantaa min hoore maa, tawee a banganaay adunaaru?

²³ Iisaa jaabii mo, wi'i:

—Si neddo ina yidi kam, jokkan haala am. Baaba am du yidan dum. Miin e Baaba am oon min ngaran to muudum min njoododoo e muudum. ²⁴ Neddo fuu mo yidaa kam, jokkataa haala am. Haala ka nanoton kaan, ka wanaa haala am, wo ka haala Baabiiwo nuldo kam oon. ²⁵ Dum kaalanammi on gilla mido tawdaa e moodon. ²⁶ Ruuhu Ceniido, Balloowo on mo Baabiiwo nuldata on e dow inde am oon, kam anndinta on kulle fuu. O miccintinan on ko mbaajinoomi on duum fuu.

²⁷ Jam njoppidammi on, jam am kokkammi on. Miin, mi hokkirtaa on no aduna oo hokkirta on ni. Taa umminee hakkilooji mon, taa kulee. ²⁸ On nanii ko mbiimi on: «mi yahan, de caggal duum mi warta to moodon.» Si on njidii kam fu, on ceyoto ko njahammi to Baabiiwo, sabo Baabiiwo buri kam teddude. ²⁹ Mi haalanii on joonin gilla dum waraay, faa si dum warii fu, ngoondinon. ³⁰ Mi haaldataa e moodon ko heewi katin, sabo laamiido adunaaru bondo oon ina wara. Fay huunde o waawanaa kam. ³¹ Ammaa ko Baabiiwo yamiri kam, wo duum ngadammi, faa adunaaru faama mido yidi dum. Umme, ndillen do!

15

No Iisaa wi'iri kam woni cabiihi ngoongalaahi

¹ —Miin woni cabiihi ngoongalaahi, Baaba am woni jom ngesa cabiije. ² Liccal am dimaral fuu o tayan dum. Dimoowal du fuu, o saltoto dum faa beyda rimude. ³ Onon du, gilla joonin on laabu6e saabe waaju mo mbaajiimi on oon. ⁴ Ngonee e am, miin du mi wonan e moodon. Hono

no liccal cabiihi waawiraa rimude e hoore muudum sanaa tawee ingal woni e cabiihi ni, hono noon onon du, on mbaawaa rimude si on ngonaay e am. ⁵ Miin woni cabiihi, onon ngoni licce. Neddo fuu gondo e am, tawi miin du mido woni e muudum, rima faa heewa. On mbaawaa wadude fay huunde si on ngalaa e am. ⁶ Neddo fuu mo wonaay e am, faddete yaasin hono no liccal tayaangal ni, de yooraa. Licce joorde deen kawrundurte, paddee ley yiite, de kubba. ⁷ Si odon ngoni e am, waaju am du ina woni e moodon fu, nyaagee Laamdo ko muuydon fuu on keban. ⁸ Si on ndimii faa heewii, duum hollan wo on taalibaa6e am. Ndeen Baaba am mawninte. ⁹ Hono no Baabiiwo yidiri kam noon, miin du njidirmi on. Ngonee ley njinngu am. ¹⁰ Si on njokkii jamirooje am, on ngonan ley njinngu am hono no njokkirmi jamirooje Baaba am de ngonumi e njinngu muudum ni.

¹¹ Mi waajake on dum faa seyo am wona ley moodon, de seyo mon ngoon laato hi66ungo. ¹² Inan yamiroore am: njidunduree hono no njidirmi on ni. ¹³ Huunde fuu buraa njinngu ngu do mawnude: neddo hokkitira yonki muudum saabe yigiraa6e muudum. ¹⁴ Onon, wo on yigiraa6e am, si on ngadii ko njamirmi on duum. ¹⁵ Mi noddirtaa on maccube katin sabo maccudo anndaa ko joomum gollata. De mi noddirii on yigiraa6e, sabo ko narrumi Baaba am duum fuu, mi anndinii on. ¹⁶ Wanaa onon cubii kam, wo miin subii on de yamiri on njahon ndimowon bi66e, de bi66e moodon keddo, faa Baabiiwo hokka on huunde fuu ko nyaagoridon saabe am. ¹⁷ Inan ko njamirammi on: njidunduree.

No aduna o wanyiri Iisaa e taalibaa6e muudum fuu

¹⁸ —Si yim6e adunaaru been ina mbanyi on fu, anndee, miin 6e artii wanyude. ¹⁹ Sini on laatakeno adunankoo6e fu, 6e njidanno on. Ammaa on nganaa adunankoo6e. Mi subake on mi senndii on e yim6e adunaaru. Dum saabanii 6e wanyude on. ²⁰ Miccilee ko mbi'unoomi on duum: «Maccudo buraa joomum.» Si 6e torrii kam, 6e torran on, onon du. Si

6e njokkii haala am, 6e njokkan haala moodon kaan du. ²¹ Be ngadīranan on dum fuu saabe am, sabo 6e anndaa Nuldo kam oon. ²² Si mi waraayno, mbaajiimi 6e, 6e ngalaano hakke. De joonin kaa mi warii, mi waajake 6e, 6e ngalaa geldol fuu e dow hakkeji ma66e. ²³ Neddo fuu banyudo kam, wanyii Baaba am oon du. ²⁴ Mi gollii golleeji yeeso ma66e di fay gooto gollaay. Si mi gollaayno kujje deen fu, 6e ngalaano hakke. Ammaa joonin 6e nji'ii de fuu, de i6e keddi i6e mbanyi kam, miin e Baaba am. ²⁵ Dum wadii faa tabintina ko winndaa ley Tawreeta ma66e: «Be mbanyii kam 6olum.»*

²⁶ Ruuhu Goonga yuuroowo to Baabiiwo, Balloowo on mo nuldammi on oon, nde wari fu, kam seedantoo kam. ²⁷ Onon du, on ceddanto kam sabo odon ngondi e am gilla fuddoode.

16

¹ —Mi waajake on dum faa taa njoppon goondinal. ² Be mburtinan on cuudi baajordi. Wakkati warowan nde bardo on fuu miilotoo wadii ko weli Laamdo. ³ Be ngadan dum sabo 6e anndaa Baabiiwo oon, 6e anndaa kam miin du. ⁴ Mi waajake on dum, faa nde wakkati oon waroyi fu, miccodon mi haalaniino on dum.

Haala golle Ruuhu Ceniido

—Mi haalanaay on gilla arande sabo mido wondi e moodon. ⁵ Joonin inan mido yeccoo to Nuldo kam oon, de fay gooto moodon yamaay kam to njahammi. ⁶ On cunake sanne saabe ko kaalanmi on duum. ⁷ Dum fuu e laataade, mido haalana on goonga: mi yaha ni 6uri nafude on. Sabo si mi yahaay, Balloowo on oon warataa to moodon. De si mi yehii, mi nuldan on mo. ⁸ Si o warii fu, o laabinanan yim6e adunaaru dow hakkeji mu66en e dow fonnditaare e sariya. ⁹ Dow hakkeji, sabo 6e ngoondinaay kam. ¹⁰ Dow fonnditaare, sabo mido yeccoo to Baabiiwo oon, on nji'ataa kam katin. ¹¹ Dow sariya du, sabo laamiido adunaaru bondo oon saraama.

¹² Mido jogii ko heewi katin ko mi waajoo on, ammaa on mbaawtataa dum joonin. ¹³ Nde Ruuhu Goonga oon wari fuu, dowan

on faa paamon goonga fuu. Sabo ko o haalata duum wanaa e makko yuurata. Wo ko o nani o haalanta on, o humpitan on ko waroyta. ¹⁴ O teddinan kam, sabo o hooyan ko njeymi duum, de o humpita on. ¹⁵ Ko Baabiiwo oon jogii fuu, miin jeyi. Dum wadi mbiimi o humpitan on ko o hebi e am duum.

No mettorgal waylitortoo seyo

¹⁶ —Si 6ooytii seeda, on nji'ataa kam, de si 6ooytowii seeda katin, on nji'owan kam.

¹⁷ Yoga e taalibaabe makko been yamunduri, mbi'i:

—Dume woni maanaa haala makko ko o wi'i «si 6ooytii seeda, on nji'ataa kam de si 6ooytowii seeda fu, on nji'owan kam katin»? Dume woni maanaa ko o wi'i «sabo mi yahan to Baabiiwo» duum?

¹⁸ Be mbi'i:

—«Si 6ooytii seeda», dume dum fiirtata? Min paamaay ko o wi'i duum.

¹⁹ Iisaa faamii i6e njidi lamndaade dum, de wi'i 6e:

—Odon yamundura maanaa haala am ka: «Si 6ooytii seeda on nji'ataa kam, de si 6ooytowii seeda fu, on nji'owan kam katin.» ²⁰ Goonga kaalanammi on: on mboyan, on mboytoto, tawee yim6e adunaaru been ina ceyii. On cunoto, ammaa cunu moodon waylitoto seyo. ²¹ Si debbo na rima fu, 6ernde muudum mettan sabo wakkati muudum warii. Ammaa si cukalel ngel rimaama fu, o miccitataako naawalla ndimu makko saabe seyo ko o hebi biddo ley adunaaru duum. ²² Onon du hono noon cunortodon joonin, ammaa mi yiitan on katin, de 6erde moodon ceyoo sanne. Ndeen fay gooto waawaa bonnude seyo moodon. ²³ Nyannde ndeen, on yamataa kam fay huunde. Goonga kaalanammi on: huunde fuu ko nyaagidon Baabiiwo oon, hokkiran on saabe am. ²⁴ Faa joonin, walaa fuu ko nyaagoridon saabe am. Nyaagee, on keban, faa seyo moodon heewa.

Haala jaalagol Iisaa adunaaru

²⁵ —Ko kaalanmi on joonin duum wo haala kippaaka. De wakkati waran mo mi hippataa haala. Ndeen kaa mi haalanan

* 15:25 Jabuura 35.19, 69.5.

on haala Baabiiwo faa laa6a. ²⁶ Nyannde ndeen on nyaagorto Laamdo saabe am. Mi wi'aay mi nyaaganto on Baabiiwo, ²⁷ sabo Baabiiwo e hoore muudum ina yidi on. O yidirii on saabe ko njidudon kam, on ngoondinii to Laamdo yuurumi. ²⁸ Mi yuurii to Baabiiwo, mi warii e adunaaru. Joonin mido dilla adunaaru ndu, mi yeccoo to Baabiiwo.

²⁹ Taalibaabe makko mbi'i mo:

—Joonin kaa, a haalii faa laabi, walaa fuu ko kippudaa. ³⁰ Joonin kaa, min paamii ada anndi huunde fuu, a haajaaka fay gooto yame. Saabe duum wadi de min ngoondini wo a yuurudo to Laamdo.

³¹ Iisaa jaabii 6e, wi'i:

—Joonin, on ngoondinii naa? ³² Wakkati ina wara, o warii joonin, do on fuu caakotodon, mono fuu hoota suudu muudum, njoppon kam mi perwudo. Ammaa mi wanaa perwudo, sabo Baabiiwo oon ina wondi e am. ³³ Mi haalanii on dum, faa kebon jam ley gondal am. Ley adunaaru ndu on keban torra, ammaa cemmbee berde mon, sabo miin, mi jaalake adunaaru ndu!

17

No Iisaa du'orii saabe taalibaabe muudum

¹ Nde Iisaa waajinoo waajuuji diin ndeen, tiggiti kammu, wi'i:

—Baabiiwo, wakkati oon warii, teddin Biya, faa Biya oon du teddine. ² Sabo a hokkii mo baawde dow neddo fuu, faa o hokka 6e kokkudaa mo been fuu ngurndam nduumiidam. ³ Nguurndam nduumiidam wo anndude ma, aan Laamdo gooto goongaajo oon, e anndude Iisaa Almasiihu mo nuldaa oon. ⁴ Mi teddinii ma e dow leydi ndi, mi yottinii gollal ngal kokkudaa kam mi golla ngaal. ⁵ Joonin kaa, Baabiiwo, teddinam yeeso maa darja mo ngoodunoomi to maada gilla adunaaru ndu tagaaka.

⁶ Yimbe 6e kokkudaa kam e adunaaru ndu been, mi bangananii dum'en innde maa. Aan jeyi 6e, a hokkii kam 6e, i6e njokki haala maa. ⁷ Joonin kaa, 6e anndii ko kokkudaa kam duum fuu to maada

yuuri, ⁸ sabo mi haaltanii 6e haalaaji di kokkudaa kam diin. Be njabii di, 6e kebii tannyoral wo to maada yuurumi, 6e ngoondinii aan nuli kam. ⁹ Mido nyaage saabe ma66e. Mi nyaagataako saabe adunaaru nduun, mido nyaagoo saabe 6e kokkudaa kam been, sabo aan jeyi 6e. ¹⁰ Be njeymi fuu, wo aan jeyi, 6e njeydaa fuu, wo miin jeyi. Mi teddiniraama saabe ma66e. ¹¹ Joonin mi heddataako ley adunaaru katin. To maada njahammi. De kambe kaa, 6e keddoto e mayru. Aan Baabiiwo Ceniido, reenir 6e baawde innde maada nde kokkudaa kam ndeen, faa 6e laato gootum hono no meeden ni. ¹² Nde ngondunoomi e ma66e ley adunaaru ndu ndeen, mi reenirii 6e baawde innde maa nde kokkudaa kam ndeen, mi tinnake e ma66e. Fay gooto halkaay si wanaa jeydo halkude oon, faa ko sappaa e Binndi diin duum tabita. ¹³ Joonin kaa mido wara to maada. Mido haala haalaaji di gilla mido heddi e adunaaru ndu tafon, faa seyo am heewa ley ma66e. ¹⁴ Mi yottinani 6e haala maa. Adunaaru ndu wanyii 6e, sabo 6e njeyaaka e mayru, hono no miin du mi jeyiraaka e mayru ni. ¹⁵ Mi nyaagaaki ittaa 6e e adunaaru ndu, de mido nyaage ndeenaa 6e e bondo oon. ¹⁶ Be njeyaaka e adunaaru ndu, hono no miin du mi jeyiraaka e mayru ni. ¹⁷ Ceniraa 6e e goonga.* Haala maa woni goonga. ¹⁸ Hono no nulirdaa kam e adunaaru ndu noon, miin du nulirmi 6e e mayru. ¹⁹ Mido senira hoore am saabe ma66e, faa kambe du 6e laato seniraa6e goonga.

²⁰ Wanaa saabe ma66e tan nyaagan-tomaami. Mido nyaaganoo du saabe goondinir6e kam e waajuuji ma66e been. ²¹ Mido nyaage faa 6e fuu 6e laato gootum. Hono no aan Baabiiwo ngonirdaa e am noon, e miin du ngonirmi e maada, kambe du 6e ngona e meeden, faa adunaaru ndu goondina aan nuli kam. ²² Mi hokkii 6e teddeengal ngal kokkudaa kam ngaal, faa 6e laato gootum, hono no laatoriden gootum ni, ²³ miin e ma66e, aan du e am. Dum wo faa 6e laato gooto kibbudo. Ndeen adunaaru ndu faaman aan nuli

* **17:17** E ley geresankoore haala Senude kaan ina holla ko Laamdo sufii de senndi faa golla muuyde muudum.

kam, ndu faaman du ada yidi 6e hono no njidirdaa kam ni. ²⁴ Baabiiwo, mido yidi 6e kokkudaa kam been ngonda e am nokku fuu do tawaami, faa 6e nji'a teddeengal ngal kokkudaa kam ngaal sabo a yidii kam gilla adunaaru ndu joyyinaaka.

²⁵ Baabiiwo ponnditiido, adunaaru ndu anndaa ma, de miin kaa mido anndi ma. Bee do du ina anndi aan nuli kam. ²⁶ Mi anndinii 6e ko ngondaa, mi beydan anndinde 6e, faa njinngu ngu njiddaa kam nguun wona e ma66e, miin du mi wona e ma66e.

18

No Iisaa nanngiraa

(Matta 26.47-56, Marku 14.43-50, Lukka 22.47-53)

¹ Nde Iisaa du'inoo dum fu, yaadi e taalibaa6e muudum, peyyiti gooruwol bi'eteengol Kedoron. Toon na woodi nokku keewdo ledde. Be naati toon.

² Yahuuda jambotoodo mo oon ina anndi nokku oon, sabo Iisaa e taalibaa6e muudum ina mboowi hawritinde toon.

³ Yahuuda yaari oorngal sordaasiibe e golloo6e yuuru6e to hooree6e almaami'en e Farisa'en. Be ngari toon, i6e njogii fitillaaji e jaynorde e kabitirde. ⁴ Iisaa ina anndi ko warata e muudum fuu, jakkitii 6e, wi'i:

—Moy pilotodon?

⁵ Be njaabii mo:

—Iisaa Nasaraatuujo oon.

O wi'i 6e:

—Wo miin.

Yahuuda jambotoodo mo oon du ina darii doon ina wondi e ma66e. ⁶ Nde Iisaa wi'unoo «Wo miin» ndeen, 6e njaatiri gada 6e caami e leydi. ⁷ Iisaa yami 6e katin:

—Moy pilotodon?

Be njaabii, 6e mbi'i:

—Iisaa Nasaraatuujo oon.

⁸ Iisaa wi'i 6e:

—Mi wi'ii on, wo miin! Si wo miin pilotodon, accee 6ee kaa njaha.

⁹ Noon dum laatorii, faa haala Iisaa kaan tabita: «Mi lallinaay fay gooto e 6e kokkudaa kam been.»

¹⁰ Simon Piyeer ina jogii kaafaahi, soorti ki, soppi maccudo Almaami Mawdo nowru nyaamru faa ndu tayi. Golloowo oon ina wi'ee Malkus. ¹¹ Ndeen Iisaa wi'i Piyeer:

—Soornu kaafaahi maa ki e hulgo muudum. Ada miilii mi yardataa horde torra nde Baabiiwo hokki kam ndeen naa?

¹² Doon sordaasiibe e mawdo muuben e gollanoobe hooree6e Alhuudiyankoo6e nanngi Iisaa, kabbi dum. ¹³ Be njaari dum to Annas tafon. Annas wo esoo Kayafas laatiido Almaami Mawdo ley hitaande ndeen. ¹⁴ Tawi kanko Kayafas oon dawranoo hooree6e Alhuudiyankoo6e dabare, tindini 6e, wi'i: ko 6uri woodde e yim6e lenyol ngol, neddo gooto maayana 6e.*

No Piyeer wi'iri anndaa Iisaa

(Matta 26.69-70, Marku 14.66-68, Lukka 22.55-57)

¹⁵ Simon Piyeer e taalibaaajo goddo njokki Iisaa. Taalibaaajo oon ina anndunduri e Almaami Mawdo oon, duum wadi de o hebi naaddude e Iisaa galle Almaami Mawdo oon. ¹⁶ Piyeer kaa darii yaasin to dammbugal toon. Taalibaaajo anndundurdo e Almaami Mawdo oon, yalti haaldi e debbo doomoowo dammbugal ngaal oon, nanni Piyeer. ¹⁷ Kordo doomoowo dammbugal oon yami Piyeer:

—Aan le, a wanaa gooto e taalibaa6e gorko oon naa?

Piyeer jaabii mo, wi'i:

—Mi wanaa!

¹⁸ Tawi golloo6e e doomoo6e ku66iino yiite ina yuuloo sabo jaangol ina woodi. Piyeer du na darodii e ma66e ina yuuloo.

No maw6e diina carorii Iisaa

(Matta 26.59-66, Marku 14.55-64, Lukka 22.66-71)

¹⁹ Ndeen Almaami Mawdo oon yami Iisaa haala taalibaa6e muudum e waaju mum.

²⁰ Iisaa jaabii mo, wi'i:

—Mi 6anginanii adunaaru ndu waaju am. Wakkati fuu mido waajoo ley cuudi baajordi e ley suudu dewal mawndu to Alhuudiyankoo6e fuu kawritata toon. Walaa fuu ko kaaldumi cuncukka. ²¹ Ko saabii ada yama kam? Yamu hettindaniibe kam been. Kam6e kaa, i6e anndi ko mbaajimi duum.

²² Nde Iisaa haalnoo dum ndeen, gooto e doomoo6e been feenyi dum, wi'i:

—Nii njaabortodaa Almaami Mawdo naa?

* 18:14 Yuhanna 11.49-50.

²³ Iisaa jaabii mo, wi'i:

—Si ko boni mbiimi, haalanam ko boni e majjum. Si tawii ko woodi mbiimi du, ko wadi de piidaa kam?

²⁴ Ndeen Annas nuldi mo to Kayafas Almaami Mawdo oon, imo ha66aa.

No Piyeer wi'iri anndaa Iisaa katin

(Matta 26.71-75, Marku 14.69-72, Lukka 22.58-62)

²⁵ Simon Piyeer ina darii toon ina yuuloo. Be mbi'i mo:

—Aan, a wanaa gooto e taalibaa6e makko been naa?

O yeddi, o wi'i:

—Mi wanaa!

²⁶ Gooto e golloobe Almaami Mawdo oon, sakiike mo Piyeer tayunoo nowru muudum oon, wi'i:

—Wanaa mi yiidii ma e makko ley nokku keewdo ledde toon naa?

²⁷ Piyeer yeddi katin, de wakkati oon pay, ndontoori joggi.

No Iisaa saroraa yeeso Pilaatu

(Matta 27.1-2, 11-14, Marku 15.1-5, Lukka 23.1-5)

²⁸ Caggal duum, 6e itti Iisaa to Kayafas gilla fajiri kecco, 6e njaari mo to laamordu goforneer oon. Yaaru6e mo been naataay suudu nduun, sabo si 6e naatiino fu, 6e tuunan e ley diina, de 6e mbaawaa nyaamude nyaamdu iidi Faltagol nduun. ²⁹ Pilaatu, goforneer oon, yalti yehi to ma66e yaasin toon, wi'i 6e:

—Dume peldoton gorko o?

³⁰ Be njaabii mo:

—Si o gollaayno ko boni, min ngad-dataano mo to maada.

³¹ Ndeen Pilaatu wi'i 6e:

—Njaaree mo, carodon mo sariya moodon.

Alhuudiyankoo6e been njaabii:

—Laamu hokkaay min laawol warude fay gooto.

³² Nii haala ka Iisaa haalnoo dow maayde muudum kaan tabitiri. ³³ Pilaatu yeccii naati laamordu nduun, noddi Iisaa, wi'i dum:

—Aan woni kaananke Alhuudiyankoo6e oon naa?

³⁴ Iisaa jaabii mo, wi'i:

—Aan e hoore maa wi'i noon naa wo66e narrudaa?

³⁵ Pilaatu jaabii mo:

—Miin, mi Alhuudiyanke naa? Dume ngadudaa de lenyol maa e hooree6e almaami'en ngaddi ma to am?

³⁶ Iisaa jaabii, wi'i:

—Laamu am jeyaaka e adunaaru ndu. Sini ingu jeyanoo e adunaaru ndu, golloobe am kabanno taa mi naata juude hooree6e Alhuudiyankoo6e. De si goonga laamu am yuuraay e adunaaru ndu.

³⁷ Ndeen Pilaatu wi'i mo:

—Ndelle, a kaananke naa?

Iisaa jaabii, wi'i:

—Aan e hoore maa haali, wo mi kaananke. Walaa fuu ko ndimiraami de ngarmi ley adunaaru ndu si wanaa faa mi seedoo goonga. Neddo fuu jiddo goonga, ina nana daande am.

³⁸ Pilaatu wi'i mo:

—Goonga? Dume woni goonga?

Nde Pilaatu yamunoo dum fu, yalti katin, tawtowi Alhuudiyankoo6e been to yaasin toon, wi'i 6e:

—Mi hebaay feloore fay wootere e makko. ³⁹ Kaa ley al'aada moodon, iidi Faltagol fuu mido yoofana on kasunke gooto. Odon njidi mi yoofana on kaananke Alhuudiyankoo6e oon naa?

⁴⁰ Be fuu 6e peekii, 6e mbi'i:

—Wanaa oon, Barabas min njidi.

Barabas le wo muurtunoodo.

19

¹ Ndeen Pilaatu yamiri Iisaa nanngée, fiyee dorri. ² Sordaasii6e been canyi taarde gi'e, kippi e hoore makko, 6orni mo saaya mbodeeha.* ³ Be battitii mo, i6e mbi'a:

—Foofoo, kaananke Alhuudiyankoo6e!

I6e peenya mo. ⁴ Pilaatu yalti katin, wi'i Alhuudiyankoo6e been:

—Mi wurtinan mo faa anndon mi hebaay feloore fay wootere e makko.

⁵ Ndeen Iisaa wurtinaa yaasin ina hippii taarde gi'e ndeen, ina 6ornii saaya mbodeeha kaan. Pilaatu wi'i 6e:

—Inan gorko oo!

⁶ Nde hooree6e almaami'en e golloobe mu66en been njiinoo mo ndeen, peekii mbi'i:

* **19:2** Wakkati Iisaa, saaya mbodeeha wo saaya ka kaananke 6ornotoo.

—Tontu mo e leggal palaangal! Tontu mo e leggal palaangal!

Pilaatu wi'i 6e:

—Nanngee mo onon tonton mo, sabo miin kaa, mi hebaay feloore e makko.

⁷ Alhuudiyankoo6e njaabii mo:

—O luttii sariya amin. E ley sariya amin oon kaa tilay o waree, sabo o wadii hoore makko o Bii Laamdo.

⁸ Nde Pilaatu nannoo haala kaan ndeen, kulol muudum beydii. ⁹ O naati suudu nduun katin o wi'i Iisaa:

—Toy yuurataa?

Iisaa jaabaaki mo fay huunde. ¹⁰ Ndeen Pilaatu wi'i mo:

—Yalla a haaldataa e am naa? Yalla a anndaa mido waawi yoppude ma, mido waawi tontude ma?

¹¹ Iisaa jaabii mo, wi'i:

—Si wanaa Laamdo hokki ma baawde, a waawanaa kam fay huunde. Duum wadi de gattudo kam e junngo maada oon ina buri maa hakkeji.

¹² Gilla ndeen Pilaatu ina filoo yoppude mo. Dum wadi de Alhuudiyankoo6e ina peekoo, ina mbi'a:

—Sini a yoppii mo, a wanaa yigoo kaananke Roma mawdo oon. Neddo fuu gadudo hoore muudum kaananke wo ganyo kaananke Roma.

¹³ Nde Pilaatu nannoo haalaaji diin ndeen, wurtini Iisaa, joodii dow joodorgal sariya, nokku bi'eteedo Kaaye Cehaade (e ibraninkoore na wi'ee Gabbata). ¹⁴ Ndeen wo nyannde segilanteende iidi Faltagol, wakkati hakkunde naange. Pilaatu wi'i Alhuudiyankoo6e:

—Inan kaananke moodon!

¹⁵ Be yeewnii semmbe:

—War mo! War mo! Tontu mo e leggal palaangal!

Pilaatu jaabii, wi'i:

—Mi tonta kaananke moodon oon naa?

Hooree6e almaami'en been mbi'i:

—Min ngalaa kaananke si wanaa kaananke Roma mawdo oon.

¹⁶ Ndeen o hokki 6e Iisaa faa 6e tontowa dum.

*No Iisaa tontiraa dow leggal palaangal
(Matta 27.32-44, Marku 15.21-32, Lukka 23.26-43)*

† 19:24 Jabuura 22.19.

Ndelle sordaasiibe been nanngi Iisaa, njaadi e muudum. ¹⁷ Iisaa yalti ina ronndii leggal muudum palaangal faa yottii nokku bi'eteedo Laalagal Hoore (e ibraninkoore na wi'ee Golgata). ¹⁸ Doon 6e tontidi mo e wobbe dido: oo gere nano, oo du gere nyaamo, Iisaa ina tummbii. ¹⁹ Pilaatu yamiri 6e mbinnda e alluwal, 6e takka ngal e leggal palaangal ngaal. Binndi dow maggal na mbi'a: IISAA NASARAATUUJO, KAAANANKE ALHUUDIYANKOO6E. ²⁰ Alhuudiyankoo6e heewe6e njanngi binndi diin sabo do Iisaa tontaa doon wodfaa ngalluure ndeen. Alluwal ngaal winndaama e ibraninkoore e geresankoore e romankoore. ²¹ Ndeen hooree6e almaami'en been mbi'i Pilaatu:

—Taa winndu: «Kaananke Alhuudiyankoo6e», winndu: «o wi'ii kanko woni kaananke Alhuudiyankoo6e».

²² Pilaatu jaabii:

—Ko mbinndumi duum winndaama, tilake.

²³ Nde sordaasiibe been tilinoo tontude Iisaa ndeen, pecci kaddule makko pece nay. Mono fuu hooyi feccere muudum. Be kooyi saaya makko du. Saaya kaan walaa nyoogol. Ka fuu ka lefol gootol.

²⁴ Sordaasiibe been kaaldi:

—Taa ceeken saaya ka. Ngaden ka cumnal, ndaaren moy hebata ka.

Dum wadii, faa ko sappaa e Binndi diin duum tabita:

«Be peccii kaddule am hakkunde ma66e, 6e ngadii saaya am cumnal.»†

Noon sordaasiibe been ngadi.

²⁵ Inna Iisaa, e sakiike inna muudum debbo, e Mariyama dee Kolopa, e Mariyama mo Magdala ina ndarii dakkol leggal ngal Iisaa tontaa e muudum ngaal.

²⁶ Iisaa yi'i inna muudum e taalibaajo muudum korsudo oon ina ndarodii, wi'i inna mum:

—Inna, inan 6iya!

²⁷ Ndeen o wi'i taalibaajo oon:

—Inan inna maada.

Gilla wakkati oon taalibaajo oon yaari Mariyama wuro muudum.

*Haala maayde Iisaa
(Matta 27.45-56, Marku 15.33-41, Lukka 23.44-49)*

²⁸ Caggal duum, Iisaa anndi walaa fuu ko heddii. Faa tabintina ko Binndi diin mbi'i duum, o wi'i:

—Mi domdii!‡

²⁹ Loongel keewngel ndiyam lammudam ina woni doon. Be cuuwi tekkere e ndiyam lammudam daam, 6e ka66i e loosol lekki hisop, 6e battini e hunnduko makko. ³⁰ Nde Iisaa meedunoo dam ndeen, wi'i:

—Tilake!

O turi hoore makko, o yoofi yonki makko. ³¹ Ndeen wo nyannde segilanteende iidi. Hooree6e Alhuudiyankoo6e nyaagii Pilaatu faa koyde tontaa6e been kelee, de 6e adee, taa terde deen keddo e ledde deen nyalaande fowteteende. Sabo nyannde ndeen wo teddunde. ³² Ndelle sordaasiibe been ngari, keli korre wor6e dido tontidanoo6e e Iisaa been. ³³ Ammaa nde 6e njottinoo Iisaa ndeen, 6e tawi o maayii. Dum wadi de 6e kelaay korre makko. ³⁴ De gooto e sordaasiibe been yuwi Iisaa labbo e wuttudu. Wakkati oon fu, yiyam e ndiyam njuppai. ³⁵ Neddo ceediido dum oon yi'i dum. Seedaaku makko du wo goonga. Kaaldo oon ina anndi haalii goonga, faa onon du, ngoondinon. ³⁶ Dum fuu wadii, faa ko Binndi diin mbi'i duum tabita:

«Fay gootal e yi'e makko helataake.»§

³⁷ Di mbi'i katin:

«Be ndaaran mo 6e njuwnoo oon.»*

No banndu Iisaa wattiraa e saabeere
(Matta 27.57-61, Marku 15.42-47, Lukka 23.50-56)

³⁸ Caggal duum, Yuusufi Arimatiyanke nyaagii Pilaatu faa hooya banndu Iisaa. Pilaatu jabani mo dum. O hooyi ndu. Tawi Yuusufi oon wo taalibaajo Iisaa e cuncukka, sabo imo hula hooree6e Alhuudiyankoo6e. ³⁹ Nikodemu jaanoodo to Iisaa jemma oon du wari, waddi urdiiji jillunduraadi bi'eteedi miiri e alowe.† Teddeefi majjum wo hono kilooji capande tati e didi. ⁴⁰ Kam6e dido 6e kooyi banndu Iisaa, 6e piili ndu e kasanke gattaado urdiiji diin hono no Alhuudiyankoo6e mboowiri uwirde maay6e mu66en ni. ⁴¹ Do Iisaa tontanoo doon ina woodi nokku keewdo ledde.

Ley nokku oon ina woodi saabeere heyre do fay gooto wattaaka abada. ⁴² Be ngatti banndu Iisaa ley saabeere ndeen sabo nyannde ndeen wo nyannde nde Alhuudiyankoo6e cegilantoo nyannde fowteteende, de saabeere ndeen ina badii do Iisaa tontanoo doon.

20

Haala iirtagol Iisaa

(Matta 28.1-8, Marku 16.1-8, Lukka 24.1-12)

¹ Nyannde alan, go'a6erde e jeddiire ndeen, Mariyama mo Magdala hejji, yehi to saabeere toon. O tawi hayre uddiraanoonde saabeere ndeen tallitaama. ² O doggi, o yehi to Simon Piyeer e taalibaajo mo Iisaa horsinnoo oon, o wi'i 6e:

—Be ittii Joomii en e saabeere ndeen, mi anndaa fuu do 6e ngatti mo.

³ Piyeer e taalibaajo oon njalti, njehi to saabeere toon. ⁴ Be dido fuu, i6e ndogga. Taalibaajo oon dadi Piyeer, artii dum e saabeere ndeen. ⁵ O yuurnii, o yi'i kasanke oon wo 6olo, de o naataay. ⁶ Simon Piyeer, kam kaa nde yottinoo fu, naati, tawi kasanke oon ina waalii. ⁷ Lefol piilanoongol e hoore Iisaa ngool tawdaaka e kasanke oon, ngol tawaama ingol sowii e feere maggol. ⁸ Ndeen taalibaajo artinoodo yottaade oon, kam du naati, yi'i, goondini. ⁹ Tawi 6e paamaayno tafon ko Binndi diin mbi'i ina tilsi Iisaa ummitoo e maayde. ¹⁰ Caggal duum, taalibaa6e dido been kooti.

No Iisaa bangirani Mariyama mo Magdala

(Matta 28.9-10, Marku 16.9-11)

¹¹ Mariyama le ina darii do dammbugal saabeere doon, ina woya. O turii, o yuurnii ley saabeere ndeen. ¹² O yi'i maleyka'en dido 6e kaddule daneeje ina njoodii do banndu Iisaa nduun wonnoo doon, gooto faro hoore, gooto oon du faro koyde. ¹³ Maleyka'en been mbi'i mo:

—Banndam debbo, dume mboyataa?

O jaabii 6e, o wi'i:

—Be ittii Joomam do, de mi anndaa fuu to 6e ngattowi dum.

‡ 19:28 Jabuura 22.16. § 19:36 Wurtagol 12.46, Jabuura 34.21. * 19:37 Jakariyaa 12.10. † 19:39 Miiri wo dakkere uurnde. Alowe du wo conndi ledde uurde.

¹⁴ Nde o haalnoo haala kaan ndeen, o waylitii, o yi'i Iisaa ina darii, de o annditaay dum. ¹⁵ Iisaa wi'i mo:

—Banndam debbo, dume mboyataa? Moy pilotodaa?

Mariyama miilii wo golloowo nokku oon haaldata e muudum, wi'i mo:

—Joomam, si aan itti mo do, haalanam do ngattudaa mo, faa mi hooya mo.

¹⁶ Iisaa wi'i mo:

—Mariyama!

O yeeyii, o wi'i e ibraninkoore:

—*Rabbunii!* (dum na fiirta «Moodibbo»).

¹⁷ Iisaa wi'i mo:

—Taa meemam, sabo mi yeeṇaay to Baabiiwo tafon. Yahu to sakiraaḅe am, mbi'aa ḅe mi yeeṇan mi yaha to Baaba am, wo Baaba moodon du, to Laamdo am, wo Laamdo moodon du.

¹⁸ Mariyama mo Magdala haalanowi taalibaaḅe ḅeen, wi'i ḅe:

—Mi yi'ii Joomii en oon.

O haalani ḅe ko Iisaa haalani mo duum fuu.

No Iisaa bangirani taalibaaḅe muudum (Matta 28.16-20, Marku 16.14-18, Lukka 24.36-49)

¹⁹ Nde kiiral naange alan warnoo ndeen, taalibaaḅe Iisaa ḅeen na ngoni ley suudu na cokitii saabe kulol hooreeḅe Alhuudiyankooḅe. Ndeen Iisaa wari darii hakkunde maḅḅe, wi'i ḅe:

—Jam wonda e moodon!

²⁰ Nde o jowtunoo ḅe ndeen, o holli ḅe newe juude makko e wuttudu makko. Taalibaaḅe ḅeen ceyii nde njiinoo Joomiraado ndeen. ²¹ Caggal duum Iisaa wi'i ḅe katin:

—Onon e jam! Hono no Baabiiwo nuliri kam ni, miin du nulirammi on.

²² Nde o haalnoo haalaaji diin ndeen, o fuufi dow maḅḅe, o wi'i:

—Njaḅee Ruuhu Ceniido! ²³ Mo

njaafanidon hakkeji muudum, yaafanaama di. Mo on njaafanaaki hakkeji muudum du, yaafantaake di.

No Iisaa bangirani Tomaa

²⁴ De Tomaa noddirteedo Funereejo, gooto e sappo e dido ḅeen, tawaaka doon nde Iisaa ḅangunoo hakkunde maḅḅe ndeen. ²⁵ Taalibaaḅe ḅeen mbi'i mo:

—Min nji'ii Joomii en!

O jaabii ḅe:

—Si mi yi'aay batite tontande deen e newe makko, de mi watta honndu am e majje, mi watta junngo am e wuttudu makko fu, abada mi goondintaa.

²⁶ Jeddiire wootere caggal duum, taalibaaḅe ḅeen kawriti katin. Tomaa ina wondi e maḅḅe. Gampuuje deen fuu ina cokii. Iisaa ḅangi, darii hakkunde maḅḅe, wi'i:

—Onon e jam!

²⁷ O wi'i Tomaa:

—Wattu do honndu maa, ndaar juude am. Battin junngo maa, wattu ngo e wuttudu am. Sel sikkitirde, goondin tan.

²⁸ Tomaa jaabii, wi'i mo:

—Joomam, Laamdo am!

²⁹ Iisaa wi'i mo:

—Saabe ko njiidaa kam duum wadi de ngoondindaa. Barke woodanii ḅe nji'aay kam de ngoondini.

Haala anniya dewtere nde

³⁰ Iisaa wadi yeeso taalibaaḅe muudum maandeeji kaayniidi goddi keewdi di mbinndaaka ley dewtere nde. ³¹ Di do mbinndaama, faa ngoondinon Iisaa woni Almasiihu Bii Laamdo, faa si on ngoondinii, keḅon nguurndam saabe makko.

21

No Iisaa bangirani taalibaaḅe muudum njeddo

¹ Caggal duum, Iisaa ḅangani taalibaaḅe muudum ḅeen katin sera maayo Tiberiyas. Inan no o ḅangiri: ² Simon Piyeer e Tomaa noddirteedo Funereejo oon e Natanayel mo Kaana leydi Galili e ḅiḅḅe Jebede worḅe ḅeen e taalibaaḅe woḅḅe dido, ḅe fuu iḅe tawdaa toon. ³ Simon Piyeer wi'i ḅe:

—Mi yahan nanngoyde liyyi.

Be mbi'i mo:

—Minen du, min njaadan e maa.

Be njalti, ḅe naatowi laana ndiyam. Jemma oon, ḅe kebaay fay huunde. ⁴ Nde pooyngol feccinoo ndeen, tawi Iisaa na darii to hunnduko maayo ngoon, ammaa taalibaaḅe ḅeen annditaay yalla wo dum Iisaa. ⁵ O wi'i ḅe:

—Hey banndiraaḅe, yalla on keḅii ko nyaametee naa?

Be mbi'i:

—Min ngalaa.

⁶ O wi'i be:

—Paɗɗee fiil oon gere nyaamo laana ka, on keɓan.

Ndelle ɓe paɗɗi fiil oon. Be keɓi liyyi faa ɓe kunngii suuwɗude o. ⁷ Taalibaajo mo Iisaa horsini oon wi'i Piyeer:

—Wo ɗum Joomiraado!

Nde Simon Piyeer nannoo ɗum wo joomiraado ndeen, ɓornii saaya muuɗum, sabo o ɓortinooɗo ley laana toon. O fitti o fiyii e ndiyam ɗaam. ⁸ Taalibaabe heddiibe ɓeen ngaddi laana kaan, ina ndaasa fiil keewɗo liyyi oon. Tawi ɓe mbodɗaa e hunnduko ndiyam ɗaam ɓuraa hono piye keme ɗiɗi. ⁹ Nde ɓe njippinoo laana kaan ndeen, ɓe nji'i liyyi ina njowii dow yulɓe yiite, ɓe nji'i buuru du. ¹⁰ Iisaa wi'i ɓe:

—Ngaddee yoga e liyyi ɗi nanngudon joonin ɗiin.

¹¹ Simon Piyeer naati laana kaan, foodi fiil oon faa wurtini yaasin. O keewɗo liyyi mawɗi. Liyyi ɗiin wo hemre e capande joy e tati. No ɗi poti heewude nii fuu, fiil oon seekaaki. ¹² Iisaa wi'i ɓe:

—Ngaree, nyaamee!

Fay gooto e taalibaabe ɓeen suusaay yamude mo «Aan wo a moy?» Be fuu ɓe anditii wo ɗum Joomiraado. ¹³ Ndeen Iisaa wari, hooyi buuru e liyyi, hokki ɓe. ¹⁴ Ngol woni tataɓol ko Iisaa ɓangani taalibaabe muuɗum gaɗa ummitagol muuɗum.

No Iisaa haaldiri e Piyeer

¹⁵ Nde ɓe tilinoo e fummude ndeen, Iisaa wi'i Simon Piyeer:

—Simon ɓii Yuhanna, aɗa ɓuri ɓee ɗo yidude kam naa?

O jaabii, o wi'i:

—Goonga, Joomam, aɗa anndi mido yidi ma.

Iisaa wi'i mo:

—Nyaamnaa mbaaloy am kooy!

¹⁶ Iisaa wi'i mo katin:

—Simon, ɓii Yuhanna, aɗa yidi kam naa?

O jaabii, o wi'i:

—Goonga, Joomam, aɗa anndi mido yidi ma!

Iisaa wi'i mo:

—Nduraa baali am ɗiin!

¹⁷ Iisaa wi'i mo katin:

—Simon, ɓii Yuhanna, aɗa yidi kam naa?

Piyeer sunii sabo joonin woni kilol tataɓol ko Iisaa wi'i mo «Aɗa yidi kam naa?»

Piyeer wi'i mo:

—Joomam, aɗa anndi huunde fuu, aɗa anndi mido yidi ma.

Iisaa wi'i mo:

—Nyaamnaa baali am ɗiin! ¹⁸ Goonga kaalanammaami, e njokollaaku maa a ɓornake kaddule maa, a yehii to njiddaa fuu. Ammaa si a naywii fu, a foortan juude maa, de godɗo ɓorne de, yaare to a yidaa.

¹⁹ E haalaaji ɗiin Iisaa sapporii no Piyeer maayrata e no teddirirta Laamɗo. Nde o haalnoo ɗum ndeen, o wi'i ɗum:

—Jokkam!

No Iisaa haaliri haala taalibaajo muuɗum korsudo oon

²⁰ Piyeer yeeyii, yi'i taalibaajo mo Iisaa horsini oon ina jokki ɗum'en. Oon woni bahinooɗo ɗakkol Iisaa nde ɓe kirtotonoo ndeen, de wi'i: «Joomam, moy woni jambotooɗo ma oon?»

²¹ Nde Piyeer yiinoo taalibaajo oon ndeen, wi'i Iisaa:

—Joomam, noy oo le wattinirta?

²² Iisaa jaabii mo, wi'i:

—Si mido muuyani mo nguurndam faa nde ngartoyi, ɗume jomi ma e majjum? Aan kaa, jokkam tan.

²³ Ndelle haala ka sankitii hakkunde goonɗinɓe Iisaa ina mbi'a taalibaajo oon maayataa. Ammaa Iisaa wi'aay o maay-ataa, ko o wi'i dey: «Si mido muuyani mo nguurndam faa nde ngartoyi, ɗume jomi ma e majjum?»

²⁴ Oon woni taalibaajo ceediido kulle ɗeen de winndi ɗe. Eden anndi du seedaaku makko oon wo goonga.

Timmooɗe dewtere nde

²⁵ Iisaa waɗi kulle godde keewɗe katin. Si ɗe mbinndiranooma gootel gootel, mido miiloo dewte ɗeen keyidataano ley adunaaru ndu.

Golle Nulaa6e

¹ Banndam Tawfilus, e ley dewtere am arandeere ndeen, mi winndii ko Iisaa fuddi gollude e waajaade fuu, ² faa nyannde yeentinaa ndeen. Gilla nde o yeentinaakano ndeen o haaldii e nulaa6e 6e o su6inoo 6een, o tindiniri dum'en e baawde Ruuhu Ceniido.

³ Caggal nde o torranoo ndeen, o hollitii 6e hoore makko. O hollirii 6e e daliiliiji keewdi imo wuuri. O wondi e ma66e balde capande nay, imo haalana 6e kabaaru laamu Laamdo. ⁴ Nyannde gomma imo nyaamda e ma66e, o tindini 6e taa 6e mboddo Urusaliima, ammaa 6e kedoo aadi Baabiiwo ndi 6e narri mo ndiin.

O wi'i:

⁵ —Yaayaa na lootirannoo yim6e batisima e ndiyam, de onon, ley balde seeda, on lootirte batisima e Ruuhu Ceniido.

⁶ Be fuu 6e kawriti, i6e yama mo, i6e mbi'a:

—Joomiraado, wo joonin ngartirtaa laamu Israa'iila naa?

⁷ Iisaa jaabii 6e, wi'i:

—On mbaawaa anndude jamaanuujii e wakkatiiji di Baabiiwo darniri baawde muudum. ⁸ Ammaa nde Ruuhu Ceniido wari jippii e moodon fu, on keban baawde, de laatodon seedee'en humpitoobe kabaaru am ley Urusaliima e ley leydi Yahuudiya fuu, kam e Samariya, faa to adunaaru haadi.

⁹ Nde o haalnoo dum ndeen, o yeentinaa. Be tiggiti, i6e ndaara faa ruulde suddi mo.

¹⁰ Do 6e tiggitotoo kammu i6e ndaara imo yeentinee doon, inan wor6e dido 6e kaddule daneeje punti, ndarodii e ma66e, ¹¹ mbi'i:

—Galilinkoo6e, ko wadi de ndaridon, odon tiggitoo kammu? Iisaa ittaado e moodon de yeentinaa dow kammu oon wartan. O wartiran hono no njiirudon imo yeentiniraa dow kammu noon.

¹² Ndeen nulaa6e 6een ndilli waamnde wi'eteende Jaytun doon, 6e njeccii Urusaliima. Toon e Urusaliima na wada kilomeetere gooto. ¹³ Nde 6e njottinoo fu, 6e

yeenjowi suudu dowuuru to 6e mbeerunoo toon. Piyeer e Yuhanna e Yaakuuba e Andire e Filipu e Tomaa e Bartolome e Matta e Yaakuuba 6ii Alfaa e Simon kiranoowo suudu baaba e Yahuuda 6ii Yaakuuba fuu tawaama doon. ¹⁴ Be fuu 6e kawriti, 6e laatii bernde wootere, i6e tinnii e du'aare, kam6e e minyiraa6e Iisaa e Mariyama inna Iisaa e rew6e wo66e.

No Matiyas loomtiri Yahuuda

¹⁵ Ley balde deen, goondin6e ko wadata hono hemre e noogay kawriti. Piyeer ummii, darii hakkunde ma66e, wi'i:

¹⁶ —Sakiraa6e, ina tilsi ko woni e Bindii diin tabita dow Yahuuda, kolludo nangu6e Iisaa laawol oon. Ruuhu Ceniido haalii dow majjum e hunnduko Daawda.

¹⁷ Yahuuda na hiiseno e meeden, o hebii ngedu makko e gollal ngal ngollanten Joomiraado. ¹⁸ Kaalisi mo o yeeanoo e gollal makko bonngal ngaal, o soodi dum ngesa. O bo66ii ley magga, reedu makko seekii, teketti makko fuu mburtii, ndufi.

¹⁹ Yim6e Urusaliima fuu nani dum. Dum wadi de 6e inndiri ngesa ngaan Akeldama. E ley demngal ma66e idum fiirta «Ngesa Yiyam».

²⁰ Si goonga du, dewtere Jabuura haalii e dow majjum, wi'i:

«Wuro makko laatoo winnde,

taa fay gooto hoda toon.» Ina winndaa du:

«Goddo loomta mo.»*

²¹ Woodi ndelle, tilay goddo loomta mo, tawee wo gondudo e meeden ko juuti wakkati mo Joomiraado men Iisaa wondunoo e meeden ndeen. ²² Dum wo gilla nde Yaayaa lootunoo mo lootagal batisima faa yaade nyannde nde o yeentinaa dow kammu ndeen. Gorko oon laatodoto e meeden seedee ummitagol Iisaa.

²³ Ndeen 6e ndarni wor6e dido: Yuusufi bi'eteedo Barasaba coowirteedo Yustus, kam e Matiyas. ²⁴ Be ndu'ii, 6e mbi'i:

—Joomiraado, aan anndudo berde yim6e fuu, faamin min mo cubidaa e 6ee do dido ²⁵ faa ronndoo gollal nulal, loomta Yahuuda joppudo dum de yehi nokku to jeyi yahude toon.

²⁶ Be ngadi cumnal ma66e. Cumnal ngaal hawri e Matiyas. O hiisodaa e nulaa6e sappo e ngo'o 6een.

* 1:20 Jabuura 69.26, 109.8.

2

No Ruuhu Ceniido jipporii dow goondinbe

¹ Nde iidi benndal alkama warnoo ndeen,* tawi goondinbe Iisaa been fuu ina kawriti nokku gooto. ² Wakkati gooto, sawtu ga'udo hono henndu mawndu yuuri dow kammu, heewi suudu do be njoodii doon fuu. ³ Ko wa'i hono demle yiite ni bangani be. De peccii, de njowii dow mono e ma66e fuu. ⁴ Be fuu be keewi Ruuhu Ceniido, be puddi haalude demle janane no Ruuhu oon hokkiri be kaalda noon.

⁵ Tawi worbe Alhuudiyankoo6e hul6e Laamdo yuurube e leyde adunaaru fuu ina njoodii Urusaliima. ⁶ Nde sawtu oon wadunoo ndeen, jamaa oon fuu hawriti. Dum jii6ii hakkilooji ma66e, sabo mono fuu nanii demngal† muudum ina haalee. ⁷ Be fuu be mbemmbaa, dum haaynii be, i6e mbi'undura:

—Haaloo6e be fuu nganaa Galilinkoo6e naa? ⁸ Ndelle, noy mono e meeden fuu nanirta ko be kaalata e demngal ngal muyni? ⁹ En Partiyankoo6e e Mediyankoo6e e Elamiyankoo6e, en joodiibe Mesopotami, kam e Yahuudiya e Kapadokiya e Ponta e Aasiya ¹⁰ e Firigiya e Pamfiliya e Misira e leyde sera Libiya dakkol Sireene. Wo66e meeden yuurii Roma. En Alhuudiyankoo6e, kam e naatu6e diina Alhuudiyankoo6e. ¹¹ Wo66e katin yuurii Kereta, wo66e yuurii leydi Arabiya. Ammaa dum e laataade fuu, en fuu eden nana i6e kaala haala golleeji mawdi di Laamdo wadi diin. I6e kaala dum fuu e demle meeden!

¹² Dum haaynii be be fuu, dum ha66i be ko'e, i6e yamundura:

—Dume woni maanaa majjum?

¹³ Wo66e ina njalnoro goondinbe been, ina mbi'a:

—Be kaaru doro de be culii!

No Piyeer waajorii jamaa oon

¹⁴ Ndeen Piyeer darodii e sappo e ngo'0 been, banti daande muudum, de wi'i jamaa oon:

—Onon Alhuudiyankoo6e e joodiibe Urusaliima fuu, kettinee haala am de paamon kabaaru gadudo oon. ¹⁵ Yim6e be nganaa sulii6e hono no miilortodon ni. Joonin fay yamnde jeenay beetee faltaaki, sakko neddo yara faa suloo. ¹⁶ Ammaa dum warii faa tabintina ko annabi Jowiila wi'i:

¹⁷ «Laamdo wi'ii:

E ley balde cakitotoode de mi jippinan Ruuhu am dow tagaabe fuu.

Bi66e moodon worbe e rewbe kaaliran annabaaku. Jokol6e moodon nji'an holleede, nayee6e moodon koydinte.

¹⁸ Woodi golloo6e am worbe e rewbe du, mi jippinan Ruuhu am dow mu66en e ley balde deen, be kaaldan annabaaku.

¹⁹ Mi wadan kaayeeffiji dow kammu, mi wadan maandeeji kaayniidi dow leydi, di laatooyiiyam e yiite e cuurki.

²⁰ Fadde nyalaande gartol Joomiraado mawnde teddunde ndeen warude, naange ni66inte, lewru du wojjan hono no yiiyam ni.

²¹ Ndeen, neddo fuu noddudo innde Joomiraado hisinte.»‡

²² Piyeer wi'i katin:

—Israa'ilankoo6e, kettinee haalaaji di: Iisaa Nasaraatujo oon wo neddo mo Laamdo laabinani on wo yuurodo e muudum. Laamdo hokki dum baawde, hokki dum wadude kaayeeffiji e maandeeji kaayniidi hakkunde moodon, hono no onon e ko'e mon anndirdon ni. ²³ Neddo oon, Laamdo muuynoo gilla arande watee e juude mon. Onon le, on ndujanake mo yim6e be anndaa jamirooje, on tontii mo, on mbarii mo. ²⁴ Ammaa Laamdo iirtinii mo, itti mo e naawalla maayde, sabo maayde ndeen waawaano tiigaade mo. ²⁵ Si goonga du, inan ko Daawda haali dow makko, wi'i:

«Wakkati fuu mido yi'a Joomiraado na wondi e am.

Imo woni gere nyaamo am, faa taa mi diwna kulol.

* **2:1** Innde iidi benndal alkama wo «Pentekosta» ley Geresankoo6e. Inde fiirta «capande joy», sabo ina wadee balde 50 caggal iidi Faltagol. Wo wakkati mo 6i66e aawitirdi artiindi tayetee faa cakkanee Joomiraado. † **2:6** Maanaa demngal do wo sii haala. ‡ **2:21** Jowiila 3.1-5.

- 26 Saabe majjum 6ernde am seyake,
demngal am na mana,
faa 6anndu am du waaltoo dow jikke
celludo,
27 sabo a yoppataa yonki am hakkunde
maay6e,
a accataa Ceniido maa oon nyola.
28 A anndinii kam laabi nguurndam,
a hebbinan kam seyo sabo afa wondi
e am.»§

29 Piyeer 6eydi katin, wi'i:

—Sakiraabe, mido haalana on laa6al
haalaa maami en Daawda: o maayii, o
uwaama, saabeere makko ndeen ina woni
do meeden do faa hannden. 30 Ammaa wo o
annabaajo, imo anndi Laamdo hunanake
mo gooto e taaniraabe makko loomtan
laamu makko. 31 O yi'ii ko warata, o haali
haalaa ummitagol Almasiihu. O wi'i yonki
muudum accataake hakkunde maay6e,
6anndu muudum du nyolataa. 32 Oon
woni Iisaa mo Laamdo ummintini, min
fuu miden ceedii. 33 Laamdo 6antii mo,
heedinii mo gere nyaamo muudum. O
he6i e Baabiiwo Ruuhu Ceniido hono no
aadorinoo noon, o saaki dum. Joonin odon
nji'a dum, odon nana dum. 34 Sabo Daawda
meedaay yeentude dow kammu, ammaa
wi'ii:

«Joomiraado wi'i Joomam:

Jooda gere nyaamo am,

35 faa mi wada njaabaa way6e ma.»*

36 Lenyol Israa'iila fuu tannyora: Iisaa mo
tontudon e leggal palaangal oon, Laamdo
wadii dum Joomiraado, wadii dum Almasi-
ihu.

Haala kawrital artiibe goondinde

37 Nde 6e nannoo haala kaan ndeen, ka
yuwi 6erde ma66e sanne, 6e mbi'i Piyeer e
nulaa6e heddiibe 6een:

—Sakiraabe, dume min kaani wadude?

38 Piyeer jaabii 6e, wi'i:

—Tuubee, gooto moodon fuu lootiree
lootagal batisima e innde Iisaa Almasiihu,
faa luttii moodon njaafee. Ndeen Laamdo
hokkan on Ruuhu Ceniido. 39 Sabo Laamdo
wadani on aadi, onon e 6i66e moodon e
yim6e woddube fuu. Indi woodani neddo

mo Laamdo Joomiraado meeden noddi
fuu.

40 Caggal duum, Piyeer gongini 6e
haalaaaji goddi keewdi, ina waajoo 6e, ina
wi'a:

—Ndeenee ko'e mon e yim6e jamaanu
oonyiido o.

41 Ja6ube haala makko 6een lootaa lootag-
al batisima. Nyannde ndeen, yim6e hono
ujunaaje tato naati e kawrital goondin6e
ngaal.

42 I6e tinnoo e waaju nulaa6e 6een, i6e
nanngunduri e gondal goondin6e ngaal,
i6e keltoo buuru,† i6e ngadida du'aawuuji.

43 Kulol naati e mono fuu, sabo nulaa6e
6een ina ngada kaayeeffiji e maandeeji
kaayniidi keewdi. 44 Goondin6e 6een fuu
na kawti. Ko 6e njogii fuu, wo 6e kawtu.

45 I6e connaa jawdi ma66e, i6e kokka mono
fuu ko haajaa. 46 Nyannde fuu 6e kawritan
ley suudu dewal mawndu nduun, i6e laatii
6ernde wootere. I6e keltoo buuru, i6e
nyaamda ley cuudi ma66e e seyo e 6erde
laabude. 47 I6e njetta Laamdo, yim6e fuu
ina njidi 6e. Nyannde fuu Joomiraado ina
6eydana kawrital ngaal hisinaa6e.

3

No Piyeer selliniri bonnguujo e no waa- jorii yim6e

1 Piyeer e Yuhanna naaddi ley suudu
dewal mawndu wakkati du'aare yamnde
tati. 2 Tawi gorko dimdaado e bonngaaku
ina yaaree to dammbugal suudu dewal
mawndu bi'eteengal Dammbugal Lobbal.
Nyannde fuu yim6e makko ina njoyyina
mo doon faa o garbina naatoobe suudu
dewal mawndu 6een sadaka. 3 Nde o
yi'unoo Piyeer e Yuhanna ina naata ndeen,
o garbini dum'en. 4 Be ndaari mo, de Piyeer
wi'i:

—Ndaaru min!

5 Gorko oon ndaari 6e faa woodi, sabo na
miilii hemrude 6e huunde. 6 De Piyeer wi'i:

—Mi walaa cardi, mi walaa kanje, am-
maa mi hokkete ko njogiimi duum: e dow
innde Iisaa Almasiihu Nasaraatuujo oon,
umma yahu!

§ 2:28 Jabuura 16.8-11. * 2:35 Jabuura 110.1. † 2:42 Heltaade buuru ina fiirta rewruude Laamdo hiraande
seniinde.

7 O nanngi junngo muudum nyaamo, o ummini dum. Wakkati gooto, koyde muudum e kol6ule mum celli. 8 O gurbitii, o darii, imo yaha! O naatidi e ma66e ley suudu dewal mawndu nduun, imo yaha, imo fitta, imo yetta Laamdo. 9 Yim6e been fuu nji'i mo, imo yaha, imo yetta Laamdo. 10 Be annditi wo kanko joodotonoo to dammbugal bi'eteengal Lobbal ngaal ina garbina. Kaayee fi e wemmberere nanngi 6e sanne saabe ko o he6i duum.

11 Neddo oon na takkii Piyeer e Yuhanna doon sanne. Yim6e been fuu ndoggi, kawriti e ma66e to danki mbi'eteeki danki Suleymana no huunde nde foti haaynaade 6e. 12 Nde Piyeer yiinoo dum fu, wi'i yim6e been:

—Israa'iilankoobe, ko wadi de idum haayni on? Ko wadi de odon tufi min gite? Si goonga, wanaa baawde amin naa kulol amin Laamdo wadi de gorko o ina yaha e koyde muudum. 13 Laamdo Ibrahiima e Isiyaaka e Yaakuuba, Laamdo maamiraa6e meeden, teddini golloowo muudum Iisaa. Onon kaa, on ngattii mo e juude laamu, on calake mo yeeso Pilaatu, fay si taweede Pilaatu ina yidi yoofude mo. 14 Onon, on calake Ceniido Ponnditiido oon. On nyaagake njoppanedon gaddo war-hoore. 15 Jom Nguurndam oon mbarudon. Ammaa Laamdo iirtini mo e maayde. Miden ceedii dum. 16 Wo saabe goondinal Iisaa e baawde innde muudum wadi de gorko o dadi. Odon nji'a mo, odon anndi no o worrunoo du. Ayyo, hoolaare Iisaa ndeen wadi de o laatii celludo ki66udo.

17 Woodi, sakiraa6e, ko onon e hooree6e moodon ngadudon Almasiihu duum, mido anndi wo saabe majjere tan. 18 Ammaa hono noon Laamdo tabintiniri ko annabaa6e muudum fuu kaali duum: Almasiihu torroto. 19 Ndelle tuubee, ngartan, faa lutti moodon mooytee. 20 Ndeen Joomiraado waddanan on wakkatiiji powtiri e ndakam. O nuldun on Almasiihu mo o subanii on gilla arande, oon woni Iisaa. 21 Ina tilsi o heddo dow kammu faa nde Laamdo heydintini kulle deen fuu, no annabaa6e seniibe been kaaldunoo haala majjum gilla arande noon.

22 Sabo Muusaa wi'ii: «Laamdo Joomiraado moodon nuldun on annabaa6e hono am, sakiike moodon. Njaban huunde fuu ko o haalanta on. 23 Neddo fuu mo jabanaay annabaa6e oon, yaltinte e yim6e Laamdo, de halkee.»*

24 Gilla e Samuwiila faa e annabaa6e warbe caggal muudum, 6e fuu 6e kaalii haala nyalaade de. 25 Onon ngoni ronoobe annabaa6e been, onon ngoni ronoobe amaana mo Laamdo nanngani maamiraa6e men been nde wi'unoo Ibrahiima: «Wo e yuwdi maa lenyi adunaaru ndu fuu ke6irta barke.»†

26 Nde Laamdo ummintinoo Iisaa golloowo muudum oon fu, wo e moodon o artii nulde dum. O nuli dum faa o barkina on e ley ko o ooncata mono fuu yoppa golleeji muudum bondi.

4

Kabaaru Piyeer e Yuhanna yeeso waalde Saahiibe

1 Nde Piyeer e Yuhanna kaaldannoo e yim6e been ndeen, almaami'en e mawdo ndaroo6e suudu dewal mawndu, kam e Saduki'en, ngari to ma66e. 2 I6e mettaa sabo Piyeer e Yuhanna ina njanngina yim6e ina mbaajoo dum'en Laamdo umminan maay6e sabo iirtinii Iisaa. 3 Be nanngi been, 6e ommbi dum'en e kasu faa jaango muudum, sabo tawii hiiriino. 4 Ammaa yim6e heew6e e nan6e waaju oon been ngoondinii, faa wadi hono wor6e ujunaaje njoyo.

5 Jaango majjum, hooree6e ma66e e maw6e e jannginoobe Tawreeta kawritowi Urusaliima. 6 Almaami Mawdo bi'eteedo Annas na tawaa toon, woodi du Kayafas e Yuhanna e Alesandere e yuwdi hooree6e almaami'en ndiin fuu na toon. 7 Be ndarni Piyeer e Yuhanna yeeso ma66e, 6e yami dum'en e dow baawde deye naa innde ndeye 6e celliniri bonngujo oon.

8 Ndeen, Piyeer keewdo Ruuhu Ceniido wi'i 6e:

—Hooree6e yim6e e maw6e, 9 si on yamtii min hannden moyyere nde min ngadani bonngujo o fu, on yamii min no o danniraa, 10 odon njeyi anndineede

* 3:23 Fillitagol Tawreeta 18.15, 18, 19. † 3:25 Fuddoode 12.3.

dum do, onon e Israa'iilankoo6e fuu: Wo saabe Iisaa Almasiihu Nasaraatuujo gorko o darorii yeeso moodon wo dadudo. On tontiino Iisaa oon, ammaa Laamdo iirtinii dum. ¹¹ Kam woni mo Joomiraado wi'i:

«Hayre nde onon nyi6oo6e calidon,
wo kayre laatii hoore nyimngo
ngoon.»*

¹² Kisindam hebirtaake e goddo fay gooto. Laamdo hokkaay yim6e innde wonnde fuu ley adunaaru ndu faa kebiren kisindam.

¹³ Nde waalde Saahii6e yi'unoo cuusal Piyeer e Yuhanna fu, dum haayni 6e, sabo 6e paamii 6een wo laddee6e, nganaa jangu6e. Be annditi 6een ina ngondunoo e Iisaa. ¹⁴ Ammaa nde 6e njiinoo gorko cellinaado oon ina darii yeeso ma66e, walaa fuu ko 6e mbaawi yeddude. ¹⁵ Be njamiri Piyeer e Yuhanna njalta sarorde ndeen. I6e ndawrida, ¹⁶ i6e mbi'a:

—Dume ngadeten wor6e dido 6e? Si goonga, won6e Urusaliima fuu tabintinii 6e ngadii maande haayniinde. Katin du en mbaawaa yeddude dum. ¹⁷ Joonin kaa, dum haanaa sankitaade e ley yim6e. Ndelle cappanen 6e, kaden 6e haalande fay gooto innde Iisaa ndeen.

¹⁸ Ndeen 6e nodditi dum'en katin, 6e cappani dum'en taa mbaajoo, taa njanngina innde Iisaa fey. ¹⁹ Ammaa Piyeer e Yuhanna njaabii 6e, mbi'i:

—Onon e ko'e moodon ndaaree ko buri woodde yeeso Laamdo, min downtanoo on, naa min downtanoo Laamdo? ²⁰ Minen kaa, min mbaawaa selude haalde ko min njiiri gite amin e ko min naniri noppi amin.

²¹ Be cappani dum'en katin, de 6e njoofi dum'en. Be ke6aay fuu ko 6e njukkoroo dum'en, sabo yim6e 6een fuu na njetta Laamdo dow ko wadi duum. ²² Danniraado haaynde ndeen oon, duubi muudum ina buri capande nay.

²³ Nde Piyeer e Yuhanna njoppanoo ndeen, njeccii to yim6e mu66en, kaalani 6e ko hooree6e almaami'en e maw6e mbi'i dum'en fuu. ²⁴ Nde 6e nannoo dum'ndeen, 6e yepti daade ma66e to Laamdo e bernde wootere, 6e mbi'i:

—Laamdo Joomiraado, aan tagi kammu e leydi e maayo manngo e ko woni e mu66en fuu. ²⁵ Aan du haaliri dow baawde Ruuhu Ceniido e hunnduko maama amin Daawda, golloowo maa oon, de wi'i:

«Ko saabii de lenyi na peekoroo mawni-taare?
Ko saabii de yim6e na miiloo miilooji
6oli?»

²⁶ Kaanankoo6e adunaaru ndaranake wolde,
ardii6e kawriti faa ka6a
e Joomiraado e Almasiihu muudum.»†

²⁷ Dum wo goonga, sabo ley ngalluure ndeen Hirudus e Pontiyu Pilaatu nann-gunduri e Israa'iilankoo6e e lenyi goddi faa ka6a e Iisaa, golloowo maa ceniido mo cubidaa oon. ²⁸ Hono nii 6e ngol-liri ko podinodaa baawde maa e muuyde maa fuu. ²⁹ Joonin Joomiraado, ndaar gidi‡ ma66e diin. Kokkaa golloo6e maa waajoraade haala maa e cuusal manngal.

³⁰ Bangin baawde maa, ndannaa nyaw6e, ngadaa maandeeji kaayniidi e kaayefiiji saabe Iisaa, golloowo maada ceniido oon.

³¹ Nde 6e tilinoo nyaagaade Laamdo ndeen, nokkuure do 6e kawriti doon dimmbii. Be fuu 6e kebbinaa Ruuhu Ceniido, i6e mbaajoo konngol Laamdo e cuusal.

No goondin6e been kawtiri huunde fuu

³² Jamaa goondin6e oon fuu wo bernde wootere, wo hakkillo wooto. Ko 6e njogii fuu 6e kawtu. Fay gooto ma66e wi'ataa fay huunde e jawdi muudum. ³³ Nulaa6e 6een ina ceedoroo ummitagol Iisaa Joomiraado e baawde mawde. Moyyere mawnde ina woni e ma66e 6e fuu. ³⁴⁻³⁵ Fay gooto ma66e waasaay, sabo jogiibe gese e galleeji fuu ina conna, ina ngadda ceede deen to nulaa6e. Ndeen mono e ma66e fuu ina hokkee ko haajaa.

³⁶ Ina woodi doon goddo bi'eteedo Yu-usufi, mo nulaa6e been coowirannoo Barnabas (dum na firta «Bii cellinoowo berde»). Wo o yuurudo e lenyol Lewi,§ dimaado Kipirus. ³⁷ Imo woodunoo ngesa. O sonni nga, o waddi ceede deen to nulaa6e 6een.

* 4:11 Jabuura 118.22. † 4:26 Jabuura 2.1-2. ‡ 4:29 Maanaa gidaade wo hul6inirde e haalaaji. § 4:36 Yim6e lenyol Lewi ngonnoo ndaaranoo6e golle dewal Laamdo gilla e jamaanu Muusaa.

5

No Ananiyas e Safira penirani Ruuhu Ceniido

¹ Gorko gomma bi'eteedo Ananiyas e deekum Safira, kam'en du conni ngesa mu66en. ² O suudi feccere ceede deen, tawi deekiiko oon ina anndi. O yaari ko heddii duum, o hokki nulaa6e been. ³ Piyeer wi'i:

—Ananiyas, ko wadi de Seydaani heewi bernde maa faa penandaa Ruuhu Ceniido, cuudufada feccere coggu ngesa ngaan?

⁴ Wo aan e hoore maa jeynoo nga. Ko connudaa nga duum du, wo aan jeyi ceede deen. Ndelle ko wadi de anniyidaa wadude ni? Wanaa yim6e penandaa koy, wo Laamdo penandaa!

⁵ Nde Ananiyas nannoo haala kaan fu, saami, maayii. Dum laatani nan6e dum been fuu kulol manngol. ⁶ Jokol6e ummii, ngatti mo e kasanke, ndonndii mo, njaltini yaasin, uwi mo.

⁷ Hono leeruujii tati caggal duum, deekiiko naati, tawi nanaay ko wadi duum.

⁸ Piyeer wi'i mo:

—Haalanam yalla wo dum jaati connudon ngesa moodon ngaan naa?

O wi'i:

—Ayyo, nii foti.

⁹ Ndeen Piyeer wi'i mo:

—Noy de aan e gora dewrudon faa ndaartindodon Ruuhu Joomiraado? Inan, uwoy6e gora ina ngara, faa 6e njaare, aan du!

¹⁰ De wakkati gooto, kanko du, o saami yeeso Piyeer, wo o maaydo. Jokol6e been naati, tawi o maayii. Be ndonndii mo, 6e njaltini yaasin, 6e uwi mo dakkol goriiko. ¹¹ Kulol manngol nanngi kawrital goondin6e e nan6e dum fuu.

No nulaa6e been ngolliri maandeeji kaayniidi e kaayefiiji

¹² Nulaa6e been ina ngada maandeeji kaayniidi e kaayefiiji keewdi hakkunde yim6e. Tawi goondin6e been fuu ina kawrita ley danki Suleymaana kiin, 6e fuu 6e bernde wootere. ¹³ Yim6e heddiibe been, fay gooto e mu66en suusaa hawtude e ma66e. Ammaa yim6e doon na teddina 6e. ¹⁴ Goondin6e Joomiraado been ina beydoro yim6e heew6e, wor6e

e rew6e. ¹⁵ Faa dum hewtini yim6e wad-doyde nyaw6e, i6e mburtina dum'en dow laabi, i6e mballina dum'en e dow leese e daage, faa nde Piyeer waroyi fu, dowki muudum meema yoga ma66e. ¹⁶ Yim6e heew6e yuuri e gure piiliide Urusaliima, ngaddi nyaw6e e wondube e ginnaaji. Been fuu ndannaa.

No nulaa6e been torrira

¹⁷ Ndeen, Almaami Mawdo e battaa'en muudum been, dum woni Saduki'en, keewi kiram. ¹⁸ Be nanngi nulaa6e been, 6e ommbi dum'en ley kasu. ¹⁹ Ammaa e jemma oon, maleyka Joomiraado gooto omti dammbude kasu deen, wurtini 6e, wi'i:

²⁰ —Njehee ndarowee ley suudu dewal mawndu toon, mbaajodon yim6e haala nguurdan goongalajam dam fuu.

²¹ Nde 6e nannoo ko maleyka oon wi'i fu, 6e njehi, 6e naatowi suudu dewal mawndu nduun gilla fajiri, i6e njanngina.

Ndeen Almaami Mawdo oon e battaa'en muudum noddi waalde Saahii6e e maw6e Israa'iila fuu batu. Be njamiri nulaa6e been ittowee to kasu toon, ngaddee. ²² Ammaa nde doomoobe been njottinoo ndeen, tawaay 6e e ley kasu toon. Be njeccii, 6e kaaltani waalde Saahii6e been, 6e mbi'i:

²³ —Min tawii kasu nguun ina uddii ina sokii, doomoobe been ina keddi yaasin ina kuccunduri e dammbude deen, ammaa nde min udditinnoo ndeen, min tawaay fay gooto ley toon.

²⁴ Nde mawdo doomoobe suudu dewal mawndu oon e hooree6e almaami'en been nannoo dum fu, 6e mbemmbaa, 6e kungii faamude fuu ko dum waawi laataade.

²⁵ Ndeen goddo wari, humpiti 6e, wi'i:

—Inan, wor6e 6e ommbunodon ley kasu been, ina ndarii ley suudu dewal mawndu, ina njanngina yim6e!

²⁶ Ndeen, mawdo doomoobe oon yaadi e doomoobe been, ngartiri nulaa6e been. Ammaa 6e ngadiraay dum doole sabo i6e kula taa yim6e padda 6e kaaye.

²⁷ Nde 6e ngartirnoo nulaa6e been fu, 6e ndarni dum'en yeeso waalde Saahii6e ndeen. Almaami Mawdo oon yami 6e,

²⁸ wi'i:

—Min cappanii on sappannde sattunde, taa mbaajodon e innde gorko oon. De ndaaree ko ngadufon! On cankitii waaju moodon oon ley Urusaliima fuu. Katin du, odon njidi yowude dow amin wareede gorko oon.

²⁹ Piyeer e nulaa6e been njaabii, mbi'i:

—Ina tilsi neddo downtanoo Laamdo, wanaa yimbe. ³⁰ Laamdo maamiraa6e meeden iirtinii Iisaa mo tontudon e leggal de mbardon dum oon. ³¹ Wo kanko Laamdo teddini faa toowni, de joiyyini mo gere nyaamo muudum. Laamdo wadi mo hooreejo, wadi mo kisinoowo faa o hokka Israa'iilankoo6e no tuubira, faa ke6a yaafaneede lutti mu66en. ³² Minen ngoni seede6e kabaaruuji diin. Ruuhu Ceniido mo Laamdo hokki dwtanii6e dum du na seedii dum.

³³ Nde waalde Saahi6e been nannoo dum ndeen, tikki sanne, anniyii warude 6e.

³⁴ Ammaa ina woodi toon gorko jeyaado e waalde Farisa'en bi'eteedo Gamaliyel, jannginoowo Tawreeta Muusaa, teddu6o e yimbe fuu. Gorko oon ummii, darii hakkunde waalde Saahi6e ndeen, yamiri nulaa6e been njaltinee seeda. ³⁵ Caggal duum, o wi'i 6e:

—Israa'iilankoo6e, ndeenee ko'e mon e yimbe 6e, e ko anniyidon wadude duum.

³⁶ Booyaay ko Tewdas 6angunoo. Imo jorinoo hoore makko won ko o laatii. Ko wadata yimbe keme nayo ina njokkunoo mo. O waraama, jokkunoo6e mo been fuu cankitake, de dum fuu laatake 6olum.

³⁷ Caggal makko, Yahuuda Galilinkoo6e oon wariino wakkati limgal. Yimbe heew6e njokki dum. Kam du halkaa, jokku6e dum been fuu cankitii. ³⁸ Joonin, mido haalana on: accee yimbe been, celon 6e. Sabo si anniyaaji ma66e e golle ma66e to yimbe yuuri fu, dum fiirtoto. ³⁹ Ammaa si tawii to Laamdo dum yuuri du, on mbaawaa sakkaade dum. Kaybee, taa on ka6u e Laamdo!

⁴⁰ Waalde Saahi6e ndeen jabi dabare makko. Be nodditi nulaa6e been, 6e piyi dum'en, 6e cappani dum'en taa kaala e dow innde Iisaa katin, 6e njoofi dum'en.

⁴¹ Nulaa6e been ndilli yeeso waalde Saahi6e ndeen. Be ceyii sabo Laamdo

ndaardii 6e i6e poti huyfineede saabe innde Iisaa. ⁴² Nyannde fuu 6e njoppaay waajaade e jannginde Kabaaru Lobbo haala Iisaa Almasiihu kaan ley suudu dewal mawndu e ley galleeji.

6

No wor6e njeddo cuboraa faa mballa nulaa6e

¹ E balde deen, tawi taalibaa6e been ina beydoo heewude. Alhuudiyankoo6e haalo6e geresankoo6e mbuykani Alhuudiyankoo6e haalo6e ibraninkoo6e, mbi'i kam'en kaa, rew6e mu66en 6e goriraa6e mu66en maayi been njedataake ko njeyi hebude e neema nyannde fuu. ² Nulaa6e sappo e dido been noddii jamaa goondin6e oon fuu, mbi'i:

—Min kaanaa yoppude konngol Laamdo faa min peccana yimbe nyaamdu.

³ Sakiraa6e, cubee hakkunde moodon wor6e njeddo anndiraa6e ko woodi, heew6e Ruuhu Ceniido e hakkillo, faa min kalfina dum'en gollal ngaal. ⁴ Minen kaa, accon min tinnoo e du'aare e waajaade konngol Laamdo.

⁵ Haala kaan weli goondin6e been fuu. Ndeen 6e cubii Etiyen, gorko keewdo goondinal e Ruuhu Ceniido, kam e Filipu e Porokor e Nikanor e Timon e Parmena e Nikolas, jeyaado Antiyoki naatudo e diina Alhuudiyankoo6e oon. ⁶ Be ngaddi su6aa6e been yeeso nulaa6e. Been njowi juude mu66en e dow ma66e, ndu'anii 6e.

⁷ Konngol Laamdo ina yaaja yaade. Taalibaa6e ina beydoo heewude sanne e ley Urusaliima. Almaami'en heew6e ngoondini Iisaa.

No Etiyen nanngiraa

⁸ Etiyen, kebbinaado moyyere e baawde Laamdo oon, ina wada kaayefiiji e maandeeji kaayniidi mawdi hakkunde yimbe.

⁹ Ammaa yimbe wo66e ngari ndukidi e Etiyen. Been ngoni jeyaabe e waajordu wi'eteendu waajordu rimdinaa6e. Ley ma66e ina woodi yuuru6e Sireene e Alesandiri e Silisi e Aasiya. ¹⁰ Ammaa 6e kunngii jaalaade mo sabo imo haalda e ma66e hakkilantaaku e Ruuhu. ¹¹ Ndeen 6e nyoyyi yimbe mbi'a nanii imo mbonkoo

Muusaa e Laamdo. ¹² Nii 6e umminiri hakkillooji jamaa oon e maw6e been e jannginoobe Tawreeta been. Be ngari, 6e nanngi Etiyen, 6e njaari dum to waalde Saahii6e toon. ¹³ Be ngaddi seedee6e fewree6e, ina mbi'a:

—Gorko o selataa wi'ude ko boni dow wuro seniingo ngo e Tawreeta Muusaa. ¹⁴ Min nanii imo wi'a Iisaa Nasaraatuujo oon liban suudu ndu, de waylita al'adaaji di Muusaa yoppidi en diin.

¹⁵ Saahii6e joodii6e doon 6een fuu ndaari Etiyen faa woodi, nji'i yeeso makko ina wa'i hono yeeso maleyka ni.

7

Waju Etiyen

¹ Ndeen Almaami Mawdo oon yami Etiyen:

—Yalla ko 6e mbi'i duum, wo noon worri naa?

² Etiyen jaabii, wi'i:

—Sakiraa6e e baabiraa6e, kettindanee kam! Laamdo jom teddeengal oon 6anganii maami en Ibrahiima nde wonnoo leydi Mesopotami, fadde muudum hodoyde Haran, ³ wi'i dum: «Eggu e leydi maa e lenyol maa, njahaa e leydi ndi kollanmaami ndiin.»* ⁴ Ndeen Ibrahiima dilli leydi Kaldiya, yehi hodowi Haran. Caggal maayde bammum, Laamdo eggini dum doon, waddi dum e leydi ndi kodu6on e muudum joonin ndi. ⁵ Laamdo hokkaay mo e leydi ndi tafon, fay taa6annde. Ammaa aadake hokkude mo ndi, ndi laatoo halal makko, kanko e yuwdi makko, fay si taweede o walaa bi6do tafon. ⁶ Inan ko Laamdo wi'i: «yuwdi maa feran joodowoo leydi njananndi, maree, torree duubi keme nay. ⁷ Ammaa leydi marundi 6e ndiin, mi jukkoto ndi. Caggal duum, 6e njaltan leydi ndiin, 6e teddina kam e nokku oodo.»†
Wo noon Laamdo wi'i. ⁸ Ndeen Laamdo ha66idi e Ibrahiima amaana. Taadagol laatii maande amaana oon. Hono noon, ko Ibrahiima he6i Isiyaaka duum, taadi dum nde wadunoo balde jeetati. Hono noon Isiyaaka taadiri Yaakuuba. Hono noon Yaakuuba du wadiri bi66e muudum sappo

e dido, laatii6e maamiraa6e lenyi meeden sappo e didi.

⁹ Maamiraa6e 6een kaasidii Yuusufi, conni dum Misira. Ammaa Laamdo ina wondi e makko, ¹⁰ hisini mo e torraaji di o torraa fuu, hokki mo moyyere e hakkilantaaku yeeso Fira'awna kaananke Misira oon. Oon wadi mo dawranoowo galle muudum e Misira fuu. ¹¹ Ndeen rafo wadi ley Misira e Kanaana fuu. Billaare mawni faa maamiraa6e meeden kunngii nyaamdu. ¹² Nde Yaakuuba nannoo nyaamri ina woni ley Misira ndeen, neli toon maamiraa6e meeden. Be njehi, 6e ngarti. ¹³ Nde 6e njecinoo Misira dida6erde fu, Yuusufi anndintinii sakiraa6e muudum 6een hoore mum. Suudu baaba Yuusufi du 6angani Fira'awna. ¹⁴ Ndeen Yuusufi neli noddanee bammum Yaakuuba e koreeji muudum fuu. Wo 6e yimbe capande njeddo e njoyo. ¹⁵ Yaakuuba nootowii Yuusufi Misira. O maayi toon, kanko e maamiraa6e meeden 6een. ¹⁶ Be njaaraa Sikem, 6e uwaa e saabeere nde Ibrahiima soorunoo e bi66e Hamor buudi cardo to Sikem toon.

¹⁷ Nde amaana mo Laamdo wadannoo Ibrahiima 6adinoo yottaade ndeen, Ibraninkoo6e keewi ley Misira. ¹⁸ Wakkati oon, kaananke goddo mo anndaano Yuusufi laamii Misira. ¹⁹ Kaananke oon hiili lenyol meeden, torri maamiraa6e meeden faa tilsinani 6e 6e njoppa cukaloy ma66e faa maaya. ²⁰ Ley wakkati oon, Muusaa rimaa, wo korsudo Laamdo. O muyninaa lebbi tati ley galle baabiiko. ²¹ Nde o yoppanoo ndeen, 6ii Fira'awna debbo hooyi mo, jogorii mo 6iyum. ²² Hono noon Muusaa janngiri anndal Misirankoo6e fuu, o laatii barkinaado e haalaaji e golle fuu.

²³ Nde Muusaa he6unoo duubi capande nay ndeen, muuyi wallude sakiraa6e muudum bi66e Israa'iila. ²⁴ O yi'i Misiranke ina toonyoo gooto ma66e. O yomnitanii neddo makko oon ko toonyaa duum, o fiyi Misiranke oon, o wari dum. ²⁵ Imo sikka sakiraa6e makko 6een paaman Laamdo ina hisinira dum'en e makko, de 6e paamaay. ²⁶ Jaango majjum o tawdi dido ma66e ina ka6a. O tefi rewrintinde 6e,

* 7:3 Fuddoode 12.1. † 7:7 Fuddoode 15.13-14.

o wi'i: «Yigiraabe am, onon, on sakiraabe! Dume wadi de odon kaba?»²⁷ Ndeen toonyiido gondo muudum oon dunyi mo, wi'i: «Moy wadi ma hooreejo naa carotoodo amin?»²⁸ Dum le a jidudo warude kam no mbardunodaa Misiranke oon keenan naa?»²⁹ Muusaa doggi saabe konngol ngool, de laatowii janano ley leydi Madiyan. O hebi toon bi66e wor6e dido.

³⁰ Nde o hi66innoo toon duu6i capande nay ndeen, maleyka 6angi e makko e ley demle yiite e wuumoore hu66oore, ley ladde dakkol waamnde wi'eteende Sinayi.

³¹ Nde Muusaa yi'unoo dum ndeen, dum haaynii dum. Imo battitoo faa o ndaara, de daande Joomiraado wi'i: ³² «Miin woni Laamdo maamiraabe maada, Ibrahiima e Isiyaaka e Yaakuuba.» De Muusaa na diwna, suusaa ndaarude toon katin.

³³ Joomiraado wi'i mo: «Borta pade maa, sabo nokkuure do ndaridaa doon wo seniinde. ³⁴ Mi yi'ii torra kewtiido yim6e am been to Misira, mi nani uumaali ma66e. Mi jippake faa mi billita 6e. Joonin le, war, mi nule Misira.»§

³⁵ Muusaa mo 6e calanii de 6e mbi'i: «Moy wadi ma hooreejo naa carotoodo?», wo oon Laamdo nuli. Laamdo wadi dum hooreejo e kisinoowo, wadi dum e junngo maleyka 6angannoodo dum e ley wuumoore oon.

³⁶ Kanko wurtini 6e, o wadi kaayeeffiji e maandeeji kaayniidi ley leydi Misira e ley maayo Maaliya e ley ladde duu6i capande nay. ³⁷ Oon woni Muusaa biido bi66e Israa'iila: «Laamdo nuldan on annabaajo hono am, sakiike moodon.»³⁸ Nde 6e kawritinnoo ley ladde ndeen, wo kanko wondi e maleyka kaaldunoodo e makko to waamnde wi'eteende Sinayi. Kanko laatii jottinoowo dum fuu to maamiraabe meeden. Wo kanko hebi haalaaji buurnooji faa o hokka en.

³⁹ Ammaa maamiraabe meeden njabaay dowaanaade mo. Be calanii mo, hakkilooji ma66e pornyii Misira. ⁴⁰ Be mbi'i Haaruuna: «Wadan en tooruuji ardotoodi en, sabo en anndaa ko hewtii Muusaa jaltinnoodo en leydi Misira oon.»* ⁴¹ Ley balde deen, 6e tafi tooru nanndundu hono

ga'el. Be ngadani ndu kirsamaari, i6e ngada weltaare saabe golle juude ma66e. ⁴² Ndeen Laamdo tottitii 6e, yoppiri 6e rewude koode kammu, hono no winndiraa e dewtere annabaabe:

«Hey lenyol Israa'iila!

Duu6i capande nay di ngadudon ley ladde diin,

on ngadanii kam sadakaaji e kirsamaaji naa?

⁴³ On ngadaay. On ndonndake hukum do tooru moodon Molok resaa, kam e tooru ndu ngadudon hoodere mon wi'eteende Refan, nate de moyyindon faa kujidanon dum'en!

Dum wadi de mido eggina on,

faa njaaredon caggal Baabiila.»†

⁴⁴ Etiyen 6eydi katin:

—Maamiraabe meeden been ina njoginoo hukum seedaaku ley ladde. Hukum oon moyyiniraama hono no Laamdo tindiniri Muusaa, e sifa mo o holli dum.

⁴⁵ Maamiraabe meeden ndoni hukum oon. Be eggidi e makko wakkati mo Yoosuwa ardinoo 6e. Be nanni dum leydi ndi 6e teeti e lenyi di Laamdo riiwi diin. Dum worri noon faa jamaanu Daawda. ⁴⁶ Daawda hebi moyyere Laamdo, o nyaagii dum faa yardoo o nyibana Laamdo Yaakuuba joonnde. ⁴⁷ De wo Suleymaana, kam nyibi suudu nduun. ⁴⁸ Ammaa Laamdo Toowdo oon joodataako e cuudi di yim6e nyibi, hono no annabaajo wi'iri:

⁴⁹ «Joomiraado wi'i:

Kammu wo joodorgal am,

leydi woni to koyde am njaabata.

Suudu nduye nyibanton kam?

E nokku oye powtintoomi?

⁵⁰ Wanaa miin tagiri kulle deen fuu baawde am naa?»‡

⁵¹ Etiyen 6eydi katin, wi'i:

—Onon sattu6e, yoor6e berde, faadinkinii6e!

Abada on celaay salanaade Ruuhu Ceniido! On laatake hono maamiraabe moodon been ni. ⁵² Moy woni annabaajo mo maamiraabe moodon torraay? Be mbarii haalannoobe haala garol Ponnditiido. Joonin onon e ko'e moodon du, on njambake Ponnditiido oon, on mbarii

‡ 7:28 Wurtagol 2.11-14. § 7:34 Wurtagol 3.1-10.

* 7:40 Wurtagol 32.1. † 7:43 Amos 5.25-27. ‡ 7:50

Esaaya 66.1-2.

dum. ⁵³ On ke6ii Tawreeta Muusaa mo maleyka'en njippini de on njokkaay dum.

No Etiyen wardaa e kaaye

⁵⁴ Nde Saahii6e 6een nannoo haalaaji diin fu, 6e tikkani mo sanne sanne faa i6e nyeryundura nyiiye ma66e. ⁵⁵ Ammaa kanko kebbinaado Ruuhu Ceniido oon, o tiggittii kammu, o yi'i manngu Laamdo, o yi'i Iisaa ina darii gere nyaamo Laamdo. ⁵⁶ O wi'i:

—Ndaaree! Midu yi'a kammu ina uddittii, Bii Neddo ina darii gere nyaamo Laamdo!

⁵⁷ Be mbulli semmbe, 6e cukki noppi ma66e, 6e fuu 6e ngurbitanii mo. ⁵⁸ Be mburtini mo ngalluure ndeen, 6e limni mo kaaye. Seede6e 6een 6ortii saayaaji mu66en dowuuji, mballini dakkol koyde jokolle bi'eteedo Sool. ⁵⁹ Wakkati mo 6e limnata Etiyen kaaye oon, du'ii, wi'i:

—Iisaa Joomiraado, inan yonki am, ja6u ki!

⁶⁰ Ndeen, o hofii, o feekii faa toowi, o wi'i:
—Joomiraado, taa rewta 6e e hakke o!
Nde o haalnoo dum ndeen, o maayi.

8

¹ Sool ina yardii ko 6e mbari Etiyen duum.

Nyalooma oon, torra mawdo hewtii kawrital goondin6e won6e Urusaliima toon. Be fuu 6e cankitii ley leyde Yahu-udiya e Samariya, si wanaa nulaa6e 6een. ² Wor6e hul6e Laamdo uwi Etiyen, mboyi dum bojji keewdi. ³ Sool kaa yehi na halka kawrital goondin6e ngaal. Imo naata cuudi, imo nannga wor6e e rew6e, imo daasa dum'en, imo uddowa dum'en ley kasu. ⁴ Ammaa sankitiibe 6een naati e yiilaade ina mbaajoo Kabaaru Lobbo.

No Filipu waajorii Kabaaru Lobbo ley leydi Samariya

⁵ Filipu du yehi ngalluure wonnde ley leydi Samariya, ina waajoo yim6e kabaaru Almasiihu. ⁶ Yim6e toon heew6e nani kabaaru maandeeji kaayniidi di Filipu wadi, woodi nji'i dum du. Ndelle 6e ket-tindii waaju makko faa woodi. ⁷ Wondu6e e ginnaaji heew6e, ginnaaji diin njaltiri bullaali mawdi. Heew6e 6e 6alli mu66en

mbaati ndadi, kam'en e bonnguube. ⁸ Dum laatanii ngalluure ndeen seyo manngo.

⁹ Gorko bi'eteedo Simon ina wonnoo ley ngalluure ndeen. Imo gollannoo ndag-gadaaku, imo haayninoo Samariyankoo6e sanne, imo wiitoo wo o neddo mawdo. ¹⁰ Yim6e 6een fuu ina njabani mo, gilla suka faa mawdo. Be mbi'i:

—Gorko o jogii baawde Laamdo bi'eteede «Baawde mawde».

¹¹ Be njokkii mo ko 6ooyi sabo imo haayninoo 6e e dabare makko. ¹² Ammaa nde Filipu waajinoo 6e Kabaaru Lobbo haala laamu Laamdo e haala Iisaa Almasiihu ndeen, 6e ngoondini. Wor6e e rew6e du lootaa lootagal batisima*. ¹³ Simon e hoore muudum goondini, kam du. Nde o batisaa ndeen, o takkunduri e Filipu. O yi'i maandeeji kaayniidi e kaayefiiji mawdi gadaadi diin, de dum haayni mo.

¹⁴ Nulaa6e won6e Urusaliima 6een nani Samariyankoo6e ngoondinii kongol Laamdo. Be nuldi dum'en Piyeer e Yuhanna. ¹⁵ Nde 6een njottinoo ndeen, ndu'anii 6e faa 6e ke6a Ruuhu Ceniido, ¹⁶ sabo Ruuhu Ceniido jippaaki e dow fay gooto ma66e tafon. Wo dow innde Iisaa Joomiraado oon tan 6e mbatisiraa. ¹⁷ Ndeen Piyeer e Yuhanna njowi juude mu66en dow ma66e de 6e ke6i Ruuhu Ceniido.

¹⁸ Nde Simon yi'unoo Piyeer e Yuhanna ina njowi juude mu66en dow ma66e ina kokka 6e Ruuhu Ceniido ndeen, inndani 6e ceede, ¹⁹ wi'i:

—Kokkee kam miin du baawde de faa mo njowumi juude am e dow muudum fuu he6a Ruuhu Ceniido.

²⁰ Ndeen Piyeer jaabii mo, wi'i:

—Wo Laamdo halke, aan e cardi maa, sabo a miilii dokkal Laamdo na hebiree ceede! ²¹ A walaa ngedu ley golle amin, dum walanaa ma, sabo 6ernde maa fonnditaaki to Laamdo. ²² Tuubu, wurta e bonanda maa oon, nyaagodaa Joomiraado yalla imo yaafe e anniya maa bondo oon. ²³ Sabo mi yi'ii ma a kaadudo 6ernde, hakke maa ha66ii ma.

²⁴ Simon jaabii, wi'i:

—Nyaaganee kam Joomiraado taa fay hu-unde e ko mbiidon duum hewtoo kam.

* **8:12** Do wi'ete lootagal batisima dow haala batisima, lootagal tuubu maa mutineede du na wi'ee.

²⁵ Woodi, Piyeer e Yuhanna ceedanii Almasiihu, mbaajii konngol Joomiraado toon. Caggal duum, 6e njeccii Urusaliima. Dow laawol ngool du, i6e mbaajoo Kabaaru Lobbo oon e gure Samariya keewde.

No Filipu batisiri howruujo kaananke Etiyopi

²⁶ Maleyka Joomiraado wi'i Filipu:

—Umma, yaaru hordoore, kooyaa laawol jeewniingol yuuroowol Urusaliima ina fondii Gaaja ngool.

²⁷ O ummii, o yehi. O hawri e gorko Etiyopiyanke. Gorko oon wo howruujo Kandasa. Maanaa Kandasa wo «laamiido debbo Etiyopi». Wo o coortaado, kayboowo beembal jawdi kaananke debbo oon. Tawi o yehiino Urusaliima sujidande Laamdo. ²⁸ Ko o wartata duum, imo joodii e dow torkooru makko puccu, imo jannga ley dewtere annabi Esaaya. ²⁹ Ruuhu wi'i Filipu:

—Batta, samnda torkooru nduun.

³⁰ Filipu doggi hewti ndu, nani imo jannga dewtere annabi Esaaya, de wi'i mo:

—Ndelle ada faama ko njanngataa duum naa?

³¹ Gorko oon jaabii, wi'i:

—Noy paamirammi si fay gooto fiirtanaay kam?

O nyaagii Filipu yeeja joododoo e makko. ³² Inan aayaaje de o janngi ley dewtere ndeen:

«O yaaraama hono mbaalu kirsoyteengu ni.

No baalel deyyinortoo yeeso kesoowo lee6i muudum ni,

hono noon o mu66iri hunnduko makko.

³³ Be leeyinii mo, 6e carii mo sariya bondo. Moy waawi fillaade filla yuwdi makko?

Sabo 6e ittii yonki makko ley adunaaru ga.»[†]

³⁴ Howruujo oon wi'i Filipu:

—Mido njaare, haalanam dow moy annabaajo oon haalata haala ka. Wo dow hoore muudum naa wo goddo?

³⁵ Ndeen Filipu fuddi haalude dow aayaaje deen, de waajii mo Kabaaru Lobbo

haala Iisaa. ³⁶ I6e njokki laawol ma66e ngool faa 6e nji'i ndiyam. Howruujo oon wi'i:

—Inan ndiyam! Dume hadata kam looteede lootagal batisima? ³⁷ [Filipu wi'i:

—Si tawii ada goondini e 6ernde laa6unde fu, walaa ko hadete batiseede. O jaabii, o wi'i:

—Mido goondini Iisaa Almasiihu woni Bii Laamdo.][‡]

³⁸ O yamiri torkooru nduun daroo. Be dido fuu 6e njippii, 6e naati ndiyam daam. Filipu looti mo lootagal batisima. ³⁹ Nde 6e mburtinoo ndiyam dam ndeen, Ruuhu Joomiraado hooyi Filipu. Howruujo oon yiitaay mo katin, jokki laawol muudum, ina seyii. ⁴⁰ Filipu tawowaa Ajootus. § Gilla doon faa Kaysariya, wuro fuu ngo o wari e muudum, o waajoto Kabaaru Lobbo.

9

No Sool tuubiri

¹ Sool ina heddi na haala haalaaji kul6iniidi dow taalibaa6e Joomiraado been, na wi'a o waran dum'en. O yehi to Almaami Mawdo. ² O njaarii dum derewol yamiroore nannoore mo cuudi Alhuudiyankoo6e baajordi gondi Damas. Hono nii, si o tawii toon yim6e jokku6e laawol Iisaa, gorko e debbo fuu, o nannga dum'en, o ha66a, o yaara Urusaliima. ³ Nde o yahunoo faa o battitii Damas ndeen, wakkati gooto annoora yuuri dow kammu filii mo. ⁴ O saami e leydi, o nani daande ina wi'a mo:

—Sool, Sool, ko wadi de ada torra kam?

⁵ Sool yami:

—Aan wo a moy, joomam?

Nde o yamunoo dum fu, jaabu wari e makko:

—Miin, wo mi Iisaa mo torrataa oon.

⁶ Umma naatu e ley ngalluure ndeen. Be kaalante ko tilsa ngadaa.

⁷ Wor6e wondu6e e makko been nani daande ndeen ammaa nji'aay fay gooto. Be ndarii, 6e mbemmbaa faa 6e muumdi.

⁸ Sool ummii e leydi, ina feerti gite muudum ammaa yi'ataa fay huunde.

[†] 8:33 Esaaya 53.7-8.

[‡] 8:37 E dereeji 6ooydi, goddi ngalaa aaya 37.

§ 8:40 E amaana kiiddo wuro

Ajootuswi'etaakenaa Asdot.

Ndeen o dowaa, o nannaa Damas. ⁹ O wadi balde tati o bumdo. O nyaamaay, o yaraay.

¹⁰ Ley Damas doon ina woodi taalibaajo bi'eteedo Ananiyas. E ley holleede, Joomiraado noddi dum, wi'i:

—Ananiyas!

O jaabii, o wi'i:

—Naam, Joomiraado.

¹¹ Joomiraado wi'i mo:

—Umma rewu laawol bi'eteengol Dar-tiingol, naataa galle Yahuuda, pilodaa gorko bi'eteedo Sool, jeyaado Tarsus, sabo joonin imo wada du'aare. ¹² O yi'i e ley holleede gorko bi'eteedo Ananiyas ina naata, ina yowa juude muudum e makko faa o wumta.

¹³ Ananiyas jaabii, wi'i:

—Joomiraado, mi narii yimbe heewe haala gorko o e torraaji keewdi di o wadi senii6e maa won6e Urusaliima. ¹⁴ O wardii do e yamiroore hoore6e almaami'en, faa o ha66a noddoo6e innde maa fuu.

¹⁵ Ammaa Joomiraado wi'i mo:

—Yahu wadoy no mbiimi ni, sabo mi subake gorko o faa o gollana kam. O anndina lenyi e kaanankoo6e e 6i66e Israa'iila du innde am. ¹⁶ Mi hollan mo na tilsi o torree torraaji keewdi saabe am.

¹⁷ Ndeen, Ananiyas yehi, naatowi suudu nduun, yowi juude muudum e makko, wi'i:

—Sakiike am Sool, Joomiraado meeden Iisaa 6angannoodo ma e laawol nde ngarannodaa oon, nului kam faa mbumtaa, keewaa Ruuhu Ceniido.

¹⁸ Wakkati oon fu, huunde wa'unde hono kobolaaje nii ho66itii e gite Sool. O wumti, o ummii, de o lootaa lootagal batisima. ¹⁹ O nyaami, de semmbe makko warti. O heddodii e taalibaa6e won6e Damas been balde seeda.

No Sool waajorii kabaaru Iisaa ley Damas

²⁰ Wakkati oon fu, Sool fuddi waajaade ley cuudi baajordi. Imo wi'a Iisaa jaati woni Bii Laamdo. ²¹ Dum haaynii hettindaniibe mo been fuu, mbi'i:

—Wanaa kanko wonnoo torrannoodo goondin6e Iisaa won6e ley Urusaliima oon naa? Wanaa faa o ha66a goondin6e o yaara dum'en to hoore6e almaami'en waddi mo do naa?

²² De Sool ina heddi na beydoro semmbe e ley waaju muudum oon, faa dum jii6i Alhuudiyankoo6e won6e Damas been fuu. O laa6inani 6e Iisaa woni Almasiihu oon.

²³ Balde njehi, ngarti, Alhuudiyankoo6e ndawridi faa mbara Sool. ²⁴ Sool humpitii dabare ma66e ndeen. Yimbe ina kayba dammbude ngalluure ndeen jemma e nyalooma fuu, faa 6e ke6a no 6e mbarda mo. ²⁵ Jemma gooto taalibaa6e makko kooyi mo, ngatti mo e hanndeere, ka66i 6oggol, njaltiniri mo kokuwol piilingol ngalluure ngool.

No taalibaa6e won6e Urusaliima kebiri hoolaade Sool

²⁶ Nde Sool warnoo Urusaliima ndeen, muuyi hawritinde e taalibaa6e Iisaa been. Ammaa 6e fuu i6e kula mo, 6e koolaaki yalla o laatake taalibbo Iisaa goonga goonga. ²⁷ Ndeen Barnabas yaari mo to nulaabe been, haalani dum'en no o yiiri Joomiraado ina haalda e makko e laawol ngool, e no o waajorii haala Iisaa e cuusal ley Damas toon. ²⁸ Caggal duum, Sool wondi e ma66e, ina naata ina wurtoo ley galleeji ma66e Urusaliima, ina waajoro haala Joomiraado e cuusal. ²⁹ Imo haalda e Alhuudiyankoo6e haalanno6e geresankoo6e been, imo yeddundura e ma66e, de kambe kaa i6e piloo warude mo. ³⁰ Nde sakiraa6e makko goondin6e been annditinnoo dum ndeen, njaari Sool Kaysariya. Caggal duum, 6e neli mo Tarsus.

³¹ Ndeen kawrital goondin6e ngaal hebi jam ley Yahuudiya e Galili, kam e Samariya fuu. Ngali beydi semmbe, ngali yehi yeeso e kulol Joomiraado, ngali beydii heewude saabe ballal Ruuhu Ceniido.

No Piyeer danniri yimbe ley Lidda e Joffe

³² Piyeer ina yiiloo e ley leydi ndiin fuu. O jippanii senii6e won6e Lidda been du.

³³ O tawi toon gorko nyawdo mo 6annu muudum fuu waati, bi'eteedo Eneya. O wadii duu6i jeetati imo waalii. ³⁴ Piyeer wi'i mo:

—Eneya, Iisaa Almasiihu dannii ma! Umma, moyyin daddo maa!

Wakkati oon pay, o ummii. ³⁵ Won6e Lidda e ngenndi Saron fuu nji'i mo, de tuubani Joomiraado.

³⁶ Ley wuro Joffe ina woodi taalibaajo debbo bi'eteedo Tabita (maanaa majjum woni «Lewla»). Dum woni Dorkas e gere-sankoore. Imo golla golleeji lobbi, imo wadana talkaabe moyyere. ³⁷ E balde deen o nyawi, o maayi. O lootaa, de o wallinaa ley suudu sooro tafon. ³⁸ Wuro Joffe ngoon wodfunduraa e Lidda, woodi du, taalibaabe been nani Piyeer ina woni to Lidda toon. Ndelle 6e neli wor6e dido njaaroo mo o yottoo dum'en law. ³⁹ Piyeer ummii, yaadi e ma66e. Nde 6e njottinoo ndeen, 6e njaari mo ley suudu sooro toon. Rew6e talka'en 6e goriraa6e mu66en maayi been fuu battii dum ina mboya, ina kolla dum saayaaji e kaddule godde de Dorkas nyo'unoo nde wondunoo e mu66en ndeen. ⁴⁰ Piyeer wurtini yim6e been fuu, hofii, ina du'oo. Caggal duum, hucciti e maaydo oon, wi'i:

—Tabita, umma!

Ndeen Tabita feerti gite muudum, yi'i Piyeer, ummii joodii. ⁴¹ Piyeer nanngi junngo makko, ummini mo. Caggal duum, o noddi seniibe been e rew6e talkaabe been, o holli dum'en Tabita wo buurdo. ⁴² Dum nanaama e ley Joffe fuu, heew6e ngoondini Joomiraado. ⁴³ Piyeer 6ooyti Joffe balde keewde to ceeloowo guri bi'eteedo Simon.

10

No Piyeer noddiraa to suudu Korneliyus

¹ Ley Kaysariya ina woodi gorko bi'eteedo Korneliyus. O mawdo fedde sordaasi'en wi'eteende «fedde Italiyankoo6e». ² O tinniido e diina, kanko e koreeji makko fuu 6e hul6e Laamdo. Imo sakkana Alhuudiyankoo6e sadakaaji keewdi, imo wada du'aare to Laamdo wakkati fuu. ³ Nyannde gomma wakkati yamnde tati, o yi'i e ley holleede maleyka ina naata suudu makko. Maleyka oon ina wi'a mo:

—Korneliyus!

⁴ O ndaari dum faa woodi, o huli, o wi'i dum:

—Joomam, dume?

Maleyka oon wi'i mo:

—Du'aawuuji maa e sadakaaji di ngadandaa talkaabe diin ina mbeli Laamdo. Laamdo yeggitaay ma. ⁵ Nulu joonin wor6e to wuro Joffe, faa noddowa Simon, bi'eteedo Piyeer. ⁶ Imo jippii to ceeloowo guri bi'eteedo Simon, mo suudu muudum hetti e maayo manngo.

⁷ Nde maleyka kaaldannoodo e makko oon dillunoo ndeen, o noddi golloo6e makko dido e sordaasi gooto kuldo Laamdo jeyaado e howruube makko. ⁸ O haalani 6e ko maleyka oon wi'i duum fuu, o neli 6e Joffe.

⁹ Jaango majjum, i6e ngoni e laawol. Nde wor6e tato been battinoo wuro ngoon ndeen, Piyeer yeenji dow suudu do weeri doon wakkati hakkunde naange faa wada du'aare. ¹⁰ O yolbii sanne, imo yidi nyaamude. Nde 6e moyyinanta o nyaamdu ndeen, Laamdo holli mo. ¹¹ O yi'i kammu udditii, de huunde wa'unde hono disaare mawnde ina jippinee e leydi. Co66uli muudum nay fuu ina ka66aa. ¹² Sii daabaaji fuu di koyde nay, e kulle laddooje, kam e sii pooli fuu ina ngoni e mayre.

¹³ Daande wi'i mo:

—Piyeer, umma, hirsu, nyaam!

¹⁴ Piyeer wi'i:

—A'aa, abada Joomiraado! Abada mi nyaamaay ko harmi naa ko tuuni.

¹⁵ Daande ndeen wi'i mo katin:

—Taa harmin ko Laamdo laabini.

¹⁶ Dum wadi noon kile tati. Ndeen disaare ndeen yeentinaa dow kammu.

¹⁷ Piyeer ina wemmbii dow ko hollaa duum, ko dum fiirtata. Tawi wor6e 6e Korneliyus nelunoo been, yamiino galle Simon, de joonin 6e ngari. Be ndarii e dammbugal. ¹⁸ Be noddi, 6e yami yalla Simon bi'eteedo Piyeer doon jippii. ¹⁹ Piyeer ina heddi na miiloo dow ko yi'i duum, faa Ruuhu wi'i dum:

—Wor6e tato ina pile. ²⁰ Umma, jippa, njaadaa e ma66e tawa a sikkitiraay, sabo miin nuli 6e.

²¹ Piyeer jippii, wi'i wor6e been:

—Inani kam, miin woni mo pilotodon oon. Dume waddi on?

²² Be njaabii, 6e mbi'i:

—Korneliyus mawdo sordaasi'en neli min. O gorko dartiido, kuldo Laamdo,

mo lenyol Alhuudiyankooße fuu seedanii moyyere. Maleyka ceniido yamirii mo min nodde, ngaraa suudu makko, faa o nana waaju maada.

²³ Piyeer silmini 6e, weerni 6e jemma oon.

Jaango majjum, o ummii, o dillidi e ma66e. Sakiraa6e wob6e jeyaa6e Joffe njaadi e makko. ²⁴ Jaango majjum katin 6e njottii ngalluure Kaysariya. Korneliyus ina hedinoo 6e, noddii sakiraa6e muudum e yigiraa6e muudum 6adii6e. ²⁵ Nde Piyeer naatannoo ndeen, Korneliyus jab6ii dum, sujidani dum. ²⁶ De Piyeer ummini mo, wi'i:

—Umma, sabo miin du mi neddo tan.

²⁷ Piyeer ina haalda e makko, faa 6e naati suudu nduun, tawi toon yim6e heew6e ina kawriti. ²⁸ O wi'i 6e:

—Odon anndi daganaaki Alhuudiyanke jokkundura e mo wanaa Alhuudiyanke, naa weerande dum. Ammaa Laamdo hollii kam taa mi ndaarda fay gooto karmudo naa tuundo. ²⁹ Dum wadi nde nelandon kam ndeen, mi warii, mi salaaki. Dum le, kaalane kam, saabe dume noddirdon kam?

³⁰ Korneliyus jaabii, wi'i:

—Hannden woni balde nay, mido wada du'aare ley suudu am e wakkati hono o, yamnde tati ni, faa gorko mo kaddule jalbooje wari, darii yeeso am, ³¹ wi'i: «Korneliyus, Laamdo jaabanake ma du'aawuuji maa e sadakaaji maa. ³² Joonin, nulu e wuro wi'eteengo Joffe, noddanedaa Simon, bi'eteedo Piyeer. Imo jippii to ceeloowo guri bi'eteedo Simon, mo suudu muudum hetti e maayo manngo.» ³³ Dum wadi de nelumi noddowedaa wakkati oon. A gaynii ko ngardaa duum. Joonin min fuu inani min yeeso Laamdo faa min kettindoo ko Joomiraado yamiri ma mbaajodaa min fuu.

³⁴ Ndeen Piyeer fuddi haalude, wi'i:

—Joonin mi yi'ii goonga jaati Laamdo burdintaa yim6e. ³⁵ Neddo kuloowo mo, gadoowo ko fonnditii, o jaban dum ko lenyol muudum laatii fuu. ³⁶ Odon anndi konngol ngol Laamdo nuldi 6i66e Israa'iila ngool. Konngol lobbol ngool na holla jam na hefiree saabe Iisaa Almasiihu, kam

woni Joomiraado yim6e fuu. ³⁷ Odon anndi kabaaru o huu6ii leydi Yahuudiya fuu. Dum fuddii gilla Galili, caggal ko Yaayaa waajii yim6e loote batisima. ³⁸ Odon anndi no Laamdo su6orii Iisaa Nasaraatuujo oon, no jippiniri e muudum Ruuhu Ceniido e baawde. Odon anndi no Iisaa yiilorii e nokkuuje fuu ina golla golleeji lobbi, ina danna 6e Ibiliisa jaalii na torra fuu, sabo Laamdo ina wondi e muudum. ³⁹ Minen, min seedee6e ko o golli Yahuudiya e ko o golli Urusaliima fuu. Be 6ili o e leggal palaangal, 6e mbari mo. ⁴⁰ Ammaa Laamdo iirtinii mo nyannde tata6erde, de 6angini mo hakkunde amin. ⁴¹ Kaa wanaa yim6e fuu o 6angani. O 6anganii seedee6e 6e Laamdo artii su6aade been, minen nyaamdu6e e makko de njardi e makko caggal iirtagol makko been. ⁴² O yamirii min mbaajoo yim6e, min ceedoo kanko woni mo Laamdo wadi carotoodo wuur6e e maay6e. ⁴³ Kanko du woni mo annabaa6e fuu ceedanii, mbi'i goondindo mo fuu heban yaafaneede hakkeeji muudum saabe innde makko.

⁴⁴ Wakkati Piyeer waajotoo waaju oon ndeen, Ruuhu Ceniido jippii e hettindi6e been fuu. ⁴⁵ Alhuudiyankoo6e goondin6e wardunoo6e e Piyeer been fuu dum haaynii dum'en, no dokkal Ruuhu Ceniido ngaal saakorii e yim6e 6e nganaa Alhuudiyankoo6e ni. ⁴⁶ Sabo i6e nana yim6e been ina kaala e demle janane, na njetta Laamdo. Ndeen, Piyeer jaabii, wi'i:

⁴⁷ —Yim6e been ke6ii Ruuhu Ceniido hono no meeden ni. Moy waawi hadude 6e looteede lootagal batisima?

⁴⁸ O yamiri 6e mbatisiree e innde Iisaa Almasiihu. Caggal duum, 6e nyaagii mo o wonda e ma66e balde seeda.

11

No Piyeer jaaborii kawrital goondin6e gonngal Urusaliima

¹ Nulaa6e e sakiraa6e won6e Yahuudiya been nani yim6e 6e nganaa Alhuudiyankoo6e du ke6ii konngol Laamdo. ² Nde Piyeer yeentunoo Urusaliima fu, goondin6e tilsin6e taadagol been peli dum, ³ mbi'i:

—A jippanake yim6e 6e taadaaki, a nyaamdii e mu66en!

⁴ Ndeen Piyeer haalani 6e ko wadi duum gilla e fuddoode faa e timmoode, wi'i:

⁵ —Wuro Joffe ngonnoomi, mido du'oo faa nji'umi e ley holleede huunde 6anganii kam. Huunde wa'unde hono disaare mawnde nde cob6uli muudum nay fuu ka66aa, ina jippinee yuuwde e kammu warde to am. ⁶ Taykiimi nde faa woodi, nji'umi daabaaji fuu di koyde nay, e kulle ladde e ladooje e sii pooli fuu. ⁷ Nanumi daande ina wi'a kam: «Piyeer, umma, hirsu, nyaam!» ⁸ Mbiimi: «A'aa, abada Joomiraado! Abada mi nyaamaay ko harmi naa ko tuuni.» ⁹ Daande dow kammu ndeen jaabitii kam katin, wi'i: «Taa harmin ko Laamdo laafini.» ¹⁰ Dum wadi noon kile tati. Caggal duum, kulle deen fuu yeentinaa dow kammu. ¹¹ De wakkati oon pay, wor6e tato nulaa6e to am yuuro6e Kaysariya ngari to suudu do min ngonnoo doon. ¹² Ruuhu Ceniido wi'i kam mi yaada e ma66e taa mi sikkitira fay huunde. Sakiraa6e njeegomo 6ee do njaadi e am, de min naaddi suudu Korneliyus. ¹³ O haalani min no o yiiri maleyka ina darii ley suudu makko ina wi'a mo: «Nulu e wuro wi'eteengo Joffe noddanedaa Simon bi'eteedo Piyeer. ¹⁴ O haalante haalaaji kisinoowo ma, aan e koreeji maa fuu.» ¹⁵ Nde puddumi haalude ndeen, Ruuhu Ceniido jippii e ma66e hono no jipporinoo e meeden arande ni. ¹⁶ Ndeen, miccitiimi konngol ngol Joomiraado wi'unoo: «Yaayaa batisirannoo ndiyam, ammaa onon, on mbatisirte Ruuhu Ceniido.» ¹⁷ Si Laamdo fonndii en e ma66e, hokkii 6e ko hokkunoo en duum nde ngoondinnoden Joommen Iisaa Almasiihu ndeen, ndelle miin wo mi moy? Yalla mido waawi hadude Laamdo naa?

¹⁸ Nde 6e nannoo dum ndeen, 6e ndeyyinii, i6e njetta Laamdo, i6e mbi'a:

—Laamdo tuubinii yim6e 6e nganaa Alhuudiyankoo6e du faa ke6a nguurndam ngoongalajam.

No Kabaaru Lobbo waajoraa ley Antiyoki

¹⁹ Nde Etiyen waranoo ndeen, goondin6e torraama faa cankitii. Wob6e njehi faa Finisi e Kipirus e Antiyoki. I6e mbaajoo Alhuudiyankoo6e tan konngol ngool. ²⁰ Ammaa goondin6e wob6e yuuroobe Kipirus e Sireene naati Antiyoki ina mbaajoo Kabaaru Lobbo haala Iisaa Joomiraado oon hakkunde Geresankoo6e. ²¹ Baawde Joomiraado ina ngondi e ma66e. Yim6e heew6e ngoondini, tuubi, ngarti to Joomiraado.

²² Kawrital goondin6e won6e Urusaliima ngaal nani kabaaru gadudo Antiyoki oon, neli toon Barnabas. ²³ Nde oon yottinoo de yi'i e ma66e moyyere Laamdo fu, seyii, tindini 6e fuu 6e tinnoo, 6e tabita e Joomiraado e 6erde laafude. ²⁴ Barnabas wo gorko lobbo, kebbinaado Ruuhu Ceniido e goondinal. Jamaa keewdo goondini Joomiraado saabe makko.

²⁵ Caggal duum, Barnabas yehi Tarsus faa filowoo Sool. ²⁶ Nde o yitunoo dum ndeen, o yaari dum Antiyoki. Be ngondi e kawrital goondin6e won6e toon 6een hitaande hi66unde, 6e njanngini yim6e heew6e. Taalibaa6e won6e Antiyoki 6een artii fuu wi'eede Almasiyankoo6e.

²⁷ E balde deen, annabaa6e ley goondin6e yuurii Urusaliima ngari Antiyoki. ²⁸ Gooto ma66e bi'eteedo Agabus, ummii, darii, holliri saabe Ruuhu rafo manngo wadan ley laamu Roma fuu. (Woodi, rafo ngoon wadii e laamu kaananke mawdo bi'eteedo Kalawdiyus.)* ²⁹ Taalibaa6e 6een anniyii hawrundurde mballa, mono fuu ko waawi, faa 6e nelda sakiraa6e ma66e won6e Yahuudiya 6een. ³⁰ Be ngadi dum, 6e nuldi mballa kaan e juude Barnabas e Sool faa kokkowa maw6e kawrital Urusaliima.

12

No goondin6e torrira

¹ Wakkati oon, kaananke bi'eteedo Hirudus fuddi torrude wob6e ley kawrital goondin6e ngaal. ² O yamiri Yaakuuba sakiike Yuhanna oon wardee kaafaahi.

* **11:28** Kalawdiyus wo kaananke Roma mawdo njoya6o. O laamake hakkunde duu6i 41 e 54 caggal rimeede Iisaa. Taariki jamaanu oon ina holla rafo manngo wadii ley laamu Roma fuu hakkunde duu6i 46 e 48 caggal rimeede Iisaa.

³ Nde o yiinoo idum weli Alhuudiyankoo6e ndeen, o nanngi Piyeer du. Dum hawri e wakkati iidi buuru mo wattaaka rabilla. ⁴ Nde o nanngunoo Piyeer ndeen, o ommbi dum ley kasu. O yamiri pecce sordaasiibe nay loomtundura e haybugol dum, fedde fuu yim6e nayo. O anniyii jaarude dum yeeso yim6e fuu, si iidi Faltagol tilake. ⁵ Dum wadi de Piyeer haybaa e ley kasu nguun, ammaa kawrital goondin6e ngal selaay nyaaganaade mo Laamdo.

⁶ Nde Hirudus anniyinoo jaarude mo sariya ndeen, jemma oon imo daanii hakkunde sordaasiibe dido, imo ha6biraa callali didi. Ndaaroo6e wob6e du ina kayba dammbugal kasu doon. ⁷ Wakkati oon, maleyka Joomiraado wari to makko, annoora yayni ley suudu nduun. Maleyka meemi mo, findini mo, wi'i:

—Umma law!

Ndeen callali diin ka6bitii, yuwi e juude makko, caami. ⁸ Maleyka oon wi'i mo:

—Ha66a ka6borgol maa, 6orna pa6e maa.

Piyeer wadiri noon. Maleyka oon wi'i mo:

—Waana suddamaare maa, njokkaa kam.

⁹ Piyeer wurtii, jokki mo, de o faamaay ko maleyka oon wadata duum wo goonga. Imo miiloo wo o yi'u dum ley holleede.

¹⁰ Be paltii kayboowo arandeejo oon e dida6o fuu. Be njottii dammbugal njamndi naarrugal ngalluure ndeen. Ngali omtanii hoore maggal yeeso ma66e. Be njalti, 6e njokki laawol ngool. Wakkati oon, maleyka oon seedi e makko.

¹¹ Hakkillo Piyeer warti, wi'i:

—Joonin mi tannyorii Joomiraado nuli maleyka muudum, faa hisina kam e junngo Hirudus e ko Alhuudiyankoo6e njelinoo faa mi wadee fuu.

¹² Nde o faamunoo ko wadi fu, o yehi suudu Mariyama, inna Yuhanna bi'eteedo Marku. Toon yim6e heewe kawriti ina ngada du'aare. ¹³ Nde Piyeer gokkinoo dammbugal galle toon ndeen, golloowo debbo bi'eteedo Roda 6attitii faa ndaara wo moy. ¹⁴ Nde o annditinnoo daande Piyeer ndeen, o yeggiti omtude dammbugal ngaal no o foti seyaade. O doggi, o naatowi, o humpiti 6e wo Piyeer darii dammbugal toon. ¹⁵ Be mbi'i mo:

—A kaanjaado!

Ammaa imo heddii siinude sikke walaa wo dum Piyeer. Be mbi'i katin:

—Dum wo maleyka makko.

¹⁶ De dum fuu Piyeer ina heddii ina gokkoo. Nde 6e udditinnoo, 6e njiinoo mo ndeen, dum haaynii 6e sanne. ¹⁷ O huncani 6e junngo faa 6e ndeyyinoo, o fillanii 6e no Joomiraado yaltiniri mo kasu, o wi'i:

—Kaalanee dum Yaakuuba, kam e saki-raa6e wob6e been.

Caggal duum, o yalti, o yehi nokku goddo.

¹⁸ Nde weetunoo fu, fitina mawdo ummii hakkunde sordaasiibe been. I6e yamundura noy Piyeer wadi. ¹⁹ Hirudus yamiri 6e piloo 6e nannga mo, ammaa 6e njiitaay mo. Ndelle o yami ndaaroo6e been ko laatii, de o yamiri 6e mbaree. Caggal duum, Hirudus jippii Yahuudiya, yehi Kaysariya joodowii toon.

No Hirudus maayiri maayde bonnde

²⁰ Hirudus tikkani yim6e Tirus e Sidon. De yim6e been kaa muuyaay noon, sabo wo leydi makko ndiin 6e kebata nyaamdu. Ndelle 6e ndawridi, 6e nuli wob6e nyaagoo faa 6e ndewra e makko. Be paamiri e Bilastus dawranoowo golloo6e kaananke.

²¹ Be itti nyalaande faa 6e kaalda e Hirudus kaananke oon. Nde nyannde ndeen yottinoo fu, o 6ornii kaddule kaananke, o joodii dow joodorgal laamu, o haaldi e ma66e. ²² Yim6e been peekii, mbi'i:

—Dum wo daande laamdo, wanaa daande neddo!

²³ Wakkati oon fu, maleyka Joomiraado fiyi Hirudus, sabo o hokkitaay Laamdo teddeengal muudum. O yumi gildi, o maayi.

²⁴ Ammaa konngol Laamdo ngool ina yaara yeeso, ina beyda sankitaade. ²⁵ Nde Barnabas e Sool tilinoo e golle mu66en Urusaliima fu, 6e njeccodii e Yuhanna bi'eteedo Marku.

Jahaangal Pool aranal

13

No Barnabas e Pool nuliraa faa ngolla golle Laamdo

¹ Annabaa6e e jannginoo6e ina ngoni ley kawrital goondin6e gonngal Antiyoki ngaal. Kam6e ngoni Barnabas e Simeyon noddirteedo Baleejo e Lukiyus mo Sireene

e Manahen, mawnidindo e Hirudus hooreejo leydi oon, kam e Sool. ² Nyannde gomma i6e teddina Joomiraado tawi i6e ngondi e suumayeere, ndeen Ruuhu Ceniido wi'i 6e:

—Cenndanee kam Barnabas e Sool saabe gollal ngal noddirmi 6e ngaal.

³ Caggal suumayeere e du'aare ma66e, 6e njowi juude ma66e e dow yim6e dido been, 6e nuli dum'en.

⁴ Nii Ruuhu Ceniido nuliri 6e. Be njehi Selewkiya, 6e naati laana maayo manngo 6e ponndii ruunde* Kipirus. ⁵ Nde 6e njottinoo Salamis dow ruunde ndeen, 6e mbaajii konngol Laamdo ley cuudi Alhuudiyankoo6e baajordi. Yuhanna bi'eteedo Marku ina wondi e ma66e, ina walla 6e. ⁶ Be peyyiti ruunde ndeen faa 6e njottii ngalluure wi'eteende Pafos. Toon 6e tawi daggada Alhuudiyanke bi'eteedo Bar-Iisaa, biitotoodo wo annabaajo. ⁷ Wo o howruujo kaananke bi'eteedo Sergiya Pool. Oon wo jom hakkillo. O noddii Barnabas e Sool sabo imo yidi nanude konngol Laamdo. ⁸ Ammaa Elimas mo inndem fiirtata «daggada» oon salake 6e. Imo filoo bonnitinde goondinal kaananke oon. ⁹ Ndeen Sool bi'eteedo Pool, kebbinaado Ruuhu Ceniido, ndaari mo faa woodi, ¹⁰ wi'i:

—Bii Ibiliisa! Aan keewdo jamba e hiila, ganyo ko laabi fuu! A selataa oonyude laabi Joomiraado ponnditiidi naa? ¹¹ Joonin jukkungo Joomiraado saaman e maada, a wuman, a yi'ataa naange faa sardi† oon yottoo.

Wakkati oon ni, gite makko cuddini, de ni66i. Imo memmemta, imo filoo dowoowo. ¹² Nde kaananke oon yi'unoo ko wadi duum ndeen, goondini Iisaa. Waaju haala Joomiraado kaan haaynake dum.

No Pool waajorii ley ngalluure Antiyoki

¹³ Pool e yaadiraa6e muudum naati laana maayo manngo, ndilli Pafos, njottii Perge ley leydi Pamfiliya. Doon Yuhanna bi'eteedo Marku seedi e ma66e, yeccii Urusaliima. ¹⁴ Be ndilli Perge, 6e ngari Antiyoki ley leydi Pisidiya. Be naati waajordu nyalaande fowteteende, 6e

njoodii. ¹⁵ Caggal janngeede Tawreeta Muusaa e dewte annabaa6e, hooree6e waajordu nduun neli 6e noddee 6e ngara yeeso mu66en. Be mbi'i:

—Sakiraa6e, si odon njogii haala cemm-binooha yim6e do fu, kaalee.

¹⁶ Pool ummii, hunci junngo muudum faa 6e kakkilana dum, wi'i:

—Israa'iilankoo6e e hul6e Laamdo wob6e, kettinee: ¹⁷ Laamdo Israa'iilankoo6e oon subake maamiraa6e meeden, teddini lenyol ma66e nde ngol hodoynoo leydi Misira ndeen. O yaltiniri 6e toon baawde makko. ¹⁸ O munyanii‡ 6e ley ladde faa wadi duubi capande nay. ¹⁹ Caggal ko o halki lenyi jeddi e ley leydi Kanaana, o hokki ndi yim6e makko ndona ndi. ²⁰ Ko 6e ngoni ley Misira faa warde ko 6e naati leydi Kanaana fu wadii hono duubi keme nay e capande joy. Caggal duum, o hokki 6e sarotoo6e faa jamaanu annabi Samuwiila. ²¹ Nde dum faltinoo ndeen, 6e nyaagii Laamdo hokka 6e kaananke. Laamdo hokki 6e Sawulu 6ii Kis yuurudo e lenyol Benyamin. Oon laamii 6e duubi capande nay.

²² Ndeen Laamdo 6orti Sawulu, hokki Daawda laamu. O haali kabaaru muudum, o wi'i: «Mi hebii Daawda 6ii Yesa gorko belnoowo 6ernde am, gadoowo muuyde am fuu.» ²³ E yuwdi makko Laamdo wur-tini Iisaa, kisinoowo Israa'iila no aadorinoo noon. ²⁴ Fadde Iisaa warude, Yaayaa waajake yim6e Israa'iila fuu tuuba, lootee lootagal batisima. ²⁵ Katin, nde Yaayaa timminannoo golle muudum ndeen, wi'i 6e: «Mi wanaa mo miilaton ngonumi oon. Ammaa ina woodi garoowo caggal am, mo mi fotaay fay e haabbitinde boggi pade muudum.»

²⁶ Sakiraa6e, onon yuwdi Ibrahiima e hul6e Laamdo wob6e, wo enen nuldaa kabaaru kisinoowo o. ²⁷ Sabo won6e Urusaliima been e hooree6e mu66en fuu annditaay Iisaa. Katin du 6e paa-maay haalaaji annabaa6e janngeteedi nyalaande fowteteende fuu. Annabaa6e been mbi'ii Iisaa sarete. Ko 6e carii mo duum, 6e tabintinii haalaaji diin. ²⁸ Fay si

* **13:4** Ruunde wo leydi tummbiindi hakkunde maayo manngo. † **13:11** sardi wo wakkati podanoodo. ‡ **13:18** Won binndi bi'ufiO nyaamnii 6e.

taweede 6e kebaay daliili fuu no 6e mbarda mo, 6e nyaagake Pilaatu o waree.

²⁹ Nde 6e ngollunoo ko Binndi diin mbi'i e makko duum faa hi66i ndeen, 6e njip-pini mo e leggal palaangal, 6e ngadi mo e saabeere. ³⁰ Ammaa Laamdo iirtinii mo. ³¹ Balde keewde o 6angani wondunoo6e e makko been gilla Galili faa Urusaliima. Been ngoni seedantoo6e mo yeeso yim6e joonin. ³² Minen, miden ngaddana on Kabaaru Lobbo: ko Laamdo aadaninoo maamiraabe meeden duum, ³³ yottinanii en, enen taaniraabe mu66en. O wadii dum e ley ko o iirtini Iisaa. Noon winndiraa ley jimol Jabuura suura diidi:

«Wo a biyam, hannden mi laatake Baaba maa.»§

³⁴ Katin du, Laamdo iirtinii mo e hakkunde maay6e, accaay 6anndu makko nyoli. Noon haaldunoo nde wi'unoo: «Mi hokkan on barkeeji ceniidi di mbon-ataa,

di podaninoo mi Daawda diin.»*

³⁵ Dum wadi de o wi'i e Jabuura suura goddo:

«A accataa Ceniido maa nyola.»†

³⁶ Daawda gollii ko Laamdo muuyi golla e jamaanu muudum. Caggal duum, o maayi. Banndu makko hawrunduraa e maamiraabe makko, ndu nyoli. ³⁷ Ammaa mo Laamdo iirtini oon nyolaay. ³⁸ Sakiraabe, andee wo saabe makko de mbaajadon yaafeede hakkeeji. ³⁹ Tawreeta Muusaa waawaa wadude neddo ponnditiido. De kanko kaa, goondindo mo fuu, o ndaardan dum ponnditiido. ⁴⁰ Dum le, kaybee taa ko annabaa6e cappinoo duum hewtoo on:

⁴¹ «Onon jalnortoo6e golle am, ndaaree, de dum haaynoo on, de kalkon!

Sabo mi wadan goddum e ley wakkati moodon,

mo on ngoondintaa fay si neddo haalannoo on.»‡

⁴² Caggal Pool e Barnabas njaltii waa-jordu nduun, jamaa oon nyaagii 6e 6e ngarta fowteteende waroore, faa 6e njaha yeeso e waaju ma66e. ⁴³ Caggal ko kawrital ngaal wadi duum, Alhuudiyankoo6e heew6e e naatube e diina mu66en njokki Pool e Barnabas. Been dido fuu ina kaalda e

ma66e, ina tindina 6e 6e keddoo e moyyere Laamdo.

⁴⁴ Fowteteende jokkunde ndeen, yim6e ngalluure ndeen fuu kawriti faa kettinoo konngol Laamdo. ⁴⁵ Ammaa nde Alhuudiyankoo6e been njiinoo jamaa oon ndeen, kiram naati 6e. I6e njedda ko Pool waajotoo duum, i6e njenna dum. ⁴⁶ Ndeen Pool e Barnabas kaaldirani 6e tannyoral, mbi'i:

—Waajibi onon min artotoo haalande konngol Laamdo ngol. Ammaa saabe on paddii ngol, on ndaardaay ko'e moodon odon poti hebude nguurndam nduumiidam, min njahan to yim6e 6e nganaa Alhuudiyankoo6e. ⁴⁷ Sabo inan ko Joomiraado yamiri min:

«Mi darnii ma faa laatanodaa lenyi diin annoora, faa kisinaa haddi adunaaru ndu fuu.»§

⁴⁸ Nde yim6e lenyi goddi diin nannoo haalaaji diin ndeen, ceyii, teddini konngol Joomiraado ngool. Be Laamdo su6anii nguurndam nduumiidam been fuu ngoondini.

⁴⁹ Konngol Joomiraado ngool sankitii e leydi ndiin fuu. ⁵⁰ Ammaa Alhuudiyankoo6e been ummini hakkillooji rew6e rewo6e Laamdo saahii6e, kam e maw6e ngalluure ndeen. Be ummini torradow Pool e Barnabas, 6e ndiiwi dum'en leydi ma66e. ⁵¹ Kam'en du pididi colla koyde mu66en e ma66e, de njehi Ikoniya. ⁵² Taalibaa6e been kebbinaa seyo e Ruuhu Ceniido.

14

No Pool e Barnabas mbaajorii ley wuro Ikoniya

¹ Ley Ikoniya du Pool e Barnabas naati e ley waajordu Alhuudiyankoo6e. Ley ko 6e mbaajii duum, Alhuudiyankoo6e e yim6e lenyi goddi heew6e ngoondini. ² Ammaa Alhuudiyankoo6e salii6e goondinde been ummini hakkillooji lenyi goddi, mbonni berde mu66en faa mbanya sakiraabe goondin6e been. ³ Ammaa dum fuu hadaay 6e 6ooyude toon, i6e mbaajoroo haala

§ 13:33 Jabuura 2.7. * 13:34 Esaaya 55.3. † 13:35 Jabuura 16.10. ‡ 13:41 Habakuk 1.5. § 13:47 Esaaya 49.6.

Joomiraado cuusal, iŋe kolla hinney Joomiraado. Yimŋe been annditii ko ŋe mbaajotoo dūum wo goonga, sabo Laamdo hokki ŋe baawde wadude maandeeji kaayniidi e golleeji kaayniidi. ⁴ Yimŋe wuro ngoon peccii: wobbe keedani Alhuudiyankooŋe, wobbe du keedani nulaabe been.

⁵ Yimŋe lenyi goddi e Alhuudiyankooŋe e ardiibe muŋŋen anniyii torrude ŋe e wadude ŋe kaaye. ⁶ Nde ŋe maatunoo dūum ndeen, ŋe ndoggani Listara e Derbe e gure seraaji muŋŋen ley leydi Likoniya. ⁷ Toon du iŋe mbaajoo Kabaaru Lobbo oon.

No Pool e Barnabas mbaajorii ley wuro Listara

⁸ Ley Listara doon ina woodi gorko bonguujoo, dimdaado e bonngaaku. Abada o yahaay e koyde makko. ⁹ Imo hetiniii waaju Pool. Pool ndaari mo, yi'i o goondinii faa imo waawi danneede, ¹⁰ haali semmbe, wi'i:

—Umma, dara e koyde maa!

Gorko oon gurbitii, darii, ina yaha. ¹¹ Nde yimŋe been njiinoo ko Pool wadi dūum ndeen, mbulli, mbi'i e ley haala Likoniya'en:

—Alla'en njippake dow meeden, na nandinkinii e yimŋe!

¹² Be inndiri Barnabas «Jewus», ŋe inndiri Pool du «Hermes»,* sabo Pool wonnoo kaaloowo. ¹³ Suudu tooru maŋŋe wi'eteendu Jewus ina woni yaasin ngalluure toon. Almaami oon yuuri toon waddi ga'i maysiniraadi pinndi to dammbude narrude ngalluure toon. Kanko e yimŋe been ina njidi wadude di kirsamaaji. ¹⁴ Ammaa nde Barnabas e Pool nannoo dūum ndeen, dūum metti dūum'en faa ceeki kaddule muŋŋen, kenyanii jamaa oon ina peekoo, ¹⁵ ina mbi'a:

—Worŋe, dume ngadoton do? Minen du min yimŋe hono moodon. Miden mbaajoo Kabaaru Lobbo oon faa tuubon, celon golleeji boli di, ngarton e Laamdo buurdo, tagudo kammu e leydi e maayo manngo e ko woni e muŋŋen fuu. ¹⁶ E jamaanuujii paltiidi diin o accii lenyi fuu njokka laabi muŋŋen. ¹⁷ E dūum fuu, imo golla ko woodi faa dūum seedanoo mboodirka makko. Imo

tomnana on yuwoonde, imo benndinana on nyaamri e wakkati muudum. Imo waaltinira hakkillooji mon nyaamdu e seyo.

¹⁸ No Pool e Barnabas mbaajorii nii fu, faa hannden wo e semmbe kadiri jamaa oon hirsande dūum'en ga'i diin.

¹⁹ Caggal dūum, Alhuudiyankooŋe yuuri Antiyoki e Ikoniya. Be kebi hakkillooji yimŋe been faa limni Pool kaaye. Be ndaasi dūum, ŋe njoppowi dūum faa caggal wuro ngoon, sabo ŋe miilii wo maaydo. ²⁰ Ammaa nde taalibaaŋe been ngarnoo piilii mo ndeen, o ummii, o soyyitii ley wuro ngoon.

No Pool e Barnabas njecorii Antiyoki

Jaango majjum, o yaadi e Barnabas wuro wi'eteengo Derbe. ²¹ Nde ŋe mbaajinoo toon Kabaaru Lobbo fu, yimŋe heewŋe laatii taalibaaŋe Iisaa. Caggal dūum, ŋe njecii Listara e Ikoniya, kam e Antiyoki.

²² Iŋe beydana taalibaaŋe semmbe, iŋe tindina dūum'en keddo e goondinal, iŋe mbi'a:

—Sanaa tampen tampiriiji keewdi fadde men e naatude laamu Laamdo.

²³ E ley kawrite goondinŋe deen fuu, ŋe cuŋanii dūum'en mawŋe. Caggal dūum, ŋe cuumii, ŋe ndu'ii, ŋe kalfini dūum'en Joomiraado mo ŋe ngoondini oon.

²⁴ Nde ŋe ceekunoo leydi Pisidiya ndeen, ŋe ngari leydi Pamfiliya. ²⁵ Be mbaajii kongol ngol ley wuro Perge. Caggal dūum, ŋe njippowii Ataliya. ²⁶ Toon ŋe naati laana maayo manngo, ŋe pornyii Antiyoki do ŋe kalfinanoo moyyere Laamdo faa ŋe ngolla gollal ngal ŋe tilii ngaal.

²⁷ Nde ŋe njottinoo ndeen, ŋe kawrunduri yimŋe kawrital goondinŋe ngaal, ŋe kaalani ngal no Laamdo nawtorii ŋe, no o omtirani yimŋe ŋe nganaa Alhuudiyankooŋe dammbugal goondinal.

²⁸ Be keddi doon faa booyti, iŋe ngondi e taalibaaŋe been.

15

Haala kawrital gadaangal Urusaliima

¹ Yimŋe wobbe yuuri Yahuudiya ngari Antiyoki, ina njanngina sakiraaŋe been, ina mbi'a:

* **14:12** E ley diina Geresankooŋe Jewus woni hooreejo tooruujii, Hermes woni nelaado majji.

—Si on taadiraaka hono no Muusaa wi'iri noon fu, on kisataa.

² Pool e Barnabas poodfunduri e maŕŕe, ndukidi e maŕŕe faa tiidi. Ndelle 6e tabintini nelde Pool e Barnabas e yimŕe woŕŕe faa Urusaliima, 6e kaaldowa e nulaaŕe e mawŕe goondinŕe been dow majjum. ³ Ndelle kawrital goondinŕe ngaal neli 6e. Be peyyiti leyde Finisi e Samariya, iŕe kaalana goondinŕe toon haala tuubugol yimŕe 6e nganaa Alhuudiyankooŕe. Dum laatani sakiraaŕe been fuu seyo manngo. ⁴ Nde 6e njottinoo Urusaliima ndeen, kawrital goondinŕe ngaal e nulaaŕe e mawŕe been njaŕŕii 6e. Be kaalani dum'en ko Laamdo gollitiri 6e.

⁵ Ammaa woŕŕe ley goondinŕe jeyaaŕe e fedde Farisa'en ummii, mbi'i:

—Waajibi 6e taadee, 6e njamiree jikkude Tawreeta Muusaa.

⁶ Nulaaŕe e mawŕe been kawriti faa ndaara haala kaan. ⁷ Caggal ko haalaaji diin keewii, Piyeer ummii, wi'i 6e:

—Sakiraaŕe, oŕon anndi Laamdo suŕake kam e ley moodon gilla ko 6ooyi. O suŕake kam faa mi waajoo Kabaaru Lobbo oon hakkunde yimŕe 6e nganaa Alhuudiyankooŕe, faa 6e nana, 6e ngoondina. ⁸ Laamdo anndudo berde oon hollii jabanii 6e, nde hokkunoo 6e Ruuhu Ceniido hono no meeden ni. ⁹ Walaa fuu ko o senndiri en e maŕŕe, e ley ko o laabiniri berde maŕŕe e goondinal. ¹⁰ Joonin, ko wadi de oŕon ndaartindoo Laamdo? Oŕon njowa e taalibaaŕe been donngal ngal enen e maamiraaŕe meeden fuu en mbaawaay ronndaade. ¹¹ A'aa. Wo moyyere Joomiraado meeden Iisaa de tannyorden hisineede. Hono noon kamŕe du.

¹² Kawrital ngaal fuu deyyinii siw, ina hettinii ko Barnabas e Pool pillotoo no Laamdo hokkiri dum'en wadude maandeji kaayniidi e kaayeeŕiji hakkunde lenyi goddi. ¹³ Nde 6e kettinoo haalaaji diin faa woodi fu, Yaakuuba beydi haala, wi'i:

—Sakiraaŕe, kettinane kam! ¹⁴ Simon humpitii en no Laamdo artorii hakkilande yimŕe 6e nganaa Alhuudiyankooŕe, faa wada dum'en yimŕe muudum. ¹⁵ Dum

hawrii e haalaaji annabaaŕe diin, hono no winndiraa ni:

¹⁶ «Joomiraado wi'i:

Caggal duum, mi wartan,

mi nyiŕtoo suudu Daawda saamundu nduun,

mi fonndita ko boni e mayru,

mi darna ndu katin,

¹⁷ faa yimŕe heddiibe fuu tewta Joomiraado,

lenyi di noddammi fuu, faa laatoo yimŕe am.

¹⁸ Joomiraado tabintindo kulle de andunoo wadan gilla arande, kam wi'i noon.»*

¹⁹ Dum saabii miin kaa ko nji'umi, taa tiidinanen lenyi goddi tuubudi ngarti e Laamdo diin. ²⁰ Ammaa mbinndanen 6e 6e ndeentoo e ko tooruuji tuunini e jeenu e nyaamude ko saadi e nyaamude yiyam.

²¹ Gilla e jamaanuuji 6ooydi, Tawreeta Muusaa ina jannginee ley gure deen fuu, iŕe njangga dum nyalaande fowteteende fuu ley cuudi baajordi.

Haala bataaki yaade to goondinŕe 6e nganaa Alhuudiyankooŕe

²² Ndeen nulaaŕe been e mawŕe e kawrital goondinŕe ngaal fuu paamiri faa cuŕoo worŕe e ley muŕŕen faa nela dum'en Antiyoki, 6e njaada e Pool e Barnabas. Be cuŕii Yahuuda bi'eteedo Barasaba, kam e Silas. Didŕo been fuu wo ardiibe ley sakiraaŕe goondinŕe. ²³ Inan bataaki ki 6e kokki dum'en:

Minen sakiraaŕe moodon nulaaŕe e mawŕe, miden njowta on, onon sakiraaŕe amin lenyi goddi gondi Antiyoki e Siiriya e Silisi.

²⁴ Min nanii yimŕe yuuruŕe to amin mettinirii berde moodon haalaaji, njiŕbii hakkillooji moodon. Minen le, min njamiraay 6e. ²⁵ Min ndawridii, min paamiri min cuŕoo worŕe faa min nela dum'en to moodon, 6e njaada e yigiraaŕe amin horsuŕe Barnabas e Pool, ²⁶ farritinŕe† yonkiiji muŕŕen saabe Joommen Iisaa Almasihu. ²⁷ Dum wadi de min neli Yahuuda e Silas, paamina on ko min mbinndi e moodon duum

* **15:18** Amos 9.11-12. † **15:26** Farritaade wo rafi reenude yonki muudum.

hunnduko e hunnduko. ²⁸ Minen e Ruuhu Ceniido, min anniyake taa min njowa on donje teddude si wanaa ko tilsi duum: ²⁹ ndeentodon e kirsanaadi tooruuji e yiyyam e ko saadi e jeenu. Si on ndeenii ko'e moodon e kujje de, on ngadii ko woodi. Laamdo reena en!

³⁰ Woodi, 6e kokkaa laawol, 6e njehi Antiyoki. Nde 6e njottinoo ndeen, 6e kawrunduri kawrital goondin6e ngaal, 6e kokki ngal 6ataaki kiin. ³¹ Nde 6een jangunoo ki ndeen, ceyii sabo haalaaji diin cemmbinii berde mu66en. ³² Yahuuda e Silas wo annabaabe. Be mbaaltiniri berde sakiraa6e e haalaaji keewdi, 6e cemmbini dum'en. ³³ Nde 6e 6ooytunoo toon seeda fu, 6e ceedi e sakiraa6e 6een e dow jam, 6e njeccii to nelnoobe 6e toon. [³⁴ De Silas, kam kaa, heddii toon.]‡

³⁵ Pool e Barnabas keddii ley Antiyoki doon. Kam'en e wo66e heew6e ina njanngina ina mbaajoo konngol Joomiraado.

Jahaangal Pool didabal

No Pool e Barnabas ceediri

³⁶ Caggal balde seeda, Pool wi'i Barnabas: —Njeccoden e gure de mbaajinoden konngol Joomiraado deen fuu, njippanoden sakiraa6e meeden 6een, ndaaren no 6e ngorri.

³⁷ Barnabas ina yidi 6e njaada e Yuhanna bi'eteedo Marku. ³⁸ De Pool kaa muuyaay 6e njaada e gorko oon, sabo oon seediino e ma66e Pamfiliya, yaadaay e ma66e faa gollida e ma66e. ³⁹ Barnabas e Pool luuri faa ceedi. Mono e ma66e fuu subii neddo goddo. Barnabas yaadi e Marku, naati laana maayo, fonndii ruunde§ Kipirus. ⁴⁰ Pool du subii yaadude e Silas. Sakiraa6e 6een kalfinii 6e e hinney Joomiraado de 6e ndilli. ⁴¹ Be ndewi leyde Siiriya e Silisi, i6e cemmbina kawrite goondin6e deen.

16

No Timote yaadi e Pool e Silas

¹ Pool wari Derbe. Caggal duum, o yottii Listara. Goondindo bi'eteedo Timote ina tawaa doon. Inniiko wo Alhuudiyanke goondindo, de baabiiko wo neddo yuurudo Geres. ² Sakiraa6e won6e Listara e Ikoniya

6een ina ceedanoo mo wo o lobbo. ³ Pool ina yidi faa o yaada e mu66en. Ndelle yaari mo faa o taadee tafon, sabo Alhuudiyankoo6e won6e e leyde deen 6een fuu ina anndi baabiiko wo yuurudo Geres. ⁴ Ley gure de 6e peyyiti deen, i6e njottinana goondin6e jamirooje de nulaa6e e maw6e won6e Urusaliima 6een kolli 6e njokka. ⁵ Hono noon, kawrite goondin6e deen ina beydoo semmbe ley goondinal, ina beydoo heewude nyannde fuu.

No Pool noddiraa Makedoniya

⁶ Ruuhu Ceniido hadi 6e waajaade konngol ngol ley Aasiya. Saabe majjum 6e ndewi leydi Firigiya e leydi Galaatiya. ⁷ Nde 6e ngarnoo keerol Misiya ndeen, 6e pilii yaade Bitiniya, ammaa Ruuhu Iisaa accaay 6e naata. ⁸ Saabe duum, 6e paltii Misiya, 6e naati e wuro wi'eteengo Torowas. ⁹ Jemma oon, Pool hebi holleede. O yi'i gorko Makedoniyanke ina darii, ina nyaagoo mo ina wi'a:

—Ngaraa Makedoniya, mballaa min!

¹⁰ Nde Pool yiinoo ko hollaa dum ndeen, wakkati oon ni, filii yahude Makedoniya. Min tannyorii Laamdo noddii min faa min mbaajoo 6e Kabaaru Lobbo.

No Lidiya goondiniri waaju Pool ley Filipi

¹¹ Hono noon, min naati laana maayo yuuruka Torowas, min ponndii ruunde Samotaras. Jaango majjum, min ponndii Neyapolis. ¹² Min yuwi doon, min ponndii Filipi. Filipi wo ngalluure mawnde e leydi Makedoniya nde Romankoo6e ndawranta. Min ngadi balde seeda doon. ¹³ Nyalaande fowteteende, min njaltiri wuro ngoon hedde daande maayo to min miili Alhuudiyankoo6e na mboownoo wadude du'aare. Min tawi doon rew6e ina kawriti. Min njoodii, min mbaajii 6e. ¹⁴ Gooto ma66e wo debbo jokkudo Laamdo bi'eteedo Lidiya. Wo o connoowo kaddule bodeeje, jeyaado ngalluure wi'eteende Tiyatira. Imo hettindii waaju oon, de Joomiraado omti bernde makko faa o jaba ko Pool waajotoo duum. ¹⁵ Kanko e koreeji

‡ 15:34 E dereeji 6ooydi, goddi ngalaa aaya 34. § 15:39 Ruunde wo leydi tummbiindi hakkunde maayo manngo.

makko fuu 6e lootaa lootagal batisima. Caggal duum, o nyaagii min, o wi'i:

—Si odon tiigorii kam mi goondindo Joomiraado fu, ngaree suudu am, mbeeraanon kam.

O tilsinani min faa min njaabi.

No Pool e Silas ngattiraa ley kasu

¹⁶ Nyannde wootere miden njaha to nokkuure wadirde du'aare. Kordo gondudo e ginnaaru hawriti e amin. Wo o ji'oowo ko warata. Joomiraabe makko kepii kaalisi keewdo e ndaggadaaku makko nguun. ¹⁷ O jokki min, minen e Pool, imo feekoo, imo wi'a:

—Yimbe 6e wo gollanoobe Laamdo Toowdo! Ibe mbaajoo on laawol kisindam!

¹⁸ Balde keewde imo wada noon faa bernde Pool ummii, hucciti e makko, wi'i ginnaaru nduun:

—Saabe Iisaa Almasiihu, yaltu e debbo o!

Ginnaaru nduun yalti wakkati oon pay.

¹⁹ Nde joomiraabe kordo oon paamunoo laawol mubben hemrude ceede e makko timmii fu, nanngi Pool e Silas, ndaasi dum'en ngaddi faa ley luumo yeeso sarotoobe wuro ngoon. ²⁰ Ndeen 6e njaari dum'en to hooreebe, 6e mbi'i:

—Worbe dido 6e wo Alhuudiyankooobe. Ibe ngadda baasi e wuro meeden ngo.

²¹ Ibe mbaajoo al'aadaaji di ndaganaaki en njaaben naa ngollen, sabo en Romankooobe.

²² Jamaa oon ummanii 6e. Hooreebe been njamiri 6e bortee kaddule ma66e, de 6e piiree loosi. ²³ Be piyaa faa naawi, 6e paddaa ley kasu. Hooreebe been njamiri kayboowo kasu oon hayba 6e faa wooda. ²⁴ Oon le, nde hebunoo yamiroore ndeen fu, nanni 6e e ley suudu kasu hakkundeeru. O geyyiri koyde ma66e geyyelle ledde.

²⁵ Hakkunde jemma oon, Pool e Silas ina ngada du'aare, ina njimana Laamdo. Kasunkooobe wobbe been du ina kettindanii 6e. ²⁶ De wakkati gooto, leydi dimmbii dimmbagol manngol faa joyyinirde kasu deen njergii. Wakkati oon du, dammbude deen fuu omtii, geyyelle kasunkooobe deen fuu ka66itii. ²⁷ Nde kayboowo oon finnoo de yi'i dammbude kasu deen ina omtii fu, soorti kaafaahi muudum faa waritoo,

miilii kasunkooobe been ndoggii. ²⁸ Pool yeewnii faa toowi, wi'i mo:

—Taa wadu hoore maa ko boni, min fuu do min ngoni!

²⁹ Ndeen kayboowo oon naarii jaynorgol. O doggiri kasu to Pool e Silas ngoni toon, o hippii yeeso mu66en, heddi imo diwna.

³⁰ Caggal duum, o wurtini 6e, o wi'i 6e:

—Joomiraabe, noy kaanumi wadude faa mi hisa?

³¹ Be njaabii mo, 6e mbi'i:

—Goondin Iisaa Joomiraado, ndeen a hisan, aan e koreeji maa fuu.

³² Be mbaajii mo konngol Joomiraado, kanko e koreeji makko fuu. ³³ Faa 6ooyti seeda, ley jemma oon o yaari 6e, o lootowi barme ma66e. Wakkati oon du o lootaa lootagal batisima, kanko e koreeji makko fuu.

³⁴ O nanni Pool e Silas suudu makko, o hokki dum'en nyaamdu. Kanko e koreeji makko fuu 6e ceyii sabo 6e kepii goondinde Laamdo. ³⁵ Nde weetunoo ndeen, hooreebe Romankooobe neli yimbe laamu mbi'a kayboowo oon yoppa worbe dido been. ³⁶ Kayboowo oon haalanowi dum Pool, wi'i:

—Hooreebe been nullii njoppedon. Mburtee joonin, njehee e jam.

³⁷ Ammaa Pool jaabii, wi'i:

—Be njamirii min piyee yeeso yimbe tawa min caraaka, fay si min dido fuu min Romankooobe. Be nanni min e kasu. Joonin 6e njaltiniran min cuncukka naa? Dum kaa laatataako. Sanaa kambe e ko'e ma66e, 6e ngara 6e njaltina min!

³⁸ Yimbe laamu been kaaltani hooreebe Romankooobe been haala kaan. Been kuli nde nannoo Pool e Silas wo Romankooobe ndeen. ³⁹ Be njehi, 6e curowi dum'en, 6e mburtini dum'en kasu toon. Be nyaagii dum'en ndilla wuro ngoon. ⁴⁰ Nde Pool e Silas njaltunoo e kasu ndeen, naati galle Lidiya. Be nji'i sakiraaabe been, 6e cemm-bini berde mu66en. Caggal duum, 6e ndilli.

17

No Pool e Silas mbaajorii ley Tesaloniiki

¹ Pool e Silas peyyiti Amfipolis e Apoloni faa njottii Tesaloniiki. Ina woodi waajordu Alhuudiyankooobe toon du. ² Pool wadi

no woowri, naati ley waajordu nduun. Nyalaade powteteede tati imo liddundura e ma66e imo fiirtana 6e Binndi diin. ³ O fiirtani 6e, o holli 6e ina tilsunoo Almasiihu oon torree, ummintinee e maayde. O wi'i 6e:

—Iisaa mo mbaajotoomi on haala muudum oon, kam woni Almasiihu.

⁴ Wo66e ma66e tannyori dum goonga, njokki mo, kanko Pool, e Silas. Yim6e Geresankoo6e rewo6e Laamdo heew6e e rew6e saahii6e duudu6e du njokki 6e.

⁵ Alhuudiyankoo6e 6e nganaa goondin6e been kiri Pool e Silas, nanngi yim6e huyfu6e yiilotoo6e ley luumo, kawrunduri dum'en. Be njirkiti ngalluure ndeen fuu. Be naati e galle Yason, i6e piloo Pool e Silas faa 6e njaara dum'en yeeso yim6e wuro. ⁶ Nde 6e kunnginoo yiitude dum'en ndeen, 6e ndaasi Yason e sakiraa6e wo66e, 6e ngaddi dum'en to sarotoo6e ngalluure ndeen, i6e peekoo, i6e mbi'a:

—Yim6e umminoo6e baasi e aduna o fuu ngarii do. ⁷ Yason weerni dum'en! Be fuu ko 6e ngadata duum ina luttunduri e sariya kaananke Roma mawdo oon. I6e mbi'a kaananke goddo ina woodi, bi'eteedo Iisaa.

⁸ Haalaaji diin njirkiti jamaa oon e sarotoo6e ngalluure ndeen. ⁹ Sarotoo6e been njomnii Yason e wondube e muudum been, nja6i buudi diin, de njoofi dum'en.

No yim6e Bereya nja6borii Kabaaru Lobbo

¹⁰ Jemma oon pay, sakiraa6e been neli Pool e Silas Bereya. Nde 6e njotinoon ndeen, 6e njehi to waajordu Alhuudiyankoo6e. ¹¹ Yim6e won6e doon ina buri Alhuudiyankoo6e won6e Tesaloniiki been jikku lobbo. Be njakkitorii konngol Pool ngool e juude didi. I6e piloo ley Binndi diin nyannde fuu faa 6e ndaara yalla ko Pool waajii duum wo goonga. ¹² Heew6e e ma66e ngoondini, kam e rew6e Geresankoo6e saahii6e e wor6e Geresankoo6e heew6e. ¹³ Nde Alhuudiyankoo6e Tesaloniiki paamunoo Pool waajake konngol Laamdo ley Bereya ndeen, 6e ngari toon, 6e njirkiti jamaa oon, 6e ummini hakkilooji mu66en. ¹⁴ Wakkati

oon fu, sakiraa6e been neli Pool to maayo manngo faa hooya laana, de Silas e Timote keddii doon. ¹⁵ Downtube Pool been njaadi e muudum faa Ateena. Pool yeccini 6e Bereya faa 6e kaalana Silas e Timote ngara to muudum law.

No Pool waajorii ley ngalluure wi'eteende Ateena

¹⁶ Pool ina doomi 6e Ateena fadde ma66e warude. Bernde muudum naawi sanne ko yi'i no ngalluure ndeen foti heewde tooru-uji noon. ¹⁷ Dum wadi de o haaldi e Alhuudiyankoo6e e rewo6e Laamdo won6e ley waajordu nduun. Nyannde fuu imo haalda e yim6e wuro ngoon taliyaare to 6e kawritata toon. ¹⁸ Wo66e ley filotoo6e paamal wi'eteede Epikuri'en e Sitoyko'en njaabunduri e makko. Wo66e ina mbi'a:

—Dume borbortoowo o haalata?

Wo66e du ina mbi'a:

—Imo nanndi e baajotoodo haala tooru-uji janani.

Walaa ko 6e mbiiri noon si wanaa haala Iisaa e ummital maay6e o waajinoo 6e.

¹⁹ Ndeen 6e kooyi Pool, 6e njaari dum waamnde to kawrital Areyopagus* wadata. Be mbi'i dum:

—Miden njidi anndude diina keso mo mbaajotodaa oon. ²⁰ Si goonga, ada to66a e noppi amin haalaaji di min mboowaa nanude. Miden njidi anndude maanaa m-
jji.

²¹ Tawi Ateenankoo6e e janan6e joodiibe toon been ngollataa huunde fuu si wanaa hettindaade huunde heyre naa fillitaade nde.

²² Ndeen Pool darii hakkunde kawrital Areyopagus, wi'i:

—Ateenankoo6e, mi yi'ii on yidu6e diina moodon sanne. ²³ Sabo ko njiilmiimi e ngalluure moodon duum, mi yi'ii cuudi moodon dewirdi, mi tawii ina winndaa e ittirde sadaka wootere: «Saabe Alla mo anndaaka».† Ndelle, Alla mo on anndaa oon, kam mbaajotoomi on. ²⁴ Laamdo tagudo adunaaru e ko woni e muudum fuu oon, kam woni jom kammu e leydi. O joodataako ley cuudi nyibiraadi juude. ²⁵ O haajaaka yim6e ngollana mo fay huunde,

* **17:19** Areyopagus wo kawrital burngal fuu toowude e ardiibe ngalluure Ateena. † **17:23** Ateenankoo6e ngadi e rewruude innde alla mo anndaaka, taa tooru ndu 6e njeggiti fuu mettina.

sabo kanko hokkata tageefo ngoon fuu nguurndam e foofaango e huunde fuu. ²⁶ E neddo gooto Laamdo wurtiniri lenyi diin fuu, joyyini dum'en e adunaaru ndu. Gilla dum wadaay, o darnii wakkatiiji e keeri kodorde mubben. ²⁷ Laamdo wadii dum faa be piloo dum, be memmemta faa be njiita dum. E dum fuu o woddaaki fay gooto e meeden. ²⁸ Kam wadi de eden mbuura, eden njaha, eden ngoni do. Hono noon du yimoobe moodon wobbe mbi'i: «Enen du, en yuwdi makko.»

²⁹ Sabo en yuwdi makko, en kaanaa milaade imo nanndi e tooru moyyiriniraandu kanje naa cardi naa hayre sehaande, nde neddo moyyirinirta nyeenyal e hakkillo. ³⁰ Laamdo rewtdaaki yimbe nde ngonnoo ley majjere ndeen. Joonin, o yamirii yimbe fuu tuuba do tawaa fuu. ³¹ Sabo o wadii nyannde nde o sarotoo adunaaru ndu e fonnditaare. O sarortoo dum e neddo mo o subii oon. O hollii yimbe fuu dum wo goonga nde o ummintinnoo neddo oon e maayde.

³² Nde be nannoo Pool ina waajoo haala ummital maaybe ndeen, wobbe na njal-noroo mo, de wobbe na mbi'a:

—Min kettindoto waaju maa o nyannde wonnde.

³³ Nii Pool wurtorii ley ma6be. ³⁴ Wobbe njokki mo, ngoondini. Gooto ma6be ina wi'ee Diyonsiyus, jeyaado e kawrital Areyopagus. Kam e debbo bi'eteedo Damaris, e wobbe katin du ngoondini.

18

No Pool golliri ley ngalluure wi'eteende Korintu

¹ Caggal duum, Pool dilli Ateena, yehi Korintu. ² O tawi toon Alhuudiyanke bi'eteedo Akila, jeyaado leydi mbi'eteendi Ponta. Booyaay ko oon e deekum bi'eteedo Pisisilla yuuri Itali, sabo Kalawdiyus kaananke mawdo oon yamiriino Alhuudiyankoo6e fuu mburtoo Roma.* Pool yehi ndaarude be. ³ O wondi e ma6be doon, imo gollida e ma6be sabo wo o gadoowo hukumuuji hono no ma6be ni. ⁴ Nyalaande fowteteende fuu, Pool ina liddundura

e Alhuudiyankoo6e e Geresankoo6e ley waajordu. Imo filoo faa be ngoondina.

⁵ Nde Silas e Timote yuurnoo Makedoniya njottii Korintu ndeen, Pool watti hakkillo muudum fuu e waajaade, ina seedanoo Alhuudiyankoo6e been Iisaa woni Almasi-ihu. ⁶ Ammaa saabe ko be calanii mo, i6e njenna mo, o fiddi kaddule makko, o wi'i be:

—Si Laamdo jukkake on fu, wo feloore moodon! Miin kaa, mi walaa feloore. Gilla joonin mi yahan to be nganaa Alhuudiyankoo6e.

⁷ O dilli doon, o yehi to gorko jokkudo Laamdo, bi'eteedo Tiitu Yustus, mo galle muudum takkii e waajordu nduun.

⁸ Kirispus, hooreejo waajordu nduun oon, kam e koreeji muudum fuu ngoondini Joomiraado. Heew6e e Korintunkoo6e hettindii6e been ngoondini, de lootaa lootagal batisima.

⁹ Jemma gooto Joomiraado haaldi e Pool ley holleede, wi'i:

—Taa hulu, taa deyyina. Waaja, ¹⁰ sabo mido wondi e maada. Fay gooto waawaa torrude ma. Mido woodi yimbe heew6e ley ngalluure nde.

¹¹ Pool joodii hakkunde ma6be hitaande e lebbi jeegom, ina janngina be konngol Laamdo.

¹² Nde Galliyo laaminoo leydi Akaya ndeen, Alhuudiyankoo6e paamiri, ummanii Pool, njaari dum suudu sariya, ¹³ peli dum, mbi'i:

—Gorko o na nannga hakkillooji yimbe faa ndewra Laamdo e laawol ngol wanaa Tawreeta Muusaa.

¹⁴ Pool anniyii faa jaaboo be, de Galliyo wi'i Alhuudiyankoo6e been:

—Alhuudiyankoo6e, si tawii wo toonya naa gollal bonngal o wadi on, mi jabanen on ko mbullitidon dow makko duum. ¹⁵ Ammaa wo dum jeddi dow haalaaji diina moodon e inde tan. Wo jeddi dow sariya moodon onon. Ndelle sanaa carodon onon e ko'e moodon. Miin kaa, mi sarataako kulle deen!

¹⁶ Caggal duum, o wurtini be suudu sariya nduun. ¹⁷ Joonin le, be fuu be nanngi Sosteni, hooreejo waajordu nduun, be piyi

* **18:2** Yamiroore Kalawdiyus riiwude Alhuudiyankoo6e Roma ndeen darnaama hitaande 49 naa 50 caggal rimeede Iisaa.

dum yeeso suudu sariya doon. Ammaa e dum fuu Galliyo hillaaka fey.

No Pool yeccorii Antiyoki

¹⁸ Pool 6ooyti doon balde keewde. Caggal duum, o waynunduri e sakiraa6e been, o naati laana, o fonndii Siiriya, kanko e Pirisilla e Akila. Fadde makko naatude laana kaan, o lafi hoore makko nokku bi'eteedo Kankiriya saabe ko o hunii Laamdo. ¹⁹ Be njottii Efeesu. Pool yoppi doon Pirisilla e Akila. Kam kaa naati waa-jordu ina liddundura e Alhuudiyankoo6e been. ²⁰ Be nyaagii mo o wonda e ma66e, de o ja6aay. ²¹ Nde o waynundurannoo e ma66e ndeen, o wi'i:

—Mi wartowan to moodon si Laamdo jabii.

O naati laana, o dilli Efeesu. ²² O yehi faa o yottii Kaysariya, de o yeenti Urusaliima faa o jowta kawrital goondin6e ngaal. Caggal duum, o yehi Antiyoki.

Jahaangal Pool tata6al

²³ Pool 6ooyti toon seeda de dilli. O feyyiti leydi Galaatiya e leydi Firigiya, imo yaha imo semmbina berde taalibaa6e toon fuu.

No Apolos waajorii ley Efeesu e Korintu

²⁴ Alhuudiyanke bi'eteedo Apolos, di-maado Alesandiri, wari Efeesu. Wo o baawdo haala, anndudo Binndi diin, ²⁵ jannugudo laawol Joomiraado. Imo teenji e waaju sanne, imo janngina kabaaru Iisaa faa laaba. De wo lootagal batisima ngal Yaayaa wadunoo ngaal tan o anndi. ²⁶ Imo waajoroo tannyoral e ley waajordu nduun. Nde Pirisilla e Akila kettindaninoo mo fu, njaari mo, piirtani mo laawol Laamdo ngool, beydani mo ko o anndaano. ²⁷ Nde Apolos anniyinoo yaade leydi Akaya ndeen, sakiraa6e been mballi mo. Be mbinndani taalibaa6e won6e toon been bataaki nja66oo mo faa wooda. Nde o yottinoo toon ndeen, o walli goondin6e been e dow moyyere Laamdo sanne. ²⁸ Sabo imo yedda Alhuudiyankoo6e imo li6a haala mu66en hakkunde yim6e, imo hollira dum'en ley Binndi Ceniidi wo Iisaa woni Almasiihu.

19

No Pool semmbindiniri goondin6e ley Efeesu

¹ Nde Apolos wonnoo Korintu ndeen, Pool jokki laawol ley baamle, yehi Efeesu. O tawi toon taalibaa6e. ² O yami dum'en, o wi'i:

—Nde ngoondinnodon ndeen yalla on kebii Ruuhu Ceniido naa?

Be njaabii mo:

—Min nanaay yalla Ruuhu Ceniido ina woodi du, sakko min ke6a.

³ O yami 6e, o wi'i:

—Ndelle, lootagal batisima ngale ke6udon?

Be njaabii, 6e mbi'i:

—Lootagal batisima Yaayaa ngaal.

⁴ Pool wi'i:

—Yaayaa lootirii yim6e batisima tuubugol hakke, ina wi'a yim6e been ngoondina garoowo caggal muudum oon, dum woni Iisaa.

⁵ Nde 6e nannoo dum ndeen, 6e lootaa lootagal batisima dow innde Iisaa Joomiraado. ⁶ Nde Pool yownoo juude muudum dow ma66e fu, Ruuhu Ceniido jippii e ma66e, i6e kaalda demle janane, i6e kaalda annabaaku. ⁷ I6e ngada hono yim6e sappo e dido.

⁸ Pool naati e ley waajordu nduun, ina waajoroo 6e tannyoral haddi lebbitati. Imo haalda e ma66e, imo liddundura e ma66e, imo filoo faaminde 6e haala laamu Laamdo. ⁹ Ammaa yoor6e berde na ngoni ley ma66e, nja6aay goondinde, ina mbonna laawol Joomiraado ngool yeeso yim6e fuu. Dum wadi de Pool seedi e ma66e, yaari taalibaa6e been feere, ina waajoo dum'en nyannde fuu e ley janngirde neddo bi'eteedo Tiranus. ¹⁰ O golliri noon faa hi66i duu6i didi, faa joodi6e e leydi Aasiya been fuu nani konngol Joomiraado ngool, gilla e Alhuudiyankoo6e faa e Geresankoo6e.

¹¹ Laamdo hokki Pool wadude kaayefiiji mawdi. ¹² Fay tekke e kaddule meemude banndu makko ina njaaree, njowee e dow nyaw6e. Nyaw6e been ndada e nyawuuji mu66en, ginnaaji na mburtoo e mu66en. ¹³ Wo66e ley Alhuudiyankoo6e na njiiloo

faa ndiiwa ginnaaji. Be pilii riiwrude dum'en e innde Iisaa, 6e mbi'i:

—E Innde Iisaa mo Pool waajotoo haala muudum oon, njaltee!

¹⁴ Gooto e hooree6e almaami'en, Alhuudiyanke bi'eteedo Sikewa, 6i66e muudum wor6e njeddo ngadii noon, ¹⁵ faa ginnaaru jaabii dum'en, wi'i:

—Mido anndi Iisaa, Pool du mido anndi haala muudum. De onon kaa, wo on beye?

¹⁶ Neddo gondudo e ginnaaru oon hipporii 6e semmbe faa jaalii 6e, torri 6e faa 6e ndoggi. Be njalti suudu nduun balli 6oli barmudi. ¹⁷ Kabaaru majjum sankitii hakkunde Alhuudiyankoo6e e Gere-sankoo6e joodii6e Efeesu fuu. Kulol nangi 6e fuu, innde Iisaa Joomiraado teddinaa. ¹⁸ Heew6e e goondin6e 6een ngari, kaalti lutti di ngadunoo. ¹⁹ Dabarankoo6e heew6e kawrunduri dewte mu66en, mbuli de yeeso yim6e fuu. Be kiisii coggu majje, 6e tawi ina wada buudi cardi ujunaaje capande joy.* ²⁰ Hono nii, haala Joomiraado kaan beydorii sankitaade e heewude semmbe.

No fitina mawdo wadiri ley Efeesu saabe laawol Joomiraado

²¹ Caggal duum, Pool siini feyyitinde Makedoniya e Akaya faa fonndoo Urusaliima. O wi'i:

—Si mi tilake toon fu, tilay mi yaha Roma du.

²² O neli gollidoobe e makko dido, Timote e Erasta, njaha Makedoniya. Kanko kaa, o heddii leydi Aasiya seeda. ²³ Wakkati oon, fitina mawdo wadi saabe laawol Joomiraado ngool. ²⁴ Baylo tafoowo cardi bi'eteedo Demetirus ina tafa cuuroy cardi nanndukoy e suudu tooru wi'eteendu Artemis. Imo he6a e majjum tino heewngo, kanko e golloobe makko. ²⁵ O hawrunduri dum'en, kam'en e golloobe golle juude hono ma66e, o wi'i 6e:

—Yigiraa6e, odon anndi wo e gollal ngal jawdi meeden fuu yuuri. ²⁶ Odon nji'a, odon nana no Pool oon he6iri hakkillo yim6e heew6e, ina wosina dum'en, wanaa ley Efeesu do tan, ley leyde Aasiya fuu. Imo wi'a 6e kulle deweteede de yim6e moyyiniri

juude mu66en deen nganaa deweteede. ²⁷ Si jokkirii nii fu, yim6e mbonnan golle meeden. Wanaa dum tan, yim6e ndaardan suudu tooru Artemis nduun du hono 6olum. Yim6e celan teddinde tooru meeden mawndu ndu won6e Aasiya e adunaaru ndu fuu ndewata nduun.

²⁸ Nde 6e nannoo haalaaji diin ndeen, berde ma66e ku66i, heddii i6e peekoo, i6e mbi'a:

—Artemis Efeesunkoo6e wo mawdo! Artemis Efeesunkoo6e wo mawdo!

²⁹ Ngalluure ndeen fuu jii6ii. Jamaa oon fuu doggiri taliyaare fijo ndeen. Be ndaasi Gayus e Aristarka Makedoniyankoo6e, yaadiraa6e Pool 6een. ³⁰ Pool ina yidi naatude hakkunde jamaa oon, ammaa taalibaa6e 6een kadi mo. ³¹ Wob6e ley hooree6e leydi Aasiya, yigiraa6e makko, neli e makko ina nyaagoo mo taa o naata taliyaare toon. ³² Wakkati oon, jamaa oon ina jii6ii sanne. Bee do ina mbullana dum, 6ee to ina mbullana dum ga. Ko buri heewude e yim6e 6een, anndaa fay ko waddi dum'en doon. ³³ Yoga e jamaa oon kaaltani haala ka gorko bi'eteedo Alesandere mo Alhuudiyankoo6e 6een ngadi kaaloowo mu66en. Alesandere muuyi jakkanaade yim6e muudum 6een, de huncani jamaa oon junngo faa haalda e mu66en. ³⁴ Ammaa nde 6e annditinnoo wo o Alhuudiyanke ndeen, 6e fuu 6e keddi i6e yeewnoo faa wadi leeruui didi, i6e mbi'a:

—Artemis Efeesunkoo6e wo mawdo!

³⁵ Ko sakitii, binndoowo ngalluure ndeen deyyini jamaa oon, wi'i:

—Onon Efeesunkoo6e, ngalluure Efeesu nde woni hayboore suudu dewal Artemis deweteedo mawdo oon, kam e natal muudum yuurungal dow kammu ngaal. Yim6e fuu na anndi dum. ³⁶ Fay gooto waawaa yeddude dum. Ndelle odon njeyi jippinde hakkillooji moodon taa ngolliron fay huunde e henyaaare. ³⁷ Wor6e 6e ngaddudon 6een, nganaa wujjoobe kulle suudu dewal, nganaa yennoobe deweteedo meeden oon. ³⁸ Si tawii Demetirus e tafoobe cardi 6een ina ngoodi ko njidi wullitaade fu, nyalaade careteede ina ngoodi, sarotoobe du na ngoodi. ³⁹ De si

* **19:19** Dum hawrata e golle jokolle faa wada duubi hemre e capande joy.

na woodi ko pilotodon ko ɓuri ɗum fu, wo to kawrital saahiibe ɗum saroytee. ⁴⁰ Eden mbaawi felireede muurtere wadunde hannden ndeen, sabo fitina ga'udo nii walaa sabaabu fay gooto.

Caggal haalaaji diin, o yoofi jamaa oon sankitii.

20

No Pool yaari leyde Makedoniya e Geres

¹ Nde fitina oon faltinoo ndeen, Pool hawrunduri taalibaaŋe been, de semmbiniri ɗum'en e haala. Caggal ɗuum, waynii ɗum'en, fonndii Makedoniya. ² O yiiltii ley leydi ndiin, imo semmbina yimbe toon e waajuuji keewdi. Caggal ɗuum, o yottii Geres. ³ O wadi toon lebbi tati. Nde o segilinoo faa o naata laana yaade Siiriya fu, o nani Alhuudiyankooŋe ndawridii faa mbara mo. Ndelle o anniyii yeccoraade laawol Makedoniya. ⁴ Inan yaadiraaŋe makko: Sopater ɓii Pirrus jeyaado Bereya, e Aristarka e Sekundus jeyaaŋe Tesaloniki, e Gayus jeyaado Derbe, e Timote. Woodi du Tikiku e Torofim jeyaaŋe leydi Aasiya. ⁵ Been ardii min, ndoomowi min wuro wi'eteengo Torowas. ⁶ Minen, min naati laana yaade Filipi caggal iidi buuru mo wattaaka rabilla. E ley balde joy min kewti ɓe Torowas, min ngadi doon jeddiire.

No Pool iirtiniri Ewtikus

⁷ Nyannde arandeere e jeddiire, tawi miden kawriti faa min keltoo buuru.* Pool ina waajoo yimbe been, sabo imo anniyii dillude jaango majjum. O heddi e waaju oon faa hakkunde jemma. ⁸ Lampe keewde ina ngoni e ley suudu dowuuru ndu min kawriti ley muudum nduun. ⁹ Suka jokolle bi'eteedo Ewtikus ina joodii dow feneetere. Ko Pool juutini waaju muudum oon ɗuum, Ewtikus ɗonji, faa daanii doyngol teddungol. O saami yuuwde e feneetere sooro tataŋo ngoon. Nde ɓe kuncunoo mo ndeen, tawi o maayii. ¹⁰ Ammaa Pool jippii, hippii e makko, hooyi mo e juude muudum, wi'i:

—Mbaaltee! Yonki makko wartii!

¹¹ Ndeen Pool yeenti, heltii buuru, nyaami. Caggal ɗuum, o warti e waaju

makko faa weeti, de o dilli. ¹² Suka jokolle oon hooraa ina wuuri. Dum waaltini berde maɓɓe sanne.

No Pool waynorii hooreebe goondinbe wonbe Efeesu

¹³ Minen, min artii yaade, min naati laana yaade Asos do min njeji nannude Pool, sabo imo anniyii jaarude toon koyde.

¹⁴ Nde min tawunduri Asos ndeen, min nanni mo laana, min njottii Mitilene.

¹⁵ Min yuwi doon e laana, min njottowii jaango muudum yeeso ruunde† Kiyos. Faɓɓi-jaango muudum min paltorii dakkol ruunde Samos, de faɓɓiti-jaango mum min njottii Miletus. ¹⁶ Pool anniyii wosaade Efeesu, faa taa ɓooya ley leydi Aasiya ndiin. Imo henyani yottaade Urusaliima nyannde iidi ɓenndal alkama si tawii na laaŋoo.

¹⁷ Nde Pool wonnoo Miletus ndeen, nelani hooreebe kawrital goondinbe Efeesu been. ¹⁸ Nde ɓe ngarnoo ndeen, o wi'i ɓe:

—Odon anndi no ngorrumi e moodon gilla nde koyngal am naatunoo e leydi Aasiya ndi faa warde hannden. ¹⁹ Mi gollirani Joomiraado leeyinkinaare fuu, kam e gondi keewdi e torraaji di Alhuudiyankooŋe umminani kam diin. ²⁰ Odon anndi mi suudaay on huunde fuu ko nafata on, mi waajake on, mi jannginii on hakkunde yimbe e ley galleeji moodon.

²¹ Mi tindinii Alhuudiyankooŋe e Geresankooŋe fuu tuubana Laamdo, ngoondina Joomiraado meeden Iisaa. ²² Joonin, Ruuhu Ceniido na yaara kam Urusaliima, mi anndaa ko hewtoytoo kam toon. ²³ Ko anndumi tan, Ruuhu Ceniido oon na holla kam ley gure deen fuu ina wi'a kam geyyelle e torraaji ina ndoomi kam.

²⁴ De miin kaa, mi hiisaaki nguurndam am e maayde am fuu si mi timminii dadundurgol, mi heɓii yottinde gollal ngal Iisaa Joomiraado halfini kam ngaal. Gollal ngaal woni seedaade Kabaaru Lobbo haala hinney Laamdo.

²⁵ Mi yiilake hakkunde moodon, mido waajoo haala laamu Laamdo. De joonin mido anndi on nji'oytaa kam katin. ²⁶ Dum

* **20:7** Heltaade buuru ina fiirta rewruude Laamdo hiraande seniinde. † **20:15** Ruunde wo leydi tummbiindi hakkunde maayo manngo.

wadi de mido sappoo on hannden dum do: si tawii gooto moodon halkii, wanaa feloore am. ²⁷ Sabo mi waajake on an-niyaaji Laamdo fuu, mi suudaay on fay huunde. ²⁸ Ndeenee ko'e moodon, ndeenon coggal ngal Ruuhu Ceniido halfini on faa kaybon ngaal. Laatodon duroobe kawrital goondinbe Laamdo, ngal soodiri yiyam biyum. ²⁹ Miin, mido anndi caggal am yimbe bonbe cooroto e ley moodon hono no pobbi jolbudi, katin du di accataa coggal ngaal. ³⁰ Fay e ley moodon danyan worbe ummiibe ina mbaajoo waajuuji fewreeji faa pooda taalibaa6e been njokka dum'en. ³¹ Dum le, kakkilon! Miccitodon, jemma e nyalooma fuu faa wadi duubi tati, mi se-laay tindinirde gooto moodon fuu e gondi.

³² Joonin, mido halfina on Laamdo, e konngol hinney muudum. Konngol ngool ina waawi semmbinde on e ley goondinal mon, hokka on ko resani seniibe fuu. ³³ Abada mi muuyaay fay huunde e moodon, wanaa cardii, wanaa kanje, wanaa kaddule. ³⁴ Onon e ko'e moodon, odon anndi juude am de kumti haajuuji am e haajuuji wondube e am. ³⁵ Mi hollii on e kabaaruuji diin fuu, sanaa ngolliron noon, mballon tampu6e. E ley duum fuu, miccodon dii do haalaaji di Joomiraado meeden Iisaa haali kam e hoorem: «Kokkudo 6uri kokkaado barke.»

³⁶ Nde Pool tilinoo haalde dum ndeen, kam e ma66e fuu 6e kofii, 6e ndu'ii. ³⁷ Be fuu 6e mboyi bojji mawdi, 6e kippii e Pool, 6e mucciidum. ³⁸ Ko 6uri mettude 6e fu, ko o wi'i 6e nji'ataa mo katin duum. Caggal duum, 6e dowti mo faa o naata laana maayo.

21

No Poolyaari Urusaliima

¹ Nde min ceedunoo e ma66e ndeen, min naati laana maayo, min mbosaaki, min njehi ruunde Kos. Jaango majjum, min njehi ruunde Rodosa. Min yuwi doon, min njottii wuro Patara. ² Min kebi laana peyyitooaha yaade leydi Finisi. Min naati, min ndunnyi. ³ Nde min njahunoo faa min kaynii Ruunde Kipirus dakkol amin gere nano fu, min ponndii leydi Siiriya. Min

* **21:8** Golle Nulaa6e 6.1-6, 8.5.

njottii toon, min njippii wuro wi'eteengo Tirus.

Wo doon laana kaan jippinta gineeeji muudum. ⁴ Min tawi taalibaa6e, min ngondi e mu66en doon balde jeddi. I6e mbiira Pool ley Ruuhu Ceniido taa yaha Urusaliima. ⁵ Nde jeddiire ndeen hi66unoo ndeen, min ndilli. Be fuu 6e dowti min faa min njalti wuro ngoon, kambe e rew6e e sukaa6e. Min kofii hunnduko maayo manngo, min ndu'ii. ⁶ Nde min mbaynundur-nunoo ndeen, minen kaa min naati laana, kambe du 6e njeccii cuudi ma66e.

⁷ Nde min naatunoo laana Tirus min ndilli fu, min njehi Potolemays. Min njowtowii sakiraa6e toon, min nyallidi e ma66e, min mbaali. ⁸ Jaango majjum, min ndilli doon, min njehi Kaysariya. Min naatowii suudu Filipu baajotoodo Kabaaru Lobbo oon, min njippanii dum. Wo o gooto hakkunde su6aa6e njeddo Urusaliima been.* ⁹ Imo jogii bi66e rew6e nayo 6e 6anjaaka, haaldoobe annabaaku. ¹⁰ Nde min ngadunoo doon balde seeda fu, annabaajo bi'eteedo Agabus yuuri Yahuudiya, ¹¹ wari to amin. O hooyi kab6orgol Pool, o ha66i juude makko e koyde makko. O wi'i:

—Ruuhu Ceniido wi'i: nii Alhu-udiyankoo6e wonbe Urusaliima been kab6irta jeydo kab6orgol ngol oon, ngatta dum e juude yimbe 6e nganaa Alhu-udiyaa'en.

¹² Nde min nannoo dum ndeen, minen e jeyaabe doon been fuu, min nyaagii Pool taa yaha Urusaliima. ¹³ Pool kaa jaabii, wi'i:

—Dume wadi de odon mboya, odon kec-cindina 6ernde am? Miin, mido segilanii ko wanaa ha66eede tan, mido segilanii fay maayde ley Urusaliima saabe innde Iisaa Joomiraado.

¹⁴ Nde min paamunoo min mbaawaay waylitinde anniya makko ndeen, min celi mo, min mbi'i:

—Joomiraado wada muuyde muudum!

No Poolyottorii Urusaliima de hawriti e Yaakuuba

¹⁵ Nde wadunoo balde seeda fu, min cegilii, de min ponndii Urusaliima. ¹⁶ Taalibaa6e Kaysariya wo66e njaadi e

amin, njaari min galle gorko bi'eteedo Manason faa min njippanoo dum. Manason wo jeyaado Kipirus, laatiido taalibaajo gilla ko 6ooyi.

¹⁷ Nde min njottinoo Urusaliima ndeen, sakiraa6e been nja6borii min seyo. ¹⁸ Jaango majjum, min njaadi e Pool to Yaakuuba. Maw6e kawrital goondin6e been fuu ina tawaa toon. ¹⁹ Caggal ko o jowti 6e duum, o fillitanii 6e huunde fuu ko Laamdo wadani yim6e 6e nganaa Alhuudiyankoo6e saabe golle makko. ²⁰ Nde 6e nannoo dum ndeen, 6e njetti Laamdo. Be mbi'i Pool:

—Sakiike amin, a yi'ii Alhuudiyankoo6e ujunaaje ngooninii. Faa hannden i6e tinnii e jokkude Tawreeta Muusaa. ²¹ Be kaalanaama ada janngina Alhuudiyankoo6e won6e hakkunde lenyi goddi njoppa Tawreeta Muusaa, mbiidaa taa taada sukaa6e mu6ben katin, taa njokka al'aadaaji diin katin. ²² Ndelle, noy ngadeten? Sabo tannyoral 6e nanan a warii. ²³ Wadu ko min kaalante duum. Miden njogii do wor6e nayo wadan6e Laamdo hunayeere. ²⁴ Yaadu e ma66e, de laamnidaa hoore maa e ma66e, njoo6aa ko 6e kaani yoo6ude duum, faa 6e la6ee. Ndeen yim6e fuu anndan ko haalettee dow maada duum fuu wanaa goonga. Be anndan aan e hoore maa ada jokki Tawreeta Muusaa. ²⁵ Goondin6e yuuru6e e lenyi goddi been, min mbinndanii dum'en ndeentoo e ko hirsanaa tooruuji e yiyam e ko saadi, kam e jeenu.

²⁶ Pool hooyi wor6e been, yaadi e mu6ben. Jaango majjum, o laamnidaa e mu6ben laa6al diina. O naati suudu dewal mawndu nduun, o haalani almaami'en been. O wi'i si nyalaade laamnugol deen ki66ii fu, mono e ma66e fuu wadaneesadaka.

No Pool nanngiraa ley suudu dewal mawndu

²⁷ Nde balde jeddi deen badinoo hi66ude ndeen, Alhuudiyankoo6e wo66e yuuru6e leydi Aasiya nji'i Pool e ley suudu dewal mawndu nduun. Be ummini hakkillooji yim6e been fuu, 6e nanngi mo. ²⁸ I6e peekoo, i6e mbi'a:

—Israa'ilankoo6e, mballee min! O woni gorko jannginoowo yim6e e ley nokkuuje deen fuu ina liddoo yim6e lenyol meeden, ina liddoo Tawreeta meeden, ina liddoo nokku ceniido o. Joonin kaa, o waddii fay Geresankoo6e e ley suudu dewal mawndu ndu. O tuuninii nokku ceniido o!

²⁹ Walaa ko 6e mbiiri noon si wanaa ko 6e njiinoo Torofim Efeesunke oon ina wondi e Pool ley ngalluure ndeen. I6e cikka Pool nanniino mo e ley suudu dewal mawndu nduun.

³⁰ Jirkitaango ngoon huu6i ngalluure ndeen. Yim6e ina njaltira tatteeji diin fuu. Be nanngi Pool, 6e ndaasi dum faa 6e mburtini dum suudu dewal mawndu nduun, de 6e ommbi dammbude deen wakkati oon law. ³¹ Nde 6e pilotonoo faa 6e mbara Pool ndeen, tawi hooreejo sordaasiibe oon humpitake Urusaliima fuu jii6ake. ³² Wakkati oon, o hooyi sordaasiibe e maw6e mu6ben, o doggani jamaa oon. Nde yim6e been njiinoo mo kanko e sordaasiibe been ndeen, celi fiyude Pool. ³³ Hooreejo oon battii Pool, yamiri Pool nanngi, ha66iree callali didi. O yami,

—Gorko o wo moy? Dume o wadi?

³⁴ Jamaa oon ina feekoo. Bee ina yeewnoo dum, 6ee to ina yeewnoo dum to. Duko jii6iiko koon hadi mo faamude. Ndelle o yamiri Pool yaaree ley suudu sooro sordaasiibe toon. ³⁵ Nde Pool warnoo faa yeeja kalikali sooro oon, sordaasiibe been ndonndii mo saabe nyanngere jamaa ndeen, ³⁶ sabo yim6e heew6e ina njokki mo ina peekoo, ina mbi'a:

—Ittu yonki makko!

No Pool jaaborii yim6e Urusaliima

³⁷ Nde sordaasiibe been ngarnoo faa nanna Pool ley sooro mu6ben ndeen, Pool wi'i hooreejo oon:

—Ina daganoo kam mi haalda e maa naa?

Oon wi'i mo:

—Aa? Ada waawi geresankoo6e naa?

³⁸ Ndelle a wanaa Misiranke gadudo muurtere ko 6ooyaay oon naa? A wanaa gadudo e wadoo6e bar-ko'e ujunaaje nayo, de njaarudaa dum'en ley ladde naa?

³⁹ Pool jaabii, wi'i:

—Miin, mi Alhuudiyanke dimaado Tarsus ley leydi Silisi. Ngalluure ndeen wanaa nde anndaaka koy. Mido nyaage ndujanodaa kam mi haalda e yimbe been.

⁴⁰ Hooreejo oon dujanii mo dum. Pool darii e dow yeentirde ndeen, bantani yimbe been junngo. Nde be ndeyyininoo ndeen, o haali e ibraninkoore, o wi'i:

22

¹ —Sakiraafe e baabiraafe, kettinee joonin faa mi seedanoo on mi jeyaa feloore nde njowudon dow am.

² Nde be nannoo wo ibraninkoore o haaldata e maabe fu, deyyinaare ndeen beydii katin. O wi'i:

³ —Wo mi Alhuudiyanke dimaado Tarsus ley leydi Silisi. Ammaa Urusaliima do mawnumi. Gamaliyel wonnoo moodibbo am. Kanko janngini kam Tawreeta maamiraafe meeden oon faa laabi tal. Mido jinngana Laamdo hono no ngorrudon hannden on fuu ni. ⁴ Mi torrii jokku6e Laawol ngool faa maayi. Mi nanngii wor6e e rew6e, mi uddii dum'en ley kasu. ⁵ Almaami Mawdo e waalde Saahiife been fuu ina ceedanoo kam, kam'en du. Wo e mu66en ke6umi derewol faa mi holla sakiraafe mu66en won6e Damas been. De njahumi faa mi ha66owa jokku6e laawol Iisaa won6e toon been, faa mi wadda dum'en Urusaliima faa njukkee.

No Pool haaliri haala tuubugol muudum (Golle Nulaafe 9.1-19, 26.12-18)

⁶ Woodi, mido yaha faa 6adiimi Damas, wakkati hakkunde naange. Wakkati gooto annoora mawdo yuuri dow kammu, yayni, filii kam. ⁷ Caamumi e leydi, nanumi daande ina wi'a kam: «Sool, Sool, ko wadi de ada torra kam?» ⁸ Njaabiimi, mbiimi: «Aan wo a moy, joomam?» Nde mbi'unoomi noon fu, o wi'i kam: «Miin, wo mi Iisaa Nasaraatuujo mo torrataa oon.» ⁹ Wondube e am been nji'i annoora oon, ammaa be nanaay daande haaldunde e am ndeen. ¹⁰ Ndeen, mbiimi: «Joomiraado, dume ngadammi?» Joomiraado wi'i kam: «Umma, yahu Damas. A haalante toon ko Laamdo anniyii ngadaa fuu.» ¹¹ Wondube e am been dowi kam, njaari kam faa ley Damas, sabo delkugol annoora ngool wumnii kam.

¹² Ananias wo gorko kuldo Laamdo, jokkudo Tawreeta Muusaa. Alhuudiyankoo6e won6e toon fuu ceedanii mo wo o moyyo. ¹³ O wari, o darii yeeso am, o wi'i kam: «Sool, sakiike am, wumtu!» De wakkati oon ni, mbumtumi, njiimi mo. ¹⁴ O wi'i: «Laamdo maamiraafe meeden oon su6ake ma faa paama muuyde muudum, faa nji'aa Ponnditiido oon, nanaa haala e hunduko muudum. ¹⁵ Sabo aan seedantoo mo yeeso yimbe fuu ko njiidaa e ko nanudaa. ¹⁶ Joonin, dume ndoomataa katin? Umma, lootedaa lootagal batisima, de njaaforedaa lutti maa e noddude innde Joomiraado.»

¹⁷ Caggal mi yeccake Urusaliima, mido wada du'aare ley suudu dewal mawndu, de won ko njiimi e holleede. ¹⁸ Ley holleede oon mi yi'ii Joomiraado, wi'i kam: «Hanya law, yaltu Urusaliima, sabo be nja6ataa seedaaku ngu ceedantodaa kam nguun.» ¹⁹ Njaabiimi, mbiimi: «Joomiraado, i6e anndi mido yahannoo ley cuudi baajordi diin fuu, mido uddannoo mido fiyanoo goondin6e ma been. ²⁰ Nde yiiyam Etiyen seedee maada oon yuppetenoo ndeen, mido darii, idum weli kam ko o waraa duum. Miin haybannoo kaddule war6e mo been.» ²¹ Joomiraado jaabii kam, wi'i: «Yahu, mi nulete to woddi, to yimbe be nganaa Alhuudiyankoo6e.»

No Pool wi'iri wo Romanke

²² I6e kettinani mo faa o haali haala ka. Ndeen be yepti daade maabe, 6e mbi'i:

—Ittu mo e adunaaru ndu! O haanaa wuurude katin!

²³ I6e peekoo, i6e njiila saayaaji maabe, i6e mbicca leydi. ²⁴ Hooreejo oon yamiri Pool yaaree ley suudu sooro mu66en doon, lamndoree piide faa 6e paama ko wadi de jamaa oon ina wulla e makko hono ni. ²⁵ Nde 6e ka66annoo mo faa 6e piya mo ndeen, o wi'i mawdo sordaasiibe gondo doon:

—Yalla na daganoo on piyon Romanke, sakko mo saraaka naa?

²⁶ Nde mawdo oon nannoo dum ndeen, yehi to hooreejo mu66en oon, wi'i:

—Ada anndi ko nesudaa wadude naa? Gorko oon wo Romanke!

²⁷ Ndeen hooreejo oon wari to Pool, yami dum, wi'i:

—Haalanam, yalla a Romanke naa?
Pool jaabii, wi'i:

—Wo mi kam!

²⁸ Ndeen hooreejo oon jaabii, wi'i:

—Miin kaa, ceede keewde njo6umi de ke6umi laataade Romanke.

Pool wi'i mo:

—Miin, mi finii tawumi mi kam.

²⁹ Wakkati oon anniyiibe fiyude mo faa tilsinana mo haaltude been acciti. Hooreejo oon huli, sabo anndii Pool wo Romanke woodi ha66iino dum.

No Pool yaariraa yeeso waalde Saahii6e

³⁰ Jaango majjum, hooreejo oon ha66iti Pool, sabo na yidi tannyorde ko Alhuudiyankoo6e been mbullitii dum. O yamiri hooree6e almaami'en e waalde Saahii6e ndeen fuu kawrita. Caggal duum, o waddi Pool, o darni dum yeeso ma66e.

23

¹ Pool ndaari waalde Saahii6e been, wi'i:
—Sakiraabe, wo bernde nde walaa feloore mbuurdumi yeeso Joomiraado faa yottaade nyalooma hannden o.

² Ndeen Ananiyas, Almaami Mawdo oon, yamiri darinoo6e dakkol makko been piya mo hunduko. ³ Ndeen, Pool wi'i mo:

—Laamdo fiyete, aan kokuwol dawna-naangol nanndungol wo lobbol! Ada joodii faa carorodaa kam e Tawreeta Muusaa, de a luttii Tawreeta Muusaa ko njamirdaa mi fiye duum.

⁴ Darinoo6e doon been mbi'i Pool:

—Yalla a mbonkoto Almaami Mawdo mo Laamdo jyyini o naa?

⁵ Pool jaabii, wi'i:

—Sakiraabe, mi faamaayno yalla wo o Almaami Mawdo. Si goonga, mido anndi ina winndaa: «Taa mbonka hooreejo lenyol maa!»*

⁶ Pool ina anndi wo66e ley Saahii6e been wo Saduki'en, wo66e mu66en du wo Farisa'en. Ndelle yeewnii semmbe hakkunde kawrital doon, wi'i:

—Sakiraabe, miin mi Farisanke, 6ii Farisanke. Wo saabe yowugol jikke e ummital maay6e carorteemi!

⁷ Nde o haalnoo dum ndeen, Farisa'en e Saduki'en been njeddunduri, kawrital ngaal feccii. ⁸ Sabo Saduki'en ina mbi'a

ummital walaa, maleyka'en ngalaa, ruuhuuji du ngalaa. Ammaa Farisa'en ina ngoondini dum fuu. ⁹ Duko koon beydii mawnude. Jannginoo6e Tawreeta wo66e heedan6e Farisa'en been, na ngada kalala mawdo, ina mbi'a:

—Walaa fuu ko boni ko min nji'i e gorko o! Ina waawi taweede ruuhu naa maleyka haaldi e makko!

¹⁰ Jeddi diin mawni faa hooreejo sordaasiibe oon huli taa 6e ceeka Pool. Dum wadi de o yamiri sordaasiibe njippoo to kawrital toon, itta Pool e juude yimbe been, njeccina dum to suudu sooro mu66en toon.

¹¹ Jemma jokkudo oon, Joomiraado 6angi e Pool, wi'i dum:

—Sellin bernde maa! No ceedoranidaa kam Urusaliima noon, na tilsi ceedanodaa kam ley Roma du.

No Alhuudiyankoo6e mbatiri faa mbara Pool

¹² Nde weetunoo ndeen, Alhuudiyankoo6e been mbati, kunii nyaamataa njarataa sanaa nde mbari Pool.

¹³ Batidin6e been ina buri wor6e capandee nayo. ¹⁴ Be njehi to hooree6e almaami'en e maw6e, 6e mbi'i:

—Min kunake hunayeere fay huunde min nyaamataa min njarataa gilla joonin, sanaa nde min mbari Pool. ¹⁵ Joonin, onon e waalde Saahii6e been, mbi'ee hooreejo sordaasiibe oon waddana on Pool. Mbi'on odon njidi faamitaade ko o haalata duum. Minen, miden cegilii faa min mbara mo gilla o yottaaki.

¹⁶ Bii sakiike Pool debbo nani ko 6e anniyii duum, yehi to suudu sordaasiibe toon, naati, humpiti Pool. ¹⁷ Pool noddi gooto e maw6e sordaasiibe been, wi'i dum:

—Yaaru suka gorko o to hooreejo toon, sabo won ko o yidi haalande dum.

¹⁸ Mawdo sordaasiibe oon yaari mo to hooreejo muudum toon, wi'i dum:

—Pool ommbaado oon noddi kam, nyaagii kam mi wadda suka gorko o to maa, sabo won ko o yidi haalande ma.

¹⁹ Hooreejo oon nanngi junngo makko, toowtidi e makko, de yami mo:

—Dume kaalantaa kam?

²⁰ Suka oon wi'i mo:

* 23:5 Wurtagol 22.27.

—Alhuudiyankooŋe ndawridii. Be nandinkinto e yidube faamitaade kabaaru Pool. Be nyaagete jaango ngaddanaa 6e Pool yeeso waalde Saahiiŋe ndeen. ²¹ Taa njaŋanaa 6e! Sabo ko 6uri worŋe capande nayo na duppinanii mo, kunake nyaamataa njarataa si mbaraay mo. Be cegilake, iŋe ndoomi yamiroore maa.

²² Hooreejo oon wi'i suka gorko oon:

—Taa haalan fay gooto yalla a faaminii kam dum.

O yoppi dum dilli.

No Pool nuldiraa Kaysariya

²³ Caggal duum, o noddi mawŋe sordaasiiŋe makko dido, o wi'i dum'en:

—Kawrunduree worŋe keme dido e waddiiŋe pucci capande njeddo, kam e jom'en labbe keme dido. On fuu, cegilane yaade Kaysariya wakkati yamnde jeenay jemma. ²⁴ Cegilee pucci faa njaaron Pool e jam, to Filiki goforneer oon.

²⁵ Hooreejo oon winndi bataaki ki, wi'i:

²⁶ Miin, Kalawdiyus Lisiya, mido jowte, aan Filiki goforneer tedduŋo.

²⁷ Gorko mo neldumaami o, wo Alhuudiyankooŋe nanngunoo dum, anniyii warude dum. Nde kumpitinoomi o Romanke ndeen, naatumi, miin e fedde sordaasiiŋe ndeen, ittumi mo. ²⁸ Ngaddumi mo yeeso waalde Saahiiŋe maŋŋe, sabo mido yidi faamude ko 6e peldi mo duum. ²⁹ Tawumi wo dow sariya maŋŋe tan 6e peldi mo, de dum wanaa huunde waawunde warude mo naa uddude mo. ³⁰ Caggal duum, maatumi Alhuudiyankooŋe ndawridii faa mbara mo. Dum wadi de neldumaami mo wakkati oon. Mi yamirii felooŋe mo been du njaha to maa, pela mo toon.

³¹ Sordaasiiŋe been ngadi ko njamiraa duum, kooyi Pool ley jemma, njaari dum faa Antipatiri. ³² Jaango majjum, sordaasiiŋe yaarannooŋe e koyde been njeccii to suudu muŋŋen Urusaliima. Be njoppidi Pool e waddiiŋe pucci been, njottinowa dum. ³³ Nde been njottinoo Kaysariya ndeen, kokki goforneer oon bataaki kiin,

njoppi Pool e junngo makko. ³⁴ Nde goforneer oon janngunoo bataaki kiin fu, yami toy Pool jeyaa. Nde nannoo wo Silisi o jeyaa ndeen, ³⁵ wi'i mo:

—Mi nanan haala maa si felooŋe ma been ngarii.

O yamiri Pool doomowee to suudu Hirudus laamordu toon.

24

No Pool feldaa yeeso Filiki goforneer

¹ Balde joy caggal duum, Ananiyas Almaami Mawdo oon yottii Kaysariya. Imo wondi e mawŋe wobbe, kam e janngudo sariya Roma'en bi'eteedo Tertulu. Be peli Pool yeeso goforneer oon. ² Nde Pool noddanoo ndeen, Tertulu fuddi felude mo yeeso kaananke oon, wi'i:

—Filiki kaananke tedduŋo, wo saabe maada de min kebi jam 6ooydo. Woodi ko moyyinaa ley lenyol ngol du wo haybugol maada wadi. ³ Min annditii fuu ko ngadudaa, yimŋe tatteeji fuu na njettire berde belde. ⁴ Mi yidaa joonnde ndeen juuta, de mido nyaage saabe moyyuki maa, kettindanodaa min seeda. ⁵ Min tawii gorko o wo daaŋoowo bone sanne. Wo o gaddoowo fitina hakkunde Alhuudiyankooŋe wonŋe ley adunaaru fuu. O ardiido laawol Nasaraatunkooŋe. ⁶ O filake tuuninde suudu dewal mawndu nduun, de min nanngi mo. [⁷ Miden njidi saraade mo sariya amin, tawi Lisiya hooreejo sordaasiiŋe oon ittirii mo semmbe e juude amin, yamiri felooŋe mo been ngara yeeso maa.]* ⁸ Aan e hoore maa, lamndodaa mo, paamaa ko min peldi mo duum fuu.

⁹ Alhuudiyankooŋe tawaabe toon been keedani kaaloowo oon, mbi'i noon jaati worri.

¹⁰ Ndeen Filiki, goforneer oon, hokki Pool laawol faa haala. Pool wi'i:

—Mido anndi wadii duubi ada saroo lenyol ngol. Dum wadi de mido seyoro jakkanaade hoore am. ¹¹ Bura balde sappo e didi ko ngarumi Urusaliima faa mi sujidana Laamdo. Si a taykake fu, a tawan hono noon worri. ¹² Fay gooto tawaay kam mido dukida e neddo naa

* 24:7 E dereeji 6ooydi, goddi ngalaa aaya 7.

mido jirkita jamaa, wanaa e ley suudu dewal mawndu nduun, wanaa e ley cuudi baajordi, wanaa e ley ngalluure ndeen. ¹³ Be mbaawaa tabintinde ko 6e peldi kam joonin duum. ¹⁴ Ammaa mido jabi yeeso maa: mido rewri Laamdo maamiraa6e meeden oon e laawol ngol 6e mbi'ata feere-wol ngool. Mido goondini ko winndaa e Tawreeta Muusaa duum e ko winndaa e dewte annabaa6e duum fuu. ¹⁵ Woodi, mido tannyori Laamdo iirtinan fonnditii6e e bon6e fuu, hono no Alhuudiyankoo6e du tannyori ni. ¹⁶ Saabe duum mido tinnoo wondude e 6ernde nde walaa feloore yeeso Laamdo e yeeso yim6e wakkati fuu.

¹⁷ Caggal duubi keewdi, mi wartii faa mi wadana yim6e am dokke, mi itta sadakaaji. ¹⁸ Wakkati oon 6e tawi kam e ley suudu dewal mawndu nduun caggal ko ngadumi al'aada senagol. Mi waldaa e jamaa, mi waldaa e duko. ¹⁹ Alhuudiyankoo6e wo66e yuurube leydi Aasiya wonnoo6e doon, wo 6een kaannoo warude pela kam yeeso maa, si tawii won ko ngadumi. ²⁰ Yim6e 6ee do, sanaa kam'en e ko'e mu66en kaala boofi di nji'i e am nde ndarinoomi yeeso waalde Alhuudiyankoo6e Saahii6e ndeen. ²¹ Be mbaawaa wiide mi wadii faa'e si wanaa konngol gootol ngol ndariimi de yeewniimi: «Wo saabe ummital maay6e wadi de mido saree hannden!»

²² Filiki oon, na anndi laawol Iisaa ngool, hanti haala, wi'i:

—Si Lisiya hooreejo sordaasii6e oon warii fu, ndeen carotoomi haala moodon ka.

²³ O yamiri mawdo sordaasii6e oon hayba Pool, de newnana dum, taa hada fay gooto e yigiraa6e muudum 6een warude walla dum.

²⁴ Balde seeda caggal duum, Filiki wardi e deekum Alhuudiyanke bi'eteedo Durusila. O neli Pool waddowaa, o hettindanii dum ina haala haala goondinal Iisaa Almasiihu. ²⁵ Kaa nde Pool haalannoo haala fonnditaare e nanngitaare e sariya garoowo ndeen, Filiki huli, wi'i:

—Joonin kaa heyii! Yahu. Nde ke6indiimi fuu, mi nodditete.

²⁶ O miilii Pool hokkan mo ceede. Dum wadi de imo nodda dum kile keewde faa 6e njewtida.

²⁷ Nde wadunoo duubi didi fu, Porsiyus Festus loomti Filiki, laatii kaananke. Ammaa Filiki yoppi Pool e ley kasu doon, sabo na yidi welnande Alhuudiyankoo6e 6een.

25

No Pool nyaagorii sariya muudum yaree to kaananke Roma

¹ Balde tati caggal ko Festus wari e ley leydi ndiin duum, yuwi Kaysariya, yehi Urusaliima. ² Doon, hooree6e almaami'en e ardi6e Alhuudiyankoo6e ngari to makko de peli Pool. Be nyaagii mo semmbe ³ o walla 6e, o wadda Pool Urusaliima. Ko 6e mbiiri mo noon dey, i6e piloo duppinanaade dum dow laawol faa 6e mbara dum. ⁴ Festus jaabii 6e, wi'i:

—Pool ina uddii ley kasu Kaysariya toon. Miin e hoore am du, mi yeccoto wuro ngoon law. ⁵ Maw6e moodon ngara njaada e am Kaysariya, pela gorko oon si tawii won ko wadi.

⁶ Festus waddaay e ma66e ko 6uri balde jeetati naa sappo, de yeccii Kaysariya. Jaango majjum, o joodowii to sarorde toon, o yamiri Pool waddee. ⁷ Nde Pool yottinoo ndeen, Alhuudiyankoo6e yuurube Urusaliima 6een piilii dum, peldi dum kulle bonde keewde. Ammaa 6e mbaawaay laa6inde pelooje deen. ⁸ Ndeen Pool jakkani hoore muudum, ina wi'a:

—Mi wadaay ko boni, wanaa e sariya Alhuudiyankoo6e oon, wanaa e suudu dewal mawndu nduun, wanaa e kaananke Roma mawdo oon du.

⁹ Festus ina yidi welnande Alhuudiyankoo6e 6een. Ndelle yami Pool, wi'i:

—Ada jaba yaade Urusaliima faa mi sarowoo toon kabaaru maa oon naa?

¹⁰ Nde o yamunoo duum fu, Pool jaabii, wi'i:

—Wo e sarorde kaananke Roma mawdo ngonumi, wo do kaanumi sareede. Mi wadaay Alhuudiyankoo6e 6een fuu ko boni. Aan e hoore maa du, ada anndi. ¹¹ Si mi wadii ko boni, ko foti warude kam fu, mi salataako wareede. Ammaa si fay huunde e ko 6e peldi kam duum wanaa goonga fu, fay gooto waawaa wattude kam e juude ma66e. Sariya am faltake do. Wo kaananke Roma mawdo oon, kam sarotoo kam.

¹² Caggal nde Festus haaldunoo e tindinoobe dum ndeen, jaabii Pool, wi'i:

—Ada yidi kaananke Roma mawdo sare, ndelle a yahan to kaananke Roma mawdo oon!

No Pool waddiraa yeeso Agirippa e Bereniika

¹³ Balde seeda caggal duum, Agirippa kaananke oon e Bereniika, sakiike mum debbo, ngari Kaysariya faa njowta Festus. ¹⁴ Nde 6e 6ooytunoo doon balde seeda fu, Festus haalani kaananke oon haala Pool, wi'i:

—Ina woodi gorko mo Filiki yoppi do ley kasu. ¹⁵ Nde njahunoomi Urusaliima ndeen, hooreebe almaami'en e maw6e Alhuudiyankoo6e kaalanii kam haala makko, nyaagii kam mi saroo mo o jukkee. ¹⁶ Njaabiimi 6e: Al'aada Romankoo6e jabataa saraade neddo si hawritaay e feloo6e dum been. Sanaa tawee ina fotti faa jaaboo ko feldaa duum. ¹⁷ Ndelle 6e fuu 6e ngarii do. Miin le, mi neebinaay dum fes, sabo jaango majjum njoodowiimi to sarorde toon, njamirmi gorko oon waddee. ¹⁸ Feloo6e mo been ndarii, kaali, de 6e ngaddaay fay feloore wootere ko nanndani kam wo bonanda. ¹⁹ Be peldii mo haala diina ma66e, kam e gooto bi'eteedo Iisaa maaydo, mo Pool wi'ata ina wuuri. ²⁰ Woodi miin kaa, mi yi'aay fuu no njiitirammi goonga e haala kaan. Dum wadi de lamndiimi mo yalla imo jaba saroweede Urusaliima. ²¹ Ammaa o nyaagake kabaaru makko watee e juude kaananke mawdo oon. Ndelle njamirmi o haybee faa mi he6a neldude mo kaananke Roma mawdo oon.

²² Agirippa wi'i Festus:

—Mido yidi hettindanaade gorko o, miin e hoore am.

Festus wi'i:

—A hettindanto mo jaango.

²³ Jaango majjum, Agirippa e Bereniika ngardi e yukkinaare mawnde, naati e ley sarordu nduun, kam'en e hooreebe sordasii6e e maw6e ngalluure ndeen. Festus yamiri Pool waddee. ²⁴ Nde waddanoo fu, Festus wi'i:

—Agirippa kaananke e kawrital tawaa6e do! On nji'ii gorko o. Alhuudiyankoo6e fuu pelii mo to am ley Urusaliima e do fuu.

I6e yeewnoo, i6e mbi'a o haanaa yoppeede o wuura. ²⁵ De miin e hoore am kaa, mi tawii o wadaay fay huunde ko haani warude mo. Ammaa kanko e hoore makko, o nyaagake sariya makko yaaree faa to kaananke Roma mawdo oon. Ndelle mi anniyake neldude mo toon. ²⁶ Ammaa mi walaa ko mi winndana kaananke oon dow kabaaru makko. Dum wadi de ngaddumi mo yeeso moodon, e ko buri dum fuu, yeeso maada aan kaananke Agirippa. Hono nii, si en kettindake haala makko fu, mi he6an ko mi winnda. ²⁷ Sabo hakkillo am jabaay neldude kasunke to kaananke tawee hollitaay ko nanngiraa.

26

¹ Agirippa wi'i Pool:

—A hokkaama laawol. Haalu haala maa. Ndeen, Pool ganti junngom, jaabii, wi'i:

² —Agirippa kaananke, mi seyorake laamnude hoore am yeeso maa hannden ko Alhuudiyankoo6e peldi kam duum fuu. ³ Ada anndi al'aadaaji Alhuudiyankoo6e e haalaaji mu66en fuu. Saabe majjum mido nyaage, kettindanodaa kam e munyal.

⁴ Alhuudiyankoo6e fuu ina anndi no mbuurdumi gilla mi cukalel. I6e anndi no ngorrunoomi e ley yim6e leydi am e ley Urusaliima fuu. ⁵ I6e anndi gilla arande, si 6e njabii seedaade: mido jokki laawol diina amin burngol tiidude ngol, mido hisodaa e Farisa'en. ⁶ Joonin, mi darake faa mi saree saabe mi yowii jikke am dow amaana mo Laamdo wadani maamiraabe meeden oon. ⁷ Yuwdiiji meeden sappo e didi diin ina njowi jikke mu66en e tabintingol amaana oon, ina ndewira semmbe jemma e nyalooma. Kaananke, wo saabe jikke o Alhuudiyankoo6e peldi kam! ⁸ Ko wadi de miilidon Laamdo waawaa iirtinde maay6e?

⁹ Miin e hoore am, ley ko faltii mi tannyoriino mido haani bonnude innde Iisaa Nasaraatuujo oon, no laatorii fuu. ¹⁰ Wo dum pay ngadumi Urusaliima du. Hooreebe almaami'en been kokkii kam baawde mi udda seniibe heew6e e kasu. Nde 6e caranoo faa 6e mbaree ndeen, mi yardake dum. ¹¹ Mi torrii 6e kile keewde e cuudi baajordi diin fuu. Mido tilsina 6e njedda Almasiihu mo 6e ngoondini oon.

Tikkere am dow ma66e ina mawnunoo sanne, faa mido tewna 6e ley gure janane, mido torra 6e.

No Pool haaliri haala tuubugol muudum (Golle Nulaa6e 9.1-19, 22.6-16)

¹² Wo hono nii njaarumi Damas. Hooree6e almaami'en nelii kam, kokkii kam baawde nanngude goondin6e toon.

¹³ Kaananke, mido wonnoo dow laawol wakkati hakkunde naange, nji'umi annoora ina yuura dow kammu ina filoo kam, miin e yaadiraa6e am 6een fuu. Annoora oon ina 6uri fay naange jalbude.

¹⁴ Min fuu, min caami e leydi. Wakkati oon, nanumi daande ina wi'a kam e ley ibraninkoore: «Sool, Sool, ko wadi de ada torra kam? Si ndemoori wi'i saloto tufirgel joomum fu, 6eydan nawnaade.»

¹⁵ Njaabiimi, mbiimi: «Aan wo a moy, joomam?» Joomiraado wi'i: «Miin, wo mi Iisaa mo torrataa oon. ¹⁶ Umma dara, sabo mi 6anganii ma, mi subake ma faa ngollanaa kam. Wo faa ceedanodaa kam ley ko njiidaa joonin e ko nji'oytaa si mi 6angii e maa caggal hannden. ¹⁷ Mi reenete e Alhuudiyankoobe e yim6e lenyi goddi 6e nulammaami e mu66en joonin 6een.

¹⁸ Mi nulete faa peertaa gite ma66e, 6e yuwa e nimre, 6e ngarta e annoora, 6e yuwa e baawde Seydaani, 6e ngarta e Laamdo, 6e ke6a yaafeede hakkeji ma66e, 6e ndonida e seniibe saabe ko 6e goondini kam duum.»

¹⁹ Ndelle saabe majjum, kaananke Agirippa, mi salaaki dwtanaade ko nji'umi, ko yuurani kam dow kammu duum.

²⁰ Be artiimi waajaade wo yim6e Damas e yim6e Urusaliima e piilol Yahuudiya fuu. Caggal duum, njokkinmi yim6e lenyi goddi tuuba, ngarta e Laamdo, ngolla gollleeji kollooji tuubii. ²¹ Saabe duum, Alhuudiyankoobe nanngiri kam ley suudu dewal mawndu nduun, pili warude kam.

²² Ammaa Laamdo wallii kam illa ndeen faa warde hannden. Mido seedanoo yim6e fuu, gilla lo'ube faa e teddu6e. Mi waajataako fay huunde si wanaa ko annabaa6e e Tawreeta Muusaa mbi'i warowan duum. ²³ Dum woni: Almasiihu torroto faa maaya, de artoo maay6e ummitaade. De si ummitake fu,

waajoto yim6e meeden e lenyi goddi fuu kisindam, dam laatanoo 6e annoora.

²⁴ Nde Pool haalannoo dum ndeen, Festus feekii e semmbe, wi'i:

—Pool, a haanjaama! Heewgol maada andal ngol haanji ma!

²⁵ Pool jaabii, wi'i:

—Festus teddu6e, mi haanjaaka. Ko kaalammi duum wo haalaaji goongaaji, celludi. ²⁶ Agirippa kaananke oon ina anndi kulle deen. Dum wadi de mido hoolii haalude dum yeeso makko. Si goonga, mido tannyori dum fuu suudanaaki mo, sabo dum wadaay e cuncukka.

²⁷ Kaananke! Ada goondini annabaa6e naa? Mido anndi ada goondini!

²⁸ Agirippa wi'i Pool:

—Ada miilii wadude kam Almasiyan-keejo law law hono nii naa?

²⁹ Pool jaabii, wi'i:

—Nde yaawi e nde hanndii fuu, dum laatoo muuyde Laamdo faa aan e hettindaniibe kam joonin fuu laatodon hono am, de tawee wanaa e callali gondi e am di.

³⁰ Kaananke oon e goforneer oon e Bereniika e joododinoobe e mu66en fuu ummii. ³¹ Nde 6e njaltunoo suudu nduun ndeen, i6e mbi'undura:

—Gorko o wadaay ko foti warude dum naa ha66ude dum callali.

³² Agirippa wi'i Festus:

—Imo waawnoo yoofeede si o wi'aayno sariya makko faltiniree to kaananke Roma mawdo oon.

27

No Pool neldiraa Roma

¹ Nde yaareede amin Itali e laana tabitinnoo ndeen, Pool e kasunkoo6e wo66e ngattaa e junngo mawdo sordaasiibe bi'eteedo Yuliyus. Oon wo jeyaa6e e fedde sordaasiibe kaananke Roma mawdo. ² Min naati laana maayo yuuruka Adaramati njahooha ina fanta gure ley leydi Aasiya. Min ndunnyi. Miden ngondi e Aristarka gorko Makedoniyanke yuurudo Tesaloniki. ³ Jaango majjum, min njottii Sidon. Yuliyus wadani Pool hinney, dujanii dum yaha to yigiraa6e mum faa mballira dum ko haajaa. ⁴ Nde min yuwunoo doon ndeen,

* 27:4 Ruunde wo leydi tummbiindi hakkunde maayo manngo.

min battitowii fonngo ruunde* Kipirus, sabo min kawrii e henndu mawndu. ⁵ Min peyyiti maayo manngo ngoon hedde Silisi e Pamfiliya, min njottii Mira ley leydi Lisiya. ⁶ Doon, mawdo sordaasiibe oon tawi laana yuuruka Alesandiri ina fonndii Itali. O nanni min ley makka.

⁷ Balde keewde laana amin kaan wadi ina yaara heese. Semmbe e doole min njottorii wuro Kinidus. Henndu nduun na hada min yahude to min ponndii. Ndelle min takkii ruunde Kereta gere to henndu walaa, min panti Salmone. ⁸ Miden takkii senngo, miden tampi e yaade. Faa min njottii nokku bi'eteedo Jipporde Lobbere nde wodfaa e wuro Lasiya.

⁹ Min 6ooyi sanne faa wakkati iidi nyannde ittugol hakkeji faltii. Wakkati dabunde maayo ngoon ina hulbinii sanne, na tiidi laana dilla ndeen. Pool tindini 6e dow majjum. ¹⁰ O wi'i:

—Sakiraa6e, mi yi'ii jahaangal ngal wo keewungal torra e mursey, wanaa laana ka e gineeji di tan, ina waawi laataade yonkiiji meeden du.

¹¹ Ammaa mawdo sordaasiibe oon, wo haala sofeere laana kaan e joomiika buri jabude e dow haala Pool. ¹² Jipporde laanaaji nde 6e ngoni e muudum ndeen, welaa dabbude. Dum wadi de burbe heewude ley laana been mbi'i 6e njaha 6e piloo yottaade Fenika faa 6e ndabba toon. Dum wo jipporde wonnde Kereta huccitinde hordoore-gorgaare e sobbiire-gorgaare.

¹³ Nde henndu seeda yuurundu hordoore fuddunoo wifude ndeen, 6e cikki 6e mbaawan yottaade to 6e njidi toon. Be yeentini jamde darnooje laana deen, 6e takkii e fonngo Kereta, i6e njaha.

¹⁴ Ammaa caggal duum seeda, henndu mawndu wi'eteendu henndu sobbiire-lettugaare yuuri to ruunde toon, jippii.

¹⁵ Henndu nduun faddii laana kaan. Min kungii huccitinde e henndu nduun faa min njaha yeeso. Min acci ika roya.

¹⁶ Nde min paltotonoo duungel bi'eteengel Kawda ndeen, min kawri e henndu seeda. E ley tampiri, min poodi laanayel pamarel ngel min ndaasannoo ngeel. ¹⁷ Min yepti

ngel, min njowi ngel dow laana mawka. Ndeen 6e kooyi boggi, 6e piilii laana mawka kaan. Be njippini jamde darnooje laana deen du, 6e njoppi ika roya, sabo 6e kulii taa 6e njanoy e sobbundu ruunde Sirta. ¹⁸ Henndu nduun ina heddi na wifa min semmbe. Saabe duum, jaango majjum 6e puddi faddude donngal laana kaan ley maayo manngo. ¹⁹ E nyalooma tata6o oon, 6e kooyi anniya, 6e paddi fay ginereeji jaarooji laana ley ndiyam diin. ²⁰ Naange e koode du nji'ataake faa wadi balde keewde. No henndu nduun foti mawnude, min tayi jikke amin fuu e hisude.

²¹ Nde 6ooynoo yim6e been ke6aay ko nyaama fu, Pool darii hakkunde ma66e, wi'i:

—Si on nja6iino haala am, on ndillaayno Kereta fu, torraaji di e mursey o hew-tataakono en. ²² Joonin, mido haalana on: cellinee berde mon, sabo fay gooto moodon mursataa yonki muudum, laana ka tan mursetee. ²³ Jemma hankin, Laamdo jeydo kam mo ndewammi oon nuli maleyka to am. ²⁴ Maleyka oon wi'i kam: «Pool, taa hulu, tilay a daroto yeeso kaananke Roma mawdo oon. Laamdo reenete, aan e yaadi-raa6e maa been fuu.» ²⁵ Ndelle, cellinee berde mon, sabo mido hoolii ko Laamdo haalani kam duum, hono noon jaati wor-rata. ²⁶ Ammaa tilay en njanowan e ruunde wonnde ley maayo ngo.

²⁷ E ley jemma sappo e naya6o oon, miden ndoya ley maayo Adiriyati ngoon faa hannden. Wakkati hakkunde jemma, donnoo6e laana kaan been cikki 6adake leydi. ²⁸ Be paddii boggol ponndirgol, 6e tawi luggeefi kiin wo haddi darande noogay. Be njehi yeeso seeda, 6e paddi katin, 6e tawi luggeefi kiin wo haddi darande sappo e joy.†

²⁹ Be kuli taa 6e njanoy e kaaye. Ndelle 6e njippini jamde nay darnooje laana deen caggal laana kaan, i6e keppi weetaay. ³⁰ Ndeen golloo6e laana kaan been njippini laana pamara kaan e ndiyam, ina njidi faa ndilla kam'en tan. Be mbi'i wo66e 6e njippinowan jamde to yeeso laana kaan toon faa ndarna ka.

³¹ Pool wi'i mawdo oon e sordaasiibe been:

† 27:28 Darande noogay wo meetereji 37. Darande sappo e joy wo meetereji 27.

—Si yim6e been keddaaki e ley laana ka fu, onon, on ndadataa.

³² Ndeen sordaasiibe been tayi boggi nanngunoodi laana pamara kaan diin, njoppi ngel dilli kangel tan.

³³ Nde 6adinoo weetude ndeen, Pool nyaagii 6e fuu 6e nyaama, wi'i:

—Hannden woni balde sappo e nay odon ndoomi on nyaamaay. Odon keddi on meedaay fay huunde. ³⁴ Ndelle mido nyaagoo on sanne, nyaamon. Odon kaajaa dum faa ndadon. Si goonga, fay gooto moodon lee6ol hoore muudum solataa de saama.

³⁵ Nde o haalnoo dum ndeen, o hooyi buuru, o yetti Laamdo yeeso ma66e 6e fuu, o heltii, o fuddi nyaamude. ³⁶ Ndeen 6e fuu berde ma66e cuusinaa, kambe du 6e kooyi, 6e nyaami. ³⁷ Minen won6e ley laana kaan been, min yim6e keme dido e capande njeddo e njeegom. ³⁸ Nde 6e nyaamnoo faa 6e kaari ndeen, 6e kooyi bootooji alkama gondi e laana kaan diin, 6e padfi di ley maayo manngo faa dum huyfintina ka.

³⁹ Nde weetunoo ndeen, 6e kaynii leydi, de 6e annditaay ndi. Be nji'i nokkuure njaareendi yaajunde seeda. I6e njidi jaarude toon laana kaan si 6e mbaawii. ⁴⁰ Be tayi jamde deen, 6e njoppi de ley maayo. Be kabbiti boggi kabbaadi e ooncirde deen du. To hoore laana toon du, 6e yeentini wudere dow, 6e peerti nde faa henndu nduun duniyira ka yeeso. Be ponndii daande maayo ngoon. ⁴¹ Ndeen laana kaan fiyii e tilde, nufi. Becce makka cokkii e ley njaareendi ndiin faa ka hunngii dimmbaade. Bempeyye du keli caggal makka faa diggi.

⁴² Sordaasiibe been anniyii warude kasunkoo6e been taa fay gooto e mu66en yinoo de dogga. ⁴³ Ammaa mawdo sordaasiibe oon ina yidi dannude Pool. Ndelle o hadi 6e wadude anniya ma66e oon. O yamiri waaw6e yinaade been artoo njinoo mburtowoo, ⁴⁴ de heddiibe been du tiigoo kelte laana kaan naa goddum yuurdum e makka. Hono nii min fuu min njottorii leydi e jam.

28

¹ Nde min kisunoo ndeen, min nani ruunde ndeen Malta wi'etee. ² Jeyaa6e doon been nja66orii min caahu mawdo. Wakkati oon kammu ina to6a, jaangol du na woodi. Ndelle 6e ku66ani min yiite faa min yuuloo. ³ Pool hawrunduri ledde, watti e yiite ngeen. Nguleefi wurtini mboddi e majje, ndi soppi junngo makko. ⁴ Nde jeyaa6e doon been njiinoo mboddi ndiin ina bilii e junngo Pool ndeen, mbi'unduri hakkunde mu66en:

—Tannyoral, gorke o wo gaddo warhoore. Fay si o dadi to maayo manngo toon du, sariya accataa mo o wuura.

⁵ Ndeen o fiddi mboddi ndiin ley yiite, dum torraay mo fay huunde. ⁶ Be miilii o buutan naa o saaman wakkati oon, o maaya. Ammaa nde 6e kedinoo faa 6ooyi, 6e nji'i dum torraay mo fay seeda fu, hakkilooji ma66e mbaylitii e makko. Be mbi'i o wo gooto e alla'en.

⁷ Pubiliyus, hooreejo ruunde ndeen oon, gese muudum ina ngoni sera nokkuure ndeen. O ja66ii min faa woodi, o weerni min faa haddi balde tati, o saahanii min. ⁸ Tawi baaba Pubiliyus ina fukkii sellaa, wo jontaado, reedu muudum du na dogga yiyam. Pool yehi to makko, du'ii, yowi juude muudum e dow makko, danni mo. ⁹ Nde dum wadunoo ndeen, nyaw6e won6e e ruunde ndeen been ina ngara, na ndanee. ¹⁰ Be teddini min teddeengal manngal. Nde min cegilinoo faa min ndilla e laana ndeen, 6e njoobini min ko min kaajaa e jahaangal amin.

No Pool yaari yuuwde Malta yaade Roma

¹¹ Miden ngonnoo toon faa haddi lebbi tati. Ndeen min naati e laana yuuruka Alesandiri, ndabbunooka e ruunde ndeen. Min ndilli. Laana kaan ina nenyaa nenyi tooruuji funeree6e.* ¹² Min njottii wuro wi'eteengo Sirakus, min ngadi doon balde tati. ¹³ Min yuwi doon, min takkii e daande maayo manngo faa Regiyus. Jaango majjum, henndu hordoore wifi. E ley balde didi min njottii Potiyoli. ¹⁴ Min tawi toon sakiraa6e, nyaagii min min ngonda e

* **28:11** E jamaanu oon, dorbotoo6e laanaaji na mbi'a kanji ndeenata dum'en.

mu66en jeddiire. Ndeen sakitii, min njot-towii Roma. ¹⁵ Nde sakiraa6e won6e Roma been nannoo garol amin fu, ngari faa Luumo Abiya e nokku bi'eteedo jipporde Tati faa njakkitoo min. Nde Pool yiinoo 6e ndeen, yetti Laamdo, beydorii cuusal. ¹⁶ Nde min njottinoo Roma ndeen, Pool hokkaa laawol jippoo e feere muudum. Sordasiijo ina hayba dum.

No Pool waajorii ley Roma

¹⁷ Balde tati caggal duum, Pool noddi maw6e Alhuudiyankoo6e. Nde 6e kawritinoo ndeen, o wi'i 6e:

—Sakiraa6e! Mi wadaay fay huunde ko luttundurta kam e yim6e meeden naa aadiiji maamiraa6e meeden. Ammaa mi nanngaama Urusaliima, mi wattaama e juude Romankoo6e. ¹⁸ Been du yamtindake kam, de i6e muuyunoo yoppude kam, sabo 6e tawraay kam fay sabaabu gooto kaando warude kam. ¹⁹ Ammaa saabe Alhuudiyankoo6e been calake mi yoppee, dum waddani kam nyaagaade sariya am faltiniree to kaananke Roma mawdo oon. Mi walaa fuu ko mi felda lenyol am. ²⁰ Dum wadi de noddumi on faa mi yi'a on, mi haalana on. Mido ha66orii callali di saabe mo Israa'iilankoo6e kedii garol muudum oon.

²¹ Be mbi'i mo:

—Min ke6aay 6ataaki yuuruki Yahuudiya kaaloohi haala maa. Katin du fay gooto e sakiraa6e been waraay humpiti min naa haalani min ko boni ko ngadudaa. ²² Ammaa miden njidi kaalanaa min ko njiidaa e hakkillo maa, sabo miden anndi yim6e nokkuuje fuu na njedda laawol ngol njokkudaa ngool.

²³ Be kokkunduri nyalaande nde 6e ngar-toyta. Nyalaande ndeen yottii, heew6e ngari kawriti to jipporde makko toon. Gilla fajiri faa caggal kiraade imo fiirtana 6e haala laamu Laamdo, imo waajoo 6e. Imo holla 6e kabaaru Iisaa gondo ley Tawreeta Muusaa e ley dewte annabaabe. ²⁴ Wo66e ma66e nja6i ko o haali duum, wo66e nja6aay. ²⁵ Nde 6e cankitotonoo ndeen tawi 6e ndewraay hakkunde ma66e. Ndeen Pool beydi konngol gootol, wi'i:

—Ruuhu Ceniido haalii goonga nde haalnoo e hunduko annabi Esaaya, wi'i maamiraa6e moodon:

²⁶ «Yahu to lenyol ngol, mbi'aa dum:

On nanan faa wooda, de on paamataa.

On ndaaran faa laa6a, de on nji'ataa.

²⁷ Sabo lenyol ngol 6ernde muudum yoorii.

Be cukkii noppi ma66e, 6e mu66ii gite ma66e.

Si wanaa noon fu gite ma66e nji'an, noppi ma66e nanan,

hakkillooji ma66e paaman.

Ndeen 6e ngartan 6e ndewa kam

de mi danna 6e.»†

²⁸ Pool beydi katin, wi'i:

—Anndee, kisindam Laamdo nuldaama yim6e 6e nganaa Alhuudiyankoo6e. Kam6e 6e kettindoto! [²⁹ Nde Pool haalnoo haalaaji diin ndeen, Alhuudiyankoo6e been ndilli ina njeddundura sanne hakkunde mu66en.]‡

³⁰ Pool joodii suudu to luwi toon duubi didi ki66udi. Imo ja66oo waroo6e ndaarude mo been fuu. ³¹ Imo waajoo laamu Laamdo. Imo jannginira tannyoral kabaaru Iisaa Almasiihu Joomiraado, walaa fuu ko hadi mo.

† 28:27 Esaaya 6.9-10. ‡ 28:29 E dereeji 6ooydi, goddi ngalaa aaya 29.

Bataaki Pool yaade to Romankoo6e

¹ Bataaki ki to am yuuri, miin Pool. Mi maccudo Iisaa Almasiihu, mi noddaado faa mi laatoo nulaado muudum. Wo mi cubaado faa mi yottina Kabaaru Laamdo Lobbo. ² Kabaaru Lobbo oon wo mo Laamdo aadiinoo gilla e annabaa6e muudum ley Binndi ceniidi diin. ³ Kabaaru oon wo haala Biyiiko haalata. Fodde neddaaku muudum wo yuurudo e Daawda. ⁴ Fodde Ruuhu ceniido du, holliraama wo Bii Laamdo jom baawde ko ummitii e maayde duum. Oon woni Joomiraado meeden Iisaa Almasiihu. ⁵ Saabe makko min ke6iri moyyere laataade nulaabe faa yim6e yuuru6e e lenyi fuu ngoondina mo, downtanoo mo, de innde makko teddinee. ⁶ Onon du, odon njeyaa e ma66e, onon 6e Laamdo noddi faa kawton e Iisaa Almasiihu 6een. ⁷ Mido jowta on fuu, onon won6e ley Roma 6e Laamdo horsini de noddi faa laatoo seniibe. Wo Laamdo Baaba meeden e Joomiraado men Iisaa Almasiihu kokku on moyyere e jam.

No Pool yidiri yi'ude goondin6e won6e Roma 6een

⁸ Ko artii fuu, mido yetta Laamdo e dow innde Iisaa Almasiihu saabe moodon on fuu, sabo haala goondinal moodon ina haalee ley adunaaru fuu. ⁹ Laamdo mo ndewammi e bernde am fuu e ko ngollanammi Kabaaru Lobbo haala Biyum duum, wo seedee mido miccoo on wakkati fuu ¹⁰ e ley du'aawuujii am fuu. Mido njaaroo Laamdo newnana kam laawol e ley muuyde muudum no mi warda to moodon. ¹¹ Sabo mido yidi yi'ude on sanne, faa mi yottinana on dokkal yuurungal e Ruuhu faa semmbindina on. ¹² Woodi, ko njidumi wi'ude wo faa cemmbunduren ley goondinal ngal kawtuden ngaal, goondinal am semmbina on, ngal moodon du semmbina kam. ¹³ Sakiraa6e, mido yidi paamon: kile keewde ngadumi anniya mi waran to moodon de mido faddaa faa hannden. Mido yidi warude faa danya 6e kebumi hakkunde moodon saabe Almasiihu hono

no ke6irmi yim6e hakkunde lenyi goddi ni. ¹⁴ Tilay mi yaha to yim6e fuu, yim6e ngallu e won6e ladde, to joomiraa6e anndal e majju6e. ¹⁵ Dum wadi de mido yidi waajaade on Kabaaru Lobbo oon, onon yim6e Roma du.

Haala baawde Kabaaru Lobbo

¹⁶ Mi semtirtaa Kabaaru Lobbo oon, sabo wo o baawde Laamdo faa hisina goondindo mo fuu: Alhuudiyankoo6e tafon, de caggal duum, lenyi goddi fuu. ¹⁷ Sabo Kabaaru Lobbo oon ina 6angina no Laamdo fonnditorii, ina 6angina wo e goondinal tan neddo ndaardetee ponnditiido yeeso Laamdo, illa fuddoode faa e timmoode. Wo noon Binndi diin mbiiri: «Ponnditiido wuurdan goondinal.»*

Haala tikkere Laamdo dow luttal yim6e

¹⁸ Tikkere Laamdo ina 6anga illa dow kammu ina jippoo dow luttugol yim6e e oonyaare mu66en fuu. I6e kada goonga 6angude saabe oonyaare ma66e ndeen. ¹⁹ Si goonga ko neddo waawi anndude e Laamdo duum ina laa6ani 6e, sabo Laamdo hollii 6e dum. ²⁰ Sabo gilla Laamdo tagi adunaaru ndu faa hannden, golle muudum ina 6angina sifa muudum mo yi'ataake oon faa laa6a, dum woni baawde makko faa abada deen e no o worri fuu. Saabe duum, yim6e 6een ngalaa ko 6e njaaboo fey. ²¹ Fay si taweede i6e anndi Laamdo, 6e teddiniraay dum no foti teddinireede noon, 6e njettaay mo du. Miilooji ma66e diin laatake 6oli, berde ma66e puuyde deen du ni66ii. ²² I6e njaara wo 6e jom'en hakkillo, jako wo 6e majju6e. ²³ Be loomtinirii teddeengal Laamdo duumiido oon tooruujii nanndudi e yim6e maayoobe e pooli e kulle de koyde nay e daasotoode.

²⁴ Saabe duum, Laamdo yoppidi 6e e muuyde yonkiiji ma66e tuunde faa 6e kuyfini 6alli ma66e hakkunde ma66e. ²⁵ Be loomtinirii Laamdo goongaajo oon e fewre, 6e teddinii ko tagaa, 6e ndewi dum, 6e njoppi Tagudo oon. Oon woni jetteteedo faa abada! Aamiina. ²⁶ Saabe duum, Laamdo yoppidi 6e e muuyde terde ma66e cementiniide. Rew6e ma66e 6een mbattiti ko haani wadeede e 6alli mu66en

* 1:17 Habakuk 2.4.

e ko haanaa. ²⁷ Hono noon wor6e been du njoppi wondude e rew6e faa naati na muuyundura. Wor6e ina ngadundura ko semtinii, de 6e njomnitoree ley balli ma66e fodde majjere ma66e.

²⁸ Saabe ko 6e miilinoo anndude Laamdo walaa ko nafata duum, Laamdo yoppidi 6e e majjere ma66e, faa 6e ngadi ko neddo haanaa wadude. ²⁹ I6e keewi oonyaare e bonanda e eelgal e nganyaandi fuu. I6e keewi kiram e war-hoore e poodfundural e jamba e anniya bondo. Wo 6e nyo'oo6e yim6e, ³⁰ wo 6e mbonkotoo6e, wanyu6e Laamdo. Wo 6e huyfinoo6e yim6e, wo 6e mawninkini6e, mantotoo6e. I6e piloo laabi kesi faa 6e ngada ko boni. I6e calanoo saaraabe ma66e. ³¹ Be ngalaa hakkillo, 6e koolnaaki, 6e yoor6e berde, 6e ngalaa yurmeende. ³² I6e anndi ko Laamdo yamiri: gadoowo golleeji di fuu ina haani maayde. Ammaa wanaa golleeji diin tan 6e ngadata, i6e njardoo wo66e du ngada di.

2

Haala jukkungo Laamdo

¹ Ndelle, aan peloowo wo66e oon, mo laatidaa fuu a walaa ko njaabodaa. Sabo si a felii goddo, ada li6a hoore maa, sabo aan du ada wada dum. ² Eden anndi Laamdo ina saroo wadoo6e hono golleeji diin fodde goonga. ³ Aan peloowo wadoo6e iri golleeji diin tawee hono noon ngadirtaa, yalla ada sikki a dadan jukkungo sariya Laamdo ngoon naa? ⁴ Naa a jawdo moyyuki Laamdo mawki kiin, kam e munyal muudum e heese muudum naa? Yalla a faamaay moyyuki muudum ina yaare faa tuubaa? ⁵ Ammaa ko a joordo bernde, a caliido tuubude duum, ada waddana hoore maa tikkere Laamdo nyannde Laamdo 6anginta tikkere muudum e sariya mum ponnditiido oon. ⁶ Sabo Laamdo barjoto mono fuu golle muudum. ⁷ Wadoo6e ko woodi e ley munyal, filotoo6e darja e teddeengal e ko duumotoo 6een, ke6an nguurndam nduumiidam. ⁸ Ammaa filotoo6e ko nafata ko'e mu66en, saliibe goonga de ina ka66ii e bonanda 6een, jukkungo naawngo ke6ata. ⁹ Torra e billaare ngoodanii gadoowo ko boni fuu:

Alhuudiyankoo6e tafon, de lenyi goddi njokka. ¹⁰ Ammaa darja e teddeengal e jam ngoodanii gadoowo ko woodi fuu, Alhuudiyankoo6e tafon, de lenyi goddi njokka. ¹¹ Sabo Laamdo burdintaa yim6e.

¹² Kala gadoowo hakke mo anndaa Tawreeta Muusaa halkan tawa saroraaka Tawreeta oon. Katin du gadoowo hakke tawi na anndi Tawreeta, sarorte Tawreeta oon. ¹³ Yim6e ndaardataake fonnditiibe yeeso Laamdo e hettindanaade Tawreeta tan. Wo wadoo6e ko Tawreeta wi'i been ndaardetee wo fonnditiibe. ¹⁴ Be nganaa Alhuudiyankoo6e been, e rafi mu66en anndude Tawreeta fuu, si 6e ngadirii no Tawreeta oon wi'iri ni e ley muuyde ko'e ma66e, 6e kollii i6e njogii Tawreeta e ley hakkillooji ma66e fay si 6e ngalaa Tawreeta Muusaa oon. ¹⁵ Be kollii ko Tawreeta Muusaa oon yamiri duum ina winndaa e berde ma66e. Berde ma66e ina ceedanoo 6e, wakkati wakkati miilooji ma66e na pela 6e, wakkati gom du na laamna 6e. ¹⁶ Dum 6angowan nyannde Laamdo yamirta Iisaa Almasiihu saroo ko suudii ley berde duum, no fotirta e Kabaaru Lobbo mo mbaajotoomi oon.

No Alhuudiyankoo6e ngorri e Tawreeta Muusaa

¹⁷ Aan, bi'udo wo a Alhuudiyanke, ada tugii Tawreeta Muusaa, ada mantoroow kawtal maa e Laamdo, ¹⁸ ada anndi muuyde Laamdo, ada waawi subaade ko woodi sabo a jannginaama Tawreeta oon. ¹⁹ A tannyorii wo a dowoowo wum6e, wo a annoora won6e e nimre 6een. ²⁰ Ada waajoo 6e njanggaay 6een, ada janngina sukaabe saabe ko njogidaa anndal e goonga faa hi66i e ley Tawreeta Muusaa oon duum. ²¹ Woodi ndelle, ada tindina wo66e, yalla a tindintaa hoore maa naa? Ada waajoo taa mbujjee, a wujjataa naa? ²² Ada wi'a taa njeenee, a jeenataa naa? Ada harmina tooruuji, a wujjataa ley cuudi majji toon naa? ²³ Aan mantortoodo Tawreeta, a huyfintaa innde Laamdo e luttugol maa Tawreeta oon naa? ²⁴ Dum wadi de Binndi diin mbi'i: «Onon ngadi de yim6e 6e nganaa Alhuudiyankoo6e been ina mbonkoo innde Laamdo.»*

* 2:24 Esaaya 52.5.

²⁵ Woodi, si ada hayba jamirooje Tawreeta, taadagol Alhuudiyankoo6e ina waawi nafude ma. Ammaa si ada lotta jamirooje deen, a laatake hono mo taadaaki ni. ²⁶ Si mo taadaaki haybii jamirooje Tawreeta, wanaa Laamdo ndaardan joomum hono o taadiido nii naa? ²⁷ Mo taadaaki de na hayba Tawreeta Muusaa oon, kam saroyte aan luttudo Tawreeta oon, fay si a taadiido anndudo Binndi diin. ²⁸ Sabo wanaa ko yi'etee duum wadata neddo Alhuudiyanke jaati, wanaa ko golletee e banndu duum woni taadagol. ²⁹ Wo ko yi'ataake duum wadata neddo Alhuudiyanke jaati, taadagol du ley bernde muudum tawetee. Wo Ruuhu gollata dum, wanaa binndi. Manooore neddo oon, wanaa to yimbe yuurata, wo to Laamdo nde yuurata.

3

¹ Ndelle, dume Alhuudiya'en burdi lenyi goddi? Dume woni nafaa taadagol? ² Ina heewi e alhaaliiji fuu. Ko artii fuu, Laamdo halfinii 6e konngol muudum. ³ Goonga, wobbe mabbe koolnaaki. Yalla dum ina waawi bonnude ko Laamdo wo koolniido duum naa? ⁴ Dum waawaa koy! Fay si yimbe fuu wo fewoo6e, tilay Laamdo kaa annditee wo goongante. Wo hono noon winndiraa:

«Fonnditaare maada ina annditee e ko kaalataa duum,

si a sardaama du fu, a li6an.»*

⁵ Do mi haaldan hono no wobbe kaaldata ni: si oonyaare meeden ina beyda hollude fonnditaare Laamdo ndeen, noy mbi'eten? Yalla en mbi'an Laamdo wo oonyiido si jip-pinii tikkere muudum dow meeden naa?

⁶ Fay seeda! Sabo si Laamdo wo oonyiido, noy o sarortoo adunaaru ndu? ⁷ Goddo na waawi wi'ude faa hannden: si fewre am beydii hollude goongalaaku Laamdo faa dum mawninii teddeengal muudum, ko wadi mido saree hono wo mi luttoowo?

⁸ Si neddo na miilira nii fu, wi'an: «Ngaden ko boni faa ko woodi funta.» Won mbonko-toobe ina mbi'a enen du eden mbiira noon. Yimbe been kaa, jukkungo mu6ben ina foti e golle mu6ben.

No yimbe fuu ndonkiri laataade fonndi-tiibe

⁹ Ndelle, enen Alhuudiyankoo6e been, eden buri yimbe heddiibe naa? En buraa koy. Sabo mi hollii Alhuudiyanke e mo wanaa Alhuudiyanke fuu e ley hakkeeki ngoni. ¹⁰ Wo hono no winndiraa:

«Walaa fuu ponnditiido, fay gooto,

¹¹ fay gooto walaa paamal,

fay gooto filataako Laamdo.

¹² Yimbe fuu mbosake laawol, fuu laatake bol6e.

Walaa fuu gadoowo ko woodi, fay gooto.»†

¹³ «Kunndude mabbe ina nga'i hono caabeeje udditiide ni, demle mabbe ina kaala hiila.

Toni mabbe ina caawi tooke bolle.»‡

¹⁴ «Kunndude mabbe ina keewi kuddi e haalaaji mettudi.»§

¹⁵ «Koyde mabbe ina njaawi rufude yiyam.

¹⁶ Bonanda e mettorgal ina njokki 6e to 6e njahata fuu,

¹⁷ 6e anndaa laawol jam.»*

¹⁸ «Kulol Laamdo walaa e berde mabbe fey.»†

¹⁹ Eden anndi huunde fuu ko Tawreeta Muusaa oon wi'i, wo wonbe e ley muudum been haaldi, faa kunndude fuu ndeyyinoo, de yimbe adunaaru fuu paama ina poti e hiiteede kiite Laamdo. ²⁰ Sabo fay gooto ndaardataake ponnditiido yeeso Laamdo saabe haybude muudum Tawreeta Muusaa. Si goonga, golle Tawreeta oon haadii e anndinde yimbe ko woni hakke.

No yimbe laatortoo fonnditiibe yeeso Laamdo

²¹ Ammaa joonin Laamdo 6anginii no fonnditaare muudum hebirtee ko wanaa haybude Tawreeta Muusaa. Tawreeta oon e dewte annabaa6e deen kaaliino kabaaru majjum: ²² o ndaardan goondin6e been fuu wo fonnditiibe saabe goondinal mu6ben Iisaa Almasiihu. Sabo walaa ko senndi yimbe: ²³ yimbe fuu luttii, kewtaay yottaade darja Laamdo. ²⁴ Ammaa Laamdo tiigorake 6e fonnditiibe e dokkal saabe hinney muudum. O wadirii dum e Iisaa

* 3:4 Jabuura 51.6. † 3:12 Jabuura 14.1-3, 53.2-4. ‡ 3:13 Jabuura 5.10, 140.4. § 3:14 Jabuura 10.7. * 3:17 Esaaya 59.7-8. † 3:18 Jabuura 36.2.

Almasiihu dimdindo 6e oon. ²⁵ Wo kam Laamdo wadi kirsamaari ittoori hakkeejii, faa ittiri hakkeji goondinbe diin e yiyyam muudum. Hono noon Laamdo holliri fonnditaare muudum, fay si jukkaakino luttube arande ²⁶ saabe munyal muudum. O wadirii dum faa o 6angina fonnditaare makko ley jamaanu mo ngonden o, faa o holla wo o ponnditiido, woodi du, neddo fuu goondindo Iisaa, o ndaardan dum ponnditiido.

²⁷ Ndelle, dume neddo waawi mantoraade? Walaa! Haybude Tawreeta Muusaa oon wadi dum naa? Wanaa! Goondinal tan wadi dum! ²⁸ Sabo miden anndi neddo ndaardete ponnditiido saabe goondinal muudum, wanaa saabe haybugol muudum Tawreeta. ²⁹ Naa Laamdo wo Laamdo Alhuudiyankoo6e tan naa? Wanaa wo o Laamdo lenyi goddi diin du naa? Goonga, wo o Laamdo lenyi goddi diin du. ³⁰ Sabo Laamdo gooto woodi, ndaardoowo taadiibe been fonnditiibe saabe goondinal mu6ben, 6e taadaaki been du o ndaardan dum'en fonnditiibe saabe goondinal mu6ben. ³¹ Ndelle, min ngadii Tawreeta Muusaa oon wo 6olum saabe goondinal naa? Fay seeda! Min 6oldinaay mo, min tabintinii mo!

4

Haala goondinal Ibrahiima

¹ Dume mbi'eten dow Ibrahiima maami en oon? Dume o ekitii dow kabaaru oon? ² Si tawiino o laatake ponnditiido saabe golleeji makko diin, ndeen imo waawunoo mantaade. De yeeso Laamdo kaa o waawaa mantaade. ³ Sabo Binndi diin mbi'ii: «Ibrahiima goondinii Laamdo, de Laamdo hiisorii mo saabe majjum wo o ponnditiido.»* ⁴ Woodi, si neddo gollii fu, njobdi muudum hiisortaake hono moyyere, wo ko tilsi yobeede. ⁵ Ammaa yeeso Laamdo neddo waawaa yowude jikke muudum dow golle mum. Sanaa o goondina Laamdo baawdo nangingirde bon6e wo fonnditiibe oon, ndeen goondinal makko hiisete wo fonnditaare. ⁶ Noon Daawda du haaliri dow barke

neddo mo Laamdo hiisorii ponnditiido baka golleeji ngalaa. O wi'ii:

⁷ «Barke woodanii yim6e 6e lutti mu6ben njaafaa,

6e hakkeji mu6ben mooytaa.

⁸ Barke woodanii neddo fuu mo Joomiraado hiisaaki hakkeji muudum.»†

⁹ Yalla taadiibe been tan njeji barke oon naa? Yalla 6e taadaaki been ngalaa toon naa? En mbi'ii: wo saabe goondinal Laamdo hiisorii Ibrahiima wo ponnditiido.

¹⁰ Ndelle, noy Ibrahiima worrunoo nde ndaardanoo wo ponnditiido ndeen? O taadiido naa o wanaa? Si goonga, o ndaardaama o ponnditiido gilla o taadaaki.

¹¹ Taadagol makko du wo maande holloore fonnditaare makko saabe goondinal ngal o woodunoo gilla o taadaaki. Hono noon, o laatorii maama goondinbe 6e taadaaki been fuu, faa been du kiisoree wo fonnditiibe. ¹² Kanko woni baaba taadiibe du, de 6e kaadaay e taadagol tan. Wo 6e jokku6e laawol makko du, kanko baaba meeden Ibrahiima goondindo Laamdo gilla taadaaki.

Amaana mo Laamdo wadani Ibrahiima

¹³ Laamdo aadake hokkude Ibrahiima e yuwdi muudum adunaaru ndu. Amaana oon daraaki dow ko Ibrahiima jokki Tawreeta oon, ammaa darake dow fonnditaare nde Ibrahiima he6i saabe goondinal muudum ndeen. ¹⁴ Sabo si amaana oon darake dow jokkugol Tawreeta fu, goondinal laatake 6olal, woodi amaana oon du nafataa. ¹⁵ Sabo jamirooje Tawreeta deen wo jukkungo Laamdo ngaddata. De si jamirooje ngalaa fu, lutti du ngalaa.

¹⁶ Ndelle, amaana Laamdo oon wo dow goondinal yowii, faa laatoo moyyere makko. O tabitan e yuwdi Ibrahiima fuu, wanaa hokkaa6e Tawreeta tan, ammaa goondinir6e no Ibrahiima goondiniri ni been fuu. Kanko woni maama meeden en fuu. ¹⁷ Dum ina hawra e ko windaa dow Ibrahiima: «Mi wadii ma baaba lenyi keewdi.»‡ Wo noon dum laatorii yeeso Laamdo mo Ibrahiima goondini, kokkoowo maay6e nguurndam,

‡ 3:25 Haala kirsamaari kaan, e geresankoo6e ina waawi hollude kirsamaari ittoori hakke, ittoori nganyaandi hakkunde yim6e e Laamdo du. * 4:3 Fuddoode 15.6. † 4:8 Jabuura 32.1-2. ‡ 4:17 Fuddoode 17.5.

jamiroowo ko walaa duum laato. ¹⁸ Fay si Ibrahiima walaa daliili dow ko yowa jikke muudum he6ude yuwdi katin, o heddi imo goondini. Wo nii o laatorii baaba lenyi keewdi no Laamdo wiirunoo mo ni: «Hono nii yuwdi maada fotata.» § ¹⁹ Ibrahiima duubi muudum ina ngada hono hemre, ammaa goondinal mum lokkidaay nde yi'unoo banndu mum naywii, deekum Saaratu oon du naywii, faltake rimude. ²⁰ O sikkitiraay amaana Laamdo oon. Ko laatii dey, goondinal makko 6eydii semmbe, o teddini Laamdo. ²¹ O tannyorii Laamdo ina waawi tabintinde amaana muudum. ²² Saabe duum, «Laamdo hiisorii mo wo o ponnditiido.» ²³ Ko Binndi diin mbi'i «Laamdo hiisorake mo wo o ponnditiido» duum, wanaa saabe makko tan winndiraa. ²⁴ Idum winndiraa saabe meeden enen du. Laamdo hiisorto en fonnditiibe, enen goondinbe Laamdo iirtinii Joomiraado meeden Iisaa e maayde oon. ²⁵ O hokkitiraama, o maayi saabe lutti men, de o iirtinaa faa ndaardeden fonnditiibe.

5

Haala jam hakkunde meeden e Laamdo

¹ Ko ke6uden ndaardeede fonnditiibe saabe goondinal duum, wadii jam hakkunde meeden e Laamdo saabe Joomiraado men Iisaa Almasiihu. ² Kam udditani en dammbugal hinney Laamdo mo ngonden joonin saabe goondinal meeden. Ley majjum eden ceyoroo jikke wondude e darja Laamdo. ³ Wanaa dum tan, eden ceyoroo torraaji meeden du sabo eden anndi torraaji ndimata munyal, ⁴ munyal du rima ne'aaku, ne'aaku du rima jikke. ⁵ Jikke oon du waasataake, sabo Ruuhu Ceniido mo kokkaden oon hebbinii en njinngu Laamdo.

⁶ Sabo ley wakkati mo Laamdo subii oon, nde tawanoo en ngalaano semmbe ndeen, Almasiihu maayani en, enen luttube Laamdo. ⁷ Ina tiidi ko goddo jaba maayande neddo fay si wo ponnditiido. Ina hasii goddo suusa maayande lobbo. ⁸ Ammaa Laamdo hollii no yidiri en ko Almasiihu maayanii en gilla en luttube. ⁹ Joonin ko

ndaardaden en fonnditiibe saabe yiiyam makko duum, tannyoral en ndadan tikkere Laamdo du saabe makko. ¹⁰ Sabo nde laatinoden waybe Laamdo ndeen, Laamdo rewrintinii en e muudum saabe maayde Biyum. Ko ndewrintinaden e makko joonin duum, sikke fuu walaa en kisinte saabe nguurndam Biyiiko oon du. ¹¹ De wanaa duum tan, ammaa eden ceyoroo Laamdo saabe Joomiraado men Iisaa Almasiihu, dewrintindo en e Laamdo oon.

No Aadama nannditirta e Almasiihu

¹² Joonin le, wo saabe neddo gooto de hakke naati e adunaaru, woodi hakkeji diin du ngaddi maayde. Noon maayde ndeen yottorii yimbe fuu, sabo 6e fuu 6e luttii. ¹³ Si goonga, gilla Tawreeta Muusaa oon jippinaaka, hakkeji ina ngoodi e adunaaru ndu. De si jamirooje Tawreeta ngalaa, hakkeji kiisataake. ¹⁴ Gilla e Aadama faa e Muusaa, walaa fuu mo maayde jaalaaki, fay yimbe 6e ngadaay hakke iri mo Aadama wadi nde luttunoo yamiroore Laamdo. Aadama oon wo alhaali garoowo oon.

¹⁵ Ammaa en kaanaa fonndude luttal Aadama e dokkal Laamdo. Goonga, yimbe heewbe maayii saabe luttal neddo gooto. Ammaa hinney Laamdo, kam e dokkal ngal hokki yimbe heewbe saabe neddo gooto ina 6uri dum fuu mannngu. Neddo oon woni Iisaa Almasiihu. ¹⁶ Katin du en kaanaa fonndude ko dokkal Laamdo rimata duum e ko luttal neddo gooto rimata duum. Sabo sariya wadaama dow luttal gootal ngaal, de dum waddi jukkungo. Ammaa moyyere Laamdo mawnde wari caggal lutti keewdi, de dum waddi fonnditaare. ¹⁷ Wo saabe luttal neddo gooto maayde laamorii yimbe. Ammaa dum waawaa fonndeede e laamagol he6oobe moyyere Laamdo heewnde e dokkal fonnditaare been. Been laamortoo e nguurndam saabe neddo gooto. Oon woni Iisaa Almasiihu.

¹⁸ Ndelle, no luttal neddo gooto waddirani yimbe fuu jukkungo ni, hono noon du gollal ponnditiingal ngal neddo gooto golli ina laatanoo yimbe fuu fonnditaare e nguurndam. ¹⁹ No salaare neddo gooto

wadiri yimbe heewbe luttube ni, hono noon dowtaare neddo gooto du wadiroyta heewbe ndaardee fonnditiibe.

²⁰ Tawreeta naatii faa lutti beyda annditeede. Ammaa fay ko lutti keewi duum fu, hinney Laamdo buri heewude. ²¹ Hono no luttal laamorii de waddi maayde ni, hono noon hinney Laamdo oon du laamortoo saabe fonnditaare, faa yaara en to nguurndam nduumiidam saabe Iisaa Almasiihu Joomiraado meeden.

6

Haala maaydude e Almasiihu e wuurdude e muudum

¹ Ndelle, dume mbi'eten? En keddoto e hakkeji yalla hinney Laamdo ina beydoo naa? ² Kayto! Dum waawaa laataade! En ceedii e hakkeji faa laatoden maaybe to majji. Ndelle noy mbuurdirten ley majji katin? ³ Odon anndi lootagal meeden batisima ka66ungal en e Iisaa Almasiihu ngaal hawtii en e maayde muudum du. ⁴ Ndelle, e ley lootagal batisima ngaal en maaydii e makko, en uwidaama e makko. Ndeen du, no Almasiihu iirtorii e hakkunde maaybe saabe baawde Baabi-iwo teddude deen, enen du en mbuurda noon nguurndam kesam. ⁵ Sabo si en kawtii e makko ley maayde nanndunde e maayde makko, en kawtan e makko ummitagol nanndungol e ngol makko. ⁶ Ndelle eden paami dum do: tomot-taaku meeden kiinngu nguun tontidaama e makko dow leggal palaangal, faa baawde balli men luttooji diin kalka, faa tawee en nganaa maccube hakke katin. ⁷ Sabo si neddo maayii fu, yaltii e hawju hakke. ⁸ Ko maayduden e Almasiihu duum, eden koolii en mbuurdan e makko du. ⁹ Sabo eden anndi ko Almasiihu iirtii e hakkunde maaybe duum, maayataa katin. Maayde walaa baawde dow makko katin. ¹⁰ Ko o maayi duum, wo saabe hakkeji yimbe nde wootere faa abada. Joonin ko o wuuri duum, wo muuyde Laamdo o wuurani. ¹¹ Hono noon, onon du, laatee maaybe 6e hakkeji laamaaki, de laatanodon Laamdo wuuru6e e kawtal Iisaa Almasiihu.

¹² Ndelle, taa accee hakke laamoo balli moodon maayooji diin faa njokkon

muuyde majji. ¹³ Taa kokkitiree terde balli mon hakke, taa ngadon de kabitirde oonyaare. Kokkee ko'e mon Laamdo, sabo on iirtinaama e maayde, odon mbuuri. Kokkee terde moodon Laamdo faa de laatoo kabitirde fonnditaare. ¹⁴ Hakke laamataako on katin, sabo on ngalaa ley jamirooje Tawreeta. Wo ley hinney Laamdo ngondon.

No yimbe laatortoo golloobe dwtaniibe fonnditaare

¹⁵ Ndelle noy? Yalla en ngadan hakke sabo ley hinney ngonden wanaa ley Tawreeta naa? Kayto! Dum waawaa laataade! ¹⁶ On paamaay naa? Si on kokkii goddo ko'e mon faa ngollanon dum, dwtanodon dum fu, on laatake maccube mo dwtantodon oon. Ndelle, naa on laatake maccube hakke jaarowo on e maayde, naa on dwtanake Laamdo jaarowo on e fonnditaare. ¹⁷ Ammaa jettooje ngoodanii Laamdo! Arande wo on maccube hakke, de joonin on laatake jokkirbe laawol ngol njannginadon ngool e berde laabude. ¹⁸ On ndimdinaama e hakke, on laatake maccube fonnditaare. ¹⁹ Mido haalda do no yimbe paamirta ni saabe lokkaaku moodon. Arande odon ngattunoo terde mon ley hawju tuundi e bonanda faa ko boni beydoo. Joonin kaa, ngadiron de noon ley hawju fonnditaare faa ngollon ko senii.

²⁰ Nde ngonnodon ley maccungaaku hakke ndeen, on laataakino golloobe dwtaniibe fonnditaare. ²¹ Nafaa oye kebudon e majjum wakkati oon? Fay huunde, si wanaa ko cemtirton hannden duum, sabo cakitte majjum wo maayde. ²² Ammaa joonin, on ndimdinaama e maccungaaku hakke, on laatake maccube Laamdo. Nafaa mo kebudon wo joonnde seniinde, de cakitte majjum du wo nguurndam nduumiidam. ²³ Sabo njobdi hakke wo maayde, ammaa dokkal Laamdo wo nguurndam nduumiidam e ley kawtal Iisaa Almasiihu Joomiraado meeden.

7

No yimbe ka66itiraa e jamirooje Tawreeta

¹ Sakiraa6e, mido haalana on onon anndube Tawreeta Muusaa. Odon anndi jamirooje Tawreeta na ndawrana neddo haddi nguurndam muudum tan. ² Hono nii debbo banjaado du, jamirooje kabiri dum e gorum oon si gorum oon ina wuuri. Ammaa si gorum oon maayii fu, o habbitaama e jamirooje kabunooode mo deen. ³ Si goddo banjii mo e ley nguurndam goriiko oon, wi'ete wo o jeenoowo. Ammaa si goriiko oon maayii, jamirooje deen njoppa mo, o wi'ataake jeenoowo si o banjundurii e gorko goddo. ⁴ Sakiraa6e am, onon du, fodde Tawreeta Muusaa, on laatake maay6e. On yuwii e ley muudum saabe banndu Almasiihu tontanaandu on nduun faa njeyadon e muudum. Kam woni mo Laamdo iirtini e hakkunde maay6e oon faa ngollen ko welata Laamdo. ⁵ Wakkati nde ngonnoden ley hawju muuyde terde ndeen, muuyde meeden bonde de Tawreeta ummini deen ina ngolla e balli men faa njaara en to maayde. ⁶ Ammaa joonin, en ndimdinaama e Tawreeta. Fodde Tawreeta kabunooode en oon, en laatake maay6e, faa mbaawen gollande Laamdo dow laawol kesol ngol Ruuhu muudum hawjii, wanaa dow laawol kiinngol ngol binndi njamirnoo.

No Tawreeta Muusaa anndiniri ko woni luttal

⁷ Ndelle, dume mbi'eten? Tawreeta Muusaa oon wo hakke naa? Wanaa koy! Ammaa, si Tawreeta walaa fu, mi anndaano ko woni hakke. Sabo mi anndaano ko woni muuyude ko jeyaa si Tawreeta wi'aayno: «Taa muuyu ko a jeyaa!» ⁸ Ammaa hakke adii ko jamirooje kadi duum, de wadi e am siyiiji muuyde terde fuu. Sabo si Tawreeta walaano fu, hakke wo huunde waatunde. ⁹ Miin e hoore am, nde mi anndaano Tawreeta arande ndeen, mido wuurnoo, ammaa ko kadaadi diin ngari duum, hakkeji laatii buurdi, ¹⁰ de miin du, maayumi. Jamirooje kaanunooode wadande kam nguurndam deen, laatii jaarooje kam to maayde. ¹¹ Sabo hakke adii kadaadi diin, de hiili kam, wardi kam di. ¹² Ndelle, Tawreeta Muusaa wo ceniido, jamirooje deen du wo ceniide, wo ponnditiide, wo moyyude.

¹³ Ndelle, yalla ko woodi waddanii kam maayde naa? Dum waawaa laataade! Wo hakke wadi dum. Hono nii hakke anndi-tirtee wo hakke jaati, sabo o nawtorake ko woodi faa rimana kam maayde. Ndelle, jamirooje deen kolli hakke oon wo huunde bonnde faa faltii haddi.

Haala durwugol neddo e hakke

¹⁴ Eden anndi Tawreeta Muusaa oon to Ruuhu Ceniido yuuri. De miin kaa, mi adunanke tan mo hakke dawrani. ¹⁵ Sabo mi faamaay ko ngadammi duum: ko njidumi wadude duum, mi wadataa dum, de ko mbanyumi duum, wo duum ngadammi. ¹⁶ Si mido wada ko mi yidaa wadude duum, ina holla mi jabii jamirooje Tawreeta deen ina mboodi. ¹⁷ Ndelle, wanaa miin wadirta noon, wo hakke gondo ley am. ¹⁸ Mido anndi e ley am, dum woni e ley banndu am, ko woodi walaa e muudum. Yidude wadude ko woodi ina woni e am, de mi waawaa wadude dum. ¹⁹ Mi wadataa ko woodi ko njidumi duum, wo ko boni ko mi yidaa duum ngadammi. ²⁰ Ammaa si mi wadii ko mi yidaa, wanaa miin gollirta noon, wo hakke gondo ley am oon. ²¹ Ko taykiimi dey: wakkati fuu mido yidi wadude ko woodi, de ko boni ina woni e am, ina hada kam. ²² E ley bernde am mido seyoro Jamirooje Laamdo deen. ²³ Ammaa mido maata al'aada bondo e ley banndu am, ina haba e laawol ngol hakkillo am wi'i na woodi ngool. Al'aada bondo oon ina wada kam maccudo hakke gondo ley banndu am oon. ²⁴ Kay, mido yurminii! Moy waawi dannude kam e banndu yaarooje kam to maayde ndu? ²⁵ Jettooje ngoodanii Laamdo saabe Joomiraado meeden Iisaa Almasiihu!

Ndelle miin, e ley hakkillo am wo mi maccudo jamirooje Laamdo, ammaa e banndu am wo mi maccudo laawol hakke.

8

Haala nguurndam kawtudam e Ruuhu Laamdo

¹ Joonin kaa, jukkungo fuu walaa e hawtu6e e Iisaa Almasiihu 6een, ² sabo baawde Ruuhu kokkooje en nguurndam saabe Iisaa Almasiihu deen ndimdinii en e baawde hakke e maayde fuu. ³ Ko

Tawreeta Muusaa waawaayno wadude saabe lokkaaku balli men, wo duum Laamdo wadi. O nuli Biyiiko e ley tagaadi nanndundi e biŋŋe-Aadama jom'en hakkeji been faa itta hakke. E ley tagaadi ndiin o jukkii hakke golloowo e ley balli men. ⁴ Dum fuu wo faa laabal ngal Tawreeta yamiri ngaal hiŋŋa e dow meeden, enen jokkuŋe Ruuhu ŋe nganaa jokkuŋe muuyde terde been. ⁵ Jokkuŋe muuyde terde been, muuyde terde na ndawrana hakkillooji muŋŋen. De jokkuŋe Ruuhu been, wo Ruuhu dawranta hakkillooji muŋŋen. ⁶ Hakkillo jokkoowo muuyde terde muudum, na waddana joomum maayde. Hakkillo jokkoowo ko Ruuhu jeyi du, na waddana joomum nguurdam e jam. ⁷ Sabo hakkillo jokkoowo muuyde terde muudum tan ina wanyi Laamdo. Joomum dowtantaako Jamirooje Laamdo deen. Si goonga du, waawaa. ⁸ Jokkuŋe muuyde terde been mbaawaa welude Laamdo.

⁹ De onon le, on njokkataa muuyde terde, ammaa oŋon njokka Ruuhu, si goonga fu Ruuhu Laamdo ina woni ley berde moodon. Neddo fuu mo walaa Ruuhu Almasiihu oon, waldaa e Almasiihu. ¹⁰ Kaa si Almasiihu ina woni e moodon, fay si taweede balli mon wo maaydi saabe hakke, yonkiiji mon kaa wo buurdi saabe on ndaardaama on fonnditiiŋe. ¹¹ Si Ruuhu Laamdo ina woni ley berde moodon, Laamdo buurtindo Iisaa Almasiihu e hakkunde maayŋe oon, hokkan balli mon maayooji diin nguurdam, hokkiran dum Ruuhu muudum gondo ley berde mon oon.

¹² Ndelle, sakiraaŋe, won ko tilsani en, de dum wanaa jokkude muuyde terde. ¹³ Sabo si on mbuurdi oŋon njokka muuyde terde, on maayan. Ammaa si on mbardii muuyde deen Ruuhu Laamdo fu, on mbuuran. ¹⁴ Be Ruuhu Laamdo dowata fuu wo biŋŋe Laamdo. ¹⁵ Laamdo hokkaay on Ruuhu gadoowo on maccuŋe faa ngarton e kulol. O hokkii on Ruuhu gadoowo on biŋŋe Laamdo. Kam wadata faa noddiren Laamdo «Abba». ¹⁶ Ruuhu oon e hoore muudum na hawta e berde meeden faa laamna en wo en biŋŋe Laamdo. ¹⁷ Si en biŋŋe, wo en ronooŋe du. En ndonan ko Laamdo aadiino duum, en ndondan e Al-

masiihu du. Sabo sini en njardi torra e makko fu, en kebidan e makko teddeengal du.

Haala teddeengal garoowal

¹⁸ Mi hiisake torraaji wakkati joonin mbaawaa fonndeede e teddeengal ngal Laamdo ŋanginanta en. ¹⁹ Si goonga, tagoore fuu ina heppi nyannde nde Laamdo ŋanginta biŋŋe muudum ndeen. ²⁰ Sabo tagoore ndeen ina faddee hiŋŋinde ko nde jeyi gollude. Wanaa e muuyde mayre dum wadaa, wo Laamdo muuynoo dum. Ammaa jikke ina heddi, ²¹ sabo tagoore ndeen rimdinte e maccungaaku nyolngu, yaaree e ley ndimaaku e teddeengal ngal biŋŋe Laamdo ndesanaa. ²² Sabo eden anndi, faa joonin tagoore ndeen fuu ina uuma ina tampi e naawalla ŋatawere. ²³ Wanaa ko tagaa tan uumata, enen hebirŋe Ruuhu Laamdo oon hono dokkal Laamdo artingal, enen du eden uuma. Eden keppi Laamdo wadaay en biŋŋe muudum, de rimdina balli men. ²⁴ En kisinaama, de wo ley jikke dow ko warata tafon. De jikke kebaado selii laataade jikke, sabo neddo yowataa jikke e dow ko hebi. ²⁵ Ammaa si eden njowi jikke e dow ko en kebaay tafon, en ndoomiran dum munyal.

²⁶ Katin du, Ruuhu waran na walla en e lokkaaku men. Sabo si goonga, en anndaa no kaanden wadirde du'aare ni. Ammaa Ruuhu oon e hoore muudum nyaaganto en Laamdo, nyaagoranoo en uumaali burdi haalaaji luggude. ²⁷ Laamdo kumpitiido ko woni ley berde men oon du ina anndi anniya Ruuhu, sabo wo e muuyde makko Ruuhu oon nyaagirantoo seniibe been.

²⁸ Eden anndi Laamdo ina gollira huunde fuu faa laatanoo yiduŋe dum ko woodi, ŋe o noddi fodde anniya makko. ²⁹ Sabo ŋe Laamdo anndi gilla tagaaka been, o fodanake dum'en nanndude e Biyiiko oon, faa Biddo oon laato afo ardiido dow sakiraaŋe heewŋe. ³⁰ Katin du ŋe o fodanii been, o noddii dum'en, ŋe o noddi been, o tiigorake dum'en fonnditiiŋe, ŋe o tiigorii fonnditiiŋe been du, o hokkii dum'en ngedu muŋŋen e teddeengal makko.

Haala njinngu Almasiihu

³¹ Caggal duum fuu, dume mbi'eten? Si Laamdo ina wondi e meeden, moy waawani en? ³² Kanko, fay Biyiiko oon e hoore muudum o hadaay en, o hokkitirii dum saabe meeden en fuu. Si noon woni moyyere makko, wanaa o hokkidan en e muudum huunde fuu naa? ³³ Moy yaarata 6e Laamdo subii been sariya? Fay gooto, sabo Laamdo tiigorake 6e fonnditiibe! ³⁴ Moy waawi felude 6e yeeso sariya? Fay gooto, sabo Iisaa Almasiihu maayii, ko 6uri dum du, o iirtake. Imo joodii gere nyaamo Laamdo, imo nyaaganoo en. ³⁵ Dume waawi senndude en e njinngu Almasiihu? Tiidallaaji naa, 6illaare naa, torra naa, yolbere naa, kolndam naa, masiiba naa, maa kaafaahi naa? ³⁶ Wo hono no Binndi diin mbiiri:

«Saabe maada miden nesa maayde nyannde fuu, miden ndaardee hono baali kirseteedi ni.»*

³⁷ Ammaa e ley majjum fuu, saabe jiddo en oon, eden 6uri fay jaalotoobe. ³⁸ Sabo mido tannyori, wanaa maayde, wanaa nguurndam, wanaa maleyka'en, wanaa laamu, wanaa ko wari joonin, wanaa ko waroyta, wanaa semmbe, ³⁹ wanaa ko woni faa dow, wanaa ko woni faa ley, huunde fuu ko tagaa waawaa senndude en e njinngu ngu Laamdo wadani en ley kawtal meeden e Joomiraado men Iisaa Almasiihu.

9

Haala lenyol ngol Laamdo subii

¹ Wo goonga kaalammi miin kawtudo e Almasiihu, mi fenataa. Bernde am nde Ruuhu Ceniido dowata ndeen, ina seedanoo kam mido haala goonga. ² Bernde am ina woodi mettorgal cattungal, nde selataa naawude ³ saabe Alhuudiyankoo6e been. Mi jabanno laataade kudaado mi seeda e Almasiihu miin e hoore am si ina nafannoo sakiraa6e am 6e kawtumi yuwdi been. ⁴ Been ngoni Israa'iila'en. Laamdo wadi 6e 6i66e muudum, holli 6e teddeengal muudum. Kam6e njeyi aadiiji diin e Tawreeta Muusaa oon. Wo kam6e Laamdo anndini no 6e ndewirta

dum, kam6e Laamdo wadani amaanaaji muudum. ⁵ Kam6e yuuri e maamiraabe Israa'iila arandee6e been. Almasiihu du, neddaaku muudum yuuri e lenyol ngool. Jettooje ngoodanii Laamdo tiimudo huunde fuu faa abada! Aamiina.

⁶ Dum fuu wanaa wi'ude konngol Laamdo ngool hunngake laataade. Sabo wanaa yuuru6e e Israa'iila been fuu ngoni Israa'iilankoo6e, ⁷ wanaa yuuru6e e Ibrahiima been fuu ngoni 6i66e muudum jaati. Sabo Laamdo wi'ii Ibrahiima: «Wo faro Isiyaaka yuwdi maa hiisortee.»* ⁸ Inan ko dum yidi wi'ude: wanaa 6i66e Ibrahiima rimiraabe no yim6e fuu ndimirtee nii ngoni 6i66e Laamdo, ammaa wo rimiraabe saabe amaana been tiigora wo yuwdi makko. ⁹ Sabo Laamdo wadii amaana e haalaaji diin, wi'i, «Mi wartan e hono wakkati o mawuuri, de Saaratu heban biddo gorko.»† ¹⁰ Wanaa dum tan. Ndaaren no Rebeka hooyiri reedu 6i66e dido du. Baaba ma66e wo gooto, Isiyaaka, maami en oon. ¹¹⁻¹² Gilla 6i66e been ndimaaka sakko 6e ngada ko woodi naa ko boni, ndeen Laamdo wi'i Rebeka: «Mawniiwo oon laatoto maccudo minyiiwo oon.»‡ O wadirii noon faa anniya makko dow su6agol tabita. Su6agol makko ngool yowaaki e golle yim6e, wo e Laamdo noddoowo oon ngol yowii. ¹³ Wo noon Binndi diin mbiiri: «Yaakuuba korsinmi, de Isuwa mbanyumi.»§

¹⁴ Ndelle, dume mbi'eten? Laamdo wo oonyiido naa? Kayto! Fay seeda! ¹⁵ Inan ko o wi'i Muusaa:

«Mi hinnoto mo muuyumi hinnaade, mi yurmoto mo muuyumi yurmaade.»*

¹⁶ Ndelle, su6agol makko yowaaki e muuyde neddo naa e tinnaare muudum, ammaa wo dow Laamdo jurmotoodo oon ngol yowii. ¹⁷ Sabo e ley Binndi diin, Laamdo wi'ii Fira'awna: «Ko ngadirmaami kaananke dey, faa mi hollira baawde am e maada, katin du faa innde am gooynee e adunaaru ndu fuu.»† ¹⁸ Ndelle, Laamdo yurmoto mo muuyi, yoornan bernde mo muuyi.

* **8:36** Jabuura 44.23. * **9:7** Fuddoode 21.12. † **9:9** Fuddoode 18.10, 14. ‡ **9:11-12** Fuddoode 25.23. § **9:13** Malakiya 1.2-3. * **9:15** Wurtagol 33.19. † **9:17** Wurtagol 9.16.

19 Ndelle on yaman kam: «Si wo noon worri fu, dume Laamdo felirta yimbe? Moy waawi salaade muuyde makko deen?»
 20 Aan 6ii-Aadama oon, wo a moy faa njeddaa Laamdo? Yalla loonde mahaande ina yama mahudo dum oon: «Ko wadi de mahirdaa kam ni?»
 21 Mahoowo loode ina waawi wadude e loope deen ko yidi fuu: e loopal gootal o maha loonde gollirteende ko teddi, o maha wonnde du gollirteende ko hebaa fuu.
 22 Woodi, fay si taweede Laamdo muuyi 6anginde tikkere muudum e baawde muudum, o munyanii 6e o tikkani been munyal cattungal, dum woni haandu6e e halkude been.
 23 O wadirii noon du faa o 6angina keewal darja makko dow 6e o yurmotoo been, 6e o segilanii gilla ko 6ooyi faa ngonda e darja makko.
 24 Dum woni enen 6e o noddi been. De wanaa e ley Alhuudiyankoo6e tan, wo e ley lenyi goddi diin du.
 25 Dum woni ko Laamdo wi'i e annabi Hoseya:

«Yimbe 6e nganaa yimbe am,
 mi noddiran 6e yimbe am,
 yimbe 6e korsinaaka been,
 mi noddiran 6e yimbe am horsu6e.

26 Katin du, nokku do 6e mbi'etee 6e nganaa yimbe am,
 doon 6e inndiroytee 6i66e Laamdo buurdo.»[‡]

27 Annabi Esaaya du haalii haala Israa'iilankoo6e, wi'i: «Fay si 6i66e Israa'iila keewiri no njaareendi maayo ni, seeda ma66e tan hisintee,
 28 sabo Joomiraado tabintinan konngol muudum dow adunaaru, hi66inan ngol fuu law.»[§]

29 Katin du wo nii Esaaya wiirunoo gilla arande:
 «Sini Joomiraado jom baawde fuu oon accidaayno en yuwdi,
 tawanno en laatake hono wuro Sodoma ni,
 en nanndii e wuro Gomoora.»^{*}

No Laamdo ndaardata goondin6e Iisaa been fonnditiibe

30 Ndelle, dume mbi'eten? Inan ko mbi'eten: yimbe 6e nganaa Alhuudiyankoo6e 6e pilaakino fonnditaare been, 6e kebii fonnditaare, dum woni

fonnditaare saabe goondinal. 31 Ammaa Israa'iilankoo6e pilorake fonnditaare e jokkugol Tawreeta, de 6e kebaay fonnditaare ndeen. 32 Ko wadi? Sabo 6e piloraaki dum goondinal, wo e golle ma66e 6e pilorii dum. Ndelle 6e pergake e «hayre fergoore ndeen»
 33 hono no Binndi diin mbiiri ni: «Inan, mi joyyinan e Siyona hayre nde yimbe pergotoo e muudum, tefaare li6oore dum'en. De goondindo nde fuu semtintaake.»[†]

10

1 Sakiraa6e, ko muuyumi ley 6ernde am e ko nyaagotoomi Laamdo wo Israa'iilankoo6e kisinee. 2 Mido seedanoo 6e 6e njinnganii Laamdo sanne, de jinngi diin ngaldae e paamal. 3 Be paamaay fonnditaare nde Laamdo hokkata ndeen, faa 6e pilanii ko'e ma66e dabare laataade fonnditiibe. Duum wadi de 6e dwtanaaki laawol ngol Laamdo ndaardata neddo wo ponnditiido ngool. 4 Sabo Almasiihu woni timmoode jamirooje Tawreeta faa goondindo dum fuu ndaardee ponnditiido.

No kisindam woodirani goondindo Almasiihu fuu

5 Inan ko Muusaa winndi dow fonnditaare yuurunde e Tawreeta ndeen: «Neddo gadoowo jamirooje Tawreeta, kam wu-urdata saabe majje.»^{*} 6 Ammaa inan ko haala Laamdo wi'i dow fonnditaare yuurunde e goondinal ndeen: taa wi'u e 6ernde maa «Moy yeenjata dow kammu?» Dum woni faa jippina Almasiihu, 7 naa «Moy yahata laakara?» Dum woni faa ummintina Almasiihu e hakkunde maay6e. 8 Ndelle, dume Binndi diin mbi'i? «Konngol Laamdo ina 6adii ma, ingol woni e hunduko maa, ingol woni e 6ernde maa.»[†] Konngol ngool woni kabaaru goondinal ngal min mbaajotoo ngaal. 9 Si a wi'ii e hunduko maa Iisaa wo Joomiraado, de a goondinii e 6ernde maa Laamdo iirtinii mo e maayde fu, a hisinte. 10 Sabo wo e 6ernde neddo goondinta, de Laamdo ndaardan dum ponnditiido. Wo e hunduko neddo haaldata ko goondini, de

[‡] 9:26 Hoseya 2.25, 2.1. [§] 9:28 Esaaya 10.22-23. ^{*} 9:29 No Sodoma e Gomoora kalkiraa ni winndaama e ley Fuddoode 19.1-29. [†] 9:33 Esaaya 28.16. ^{*} 10:5 Lewinkoo6e 18.5. [†] 10:8 Fillitagol Tawreeta 30.12-14.

Laamdo hisina dum. ¹¹ Wo hono Binndi diin mbiiri: «Goondindo mo fuu semtintaake.» ¹² Joonin, walaa ko senndi Alhuudiyanke e mo wanaa Alhuudiyanke. Be fuu Joomii 6e wo gooto, kam woni kebinoowo moyyereji muudum e noddoo6e dum been fuu. ¹³ Sabo «neddo fuu noddudo innde Joomiraado, hisinte.»‡

¹⁴ Ammaa noy 6e ke6irta noddude mo si 6e ngoondinaay mo? Noy 6e ngoondinirta mo si 6e nanaay kabaaru makko? Noy 6e nanirta kabaaru makko si baajotoodo walaa? ¹⁵ Noy yim6e mbaajortoo du si nulaaka? Binndi diin mbi'ii: «Ndaar, koyde jottinooje Kabaaru Lobbo na mbelna bernde koy!»§ ¹⁶ De wanaa yim6e fuu nja6ani Kabaaru Lobbo oon. Annabi Esaaya wi'ii: «Joomiraado, moy goondini waaju amin?»* ¹⁷ Ndelle goondinal ina yuura e nanude waaju, waaju du ina yuura e konngol Almasiihu.

¹⁸ De mido yama yalla Israa'ilankoo6e nanaay naa? Be nanii koy! Aayaare wi'ii: «Daade ma66e nanaama e adunaaru fuu, konngi ma66e njottake faa hoore leydi.»†

¹⁹ Mido yama katin: Israa'ilankoo6e pamaay naa? Gilla arande Muusaa winndii ko Laamdo wi'i:

«Mi wadan faa kiron yim6e 6e nganaa yuwdi goongaari,
mi wadan faa tikkanon yuwdi ndi walaa hakkillo.»‡

²⁰ Ndeen kaa, annabi Esaaya hulaay wi'ude caggal duum:

«Yim6e 6e pilaakino kam been njiitii kam,
yim6e 6e yamanaay kam been du,

mi banganii dum'en hoore am.»§

²¹ Ammaa to Israa'ila, Laamdo wi'ii:

«Fajiri faa futuro mido filoo ja66aade yim6e salii6e, sattu6e.»*

11

No Laamdo holliri ina yurmoo Israa'ilankoo6e

¹ Ndelle, mido yama yalla Laamdo yoppii yim6e muudum Israa'ilankoo6e been naa? O yoppaay! Sabo miin e hoore am wo mi

Israa'ilanke, wo mi yuwdi Ibrahiima, wo e lenyol Benyamin njeyaami. ² Laamdo yoppaay yim6e muudum 6e subinoo gilla arande been. Yalla on anndaa ko Binndi diin mbi'i nde annabi Iliyaasa woyanannoo Israa'ilankoo6e been to Laamdo naa? O wi'ii: ³ «Joomiraado, 6e mbarii annabaa6e maa, 6e kalkii kirsirde maa sadaka. Miin tan heddi, de i6e ndaara no 6e mbarda kam.» ⁴ Ammaa dume Laamdo jaabii mo? O wi'ii: «Mi resanii hoore am wor6e ujunaaje njeddo 6e kujidanaay tooru wi'eteendu Ba'al.» ⁵ Honoo noon, hakkunde yim6e hannden been, ina woodi yim6e seeda 6e Laamdo suborii saabe hinney muudum. ⁶ De si o suborake 6e hinney fu, en anndan o suboraaki 6e saabe golle ma66e. Si wo saabe golle ma66e fu, hinney Laamdo oon heddataako laataade hinney katin.

⁷ Ndelle, dume laatii? Ko laatii dey, Israa'ilankoo6e been ke6aay ko pilotonoo duum, wo 6e Laamdo subii been ni ke6i dum. Heddi6e been, berde mu66en njoornaa ⁸ hono no winndiraa ni:

«Laamdo uddii hakkillooji ma66e,
wumnii gite ma66e, faadinii noppi ma66e.

Faa hannden noon worri.»*

⁹ Daawda du wi'ii:

«Wo rewugol ma66e bonngol ngool laatanoo 6e tuugol† faa 6e njana ley maggol,
laatanoo 6e fergere faa 6e njukkee.

¹⁰ Wo gite ma66e ni66inee taa 6e nji'a,
wo 6aawe ma66e turee faa abada!»‡

¹¹ Ndelle, mido yama: ko Alhuudiyankoo6e been pergii duum, yalla wo faa 6e caama faa abada naa? Wanaa koy! De wo saabe lutti ma66e diin, yim6e 6e nganaa Alhuudiyankoo6e been ke6iri kisindam, faa Alhuudiyankoo6e been kira.

¹² Si lutti ma66e diin laatanake yim6e adunaaru barke, si mursey ma66e du laatanake 6e nganaa Alhuudiyankoo6e been barke, barke oon buran dum manngu sanne si Alhuudiyankoo6e been fuu tuubii.

‡ 10:13 Jowiila 3.5. § 10:15 Esaaya 52.7. * 10:16 Esaaya 53.1. † 10:18 Jabuura 19.5. ‡ 10:19 Fillitagol Tawreeta 32.21. § 10:20 Esaaya 65.1. * 10:21 Esaaya 65.2. * 11:8 Fillitagol Tawreeta 29.3, Esaaya 29.10. † 11:9 Tuugolwo ko wo66e mbi'ata huuseeru maa bedorgal. ‡ 11:10 Jabuura 69.23-24.

Haala hisineede yim6e 6e nganaa Alhuudiyankoo6e

¹³ Joonin, wo onon yim6e 6e nganaa Alhuudiyankoo6e 6een kaaldammi: ko laatiimi nulaado e moodon duum, mido mantoro gollal ngal kokkaami ngaal ¹⁴ de na hasii mi he6an waddude kiram e ley lenyol am, faa mi hisina wo66e ma66e. ¹⁵ Sabo si wodfineede Alhuudiyankoo6e wadi de yim6e adunaaru ndewrintinaa e Laamdo fu, dumee laatoytoo si 6e nja66owaama? Dum laatorto hono wo 6e yaltu6e e maayde!

¹⁶ Si tamre arandeere sakkaama Laamdo, tame keddiide deen du cakkaama. Si dadi lekki cakkaama Laamdo, licce deen du cakkaama. ¹⁷ Joonin le, Israa'iilankoo6e ina nga'i hono no lekki jaytun ki licce muudum godde caltaa. Aan mo wanaa Alhuudiyanke nanndudo e lical jaytun laddeehi, a waddaama, a dobaama e jaytun kiin. Nii ke6irdaa ngedu e ko yuurata e dadi jaytun kiin. Ada he6a barke lekki kiin, ada mawnida e licce godde deen. ¹⁸ Saabe majjum, taa mantoda yeeso licce caltaade deen. De si ada mantoo fu, miccoda wanaa aan wuurni dadi diin, wo dadi diin mbuurni ma. ¹⁹ Ina woodi tawee ada wi'a: «Ko wadi de licce deen caltaa dey, wo faa miin mi naata, mi dobee do.» ²⁰ Goonga! Ammaa ko de caltiraa dey, wo rafi goondinal majje. Aan ada heddi e dobeede saabe goondinal maa. Ndelle, taa mawninkina, ammaa hulu. ²¹ Sabo si Laamdo accaay licce arandeeje deen fu, accataa ma aan du. ²² Ndelle, taykita moyyuki Laamdo e tikkere muudum fuu: tikkere makko na woni e saamu6e 6een, de moyyuki makko na woni e maada sini ada tabiti e moyyuki kiin. Si wanaa duum fu, aan du a saltete. ²³ Israa'iilankoo6e du, si 6e njoppii salaare ma66e de 6e ngoondini fu, Laamdo nannan 6e katin hono no licce ndobirtee e lekki. Sabo Laamdo ina jogii baawde dobude 6e e lekki kiin katin. ²⁴ Ndelle aan yuurudo e lekki laddeehi oon, si a saltaama e makki a dobaama e lekki jaytun aawaaki kiin, haala fuu walaa licce yuurde e lekki aawaaki kiin, si caltanooma ina mbaawi dobeede e inna mu66en.

No Laamdo yurmortoo yim6e fuu

²⁵ Sakiraa6e, mi yidaa ndullon ko suudi dum do, he6a taa ndaardon ko'e mon wo on jom'en hakkillo: Israa'iilankoo6e laatake yoor6e berde, de dum timman wakkati siyiiji yim6e 6e nganaa Alhuudiyankoo6e fuu ngoondini, naati laamu Laamdo. ²⁶ Hono noon Israa'iilankoo6e 6een fuu kisinirtee, no Binndi diin mbiiri ni:

«Kisinoowo yuuran e Siyona,

ittan luttal fuu e yuwdi Yaakuuba.»§

²⁷ «Dum woni amaana am e ma66e wakkati nde mooytammi hakkeeeji ma66e.»*

²⁸ Ko Alhuudiyankoo6e 6een njabaay Kabaaru Lobbo oon duum, 6e laatorii way6e Laamdo, ammaa wo dum saabe moodon faa ke6on Kabaaru oon. De ko Laamdo subii 6e duum, 6e laatake 6e o yidi saabe maamiraa6e ma66e. ²⁹ Wo noon, sabo Laamdo waylitataa anniya dow mo moyyinani dokke muudum, e dow mo noddi. ³⁰ Onon yim6e 6e nganaa Alhuudiyankoo6e, arande on calakeno Laamdo, de joonin kaa on ke6ii yurmeende saabe sattere Alhuudiyankoo6e. ³¹ Noon du, joonin wo 6een calii Laamdo, de Laamdo yurmii on. De dum laatake faa 6een du ke6a yurmeende makko. ³² Sabo Laamdo uddii yim6e fuu e ley salaare, faa o yurmoo 6e fuu.

³³ Hey barkeeeji Laamdo korsudi ina keewi! Hakkilantaaku makko e anndal makko ina luggi! Fay gooto waawaa anndude anniyaaji makko. Fay gooto waawaa faamude laabi no o gollirta. ³⁴ Wo hono noon winndiraa:

«Moy anndi miilooji Joomiraado?

Moy laatii tindinoowo dum?»†

³⁵ «Moy artii hokkude mo sakko o yoba dum?»‡

³⁶ Si goonga, huunde fuu e makko yuuri, huunde fuu wo kanko tiigii, huunde fuu wo kanko jeyi. Wo teddeengal woodan mo faa abada! Aamiina.

12

No goondin6e Iisaa kaani wuurdude

§ 11:26 Esaaya 59.20. * 11:27 Yeremiya 31.33-34. † 11:34 Esaaya 40.13. ‡ 11:35 Ayuuba 41.3.

1 Ndelle sakiraa6e, mido nyaagoo on sanne saabe yurmeende Laamdo, cakkee ko'e mon laatodon sadaka buurdo, ceniido, beldo Laamdo. Dum woni de wal ngal kaandon rewruude mo ngaal. 2 Taa nyemmbitee adunaaru, ammaa accее Laamdo heydintina hakkillooji mon faa berde moodon mbaylitoo. Ndeen, on mbaawan anndude muuyde Laamdo: ko woodi e ko weli mo e ko hi6bi.

3 Saabe moyyere nde Laamdo hokki kam ndeen, mido wi'a mono e moodon fuu: taa njaaree ko'e moodon to on njottaaki, ammaa ndaardon ko'e mon e miilooji hakkilantaaku, kawrooji e goondinal ngal Laamdo etani on ngaal. 4 Gooto e meeden fuu ina jogii terde keewde, de terde deen fuu kawtaa golle. 5 Hono noon, enen e keewal meeden fuu, wo en neddo gooto e ley kawtal meeden e Almasiihu. En fuu eden njeydaa no terde fuu njejdiraa e banndu ni.

6 En kokkaama dokke ceedude de Laamdo hokkiri en moyyere muudum. Si Laamdo hokkii neddo haaltude konngol ngol watti e muudum, haaltira ngol no fotiri e goondinal muudum. 7 Mo Laamdo hokki dokkal wallude wobbe, o walla 6e. Mo o hokki dokkal jannginde, o janngina. 8 Mo o hokki dokkal semmbindina yimbe, o semmbindina dum'en. Mo o hokki dokkal moyyande wobbe du, o hokkira e yardaamuye. Mo o hokki dokkal ardaade, o ardoro tinnare. Mo o hokki dokkal yurmeende du, o yurmoro wobbe e seyo.

9 Njinngu moodon laatoo ngu waldaa e naafikaaku. Mbanyee ko boni, kabbee e ko woodi. 10 Njidunduree njinngu saki-raagu, mono fuu teddina banndum faa burna dum hoore muudum. 11 Taa accее tinnitaare mon feewa. Ngollanon Joomiraado e berde mon fuu. 12 Mbeltee e ley jikke moodon, munyee torra, tinnee keddododon e du'aare. 13 Mballee seniibe Laamdo e haajuuji mu6ben, laatee jab6otoo6e weer6e. 14 Mbarkinee torroo6e on. Mbarkinon 6e, taa kudon 6e. 15 Ceyodee e seyii6e, mboydee e woyoo6e. 16 Laatodee miilo wooto. Taa pilee manngu ammaa kawtee ko'e mon e lokkaa6e.

Taa tiigoree ko'e mon on jom'en hakkillo. 17 Si goddo wadii on ko boni, taa njomnitee dum. Kakkilanee wadude ko yimbe fuu ndaarata na njardi. 18 Si na laatoo, ngondiree e yimbe fuu e jam. Pilodon dum haddi no mbaawrudon. 19 Sakiraa6e horsu6e, taa njomnitane ko'e mon. Ko kaandon wadude dey, accее tikkere Laamdo ndeen yomnitanoo on. Sabo e ley Binndi diin Joomiraado wi'ii: «Miin woni jomnitotoodo, miin yoboyta 6e.»* 20 Ina winndaa katin: «Si ganyo ma yolbii fu, nyaamnaa dum, si domdii njarnaa dum. Si a wadii nii fu, a wadan o semta saabe ko o wadi ko boni duum.»† 21 Taa accu ko boni jaale, ammaa jaalora ko boni duum e ko woodi.

13

Haala dwtanaade laamiibe

1 Mono fuu dwtanoo laamiibe, sabo laamu walaa si wanaa yuurungu to Laamdo. Laamiibe fuu wo Laamdo joyyini dum'en. 2 Saabe duum, neddo fuu caliido laamu leydi salake ko Laamdo yamiri. Caliido yamiroore Laamdo du foodanan hoore muudum jukkungo. 3 Gadoowo ko woodi walaa ko huldata hooree6e 6een, wo gadoowo ko boni hulata 6e. Ada yidi tawee a hulataa laamiibe leydi naa? Ndelle, ngadaa ko woodi. Ndeen laamu yettete. 4 Sabo laamiibe wo gollanoobe Laamdo faa nafe. Ammaa si tawii wo ko boni ngadataa, kulaa, sabo wanaa 6olum laamiibe mbakkorii kaafaahi. Wo 6e gollanoobe Laamdo faa 6e tabintina jukkungo muudum dow gadoowo ko boni fuu. 5 Ndelle, tilay dwtanodon laamiibe 6een, wanaa saabe hulde jukkeede tan, ammaa faa taa berde mon pela on du. 6 Dum wadi de odon njoba lampo, sabo laamiibe 6een wo gollanoobe Laamdo, hokku6e wakkatiiji mu6ben fuu faa laamoo. 7 Kokkee mono fuu ko jeyi hokkeede. Kokkee lampo mo kaandon hokkude lampo, kokkon tino mo kaandon hokkude tino. Kulon mo kaandon hulude, teddinon mo kaandon teddinde.

No yimbe njejri yidundurde

* 12:19 Fillitagol Tawreeta 32.35. † 12:20 Banndi 25.21-22.

⁸ Taa njoganee fay gooto nyamaande. Huunde wootere tan haani laataade nyaamaande, dum woni yidfundurde. Sabo jiddo gondo muudum fuu, tabintinii jamirooje Tawreeta. ⁹ Odon anndi kadaadi dii do: «Taa jeenu, taa wadu war-hoore, taa wuju, taa muuyu ko a jeyaa». Kanji e jamirooje godde deen fuu ina kawriti e yamiroore wootere. Ndeen woni: «Njidiraa gondo maa no njidirdaa hoore maa ni.» ¹⁰ Jiddo gondo muudum wadataa dum ko boni. Ndelle njinngu na tabintina Tawreeta oon.

¹¹ Taykee kujje deen, sabo odon anndi wakkati mo ngonden e muudum. Wakkati mo kaandon finude oon yonii. Sabo joonin kisindam buri badaade en diina nde naatunoden e goondinal ndeen.

¹² Jemma badake timmude, nyalooma battake. Ndelle, celen gollude golle nimre, kooyen kabitirde annoora. ¹³ Mbuurden no haaniri, hono no wonbe ley annoora nyalooma. Wanaa e ley fijirde bonnde e sulagol, wanaa e golleeji balli tuundi e rafi semto, wanaa e poodfundural e kiram. ¹⁴ Bornoree Joomiraado meeden Iisaa Almasiihu hono no kaddungal ni, taa kilnee muuyde terde moodon, taa nyaannon de.

14

Haala lokkaabe e jom'en semmbe

¹ Nja66ee mo goondinal muudum lokkidi tawa on peldaay dum ko miilotoo. ² Hasii goddo ina woodi goondinal faa na waawi nyaamude huunde fuu, tawee goddo du goondinal muudum ina lokkidi faa nyaamataa teewu. ³ Nyaamoowo teewu oon taa yawa mo nyaamataa teewu oon. Mo nyaamataa teewu oon taa fela nyaamoowo teewu oon, sabo Laamdo ja66ake mo. ⁴ Aan, wo a moy faa pelaa gollanoowo goddo? Yalla imo darii faa woodi naa o saamii, dum fuu wo donngal joomiiko. O daroto faa wooda du, sabo Joomiraado ina woodi baawde jogaade mo faa o daroo.

⁵ Hasii goddo ina jogorii nyalaande wootere ina buri godde teddude, tawee goddo du ina jogorii nyalaade fuu wo potu. Mono fuu tannyora ko miilotoo dum e ley

hakkillo muudum. ⁶ Burdindo nyalaande oon wadirii dum saabe Joomiraado. Katin du, nyaamoowo ko yidi fuu oon wadirii dum saabe Joomiraado, sabo imo yetta Laamdo. Mo nyaamataa teewu oon du wadirii dum saabe Joomiraado, imo yetta Laamdo kanko du. ⁷ Sabo fay gooto e meeden wuurantaa hoore muudum, katin du fay gooto e meeden maayantaa hoore muudum. ⁸ Si en mbuurii, wo Joomiraado mbuuranden. Si en maayii du, wo Joomiraado maayanden. Si en mbuurii naa si en maayii fu, wo Joomiraado oon jeyi en. ⁹ Sabo Almasiihu maayii, de ummii e maayde faa laatoo Joomiraado wuurbe e maaybe fuu.

¹⁰ Aan, ko wadi de ada fela sakiike maa goondindo oon? Naa aan, ko wadi de ada yawa sakiike maa goondindo oon? En fuu, en ndaroyto yeeso sarorde Laamdo.

¹¹ Sabo ina winndaa:

«Joomiraado wi'ii:

«Tannyoree, no tannyordon mi buurdo:

Koppi fuu kofanto kam,

demle fuu ceedoto miin woni Laamdo.»*

¹² Ndeen mono e meeden fuu jaabanto hoore muudum yeeso Laamdo.

¹³ Dum le, taa pelunduren hakkunde meeden katin. Kooyee anniya reentaade e huunde fuu ko waawi fergude sakiike mon naa ko libata dum. ¹⁴ Saabe kawtal am e Joomiraado men Iisaa mido tannyori nyaamdu fuu e hoore muudum harmaa. Ammaa si neddo miilii goddum wo karmudum, dum harmanan dum kam kaa. ¹⁵ Si a torrii sakiike maa goondindo oon saabe ko nyaamudaa, a jokkaay laawol njinngu. Taa halku mo Almasiihu maayani dow ko nyaametee. ¹⁶ Ndelle, ko ndaaron na woodi duum, tinnee taa wo66e mbonkoo on saabe majjum. ¹⁷ Sabo laamu Laamdo wanaa kabaaru nyaamdu naa njaram, wo kabaaru fonnditaare e jam e seyo ley kawtal Ruuhu Ceniido. ¹⁸ Golliranoowo Almasiihu hono noon fuu, welan Laamdo, yimbe du teddinan dum. ¹⁹ Ndelle, piloden ko beydata jam hakkunde meeden. Mono fuu filoo ko semmbindinta banndum ley goondinal.

* 14:11 Esaaya 45.23.

²⁰ Taa mbonnon golle Laamdo saabe haala nyaamdu. Si goonga, nyaamdu fuu ina laa6i, ammaa si nyaamdu ndu nyaamataa nduun ina ferga sakiike maa, nyaamude ndu woodaa. ²¹ Ko woodi dey, wo taa nyaamon teewu naa njaron doro, naa ngadon huunde fuu ko fergata sakiike moodon. ²² Huunde fuu ko ngoondindaa, njogodaa dum hakkunde maa e Laamdo. Barke woodanii mo sikkitirtaa ko woni e hakkillo muudum. ²³ Ammaa si neddo wadii sikki-sakka de nyaami fuu, jukkete, sabo joomum nyaamiraay goondinal. Huunde fuu ko waldaa e goondinal wo luttal.

15

¹ Enen sellu6e goondinal been, eden kaani wallude 6e goondinal mu66en lokkidi been. Haanaa ngaden ko weli en tan. ² Gooto e meeden fuu filoo ko welata gondo muudum, faa nafa dum, de semmbindina dum ley goondinal. ³ Sabo fay Almasiihu jokkaay mbelirka yonki muudum, ammaa laatake no winndiraa ni: «Mbonkaaji mbonkiibe ma diin e am njani.»* ⁴ Ko winndanoo arande e ley Binndi diin duum, winndaama faa janngina en. Idi kolla en munyal, idi cellina berde men, faa keben tannyoral ley jikke men. ⁵ Laamdo jom munyal, cellinoowo berde oon, hokku on laataade jom'en miilo wooto hono no Iisaa Almasiihu anndiniri on ni. ⁶ Noon teddirton Laamdo e anniya gooto e daande wootere. Oon woni Baaba Iisaa Almasiihu Joomiraado men.

⁷ Nja66unduree no Almasiihu ja66orii on ni, faa Laamdo teddinee. ⁸ Mido wi'a on: Almasiihu warii gollani Alhuudiyankoo6e. Ko o gollani 6e duum hollitii Laamdo wo koolniido, sabo tabintinii amaanaaji di wadannoo maamiraabe ma66e diin. ⁹ Woodi du, wo faa lenyi goddi diin teddina Laamdo dow yurmeende muudum, hono no winndiraa:

«Saabe duum, mi yettete hakkunde lenyi, mi yimante faa teddina innde maa.»†

¹⁰ Ina winndaa katin: «Onon lenyi, mbeltodee e yim6e Joomiraado been.»‡

¹¹ Katin du:

«Njettee Joomiraado, onon lenyi fuu!

Manee mo, onon siyiiji yim6e fuu!»§

¹² Annabi Esaaya du wi'ii:

«Yuurudo e lenyol Yesa warowan, oon ummoytoo faa laamoo lenyi adunaaru.

Di njowan jikke majji e makko.»*

¹³ Laamdo jom jikke oon hebbin on seyo e jam fuu saabe ko ngoondindon mo, faa jikke moodon beydoo heewude saabe baawde Ruuhu Ceniido!

No Pool haaldi kabaaru golle muudum

¹⁴ Sakiraabe am, mido tannyori odon keewi mboodirka, odon keewi anndal, katin du mono fuu na waawi tindinde bannidum. ¹⁵ Ammaa ley bataaki ki mido suusi haalande on haalaaji goddi faa laaba faa mi miccintina on di. Mi haaldirii noon saabe moyyere nde Laamdo hokki kam

¹⁶ laataade gollanoowo Iisaa Almasiihu e ley yim6e 6e nganaa Alhuudiyankoo6e. Ko mbaajotoomi Kabaaru Lobbo oon duum wo gollal ceniingal faa 6e nganaa Alhuudiyankoo6e been laatoo sadaka beldo Laamdo mo Ruuhu Ceniido senini. ¹⁷ Ndelle, e kawtal am e Iisaa Almasiihu, mido waawi mantoraade golleeji di ngollanmi Laamdo diin. ¹⁸ Sabo walaa fuu ko cuusumi haalude si wanaa ko baawde Almasiihu tabintini e ley golle am faa waddana 6e nganaa Alhuudiyankoo6e been dwtanaade Laamdo. O wadii dum ley haala am e ley golle am, ¹⁹ e ley baawde maandeeji e kaayeeffiji, fuu dow baawde Ruuhu Laamdo. Hono noon njottinirmi Kabaaru Lobbo haala Almasiihu oon nokkuuje fuu gilla Urusaliima e seraaji muudum faa leydi Illiriya. ²⁰ Katin du, gilla arande anniya am wo waajaade Kabaaru Lobbo do innde Almasiihu yottaakino, faa taa mi nyiba dow nyimngo neddo goddo.

²¹ De mi wada hono no winndiraa ni: «Be kumpitaakano haala makko been nji'owan, 6e nanaayno been du paamowan.»†

«Be kumpitaakano haala makko been nji'owan,

6e nanaayno been du paamowan.»†

Haala anniyaaji Pool

²² Wo gollal waajaade ngaal hadi kam warude to moodon kile keewde. ²³ Joonin kaa, gollal ngaal huubii leyde dee do. Katin

* **15:3** Jabuura 69.10. † **15:9** 2 Samuwiila 22.50, Jabuura 18.50. ‡ **15:10** Fillitagol Tawreeta 32.43. § **15:11** Jabuura 117.1. * **15:12** Esaaya 11.10. † **15:21** Esaaya 52.15.

du wadii duu6i keewdi ko njidumi warude to moodon. ²⁴ Mido yidi fantude to moodon si mido yaha Espanya. Si mi ndarii on de ceyodiimi e moodon fu, o6on mbaawi walude kam e jahaangal am faa mi yottowoo toon.

²⁵ De joonin kaa mi yahan Urusaliima faa mi walla seniibe won6e toon. ²⁶ Sabo kawrite goondin6e gonde Make-doniya e Akaya deen anniyake hawrundurde mballa faa kokka talkaabe jeyaa6e e seniibe Urusaliima been. ²⁷ Be anniyorii dum berde belde, de na tilsani 6e hono njobdi du. Sabo si Alhuudiyankoo6e been mballii lenyi goddi diin ke6a ngedu e barkeeji Ruuhu fu, lenyi diin du ina kaani walirde Alhuudiyankoo6e e kujje adunaaru. ²⁸ Si mi yottinii dum, mi hokkii 6e ko hawrunduraa duum fu, mi yahan Espanya, mi fantan to moodon. ²⁹ Mido anndi si mi warii to moodon fu, mi wardan e barke Almasiihu keewdo.

³⁰ Sakiraa6e, saabe Joomiraado meeden Iisaa Almasiihu e saabe njingu ngu Ruuhu oon hokkata nguun, mido nyaagoo on sanne: kawton e am e ley du'aawuuji moodon to Laamdo saabe am. ³¹ Naarodon Laamdo danna kam e yim6e 6e ngoondinaay won6e Yahuudiya been, katin du seniibe won6e Urusaliima been nja66oo ballal ngal njaaranammi dum'en ngaal. ³² Hono noon, mi yottorto on e bernde welnde saabe muuyde Laamdo, de ke6den powtiri seeda. ³³ Laamdo jom jam wonda e moodon, on fuu. Aamiina.

16

Jowtaali

¹ Mido haalana on kabaaru sakiike meeden debbo bi'eteedo Febe, gollanoowo kawrital goondin6e gonngal ley Kankiriya oon. ² Nja66orodon mo ley innde Joomiraado no seniibe been kaaniri nja66oreede ni. Katin du mballee mo e huunde fuu ko o haajaa, sabo o wallii heew6e, miin du o wallii kam. ³ Njowtanon kam Pirisilla e Akila, gollidoobe e am golle Iisaa Almasiihu been. ⁴ Kam6e nesi mursude yonkiiji ma66e faa 6e ndanna yonki am. Wanaa miin tan yettata 6e, kawrite goondin6e 6e nganaa Alhuudiyankoo6e deen fuu ina

njetta 6e. ⁵ Njowtanon kam goondin6e hawroobe ley suudu ma66e been fuu. Njowton Epaynetus, gido am korsudo oon. Kanko artii goondinde Almasiihu ley leydi Aasiya fuu. ⁶ Njowton Mariyama tampando on sanne oon. ⁷ Njowton Andoronika e Yuniya, banndiraa6e 6e uddidanoomi e kasu been. Wo 6e nulaabe anndaa6e sanne, katin du kam6e artii kam goondinde Almasiihu.

⁸ Njowton Ampiliyaatu mo korsinirmi saabe Joomiraado oon. ⁹ Njowton Urbaanu, gollidoowo e meeden golle Almasiihu oon, kam e Estaaki gido am korsudo oon. ¹⁰ Njowton Apeles, tabintinaado wo jokkudo Almasiihu e goonga. Njowton yim6e galle Aristobul. ¹¹ Njowton Herodiyon banndam oon. Njowton yim6e galle Narsisi hawtu6e e Joomiraado been. ¹² Njowton Tirifena e Tirifosa, rew6e gollanoobe Joomiraado been. Njowton Persis mo korsinmi, oon wo debbo tampudo sanne e ley gollande Joomiraado. ¹³ Njowton Rufus mo Joomiraado su6ii oon. Njowton inniiko mo ndaardumi wo inna am ni, miin du. ¹⁴ Njowton Asinkiriti e Felegon e Hermes e Patorooba e Hermasa e goondin6e Iisaa wonda6e e ma66e been. ¹⁵ Njowton Filoloogu e Yuliya, njowton Nere e sakiikem debbo, kam e Olimpa. Njowton seniibe wonda6e e ma66e been fuu. ¹⁶ Jowtunduron e jowtaali ceniidi. Kawrite goondin6e Almasiihu fuu ina njowta on.

¹⁷ Sakiraa6e, mido naaroo on sanne, kakkilon e waddoo6e ceedaagu. I6e perga yim6e sabo 6e calake jannde nde ke6udon ndeen. Mboddee 6e! ¹⁸ Sabo yim6e wa'u6e hono noon ngollantaa Joomiraado meeden Almasiihu. Ko 6e ngollanta dey, wo deedi ma66e. Wo e haalaaji ma66e beldi e manooje ma66e jaayde 6e majjinirta hakkilooji yim6e 6e anndaa been. ¹⁹ Onon le, kabaaru dowtaare moodon yottake yim6e fuu. Saabe duum mido weltoroo on, de mido muuyani on laatodon jom'en hakkillo e dow ko woodi, laatodon 6e ngalaa feloore du e dow ko boni. ²⁰ Laamdo jom jam oon wadan niison Seydaani ley teppe moodon ko 6ooyataa.

Hinney Joomiraado meeden Iisaa wonda e moodon.

²¹ Timote gollidoowo e am oon ina jowta on. Lukiyus e Yason e Sosipatoro banndi-raa6e am been ina njowta on. ²² Miin, Ter-tiyu, binndando Pool 6ataaki ki oon, mido jowta on saabe kawtal meeden e Joomiraado. ²³ Gayus, beero am mo kawrital goondin6e ngaal hawrata galle muudum oon, ina jowta on. Erasta kalfinaado kaalisi ngalluure nde oon ina jowta on, kam e Kuwartus sakiike meeden oon. [²⁴ *]

Jettooje

²⁵ Jettooje ngoodanii Laamdo baawdo semmbinde on fodde Kabaaru Lobbo haala Iisaa Almasiihu mo mbaajiimi oon. Kabaaru Lobbo oon wo 6angugol sirri Laamdo cuudanoodo gilla arande ²⁶ de joonin o 6anginaama. Dewte annabaabe anndinii dum lenyi diin fuu no Laamdo duumiido oon yamiri ni, faa di ngoondina Laamdo, di dwtanoo dum. ²⁷ Laamdo kam tan woni hakkilanteejo. Teddeengal woodan mo faa abada saabe Iisaa Almasiihu. Aamiina.

---

* **16:24** E dereeji 6ooydi, goddi ina beyda aaya 24: Hinney Joomiraado meeden Iisaa Almasiihu wonda e moodon on fuu. Aamiina.

Bataaki Pool arandeehi yaade to Korintunkoo6e

¹ Bataaki ki to amin yuuri, miin Pool, e sakiike meeden Sosteni. Miin Pool, mi noddaado saabe muuyde Laamdo faa mi laato nulaado Iisaa Almasiihu. ² Miden njowta kawrital goondinbe Laamdo gonn-gal ngalluure Korintu.* Laamdo noddii on faa laatodon yimbe muudum seniibe, seniraa6e kawtal Iisaa Almasiihu. O noddii on, onon e noddoo6e innde Joomiraado meeden Iisaa Almasiihu do tawaa fuu. Oon woni Joomiraado ma66e, wo Joomiraado meeden du. ³ Wo Laamdo Baaba meeden e Joomiraado men Iisaa Almasiihu kokku on moyyere e jam.

No Pool yettiri Laamdo dow Korintunkoo6e

⁴ Mido yetta Laamdo saabe moodon wakkati fuu ko hokki on moyyere muudum ley kawtal Iisaa Almasiihu. ⁵ Si goonga, ley kawtal muudum on kebii ko woodi fuu e ley haala e ley anndal fuu. ⁶ Seedaaku amin haala Almasiihu tabitii e moodon jaati. ⁷ Dum wadi de on nyakiraaka dokkal Laamdo fay gootal e ley ko kedidon gartol Joomiraado meeden Iisaa Almasiihu. ⁸ Kam hokkata on semmbe faa do adunaaru haadi, yalla odon laato 6e ngalaa feloore nyannde gartol Joomiraado men Iisaa Almasiihu. ⁹ Laamdo noddudo on faa kawton e Biyum Iisaa Almasiihu Joomiraado meeden wo koolniido.

Haala poodundural hakkunde goondinbe

¹⁰ Sakiraa6e, mido nyaagoo on sanne e innde Joomiraado men Iisaa Almasiihu: tiigunduree, laatodon daande wootere. Taa peccodon, ammaa laatodon jogiibe hakkillo wooto e anniya gooto faa hi66i. ¹¹ Sakiraa6e am, si goonga mi narrii yimbe suudu Kolowe poodundural ina woni hakkunde moodon. ¹² Ko njidumi wi'ude dey, wob6e moodon ina mbi'a wo Pool ngoodani, wob6e ina mbi'a wo Apolos

ngoodani,† wob6e du ina mbi'a wo Piyeer ngoodani, wob6e katin du ina mbi'a wo Almasiihu ngoodani. ¹³ Yalla Almasiihu wo peccido naa? Yalla wo Pool maayani on dow leggal palaangal naa? Wo e innde Pool lootiradon lootagal batisima‡ naa? ¹⁴ Mido yetta Laamdo ko mi lootaay fay gooto moodon lootagal batisima, si wanaa Kirispus e Gayus. ¹⁵ Hono noon, fay gooto waawaa wi'ude wo e innde am lootiradon lootagal batisima. ¹⁶ Ayyo, goonga, mi batisiino katin du galle Estefaana. Ko faltii dum, mi anndaa yalla mi batisii goddo katin. ¹⁷ Sabo Almasiihu nulaay kam mi batisa. Ko o nuldi kam dey, mi haala Kabaaru Lobbo oon, tawa wanaa dow haalaaji am nyeenyudi dum joodii, faa taa maayde makko dow leggal palaangal ndeen laato 6olum.

No Almasiihu holliri baawde Laamdo e hakkilantaaku Laamdo

¹⁸ Si goonga, haala maayde Iisaa dow leggal palaangal wo puuyndam to halkoo6e been, ammaa to meeden enen hisintee6e been, wo ka baawde Laamdo. ¹⁹ Sabo ina winndaa:

«Mi bonnan hakkilantaaku jom'en hakkillo,

paamal faamu6e du, mi jii6an ngal.»§

²⁰ Ndelle won ko jom hakkillo woni naa? Won ko jannginoowo Tawreeta woni naa? Won ko baawdo haala e jamaanu o woni naa? Walaa, sabo Laamdo waylitii hakkilantaaku adunaaru ndu, wadi dum puuyndam. ²¹ Yimbe adunaaru ndu e hakkilantaaku mu66en fuu annditaay no Laamdo holliri hoore muudum e ley hakkilantaaku mum. Duum wadi de Laamdo muuyi hisinirde goondinbe dum been e waaju amin nanndudo e puuyndam oon. ²² Alhuudiyankoo6e ina piloo kaayefiiji, Geresankoo6e du ina njidi hakkilantaaku. ²³ De enen kaa, kabaaru tonteede Almasiihu e leggal palaangal mbaajotoden. To Alhuudiyankoo6e wo dum haala cementiniika mettuka, to lenyi goddi du wo dum puuyndam. ²⁴ Ammaa to yimbe 6e Laamdo noddi

* **1:2** Golle Nulaa6e 18.1-17. † **1:12** Golle Nulaa6e 18.24-28. ‡ **1:13** Do wi'ete lootagal batisima dow haala batisima, lootagal tuubu maa mutineede du na wi'ee. § **1:19** Esaaya 29.14.

ley Alhuudiyankooŋe e ley lenyi goddi, Almasiihu wo baawde Laamdo, wo hakkilantaaku Laamdo. ²⁵ Sabo ko nanndi e puuyndam Laamdo duum ina buri hakkilantaaku 6i66e-Aadama. Katin du ko nanndi e lokkaaku Laamdo duum ina buri semmbe 6i66e-Aadama.

²⁶ Ndaaree ko'e moodon, onon sakiraaŋe 6e Laamdo noddi: 6e yimbe njogorii wo jom'en hakkilooji keewaa e ley moodon, jom'en baawde keewaa e ley moodon, yuuruŋe e lenyi tedduŋi du keewaa e ley moodon. ²⁷ Ammaa Laamdo subake ko adunaaru jogorii wo puuyndam faa huyfina jom'en hakkillo 6een. Laamdo subake ko adunaaru jogorii wo lokkaaku faa huyfina ko jogii semmbe. ²⁸ O subake ko hoyi, ko yawonii, ko adunaaru ndu jogorii wo 6olum duum, faa o wada ko tayketee duum laato 6olum. ²⁹ O wadii dum taa fay gooto mantoo yeeso makko. ³⁰ Kanko hawti on e Iisaa Almasiihu. Kam laatani en hakkillo yuurungo to Laamdo, laatani en fonnditaare e senaare e rimdineede. ³¹ Wo hono nii faa ko Binndi diin mbi'i duum laato: «mantotoodo fuu mantoro Joomiraado.»*

2

Haala hakkilantaaku Laamdo

¹ Sakiraaŋe, miin du, nde ngarnoomi to moodon faa mi waajoo on goonga Laamdo tedduŋo ndeen, mi waajoraaki on haalaaji nyeenyal, mi waajoraaki on hakkilantaaku yimbe. ² Sabo mi anniyakeno mi waajataako on fay huunde si wanaa haala Iisaa Almasiihu e tonteede muudum dow leggal palaangal. ³ Nde ngondunoomi e moodon ndeen, mido lokiŋi, mido huli sanne faa mido diwna. ⁴ Haala am e waaju am yowaaki dow nyeenyal haala nanngooha hakkillo. Ko dum yowinoo dow muudum dey, wo baawde de Ruuhu Ceniido hollata deen, ⁵ taa goondinal mon yowoo dow hakkilantaaku yimbe, ammaa yowoo dow baawde Laamdo.

⁶ De si goonga, wo hakkilantaaku min mbaajotoo hakkunde mawnuŋe e ley goondinal. Wanaa hakkilantaaku adunaaru ndu min mbaajotoo, maa hakkilantaaku jom'en baawde halketeŋe e ley

jamaanu o. ⁷ Wo hakkilantaaku Laamdo min mbaajotoo. Hakkilantaaku nguun wo goonga tedduŋo cuudaado yimbe mo Laamdo fodanii en gilla adunaaru tagaaka faa teddineden. ⁸ Fay gooto e laamiibe adunaaru 6een faamanaay hakkilantaaku nguun, sabo sini 6e paamaniino dum fu, 6e tontataano Joomiraado tedduŋo oon. ⁹ Ammaa dum laatake hono no winndiraa: «Yitere fuu yi'aay, nowru fuu nanaay, 6ernde fay gooto miilaaki,

ko Laamdo moyyinani yidube dum.»*

¹⁰ Enen kaa, Laamdo hollirii en dum Ruuhu muudum. Ruuhu oon ina tiima huunde fuu, fay ko luggi to Laamdo. ¹¹ Moy waawi anndude miilooji neddo si wanaa yonki ngonki e muudum kiin? Hono noon du, fay gooto anndaa miilooji Laamdo si wanaa Ruuhu muudum oon. ¹² Enen le, en keŋii Ruuhu, de wanaa to adunaaru o yuuri, wo to Laamdo o yuuri. En keŋii dum faa paamen moyyere nde Laamdo wadani en ndeen fuu. ¹³ Si miden mbaajoo dum, min mbaajortaako haalaaji di hakkilantaaku 6i66e-Aadama kokkata min. Ammaa min mbaajorto haalaaji di Ruuhu oon hokkata min. Miden piirtira goongaaji Ruuhu diin e haalaaji di hokkata diin. ¹⁴ Ammaa mo hebaay Ruuhu Laamdo oon jabataa kulle Ruuhu deen, sabo wo de puuyndam to muudum. O waawaa faamude de, sabo Ruuhu oon tan waawi hollude no kulle deen carortee. ¹⁵ De neddo kebuŋo Ruuhu oon ina waawi saraade huunde fuu ley hakkillo mum, de fay gooto waawaa saraade dum. ¹⁶ Wo hono no Binndi diin mbiiri:

«Moy anndi miilooji Joomiraado?

Moy waawi jannginde dum?»†

De enen kaa, eden ngoodi miilo Almasiihu.

3

Haala gollanoŋe Laamdo

¹ Miin kaa, sakiraaŋe, mi waawaay haalirande on hono no kaaldirammi e jogiibe Ruuhu Ceniido ni. Ammaa mi haaldiranii on hono wo on jokkuŋe muuyde terde, hono wo on cukaloy keccoy e ley goondinal Almasiihu. ² Wo 6iraadam kokkumi on, wanaa nyaamdu tekkundu, sabo on

* **1:31** Yeremiya 9.23. * **2:9** Esaaya 64.3. † **2:16** Esaaya 40.13.

mbaawanaano ndu. Fay joonin du, on mbaawanaa ndu, ³ sabo wo muuyde terde mon tan njokkudon tafon. Ko kirundural bonngal e kalala woni hakkunde moodon duum, wanaa duum ina holla wo muuyde terde njokkudon naa? Ayyo, odon laatii hono jokkuŋe adunaaru tan. ⁴ Si gooto moodon wi'ii Pool heedani, goddo katin wi'ii Apolos heedani, wanaa dum ina holla miilooji adunaaru ndu njokkudon naa?

⁵ Dume Apolos woni? Dume Pool woni? Min gollanoobe Laamdo tan, yaarooŋe on to goondinal. Mono fuu gollii ko Joomiraado hokki dum. ⁶ Miin, mi aawii, Apolos du wiccii, ammaa Laamdo woni mawninoowo. ⁷ Hono noon, aawudo oon e jarnudo oon fuu nganaa fay huunde. Laamdo mawninoowo oon tan woni baawdo. ⁸ Aawudo e jarnudo fuu potu. Mono e muŋŋen fuu barjete ko fotata e tampiri muudum. ⁹ Sabo minen, min gollidoobe e Laamdo. Onon wo on ngesa Laamdo, wo on nyimngo Laamdo.

¹⁰ E dow moyyere nde Laamdo wadani kam ndeen, mi wasii jorryinirde hono no nyiboowo jom hakkillo wadata ni. Joonin goddo ina nyiba e dow mayre. Ammaa mono fuu hakkila no nyimrata. ¹¹ Fay gooto waawaa wasude jorryinirde wonnde, sabo arandeere ndeen tabitii. Kayre woni Iisaa Almasiihu. ¹² Woodi, neddo na waawi nyibude dow jorryinirde ndeen kanŋe naa cardii naa kaaye dime. Imo waawi nyibude ledde naa hudo naa yommbe. ¹³ De mono fuu, golle muudum ɓanginte nyannde gartol Almasiihu. Sabo ndeen, yiite ɓanginan golle mono fuu, hollan no gollleeji diin ngorri. ¹⁴ Mo golle muudum heddii ina darii dow jorryinirde ndeen, heban mbarjaari. ¹⁵ Ammaa mo yiite ngeen nyaami golle muudum, waasii mbarjaari mum. Kam e hoorem kaa hisinte, de na wa'i hono peyyitindo yiite ni.

¹⁶ Yalla on anndaa wo on suudu Laamdo, woodi Ruuhu Laamdo oon ina woni e moodon naa? ¹⁷ Ndelle, neddo fuu kalkudo suudu Laamdo nduun, Laamdo halkan dum. Sabo suudu Laamdo nduun wo seniindu. Woodi, onon ngoni suudu nduun.

¹⁸ Taa fay gooto hiila hoore muudum. Si goddo moodon miilake ina jogii ko yimbe adunaaru ndaardata wo hakkillo duum, joomum laato puuydo, faa heba hakkillo jaati. ¹⁹ Sabo hakkilantaaku e adunaaru ndu wo puuyndam yeeso Laamdo. Wo hono noon winndiraa: «Laamdo nanngiran jom'en hakkillo been caral muŋŋen.»* ²⁰ Ina winndaa katin: «Joomiraado ina anndi miilooji jom'en hakkillo been, wo di ɓoli.»† ²¹ Ndelle, taa fay gooto mantaroo yimbe, sabo si goonga onon njeyi huunde fuu: ²² Pool e Apolos e Piyeer, e adunaaru ndu, e nguurndam e maayde e ko woni joonin e ko warata - fuu onon njeyi. ²³ Onon du, Almasiihu jeyi on. Almasiihu du, Laamdo jeyi dum.

4

Haala golle nulaabe Almasiihu e tampirii muŋŋen

¹ Ndelle, njogoree min wo min gollanoobe Almasiihu, halfinaabe goongaaji Laamdo cuudiidi diin. ² Woodi, halfinaabe, ina haani tawee wo hoolniibe. ³ Miin e hoore am, si on pelii kam, naa si mi dar-naama e sarorde ɓiɓɓe-Aadama wi'oobe mi wanaa koolniido fu, walanaa kam baasi. Mi sarataako hoore am du. ⁴ Si goonga ni, bernde am feldaay kam fay huunde. Ammaa wanaa duum wadata kam ponnditiido. Wo Joomiraado, kam sarotoo kam. ⁵ Ndelle, taa caree fay gooto illa wakkati oon yottaaki, illa Joomiraado waraay. Kam yaltinta ko suudino e nimre, kam ɓanginta anniyaaji berde yimbe. Nyannde ndeen, mono fuu heban to Laamdo jettooje de foti hebude.

⁶ Sakiraabe, ko mbiimi dow amin, miin e Apolos, wo saabe moodon. Wo faa min ekintina on maanaa haala ka: «Taa ndiwton ko winndaa». Ndeen on mawnintaa neddo gooto e dow heddiibe. ⁷ Moy ɓurni on woɓɓe? Ko njogidon duum, wanaa Laamdo hokki on? Si wo noon worri, ko wadi de odon mantaroo dum hono dum wanaa dokkal Laamdo?

⁸ Woy on kaarii, woy on kepii jawdi! On laatake laamiibe, de dum fuu, min laamaaki! Haya, miden njidi laamodon

* 3:19 Ayuuba 5.13. † 3:20 Jabuura 94.11.

jaati, faa minen du min laamodoo e moodon! ⁹ Sabo mido miilii, minen nulaa6e, Laamdo heedinii min caggal hono no saraa6e sariya wareede ni. Min laatake fijirtee6e yeeso adunaaru ndu fuu: yeeso maleyka'en e yim6e fuu. ¹⁰ Minen, wo min fuuy6e saabe Almasiihu, de onon kaa, wo on jom'en hakkillo ley kawtal Almasiihu. Minen, wo min lokkaa6e, de onon, wo on jom'en semmbe. Onon, on teddinaa6e, de minen, min huyfinaa6e. ¹¹ Fay wakkati mo ngonden joonin o, min ceedaay e yolbere e domka. Miden koli. Yim6e na piya min. Min ngalaa do min koota. ¹² Miden ngollira semmbe juude amin faa min tampa. Si yim6e njennii min, min mbarkinan dum'en. Si 6e torrii min, min munyanan 6e. ¹³ Si 6e mbonkake min du, min njaaborto 6e haalaaji jam. Faa joonin miden njogoraa wo min mbuuwdi ley adunaaru ndu, hono tuundi ndi yim6e fuu paddata.

¹⁴ Mi winndiraay dum faa mi hersina on. Ko mbinndirmi dum dey, faa mi tindinira on wo on sukaa6e am horsu6e ni. ¹⁵ Fay si taweede e ley kawtal mon e Almasiihu odon njogii dowoo6e uju-naaje sappo, on keewaa baabiraabe kaa. Sabo ley kawtal Iisaa Almasiihu, miin laatii baaba moodon nde mbaajinoomi on Kabaaru Lobbo oon ndeen. ¹⁶ Ndelle mido nyaagoo on, nyemmbiton kam. ¹⁷ Wo saabe kulle deen wadi de nelumi Timote to moodon. Wo o biyam korsudo, koolniido ley kawtal Joomiraado. O miccintinan on laabi di njokkirmi saabe Almasiihu. Mido janngina laabi diin nokku fuu e ley kawrite goondin6e fuu. ¹⁸ Wob6e moodon ina mawnitoo sabo i6e miiloo mi warataa to moodon. ¹⁹ Ammaa booyataa de mi wara to moodon si Joomiraado ja6ii. Ndeen mi faaman yalla mawninkinii6e 6een wo haaloo6e tan, naa i6e njogii baawde. ²⁰ Sabo laamu Laamdo wanaa haalaaji, wo baawde. ²¹ Noy njidirdon mi warda to moodon? Sawru naa njinngu e heese?

5

Haala ko semtinii hakkunde goondin6e

* 5:12-13 Fillitagol Tawreeta 13.6, 17.7.

¹ Haya, haala jeenu hakkunde moodon nanaama nokku fuu. Tuundi hono ndiin wadaay fay hakkunde heefer6e: gooto moodon ina wondi e dee bammum. ² Katin du odon mantoroo dum! Ko haannoo dey, dum metta on, faa itton gadudo noon oon hakkunde moodon.

³ Miin kaa, fay si 6anndu am na woddi on, ruuhu am ina wondi e moodon. Gilla joonin mi sarake gadudo dum oon hono wo toon tawaami. ⁴ Mi sarake mo e dow innde Joomiraado men Iisaa. Nde kawritindon fu, hakkillo am ina tawdee e moodon, ina wondi e baawde Joomiraado meeden Iisaa -⁵ sanaa neddo oon watee e juude Seydaani wakkati oon, faa 6anndu muudum halkee, de yonki muudum he6a hisinee nyannde gartol Joomiraado.

⁶ Ko mantortodon duum woodaa! Yalla on anndaa rabilla seeda ina yuufina conndi ndiibaandi fuu? ⁷ Laa6inee ko'e mon, itton rabilla kiiddo oon hakkunde moodon, faa laatodon conndi keyri ndi walaa rabilla. Wo duum ngondon du, sabo jawgel meeden iidi Faltagol ngeel hirsama, dum woni Almasiihu. ⁸ Ndelle, teddinen iidi ndiin, de wanaa e rabilla kiiddo mo hakke e bonanda oon teddinirten. Ammaa teddiniren ndi buuru mo walaa rabilla, buuru laa6al e goonga.

⁹ E 6ataaki ki mbinndannoomi on kiin, mi wi'ii on e ley makki taa ngondon e fijoo6e. ¹⁰ Nde mbi'unoomi noon ndeen, wanaa haala fijoo6e won6e ley adunaaru 6een kaalumi, naa haasidi'en naa wuy6e naa rewooo6e tooruuji. Sabo si wo haala 6een kaalannoomi fu, tilay mburto6on adunaaru ndu. ¹¹ De ko njidunoomi wi'ude on, taa ngondon e bi'oo6o wo sakiike meeden de tawee wo pijoowo naa haasidi naa dewoowo tooruuji naa mbonkotoodo yim6e naa jaroowo doroo naa gujjo. Taa fay nyaamdon e ga'udo hono noon du. ¹²⁻¹³ Sabo mi sarataako yim6e 6e ngalaa ley kawrital goondin6e 6een. Wo Laamdo sarotoo 6e. De odon njeyi saraade won6e ley kawrital. Wo hono noon winndiraa: «Ittee neddo bondo oon e ley moodon.»*

6

Haala pelundural hakkunde sakiraa6e goondin6e

¹ Si wob6e moodon potaay fu, noy joomum'en cuusirta wullitaade sarotoo6e 6e ngoondinaay 6een de njoppa yim6e Laamdo? ² Yalla on anndaa wo yim6e Laamdo 6een caroytoo adunaaru ndu naa? Ndelle, si onon yim6e Laamdo caroytoo adunaaru ndu, dume hadata on saraade ko 6uri famdude duum? ³ Yalla on anndaa wo enen caroytoo maleyka'en 6een naa? Sakko ko woni ley nguurndam dam! ⁴ Ndelle, si luural wadii hakkunde moodon dow kulle adunaaru, ko wadi de odon njaara dum to yim6e 6e kawrital goondin6e ngaal hiisaaki 6een? ⁵ Ko mbi'umi duum na haani semtinoo on. Yalla on ngalaa fayjom hakkillo gooto baawdo saraade sakiraa6e moodon luuru6e naa? ⁶ Ee, goondindo na yaara goondindo banndum faa saroo dum, woodi du wo yeeso yim6e 6e ngoondinaay!

⁷ Haya, fay ko cardoton hakkunde moodon duum wo semteende bonnde. Ko wadi de on cubaaki munyude toonya? Ko wadi de on cubaaki munyude teeteede ko ngoodudon? ⁸ Ammaa wo onon e ko'e mon toonyotoo, wo onon teetata, fay sakiraa6e moodon.

⁹ Yalla on anndaa oonyiibe naatataa e ley laamu Laamdo naa? Taa kiilon ko'e mon: fijoo6e e rewoo6e tooruuji, jeenoo6e e wor6e woykuruu6e e luudunkoo6e, ¹⁰ wuy6e e haasidi'en, sulotoo6e e mbonkotoo6e e yanoo6e, fay gooto ma66e naatataa e laamu Laamdo. ¹¹ Noon du wob6e moodon ngorrunoo. Ammaajoonin on lootaama, on cenaama, on ndaardaama fonnditiibe e dow innde Joomiraado men Iisaa Almasiihu e Ruuhu Laamdo men oon.

No goondin6e kaaniri teddirde Laamdo e balli mu66en

¹² Wob6e moodon ina mbi'a: «Huunde fuu ina daganii kam.» Ayyo, ammaa wanaa fuu nafata. Si goonga «huunde fuu ina daganii kam», ammaa mi jabataa huunde dawrana kam. ¹³ Odon mbi'a: «Nyaamdu jeyi reedu, reedu du jeyi nyaamdu.» Ayyo, de Laamdo halkan di, di didi fuu. Banndu 6ii-Aadama tagiraaka saabe fijirde. Ko ndu tagiraa dey, faa ndu rewa

Joomiraado. Joomiraado du wo joomi-iru. ¹⁴ Laamdo ummintindo Joomiraado meeden e maayde oon, ummintiniran en, enen du e baawde muudum. ¹⁵ Yalla on anndaa balli mon ngonni terde Almasiihu? Ndelle, ina dagoo mi hooya terde Almasiihu deen, de mi hawrundura de e terde pijoowo naa? Abada koy! ¹⁶ Yalla on anndaa kawtudo e pijoowo fuu, laatodake e muudum banndu wooturu? Sabo na winndaa: «Be dido fuu 6e laatoto gootum.»* ¹⁷ Ammaa kawtudo e Joomiraado laatodake e muudum ruuhu gooto.

¹⁸ Ndoggee fijirde! Hakkeji goddi di neddo wadata fuu takkataa e banndu muudum, sanaa fijirde. Pijoowo na wadana banndu mum hakke. ¹⁹ Yalla on anndaa banndu gooto moodon fuu wo suudu Ruuhu Ceniido gondo e moodon mo Laamdo hokki on oon? On njeyaa ko'e moodon, ²⁰ sabo Laamdo soodii on coggu tiidungu. Ndelle, teddiron dum e balli moodon.

7

Haala dewgal

¹ Joonin kaa mi jaaboto yamde de mbin-dandon kam deen. Goonga, si tawii gorko naaddaay e deekum fu, na woodi. ² Ammaa faa taa fijirde wada, gorko fuu na haani tawdee e deekum, debbo du tawdee e gorum. ³ Gorko fuu wondira e deekum no haaniri, debbo du hum-tana gorum haaju muudum. ⁴ Debbo dawrantaa banndu muudum, wo gorum dawranta ndu. Gorko du dawrantaa banndu muudum, wo deekum dawranta ndu. ⁵ Taa fay gooto moodon salanoo banndum si wanaa e dow ko ndewrudon wakkati seeda faa ngadon du'aare. Ammaa caggal duum, keddododon ngondon no haaniri ni, taa mbaason nanngitaade de Seydaani jarriboo on.

⁶ Ko kaalanammi on joonin duum, wanaa ko tilsu. Mi hollu on laawol lobbol ni. ⁷ Ko 6urumi yidude dey, yim6e fuu laatoo hono am. Ammaa mono fuu no Laamdo hokkiri dum: wob6e kokkiraa nii, wob6e du kokkiraa nii. ⁸ To 6e 6anjaay e 6e 6anjaaka 6een, kam e rew6e 6e goriraa6e mu66en maayi, mido wi'a si i6e keddorii

* 6:16 Fuddoode 2.24.

noon, hono no am ni, dum 6uri woodde e ma66e. ⁹ Ammaa si tawii 6e mbaawaa nanngitaade fu, 6e 6aŋa, 6e 6aŋee. Sabo dum 6uri joodoraade noon muuyo ina torra dum.

¹⁰ Won6e e dewle 6een, mido yamira dum'en yamiroore nde yuuraay to am, wo to Joomiraado nde yuuri: debbo haanaa seerude gorum. ¹¹ Si tawii o seerii dum fu, o heddoroo noon, maa du o warta e muudum. Gorko du haanaa seerude deekum.

¹² Onon heddiibe du, miin e hoore am haalanta on, wanaa Joomiraado: si goondindo Iisaa ina jogii debbo mo goondinaay tawee debbo oon ina yardii wondude e makko fu, taa o seera dum.

¹³ Naa si debbo goondindo dewlaama gorko mo goondinaay tawee gorko oon ina yardii wondude e makko fu, taa o seera dum. ¹⁴ Sabo gorko mo goondinaay oon ina laamniree deekum. Katin du, debbo mo goondinaay oon ina laamniree gorum. Si wanaa noon, 6ib6e moodon laatoto 6e laa6aa, tawee le 6e seniibe.

¹⁵ Ammaa mo goondinaay, si yidii seerude goondindo oon, seera. Goondindo oon, si wo debbo naa wo gorko, tilsinaaka e dewgal hono ngaal. Sabo Laamdo noddii en faa mbuurden e jam. ¹⁶ Aan debbo goondindo, a anndaa yalla ada waawi hisinde gora. Aan gorko goondindo du, a anndaa yalla ada waawi hisinde deeka.

No mono fuu haani worrude hono no Joomiraado noddiri dum

¹⁷ Dum le, mono fuu wuurda hono no Joomiraado yediri dum ni, no worrunoo nde Laamdo noddii dum ndeen. Noon njamirammi kawrite goondin6e fuu.

¹⁸ Tawaado wo taadiido nde Laamdo noddii dum ndeen, taa filoo wartude hono mo taadaaki. Noddaado de tawi taadaaki wakkati oon, taa taadoo. ¹⁹ Taadaade e rafi taadaade fuu walaa ko nafata. Ko nafata dey, wo jokkude jamirooje Laamdo.

²⁰ Mono fuu heddoroo no worrunoo wakkati nde Laamdo noddannoo dum ndeen. ²¹ Nde noddadaa ndeen, si tawii a maccudo, taa dum laatane mettorgal. Ammaa si a hebii laawol no ndimdira fu, ndimdaa. ²² Sabo maccudo mo Joomiraado noddii, laatake dimdinaado Joomiraado.

Dimo noddaado du, laatake maccudo Almasiihu. ²³ On coodaama coggu tiifungu. Ndelle taa laatee maccube yim6e. ²⁴ Sakiraa6e, mono fuu no worrunoo nde noddannoo ndeen, heddoroo noon yeeso Laamdo.

Haala dewlude e rafi dewlude

²⁵ To yim6e 6e ndewlaay 6een, mi walanaa dum'en yamiroore yuurunde to Joomiraado, de mi haalan ko woni miilo am, miin mo yurmeende Joomiraado wadi koolniido oon: ²⁶ saabe torraaji joonin diin, mido miiloo neddo heddoroo no worri ni 6uri woodde e muudum. ²⁷ Si dewgal ina woodi hakkunde maa e debbo, taa pilodaa tayude ngal. Si dewgal walaa hakkunde maa e debbo, taa pilodaa debbo. ²⁸ Ammaa si a 6aŋii du, a luttaay. Surbaajo du si 6aŋaama, luttaay. Ammaa naatu6e e 6angal 6een 6illoto e nguurndam mu66en. Mido yidi dannude on dum.

²⁹ Sakiraa6e, inan ko njidumi wi'ude: wakkati o na ra66idi. Joonin, 6aŋube 6een ngada hono 6aŋaay ni, ³⁰ woyoo6e ngada hono mboyaay, weltiibe ngada hono mbeltaaki, soodoobe ngada hono njeyaa ko coodi, ³¹ nawtortoo6e adunaaru ndu ngada hono ndu nafaay dum'en. Sabo no adunaaru ndu worri joonin ni ina faltoo.

³² Ko njidumi dey, ndadon e ka66u-ko'u adunaaru. Mo dewlaay, hakkillo mum to kulle Joomiraado ndaarata, wo ko welata Joomiraado filotoo. ³³ Ammaa dewludo, hakkillo muudum to kulle adunaaru ndaarata, wo ko welata deekum filotoo. ³⁴ Bernde muudum feccitake. Debbo mo 6aŋaaka e surbaajo fuu, ina kilnii kabaaru Joomiraado, faa 6e laato seniibe ley 6alli ma66e e yonkiiji ma66e fuu. Ammaa 6aŋaado, ina hilnii kabaaru adunaaru, wo ko welata gorum filotoo. ³⁵ Wo faa nafa on mbiirumi noon, wanaa faa tonnga on. Mido yidi mbuurdon no haaniri, ngollanon Joomiraado e 6ernde wootere e hakkillo wooto.

³⁶ Si muuyo mawnii e neddo faa huli taa ronka nanngitaade e mo ha66ani fu, ndeen kaa dewgal ngaal ina haani wadeede. Ngal wadiree no o yidiri noon, o luttaay. ³⁷ Ammaa ina waawi laataade gorko hooyii anniya e 6ernde muudum 6aŋataa, tawii

wanaa tilay sabo na waawi nanngitaade. Si gorko oon anniyake banjataa debbo oon fu, wadii ko woodi. ³⁸ Ndelle, banjudo mo ha66ani wadii ko woodi, mo banjaay mo ha66ani du wadii ko buri woodude.

³⁹ Debbo banjaado wo ka66aado sini gorum ina heddii na wuuri. Ammaa si gorum oon yawtii, ina waawi banjeede mo yidi. De sanaa tawee wo jokkudo laawol Joomiraado. ⁴⁰ Dum le, si o heddake e ngortaalaaku fu, ndeen o burata bernde welnde. Dum woni miilo am, de mido miilo ko kollammi on duum yuurii e Ruuhu Laamdo.

8

Haala teewu cakkanaangu tooruuji

¹ Joonin en ndaaran kabaaru teewu cakkanaangu tooruuji. Eden anndi «en fuu eden ngoodi anndal». Anndal le, waddan mawninkinaare. Wo njinngu semmbindinta goondinbe. ² Neddoo fuu miiliido na jogii anndal, anndaa tafon no haani anndirde. ³ Ammaa neddo fuu jiddoo Laamdo, Laamdo ina anndi dum.

⁴ Ndelle e dow nyaamugol teewu cakkanaangu tooruuji, eden anndi «tooru fuu ley adunaaru wanaa fay huunde». Eden anndi du, «Laamdo walaa si wanaa gooto oon». ⁵ Yimbe na mbi'a reweteefe ina ngoodi dow kammu e dow leydi. Si goonga, wi'eteefe «reweteefe» e «joomiraabe» na keewi. ⁶ Ammaa to meeden, Laamdo gooto tan woodi, Baabiiwo tagudo huunde fuu mo mbuuranden oon. Woodi du, Joomiraado gooto tan woodi, Iisaa Almasiihu mo huunde fuu laatorii saabe muudum, kokkoowo en nguurdan oon.

⁷ Ammaa wanaa yimbe fuu paami dum. Wobbe woownoo6e rewude tooruuji, faa hannden si be nyaamii teewu cakkanaangu tooruuji fu, be miiloto wo tooruuji jaati njeji teewu nguun. Ndeen berde ma66e pelan be, mbona, sabo na lokiidi. ⁸ De nyaamdu kaa battintaa en Laamdo. Si en nyaamii, beydantaa en faa'e. Si en nyaamaay du, buytantaa en faa'e.

⁹ Goonga, on kokkaama laawol faa mbaawon nyaamude huunde fuu. Ammaa kakkilee taa laawol ngool li6a be

tabitaay e ley goondinal been. ¹⁰ Sabo aan bi'eteedo jom anndal, si lokkaajo yi'ii ma ada nyaama ley suudu tooru fu, wanaa dum suusinan bernde mum faa nyaama teewu cakkanaangu tooruuji kam du naa? ¹¹ Hono noon, sakiike men lokkaajo mo Almasiihu maayani oon, halkirta saabe anndal maa ngaal. ¹² Si on ngadii sakiraabe be tabitaay e ley goondinal been hakke, si on nawonii berde ma66e fu, on luttii Almasiihu. ¹³ Ndelle, si tawii nyaamude teewu ina li6a sakiike am fu, mi nyaamataa ngu katin abada, taa mi li6a sakiike am.

9

Haala ko nulaado haani wadaneede

¹ Mi jeyaa hoore am naa? Mi laataaki nulaado naa? Mi yi'aay Joomiraado meeden Iisaa naa? Wanaa saabe ko ngollanmi Joomiraado duum ngoondinirdon naa? ² Fay si to wobbe mi wanaa nulaado, to moodon kaa wo mi nulaado, sabo ko ngoondindon Iisaa duum ina seedoo faa laabi Joomiraado nuli kam.

³ Inan ko njaabotoomi feloo6e kam been: ⁴ wanaa miden njeji hebude nyaamdu e njaram ley golle amin naa? ⁵ Wanaa miden njeji yaadude e debbo goondindo hono no nulaabe wobbe been naa? Hono no minyiraa6e Joomiraado been ni, e no Piyeer? ⁶ Naa wo miin e Barnabas tan ngoni nulaabe jeyube gollude faa mbuura? ⁷ Moy e moodon yi'i sordaasi joboowo hoore muudum? Moy woni demoowo mo nyaamataa ko tayi e ngesa muudum? Moy woni duroowo mo yarataa kosam kulle muudum?

⁸ Ko kaalammi duum, wanaa miilooji yimbe tan. Tawreeta du haalii dow majjum. ⁹ Inan ko winndaa e Tawreeta Muusaa: «Taa ha66u hunduko ngaari wakkati ndi yaa6ata gawri faa sokkoo.»* Ko Laamdo taykii do wo ga'i jaa6ooji naa? ¹⁰ Wanaa wo saabe meeden o haaldata do naa? Sikke walaa, wo enen mbindanaa konngol ngol, sabo demoowo e cokkoowo fuu ina ngollira jikke hebude ngedu mu66en. ¹¹ Min aawii e moodon

* 9:9 Fillitagol Tawreeta 25.4.

barkeeji Ruuhu. Si min tayii e moodon barkeeji adunaaru, yalla idum laatani on huunde mawnde naa? ¹² Si wo66e na kaandi hebude barke e juude moodon, wanaa minen 6uri haanude hebude naa?

Ammaa e dum fuu, min nawtoraaki laawol ngol. Miden munya huunde fuu taa min kada Kabaaru Lobbo haala Almasiihu oon yaade yeeso. ¹³ Yalla on anndaa golloo6e e ley suudu dewal mawndu been ina mbuurdi e kulle de yim6e kokkata suudu nduun deen naa? Yalla on anndaa halfinaa6e golle hirsirde been ina ke6a ngedu mu66en e mayre naa? ¹⁴ Hono noon du, Joomiraado yamirii waajotoo6e Kabaaru Lobbo been mbuurda e Kabaaru Lobbo oon.

¹⁵ De miin kaa, mi nawtoraaki fay gootel e kulle deen. Ko mbinndammi e moodon joonin du, wanaa faa mi he6a huunde. Maayde 6urani kam diina nyaagaade huunde! Mi jabataa fay gooto itta mantagol am e majjum. ¹⁶ Sabo waajaade Kabaaru Lobbo oon manataa kam, idum tilsani kam. Bone woodanii kam si mi waajaaki Kabaaru Lobbo oon! ¹⁷ Sini mido gollannoo dum saabe muuyde am fu, ndeen kaa mi he6anno njobdi. De si goonga, laatake tilay ngollirammi dum, wo gollal ngal kalfinaami. ¹⁸ Ndelle dume woni njobdi am? Njobdi am woni hebude waajaade Kabaaru Lobbo 6olum, tawee du mi filataako hebude ko baajotoodo Kabaaru Lobbo foti hebude.

¹⁹ Sabo fay si mi dimo mo fay gooto dawrantaa, mi wadii hoore am maccudo yim6e fuu, yalla mido he6a ko 6uri heewude e mu66en. ²⁰ Hakkunde Alhudiyanke, mi wadii hoore am Alhudiyanke, faa mi he6a dum'en. Hakkunde jokku6e Tawreeta Muusaa, mi wadii hoore am jokkudo Tawreeta Muusaa, faa mi he6a dum'en, fay si wanaa tilay mi jokka jamirooje deen. ²¹ Hakkunde yim6e 6e ngalaa e Tawreeta Muusaa been, mi wadii hoore am hono mo walaa e Tawreeta oon, faa mi he6a dum'en. Mi wi'aay mi jokkataa jamirooje Laamdo deen, sabo ley yamiroore Almasiihu ngonumi. ²² E ley lokkaa6e, mi wadii hoore am mi lokkaajo, faa mi he6a dum'en. Walaa fuu

no mi wadaay hoore am saabe yim6e fuu, faa mi hisina wo66e mu66en no waawi laatoraade fuu. ²³ Mido wada dum fuu saabe Kabaaru Lobbo oon, faa mi he6a barke muudum.

²⁴ Yalla on anndaa ley doggudu wo yim6e heew6e ndoggata, de gooto tan hebata mbarjaari? Ndelle, ndoggee faa ke6on. ²⁵ Segilantoo6e dadundurde fuu eeltan 6alli mu66en eeltugol cattugol. Kam6e, i6e ngadira noon faa 6e ke6a mbarjaari ndi duumataako. Enen le, wo faa ke6en mbarjaari nduumotoondi. ²⁶ Ndelle miin le, mi doggataa hono jiiltotoodo mo anndaa ko dogganta. Mi nanndaa du hono culkotoodo 6olum. ²⁷ Ammaa mido ekintina 6anndu am no naawiri faa mi dawrana ndu, taa mi waajoo wo66e Kabaaru Lobbo, de miin e hoore am mi laato mo he6aay.

10

Haala hakkilde faa taa bo66oo

¹ Sakiraabe, mi yidaa ndullon ko hewtinoo maamiraabe meeden e jamaanu Muusaa duum. Be fuu i6e ngonnoo ley ruulde, 6e fuu 6e peyyitiino maayo manngo. ² E ley ruulde ndeen e maayo ngoon, 6e fuu 6e ke6ii lootagal batisima laatiibe jokku6e Muusaa. ³ Katin du 6e fuu 6e nyaamdii nyaamdu wooturu yuurundu to Laamdo. ⁴ Be fuu 6e njardii njaram ngootam yuurudam to Laamdo. Si goonga, i6e njarannoo dam e tefaare Laamdo yaadoore e ma66e. Tefaare ndeen woni Almasiihu. ⁵ Ammaa ko 6uri heewude e ma66e, mbelaay Laamdo. Dum wadi de 6e maayi, 6alli ma66e cankitaa ley ladde ndeen.

⁶ Kulle deen laatani en misaalu*, taa njokken muuyde terde bonde hono ma66e ni. ⁷ Taa laatee rewoo6e tooruuji hono no wo66e ma66e ngadiri ni, hono no winndiraa: «Yim6e been njoodii ina nyaama ina njara, de ummii ina pija.»† ⁸ Taa naaten e fijirde hono no wo66e ma66e naatiri. Ko dum wadi, yim6e ma66e ujunaaje noogay e tato maayi nyannde wootere. ⁹ Taa ndaartindoden Almasiihu hono no wo66e ma66e ngadi ni. Ko dum wadi, bolle kalki dum'en. ¹⁰ Taa njormee hono no wo66e

* **10:6** Misaalu wo yeru maa nanndingol. † **10:7** Wurtagol 32.6.

ma66e ni. Ko dum wadi, maleyka baroowo oon halkii 6e. ¹¹ Kulle deen fuu kewtake 6e faa laatanoo en misaalu. Dum winndaama faa dum tindina en, enen won6e e cakitte jamaanuujii 6een. ¹² Dum le, miiliido ina darii fuu, hakkila taa bo66oo. ¹³ Walaa torra ndaartintoodo on mo hewtataa 6ii-Aadama fuu. Woodi, Laamdo wo koolniido, accataa ndaartindedon ko 6uri semmbe mon. Ley ndaartindaare ndeen o hokkan on laawol no mburtorodon nde faa mbaawon munyande nde.

¹⁴ Saabe duum, sakiraa6e am horsu6e, mboddee dewal tooruujii. ¹⁵ Mido haalana on hono wo on jom'en hakkillo ni. Ndelle caree onon e ko'e mon ko mbi'ammi duum. ¹⁶ Horde-loonde hiraande seniinde nde njetteten Laamdo saabe muudum ndeen, si en njarii nde, en kawtii yiyyam Almasiihu daam. Buuru mo tayeten oon, si en nyaamii dum, en kawtii banndu Almasiihu nduun. ¹⁷ Caggal buuru oon wo gooto, enen du, enen e heewude fuu, wo en banndu wooturu, sabo eden njogii ngedu e buuru gooto oon. ¹⁸ Taykee lenyol Israa'iila ngool: yim6e ma66e nyaamoobe kirsamaaji 6een laatake gootum e ley teddingol Laamdo gadanaado hirsirde oon. ¹⁹ Mi wi'ataa teewu cakkanaangu tooruujii nguun wo huunde dagiinde hono noon. Mi wi'ataa du, tooruujii diin, won ko ngoni. ²⁰ Ko njidumi wiide dey, kirsamaaji di yim6e 6een cakkata diin, wo ginnaaji cakkantee, wanaa Laamdo. Mi yidaa laatodon hawtu6e e ginnaaji. ²¹ On mbaawaa yardude horde Joomiraado ndeen de njardon katin horde ginnaaji. On mbaawaa nyaamude e le'al Joomiraado ngaal de nyaamron katin e le'al ginnaaji diin. ²² Naa umminde tikkere Joomiraado kiroowo oon njiduden naa? Yalla en miilii eden 6uri mo semmbe naa?

No neddo jeyi worrude ley ndimaaku

²³ Mbiidon: «Huunde fuu ina dagii.» Ayyo, ammaa wanaa fuu nafata. Si goonga, «huunde fuu ina dagii», ammaa wanaa huunde fuu semmbinta goondinal wo66e. ²⁴ Taa fay gooto filoo ko nafata hoore muudum tan, ammaa filoo ko nafata wo66e. ²⁵ Teewu cootteteengu luumo

fuu, odon mbaawi nyaamirde dum berde de pelataa on tawa on yamaay yalla wo dum teewu cakkanaangu tooruujii naa wanaa. ²⁶ Sabo «leydi e ko woni e mayri fuu wo Joomiraado jeyi.»‡ ²⁷ Si neddo mo goondinaay noddii on faa nyaamdon, de on njabii nootaade fu, nyaamon ko kokkadon fuu, tawa berde mon pelataa on. ²⁸ Ammaa si goddo wi'ii on: «Dum wo ko sakkanaa tooruujii», ndeen kaa, taa nyaamee dum, saabe biido noon oon e saabe miiloo bernde mum feloore dum. ²⁹ Ko kaalammi haala miiloo bernde duum, wanaa saabe berde moodon onon, wo saabe bernde biido noon oon.

Sabo si goonga, walaa ko bernde neddo goddo saroo ndimaaku am. ³⁰ Si mido yetta Laamdo e dow ko nyaamammi, ko wadi de mido mbonkee saabe nyaamdu ndu njettirmi Laamdo nduun?

³¹ Ndelle, si odon nyaama maa odon njara, maa ko ngadoton fuu, ngadiree dum faa Laamdo teddinee. ³² Taa laatane fay gooto fergere, wanaa Alhuudiyankoo6e, wanaa yim6e 6e nganaa Alhuudiyankoo6e, wanaa kawrital goondin6e Laamdo ngaal. ³³ Ngolliree hono am ni. Mido filoo ko welata yim6e fuu e dow huunde fuu, tawee mi filaaki nafaa am miin tan. Wo ko nafata yim6e heew6e pilotoomi, faa 6e kisinee.

11

¹ Nyemmbitee kam hono no nyemmbitirammi Almasiihu ni.

Haala dow suddugol hoore

² Mido yetta on ko miccidon kam e huunde fuu, e ko njokkudon al'aadaaji di kollumi on diin. ³ Ammaa, mido yidi paamon Almasiihu woni hooreejo gorko fuu, gorko woni hooreejo deekum, katin du Laamdo woni hooreejo Almasiihu. ⁴ Ndelle, si gorko na du'oo maa na haalda konngol annabaaku de suddi hoorem fu, huyfinii hooreejo muudum oon. ⁵ Ammaa si debbo na du'oo naa na haalda annabaaku de suddaa hoore muudum fu, huyfinii hooreejo muudum oon, sabo imo wa'i hono wo o toytiido ni. ⁶ Sabo dey, si debbo suddaa hoore muudum, ina haani taya sukundu mum

‡ 10:26 Jabuura 24.1.

fuu. Ammaa tayude sukundu mum naa toytude ndu ina semtina debbo. Ndelle na haani suddaa hoore muudum. ⁷ Taa gorko kaa suddaa hoorem, sabo gorko wo tagaadi Laamdo, na holla darja muudum. Debbo kaa wo darja gorko. ⁸ Sabo wanaa gorko ittaa e debbo, wo debbo ittaa e gorko. ⁹ Katin du, wanaa gorko taganaa debbo, wo debbo taganaa gorko. ¹⁰ Saabe duum, e saabe nulaabe laamu fu, ina tilsani debbo suddaa hoore muudum.* Dum laatanto dum maande holloore ina woni ley hawju gorum. ¹¹ Ammaa dum e laataade fuu, ley tagaadi Joomiraado, debbo ina haajaa gorko, gorko du ina haajaa debbo. ¹² Sabo no debbo yuuriri e gorko ni, hono noon gorko du yuurirta e debbo, rimee. De duum fuu to Laamdo dum yuuri. ¹³ Caree onon e ko'e mon: si debbo na rewi Laamdo tawi suddaa hoorem, yalla na fonnditii naa? ¹⁴ Wanaa tagaadi ndiin e hoore muudum ina faamina on sukundu juutundu ina semtinii e gorko? ¹⁵ Ammaa debbo kaa, si na woodi sukundu juutundu fu, wo darja muudum. Sabo o hokkiraama sukundu juutundu faa o suddaa hoore makko. ¹⁶ De si goddo yeddii dum de jokki laawol gonngol fu, faama dum wanaa al'aada amin, dum wanaa al'aada kawrite goondinbe Laamdo deen du.

Haala hiraande seniinde

¹⁷ Won ko njidumi haalande on joonin, haala no kawritirton. Haala majjum mi waawaa yettude on, sabo nde kawritindon fu, wo ko boni beydotoo, wanaa ko woodi. ¹⁸ Ko artii fuu, mi nanii si on kawritii fu, lural ina woni hakkunde moodon. Mido mila du wo dum goonga. ¹⁹ Ina tilsa pelle pelle ngada hakkunde moodon, faa hoolniibe jaati wonbe e ley moodon been annditee. ²⁰ Nde kawritindon fu, wanaa nyaamude hiraande Joomiraado ndeen hawrunduri on. ²¹ Sabo gooto moodon fuu henyoto nyaama hiraande muudum. Wobbe moodon ina njolba, wobbe moodon du ina culoo. ²² Yalla on ngalaa cuudi do kaandon nyaamude e yarude naa? Naa wo on njawu kawrital goondinbe Laamdo ngaal? Yalla odon njidi huyfinde be ngalaa faa'e

been naa? Dume mbi'ammi on? Mi yetta on naa? Mi waawataa yettude on e dum.

Haala miccitagol hiraande seniinde arandeere

(*Matta 26.26-29, Marku 14.22-25, Lukka 22.14-20*)

²³ Sabo miin, inan ko kebumi e Joomiraado de njottinmi on: ley jemma mo Joomiraado meeden Iisaa jambaa oon, hooyi buuru, ²⁴ yetti Laamdo, heli buuru oon, wi'i: «Dum wo banndu am hokkaandu saabe moodon. Ngadon dum faa miccitodon kam.» ²⁵ Hono nii du, nde be tilinoo e hiraande ndeen, o hooyi horde cabijam. O wi'i: «Horde nde woni amaana keso tabintiniraado yiyam am. Nde njaroton fuu, miccitodon kam.» ²⁶ Sabo nde nyaamoton buuru oon e nde njardoton horde cabijam ndeen fu, odon kaala haala maayde Joomiraado faa do wartowi.

²⁷ Ndelle, neddo fuu nyaamirido buuru Joomiraado no fotiraay, yardi horde makko no fotiraay, wadii hakke e banndu Joomiraado nduun e yiyam makko daam fuu. ²⁸ Ndelle, mono fuu taykoo hoore muudum fadde muudum nyaamude buuru oon naa yardude horde ndeen. ²⁹ Sabo neddo fuu nyaamirido buuru oon, yardi horde ndeen, de miilaaki wo dum banndu Joomiraado nduun fu, foodanan hoore muudum sariya no nyaamiri e no yariri noon.

³⁰ Dum wadi de nyawbe e lokkaabe ina keewi e moodon, wobbe moodon du njawtii. ³¹ Sini en taykotonon ko'e meeden, en carataakeno. ³² Ammaa Joomiraado ina saroo en faa dartina en, taa njukkodeden e adunaaru ndu.

³³ Ndelle sakiraaabe am, si odon kawrita faa nyaamdon hiraande Joomiraado ndeen, mono fuu njabboo banndum.

³⁴ Si goddo yolbii fu, sanaa nyaama to suudu muudum. Ndeen kawrite moodon laatantaako on jukkungo.

Woodi, ko heddi duum mi biltan dum si mi warii.

12

Haala dokke Ruuhu Ceniido

* **11:10** Wobbe ina paamira fuddoode aayaare nde hono nii: Saabe duum, e saabe maleyka'en. Ley Geresankooere, nulaabe e maleyka'en, fuu wo innde wootere.

¹ Joonin en ndaaran kabaaru dokke Ruuhu Ceniido. Sakiraa6e, mi yidaa tawee on paamaay. ² Nde on ngoondinaayno Joomiraado ndeen, odon anndi tooruuji muumdi diin na dowa on, na majjina on. ³ Saabe duum mido yidi paamon: fay gooto waawaa wi'ude «lisaa wo kudaado» si Ruuhu Laamdo ina woni e muudum. Katin du fay gooto waawaa wi'ude «lisaa wo Joomiraado» si Ruuhu Ceniido walaa e muudum. ⁴ Dokke de Ruuhu Ceniido hokkata en deen ina ceedi sifa, de Ruuhu oon wo gooto. ⁵ Golleeji ballooji kawrital diin ina ceedi sifa, de Joomiraado oon wo gooto. ⁶ Ko golleeji diin ndimata ina seedi sifa, ammaa Laamdo gooto oon kam gollata di fuu ley yim6e 6een fuu. ⁷ Mono fuu hokkaama dokkal banginoowal Ruuhu faa ngal nafa kawrital fuu. ⁸ Imo hokka oodo haala hakkilanteeha, o hokka ooto haala kebinaaka anndal. ⁹ Kanko Ruuhu gooto oon hokkata oodo goondinal luggungal, ooto dannude nyaw6e. ¹⁰ O hokka oodo wadude kaayefiiji, ooto haaldude annabaaku. O hokka oodo senndude ko yuuri e Ruuhu e ko yuuri e ginnaaji, ooto haalude demle de anndaaka. O hokka goddo du fiirtude demle deen. ¹¹ Wo Ruuhu gooto oon gollata dum fuu. Wo kam feccata, de hokka mono fuu dokkal ngal muuyi.

No kawrital nanndiri e terde neddo

¹² Woodi banndu du wo wooturu, de na jogii terde keewde. Fay si terde banndu na keewi, banndu kaa wo wooturu. Hono noon banndu Almasiihu du worri. ¹³ Sabo en fuu en mbatisiraama Ruuhu gooto faa laatoden banndu wooturu, yalla wo en Alhuudiyankoo6e naa en nganaa, yalla wo en rim6e naa en riimay6e. Katin du en fuu en njarnaama Ruuhu gooto oon.

¹⁴ Banndu wanaa tergal gootal, wo terde keewde. ¹⁵ Si koyngal wi'ii: «Caggal mi wanaa junngo, mi jeyaaka e banndu», dum hadataa ngal jeyeede e banndu. ¹⁶ Naa si nowru wi'ii: «Caggal mi wanaa yitere, mi jeyaaka e banndu», dum hadataa ndu jeyeede e banndu. ¹⁷ Si terde deen fuu wo gite, noy neddo oon nanirta? Naa si de fuu wo de noppi, noy neddo oon maatirta ko uurata e ko luubata? ¹⁸ Ammaa, Laamdo hawrundurii terde deen fuu e banndu

wooturu hono no muuyiri ni. ¹⁹ Si tergal gootal tan woodunoo, dum kaa laatataako banndu. ²⁰ Ndelle, terde deen ina keewi, de banndu nduun wo wooturu. ²¹ Yitere waawaa wi'ude junngo: «Mi haajaaka ma.» Hoore du waawaa wi'ude koyde: «Mi haajaaka on.» ²² Ammaa, terde banndu nandude e burde lokkidinde, deen ngoni de kaajaden sanne. ²³ Terde ndaardeteede wo kuyfude, deen burden teddinde. Burde semtinaade, deen burden haybude. ²⁴ De terde meeden godde burde teddeengal deen kaajaaka wadeede noon. Laamdo hawrunduri terde fuu, hokki terde lokkaaje deen teddeengal faa buri deya deen. ²⁵ O wadii dum faa taa luural wada e banndu nduun, ammaa faa terde deen fuu kaybundura. ²⁶ Si tawii tergal gootal naawii, keddiide deen fuu naawdan e muudum. Si tergal gootal teddinaama, keddiide deen fuu mbeltodoto e muudum.

²⁷ Woodi onon, wo on banndu Almasiihu, mono e moodon fuu wo tergal e banndu makko nduun. ²⁸ Nii Laamdo darniri kawrital goondin6e ngaal: ko artii fuu o joyyini nulaa6e, o beydi katin haaldoo6e annabaaku, de o jokkintini jannginoo6e. Caggal duum, o joyyini wadoo6e kaayefiiji e dannoo6e nyaw6e e walloo6e e ardotoo6e e haalo6e demle de anndaaka. ²⁹ Yalla yim6e fuu wo nulaa6e naa? Yalla 6e fuu wo 6e haaldoo6e annabaaku naa? Be fuu wo 6e jannginoo6e naa? Be fuu i6e ngada kaayefiiji naa? ³⁰ Yalla yim6e fuu kokkaa dannude nyaw6e naa? Naa haalude demle de anndaaka? Naa fiirtude demle deen naa? Wanaa noon! ³¹ Woodi ndelle, tinnee, poodanee dokke burde heewude nafaa deen.

Joonin le, mi hollan on laawol burngol fuu woodude ngol hono muudum walaa.

13

Haala njinngu

¹ Si mi haalirii demle yim6e, fay demle maleyka'en, de njinngu walaa e am fu, wo mi lennguru senyooru, naa wo mi duko jamde gokkundurteede tan. ² Si mido woodi dokkal haaldude annabaaku, de mi faama sirriiji fuu e annde fuu, naa si mi tawraama goondinal faa mi dirna baamle, si njinngu walaa e am fu, mi wanaa fay

huunde. ³ Si mi hokkii ko njogiimi fuu talkaabe naa mi hokkitirii banndu am duppee, de njinngu walaa e am fu, dum nafataa kam fay huunde.

⁴ Njinngu ina jogii munyal, ina jogii moyyuki. Njinngu waldaa e kiram, mantataako, mawninkintaako. ⁵ Njinngu wadataa ko semtinii, filataako muuyde hoore muudum. Ngu yaawaa bernude, ngu saawataa tikkere. ⁶ Njinngu seyortaako oonyaare, wo goonga seyortoo. ⁷ Wakkati fuu njinngu ina sawrii, selataa hoolaade, de na hedoo Laamdo ley huunde fuu. Munyal muudum timmataa.

⁸ Njinngu saamataa abada. Haaldude annabaaku timminte, demle celan, andal du timminte. ⁹ Sabo anndal meeden ina nyaki, haala annabaaku du ina nyaki. ¹⁰ Ammaa si ko hi66i duum warii fu, ko nyaki duum fuu faltoto.

¹¹ Nde laatinoomi cukalel ndeen, mido haaldannoo hono cukalel, mido milotonoo hono cukalel, mido yiirannoo du hono cukalel. De ko laatiimi mawdo duum, mi seedii e golle cukaaku. ¹² Ko nji'eten joonin duum laa6aay, wo hono yuurnaade daandorgal ni66ungal ni. Ammaa ley ko warata duum en njiiran gite men faa laaba. Ko anndumi joonin duum hi66aay, ammaa wakkati waran nde anndammi faa hi66a, hono no Laamdo anndiri kam faa hi66i ni.

¹³ Ndelle, kulle tati ngonni duumotoode: goondinal e jikke e njinngu. De ko buri manngu hakkunde majje fuu wo njinngu.

14

Haala dokke Ruuhu Ceniido

¹ Ndelle, poodanodon njinngu no mbaawrudon fuu. Eelon du dokke Ruuhu Ceniido deen. De ko buri fuu, pilodon haaldude annabaaku. ² Sabo kaaliroowo demle de anndaaka wo Laamdo haaldata, wanaa yimbe. Si goonga, fay gooto faamataa ko o haalata. Imo haalda sirriiji ley kawtal Ruuhu. ³ Ammaa kaaloowo konngol annabaaku oon, wo yimbe haaldata, faa semmbina goondinal mu66en, sellina berde mu66en, de feewtina de. ⁴ Kaaliroowo demle de anndaaka, wo hoore muudum nafata. Ammaa kaal-doowo annabaaku, wo kawrital goondin6e

nafata. ⁵ Mido yidi kaaliron demle de anndaaka on fuu, de ko burani kam, kaaldon annabaaku. Sabo kaal-doowo annabaaku buri kaaliroowo demle de anndaaka, si wanaa tawa neddo ina waawi fiirtude, faa kawrital goondin6e ngaal he6a nafaa.

⁶ Ndelle sakiraabe, si mi warii to moodon de mido haalirana on demle de anndaaka, dume dum nafata on? Si haala am waddanaay on ko Laamdo banganani kam duum, naa anndal, naa konngol annabaaku, naa waaju fu, dum fuu dum nafataa on. ⁷ Taykoden du fay ko walaa yonki hono sereendu naa hoddu. Si munkariiji diin piyaaka faa laabi fu, noy annditirten ko sereendu nduun fuufata naa ko hoddu nduun hodata? ⁸ Naa si puufoowo luwal wolde fuufaay faa laabi, moy segilantoo wolde ndeen? ⁹ Hono noon, onon du, si on njottinirii kabaaru oon demle de anndaaka de ko faaminii fuu walaa, noy paamirtedon? On paddii haala mon ley henndu! ¹⁰ Ina woodi demle keewde ley adunaaru. De no ceediri fuu, walaa haala ka nanataake. ¹¹ Ammaa si neddo haaldii e am demngal* ngal mi nanataa fu, mi laatanake dum janano, kam du laatanake kam janano. ¹² Hono noon, onon du e ley foodanagol moodon dokke Ruuhu deen, tinnodon e he6ude dokke cemmbinooje kawrital goondin6e ngaal e semmbe moodon fuu.

¹³ Ndelle, kaaliroowo demngal ngal anndaaka fuu njaaroo Laamdo waawude fiirtude ngal. ¹⁴ Sabo si mido wada du'aare e demle de mi anndaa fu, goonga, yonki am ina woni e du'aare, ammaa mi faamataa miin e hoore am. ¹⁵ Ndelle, noy ngadammi? Mi wadan du'aare e yonki am, ammaa mi wadan nde e hakkillo am du. Mi yimiran yonki am, ammaa mi yimiran hakkillo am du. ¹⁶ Si wanaa noon fu, si a yettirii Laamdo e ley yonki maa tan, noy tawaado toon mo woowaa dum waawirta wi'ude «Aamiina» e yettugol maada ngool? Sabo joomum nanataa ko kaalataa duum. ¹⁷ Fay si yettugol maa ngool ina woodi sanne, ngol nafataa joomum fey.

¹⁸ Mido yetta Laamdo, ko kaaldammi demle de anndaaka faa buri on on fuu.

* 14:11 Maanaa demngal do wo sii haala.

19 Ammaa e ley kawrital goondin6e, haalude karfeeje joy paaminiide faa janngina yim6e, 6urani kam haalirde karfeeje ujunaaje sappo demle de anndaaka.

20 Sakiraa6e, taa laatodon hono cukaloy e ley hakkillooji moodon. Laatodon 6e ngalaa bonanda hono cukaloy, ammaa e ley hakkillooji mon laatodon maw6e. 21 Ina winndaa e Tawreeta:

«Nde kaaldowammi e yim6e am,
wo e kundude yim6e leyde godde,
wo e demle janan6e kaalirammi.

Dum fuu,

6e kettindantaako kam.»†

Wo noon Joomiraado wi'i.

22 Hono noon, demle de anndaaka deen wo maande sariya do 6e ngoondinaay, de nganaa maande do yim6e goondin6e. Haaldude annabaaku du wo maande do goondin6e, wanaa do 6e ngoondinaay.

23 Ndelle, si goondin6e fuu kawritii, ina kaalda demle de anndaaka, de yim6e 6e mboowaa dum naa yim6e 6e ngoondinaay ngarii fu, 6e mbi'an wo on haanjaabe.

24 Ammaa si gooto e yim6e 6een warii, de tawi yim6e fuu ina kaalda annabaaku, ko o nanata duum fuu ina faamina mo hakkeji makko, ina saroo mo. 25 Ko suudii ley bernde makko 6angan. Ndeen o hippoto e leydi, o sujidana Laamdo, o wi'a: «Si goonga ni, Laamdo ina wondi e moodon.»

No kawrital goondin6e haani worrude

26 Ndelle sakiraa6e, noy ngadoton? Si on kawritii, de gooto moodon ina woodi jimol, goddo du ina janngina, goddo ina woodi ko Laamdo 6anginani dum, goddo ina haala demngal ngal anndaaka, goddo du na fiirta ngal, sanaa fuu wadiree faa semmbina kawrital goondin6e ngaal. 27 Si demle de anndaaka kaalirtee, taa 6ura yim6e dido naa tato. Been du, sanaa 6e kaalira gooto gooto, de gooto moodon fiirta. 28 Ammaa si piirtoowo walaa, joomum deyyinoo e ley kawrital ngaal, haalda e Laamdo e ley bernde muudum. 29 Haaldoo6e annabaaku du, dido naa tato tan kaala, de heddiibe 6een kiinya haala ma66e kaan. 30 De si won ko Laamdo 6anginani gooto e joodiibe 6een, kaaloowo arandeejo oon deyyinoo. 31 Sabo on fuu,

odon mbaawi haaldude annabaaku gooto gooto, faa yim6e fuu ke6a paamal e berde cellinaade. 32 Haaldoo6e annabaaku 6een ina mbaawi nanngitinde ko'e mubben. 33 Si goonga, Laamdo wadataa ko jii6ii. Wo o Laamdo gaddoowo jam.

No worri e kawrite senii6e deen fuu, 34 sanaa rew6e ndeyyinoo ley kawrite deen, sabo 6e ngalaa laawol haalude ley doon. Be dowtoroo no Tawreeta wi'iri noon. 35 Si tawii won ko 6e njidi faamtindaade, 6e acca faa 6e koota, 6e yamowa jom'en cuudi ma66e. Sabo konngol debbo nanee ley kawrital ina semtinii. 36 Naa odon miiloo konngol Laamdo ngool to moodon yuuri naa? Wo onon tan ke6i ngol naa?

37 Si neddo ina miilii wo annabaajo maa ina miilii wo jogiido baawde Ruuhu Ceniido, ina haani annditinde ko mbinn-danammi on duum wo yamiroore Joomiraado. 38 Mo annditaay dum fuu, Laamdo annditataa dum. 39 Ndelle sakiraa6e, poodanodon haaldude annabaaku, katin du taa kadon demle de anndaaka haaleede. 40 Ammaa huunde fuu wadiree no haaniri, tawee fuu ina fonnditii.

15

Haala ummital Almasiihu

1 Sakiraa6e, mido miccintina on Kabaaru Lobbo mo mbaajinoo mi on. On njabii dum, odon keddii odon ka66ii e majjum. 2 Wo saabe Kabaaru oon kisinirte don, si tawii on tiigorake mo no kaaldanmi on ni. Si wanaa noon fu, goondinal mon laatoto 6olum.

3 Mi yottinani on kabaaru mo kebumi, burdo huunde fuu oon. Dum woni: Almasiihu maayii saabe hakkeji meeden, no Binndi diin mbiiri ni. 4 O wattaama ley saabeere. O iirtake e nyalooma tata6o, no Binndi diin mbiiri ni. 5 O 6anganii Piyeer. Caggal duum, o 6angani taalibaa6e sappo e dido 6een. 6 Caggal duum, o 6angani ko 6uri sakiraa6e keme njoyo ley wakkati gooto. Ko 6uri heewude e ma66e ina mbuuri faa joonin, de wo66e ma66e paltake. 7 Jokkiti katin, o 6angani Yaakuuba, de o 6angani nulaabe 6een fuu. 8 Sakitii, o 6angani kam miin ga'udo hono 6inngel dimaangel gilla wakkati muudum yottaaki ni. 9 Si goonga,

† 14:21 Esaaya 28.11-12.

miin 6uri nulaabe been fuu famfude. Mi fotaay fay noddireede nulaado, sabo mi torriino kawrital goondin6e Laamdo. ¹⁰Joonin le, saabe moyyere Laamdo ndeen laatoriimi ko ngonumi duum. Moyyere nde o wadani kam ndeen du rimaay 6olum. Si goonga, miin 6uri nulaabe been fuu gollude. De wanaa miin gollata, wo moyyere Laamdo wonnde e am ndeen gollata. ¹¹Ndelle nde wo miin, nde wo kam6e, fuu fotu. Wo duum min fuu min mbaajotoo, duum du ngoondindon.

Haala ummital maay6e

¹²Woodi, miden mbaajoo Almasiihu iirtake e maayde. Ndelle, noy wob6e moodon mbiirata maay6e ummitataako? ¹³Sini ummital maay6e walaa, Almasiihu e hoore muudum ummitaaki. ¹⁴De si Almasiihu ummitaaki, waaju amin wo 6olum, goondinal moodon du wo 6olal. ¹⁵Woodi si maay6e ummitataako du, idum holla ko min ceedanii Laamdo duum wo fewre. Sabo min mbi'ii Laamdo ummintinii Almasiihu, de dum wanaa goonga si maay6e ummitataako. ¹⁶Si maay6e ummitataako, Almasiihu e hoore muudum ummitaaki. ¹⁷Si Almasiihu ummitaaki, goondinal moodon wo 6olal, odon ngoni ley hakkeji mon faa joonin. ¹⁸Si wo noon du, maaynoo6e e ley goondinal Iisaa Almasiihu 6een kalkii. ¹⁹Si jikke meeden e Almasiihu wo ley nguurdan meeden do tan nafannoo, eden 6uri yim6e fuu yurminaade.

²⁰Ammaa si goonga, Almasiihu ummintinaama e maayde, laatake artiido e ummitotoo6e. ²¹Sabo no maayde yuurdi e neddo gooto, hono noon du ummital hakkunde maay6e yuurdi e neddo gooto. ²²No yim6e fuu maayirta saabe kawtal mu6ben e Aadama, hono noon du yim6e fuu ummintinirtee saabe kawtal mu6ben e Almasiihu. ²³Ammaa mono fuu e wakkati muudum ummitotoo. Almasiihu woni arandeejo oon. Ndeen si wartii fu, 6e o jeyi been du ummitoto. ²⁴Ndeen timmoode waran. Almasiihu halkan kaanankaaku e baawde e semmbe fuu, de hokkita Laamdo Baabiiwo laamu. ²⁵Sabo ina tilsi Almasiihu laamoo faa nde

Laamdo wadi mo o yaa6a way6e mo been fuu. ²⁶Ganyo cakitotoodo halkeede oon wo maayde, ²⁷sabo ina winndaa: «Laamdo wattii huunde fuu ley koyde makko.»* Ammaa si wi'aama «huunde fuu wattaama ley koyde makko», na tannyoraa Laamdo gadudo dum oon kaa naataay. ²⁸Nde huunde fuu heedii ley baawde Almasiihu Bajjo oon ndeen, kam e hoore muudum heedan ley Laamdo gadudo o dawrana huunde fuu, faa Laamdo laamoo kala huunde fuu.

²⁹Woodi, ina woodi jabo6e lootireede lootagal batisima saabe maay6e. Si tawii maay6e ummitataakono, dume wadi de yim6e ina mbatisiree saabe ma66e? ³⁰Minen e ko'e amin, ko wadi de miden njardoo masiibaaji wakkati fuu faa miden nesa maayde? ³¹Sakiraabe, nyannde fuu mido nesa wareede. Tannyoron wo dum goonga, hono ko mantortoomi on yeeso Joomiraado men Iisaa Almasiihu duum du laatorii goonga. ³²To Efeesu toon mi ha6aama wolde sattunde, hono wo daabaaji ladde bon6i kabumi. Si mi goondinaayno ummintineede fu, dume dum nafata kam? Si maay6e ummitataakono fu, ngaden no wiiraa ni: «Nyaa-men, njaren, sabo jaango en maayan.»

³³Taa kiilon ko'e mon: «Yaadude e bon6e ina bonna needi lobbiri.» ³⁴Ngartiree hakkilooji mon e ko fonnditii, celon wadude hakke. Sabo wob6e moodon anndaa Laamdo. Ko mbiirumi noon wo faa cemton.

³⁵Ammaa hasii goddo yaman: «Noy maay6e ummitortoo? Noy balli mu6ben ngorrata?» ³⁶Aan pamaro hakkillo! Aawdi ndi aawudaa fuu, sanaa waata, de sakitoo fuda. ³⁷Aawdi ndi aawudaa du, si wo gawri naa wo aawdi feereeri, wo ndi wabbere tan. A aawataa wullere ndeen e hoore muudum. ³⁸Caggal duum, Laamdo wadata ndi sii wullere nde muuyi, aawdi fuu e sii wullere muudum. ³⁹Kulle jogiide yonki du kawtaa terde: 6i66e-Aadama e terde mu6ben, daabaaji e terde mu6ben, pooli e terde mu6ben, liyyi du e terde mu6ben. ⁴⁰Ina woodi balli kammunkooji e balli leydinkooji. Kammunkooji diin e

* 15:27 Jabuura 8.7.

darja mu66en, leydinkooji diin du e darja mu66en. ⁴¹ Naange e jalbugol muudum, lewru du e jalbugol muudum, koode e jalbugol mu66en. Fay hakkunde koode deen, jalbugol mu66en ina seedi.

⁴² Ummital maay6e du hono noon worri. Ko iretee duum ina nyola, ko ummitotoo duum nyolataa. ⁴³ Ko iretee duum ina lokkidfi, ko ummitotoo duum ina jogii teddeengal. Ko iretee duum ina lokkidfi, ko ummitotoo duum ina jogii semmbe. ⁴⁴ Ko iretee duum wo terde leydinkooje, ko ummitotoo duum wo terde ruuhunkooje. Terde leydinkooje ina ngoodi, ndelle terde ruuhunkooje du ina ngoodi. ⁴⁵ Dum wadi de na winndaa: «Neddo arandeejo oon, dum woni Aadama, laatake yonki mburki.» Aadama cakitiido oon kaa laatake Ruuhu kokkoowo nguurndam. ⁴⁶ Wanaa ko jeyaa e Ruuhu duum artii warude. Wo ko jeyaa e leydi duum artii, de ko jeyaa e Ruuhu duum jokki. ⁴⁷ Neddo arandeejo oon e sollaare leydi tagiraa. Neddo didabo oon e kammu yuuri. ⁴⁸ Yim6e yuuru6e e sollaare leydi been ina ngorri hono Aadama yuurudo e sollaare leydi oon. Yim6e jeyaa6e e kammu been ina ngorri hono yuurudo dow kammu oon. ⁴⁹ Hono no nanndirden e yuurudo e sollaare leydi oon ni, hono noon nanndirten e yuurudo dow kammu oon du.

⁵⁰ Sakiraa6e, inan ko kaalammi duum: teewu e yiyam mbaawaa naatude e laamu Laamdo. Katin du ko nyolata waawaa hebude ko nyolataa faa abada duum.

⁵¹ Ndaar, mido 6anginana on sirri: wanaa en fuu maayata, ammaa en fuu en mbaylitete. ⁵² Dum wadan wakkati gooto, no tamyango yitere ni, si buututal cakitotoongal fuufaama. Sabo buututal ngaal fuufete, de maay6e been ummodoo e balli di nyolataa. Enen du, en mbaylitete. ⁵³ Sabo si goonga, ina tilsi terde nyolooje deen 6ornoo ko nyolataa, maayooje deen du 6ornoo ko maayataa. ⁵⁴ Si terde nyolooje deen 6ornake ko nyolataa, maayooje deen 6ornake ko maayataa fu, ndeen kongol binndaangol ngol tabitan: «Maayde jaalaama, modaama.»†

⁵⁵ «Maayde, toy jaalagol maa woni?

Maayde, toy tooke maa ngoni?»‡

⁵⁶ Tooke poodooje maayde wo hakke. Hakke du hemrii baawde saabe jamirooje Tawreeta. ⁵⁷ Ammaa jettooje ngoodanii Laamdo kokkiroowo en jaalagol saabe Joomiraado meeden Iisaa Almasiihu.

⁵⁸ Ndelle sakiraa6e am horsu6e, laatee joottiibe 6e ndimmbataako. Wakkati fuu beydon tinnaade e golle Joomiraado, sabo odon anndi ko ngolloton ley kawtal Joomiraado duum wanaa 6olum.

16

Haala wallugol seniibe won6e ngalluure Urusaliima

¹ Joonin en ndaaran kabaaru hawrundurgol ceede faa walla seniibe won6e Urusaliima 6een. Ngadon ko njamirmi kawrite goondin6e gonde leydi Galaatiya deen. ² Alan fuu, mono e moodon fuu itta ko waawi, resa. Ndeen si mi warii, en pilataako hawrundurde dum katin. ³ Nde ngarumi fu, mi hokkan 6e cubidon been 6ataakiiji kollooji on cubake 6e, 6e njaara ballal moodon ngaal Urusaliima. ⁴ Si na foti ko mi yaha miin du, min njaadan.

Haala anniyaaji Pool

⁵ Si mi feyyitii leydi Makedoniya fu, mi waran to moodon, sabo toon ndewammi. ⁶ Hasi mi weeranan on seeda naa mi dabban to moodon. Ndeen odon mbaawii wallude kam faa mi yaha yeeso e ja haangal am. ⁷ Sabo mi yidaa fantude to moodon joonin de mi dilla law. Mido yidi 6ooyude to moodon seeda si Joomiraado jabii. ⁸ Ammaa mi 6ooyan ley Efeesu ga faa iidi 6enndal alkama hewta. ⁹ Sabo mi hebii do laawol manngol no mi gollira gollal nafaawal. Woodi, way6e du na keewi.

¹⁰ Si Timote warii to moodon fu, njakkitodon dum faa wooda taa hula, sabo wo Joomiraado o gollanta hono am ni. ¹¹ Ndelle, taa fay gooto yawa mo. Mballon mo e laawol ngool faa o warta to am e jam. Sabo mido hedii mo, kanko e sakiraa6e been.

¹² Woodi, dow sakiike meeden Apolos, mi nyaagake mo sanne o yaada e sakiraa6e

† 15:54 Esaaya 25.8. ‡ 15:55 Hoseya 13.14.

been to moodon, de o muuyaay yahude joonin. Si o hebii laawol fu, o waran.

Baynundural

¹³ Kakkilon, ndarodon faa wooda ley goondinal. Laatodon suusu6e, beydorodon semmbe. ¹⁴ Ko ngadoton fuu, ngadiron dum njinngu.

¹⁵ Odon anndi Estefaana e koreeji muudum. Kam'en artii fuu goondinde ley leydi Akaya. I6e tinnii e gollande seniibe been. Sakiraa6e, mido nyaagoo on sanne: ¹⁶ njarranee yim6e wa'u6e hono noon, kam'en e gollidoo6e e mu6ben, tinniibe e gollal ngaal fuu. ¹⁷ Mido weltoroo garol Estefaana e Fortunaatu e Akayku ngool. Be ngadanii kam ko onon on mbaawaa wadande kam saabe on ngalaa ga. ¹⁸ Be mbaaltinii hakkillo am, kam e hakkillooji moodon fuu. Teddinee yim6e hono ma66e.

¹⁹ Kawrite goondin6e gonde leydi Aasiya deen ina njowta on. Akila e deekum Pirisilla e kawrital goondin6e kawroowal galle ma66e ngaal ina njowta on sanne e innde Joomiraado. ²⁰ Sakiraa6e been fuu ina njowta on. Njowtunduron onon du e jowtaali ceniidi.

²¹ Inan jowtaango am ngo mbinndi-rammi e junngo am: MIIN POOL. ²² Neddo fuu mo yidaa Joomiraado, kuddi woodanii dum! Yaa Joomiraado amin, war! ²³ Wo hinney Joomiraado meeden Iisaa wonda e moodon. ²⁴ Njinngu am ina woni e moodon on fuu e ley kawtal meeden e Iisaa Almasi-ihu.

Bataaki Pool didabi to Korintunkoo6e

¹ Bataaki ki to am yuuri, miin Pool e saki-ike meeden Timote. Miin Pool, mi nulaado Iisaa Almasiihu saabe muuyde Laamdo. Miden njowta kawrital Laamdo gongal Korintu e senii6e won6e leydi Akaya fuu. ² Wo Laamdo Baaba meeden e Joomiraado men Iisaa Almasiihu kokku on moyyere e jam.

No Pool yettiri Laamdo

³ Jettooje ngoodanii Laamdo Baaba Joomiraado meeden Iisaa Almasiihu. Oon woni Baabiiwo jom yurmeende, Laamdo cellinoowo berde e dow huunde fuu. ⁴ Imo sellina berde men e ley torraaji men fuu, faa enen du, mbaawen sellinde berde won6e e sii torraaji fuu no o sellinirta berde men ni. ⁵ Sabo no kebirden torraaji saabe Almasiihu faa keewi, noon du Almasiihu sellinirta berde meeden faa heewa. ⁶ Nde min torraa fuu, wo faa berde moodon cellinee, woodi du faa kisinedon. Nde berde amin cellinaa du, wo faa berde moodon peewa, de kebon munyal munyude sii torraaji di min torrete minen e ko'e amin diin. ⁷ Jikke amin e moodon ina selli, sabo miden anndi ko kawtudon e amin torraaji duum, odon kawti e amin sellineede berde du.

⁸ Si goonga sakiraa6e, min njidaa ndulon torraaji kewtiidi min e leydi Aasiya. Torraaji kewtiidi min toon ina paltii semmbe amin sanne faa min miilaaki wuurude katin. ⁹ Ley berde amin, miden maatannoo wo min saraa6e sariya wareede. De dum wadirii faa taa min njowa jikke amin dow ko'e amin, ammaa min njowa de dow Laamdo ummintinoowo maay6e oon. ¹⁰ Wo kam dannii min e maayde ndeen, kam dannata min yeeso du. Wo dow makko min njowi jikke o dannan min katin. ¹¹ Odon mballira min e majjum du'aawuujii mon, onon du. Hono noon, moyyere nde o wadanta min saabe du'aawuujii yim6e heew6e, wadata faa heew6e njetta Laamdo saabe amin du.

Haala ko ha6i Pool fantude Korintu'en

¹² Inan ko min mantortoo: berde amin ina ceedanoo min min mbuurdii e goonga e laa6al berde yuurungal to Laamdo ley adunaaru ndu, sakko hakkunde moodon. Min ngadiraay dum hakkillooji 6i66e-Aadama, ammaa wo e moyyere Laamdo. ¹³ Sabo min mbinndantaa on faa'e si wanaa ko njanngoton de paamon. Mido yidi paamon faa laa6a ¹⁴ ko puddudon faamude joonin duum. Ndeen, nyannde Joomiraado men Iisaa wartowi fu, on mantorto min hono no minen du min mantortoo on noon.

¹⁵ Saabe hoolaare ndeen, mi anniyakeno warude to moodon arande faa ceyodon kile didi. ¹⁶ Ko njidunoomi dey, mi fanta to moodon, mi yaha leydi Makedoniya, de mi rewa to moodon katin nde ngartammi faa mballon kam mi yaha leydi Yahu-udiya. ¹⁷ Yalla nde mbi'ammi mi waran to moodon ndeen, mi tinnaaki naa? Si mi anniyake wadude huunde, yalla mido sikkitira hono no yim6e adunaaru anniyortoo, wi'oo6e «ayyo» de wakkati gooto puddita wi'ude «a'aa» naa? ¹⁸ No tannyorden Laamdo wo koolniido ni, hono noon kongol ngol min kaalani on ngool wanaa ayyo e a'aa fuu nde wootere. ¹⁹ Sabo Iisaa Almasiihu Bii Laamdo oon wanaano ayyo e a'aa: wo ayyo tan woni e makko. Kanko woni mo miin e Silas e Timote min mbaajii kabaaru muudum to moodon oon. ²⁰ Goonga ni, amaanaaji Laamdo fuu tabitii e ley makko, laatii «ayyo». Ndelle wo saabe makko de eden mbi'a «Aamiina» faa Laamdo teddinee. ²¹ Woodi, wo Laamdo tabintinani min, minen e moodon fuu, kawtal meeden e Almasiihu. Kanko subii en. ²² Katin kanko wadi maande makko e meeden, o watti Ruuhu makko e berde meeden laatoo maande laabinanoore en en keban moyyereji garooji.

²³ Laamdo na seedanoo kam, o jukkoo kam si mi fewii: wo faa taa mi ha6a e moodon wadi de mi yeccaaki Korintu.

²⁴ Min pilataako dawrande goondinal moodon, de miden mballundura e moodon faa ceyodon, tawa on ndarake no woodiri ley goondinal.

2

¹ Dum le, mi wadii anniya mi yeccataako to moodon, taa mi mettina berde mon

katin. ² Sabo si mi mettinii berde mon, moy seynata kam si wanaa onon 6e mettinanmi been? ³ Dum wadi mbinndumi no mbinndirmi ni e ley bataaki am kiin. Mi yidaano warude to moodon de haanu6e seynude kam been mettina bernde am. Mido tanyorani on, nde ceyiimi fu, onon du on ceyoto. ⁴ Billaare e bernde mettunde e gondi keewdi mbinndiranmi on. Ko mbinndumi duum wanaa faa mi mettinana on, ammaa wo faa mi anndina on no njinngu am dow moodon foti mawnude.

No Pool yaaforii toonyiido

⁵ Si gooto moodon laatake sabaabu mettorgal fu, wanaa miin o mettinani, wo on fuu - naa wo66e moodon, taa mi faltoo goonga. ⁶ Ko bur6e heewude e moodon njukkii neddo oon duum heyii. ⁷ Joonin kaa, ko 6uri woodde dey: njaafodon mo, cellinon bernde makko taa mettorgal bernde jaaloo mo. ⁸ Ndelle, mido njaaroo on sanne tabintinon njinngu moodon e makko. ⁹ Si goonga, wo saabe majjum mbinndiranmi on, faa mi fonnda on, mi ndaara yalla odon njokka haala am ley huunde fuu. ¹⁰ Mo njaafidon fuu, miin du mi yaafake dum. Goonga ni, ko njaafiimi duum - si ina woodi ko kaanumi yaafaade mo - mi yaafake dum yeeso Almasiihu faa nafa on ¹¹ taa Seydaani jambo en, sabo eden anndi anniyaaji muudum.

Haala saakugol anndal Almasiihu

¹² Nde njahunoomi Torowas faa mi waa-joo Kabaaru Lobbo haala Almasiihu fu, mi tawii Joomiraado omtanii kam laawol gollude toon. ¹³ Ammaa hakkillo am fukkaaki, sabo mi tawaay toon sakiike am Tiitu. Woodi ndelle, mbayniimi sakiraa6e been, de ponndiimi leydi Makedoniya.

¹⁴ Ammaa jettooje ngoodanii Laamdo kokkoowo en jaalagol wakkati fuu saabe kawtal meeden e Almasiihu. Laamdo hokkii min saakude anndal Almasiihu nokku fuu hono no uurdi mbelndi ni. ¹⁵ Sabo si goonga, wo min uurdi ndi Almasiihu sakkanta Laamdo. Uurngol ngool yottake hisintee6e e halketee6e fuu. ¹⁶ To halketee6e been, wo min luumngol maayde jaaroolwol dum'en to maayde, ammaa to hisintee6e been, wo min uurngol

nguurndam jaaroolwol dum'en to nguurndam.

Moy foti gollude gollal ngaal? ¹⁷ Min nganaa julortoo6e konngol Laamdo hono no heew6e ngadata. Ammaa miden kaalda berde laa6ude yeeso Laamdo. Miden kaalda hono nulaa6e muudum e ley kawtal amin e Almasiihu.

3

Haala gollanoo6e amaana keso

¹ Yalla min pudditii mantaade katin naa? Naa miden kaajaa bataakiiji kollooji ko min ngoni, maa yuurudi to moodon hono no wo66e kaajiraa naa? ² Wanaa. Onon jaati ngoni bataaki amin mbinndaaki e berde amin. Odon kolla ko min ngoni, hono bataaki ki yim6e fuu mbaawi anndude e janngude. ³ Ina laabi, wo on bataaki Almasiihu saabe golle amin. Bataaki kiin winndiraaka dawa, wo Ruuhu Laamdo buurdo ki winndiraa. Ki winndaaka dow alluuje kaaye, wo e berde yim6e ki winndaa.

⁴ Miden mbi'a noon sabo miden ngoodi hoolaare mawnde e Laamdo saabe Almasiihu. ⁵ Min ngalaa baawde faa min ngada fay huunde e semmbe amin. Baawde amin wo to Laamdo yuuri. ⁶ Kam wadi min fotu6e laataade gollanoo6e amaana keso. Amaana oon yowaaki dow jamirooje binndaade, wo dow Ruuhu yowii. Sabo jamirooje binndaade deen wo jaarooje to maayde, ammaa Ruuhu oon na hokka nguurndam.

⁷ Jamirooje binndaade e alluuje kaaye, jaarooje to maayde deen, ina ngoodunoo darja faa Israa'ilankoo6e kunngii ndaarude yeeso Muusaa saabe annoora gondo e darja oon, fay si taweede darja oon wo nyifoowo. ⁸ Ndelle, golle Ruuhu 6uri darja oon, haala fuu walaa! ⁹ Si ko foodata jukkungo duum ina woodunoo darja, wanaa haala ko waddata fonnditaare duum! ¹⁰ Goonga ni, darja arandeejo oon walaa darja si fonndaama e darja gardo joonin mo walaa ko nanndi oon. ¹¹ Si ko nyifata duum waawii jogaade darja, haala fuu walaa ko heddotoo duum 6urata darja oon sanne.

¹² Ko jikke amin dow amaana keso oon teenji sanne, duum wadi de miden kaalda

cuusal yeeso yimbe. ¹³ Min ngadataa hono no Muusaa ni, gattunoodo suddaare e yeeso muudum taa Israa'ilankoo6e ked-doo ina ndaara fay darja nyifoowo oon faa timma. ¹⁴ Ammaa miilooji berde ma66e ina njoori. Sabo faa hannden nde 6e njannkata amaana kiid6o oon fu, suddaare ndeen ina heddii e geese ma66e. Nde huncaaka tafon, sabo wo ley kawtal Almasiihu tan nde huncetee. ¹⁵ Goonga, faa warde hannden, si Tawreeta Muusaa janngaama fu, suddaare ndeen ina heddii ina suddi berde ma66e. ¹⁶ Ammaa si neddo wartii to Joomiraado fu, suddaare ndeen huncete e bernde muudum. ¹⁷ Woodi, Joomiraado kam woni Ruuhu. To Ruuhu Joomiraado woni fuu, doon ndimaaku du woni. ¹⁸ Enen 6e geese mu66en cudditaa been fuu, eden tiima darja Joomiraado hono ley daandorgal, ina yaynana en. Imo waylita en faa nannden e makko tagaadi, darja makko ina beydana en yahude yeeso. Dum woni golle Joomiraado, laatiido Ruuhu oon.

4

Haala jawdi ley loode

¹ Laamdo hokki min gollal ngaal saabe yurmeende muudum. Ndelle, min tampataa. ² Min calake kulle cuudiide cementinooje. Min kiilataa yimbe, min mbaylitataa konngol Laamdo. Ko min ngadata dey, miden bangina goonga yeeso Laamdo, faa mono fuu annditira e bernde mum fuu wo min goongalaa6e. ³ De si Kabaaru Lobbo mo min mbaajii oon suudaama fu, wo halkoo6e tan o suudantee. ⁴ Been le, 6e ngalaa goondinal, sabo Ibiliisa wumnii hakkillooji ma66e taa nji'a annoora Kabaaru Lobbo. Kabaaru oon na holla darja Almasiihu jogiido tagaadi Laamdo. ⁵ Sabo wanaa haala amin min mbaajotoo, ammaa wo haala Iisaa Almasiihu, Joomiraado meeden oon min mbaajotoo. Ko min mbi'ata e dow ko'e amin tan, min maccube moodon saabe makko. ⁶ Sabo Laamdo wi'ii: «annoora yaynu e ley nimre.» Kam yaynini annoora muudum e ley berde amin, faa anndina min darja muudum jaynoowo, gondo e yeeso Almasiihu.

* 4:13 Jabuura 116.10.

⁷ Anndude darja oon laatanake min jawdi korsundi, ammaa miden njogorii ndi e ley amin hono no ley loode loope, faa anndee baawde mawde de wo to Laamdo yuuri, wanaa to amin. ⁸ Miden billee e huunde fuu, ammaa min pusaay. Miden ngoni e wemmbere wakkati fuu, ammaa min tayaay jikke. ⁹ Miden torree, ammaa Laamdo yoppaay min. Miden paddee e leydi, ammaa min kalkaaka. ¹⁰ Wakkati fuu, maayde Iisaa ina woni e balli amin, faa nguurndam Iisaa du yi'ee e ley majji. ¹¹ Si goonga, fay si miden mbuuri, miden nesa maayde wakkati fuu saabe Iisaa, faa nguurndam Iisaa du yi'ee e terde amin maayooje deen. ¹² Ndelle, maayde na golla ley amin, de nguurndam na golla ley moodon.

¹³ Ina winndaa: «Mi goondinii, duum wadi de mbaajimi.»* Minen du min goondinirii hono noon, duum wadi de miden mbaajoo. ¹⁴ Sabo miden anndi iirtindo Joomiraado meeden Iisaa e maayde oon iirtindinan min e Iisaa minen du, de wadda min yeeso muudum, minen e moodon fuu. ¹⁵ Ko hewti min fuu wo saabe moodon faa moyyere Laamdo yottoo yimbe heew6e. Hono noon yimbe heew6e njettirta Laamdo faa Laamdo beyda teddineede.

Haala teddeengal duumiingal

¹⁶ Dum wadi de min tampataa. Fay si terde amin deen na kalka, yonkiiji amin diin ina keydintinee nyannde fuu. ¹⁷ Sabo torraaji di min torreteee diin ina kuyfiti, ina paltoo law. De di cegilanto min teddeengal manngal ngal timmataa, burngal torraaji diin abada. ¹⁸ Ndelle min taykataako ko yi'etee, wo ko yi'ataake min taykotoo. Sabo ko yi'etee duum faltoto, ammaa ko yi'ataake duum, heddoto faa abada.

5

Haala suudu wonndu dow kammu

¹ Eden anndi si terde meeden laatiide suudu leydiiru ndu kofuden e muudum joonin nduun halkii fu, Laamdo moyyinanii en suudu dow kammu ndu junngo wadaay, heddotoondu faa abada. ² Eden uuma ley adunaaru do, sabo eden keppi naatude e

ley suudu meeden dow kammu nduun, 6ornoroden ndu hono kaddungal kesal. ³ Goonga ni, si en 6ornake ndu fu, en laatataako yonkiiji di ngalaa 6alli. ⁴ Sabo ko ngonden ley suudu ndu tafon, eden uuma saabe tiidallaaji. Woodi, wanaa hono eden njidi laataade 6ortii6e, ammaa eden njidi 6ornaade 6alli kesi dow kiiddi, faa nguurndam moda ko halkata ley meeden. ⁵ Wo Laamdo kam segilani en dum, hokki en Ruuhu muudum laatoo maande laabinanoore en moyyereji garooji.

⁶ Ndelle, eden njogii 6erde pukkiide wakkati fuu. Eden anndi sini eden keddi e 6alli gondi ley adunaaru diin, eden mboddi to Joomiraado tafon. ⁷ Sabo wo e goondinal mbuurdeten, wanaa e ko njiireten gite. ⁸ Ndelle eden njogii 6erde pukkiide, de ko burani en ni, eggen e 6alli di faa njoododen to Joomiraado. ⁹ Ammaa ko burden filaade fu, wo wadude ko welata mo, heddaade ley 6anndu ndu naa wurtaade e mayru fuu gootum. ¹⁰ Sabo ina tilsi en fuu ndaroden yeeso Almasiihu faa careden, faa mono fuu he6a mbarjaari gollleeji muudum gadooji e 6anndu ndu, nde wo ko woodi naa ko boni.

Haala dewral hakkunde yim6e e Laamdo

¹¹ Ndelle, ko min anndi no Joomiraado huldete duum, min piloto he6ude hakkillooji yim6e. Laamdo ina anndi min. Mido hoolii on onon du, on annditii min e ley miilooji 6erde moodon. ¹² Min kaalantaa on kabaaru amin lobbo katin. Ammaa miden piloo hokkude on daliili no mantorodon min, faa ke6on ko njaabodon mantortoobe ko yi'etee tan, wanaa ko woni ley 6ernde. ¹³ Si min njogoraama hono min haanjaabe, wo dum saabe Laamdo. Si min njogoraama min jom'en hakkillo du, wo dum saabe moodon. ¹⁴ Njinngu Almasiihu na dawrana min, sabo min tannyorii, gooto maayanii yim6e fuu, ndelle yim6e fuu laatii maay6e. ¹⁵ O maayanii yim6e fuu, faa wuur6e 6een cela wuurande ko'e mu66en, ammaa mbuurana maayando dum'en de iirtanii dum'en oon.

¹⁶ Ndelle, gilla joonin, walaa fuu mo min ndaardata hono no 6i66e-Aadama ndaardata wob6e. Fay si miden ndaardunoo

Almasiihu hono no 6i66e-Aadama ndaardata dum, min celii ndaardude dum noon. ¹⁷ Neddo fuu kawtudo e Almasiihu, tagitaama tagu keso. Ko hiiddi duum faltake. Ndaar, fuu heydintinaama! ¹⁸ Dum fuu to Laamdo yuuri. Kam nuli Almasiihu faa rewrintina en e muudum, de halfini min golle rewrintinde yim6e e muudum. ¹⁹ Dum woni, Laamdo wonnoo e ley Almasiihu faa rewrintina yim6e adunaaru e muudum. O hiisaaki hakkeeji mu66en katin. O halfini min du kabaaru rewrintingol ngool.

²⁰ Woodi ndelle, min daraniibe Almasiihu, ina nanndi hono Laamdo ina haalda kunndude amin faa nodda yim6e to muudum. Miden nyaagoo on e innde Almasiihu: ngartee to Laamdo! ²¹ Almasiihu wadaay hakke abada. Ammaa Laamdo yowi hakkeeji meeden fuu dow makko, faa kawtal meeden e Almasiihu wada en fonnditiibe yeeso Laamdo.

6

No Pool'en ngolliranta Laamdo

¹ Minen, saabe min gollidoo6e e Laamdo, miden nyaagoo on taa accon moyyere Laamdo nde ke6on ndeen laatanoo on 6olum. ² Sabo o wi'ii:

«Wakkati lobbo kettindanimaami, nyalaande kisindam mballumaami.»*

Ndaar, joonin jaati woni wakkati lobbo oon, joonin woni nyalaande kisindam.

³ Min ngadataa fay huunde ko fergata yim6e, faa taa feloore tawee e golle amin.

⁴ Ammaa e huunde fuu, miden kolla min gollanoobe Laamdo goongalaa6e, ley tinnitaare mawnde, ley torraaji, ley sayya, ley billaare, ⁵ ley piide, ley kasu, ley muurtere, ley tampiri, ley rafi doyngol, ley rafo.

⁶ Miden kolla min golloo6e goongalaa6e ley laa6al amin, ley anndal amin, ley munyal amin, ley moyyuki amin. Miden ngoodi Ruuhu Ceniido, miden ngoodi njinngu ngu waldaa e naafikaaku. ⁷ Miden kaala goonga, miden ngoodi baawde Laamdo. Juude amin nane e nyaame fuu na tiigii kabitirde fonnditaare. ⁸ Miden kolla min gollanoobe Laamdo ley teddeengal e ley koyeendam, ley ko yim6e mbuykata min

* 6:2 Esaaya 49.8.

e ko njettata min, ley ko min ndaardetee hono majjinoobe tawee min goongalaabe.

⁹ Miden kolla dum ley ko min ndaardetee min anndaaka tawee min anndaaabe, ley ko min ndaardetee min maayoo6e, de inani min, miden mbuuri. Miden ndaardee min jukkaabe tawee min mbaraaka.

¹⁰ Miden ndaardee min suniibe tawee min seyii6e wakkati fuu. Miden ndaardee min talkaabe tawee miden ngada heew6e joomiraabe jawdi. Miden ndaardee min ngalaa fay huunde tawee miden njogii huunde fuu.

¹¹ Korintunkoo6e, min kaaldanii on laabal reedu, min njaajinanii on berde amin. ¹² Miden, min paadinanaay on berde amin, ammaa onon kaa on paadinanii min berde moodon. ¹³ Mido haalda e moodon hono wo on bikkoy am: ngadane min no min ngadirani on - njaajinane min berde moodon!

No neddo laatorii suudu Laamdo buurdo

¹⁴ Taa ka66unduron e 6e ngoondinaay. Yalla ko fonnditii na waawi hawritinde e ko oonyii naa? Yalla annoora na waawi hawritinde e nimre naa? ¹⁵ Yalla Almasi-ihu na waawi hawritinde e Ibiliisa naa? Yalla goondindo na waawi hawritinde e mo goondinaay naa? ¹⁶ Yalla amaana ina woodi hakkunde suudu Laamdo e tooruui naa? Paamee, enen ngoni suudu Laamdo buurdo oon. Sabo Laamdo wi'ii:

«Mi hodidan e ma66e,

mi yaada e ma66e,

mi laato Laamdo ma66e,

kam6e du, 6e laato yim6e am.»[†]

¹⁷ Dum wadi de Joomiraado wi'ii:

«Yuwee hakkunde ma66e!

Ceedee e ma66e!

Taa meeme ko tuuni!

Ndeen, mi jab6oto on.»[‡]

¹⁸ Mi laatanto on baaba,

onon du, on laatanto kam 6i66e wor6e e rew6e.

Noon Joomiraado jom baawde fuu wi'ii.»[§]

7

¹ Ndelle sakiraabe horsu6e, saabe en ngadanaama amaanaaji diin fu, laabinen ko'e meeden e ko tuuninta 6alli men e

yonkiiji men fuu. Tabintinen senaare men e ley kulol Laamdo.

Haala mettorgal e seyo

² Omtanee min berde moodon! Min toonyaaki fay gooto, min mbonnanaay fay gooto, min nyaamaay jawdi fay gooto. ³ Mi haaldaay dum faa laatanoo on jukkungo. Sabo mi haaliino gilla naanen: berde amin na korsini on sanne, faa maayden naa mbuurden. ⁴ Mido hoolii on faa woodi. Mido mantaroo on sanne. Bernde am sellinaama faa heewi, mido heewi seyo du e ley torraaji amin fuu.

⁵ Si goonga, fay nde min njottinoo leydi Makedoniya ndeen, min powtinaaki fey. Torraaji tan min nji'i. Miden ngondi e luural yaasiyal, e kulol ley berde.

⁶ Ammaa Laamdo cellinoowo berde suniibe oon, sellinirii berde amin e garol Tiitu.

⁷ Wanaa garol makko tan sellini berde

amin. Ko cellindon bernde makko duum sellinii hakkillooji amin. O haalanii min no njidirdon yi'ude kam sanne, e no cunoridon ko wadunoo, e no tinnoridon e jinngande kam. Dum fuu beydii seyo am.

⁸ Si 6ataaki am kiin mettiino on, mi mimsitataa ko mbinndumi ki. Goonga ni, mido mimsitinnoo, sabo mi yi'ii 6ataaki kiin mettiino on, fay si wo haddi wakkati seeda tan.

⁹ Joonin kaa mido seyii, de wanaa saabe ko mettadon duum, ammaa ko mettadon de tuubudon. Sabo mettorgal ngal maatudon ngaal, iri maggal hawri e muuyde Laamdo. Hono noon, walaa ko min mbonnannoo on.

¹⁰ Sabo mettorgal kawroowal e muuyde Laamdo ina wada faa neddo tuuba, de hisa, mimsugol du fuu walaa e majjum. Ammaa mettorgal adunaaru, wo maayde wadata.

¹¹ Ndaaree mettorgal kawroowal e muuyde Laamdo ngaal, ko wadi e moodon: ngal wadii faa ciinudon, faa du pilidon laamnude ko'e moodon. Ngal wadii faa mettadon e ko boni, faa du kuludon. Ngal waddanii on yeeweede kam, ngal waddanii on tinnaare.

Ngal wallii on jukkaade ko boni. E huunde fuu on kollii odon laabi e kabaaru oon.

¹² Ndelle si mi winndanii on fu, dum wanaa saabe toonyiido, wanaa

[†] 6:16 Lewinkoo6e 26.11-12, Esekiyel 37.27. [‡] 6:17 Esaaya 52.11. [§] 6:18 2 Samuwiila 7.14, Esaaya 43.6.

saabe toonyaado du. Ammaa wo faa banginanedon ciinal ngal njoganidon min yeeso Laamdo. ¹³ Berde amin mbaaltorake saabe majjum.

Woodi, e dow waaltagol berde amin du min kebii seyo. Goonga ni, Tiitu seynii min sanne, sabo seyniraama ko mbaaltindon bernde muudum. ¹⁴ Si mi mantorake on seeda yeeso makko du, on cementinaay kam. Ammaa no min kaaldirani on goonga e huunde fuu ni, hono noon ko min mantorii on yeeso Tiitu duum du laatorii goonga. ¹⁵ Njinngu bernde makko ina beydoo nde o miilotoo no dowtoranidon haala makko on fuu, e no nja6boridon mo kulol e diwngol. ¹⁶ Mido seyii ko mbaawumi hoolaade on ley huunde fuu.

8

Haala wallugol seniibe won6e Urusali-ima

¹ Sakiraa6e, miden njidi anndinde on moyyere nde Laamdo hokki kawrite goondin6e Iisaa gonde leydi Makedoniya deen. ² Be ndaartindoraama torraaji cattudi, ammaa no seyo ma66e heewri noon waddanii 6e hokkitirde ko heewi, fay si i6e ngoni e talkaaku cattungu. ³ Mido seedanoo 6e: 6e kokkitirii ko 6e mbaawi fuu, fay ko 6uri baawde ma66e. Yardaamuye 6e kokkiri. ⁴ Be eeli min sanne 6e ke6a laawol 6e kawta e wo66e faa 6e mballa seniibe won6e Urusaliima. ⁵ Be ngadii ko 6uri miilo amin. Sabo 6e artii, 6e kokki ko'e ma66e Joomiraado, de 6e kokkiri min ko'e ma66e minen du saabe muuyde Laamdo. ⁶ Dum wadi de min njaarii Tiitu walla on njottinon dokkal ngaal no pudfirnodon ngal ni. ⁷ On joomiraa6e jawdi e huunde fuu - goondinal e waaju e andal, odon njogii tinnaare dow huunde fuu, odon korsini min du. Tinnodon faa ngadon kabaaru moyyere ndeen faa wooda du.

⁸ Ko mbiimi duum wanaa yamiroore. Ammaa, mido haalana on tinnaare wo66e faa hokka on laawol hollude njinngu moodon ina selli. ⁹ Sabo odon anndi moyyere Joomiraado meeden Iisaa Almasiihu: kam jom jawdi oon, wadii hoore muudum talkaajo saabe moodon

faa laatorodon joomiraa6e jawdi talkaaku muudum nguun. ¹⁰ Mido haalana on ko woni miilo am, woodi wo ko nafata on du. Gilla rawanin onon artii filaade wallude seniibe been, onon artii fuddude ballal ngaal du. ¹¹ Joonin kaa, kibbinee dum. No anniyiridon fiyude dabare oon ni, anniyorodon noon yottinde dum du. Kokkiron haddi baawde moodon. ¹² Sabo si neddo anniyake wadude moyyere fu, dokkal ngaal ina weli Laamdo fodde baawde kokkoowo oon. Laamdo yamataa neddo ko walaa. ¹³ Mi wi'aay naaton e billaare faa billiton wo66e been, de yim6e fuu laato fotu6e ni. ¹⁴ No tawradon joonin e keewal moodon ni, odon mbaawi wallude won6e ley baasal mu66en. Caggal joonin, si tawii onon odon ngoni ley baasal fu, kam6e e keewal ma66e, i6e mbaawi wallude on. Hono noon yim6e potirta, ¹⁵ no winndiraa ni:

«Kawrundurdo ko heewi oon faltaaki ko haajaa, kawrundurdo ko famdi oon du nyakiraaka.»*

Kabaaru Tiitu e yaadiraabe muudum

¹⁶ Jettooje ngoodanii Laamdo gattudo e bernde Tiitu tinnaare wallude on hono nde min njoganii on ndeen. ¹⁷ Wanaa saabe min nyaagake dum tan wadi de jabi yahude to moodon. Wo tinnaare muudum wadi de anniyii yahude to moodon. ¹⁸ Miden nolda mo, kanko e sakiike meeden jettetedo e kawrite goondin6e fuu saabe waajagol muudum Kabaaru Lobbo oon. ¹⁹ Wanaa dum tan, kawrite goondin6e deen cubii mo o yaada e amin, faa min njaara dokkal ngaal Urusaliima. Miden ndaranoo moyyere ndeen faa dum teddina Joomiraado, dum holla anniya amin lobbo du. ²⁰ Miden ngada ko min mbaawi fuu taa min ke6a feloore e jawdi keewndi ndi min ndaranii ndiin. ²¹ Sabo miden piloo wadude ko woodi, de wanaa yeeso Joomiraado tan, ammaa yeeso yim6e du.

²² Miden nula sakiike meeden goddo yaada e ma66e mo min taykitii tinnaare muudum wakkatiiji keewdi e kulle keewde. Joonin o 6uri tinnaade sanne e wallude saabe hoolaare mawnde nde o

* 8:15 Wurtagol 16.18.

joganii on ndeen. ²³ Tiitu du wo kawtufo e am, gollidoowo am saabe moodon. Sakiraa6e meeden yaadiraa6e makko 6een wo nulaa6e kawrite goondin6e deen, Almasiihu na teddiniree saabe ma66e. ²⁴ Woodi ndelle, kollee 6e njinngu moodon. Hono nii laabinirton kawrite goondin6e fuu miden njogii daliili mantoraade on.

9

No Laamdo yidiri kokkiroowo seyo

¹ Walaa ko mi winndana on dow wallugol seniibe won6e Urusaliima 6een. ² Sabo mido anndi on muuyii wallude 6e sanne. Mi mantorake on dum yeeso Makedoniyankoo6e, mbiimi 6e onon yim6e Akaya, on cegilake wallude gilla rawanin. Tinnaare moodon dow mballa oon umminii anniya ko 6uri heewude e ma66e du. ³ De mido nela to moodon sakiraa6e 6een taa ko min mantorii on duum laatoo 6olum, ammaa tawee odon cegilii hono no mbiirumi ni. ⁴ Si wanaa noon fu, si yim6e Makedoniya ngardii e amin to moodon de tawi on cegilanaaki wallude, min cemtan ko min koolii on, onon du on cemtan. ⁵ Dum le, ko nji'umi dey, ina tilsi mi njaaroo sakiraa6e 6een artoo kam to moodon, ndaranoo ballal ngal aadidon wadude ngaal. Ndeen si mi warii fu, mi tawan ingal hawriti, ngal laatii ballal yardaamuye 6ernde, tawee wanaa doole. ⁶ Inan ko njidumi paamon: aawudo seeda, seeda tayata. Aawudo ko heewi, ko heewi tayata. ⁷ Mono fuu hokka ko anniyii e 6ernde muudum, tawa wanaa e mettorgal, wanaa e doole. Sabo Laamdo ina yidi kokkiroowo seyo. ⁸ Laamdo ina waawi hebbinande on siyiji moyyere fuu. Hono noon ke6iron ko heyata on wakkati fuu e ley huunde fuu, faa keddorodon ko heewi saabe gollal lobbal fuu. ⁹ Wo hono noon winndiraa:

«Imo saaka moyyere makko e ley talka'en, gollal makko moyyungal duumoto faa abada.»*

¹⁰ Laamdo ina hokka aawoowo aawdi, ina hokka yim6e nyaamdu faa neemina dum'en du. Hono noon o hokkiran on aawdi keyoori on onon du. O funnan ndi

faa duuda. Ndeen moyyere moodon rima faa heewa. ¹¹ Noon du ke6al mon beydorto e huunde fuu, faa mbaawon hokkirde yardaamuye wakkati fuu. Ndeen heew6e njettan Laamdo saabe ballal mon ngal min njaaranta 6e. ¹² Sabo ballal ngaal, wanaa ngal humtanan haaju seniibe 6een tan, ammaa ingal waddana heew6e yettude Laamdo du. ¹³ Si 6e ndaarii ballal moodon ngaal, 6e teddinan Laamdo saabe dowtaare moodon holloore seedaaku mon Kabaaru Lobbo haala Almasiihu. Be teddinan mo du saabe ko peccirdon barkeeji mon e yardaamuye faa kokkon 6e, kam6e e yim6e fuu. ¹⁴ Be kolliran korsa ma66e to moodon e du'aawuuji di 6e ndu'antoo on saabe moyyere mawnde nde Laamdo wadani on ndeen. ¹⁵ Jettooje ngoodanii Laamdo saabe dokkal muudum ngal waawaa sifeede!

10

No Pool jaaborii felube dum

¹ Miin Pool, bi'eteedo wo lokkaajo si mido woni hakkunde moodon de wo cuusudo si na woddii on oon, mido waajoroo on heese e moyyuki Almasiihu, ² mido nyaagoo on: taa ngadee faa mi suusa hollude on semmbe nde ngarumi to moodon. Sabo mido hedii faa mi holla wob6e semmbe am, wi'oo6e miden ngollana muuyde tomtaaku 6een. ³ Goonga, min 6i66e-Aadama tan, ammaa no min ka6irtee ni wanaa no 6i66e-Aadama ka6irtee. ⁴ Sabo ka6itirde de min ka6irtee deen nganaa de 6ii-Aadama. Baawde majje wo to Laamdo yuuri faa de kalka nokkuuje cemmbidinde. Wo nii min kalkirta miilooji bondi, ⁵ miden ke6a jaalorgal dow mawnitaare fuu hadoore yim6e anndude Laamdo. Woodi du, miden nanna miilooji mu6ben fuu, miden njaara di faa di dowtanoo Almasiihu. ⁶ Si dowtaare moodon hi66ii fu, miden cegilanii jukkaade neddo fuu mo dowtaaki.

⁷ Ndaaree kulle deen no ngorri ni – si goddo moodon hiisake hoorem wo neddo Almasiihu fu, inan ko haani miccitaade: no Almasiihu jeyri dum fu, noon du o jeyri min, minen du. ⁸ Fay si mantoriimi baawde am faa faltii seeda, dum semtintaa kam. Joomiraado meeden Iisaa

* 9:9 Jabuura 112.9.

hokkii min baawde de faa min cemm-bindina goondinal mon, wanaa faa min kalka ngal. ⁹ Mi yidaa miilodon hono mido filoo hulbinde on e batakiiiji am. ¹⁰ Sabo ina wi'ee batakiiiji am diin ina nyaadi, ina njogii semmbe, ammaa si mido woni hakkunde moodon, mido lokkidi, haala am ina yawonii. ¹¹ Neddo fuu bi'owo hono noon, faama ko min mbinndata si miden mboddi on fu, duum min ngollata si miden ngondi e moodon du. ¹² Min cuusaa fonndude ko'e amin e jinnganoobe ko'e mu6ben been. Min nanndaa e ma6be du. Kambe, i6e ponnda ko'e ma6be e ponndir-gal ma6be. Ko 6e nanndinta ko'e ma6be e ma6be tan duum, ina holla 6e ngalaa hakkillo.

¹³ Minen kaa, min mantataako faa fal-too keerol. Miden kaada keerol gollal ngal Laamdo halfini min ngaal, de onon du ley maggal ngondon. ¹⁴ Ko min njot-totoo to moodon duum, min paltataako keerol golle amin. Sabo si goonga, wo minen artii waddude to moodon Kabaaru Almasiihu Lobbo oon. ¹⁵ Min mantortaako golle wob6e de ngalanaa min. Ammaa ko goondinal moodon beydotoo duum, miden njikka golle amin beydorto noon hakkunde moodon faa heewa, tawee min paltaaki ko Laamdo halfini min. ¹⁶ Nii wadata de min ke6a no min mbaajoroo Kabaaru Lobbo e nokkuuje gonde caggal moodon, min kaajaaka mantoraade golleeji di wob6e ngadi ley gese mu6ben. ¹⁷ Ina winndaa: «Mantotoodo fuu, mantoroo ko Joomiraado golli.»* ¹⁸ Sabo wanaa jinnganoowo hoore muudum woni jabaado, ammaa jabaado woni mo Joomiraado jinngani.

11

No Pool feliri nulaabe fewree6e

¹ Joonin kaa mido yidi munyanon kam faa mi haalda e moodon puuyndam seeda. Si goonga, munyanee kam. ² Mido joganii on kiram yuurudam to Laamdo, sabo mi ha6bii dewgal moodon e gorko gooto, dum woni Almasiihu. Mido yidi jaarude on to makko hono surbaajo laa6udo. ³ Ammaa

mido hula taa hakkillooji moodon mbon-nee, nanndon e Hawwaa mo mboddi yoyundi hiili oon, de celon jokkude Almasiihu e laa6al e bernde wootere. ⁴ Mido hula dum, sabo si goddo warii, waajake on Iisaa goddo mo waldaa e mo min mbaajii on oon, oon nja6ana dum law. Si on ke6ii ruuhu goddo naa kabaaru lobbo mo waldaa e mo ke6unodon e amin oon, oon nja6ana dum du. ⁵ De mido miiloo nulaabe moodon haliibe 6een, walaa fuu ko 6urdi kam. ⁶ Ina waawi tawa mi wanaa baawdo haala, ammaa mi wanaa baasudo anndal. Wakkati fuu min kollii on dum faa laabi e ley huunde fuu.

⁷ Mi haalanii on Kabaaru Laamdo Lobbo 6olum. Mi leeyinii hoore am saabe ted-dinde on. Yalla mi woofii e ley majjum naa? ⁸ Mi jabii ko mbuurdammi e kawrite goondin6e godde. Mi teetirii de ni, faa mi gollana on. ⁹ Nde ngonnoomi to moodon tawi mido woodi haaju ndeen, mi yowaaki e dow fay gooto moodon. Sabo sakiraabe yuurube Makedoniya 6een ngaddanii kam ko nyakannoo kam duum. Mi jogake hoore am taa mi laatanoo on donngal. Noon worri faa hannden du. ¹⁰ Wo goonga Almasiihu gondo e am oon kaalanammi on: ley leydi Akaya fuu fay gooto waawaa hadude kam mantoraade ko mi laatanaaki on donngal duum. ¹¹ Yalla mido haalira noon sabo mi yidaa on naa? Laamdo ina anndi mido yidi on!

¹² Ko ngadammi duum, mi heddoto e wadude dum, faa mi hada mantortoobe wo nulaabe 6een laawol wi'ude i6e ngollira hono amin. ¹³ Been wo nulaabe fewree6e, wo golloobe jambotoobe, i6e nanndina ko'e ma6be hono wo 6e nulaabe Almasiihu. ¹⁴ Dum haaynaaki, sabo fay Seydaani ina nanndina hoore mum hono wo maleyka jom annoora. ¹⁵ Ndelle haaynaaki du si gollanoobe Seydaani ina nanndina ko'e mu6ben hono wo gollanoobe fonnditaare. Ammaa jukkungo ma6be fotan e golle ma6be.

Haala torraaji kewtiidi Pool

¹⁶ Mido wi'a on katin: taa fay gooto moodon nanngira kam puuydo. Ammaa fay si oon tiigorii kam puuydo du, nja6on

* **10:17** Yeremiya 9.23.

kam faa miin du mi mantoo seeda. ¹⁷ Ko mantortoomi duum, wanaa hono Joomiraado muuyi mi haalira noon. Idum nanndi hono puuyndam ni, de na yaada e tanyoral mido woodi goonga. ¹⁸ Heew6e ina mantoro kulle adunaaru. Woodi, miin du, mido waawi mantoraade noon. ¹⁹ Odon tiigorii ko'e mon wo on jom'en hakkillo. Hasii hakkillo mon saabii de munyandon fuuy6e been hono i6e mbeli on! ²⁰ Goonga, odon munyana nulaabe fewree6e been maccindina on, nyaama jawdi moodon, njana on, pamdina on, peenya on. ²¹ Mido semta wi'ude on minen kaa min ngalaa semmbe wadude hono noon.

Tawi le, si goddo suusii mantoraade huunde fu, miin du mido suusi mantoraade dum. De dum wo puuyndam kaaldammi ni. ²² Si 6e Alhuudiyankoo6e, miin du mi Alhuudiyanke. Si 6e Israa'ilankoo6e, miin du mi Israa'ilanke. Si 6e yuwdi Ibrahiima, miin du mi yuwdi Ibrahiima. ²³ Si 6e gollanoobe Almasiihu, miin 6uri 6e fuu laataade dum - ina haani mi haaldira rafi semteende, hono wo mi kaanjaado ni! Miin 6uri 6e golleeji keewdi, 6uri 6e ommbeede ley kasu, 6uri 6e fiyeede. Wakkati fuu, mido nesa maayde. ²⁴ Kile joy Alhuudiyankoo6e ina piya kam, kilol fuu dorri capande tati e jeenay. ²⁵ Kile tati Romankoo6e ina piya kam cabbi. Mi faddaama kaaye nde wootere. Kile tati laanaaji njoolodii e am ley maayo mango. Wakkati gomma mi royii jemma e nyalooma ley maayo. ²⁶ Mido woni e laawol wakkati fuu. Mido farritoo e gooruuji e yanoo6e, mido farritoo e lenyol am e lenyi goddi, mido farritoo e ley galluuje e ley ladde, mido farritoo ley maayo e ley saki-raabe fewree6e. ²⁷ Mi gollii sanne, faa mi tampii. Jemmaaji keewdi mi daanataako. Wakkatiiji keewdi mido yolbi, mido domdi, mido suumoo, mido jaangee, mido holi. ²⁸ Mi limtataa ko heddii duum si wanaa huunde wootere: nyannde fuu kabaaru kawrite goondin6e fuu ina teddi e am, ina ka66i kam hoore. ²⁹ Si goddo lokkidii fu, miin du mido maata lokkaaku muudum. Si goddo fergake du, ina naawa yonki am.

³⁰ Si ina tilsi mi mantoo fu, wo ko hollata lokkaaku am mantortoomi. ³¹ Jettooje

ngoodanii Laamdo Baaba Iisaa Joomiraado meeden faa abada. Kam anndi mi fennaay. ³² Nde ngonnoomi Damas ndeen, kaananke bi'eteedo Aretas ina joginoo goforneer gomma. Goforneer oon joyyini yim6e faa kayba ngalluure ndeen faa nanga kam. ³³ Ammaa tummbaami e ley handeere, mburtiniraami feneetere kokuwol piilingol ngalluure ndeen, de njippinaami yaasin mayre. Noon kisirmi e junngo goforneer oon.

12

Haala ko bangani Pool ley holleede

¹ Ina tilsi mi mantoo fay si nafataa faa'e. Dum e taweede fuu, mi haalan ko bangani kam, e ko Joomiraado holli kam duum. ² Ina foti duubi sappo e nay, gorko gooto mo anndumi, kawtudo e Almasiihu, yeentii faa dow kammu tata6u. Mi anndaa yalla banndu makko du yeentinaama naa yeentinaaka. Laamdo ni anndi. ³ Mido anndi gorko oon nannaama aljanna. Jonkaa yalla imo heddorii banndu makko nduun naa o heddoraaki ndu? Mi anndaa, Laamdo ni anndi. ⁴ To aljanna toon o nani haala 6urka hakkillo, ka 6ii-Aadama fotaa haaltude. ⁵ Kanko mantortoomi, mi mantortaako hoore am si wanaa ko hollata lokkaaku am. ⁶ Fay si mi muuyiino mantaade, mi wanaa puuydo, sabo goonga kaalammi. Ammaa mi wadataa noon, taa yim6e miiloo mido 6uri ko nji'i e am naa ko naniri kam. ⁷ Ko kollaami duum ina 6uri hakkillo. De taa mi mana hoore am e majjum, ko nanndi hono gi'al wattaama ley terde am. Dum laatanake kam nelaado Seydaani, ina fiya kam faa taa mi mawnitoo. ⁸ Kile tati mido jaaroo Joomiraado ittana kam dum, ⁹ ammaa o wi'i kam: «Hinney am oon heyii ma, sabo baawde am wo ley lokkaaku kibbirta.» Ndelle na weli kam mantoraade lokkaaku am, faa baawde Almasiihu deen ngonda e am. ¹⁰ Dum wadi de mido seyeroo lokkaaku e jennooje e sayyaaji e torraaji e billaare fuu saabe Almasiihu. Sabo nde lokkidimmi fuu, wo ndeen ngoodumi semmbe.

No Korintunkoo6e ka66iri Pool hoore

¹¹ Jonle, mi laatake hono puuydo, ko mantoriimi noon, de wo onon ndunyi

kam haaldude hono ni. Odon kaannoo jinngande kam, sabo fay si mi wanaa fay huunde du, nulaabe moodon haliibe been burdaay kam fay seeda. ¹² Nde ngonnoomi to moodon ndeen, mi gollii maandeeji kaayniidi e kaayefiiji e golleeji di baawde. Mi gollirii dum haddi munyal fuu. Woodi, maandeeji diin fuu na kolla mi nulaado. ¹³ Dume ngadanmi kawrite goondinbe Iisaa godde deen ko mi wadanaay on, si wanaa ko mi yowaaki dow moodon duum? Njaafanee kam gacce deen!

¹⁴ Joonin, mi segilake faa mi wara to moodon nde tataberde. Ndeen du mi yowataako e moodon, sabo wanaa jawdi moodon pilotoomi, wo onon e ko'e moodon pilotoomi. Sabo wanaa biibe kaani filanaade saaraabe muuben jawdi, wo saaraabe kaani filanaade biibe muuben jawdi. ¹⁵ Miin le, mi seyorto hokkude on ko njogiimi fuu, fay si wo hoore am du, faa mi walla on. Si mi beydii yidude on fu, yalla on buytoto yidude kam naa? ¹⁶ Ndelle na laabani en, mi yowaakino dow moodon. Kaa e noon fu, hasii goddo wi'an mi jom yoyre, mi hebirii on hiila. ¹⁷ Yalla fay gooto hakkunde nelaabe am be nelumi been nyaamii jawdi moodon naa? ¹⁸ Mi nyaagake Tiitu yaha to moodon, de nelidinmi dum e sakiike meeden goddo du. Yalla Tiitu nyaamii jawdi moodon naa? Miin e Tiitu, miden kawti miilo wooto e laawol gootol.

¹⁹ Yalla odon miiloo ko 6ooyi wo min laabinoobe ko'e amin yeeso moodon naa? Wanaa noon. Wo yeeso Laamdo ley kawtal amin e Almasiihu min kaaldata. Sakiraabe horsube, ko min ngadata fu, wo faa sembindina on. ²⁰ Si mi warii to moodon fu, mido hula taa mi tawra on no mi muuyraay, onon du tawron kam no on muuyraay. Mido hula taa mi tawda on e kalala e kiram mbondam e tikkere e yidde hoorem tan e nyinjundural e nyoore e mawninkinaare e muurtere. ²¹ Si mi wartii to moodon fu, mido hula taa Laamdo leeyina kam hakkunde moodon, mi mettee saabe heewbe luttunoo6e be tuubaay e golleeji muuben tuundi e fijirde muuben e rafi semto muuben.

13

Baynundural

¹ Mido wara to moodon joonin nde tataberde. Si mi warii fu, sey «haala fuu daroo dow seedaaku yimbe dido naa tato»* hono no winndiraa ni. ² Mi haalaniino luttunoo6e nde ngonnoomi to moodon didaberde ndeen, joonin du ko mi walaa to moodon duum, inan ko kollanmi be katin kambe e heddiibe been fuu: si mi wartii fu, mi yurmataako fay gooto. ³ Noon kolliranmi on baawde de pilidon, sabo odon njidi hebude tannyoral yalla Almasiihu kam haalirta hunduko am. Almasiihu lokkidaay ley moodon, ammaa ina golla hakkunde moodon e semmbe. ⁴ Goonga du, o tontiraama e leggal palaangal e ley lokkaaku makko, ammaa imo wuurdy baawde Laamdo. E ley kawtal amin e makko, minen du min lokkaabe, ammaa min kollan on, miden mbuurda e makko e dow baawde Laamdo. ⁵ Wo onon e ko'e moodon njeyi taykaade ko'e mon faa ndaaron yalla odon ngondi e goondinal. Onon njeyi ndaartindaade ko'e mon. Si on tawaay Iisaa Almasiihu ina woni e moodon fu, on potaay ley ko ndaartindidon duum. ⁶ Ammaa mido hoolii on paaman min potii, minen kaa. ⁷ Miden njaaroo Laamdo taa ngadon fay huunde ko boni, de wanaa faa holla miden ngoni e goonga, ammaa faa ngollon ko moyyi, fay si miden ndaardee hono min potaay.

⁸ Sabo min ngalaa baawde faa min kada goonga, ammaa faa min ndaranoo dum. ⁹ Fay si min lokkidi de tawi onon kaa odon njogii semmbe, miden ceyii e majjum. Wo duum min nyaagotoo Laamdo du, faa laatodon hiibu6e. ¹⁰ Saabe dum, mido winndana on dum gilla mi waraay tafon, faa si mi warii to moodon fu, taa mi bonnana on e ley baawde de Joomiraado hokki kam deen. Laamdo hokkii kam baawde deen faa sembindina on, wanaa faa bonnana on.

¹¹ Woodi, ko cakitotoomi wi'ude sakiraabe, ceyodon. Kegintinee nguurndam mon faa wooda, njabee waajeede, njogee miilo wooto, mbuuree e jam. Ndeen, Laamdo jom njinngu e jam wondan

* 13:1 Fillitagol Tawreeta 19.15.

e moodon. ¹² Njowtunduron jowtaali ceniidi. Senii6e fuu ina njowta on.

¹³ Hinney Joomiraado meeden Iisaa Almasiihu e njinngu Laamdo e kawtal Ruuhu Ceniido ngona e moodon, on fuu.

Bataaki Pool yaade to Galaatiyankooḅe

¹ Bataaki ki to am yuuri, miin Pool nulaado. Wanaa yimḅe nuli kam, baawde neddo fuu nulaay kam. Iisaa Almasiihu jaati nuli kam, kam e Laamdo Baaba meeden ummintindo mo e maayde oon. ² Miin e sakiraaḅe wonduḅe e am been fuu, miden mbinnda bataaki ki yaade to moodon, onon kawrite goondinḅe Iisaa gonde leydi Galaatiya deen. ³ Wo on kebu moyyere e jam to Laamdo Baaba meeden e Joomiraado men Iisaa Almasiihu. ⁴ Almasiihu hokkitirii hoore muudum saabe hakkeji men, faa danna en e jamaanu bondo o. Nii o wadiri muuyde Laamdo Baaba meeden. ⁵ Wo teddeengal woodan Laamdo faa abada abadin! Aamina.

Haala kollooha Kabaaru Lobbo wo gooto

⁶ Ina haaynii kam sanne! Booyaay faa'e de on puddii yoppude Laamdo, noddirdo on e moyyere Almasiihu oon, de njokkudon kabaaru goddo. ⁷ Paamon: kabaaru lobbo goddo fuu walaa, de wobbe ina mbemmba on, ina njidi waylitinde Kabaaru Lobbo haala Almasiihu oon. ⁸ De si neddo wajaake on ko seedi e Kabaaru Lobbo mo min mbaajii on oon, fay si wo minen, naa maleyka yuurudo dow kammu, wo kuddi wonu e joomum. ⁹ Min kaalaniino on dum, joonin du mido haaltana on: si neddo wajaake on ko seedi e Kabaaru Lobbo mo keḅdon oon, wo kuddi wonu e muudum.

¹⁰ Dum le, yardaamuye yimḅe pilotoomi naa yardaamuye Laamdo? Yalla ko welata yimḅe pilotoomi naa? Si faa joonin wo mi pilotonodo ko welata yimḅe, mi laatataakono maccudo Almasiihu.

No Pool laatorii nulaado

¹¹ Sakiraaḅe, mido yidi paamon: Kabaaru Lobbo mo mbaajotoomi oon, wanaa e neddo yuuri. ¹² Sabo neddo fuu hokkaay kam dum, jannginaay kam dum, wo Iisaa Almasiihu banginani kam dum. ¹³ On nanii no ngorrunoomi arande

e ley diina Alhuudiyankooḅe. Mi toririi kawrital goondinḅe Iisaa ngaal no mbaawrumi fuu, mi siinii halkude ngal. ¹⁴ Mido burnoo heewḅe e waaldeeḅe am jokkuḅe diina Alhuudiyankooḅe, sabo mido jinnganannoo al'adaaji maami-raaḅe amin faa faltii. ¹⁵ Ammaa Laamdo suḅake kam gilla mi rimaaka, noddi kam saabe moyyere muudum nde muuynoo ndeen. ¹⁶ O banginani kam Biyiiko faa mi waajoo kabaaru muudum ley lenyi di nganaa Alhuudiyankooḅe. Wakkati oon, mi yamaay fay gooto tindina kam. ¹⁷ Mi yahaay Urusaliima to artiiḅe kam laataade nulaaḅe been, ammaa wakkati oon wo leydi Arabiya njahumi, de ngartumi Damas. ¹⁸ Duubi tati caggal duum, njahumi Urusaliima faa mi anndundura e Piyeer. Ngondumi e muudum balde sappo e joy. ¹⁹ Mi yi'aay nulaado goddo fuu, si wanaa Yaakuuba minyoo Iisaa Joomiraado oon. ²⁰ Ko mbinndanammi on duum do wo goonga, Laamdo na seedii mi fenaay. ²¹ Caggal duum, njahumi leydi Siiriya e leydi Silisi. ²² Wakkati oon, tawi kawrite kabbiide e Almasiihu gonde leydi Yahuudiya deen njiiraay kam gite muḅben abada. ²³ Be nananno tan ina wi'ee: «Neddo torrannodo en arande oon, ina waajoo joonin diina ka siinunoo nyifude kaan.» ²⁴ Ndeen ḅe teddini Laamdo saabe am.

2

No nulaaḅe njabirani Pool

¹ Duubi sappo e nay caggal duum, njeccimi katin Urusaliima, miin e Barnabas. Tiitu du ina wondi e amin. ² Laamdo banginani kam sanaa mi yaha toon. Duum wadi de njahumi, kawritoymi toon e mawḅe kawrital goondinḅe, miin tan e maḅḅe. Mi anndinii ḅe Kabaaru Lobbo mo mbaajiiimi yimḅe ḅe nganaa Alhuudiyankooḅe oon. Sabo mi yidaa ko ngollunoomi e ko ngollammi joonin fuu laato 6olum. ³ Ammaa fay Tiitu jaado am yuurudo Geres oon du, tilsinaaka taadeede, ⁴ fay si tawi sakiraaḅe fewreeḅe coorake e kawrital goondinḅe ngaal. Ko ḅe pilii dey, wo horude no ngorruden e ndimaaku ngu keḅden e ley kawtal men e Iisaa Almasiihu, faa ḅe ngartira en e

maccunŋaaku. ⁵ Min njaŋanaay 6e fay wakkati gooto, faa goonga Kabaaru Lobbo oon heddo saabe moodon.

⁶ Woodi, 6e yimbe njogorii wo mawbe been, ko 6e laatinoo duum, miin kaa, walaa ko jomi kam e majjum, sabo Laamdo burdintaa yimbe. Mawbe been tilsinanaay min fay huunde. ⁷ Be paamii Laamdo halfini kam waajaade Kabaaru Lobbo oon to yimbe 6e nganaa Alhuudiyankooŋe, hono no halfiniri Piyeer waajaade Alhuudiyankooŋe been ni. ⁸ Sabo no Laamdo wadiri Piyeer faa laatii nulaado to Alhuudiyankooŋe noon, o wadiri kam miin du nulaado to lenyi di nganaa Alhuudiyankooŋe. ⁹ Yaakuuba e Piyeer e Yuhanna, ndaareteebe hono bimmbeeje kawrite goondinbe teddinaade been, nji'i moyyere nde Laamdo hokki kam ndeen. Miin e Barnabas fuu, 6e kokkii min juude faa tabintina kawtal hakkunde amin. Be paamiri e amin min njaha to lenyi di nganaa Alhuudiyankooŋe, kambe du 6e njaha to Alhuudiyankooŋe. ¹⁰ Huunde wootere tan 6e nyaagii min, min miccoo talkaabe. Mi tinnake e majjum jaati.

No Pool feliri Piyeer to Antiyoki toon

¹¹ Ammaa nde Piyeer warnoo e wuro Antiyoki fu, mi felii dum yeeso yimbe sabo woofii. ¹² Si goonga, fadde nulaabe Yaakuuba been e warude, imo nyaam-dannoo e goondinbe Iisaa 6e nganaa Alhuudiyankooŋe. Ammaa nde been ngarnoo ndeen, o woddii 6e nganaa Alhuudiyankooŋe been, o seli nyaam-dude e mu6ben, saabe hulude jokku6e sariya taadagol been. ¹³ Alhuudiyankooŋe goondinbe Iisaa wo6be du tawti mo faa njaari fay Barnabas e naafikaaku mu6ben. ¹⁴ Nde njiinoo mi no 6e ngorri ni dartaaki, i6e mbosii goonga gondo e Kabaaru Lobbo fu, mbiimi Piyeer yeeso yimbe fuu: «Aan wo a Alhuudiyanke, de a worraa hono no Alhuudiyankooŋe ngorri ni, no lenyi goddi di ngorri noon ngorrudaa. Noy mbaawrudaa tilsinirde yimbe 6e nganaa Alhuudiyankooŋe been sanaa laatoo hono Alhuudiyankooŋe?»

No Laamdo hisinirta yimbe saabe goondinal

¹⁵ Minen, min yuwdi Alhuudiyankooŋe, min njeyaaka e lenyi goddi bosii. ¹⁶ Tawile, miden anndi neddo ndaardataake ponnditiido saabe jokkugol Tawreeta Muusaa, wo e goondinal muudum Iisaa Almasiihu ndaardetee ponnditiido. Dum wadi de minen du, min ngoondinii Iisaa Almasiihu, faa min ndaardee fonnditiibe saabe goondinal amin Almasiihu, tawee wanaa jokkugol Tawreeta Muusaa. Sabo fay gooto ndaardataake ponnditiido saabe jokkugol Tawreeta Muusaa. ¹⁷ Minen, miden piloo ndaardeede fonnditiibe saabe kawtal amin e Almasiihu. E ley majjum si min tawaama min luttu6e minen du, yalla dum na holla Almasiihu wo daraniido luttal naa? O wanaa koy!

¹⁸ Sabo si mi wi'i mi nyi6toto Tawreeta Muusaa mo libunoomi oon, ina holla wo mi luttoowo. ¹⁹ Si goonga, miin kaa mi maayanii Tawreeta e sariyaaji muudum, kam jaati wadi dum, faa mi wuura e gollande Laamdo. Mi tontidaama e Iisaa Almasiihu dow leggal palaangal. ²⁰ Mi wuura miin e hoore am katin, wo Almasiihu wuuri ley am. Nguurndam neddo dam mbuurammi joonin dam, e ley goondinal Bii Laamdo mbuurammi dam, kanko jidde kam de hokkitiri hoore muudum saabe am oon. ²¹ Mi huyfintaa moyyere Laamdo. Sabo si tawii jokkude Tawreeta oon wadata neddo ponnditiido fu, Almasiihu maayii 6olum.

3

Haala jokkude Tawreeta Muusaa naa goondinde Iisaa

¹ Hey Galaatiyankooŋe, odon pamdi hakkillo koy! Moy dabii on dabare nde*? On cifanaama faa laabi tal no Iisaa Almasiihu tontiraa e leggal palaangal. ² Njaabee kam dum do tan: wo saabe ko njokkudon Tawreeta Muusaa kebiridon Ruuhu Ceniido oon, naa on kebirii mo saabe on nanii Kabaaru Lobbo de ngoondindon? ³ Ko saabii odon pamdiri ni hakkillo? On puddirii semmbe Ruuhu Laamdo oon,

* **3:1** maanaa majjum wo waylitirde hakkillo neddo ndaggadaaku.

de joonin kaa ofon njidi timminirde e semmbe terde mon naa? ⁴ Ko hewtii on duum fuu laatake 6olum naa? Dum waawaa laataade 6olum. ⁵ Kokkoowo on Ruuhu de na wada kaayeeffiji hakkunde moodon oon, na wada dum saabe on nanii Kabaaru Lobbo de ngoondindon, wanaa saabe on njokkii Tawreeta o wadirta dum!

⁶ Ina winndaa: «Ibrahiima goondinii Laamdo, de Laamdo hiisorii mo wo o ponnditiido saabe majjum.»† ⁷ Ndelle andee: goondinirbe hono nii, kam'en jaati ngoni yuwdi Ibrahiima. ⁸ Sappaama e ley Binndi, Laamdo ndaardan yimbe 6e nganaa Alhuudiyankoo6e been fonnditiibe saabe goondinal mu66en. Dum wadi de Binndi diin kumpiti Ibrahiima kabaaru lobbo oon gilla wadaay tafon, di mbi'i: «Lenyi diin fuu ke6iran barke saabe maada.»‡ ⁹ Ndelle, goondinbe fuu ke6an barke no Ibrahiima goondindo oon he6iri barke ni.

¹⁰ Ammaa yowu6e jikke mu66en e jokkude Tawreeta Muusaa 6een kuddi ina woni dow mu66en. Sabo ina winndaa: «Kuddi woodanii neddo fuu mo jokkaay ko woni e dewtere Tawreeta ndeen faa hi66i.»§ ¹¹ Tannyoral, fay gooto ndaardataake wo ponnditiido yeeso Laamdo saabe Tawreeta. Sabo ina winndaa: «Ponnditiido wuurdan goondinal.»* ¹² Tawreeta kaa yowaaki e goondinal, sabo ina winndaa: «Gadoowo jamirooje Tawreeta, kam wuurdata saabe majje.»† ¹³ Almasiihu soottitii en e kuddi ndi Tawreeta yowi dow meeden ndiin, e ley ko loomtani en kuddi ndiin. Sabo ina winndaa: «Bilaado e leggal palaangal fuu wo kudaado.»‡ ¹⁴ Wo duum Iisaa wadi faa yimbe 6e nganaa Alhuudiyankoo6e been du ke6a barke mo Ibrahiima he6i oon saabe Iisaa Almasiihu, ke6iren Ruuhu mo Laamdo aadii hokkude ley goondinal oon.

Haala Tawreeta e amaana

¹⁵ Sakiraa6e, mido sifanoo on ko woowi wadude: si neddo moyyinii talkuru ndongu faa sariya laamu jabii dum fu, fay gooto

mooytataa dum, beydataa dum fay huunde. ¹⁶ Woodi, Laamdo wadanii Ibrahiima e yuurudo e muudum amaanaaji. Binndi diin mbi'aay: «Yuuru6e e muudum» hono wo heew6e di cappii, wo gooto ni di cappii nde di mbi'unoo: «Yuurudo e maada». Oon woni Almasiihu. ¹⁷ Inan ko njidumi wiide duum: amaana mo Laamdo ha6bi oon, Tawreeta gardo duubi keme nay e capande tati caggal duum oon ha6bitataa dum, bonnataa amaana Laamdo oon. ¹⁸ Sabo si ndongu ngu Laamdo aadinoo nguun wo dow Tawreeta oon yowinoo, ngu yowaakano dow amaana oon. Ammaa wo saabe amaana Laamdo hokkiri Ibrahiima ndongu nguun.

¹⁹ Ndelle, dume Tawreeta Muusaa nafata? O beydaama dow amaana faa o 6angina hakkeji fadde yuurudo e Ibrahiima podanaado amaana oon e warde. Laamdo rewnii Tawreeta oon faro maleyka'en de 6een kokki curoowo waddana o yimbe. ²⁰ Curoowo na holla wanaa neddo gooto tan. Laamdo kaa wo gooto.§

²¹ Ndelle, Tawreeta oon ina luttunduri e amaanaaji Laamdo diin naa? Luttunduraa koy! Sini yamiroore waawnde hokkude yimbe nguurndam jippinanooma, ndaardeede ponnditiido yuuranno e yamiroore ndeen jaati. ²² Ammaa Binndi diin mbi'ii hakke na dawrana huunde fuu, faa goondinbe Iisaa Almasiihu been kokkee ko aadanaa duum saabe goondinal mu66en.

²³ Fadde wakkati goondinal e warude, en kawjanooma ley hawju Tawreeta faa goondinal ngaal 6anginaa. ²⁴ Hono noon Tawreeta oon laatorii dowoowo en faa wakkati mo Almasiihu wari oon, faa ndaardedden fonnditiibe saabe goondinal. ²⁵ Joonin ko wakkati goondinal ngaal wari duum, en njaltii e maral dowoowo oon.

²⁶ Joonin on fuu wo on 6i66e Laamdo saabe goondinal moodon Iisaa Almasiihu. ²⁷ Onon wadaa6e batisima ley kawtal Almasiihu on fuu, o laatanake on hono kaddungal ngal 6ornidon. ²⁸ Ndelle, walaa katin ko senndata Alhuudiyanke e

† 3:6 Fuddoode 15.6. ‡ 3:8 Fuddoode 12.3. § 3:10 Fillitagol Tawreeta 27.26. * 3:11 Habakuk 2.4. † 3:12 Lewinkoo6e 18.5. ‡ 3:13 Fillitagol Tawreeta 21.23. § 3:20 Curoowo fay gooto naataay e amaana mo Laamdo hokki Ibrahiima oon.

mo wanaa Alhuudiyanke, naa dimo e di-
 imaaŋo, naa gorko e debbo, sabo on fuu wo
 on gootum e ley kawtal moodon e Iisaa Al-
 masiihu. ²⁹ Si tawii Almasiihu jeyi on, wo
 on yuwdi Ibrahiima, on ndonan ko Laamdo
 aadiinoo duum.

4

¹ Inan ko njidumi wi'ude: sini donoowo
 wo cukalel, walaa fuu ko senndata dum e
 maccudo, fay si wo kam jeyi jawdi ndiin
 fuu. ² O heddoto ley hawju ndaarooŋe mo
 e dawranooŋe jawdi makko been faa sardi*
 mo baabiiko hokki mo oon yottoo. ³ Enen
 du, nde en sukaaŋe ndeen, wo en maccuŋe
 tindinooje adunaaru deen. ⁴ Ammaa nde
 sardi oon yottinoo ndeen, Laamdo nuli Ba-
 jjo muudum mo debbo rimi, dwtaniido
 Tawreeta Muusaa, ⁵ faa o soottita maccuŋe
 Tawreeta been, faa keben laataade biŋŋe
 Laamdo.

⁶ Saabe wo on biŋŋe Laamdo du, o nuli
 Ruuhu Biyiiko oon e ley berde meeden.
 Ruuhu oon wadata de noddiren Laamdo
 «Abba». ⁷ Ndelle, en nganaa maccuŋe katin,
 wo en biŋŋe! Saabe wo en biŋŋe, Laamdo du
 wadi en ronooŋe dum.

No Pool tindiniri Galaatiyankooŋe

⁸ Nde on anndaano Laamdo ndeen,
 oon ngonnoo e maral alla'en ŋe nganaa
 Laamdo. ⁹ De joonin kaa ko anndudon
 Laamdo duum, naa mido haannoo wi-
 ide joonin ko Laamdo anndi on duum:
 noy mbaawirton yeccaade e tindinooje
 adunaaru lokkaaje de ngalaa nafaa deen?
 Ko wadi de oon njidi laataade maccuŋe
 majje katin? ¹⁰ Oon teddini balde godde
 e lebbi goddi e wakkatiiji goddi e kitaale
 godde. ¹¹ Mido hula taa ko ngollanmi on
 duum fuu laato 6olum.

¹² Sakiraaŋe, mido nyaagoo on, nga'ee
 hono am ni. Miin e hoore am, mi laatakeno
 hono moodon. On ngadaay kam fuu ko
 boni. ¹³ Oon anndi rafi cellal waddani
 kam haalande on aranel fuu Kabaaru
 Lobbo oon. ¹⁴ Nyawu am nguun tor-
 rii on, de dum fuu e laataade on kuyfi-
 naay kam, on njawaay kam saabe nyawu
 nguun. Ko ngadudon dey, on njaŋŋorake
 kam hono no maleyka Laamdo ni, naa

hono wo mi Iisaa Almasiihu. ¹⁵ Wakkati
 oon, oon keewnoo seyo sanne! Mido
 waawi seedanaade on: si oon mbaawnoo,
 on doofanno gite moodon kokkon kam.
 Ndelle noy seyo moodon ngoon laatorii
 joonin? ¹⁶ Mi laatake ganyo moodon saabe
 mido haalana on goonga naa? ¹⁷ Yimŋe
 been na njoganii on anniyaaji, ammaa
 di nganaa lobbi. Ko ŋe njidi dey, sen-
 ndude on e am yalla oon ndaranoo ŋe.
¹⁸ Sikke walaa, daranaade neddo na woodi
 si wo faa wooda. Katin du tilay dum
 wadee wakkati fuu, wanaa yeeso am tan.
¹⁹ Sukaaŋe am, mido naawee sanne katin
 saabe moodon hono no njatawere ni, faa
 tagaadi Almasiihu tawee e moodon. ²⁰ Hey
 mido yidi tawdeede e moodon joonin faa
 mi heŋa haaldude e moodon ko wanaa no
 kaalirammi joonin, sabo kabaaru mon ina
 wemmbi kam sanne.

Haala amaana kiiddo e amaana keso

²¹ Onon yidube jokkude Tawreeta
 Muusaa, mido yama on: on nanaay ko
 Tawreeta wi'i naa? ²² Ina winndaa:
 Ibrahiima ina woodunoo biŋŋe worŋe dido,
 gooto o heŋdi e kordo, gooto du o heŋdi
 e dimo. ²³ Bii kordo oon rimiraama no
 yimŋe fuu ndimirtee ni, de bii dimo oon
 kaa rimiraama saabe amaana Laamdo.
²⁴ Dum wo banndol rewŋe dido sapporaabe
 aadiiji didi. Gooto, mo Haajara oon wo
 amaana waamnde wi'eteende Sinayi.
 Amaana oon, wo maccungaaku rimata.
²⁵ Haajara wo waamnde wi'eteende Sinayi
 wonnde Arabiya ndeen, inde sapporaa
 ngalluure Urusaliima hannden ndeen.
 Sabo Urusaliima e wonŋe e muudum
 been fuu e dawraneede ngoni. ²⁶ Ammaa
 Urusaliima gondo dow kammu oon wo
 dimo, kanko woni inna meeden. ²⁷ Sabo
 ina winndaa:

«Aan dimaro mo rimaay abada,
 welta!

Aan mo anndaa naawalla njatawere,
 ilina peekaali seyo!

Sabo debbo jeebaado heŋan sukaaŋe
 faa bura debbo kaybaado gorum.»†

²⁸ Ammaa onon sakiraaŋe, wo on biŋŋe
 heŋaabe dow amaana Laamdo oon hono
 no Isiyaaka ni. ²⁹ Wakkati oon dimiraado

* 4:2 sardi wo wakkati podanoodo. † 4:27 Esaaya 54.1.

no yimbe ndimirtee oon ina torra dimiraado Ruuhu Laamdo oon. Fay hannden du noon worri. ³⁰ De dume Binndi diin mbi'i? Di mbi'ii: «Riiwu kordo oon e biyum, sabo bii kordo oon rondataa e bii dimo oon abada.»[†] ³¹ Ndelle sakiraaŋe, en nganaa biibe kordo oon, wo en biibe dimo oon.

5

Haala ndimaaku goondinbe Iisaa

¹ Almasiihu rimdinii en faa ndimden faa laaba. Dum le, tinnee keddorodon noon, taa ngartee ley donngal maccungaaku katin. ² Kettindanee kam! Miin Pool, mido haalana on: si on pilake taadeede, Almasiihu nafataa on fay huunde. ³ Katin mido haalana on neddo fuu pilotoodo taadeede: ina tilsani dum jokka haddi Tawreeta Muusaa oon fuu. ⁴ Onon filotoobe ndaardeede fonnditiiŋe saabe Tawreeta been, on ceedii e Almasiihu, on mbodfake moyyere Laamdo ndeen. ⁵ De minen kaa, saabe goondinal miden njowa jikke amin dow Laamdo ndaardoowo en fonnditiiŋe oon. Wo Ruuhu Ceniido hokki min jikke oon. ⁶ Sabo kaabiido e Iisaa Almasiihu, taadagol e rafi taadagol fuu fotu. Ko nafata tan, goondinal golliroawal njinngu.

⁷ On puddirii no woodiri. Moy hadi on jukkude goonga? ⁸ Ko wayliti hakkillo moodon duum yuuraay to Laamdo noddudo on oon. ⁹ Ina wi'ee: rabilla seeda ina yuufina conndi ndiibaandi fuu. ¹⁰ Dum fuu e laataade Joomiraado hokkii kam hoolaare e moodon, mi tannyorii miilo moodon seedataa e miilo am. Ammaa jiiŋoowo on oon, ko laatii fuu, jukkete. ¹¹ Miin le sakiraaŋe, si tawanooma faa hannden mido waajoo sanaa neddo taadee, ko wadi de mido torree faa joonin? Sini dum mbaajotonoomi, waaju am haala maayde Iisaa dow leggal palaangal mettataano fay gooto. ¹² Jiiŋoobe on yiduŋe taadagol been, be coortitoo!

¹³ Sakiraaŋe, on noddaama faa ndimdon. Joonin le, taa ngadon de ndimaaku mon laatanoo on sabaabu faa njokkon muuyde terde. Ko kaandon wadude dey, mono fuu gollirana bannidum e njinngu.

¹⁴ Sabo Tawreeta oon fuu hawtaama e ley yamiroore wootere nde: «Njidiraa gondo maa hono no njidirdaa hoore maa ni.»* ¹⁵ De si odon keddii odon njatundura, odon nyaamundura, tinnee taa kantundur.

Haala Ruuhu Ceniido e muuyde terde

¹⁶ Ndelle, mido wi'a on: accee Ruuhu Ceniido dowa on, ndeen on njokkataa muuyde terde mon. ¹⁷ Sabo muuyde terde ina kaba e Ruuhu oon. Ruuhu oon du ina haaba e muuyde terde deen. Ngela e majji fuu ina haaba e gonngel faa mbaason gollude ko muuydon. ¹⁸ Ammaa si wo Ruuhu dowata on, on ngalaa e ley Tawreeta Muusaa oon katin.

¹⁹ Golleeji muuyde terde ina anndaa. Dum wo jeenu e ko nyiddini e muuyde cemtiniide ²⁰ e dewal tooruuji e ndaggadaaku e nganyaandi e kalala e kiram e tikkere e yidde hoorem tan e luural e rafi kawral ²¹ e haasidaaku[†] e sulagol e fijirde bonnde e ko nanndi e muudum. Mido haalana on dum do hono no kaalirannoomi on dum ni: golloobe kulle gaade noon been naatataa ley laamu Laamdo.

²² Ammaa ko Ruuhu Ceniido rimata e meeden duum woni njinngu e seyo e jam e munyal e moyyuki e mboodirka e hoolnaare ²³ e leeyinkinaare e nanngitaare. Sikke walaa, yamiroore fuu hadataa kulle gaade noon. ²⁴ Jeyaaŋe e Iisaa Almasiihu been ngadii hono be tontidii terde maabe e muuyde majje bonde fuu dow leggal palaangal ni.

²⁵ Wo saabe Ruuhu oon kebirden ngurndam kesam dam. Ndelle njaaden e Ruuhu. ²⁶ Taa mawninkinoden, taa toonyunduren, taa haasidaaku tawee hakkunde meeden.

6

No goondinbe kaaniri wallundurde

¹ Sakiraaŋe, si gooto moodon luttii fu, onon jogiiŋe Ruuhu been njeyi dartinde dum, tawee e ley heese. Ammaa mono e moodon fuu hayba hoore muudum taa jarribee kam du. ² Mballunduree ronnaade donje moodon teddude, hono noon

† 4:30 Fudfoode 21.10. * 5:14 Lewinkooŋe 19.18.

† 5:21 Maanaa haasidaaku do wo nganyaandi yuurundi e yidande hoorem tan. Joomum yidaa goddo heba.

ki66inirton yamiroore Almasiihu. ³ Si neddo miilii won ko woni, tawi walaa ko woni, hiilii hoore muudum. ⁴ Mono fuu ndaara golle muudum. Ndeen si won ko waawi mantoraade fu, mantorto golle muudum jaati, hewtaay ko nanndina dum e golle goddo. ⁵ Sabo mono fuu donngal muudum ronndotoo.

⁶ Jannginteedo konngol Laamdo ngool ina haani ko hebi ko woodi duum fuu, fecida e jannginoowo dum.

No mono fuu tayirta ko aawi

⁷ Taa kiilee ko'e moodon, Laamdo jalnortaake. Ko neddo aawi fuu, wo duum tayata. ⁸ Aawdo ko weli terde muudum, tayan maayde. Ammaa aawdo ko weli Ruuhu Ceniido, tayan nguurndam nduumiidam. ⁹ Taa ndonken gollude ko woodi. Sabo si en ndonkaay, en tayan si wakkati oon warii. ¹⁰ Ndelle, wakkati ke6den laawol fuu, ngadanen yimbe fuu moyyere, burbe fuu haandude wo sakiraa6e men goondinbe Iisaa Almasiihu been.

Baynundural

¹¹ Ndaaree binndi butti di mbinndirammi on e junngo am diin. ¹² Tilsinan6e on taadeede been wo filotoo6e faa manee. Walaa ko 6e ngadiri noon si wanaa taa 6e torriree saabe maayde Almasiihu dow leggal palaangal ngaal. ¹³ Sabo fay kam6e taadaa6e been, 6e njokkataa Tawreeta. Ko 6e njidiri taadodon dey, wo faa 6e mantoroo dum. ¹⁴ Miin e hoore am kaa, taa mi mantoroo faa'e sanaa leggal Joomiraado meeden Iisaa Almasiihu palaangal ngaal. Wo saabe maggal mi maayanii adunaaru, adunaaru du maayanii kam. ¹⁵ Sabo taadaade naa rafi taadaade fu, walaa nafaa. Ko jogii nafaa dey, tagiteede tagu kesu. ¹⁶ Jokku6e laawol ngol fuu, wo ke6u jam e hinney, hono no Israa'iilankoo6e Laamdo goongalaa6e been.

¹⁷ Joonin kaa, fay gooto taa tampina kam, sabo terde am ngadii batitande saabe Iisaa.

¹⁸ Sakiraa6e, wo hinney Joomiraado meeden Iisaa Almasiihu wonda e moodon. Aamiina.

Bataaki Pool yaade to Efeesunkoo6e

¹ Bataaki ki to am yuuri, miin Pool, nulaado Iisaa Almasiihu saabe muuyde Laamdo. Mido jowta seniibe hoolniibe e ley kawtal mu66en e Iisaa Almasiihu 6een. ² Wo on ke6u moyyere e jam to Laamdo Baaba meeden e Joomiraado men Iisaa Almasiihu.

No Laamdo hokkirta yim6e moyyere saabe Almasiihu

³ Jettooje ngoodanii Laamdo Baaba Joomiraado meeden Iisaa Almasiihu! O wadanii en barkeeji di Ruuhu hokkata diin fuu to dow kammu saabe kawtal men e Almasiihu. ⁴ Sabo fadde adunaaru ndu e joyyineede, Laamdo subake en saabe Almasiihu, faa laatoden seniibe 6e ngalaa feloore yeeso makko. Saabe njinngu makko ⁵ o fodoranii en gilla arande laatoden 6i66e makko saabe Iisaa Almasiihu. Dum wo muuyo makko, wadude moyyere ndeen na weli mo, ⁶ faa o yettiree moyyere makko mawnde nde walaa kaaddi! O hokkii en moyyere ndeen saabe Biyiiko korsudo oon. ⁷ E kawtal meeden e muudum en ndimdinaama saabe yiyam muudum, en njaafanaama lutti meeden saabe keewal makko hinney. ⁸ Hinney oon o wayli e meeden, o hokki en hakkilantaaku ki66ungu e anndal ki66ungal, ⁹ o anndini en anniya makko cuudnoodo oon. Gilla arande o anniyorii tabintinirde anniya oon e Almasiihu saabe moyyere makko. ¹⁰ Anniya oon wo hawrundurde huunde fuu e hawju Almasiihu, wanaa ko woni dow kammu wanaa ko woni e leydi. Laamdo yottinan dum si wakkati oon hi66ii.

¹¹ E ley kawtal men e Almasiihu du en cu6aama faa laatoden ngedu Laamdo. Laamdo tabintiniroowo huunde fuu no muuyiri oon, fodake dum. ¹² Noon wadata faa laatoden sabaabu mawninoowo teddeengal muudum, enen artube yowude jikke men e Almasiihu 6een.

¹³ Onon hawtu6e e Almasiihu du, on nanii konngol goongawol ngool, dum woni Kabaaru Lobbo kisindo on oon. Nde ngoondinnodon Almasiihu ndeen, Laamdo wattii e moodon maande muudum nde hokkunoo on Ruuhu Ceniido mo aadaninoo on. ¹⁴ Ruuhu Ceniido oon wo maande laa6inanoore en en ke6an moyyereji di ndesanaden, faa wakkati mo Laamdo rimdinta en, enen jeyaabe muudum. Jettooje ngoodani Laamdo saabe teddeengal muudum!

Haala du'aare Pool

¹⁵ Saabe majjum, gilla nanumi kabaaru goondinal moodon Joomiraado meeden Iisaa, e no njidirdon seniibe 6een fuu, ¹⁶ mi selataa yettude Laamdo saabe moodon nde nyaagantoomi on Laamdo fuu. ¹⁷ Mido njaaroo Laamdo Joomiraado meeden Iisaa Almasiihu, Baabiiwo jom darja oon, hokka on Ruuhu muudum Ceniido. Mido njaaroo faa Ruuhu oon wada on jom'en hakkillo, 6anginana on Laamdo faa anndon dum. ¹⁸ Mido njaaroo Laamdo uddita berde moodon faa tannyoron cakitte moodon de o noddiri on deen, paamon no moyyereji desanaadi seniibe diin keewiri e no teddiri, ¹⁹ paamon katin no baawde makko mawde de ngalaa kaaddi deen ngorri e meeden, enen goondin6e. Baawde keewde semmbe deen ²⁰ o hollii e ley Almasiihu nde o iirtini dum e maayde de o joyyini dum gere nyaamo makko dow kammu. ²¹ Toon o burni dum laamu e baawde e semmbe e kaanankaaku fuu, kam e inde fuu baawde indeede, wanaa ley jamaanu o tan, wo e jamaanu garoowo du. ²² Laamdo wattii huunde fuu ley baawde Almasiihu, wadi mo hooreejo kawrital goondin6e, hokki mo burde huunde fuu. ²³ Kawrital goondin6e ngaal wo 6anndu Almasiihu. Ngal hebbinaama mo, kanko ki66indo huunde fuu kala no laatorii fuu.

2

No kisinirteden saabe hinney Laamdo

¹ Onon, on maaynoobe saabe lutti moodon e hakkeeji moodon, ² on jokkunoo6e laawol bonngol ngol adunaaru ndu jokki ngool, on downtaninoobe

* 2:2 Mbeeyu wo 6olum hakkunde kammu e leydi. Duule ina ngoni e mbeeyu.

laamiido baawde gonde dow mbeeyu* oon. Laamiido oon wo Ibiliisa golloowo faa hannden ley yimbe saliiŋe Laamdo been. ³ En fuu e maŋŋe njejanoden, e muuyde terde meeden ngonnoden. Eden njokkunoo muuyde meeden e miilooji meeden bondi. No ngorrunden nii jaati, eden kaandunoo e jukkungo Laamdo ngoon hono maŋŋe ni. ⁴ Ammaa Laamdo wo keewdo yurmeende. Saabe njinngu manngu ngu o yidi en nguun, ⁵ o iirtindinii en e Almasiihu, enen maaynooŋe saabe lutti meeden been. Goonga, saabe hinney Laamdo oon kisiniradon. ⁶ E ley kawtal meeden e Iisaa Almasiihu, Laamdo iirtindinii en e makko, joyyindinii en e makko dow kammu toon. ⁷ Hono nii o ɓanginirta no hinney makko ɓurdi huunde fuu mawnude. Jamaanuujji garooji diin fuu nji'an moyyuki makko ki o wadani en e Iisaa Almasiihu. ⁸ Goonga, wo hinney Laamdo oon kisiniradon, e dow ko koolidon Almasiihu. Kisindam dam, wanaa e golle moodon haŋŋii, wo dam dokkal Laamdo. ⁹ Dam wanaa njobdi golle neddo taa fay gooto heba mantoraade dam. ¹⁰ Sabo Laamdo wadi en ko ngonden joonin duum: e ley kawtal meeden e Iisaa Almasiihu o tagiri en faa ngollen golleeji lobbi di o segilanii en gilla arande.

No Almasiihu wadiri en lenyol gootol

¹¹ Ndelle miccitere ko ngonnodon arande, onon yuurube e lenyi di nganaa Alhuudiyankooŋe. Mantortoŋe wo «taadiiŋe» ina kuyfina on, ina noddira on «yimbe ɓe taadaaki» fay si taadagol maŋŋe ngool wo ko junngo ɓii-Aadama gollata e terde tan. ¹² Miccitere, wakkati oon, on ngalaano Almasiihu, wo on jananbe woddiibe lenyol Israa'iila ngol Laamdo suɓii ngool, on ngaldaano e amaanaaji di Laamdo aadorinoo e haala muudum diin. On mbuurdiino e rafi jikke, on ngaldaano e Laamdo ley adunaaru ndu. ¹³ De joonin kaa, e ley kawtal moodon e Iisaa Almasiihu, onon woddunoŋe e Laamdo arande been, on battinaama saabe yiyam makko.

¹⁴ Sabo kanko Almasiihu woni jam meeden ko o wadi Alhuudiyankooŋe e lenyi goddi fuu lenyol gootol duum. Nde o hokkitinnoo hoore makko ndeen, o

libi kokuwol paliingol hakkunde meeden ngool, duum woni o ittii nganyaandi hakkunde lenyi diin. ¹⁵ O ittii jamirooŋe e kadaadi Tawreeta Muusaa fuu faa o wada Alhuudiyankooŋe e lenyi goddi laatoo lenyol gootol kesol e ley kawtal maŋŋe e makko. Nii o wadiri jam oon. ¹⁶ E maayde makko dow leggal palaangal o ittiri nganyaandi ndiin, o hawrunduri lenyi diin laatii ɓanndu wooturu, o rewrintini di e Laamdo. ¹⁷ O warii waajaade on jam, onon woddunoŋe e Laamdo been, o warii waajaade ɓadinoŋe been du jam. ¹⁸ Saabe ko Almasiihu wadi duum, en fuu kebirten laawol yottaade Baabiwo saabe en kawtii Ruuhu Ceniido gooto.

¹⁹ Ndelle, on nganaa jananbe katin, on nganaa weerbe du. Ko ngondon dey, wo on wondube e seniiŋe, wo on jeyaaŋe e suudu Laamdo. ²⁰ On mahaama e dow ko nulaaŋe e annabaaŋe nyiɓi, Iisaa Almasiihu e hoore muudum woni hayre arandeere nyimngo ngoon. ²¹ Saabe muudum, nyimngo ngoon fuu nanngunduri, faa ngo toowa ngo laatoo suudu Joomiraado seniindu. ²² Ley kawtal moodon e makko on mahidaama faa laadidon suudu to Ruuhu Laamdo joodii.

3

No Pool halfiniraa golle to yimbe ɓe nganaa Alhuudiyankooŋe

¹ Saabe majjum mido hofanoo Laamdo, miin Pool uddaado e kasu saabe Iisaa Almasiihu mo ngollanammi hakkunde moodon, onon yimbe ɓe nganaa Alhuudiyankooŋe. ² Tannyoral on nanii Laamdo halfinii kam golle e ley moyyere muudum faa nafa on. ³ Sabo o ɓanginanii kam sirri makko. Mi winndanii on haala majjum no rabbidiri. ⁴ Si on njanngidum on paaman no potumi anndirde sirri dow haala Almasiihu oon. ⁵ Sirri oon faaminaaka ɓiɓɓe-Aadama ley jamaanuujji paltiidi diin, de joonin kaa Laamdo ɓanginirii mo Ruuhu Ceniido faa nulaaŋe muudum e annabaaŋe muudum seniibe fuu paami mo. ⁶ Inan no sirri oon worri: saabe Kabaaru Lobbo oon, yimbe ɓe nganaa Alhuudiyankooŋe been keɓii ngedu e moyyereeji desaadi diin no

Alhuudiyankoo6e been ke6iri ni. Katin du 6e kawtii e mu6ben 6anndu wooturu, 6e kawtii e mu6ben amaana mo Laamdo wadi saabe kawtal ma66e e Iisaa Almasiihu.

⁷ Wo Kabaaru Lobbo oon laatiimi golloowo muudum saabe moyyere nde Laamdo hokki kam. Laamdo golliri moyyere ndeen ley am e baawde muudum.

⁸ Miin 6urdo seniibe 6een fuu famdude oon, mi hokkaama moyyere faa mi waa-joo yimbe 6e nganaa Alhuudiyankoo6e barkeeji gondi e Almasiihu di ngalaa haddu diin. ⁹ Mi hokkaama du faaminde yimbe fuu no Laamdo tabintinirra fodoore muudum. Laamdo tagudo huunde fuu oon suudunoo fodoore ndeen gilla jamaanuui 6ooyudi.

¹⁰ Noon wadata de laamu e baawde gonde ley kammu de nji'ataake deen fuu paama no anndal Laamdo yaajiri e huunde fuu, paamira dum saabe kawrital goondinbe ngaal.

¹¹ Dum fuu wo saabe anniya 6ooydo mo Laamdo tabintiniri e Joomiraado meeden Iisaa Almasiihu. ¹² Saabe en ngoondinii Almasiihu, en kawtii e muudum, eden mbaawi 6adoraade Laamdo e hoolaare, eden anndi o jabanen en. ¹³ Dum wadi de mido njaaroo on taa tayon jikke moodon saabe torraaji kewtotoodi kam. Mido yardii di saabe moodon, kanji ngoni teddeengal moodon.

Du'aare faa yimbe annda njinngu Almasiihu

¹⁴ Saabe duum fuu, mido hofanoo Baabi-wo. ¹⁵ Lenyi gondi dow kammu e gondi e leydi fuu yuurii e makko, kanko woni baaba majji di fuu. ¹⁶ Mido njaaroo mo kanko jom teddeengal manngal oon o semmbindina berde moodon saabe Ruuhu makko Ceniido. ¹⁷ Mido njaaroo Almasiihu wona e ley berde moodon saabe ko ngoondindon dum. Mido njaaroo mo katin o darna on e ley njinngu, o tabintina on ley maggu. ¹⁸ Faa paamon, onon e seniibe 6een fuu, njuuteefi e njaajeefi e tooweefi e luggeefi njinngu Almasiihu paltiingu haddi, ¹⁹ de anndon dum faa keewon ki66al Laamdo.

²⁰ Teddeengal woodan Laamdo gollirido ley meeden baawde mawde oon, baawdo

gollude ko 6uri du'aawuui men e miilooji men faa waawaa fonndeede! ²¹ Wo teddeengal woodan mo ley kawrital goondinbe, e saabe Iisaa Almasiihu ley jamaanuui diin fuu faa abada abadin! Aamiina.

4

No goondinbe Iisaa been laatorii banndu wooturu

¹ Miin uddaado ley kasu saabe gollande Joomiraado oon, mido njaaroo on sanne: mbuuron nguurndam njaadoodjam e noddaango ngo Laamdo noddii on to muudum ngoon, ² tawdedon e leeyinkinaare e heese e munyal. Munyunduron e ley njinngu. ³ Tinnee keddodon e ngootumbaaku yuurungu e Ruuhu Ceniido. Ngadon dum fuu e ley jam ka66undurdo on. ⁴ Wo on banndu wooturu, odon njogii Ruuhu gooto. Jikke dow cakitte mo Laamdo noddiri on oon du wo gooto. ⁵ Katin Joomiraado gooto woodi, goondinal gootal woodi, lootagal batisima gootal woodi, ⁶ kam e Laamdo gooto, Baaba yimbe fuu. Wo gondo dow ma66e fuu, golloowo ley ma66e fuu, gondo e ma66e fuu.

⁷ Mono e meeden fuu hebii moyyere Laamdo ko foti e no Almasiihu hokkiri dum. ⁸ Sabo wo hono noon winndiraa: «O yeenjii dow, o hooyi honaabe heewbe, o hokki yimbe dokke.»*

⁹ Dume woni maanaa «o yeenjii»? Idum holla o artakeno o jippii e nokkuuje burde fuu leeyude e leydi. ¹⁰ Jippinoodo oon, kam e hoore muudum woni yeenjudo faa tiimi kammuuli diin fuu, faa o heewa adunaaru ndu fuu. ¹¹ Wo kanko wadi dokke deen: o wadi wobbe nulaabe, wobbe annabaabe, wobbe waajotoobe, wobbe duroobe yimbe, kam e janninginoobe. ¹² Ko o wadiri noon, wo faa o segilanoo seniibe 6een faa ngolla ko njeyi gollude, faa semmbindina kawrital goondinbe laatiingal banndu Almasiihu ngaal, ¹³ de laatoden daande wootere e ley goondinal meeden e anndugol meeden Bii Laamdo, laatoden hi66ube du, faa njottoden darnde Almasiihu hi66unde ndeen. ¹⁴ Ndelle, en laatataako sukaabe hooyaabe hono no bempyye e keni

* 4:8 Jabuura 68.19.

kooyirta laana ni. Jannde yim6e yidu6e jaarude wob6e ley majjere hiilataa en katin. ¹⁵ Ko laatotoden dey, haaloobe goonga e ley njinngu. Noon wadata de mawnen e ley huunde fuu faro Almasiihu, laatiido hooreejo oon. ¹⁶ Kanko waddani 6anndu nduun fuu nanngundurde faa wooda saabe jokkule de ndu hokkaa deen. Hono noon, si tergal fuu gollii golle muudum, ndeen 6anndu nduun mawnan, yaha yeeso ley njinngu.

Haala neddaaku kesu ley Almasiihu

¹⁷ Ndelle, ko jukkata duum mbi'ammi on: mido naaroo on e ley innde Joomiraado, taa mbuurdon katin hono no yim6e 6e anndaa Laamdo, sabo miilooji ma66e diin wo boli. ¹⁸ Hakkilooji ma66e ni66ii, 6e njeyaaka e nguurndam dam Laamdo hokkata saabe majjere ma66e e yoorugol ma66e berde. ¹⁹ Caggal 6e cemtataa, 6e ngadii ko'e ma66e jaahili'en, 6e celataa gollude kulle nyidiniide.

²⁰ De onon kaa, wanaa noon njann-girdon haala Almasiihu. ²¹ Tannyoral, on nanii kabaaru makko, on njannngii goonga gondo e makko oon. ²² Ndelle, ittee ko hiidfi ko woni ley moodon duum, njoppee nguurndam moodon arandeam dam muuyde kiilooje daam. ²³ Accon yonkiji mon e hakkilooji mon keydintinee. ²⁴ Njogitee neddaaku kesu ngu Laamdo tagi dow tagaadi muudum. Neddaaku kesu nguun na golla ko fonnditii e ko senii. Golleeji diin e goonga yuuri.

²⁵ Ndelle, celon fewre, mono fuu haalda e gondo muudum goonga, sabo mono e meeden fuu ina jeydaa e goddo no terde neddo gooto njejdiraa ni. ²⁶ Si on bernii fu, taa ngadee hakke. Taa janal naange tawdu on e tikkere. ²⁷ Taa kokkon Ibiliisa laawol e ley moodon. ²⁸ Wo gujjo selu wujjude, ko haani wadude dey, gollira juude muudum ko nafata, faa heba ko wal-lira nyakoraabe. ²⁹ Taa konngol bonngol yaltu e kundude moodon. Ko kaandon wadude tan wo haalude haalaaji nafooji baawdi sembinde berde yim6e fodde haajuuji, faa di ngaddana hettindantoo6e on been moyyere. ³⁰ Taa mettinane Ruuhu Laamdo Ceniido, sabo Laamdo

wadi maande Ruuhu oon e moodon saabe nyalaande nde Laamdo rimdinta on ndeen. ³¹ Ittee mettorgal fuu e berde moodon, celon konnaagu e tikkere e duko e nyoore, kam e ko boni fuu. ³² Moyyunduree hakkunde moodon, njurmunduron, njaa-funduron hono no Laamdo yaaforii on saabe kawtal moodon e Almasiihu ni.

5

Haala wuurude e ley annoora

¹ Ndelle, laatee nyemmbitoo6e Laamdo. Wo on 6i66e makko 6e o horsini. ² Mbuurdon e yidfundurde, no Almasiihu yidiri en de hokitiri hoore muudum saabe meeden laatani en kirsamaari, hono sadaka beldo Laamdo. ³ Saabe wo on seniibe Laamdo, on kaanaa fay haalde haala huunde fuu ko wartata e fijirde e ko tuuni e eelgal. ⁴ Taa kaalee haalaaji bondi naa boli naa nyiddiniidi, sabo hono majji kaanaa taweede e moodon. Ko kaandon wadude dey, njetton Laamdo. ⁵ Paamee dum do faa wooda: pijoowo e nyiddiniido e muuyoowo ko jeyaa, dum woni dewoowo tooruuji, 6een ngalaa ngedu e laamu Almasiihu e Laamdo. ⁶ Taa fay gooto hiilira on haalaaji boli, sabo hono majji caabotoo tikkere Laamdo e dow salii6e dum 6een. ⁷ Ndelle, taa njokkunduree e ma66e. ⁸ Arande e nimre njejanodon, de joonin kaa saabe kawtal moodon e Joomiraado wo e annoora njejanodon. Ndelle mbuurdee no 6i66e annoora ni, ⁹ sabo annoora rimata mboodirka e fonnditaare e goonga fuu. ¹⁰ Pilodon faamude ko welata Joomiraado. ¹¹ Taa kawtee e golleeji di ngalaa nafaa golleteedi e ley nimre, de ko haani dey, cuurton di. ¹² Ko yim6e 6een ngadata e cuncukka duum, ina semtinii fay fillaade. ¹³ Ammaa huunde fuu ko suurtaa ley annoora oon 6anginte no worri, ¹⁴ sabo huunde fuu ko 6anginaa yaynan. Dum wadi de na wi'ee:

«Aan daaniido, finu!

Umma e hakkunde maay6e,

Ndeen annoora Almasiihu yaynante.»

¹⁵ Ndelle, ngadon hakkillo faa sanne no mbuurdoton, tawee wanaa no fuuy6e ni, ammaa hono no jom'en hakkillo ni. ¹⁶ Wakkati laatiido fuu, ngadon ko

nafata, sabo jamaanu hannden o wo bondo. ¹⁷ Saabe duum, taa laatee 6e ngalaa hakkillo, ammaa pilodon faamude ko woni muuyde Joomiraado. ¹⁸ Taa njaree doro faa culodon, sabo dum wo rafi nanngitaare. Ko haani dey, keewee Ruuhu, ¹⁹ mbaajunduron jimi Jabuura e jettooje e jimi teddinooji Laamdo. Njimanon Joomiraado, njettiron mo berde laabude. ²⁰ Njetton Laamdo Baaba meeden wakkati fuu dow huunde fuu e ley innde Joomiraado men Iisaa Almasiihu.

Haala rewbe e goriraa6e mu66en

²¹ Mono e moodon fuu dwtanoo bannum saabe teddinde Almasiihu. ²² Onon rewbe, dwtanodon goriraa6e moodon hono no dwtorantodon Joomiraado ni. ²³ Sabo gorko woni hoore deekum hono no Almasiihu laatorii hoore kawrital goondin6e ngaal. Kam woni kisinoowo goondin6e laatii6e 6anndu muudum 6een. ²⁴ No kawrital goondin6e ngaal dwtoranii Almasiihu noon, nii du debbo fuu haani dwtoranaade gorum e huunde fuu.

²⁵ Onon wor6e, njidiree deekiraa6e moodon no Almasiihu yidiri kawrital goondin6e ngaal de hokkitiri hoore muudum saabe maggal ²⁶ faa wadi ngal ceniingal, gada o laabinirii ngal ndiyam e haala makko. ²⁷ O wadi dum faa o darna kawrital goondin6e ngaal yeeso makko, ngal yaynira darja, ngal laato ceniingal, ngal walaa ko semtinii naa ko tuuni naa nyoo6i-nyoo6i naa ko boni fuu. ²⁸ Hono noon, ina tilsi e wor6e njida deekiraa6e mu66en hono no njidiri 6alli mu66en ni. Neddo fuu jiddo deekum, wo hoore muudum yidi. ²⁹ Sabo fay gooto wanyaa 6anndu muudum. Ko wadata dey, nyaamnan ndu, hinnoo ndu hono no Almasiihu hinnortoo kawrital goondin6e ngaal ni, ³⁰ sabo wo en terde 6anndu makko nduun. ³¹ Binndi diin mbi'ii: «Dum wadi de gorko yoppan inna muudum e bammum, de nanngundura e deekum, 6e dido fuu 6e laato neddo gooto.»* ³² Dum wo sirri luggudo. De miin, mido holla on, sirri oon wo kaaloowo no Almasiihu e kawrital goondin6e ngondiri. ³³ No waawi

laatoraa6e fuu, gorko fuu yidira deekum no yidiri hoore muudum ni. Debbo du teddina gorum.

6

Haala 6ib6e e saaraa6e

¹ Onon 6ib6e, dwtanodon saaraa6e moodon saabe Joomiraado, sabo dum woni ko dartii. ² «Teddin inna maa e bammaa.» Yamiroore nde woni arandeere nde amaana ha66ii e muudum. ³ Amaana o woni: «yalla ada heba moyyere, balde maa du njuuta e leydi ndi.»* ⁴ Onon saaraa6e, taa berninee 6ib6e mon, ammaa ndartinon 6e, tindinon 6e, faa 6e mawna dow laawol Joomiraado.

Haala maccu6e e joomiraa6e

⁵ Onon maccu6e, dwtanodon joomiraa6e moodon dow kulol e diwngol tawee e berde laabude no dwtorantodon Almasiihu ni. ⁶ Dwtanee 6e tawee wanaa yeeso ma66e tan, hono no filotoo6e welude 6ib6e-Aadama. Ko haani dey, dwtanee 6e no maccu6e Almasiihu ngadirta muuyde Laamdo e berde laabude ni. ⁷ Ngolliranee 6e anniya lobbo hono wo Joomiraado ngollanton, wanaa yim6e. ⁸ Sabo odon anndi neddo fuu golludo ko woodi, si wo dimo naa diimaajo, Joomiraado yoban dum haddi golle muudum. ⁹ Onon joomiraa6e, ngorree hono noon e maccu6e moodon. Taa kulbinee 6e. Anndon Joomii on, onon e ma66e fuu, ina woni dow kammu, de kam kaa burdintaa yim6e.

Haala kabitirde de Laamdo hokkata faa Ibiliisa jaaloree

¹⁰ Walaa ko heddi si wanaa wiide on keewon semmbe e ley kawtal moodon e Joomiraado, tiigodon baawde makko mawde deen. ¹¹ Kooyee kabitirde de Laamdo hokki on deen fuu, faa mbaawon daraade de cakkodon dabareeji Ibiliisa. ¹² Sabo wanaa yim6e kabeten, ko kabeten dey, wo laamuuji e baawde e hoorewaaku ley adunaaru ni66undu ndu, kam e seydaani'en bon6e won6e hakkunde kammu e leydi 6een. ¹³ Saabe majjum, kooyee kabitirde de Laamdo hokki on deen fuu, faa mbaawon dartaade nde

* **5:31** Fuddoode 2.24. * **6:3** Wurtagol 20.12, Fillitagol Tawreeta 5.16.

nyalaande bonnde ndeen wari, tawee caggal habo moodon ngoon on keddoto on dartii6e.

¹⁴ Ndelle, ndarodon wo on segiliibe. Goonga laatanoo on ka66orgol, 6ornodon fonnditaare hono saaya ndeenaagu.

¹⁵ Segilanaade waajaade Kabaaru Lobbo gaddoowo jam oon laatanoo on pade.

¹⁶ Wakkati fuu wo goondinal laatanoo on wawaade nde mbaawdon jakkoraade kure ku66ooje de Bondo oon faddata on deen fuu. ¹⁷ Wo kisindam laatanoo on kufune njamndi.

Nanngon kaafaahi Ruuhu Ceniido kiin, kanki woni konngol Laamdo.

¹⁸ Wakkati fuu ngadon du'aawuuji e nyaagundeeji e ballal Ruuhu Ceniido.

Kakkilee taa on celu wadande seniibe been fuu du'aare. ¹⁹ Nyaaganodon kam miin du

Laamdo hokka kam konngol, faa wakkati mo mu66itinmi hunnduko am fuu, mi

haalira haala Kabaaru Lobbo cuudinoodo oon e cuusal. ²⁰ Mido daranii Kabaaru

Lobbo oon ley kasu e geyyelle. Nyaagane kam faa mi waajaroo dum cuusal, no

tilsirani kam ni.

Baynundural

²¹ Tikiku, sakiike men korsudo gol-lanoowo Joomiraado e hoolnaare oon, humpitan on dum fuu, faa onon du kumpitodon no ngorrumi e ko ngollammi.

²² Mi nelii mo e moodon faa paamon no min gorri de o waaltina hakkillooji moodon du.

²³ Sakiraa6e, wo Laamdo Baaba meeden e Joomiraado men Iisaa Almasiihu ngadan on jam e njinngu ngondungu e goondinal.

²⁴ Yidu6e Joomiraado meeden Iisaa Almasiihu njinngu ngu timmataa been fuu, wo hinney Laamdo wonda e mu66en.

Bataaki Pool yaade to Filipiyankoo6e

¹ Miin Pool e Timote, maccu6e Iisaa Almasiihu, mbinndani bataaki ki kawrital goondin6e Almasiihu gonngal ngalluure Filipi. Miden njowta on, onon seniibe hawtu6e e Iisaa Almasiihu 6een, onon e hooree6e e gollanoo6e kawrital ngaal fuu. ² Wo Laamdo Baaba meeden e Joomiraado men Iisaa Almasiihu kokku on moyyere e jam.

No Pool yettirta Laamdo saabe Filipiyankoo6e

³ Mido yetta Laamdo nde miccitiimi on fuu. ⁴ Wakkati ndu'antoomi on fuu, wo e seyo. ⁵ Sabo gilla nyannde ngoondindon Kabaaru Lobbo haala Iisaa faa joonin odon ndarodii e am. ⁶ Mido tannyori, Laamdo pudfudo gollal lobbal e moodon oon, jokkan dum faa dum hi66a nyalaande gartol Iisaa Almasiihu. ⁷ Mido haani milanaade on dum, sabo hakkillo am ina woni e moodon. E ley ko ka66aami e ko ndaraniimi tabintinde Kabaaru Lobbo o duum, on fuu on kawtu e am moyyere nde Laamdo hokkata kam ndeen. ⁸ Laamdo ina seedii mido horsiniri on fuu korsa Iisaa Almasiihu. ⁹ Inan ko nyaagantoomi on Laamdo: wo njinngu moodon beydorooyeeso, wondude e anndal e paamal, ¹⁰ faa mbaawon subaade ko 6uri fuu moyyude. Ndeen on laatoto laa6u6e 6e ngalaa feloore nyannde nde Iisaa Almasiihu wartowi. ¹¹ On laatoto du hebbinaa6e golleeji ponditiidi yuurudi e Iisaa Almasiihu, faa Laamdo teddinee, yettee.

No uddeede Pool beydirani Kabaaru Lobbo yahude yeeso

¹² Sakiraa6e, ko njidumi anndon dey, torra ke6udo kam oon waddanii Kabaaru Lobbo oon jaarude yeeso. ¹³ Si goonga doomoo6e laamordu ndu e heddiibe 6een fuu paamii wo saabe Iisaa Almasiihu ka66iraami. ¹⁴ Ko 6uri heewude e sakiraa6e du, geyyelle am de beydaniidum'en hoolaade Joomiraado. Dum wadi de ibe mbaajoroo konngol Laamdo ngol rafi kulol.

¹⁵ Goonga, wo66e ina mbaajoo kabaaru Iisaa Almasiihu o saabe kiram e kalala, ammaa wo66e na ngoni e anniyaaji lobbi. ¹⁶ Been ngolliranta Almasiihu njinngu, sabo ibe anndi Laamdo hokkii kam daranaade Kabaaru Lobbo oon. ¹⁷ Ammaa beya 6een mbaajorto kabaaru Almasiihu faa nafa dum'en kam'en tan. Anniyaaji ma66e mboodaa. Ko 6e miilotoo dey, beydande kam torra ley ha66eede am. ¹⁸ Dum kaa bonnataa fay huunde! Ko waawi laataade fuu, si Iisaa Almasiihu inndaama tan ina heya. Nde laatii anniya bondo naa anniya lobbo fuu, mido seyii.

Goonga, mi seyoto caggal muudum du ¹⁹ sabo mido anndi dum fuu dum sakitanto kam kisindam saabe du'aawuuji mon e ballal Ruuhu Iisaa Almasiihu. ²⁰ Ko woni e hakkillo am e ko keddiimi sanne, wo mi hersataa e dow fay huunde. Woodi du, mi heddodoo e cuusal faa ko hewtii kam fuu mawnina Almasiihu gilla joonin faa abada, nde mbuurumi e nde maayumi fuu. ²¹ Sabo miin e hoore am, Almasiihu woni nguurndam am, maayde du wo tino am. ²² Ammaa si mido heddiidum'uu fu, dum waddanan kam gollude gollal nafoowal. Ndelle mi anndaa ko cu6otoomi. ²³ Hakkillo am feccake pecce didi: ko 6urumi yidude, yahude mi joododowoo e Almasiihu. Duum 6uri fuu woodde. ²⁴ Ammaa mi heddo mido wuuri 6uri nafude on, onon kaa. ²⁵ Mido tannyori dum, mido anndi mi heddoto e adunaaru mi wonda e moodon on fuu, faa njaaron yeeso e goondinal, de ceyodon ley maggal. ²⁶ Ndeen gartol am hakkunde moodon beydanan on mantoraade Iisaa Almasiihu saabe ko wadani kam.

Haala daranaade Kabaaru Lobbo

²⁷ Ko laatii fuu, mbuuree nguurndam kawroojam e Kabaaru Lobbo haala Iisaa Almasiihu. Ndeen si mi warii mi ndarii on, naa si mi waraay fu, mi nanan kabaaru moodon, mi faaman odon keddi e anniya gooto, odon ndarodii gootum e ha66aade e goondinal Kabaaru Lobbo oon. ²⁸ Ndeen du, tawan on accataa way6e kulbina on e dow fay huunde. Ko tinnotodon duum wo maande 6e kalkan, de onon kaa, kison. Dum fuu, Laamdo wadata. ²⁹ Laamdo wadani on moyyere saabe

Almasiihu. Wanaa faa ngoondinon mo tan nde wadira, wo faa torredon saabe makko du. ³⁰ Sabo si goonga, en kawtu ha6o ngo njiidon mido ha6ee, e ngo nanoton mido ha6ee faa hannden ngoon.

2

Haala leeyinkinaare Almasiihu e teddeengal muudum

¹ Wanaa Almasiihu na sellina berde mon naa? Wanaa njinngu muudum na waaltina hakkillo mon naa? Wanaa ko kawtudon e Ruuhu Ceniido, on kebii korsa e yurmeende naa? ² Si wo noon fu, laatodon hakkillo wooto, ngondon e njinngu ngootu e bernde wootere e anniya gooto. Ndeen on ki66inan seyo am. ³ Taa ngolliree huunde fuu saabe yidde hoorem naa saabe mawnitaare bolde. Ngolliree leeyinkinaare, faa mono fuu ndaarda hoore muudum banndum ina 6uri dum. ⁴ Taa fay gooto moodon ndaarta ko nafata hoore muudum tan, ammaa ndaarta nafaa wo66e du. ⁵ Ngorron hakkunde moodon hono no Iisaa Almasiihu worrunoo:

⁶ Kanko, fay si taweede tagaadi Laamdo ina woni e makko,
o tiigaaki dum faa o heddo fotude e Laamdo,

⁷ de o jippini hoore makko faa ley,
o hooyi tagaadi maccudo,
o laatii hono bii-Aadama.

O jogoraama wo o neddo.

⁸ O leeyini hoore makko,
o dwtanii Laamdo faa o maayi,
maayde dow legal.

⁹ Duum wadi de Laamdo toownii mo sanne,
hokki mo innde 6urnde inde fuu,

¹⁰ faa koppi fuu koforoo saabe innde makko to tawaa fuu,
nde wo dow kammu, nde wo dow leydi, nde wo ley leydi,

¹¹ faa demle fuu ceedoo, mbi'a
Iisaa Almasiihu woni Joomiraado,
faa Laamdo Baaba meeden teddinee.

No goondinbe njaynirta ley adunaaru

¹² Saabe duum, sakiraa6e am horsu6e, tinnodon e gollande Laamdo saabe kisin-dam dam hokki on daam faa dam rima nafaa. Ngadiron dum kulol e diwngol.

Si goonga, on dwtanake mo wakkati mo ngondunoomi e moodon oon fuu. Ko mboddiimi on joonin du, sanaa dwtanodon mo faa 6ura noon. ¹³ Sabo Laamdo e hoore muudum ina golla e moodon faa muuyon ko weli dum, de ngollon muuyde deen.

¹⁴ Ko ngolloton fuu, taa njurjurton, taa ndukidon, ¹⁵ faa laatodon laabu6e 6e ngalaa feloore, laatodon 6ib6e Laamdo 6e ngalaa laru* hakkunde yim6e hannden oonyi6e bon6e been. Sanaa njaynon hakkunde ma66e hono no koode njaynirta ley aduna ni, ¹⁶ tawee odon tiigii kongol nguurdam ngool faa woodi. Si on ngadii noon fu, mi mantorto on nyannde nde Almasiihu wartowi. Sabo hollan mi doggaay doggudu boldu, mi tampaay 6olum. ¹⁷ Ko ngollanton Laamdo ko cakkoton dum yonkijji mon duum, na holla goondinal moodon. Fay si yonki am laatoto sadaka dufeteedo dow goondinal moodon ngaal, mi seyoto, mi weltodoto e moodon. ¹⁸ Onon du ceyoree hono noon, faa mbeltododen.

Haala gollidoobe dido hoolniibe

¹⁹ Si Joomiraado meeden Iisaa jabii, mi nelan Timote to moodon ko 6ooyataa. Ndeen si mi humpitake kabaaruuji mon diin fu, miin du, bernde am waaltoto. ²⁰ Sabo kanko tan woni gondudo e am anniya gooto. Goonga, no ngorrudon fuu ina woni e bernde makko. ²¹ Heddiibe been fuu wo hakkilan6e haajuuji mu6ben tan, wanaa di Iisaa Almasiihu. ²² De Timote kaa, odon anndi no holliri neddaaku muudum lobbu, sabo wallii kam e wajaade Kabaaru Lobbo hono no 6iddo wal-lirta bammum ni. ²³ Kanko anniyiimi nelude wakkati mo paamumi no joonnde am laatortoo fuu. ²⁴ Mido hoolii Joomiraado du, miin e hoore am, mi waran to moodon ko 6ooyataa.

²⁵ Hono noon mi yi'ii na tilsi mi nela e moodon sakiike men Epaforodit, gollidoowo e am oon. O wallii kam ha6ande Kabaaru Lobbo oon. Kanko woni mo nelunodon faa walla kam e haaju am.

²⁶ Imo yeewaa on fuu. Katin ko nandon o sellaano duum, na metti bernde makko

* 2:15 Laru e sokottu fuu wo gootum. Wo nyakugol ley ko yi'etee e ko yi'ataake.

sanne. ²⁷ Tannyoral, o nyawiino faa o nesi maayde. Ammaa Laamdo yurmaka mo, yurmaka kam miin du, taa mi he6a ka66u-ko'u dow ka66u-ko'u. ²⁸ Dum wadi de kenyiimi law faa mi nela mo e moodon, faa si on nji'ii mo fu, ceyodon, miin du ka66u-ko'u am buytoo. ²⁹ Ndelle, nja66oree mo saabe Joomiraado e seyo manngo. Teddinee yim6e wa'u6e noon fuu. ³⁰ Sabo kanko o nesii maayde saabe golle Almasiihu. O farriti† yonki makko faa o wadana kam ballal ngal ndonkunodon wadande kam onon e ko'e moodon.

3

Haala anndude Iisaa Almasiihu

¹ Ko heddii fu, sakiraa6e am, ceyoree Joomiraado. Fay si mido winndana on ko mbinndannoomi on arande, dum tampintaa kam, woodi, idum reena berde moodon onon du. ² Tinnodon e dawaadi - dum woni golloo6e ko boni, dooldoo6e taadagol ngol nafataa 6een! ³ Sabo wo enen ngoni taadii6e jaati 6een, eden teddinira Laamdo e ballal Ruuhu muudum, eden mantaroo Iisaa Almasiihu, en njowaay jikke men dow golleeji 6anndu. ⁴ Si goonga, miin kaa mido waawnoo yowude jikke am dow golleeji 6anndu. Si goddo miilii ina waawi yowude jikke muudum dow golleeji 6ann dum fu, miin 6uri haandude e majjum. ⁵ Mi taadaama illa nde ki66innoomi nyalaade jeetati. Wo mi Israa'iilanke yuurudo e suudu Benyamin. Wo mi Alhuudiyanke 6ii Alhuudiyanke. Ley Tawreeta Muusaa du, mido jeyaa e waalde Farisa'en. ⁶ Mido jinnganannoo Tawreeta oon sanne faa mido torrannoo kawrite goondin6e Iisaa deen. Fay gooto waawaano felude kam saabe fonnditanaade Tawreeta oon.

⁷ Duum fuu mido ndaardannoo wo tino am. Ammaa joonin saabe Almasiihu mi tawii wo dum mursey. ⁸ Goonga, mido jogorii dum fuu wo mursey, sabo anndude Joomiraado am Iisaa Almasiihu 6uri kulle deen fuu. Wo saabe makko njardoriimi mursude ko njogiimi. Mido jogorii huunde fuu wo tuundi faa mi he6a Almasiihu, ⁹ mi jeyee e muudum. Mi walaa fonnditaare nde mbaawumi he6ude e jokkugol

am Tawreeta oon. Mi hebii fonnditaare saabe ko kooliimi Almasiihu. Kayre woni fonnditaare nde Laamdo hokki goondin6e mo 6een. ¹⁰ Mido muuyi anndude Almasiihu e wondude e baawde iirtagol muudum, mi hawta e muudum torra, mi laatoo hono muudum ley maayde mum. ¹¹ Hono nii, mi he6an ummintineede hakkunde maay6e nyannde darngal.

¹² Mi wi'aay mi hebii dum gilla joonin naa mi ki66udo, ammaa mido wondi e doggudu hono no dadundurteedo ni, faa mi nannga dum. Sabo miin e hoore am, Iisaa Almasiihu artii, nanngi kam. ¹³ Goonga sakiraa6e, mi wi'aay mi hebii dum. Kaa mido wada huunde wootere: mido yeg-gita ko faltii, mido foodanoo ko warata. ¹⁴ Mido doggira to fonndetee, faa mi he6a mbarjaari dow kammu ndi Laamdo noddiri en to muudum saabe Iisaa Almasiihu. ¹⁵ Enen 6enndu6e ley goondinal 6een fuu, miiloroden hono noon. Si tawii miilooji mon potaay e dow goddum katin du, Laamdo 6anginanan on dum. ¹⁶ Ammaa e noon fu, do kewtudun fuu, keddoden njokken laawol ngol njokkuden faa joonin ngool.

¹⁷ Sakiraa6e, on fuu nyemmbitee kam. Taykodon worru6e no njiidon miden ngorri ni. ¹⁸ Sabo heew6e laatake way6e leggal Almasiihu palaangal. Mi haalanii on dum kile keewde, mi haaldanan on joonin du e bojji. ¹⁹ Kam6e, cakitte ma66e wo halkere. Deedi ma66e ngoni alla'en ma66e. I6e mantaroo ko 6e njeyi semtirde. Adunaaru tan 6e kabanta. ²⁰ De enen kaa, wo dow kammu njeyaden, eden kepki kisinoowo meeden yuuroowo toon. Oon woni Joomiraado men Iisaa Almasiihu. ²¹ Kam waylitata 6alli meeden lokkaaji diin faa di ke6a teddeengal hono 6anndu makko nduun ni. Sabo imo jogii baawde faa o wada huunde fuu dowtanoo mo.

4

Haala seyoraade Joomiraado

¹ Ndelle sakiraa6e am horsu6e, hono noon tabitee ley kawtal moodon e Joomiraado. On njeewnii kam sanne, on laatake seyo am e kufune am darja.

† 2:30 Farritaade wo rafi reenude yonki muudum.

² Mido waajoo Ewodi, kam e Sintis, 6e laato daande wootere saabe Joomiraado. ³ Aan Sisigi, gollidoowo e am koolniido du, mido njaare mballaa rew6e dido been, sabo 6e mballii kam ha6ande Kabaaru Lobbo oon, kam6e e Keleman e gollidoo6e am wo66e. Inde ma66e mbinndaama e dewtere nguurndam nduumiidam.

⁴ Ceyoree Joomiraado wakkati fuu. Mido wi'a on katin, ceyee! ⁵ Yim6e fuu nji'a heesindaare moodon. Joomiraado ina 6adii. ⁶ Taa fay huunde ha66a on ko'e, ammaa nyaagorodon Laamdo haajuuji moodon fuu ley du'aare. Ngadiron dum e jettooje. ⁷ Ndeen Laamdo hokkan on jam faa 6ura huunde fuu ko waawi miileede. Jam oon reenana berde mon e hakkillooji mon e ley kawtal Iisaa Almasiihu.

⁸ Joonin kaa sakiraa6e, miilooji moodon keddo dow goonga, e ko teddi, e ko fonnditii, e ko senii, e ko foti yideede, e ko lee6i. Kakkilane ko moyyi, e ko jeyi maneede fuu. ⁹ Ngolliree ko paaminmi on e ko ke6don e am, ko narrudon kam e ko njiirudon kam. Ndeen Laamdo gaddoowo jam tawdete e moodon.

No Pool yettiri Filipiyankoo6e dow dokkal mu66en

¹⁰ Mido seyorii Joomiraado seyo mango sabo joonin on keydintinii ballal moodon to am. Tannyoral, hakkillooji mon ina ngonnoo e am, de on ke6aay yottinde ballal ngaal. ¹¹ Wanaa saabe won ko kaajaami wadi de mbiimi noon. Sabo si goonga, mi woowtinii hoore am hennyitoraade no tawraami fuu. ¹² Mido waawi wuurdude e ko famdi, mido waawi wuurdude e ko duudi. No tawraami e no ngorrumi fuu, mido waawi yardaade dum. Mi ekitaake hennyitoraade haarannde e yolbere, e ke6al e baasal. ¹³ Mido waawi fuu e ley kawtal am e Iisaa Almasiihu kokkoowo kam sembe oon. ¹⁴ Ammaa e dum fuu, on ngadii ko woodi ko mballudon kam e ley torra am duum.

¹⁵ Filipiyankoo6e, odon anndi wakkati nde puddumi waajaade on Kabaaru Lobbo de ndillumii leydi mon Makedoniya ndeen fu, kawrital goondin6e fay gootal wallunduraay e am, si wanaa kawrital moodon ngaal. ¹⁶ Nde ngonnoomi Tesaloniiki

ndeen du, on neldii kam ko kaajaami, wanaa nde wootere tan. ¹⁷ De wanaa dokkal pilotoomi. Wo faa tino gollal mon lobbal ngaal beydoo pilotoomi. ¹⁸ Ko neldudon e junngo Epaforodit duum yot-take faa woodi, humtii haajuuji am fuu. Mi hebii faa heewi. Dokkal mon ngal laataake urdi mbelndi, hono sadaka beldo jabaado to Laamdo. ¹⁹ Laamdo am jom goodal keewngal oon humtiran haajuuji mon fuu saabe Iisaa Almasiihu e teddeengal muudum. ²⁰ Teddeengal woodan Laamdo Baaba meeden faa abada abadin! Aamiina.

Baynundural

²¹ Njowtanee kam seniibe hawtu6e e Iisaa Almasiihu fuu. Sakiraa6e wondu6e e am been ina njowta on. ²² Seniibe fuu na njowta on. Bur6e jowtude on wo won6e ley galle kaananke Roma mawdo been.

²³ Hinney Joomiraado meeden Iisaa Almasiihu wonda e moodon.

Bataaki Pool yaade to Koloosiyankoo6e

¹ Bataaki ki to am yuuri miin Pool nulaado Iisaa Almasiihu e muuyde Laamdo, miin e sakiike meeden Timote. ² Miden njowta on, onon seniibe wonbe Koloosi, saki-raabe hoolniibe hawtu6e e Almasiihu. Wo Laamdo Baaba meeden hokku on moyyere e jam.

No Pool yettirta Laamdo saabe Koloosiyankoo6e

³ Nde min nyaagantoo on Laamdo, Baaba Joomiraado meeden Iisaa Almasiihu fuu, min celataa yettude dum. ⁴ Sabo min nanii kabaaru no ngoondinirdon Iisaa Almasiihu e no njidirdon seniibe fuu. ⁵ Odon ngorri noon saabe jikke moodon celludo e ko Laamdo resani on dow kammu duum. On kebii jikke oon nde nannodon konngol goonga ndeen, dum woni Kabaaru Lobbo. ⁶ Kabaaru Lobbo oon yottake on no yottorii adunaaru ndu fuu ni, imo wa'i hono no lekki mawnoohi ndimoohi 6i66e muudum ni. Hono noon Kabaaru Lobbo oon worri hakkunde moodon onon du, gilla nyannde ke6don hettindaade haala hinney Laamdo oon de paamudon no o wa'i jaati ni. ⁷ Dum woni ko Epafara gollidoowo e amin korsudo oon waajii on. Kanko woni gollanoowo Almasiihu koolniido hakkunde moodon. ⁸ O haalanii min du njinngu moodon yuurungu e Ruuhu oon.

⁹ Saabe duum, minen du, gilla min nani dum, min celaay nyaaganaade on Laamdo. Miden njaaroo mo o hebbina on hakkilantaaku e paamal ngal Ruuhu hokkata ngaal, faa paamon ko woni muuyde makko faa wooda. ¹⁰ Hono noon, ke6on wuurude nguurndam mbeloojam Joomiraado kawroojam e muuyde muudum e dow huunde fuu, tabiton e gollal lobbal fuu, 6eydon anndude Laamdo. ¹¹ Miden nyaaganoo on Laamdo katin hokka on semmbe mawdo fodde baawde muudum teddude deen, faa tawredon tinnitaare e munyal fuu. ¹² Njettiree Baabiiwo oon

seyo, sabo o wadii on fotu6e hebude ngedu e moyyereji desanaadi seniibe gondi e annoora diin.

¹³ O wurtinii en e baawde nimre, de o nanni en e laamu Biyiiko korsudo ¹⁴ dimdindo en, jaafaniido en lutti meeden.

Haala teddeengal Almasiihu

¹⁵ Almasiihu oon woni tagaadi Laamdo mo yi'ataake oon.

Kanko woni afo ardiido dow tagoore ndeen fuu.

¹⁶ Sabo huunde fuu tagiraama saabe makko,

ko woni dow kammu e ko woni e leydi fuu,

ko yi'etee e ko yi'ataake, bimmbeeje laamu naa kaanankaaku, naa hoorewaaku naa baawde.

Saabe makko dum fuu dum tagiraa, kanko du, dum taganaa.

¹⁷ Imo woni gilla fay huunde walaa.

Huunde fuu na tiigunduri saabe makko.

¹⁸ Kanko woni hoore kawrital goondin6e mo, laatiingal 6anndu makko ngaal.

Kanko woni fuddoode, kanko woni arandeejo e iirtiibe hakkunde maay6e, faa o laato ardiido e ley huunde fuu.

¹⁹ Sabo Laamdo muuyii ko woni e muudum duum fuu

wona e makko, kanko Almasiihu,

²⁰ de rewrintiniri huunde fuu e muudum saabe Almasiihu,

wadi jam saabe yiyam makko ndu faadam dow leggal palaangal.

Ko woni dow kammu e ko woni dow leydi fuu

rewrintinaama e makko.

²¹ Arande, on fuu on woddinoobe Laamdo, on laatakeno way6e dum e ley miilooji moodon e golleeji moodon bondi.

²² Joonin kaa, o rewrintinii on e makko saabe maayde nde Biyiiko laatiido 6ii-Aadama oon maayi ndeen. O wadii dum faa o darna on yeeso makko tawee on seniibe, on ngalaa laru*, on ngalaa feloore.

²³ Ammaa sanaa keddodon e goondinal, laatodon dartiibe 6e ndimmbataako. Taa

* 1:22 Laru e sokottu fuu wo gootum. Wo nyakugol ley ko yi'etee e ko yi'ataake.

mbosee jikke mo kebudon wakkati mo nanudon Kabaaru Lobbo oon. Kabaaru Lobbo oon le, tagoore adunaaru ndu fuu waajaama o. Kanko ngollanammi, miin Pool.

No Pool durwirani kawrital goondinbe Iisaa

²⁴ Almasiihu yardake torraaji. Kawrital goondinbe laatiingal banndu muudum ngaal du tilay yardo torraaji. Joonin, mido seyorii torraaji diin saabe moodon, sabo dum woni ngedu am to torraaji Almasiihu. ²⁵ Mi laatake golloowo kawrital goondinbe ngaal. Laamdo halfinii kam gollal ngaal saabe moodon, faa mi waajoo haala muudum faa hi66a. ²⁶ Haala kaan wo sirri cuudaninoodo jamaanuujii gilla arande, de joonin kaa Laamdo banginanii senii6e muudum sirri oon. ²⁷ Sabo Laamdo anniyake anndinde 6e sirri muudum mo wadanta lenyi fuu, no sirri oon teddiri e no horsiri ni. Inan sirri oon: Almasiihu ina woni ley moodon, duum hokkata on tannyoral wonude ley darja Laamdo garoowo. ²⁸ Wo kabaaru Almasiihu oon min mbaajotoo. Miden tindina yim6e fuu, miden njannginira dum'en e hakkilantaaku fuu. Noon min ngadirta faa min njottina neddo fuu yeeso Laamdo, tawa wo ki66udo e ley kawtal muudum e Almasiihu. ²⁹ Saabe duum wadi de mido golla, mido durwa haddi baawde makko gonde e am cembinooje kam deen.

2

¹ Mido yidi anndon ha6o naawngo ngo kabeteemi saabe moodon, onon e yim6e won6e Lawdikiya e wob6e 6e njiiraay kam gite mu66en been fuu. ² Dum wo faa semmbina berde mon, laatodon gooto saabe njingu. Noon kebirton baraaji hakkilantaaku ki66ungu, anndon sirri Laamdo oon. Dum woni Almasiihu ³ mo goodal Laamdo korsungal fuu suudii e muudum oon. Goodal ngaal wo hakkilantaaku e anndal. ⁴ Ko wadi mido haalana on duum dey, faa taa kiiliredon e haalaaji beldi. ⁵ Sabo fay si taweede mido woddiri on terde, hakkillo am kaa ina wondi e moodon, mido seyoroogondal mon lobbal ngaal, mido seyoro du

no tinnoridon e goondinal moodon Almasiihu ngaal.

Haala jukkude Almasiihu

⁶ Joonin, ko nja6udon Iisaa Almasiihu laato Joomiraado moodon duum, njokkee mo. ⁷ Tabiton e makko hono no dadi lekki ndarortoo ley leydi, ndarnon nguurndam moodon dow makko. Beydon semmbe e ley goondinal hono no ekintiniradon. Njetton Laamdo sanne.

⁸ Tinnee taa fay gooto hiilira on haalaaji luggudi e haalaaji hiila 6oli. Haalaaji diin yuurii e al'aadaaji 6i66e-Aadama e tindinooje adunaaru, de yuuraay e Almasiihu. ⁹ Sabo ko woni e Laamdo fuu ina tawaa e Almasiihu faa hi66i, e ley banndu muudum jaati. ¹⁰ Onon du, nguurndam moodon fuu hi66ii saabe kawtal moodon e Almasiihu. Kanko woni hooreejo laamu e baawde fuu.

¹¹ E gondal makko on laatake taadii6e, de taadagol ngol wanaa hono ngol yim6e ngadata ngool, wo dum taadagol yuurngol e Almasiihu. Taadagol ngool wo itteede e tomottaaku luttoowu. ¹² E ley ko lootadon lootagal batisima duum, on uwidaama e makko, woodi du, on iirtodake e makko saabe on ngoondinii baawde Laamdo iirtindo mo oon. ¹³ On maaynoo6e saabe lutti moodon e saabe on laataakino yim6e Laamdo. Ammaa Laamdo iirtindinii on e Almasiihu,

yaafanake en lutti meeden fuu,
¹⁴ tosii derewol kiite pelooje en deen,
itti ngol,

tonti ngol dow leggal palaangal,

¹⁵ 6ortii laamuujii e baawde.

Nde o jaalorinoo dum'en e maayde Almasiihu ndeen,

o hersinii dum'en yeeso yim6e fuu.

¹⁶ Ndelle, taa fay gooto felda on dow ko nyaamoton e ko njaroton naa saabe teddingol nyalaade godde e darde lewru e nyalaade powteteede. ¹⁷ Dum fuu wo dum alhaali kolloowo ko warannoo tan, ammaa goonga oon e Almasiihu woni. ¹⁸ Taa accon rewoo6e maleyka'en wattinkintoo6e wo leeyinkiniibe pela on. Yim6e been ina ka66ii e ko nji'i ley koydi, katin i6e mawninkinii e dow 6olum saabe miilooji ma66e adunankooji. ¹⁹ Be celii ha66aade e Almasiihu hooreejo oon. Oon hokkata banndu

nduun fuu ko haajaa, senjira ndu jokkule e dadi. Katin du saabe makko banndu nduun ina mawnira no Laamdo muuyiri.

Haala maaydude e Almasiihu e wuurdude e muudum

²⁰ On maaydii e Almasiihu, on mburtinaama e tindinooje adunaaru ndu deen. Ndelle, dume wadi de odon mbuurda no jeyaa6e e adunaaru ndu ni? Dume wadi de odon nja6a tindineede: ²¹ «Taa hooyu dum, taa meedu dum, taa meemu dum»? ²² Dum fuu dum nawtorteedum de dum hantoo. Kulle deen fuu wo de kadaade dow 6olum, wo dum waaju yuurudo e yim6e tan. ²³ Si goonga, yim6e ina miiloo kadaade deen wo hakkilantaaku, sabo ina wi'ee sanaa yim6e ndewa diina haddu baawde mu66en, sanaa yim6e leeyinkinoo, sanaa yim6e torra terde mu66en. Ammaa tawaama kadaade deen fuu mballataa yim6e jaalaade muuyde terde.

3

¹ Ndelle, ko iirtindinadon e Almasiihu duum, pilee kulle gonde dow kammu to Almasiihu joodii gere nyaamo Laamdo toon. ² Ngattee hakkilooji moodon e kulle gonde dow kammu, taa ngattee di e kulle gonde e leydi. ³ Sabo on maayii, nguurndam dam ke6don joonin daam ina suudidaa e Almasiihu to Laamdo. ⁴ Si Almasiihu laatiido nguurndam moodon oon bangii fu, onon du on bangidan e muudum, on teddindinte e muudum.

Haala tomottaaku kiinngu e kesu

⁵ Ndelle, mbaree kulle adunankooje gonde e moodon deen. Duum woni fijirde e ko sobi e muuyde terde e muuyooji bondi, kam e eelgal jawdi*, sabo eelgal ngaal du wo rewude tooruuji. ⁶ Saabe hakkeji diin tikkere Laamdo jippoto e dow salii6e goondinde mo 6een. ⁷ Onon du, hono noon ngorrundon arande, hono noon mbuurdundon e hakkeji diin. ⁸ De joonin kaa, njoppee kulle dee do fuu: tikkere e nyanggere e nganyaandi. Taa mbonkodon, taa kaalon haalaaji nyiddiniidi. ⁹ Taa fay gooto moodon fenana banndum, sabo on ittii tomottaaku

moodon kiinngu e golle muudum fuu, ¹⁰ on naatii tomottaaku kesu. Laamdo tagudo tomottaaku kesu oon selataa heydintinde ngu faa ngu nannda e muudum, faa anndon dum faa wooda. ¹¹ Ndelle joonin, walaa ko senndi hakkunde Alhuudiyanke e mo wanaa, naa hakkunde taadiido e mo taadaaki, naa mo janngaay, naa baanyaaru, naa diimaajo, naa dimo. Sabo Almasiihu woni fuu, kam woni e ma66e 6e fuu.

¹² Ndelle, saabe Laamdo subake on, wadi on seniibe, horsinii on, keewon yurmeende e moyyuki, ngadon leeyinkinaare e heese e munyal. ¹³ Munyunduree. Si yoga moodon ina jogii ko felira banndum, njaafunduron. No Joomiraado yaaforii on ni, njaafunduron. ¹⁴ E ley duum fuu, berde moodon keewa njinngu, sabo njinngu wo kam ha66unduri huunde fuu faa woodi. ¹⁵ Accon jam Almasiihu oon laamoo miilooji moodon, sabo Laamdo noddii on faa ngondon e jam laatodon banndu wooturu. Njetton Laamdo. ¹⁶ Accon konngol Almasiihu ngool heewa e moodon. Mono e moodon fuu janngina banndum, tindinira dum e hakkilantaaku. Njimanee Laamdo e jattooje, njettiree mo Jabuura e manooje, kam e jimi teddinooji Laamdo. ¹⁷ Ko ngadoton fuu, nde wo haala nde wo golle, ngadiree dum fuu e ley innde Joomiraado meeden Iisaa, njettiron Laamdo Baaba meeden e innde makko.

No jokkuba Almasiihu njeyi wuurdude

¹⁸ Onon rew6e, dowtanodon goriraabe moodon hono no fotiri e Joomiraado. ¹⁹ Onon wor6e, njidee deekiraabe moodon, taa tinnanon 6e.

²⁰ Onon sukaa6e, dowtanodon saaraabe moodon e huunde fuu, sabo dum woni ko welata Joomiraado. ²¹ Onon saaraabe, taa tinnanee sukaa6e moodon de berde mu66en metta.

²² Onon maccu6e, dowtanodon joomiraabe moodon e huunde fuu, tawee wanaa wakkati mo 6e nji'ata on tan hono filotoobe weldude e 6i66e-Aadama. Ko haani dey, dowtoranee 6e e berde laa6ude e ley kulol Joomiraado. ²³ Huunde fuu ko ngoloton, ngolliron dum berde laa6ude, sabo

* 3:5 Maanaa eelgal do wanaa njaaraade, wo muuyude naa suunaade ko jeyaa.

wo Joomiraado ngollanton, wanaa yimbe. ²⁴ Anndon Joomiraado barjoto on, hokkan on moyyereeji desanaadi yimbe muudum. Sabo joomiiwo mo ngollanton oon wo Almasiihu. ²⁵ Gadoowo ko boni fuu heban mbarjaari gollal muudum bonngal ngaal, sabo Laamdo burdintaa yimbe.

4

¹ Joomiraabe, njogoree maccuŋe moodon been jogaade lobbe e dow fonnditaare, andon onon du oŋon njogii joomiiwo dow kammu.

² Ciinee e du'aare, tawee oŋon kakkilana dum, oŋon njetta Laamdo. ³ Ndu'ane min minen du, yalla Laamdo ina omtana min dammbugal faa min mbaajoo konngol muudum ngol, min keba saakude goonga tedduŋo kaaloowo haala Almasiihu oon. Saabe goonga oon jaati uddiraami joonin e ley kasu. ⁴ Naaree Laamdo mi waajoroo goonga tedduŋo oon laabal no haaniri.

⁵ Laatee hakkilante'en hakkunde yimbe 6e ngoondinaay been. Wakkati laatiido fuu, tawdedon e seedaaku lobbu. ⁶ Haala moodon ina haani laataade haala mbelka ngadaaka lamdam, faa paamon no kaandon jaaboraade mono fuu.

Baynundural

⁷ Tikiku humpitan on kabaaruuji am diin fuu. Wo o sakiike meeden korsudo, golidiido am koolniido e ley golle Joomiraado.

⁸ Ko wadi de nelumi mo e moodon wo faa paamon no min ngorri, faa o waaltina hakkilooji moodon du. ⁹ O wardan e Onesim, jeyaado e moodon oon. Oon wo sakiike amin korsudo koolniido. Kambe dido, 6e kumpitan on ko wadi ga duum fuu.

¹⁰ Aristarka uddidaado e am oon ina jowta on, kam e Marku sakiike Barnabas mo mbi'unoomi si warii to moodon njabbodon dum oon. ¹¹ Iisaa bi'eteedo Yustus oon du ina jowta on. Kambe tan ngoni Alhuudiyankooŋe gollidoobe e am kabaaru laamu Laamdo oon. Be peewnii bernde am sanne.

¹² Epafara, gollanoowo Iisaa Almasiihu oon, ina jowta on. Kanko du e moodon o jeyaa. Wakkati fuu imo tinnii e du'aare saabe moodon faa ndarodon, laatodon hibbuŋe, faa tannyoron muuyde Laamdo fuu, njokkon de. ¹³ Mido seedanoo mo imo

tampani on, onon e wonbe Lawdikiya e wonbe Hiyerapolis fuu. ¹⁴ Lukka dokotoro korsudo oon, kam e Demas ina njowta on. ¹⁵ Njowtee sakiraabe meeden wonbe Lawdikiya been, njowtee Nimfa e kawrital goondinbe kawroowal suudu muudum ngaal. ¹⁶ Nde njanngudon bataaki ki fuu ngadon faa kawrital goondinbe Lawdikiya ngaal jannga ki. Onon du, njanngon bataaki ki goondinbe wonbe ley Lawdikiya tiigii kiin. ¹⁷ Mbi'ee Arkippa tinnoo e timminde gollal ngal Joomiraado halfini dum ngaal.

¹⁸ Inan jowtaango am ngo mbinndirammi e junngo am: MIIN POOL. Taa njegitee mido woni ley kasu e geyyelle.

Wo hinney Laamdo wonda e moodon.

Bataaki Pool arandeehi yaade to Tesaloniyankoo6e

¹ Bataaki ki to am yuuri, miin Pool, e Silas e Timote. Miden njowta kawrital goondin6e gonngal Tesaloniiki kab6iingal e Laamdo Baaba meeden, e Joomiraado meeden Iisaa Almasiihu. Moyyere e jam wondu e moodon.

Goondinal Tesaloniyankoo6e

² Miden njetta Laamdo wakkati fuu saabe moodon on fuu. Min celataa miccitaade on e ley du'aawuuji amin. ³ Miden miccoo on wakkati fuu yeeso Laamdo Baaba meeden. Miden miccitoo golleeji di ngollirdon saabe goondinal, miden miccitoo tinnitaare moodon saabe njinngu, miden miccitoo munyal moodon saabe jikke mon e Joomiraado meeden Iisaa Almasiihu.

⁴ Sakiraa6e amin 6e Laamdo yidi, miden anndi Laamdo subake on. ⁵ Sabo ko min mbaajii on Kabaaru Lobbo duum laataaki haala bola tan. Kabaaru oon wardii to moodon e baawde e Ruuhu Ceniido. O wardii e tannyoral ki66ungal wo dum goonga. Odon anndi du, sabo on seediibe no min ngorrunoo hakkunde moodon. Dum fuu wo saabe moodon.

⁶ On nyemmbitii min, on nyemmbitii Joomiraado, sabo fay ko torraddon torraaji mawdi duum, on nja66ake konngol Laamdo. On nja66orake ngol e seyo ngo Ruuhu Ceniido hokkata. ⁷ Hono nii on kollii goondin6e won6e ley leyde Makedoniya e Akaya fuu no kaani worude. ⁸ Si goonga, on kumpitii konngol Joomiraado ngool, on cankitii ngol, wanaa ley leyde Makedoniya e Akaya tan - goondinal mon Laamdo nanaama e nokkuuje deen fuu. Walaa ko min beyda haala kabaaru moodon katin. ⁹ Sabo wo goondin6e been jaati kumpitata min no nja66oridon min arande, no njoppirdon tooruuji de ngartudon to Laamdo faa ngolanon Laamdo buurdo, goongaajo oon. ¹⁰ Odon kedii Biyum yuuroowo dow kammu.

* 2:5 Maanaa eelgal do wanaa naaraade, wo muuyude naa suunaade ko jeyaa.

Oon woni Iisaa mo o ummintini hakkunde maay6e, kisinoowo en e jukkungo waroowo oon.

2

No Pool golliri ley Tesaloniiki

¹ Sakiraa6e, odon anndi onon e ko'e moodon, ko min ngari to moodon duum laataaki 6olum. ² Fadde amin warude to moodon, min torraama, min kuyfinaama ley ngalluure Filipi. Ammaa odon anndi du, Laamdo meeden hokkii min cusal min mbaajoroo Kabaaru Lobbo oon semmbe, fay e ley ha6o manngo. ³ Sabo waaju amin yowaaki dow majjere naa dow anniya bondo, dum wanaa hiila du. ⁴ Ammaa Laamdo yardake min faa halfini min Kabaaru Lobbo oon. Wo hono noon min mbaajortoo. Wanaa ko welata yim6e min pilotoo. Ko welata Laamdo kumpitiido berde amin oon min pilotoo. ⁵ Hono no anndirdon ni, abada min mbaajoraaki haalaaji beldi, haalaaji amin du cuudaay eelgal*. Laamdo na seedii.

⁶ Min pilaaki faa 6i66e-Aadama teddina min, wanaa onon, wanaa wo66e. ⁷ Si goonga, miden mbaawnoo hollude on manngu amin saabe wo min nulaabe Almasiihu, ammaa min ngadaay noon. Min ngadii heese hakkunde moodon. Min kinnorake on hono no inna hinnortoo 6i66e muudum ni. ⁸ Miden korsinnoo on sanne, wanaa Kabaaru Laamdo Lobbo oon tan min njardii hokkude on. Miden njardii hokkude on fay yonkiiji amin du, sabo on laataake sakiraa6e amin horsu6e.

⁹ Sakiraa6e, nde min mbaajotonoo on Kabaaru Lobbo haala Laamdo oon ndeen, odon miccoo min ngolliino sanne, faa min tampi. Min ngollii jemma e nyalooma fuu, taa min laatanoo fay gooto moodon donngal. ¹⁰ Odon ceedanii min, Laamdo du ina seedanii min, no min ngorri hakkunde moodon, onon goondin6e. Miden cenii, miden ponnditii, min ngalaa feloore fuu. ¹¹ Odon anndi no min ngorrunoo hakkunde moodon, min ngolliranii gooto moodon fuu hono no baaba golliranta 6i66e muudum ni. ¹² Min mbaajake on, min cellinii berde mon, min nyaagake

on mbuuron nguurndam kawroojam e muuyde Laamdo, noddudo on faa naaton laamu muudum e teddeengal muudum.

¹³ Katin won ko saabanii min yettude Laamdo wakkati fuu; nde nannodon konngol Laamdo ngool e kunndude amin ndeen, on nja66oraaki ngol wo ngol konngol 6ii-Aadama. Ammaa on nja66orake ngol wo ngol konngol Laamdo. Wo kam jaati. Ingol golla e ley moodon, onon goondin6e. ¹⁴ Sakiraa6e, on laatake hono kawrite goondin6e Laamdo gonde Yahu-udiyaa kabbiide e Iisaa Almasiihu. Goonga, on munyii torraaji hono di ma66e. On njarii bone e yim6e lenyol moodon hono no kam6e du 6e njardi bone to Alhuudiyaa'en ni. ¹⁵ Kam'en mbari Joomiraado meeden Iisaa. Be mbari annabaa6e. Woodi, 6e torrii min minen du. I6e ngolla ko welaa Laamdo, wo 6e way6e yim6e fuu. ¹⁶ I6e tinnii e hadude min waajaade lenyi goddi faa kisa. Wo hono nii 6e kebbinirta hakkeeki ma66e wakkati fuu. Ammaa joonin jukkungo Laamdo hewtake 6e.

No Pool muuyirnoo yecoraade Tesaloniiki

¹⁷ De minen kaa, sakiraa6e, min ceedii e moodon wakkati seeda. De fay si en njiidataa e gite, berde men ina ngondi. Min tinnake sanne faa min nji'a on katin. Miden njeewaa on faa sanne. ¹⁸ Saabe majjum, min muuyiino warude to moodon. Miin Pool, mi filake kile keewde, ammaa Seydaani hadii min. ¹⁹ Moy woni jikke amin e seyo amin e kufune amin darja mo min mantortoo yeeso Joomiraado men Iisaa nde wartowi? Wo onon jaati! ²⁰ Si goonga, onon ngoni teddeengal amin e seyo amin.

3

¹ Dum wadi nde min kunnginoo munyude ceedaagu meeden fu, min tawii heddaade ley ngalluure Ateena minen tan na samtani min. ² Min nului sakiike amin Timote gollidoowo e Laamdo sankitinde Kabaaru Lobbo haala Almasiihu oon. Min nului mo faa o darna on e semmbe, o selina berde mon e ley goondinal moodon, ³ faa taa fay gooto moodon dimmboroo sikki-sakka saabe torraaji diin. Sabo odon

anndi en fodanaa6e di. ⁴ Si goonga, nde min ngondunoo e moodon ndeen, miden kaalanannoo on torraaji kewtooji en. Odon anndi wo noon dum laatorii du. ⁵ Ndelle, mi waawaay munyude katin. Dum wadi de nelumi Timote faa mi faama yalla odon tinnii e goondinal ngaal. Mi yidaano tawee jarribotoodo oon jarribake on, de golle amin laato 6olum.

⁶ Ammaa joonin Timote yuurii to moodon, wartii to amin. O seynirii min kabaaru goondinal mon e njinngu mon. O haalanii min odon miccoroo min mboodirka wakkati fuu, odon njidi yi'ude min sanne, hono no minen du min njidiri yi'ude on ni. ⁷ Sakiraa6e, ko tawdedon e goondinal duum, waaltinii berde amin e ley billaare amin e ley torra amin. ⁸ Joonin min mbuurii katin sabo odon tabiti e Joomiraado. ⁹ Min mbaawaa yettude Laamdo saabe moodon faa heya. Miden mbeltoroo seyo saabe moodon yeeso makko. ¹⁰ Jemma e nyalooma miden nyaagoo Laamdo e semmbe faa min nji'a on katin, faa min ki66ina ko nyaki e goondinal mon.

No Pool du'aranii kawrital goondin6e gonngal Tesaloniiki

¹¹ Wo Laamdo Baaba meeden e Joomiraado men Iisaa omtan min laawol faa min ngara to moodon. ¹² Joomiraado beydu njinngu hakkunde moodon, hebbina ngu faa njidon yim6e fuu, hono no minen du, min njidiri on ni. ¹³ O semmbindina on faa laaton yim6e 6e ngalaa feloore, laaton won6e ley senaare yeeso Laamdo Baaba meeden wakkati Joomiraado men Iisaa warti, kam e senii6e muudum fuu.

4

Haala nguurndam dam Laamdo yidi

¹ Caggal duum, sakiraa6e, min njannginii on no kaandon worrude faa wela Laamdo. Odon ngada dum du. Miden nyaagoo on saabe Joomiraado men Iisaa, tinnodon, beydon semmbe.

² Sabo odon anndi jamirooje de min kokki on yuurude e Joomiraado men Iisaa deen. ³ Laamdo na muuyi mbuurdon e senaare, mbododon jeenu. ⁴ Imo

muuyi mono e moodon fuu reena banndu muudum, ekitoo reenirde ndu laabal e teddeengal,* ⁵ wanaa e muuyde terde hono no heefer6e 6e anndaa Laamdo ngadirta noon. ⁶ Fay gooto taa naata suudu banndum, taa wada dum ko boni. Sabo Joomiraado woni jomnitotoodo kulle deen fuu. Min kaalanii on dum, min cappanii on. ⁷ Laamdo noddiraay en faa tuunen, ammaa noddii en faa mbuurden senaare.

⁸ Ndelle, caliido ko haalaa joonin duum fuu, wanaa neddo salanii. Wo Laamdo, kokkudo on Ruuhu muudum Ceniido oon, o salanii.

⁹ Walaa ko min mbinndana on dow njinngu hakkunde sakiraa6e, sabo onon e ko'e moodon, Laamdo anndinii on no njidundurton. ¹⁰ Si goonga, odon ngadira noon e sakiraa6e won6e ley leydi Makedoniya fuu. Ammaa sakiraa6e, miden nyaagoo on, beydiron dum yeeso. ¹¹ Tinnodon ngondon e jam. Mono fuu hayba golle muudum tan, wuura e semmbe banndu mum, hono no min tindinirnoo on ni. ¹² Ndeen on ngorran yeeso yim6e 6e ngoondinaay been no haaniri, on tampinirtaa goddo fay huunde.

Haala gartol Joomiraado

¹³ Sakiraa6e, min njidaa tawee on paamaay kabaaru maay6e, min njidaa cunorodon hono no yim6e 6e ngalaa jikke been. ¹⁴ Sini en ngoondinii Iisaa maayii de iirtii fu, ndelle en ngoondinii Laamdo wartiran maay6e goondinnoo6e been e makko. ¹⁵ Miden kaalana on ko Joomiraado wi'i: enen wuur6e tawaabe e gartol Joomiraado been, en artataako maay6e been yaareede to makko. ¹⁶ Sabo Joomiraado e hoore muudum yuuran dow kammu, jippoo. Wakkati oon yamiroore yeewnete, hooreejo maleyka'en yeewnoto, buutatal Joomiraado fuufete. Ndeen maay6e goondinnoo6e Almasiihu been artoto fuu ummitaade. ¹⁷ Caggal duum, enen wuur6e heddinoo6e been, en fuu en yeentindinte e ma66e, njaarideden ley duule, faa kawren e Joomiraado ley

mbeeyu.† Hono nii ngondirten e makko faa abada. ¹⁸ Ndelle, mbaaltunduree berde mon e haalaaji di.

5

¹ Sakiraa6e, walaa ko min mbinndana on haala jamaanuujii e wakkatiiji gartol Joomiraado oon. ² Sabo onon e ko'e mon, odon anndi nyannde gartol Joomiraado ndeen wardan hono no gujjo wardata ley jemma noon. ³ Wakkati nde yim6e miilata jam tan e ndeenaagu woodi, ndeen halkere ukkotoo e mu66en, hono no n̄atawewe juhirta debereedu noon. Be mbaawaa dadude halkere ndeen fey. ⁴ Ammaa sakiraa6e, onon on ngalaa ley nimre faa nyalaande ndeen juha on hono no gujjo juhirta ni. ⁵ On fuu wo on bi66e annoora, wo on yim6e nyalooma. En njeyaaka e jemma, en njeyaaka e nimre. ⁶ Ndelle taa daanoden hono no wo66e ni. Mbaalen hakkilde, nanngitoden. ⁷ Daanotoo6e been, wo jemma daanotoo, sulotoo6e been du, wo jemma culotoo. ⁸ Ammaa enen, wo en yim6e nyalooma. Ndelle nanngitoden. Bornoden goondinal e njinngu, laatanoo en saaya ndeenaagu. Jikke hebude kisindam du laatanoo en kufune ndeenaagu.

⁹ Sabo Laamdo fodanaaki en jukkungo muudum. Ko o fodanii en dey, kebiren kisindam e Joomiraado men Iisaa Almasiihu. ¹⁰ O maayanii en faa mbuurden e makko, nde wo en wuur6e, e nde wo en maay6e. ¹¹ Ndelle mbaaltunduree berde mon. Mono fuu walla banndum e yaade yeeso, hono no ngadirton ni.

No kawrital goondin6e haani worrude

¹² Sakiraa6e, miden nyaagoo on, ann-danon golloo6e hakkunde moodon been. I6e dowa on e ley innde Joomiraado, i6e mbaajoo on. ¹³ Teddinon 6e faa sanne, njidiron 6e saabe golle ma66e. Ngondon e jam hakkunde moodon.

¹⁴ Miden nyaagoo on, sakiraa6e, cappanon jaay6e, mbaaltinon berde hul6e, mballon lokkaa6e*, tawdedon e munyal

* **4:4** Wo66e ina paamira aayaare nde hono nii: Imo muuyi mono e moodon fuu jannga no wondirta e deekum, joroo dum laabal e teddeengal. † **4:17** Mbeeyu wo 6olum hakkunde kammu e leydi. Duule ina ngoni e mbeeyu.

* **5:14** Lokkaa6e do ina waawi hooyude tampu6e 6e ngalaa semmbe e 6alli mu66en maa du 6e ngalaa semmbe e goondinal.

hakkunde yim6e fuu. ¹⁵ Tinnodon taa fay gooto yomnitoo ko boni dow ko boni. Wakkati fuu pilodon wadundurde ko woodi, ngadanon yim6e fuu hono noon.

¹⁶ Ceyodon wakkati fuu. ¹⁷ Taa celon wadude du'aare. ¹⁸ Njetton Laamdo no tawradon fuu. Dum woni ko Laamdo muuyani on e kawtal moodon e Iisaa Almasiihu.

¹⁹ Taa kadon Ruuhu Ceniido gollude hakkunde moodon, ²⁰ taa koyonon waaju annabaa6e. ²¹ Ammaa taykodon huunde fuu, nanngon ko woodi e muudum. ²² Mbodododon ko boni fuu.

Baynundural

²³ Wo Laamdo jom jam oon e hoore muudum senu on senaare hi6bunde. O reena berde mon e yonkiiji mon e balli mon fuu, faa laatodon yim6e 6e ngalaa feloore nyannde nde Joomiraado meeden Iisaa Almasiihu wartowi. ²⁴ Noddudo on oon wo koolniido, o tabintinan dum du.

²⁵ Sakiraa6e, miden jaaroo on du'aare.

²⁶ Njottinon sakiraa6e been fuu jowtaali amin ceniidi.

²⁷ Mido yamira on saabe Joomiraado, njannanon sakiraa6e been fuu bataaki ki.

²⁸ Hinney Joomiraado meeden Iisaa Almasiihu wonda e moodon.

Bataaki Pool dīdabi yaade to Tesaloniyaninkoo6e

¹ Bataaki ki to am yuuri, miin Pool, e Silas e Timote. Miden njowta kawrital goondin6e gonngal Tesaloniiki, kabbiingal e Laamdo Baaba meeden e Joomiraado men Iisaa Almasiihu. ² Wo on kebu moyyere e jam to Laamdo Baaba meeden e Joomiraado men Iisaa Almasiihu.

No Laamdo sarortoo yimbe wakkati gartol Iisaa

³ Sakiraa6e, tilay min njetta Laamdo wakkati fuu saabe moodon. Idum haani, sabo goondinal moodon ina beyda yahude yeeso. Katin du njingu hakkunde moodon on fuu na beydorooye yeeso. ⁴ Dum wadi de miden mantorooye on to kawrite goondin6e Laamdo deen. Miden mantorooye on saabe munyal moodon e goondinal moodon e ley torraaji e billaaje jowiiide dow moodon deen fuu.

⁵ Dum fuu na holla sariya Laamdo na fonnditii. Laamdo na wada on faa laatodon fotube naatude laamu muudum. Wo saabe maggu de odon torree. ⁶ Sabo si goonga, Laamdo wadan ko fonnditii, yobiran torru6e on been torra. ⁷ Ammaa onon torreetee6e joonin 6e, o hokkan on powtiri, onon e amin fuu. O wadan dum si Joomiraado men Iisaa gondo dow kammu oon wartii, ina wondi e maleyka'en jogii6e baawde muudum been. ⁸ O bangan ley yiite nyannunge faa o jukkoo 6e anndaa Laamdo, 6e nja6aay jukkude Kabaaru Lobbo Joomiraado men Iisaa been. ⁹ Jukkungo waroowo e ma66e ngoon wo halkere duumiinde. Be mboddiinee Joomiraado e baawde muudum mawde. ¹⁰ Dum warowan nyannde Joomiraado wartowi faa teddiinee hakkunde senii6e muudum. O laatoo kaayniido hakkunde goondin6e mo fuu. Onon du, odon njeyaa e ma66e, sabo on ngoondinii waaju mo min mbaajii on oon.

¹¹ Saabe duum, miden ndu'anoo on wakkati fuu. Miden njaaroo Laamdo mo njokkuden wada on fotube hebude nguurndam dam noddiri on daam. Miden njaaroo

Laamdo wallira on baawde muudum faa tabintina anniya moodon lobbo fuu e gollal yuurungal e goondinal mon fuu. ¹² Hononii, innde Joomiraado men Iisaa teddinirtee e ley moodon, onon du teddiniredon saabe makko. Dum fuu laatoto saabe moyyere makko, kanko Laamdo meeden e Joomiraado meeden Iisaa Almasiihu.

2

Haala neddo bondo e gartol Joomiraado

¹ Sakiraa6e, miden njidi haalande on haala gartol Joomiraado meeden Iisaa Almasiihu e hawrundureede meeden to muudum. Miden nyaagoo on: ² taa accee hakkillooji mon njii6oo law saabe goddo wi'ii nyannde gartol Joomiraado ndeen yottake. Taa kulon fay si goddo wi'i wo annabaaku haaldi dum, maa si goddo waajake dum, maa wi'ii minen mbinndi dum e bataaki. ³ Taa fay gooto hiilda on fay huunde. Sabo nyannde ndeen warataa sanaa wakkati mo yimbe heewe muurtanta Laamdo oon yottoo tafon. Wakkati oon Neddo Bondo podanaado halkere oon bangan. ⁴ Wo o ganyo Laamdo. O mawninan hoore makko e dow huunde fuu ko rewetee hono wo Laamdo naa ko sujidantee, faa o joodowoo ley suudu Laamdo. Noon o wiirata kanko e hoore makko wo o Laamdo.

⁵ Nde ngondunoomi e moodon ndeen, mido haalanannoo on dum. Yalla on miccitaaki dum naa? ⁶ Odon anndi ko faddii Neddo Bondo oon joonin, faa taa banga illa wakkati muudum waraay. ⁷ Sabo gilla joonin baawde Bondo cuudaade deen ina ngolla e adunaaru ndu. Ammaa paddiido de oon ina do tafon. Si oon yuwii do fu, ⁸ Neddo Bondo oon bangan. Ndeen Joomiraado men Iisaa warden mo henndu hunduko muudum, halkira mo garol muudum delkoowol. ⁹ Neddo Bondo oon warden e baawde Seydaani, warda e semmbe mawdo e maandeeji e kaayeeffiji fewreeji. ¹⁰ O golliran siyiji bonanda fuu faa o hiila halkoo6e been, sabo 6e nja6aay yidude goonga de 6e kisinee. ¹¹ Saabe duum, Laamdo nuldan 6e majjere mawnde, faa 6e ngoondina fewre. ¹² Noon wadata de yimbe 6e ngoondinaay goonga de ceyorii oonyaare been fuu njukkee.

No goondinbe teenube njeyi worrude

¹³ Sakiraa6e 6e Laamdo horsini, minen kaa, tilay min njetta Laamdo wakkati fuu saabe moodon, sabo Laamdo subake on gilla fuddoode faa hisina on. Ko o hisini on duum, Ruuhu Ceniido wadi on seniibe, on ngoondini goonga oon. ¹⁴ Wo ley majjum Laamdo noddii on nde min mbaajinoo on Kabaaru Lobbo oon. O noddii on faa kebon ngedu e darja Joomiraado meeden Iisaa Almasiihu. ¹⁵ Ndelle sakiraa6e, tinnee, tabitee e ko min anndini on duum, nde wo e haala amin nde wo e bataaki amin.

¹⁶ Joomiraado meeden Iisaa Almasiihu, kam e Laamdo Baaba meeden njidi en, de cellini berde men faa abada, kokki en jikke lobbo saabe moyyere mu6ben. ¹⁷ Be cellina berde moodon, 6e kokka on semmbe faa ngollon golleeji lobbi, kaalon haalaaji lobbi fuu.

3

No Pool muuyri wadaneede du'aare

¹ Sakiraa6e, ko keddiimi wi'ude, ndu'anodon min, yalla konngol Joomiraado ngool ina yaawa sankitaade, katin du ngol teddinee hono no ngol teddini-raa to moodon ni. ² Ndu'anodon min du min kisa e yimbe oonyiibe, bonbe. Sabo wanaa yimbe fuu ngonni goondinbe. ³ Ammaa Joomiraado wo koolniido, o hokkan on semmbe, o reena on e Bondo oon. ⁴ Joomiraado hokkii min hoolaade on, odon njokki jamirooje de min kokki on deen, woodi du on keddoto jokkude de. ⁵ Joomiraado meeden wada berde mon keewa njinngu Laamdo, de keewa munyal hono no Almasiihu heewiri munyal ni!

No tilsiri mono fuu golla

⁶ Sakiraa6e, miden njamira on e innde Joomiraado meeden Iisaa Almasiihu, mboddodon sakiraa6e jaay6e 6e njokkaay waaju mo narrunodon min oon. ⁷ Onon e ko'e mon, odon anndi no njejdun nyemmbitirde min. Nde min ngondunoo e moodon ndeen, min nganaa jaay6e. ⁸ Walaa fuu mo min nyaami nyaamdu muudum 6olum. Jemma e nyalooma fuu min ngollii faa min tampi taa min laatanoo fay gooto mon donngal. ⁹ Miden

mbaawnoo nyaagaade on nyaamdu. Ammaa min ngadaay noon, faa min kolla on misaalu* de nyemmbiton min. ¹⁰ Si goonga, fay nde min ngonnoo to moodon ndeen, miden mbi'annoo on dum do: mo jabataa gollude, taa nyaama. ¹¹ Miden mbi'a noon sabo min nanii wo66e moodon na njaasi, ngollataa fay huunde si wanaa naatude e ko walanaa dum'en. ¹² Miden njamira yimbe been, miden mbaajoo dum'en e innde Joomiraado meeden Iisaa Almasiihu, 6e ngollira deyyinaare, 6e mbuura e semmbe 6alli ma66e.

¹³ De onon kaa sakiraa6e, taa tampee wadude ko woodi. ¹⁴ Si won caliido jokkude ko min kaali e bataaki ki duum fu, ngatane joomum hakkillo, mboddodon dum, yalla na semta. ¹⁵ Ammaa, taa ndaardee joomum wo ganyo. De cappanee dum hono wo sakiike.

Baynundural

¹⁶ Joomiraado jom jam oon hokka on jam wakkati fuu e ley huunde fuu. Joomiraado wonda e moodon, on fuu.

¹⁷ Inan jowtaango am ngo mbinndirammi e junngo am: MIIN POOL. Dum woni maande bataaki am fuu. Wo nii mbinndirammi.

¹⁸ Hinney Joomiraado meeden Iisaa Almasiihu wonda e moodon, on fuu.

* 3:9 Misaalu wo yeru maa nanndingol.

Bataaki Pool arandeehi yaade to Timote

¹ Bataaki ki to am yuuri, miin Pool. Mi laatake nulaado Iisaa Almasiihu saabe yamiroore Laamdo kisinoowo en e saabe Iisaa Almasiihu mo njowuden jikke dow muudum oon. ² Mido winndane aan Timote, biyam goongaajo e ley goondinal. Laamdo Baabiiwo e Joomiraado meeden Iisaa Almasiihu njurme, kokke moyyere e jam.

Haala jannginooɓe fewre

³ Timote, sey keddoda wuro Efeesu hono no njamirmaami nde njahannoomi Makedoniya ndeen, faa kadaa wobbe jannginginde ko hawtaay e waaju men. ⁴ Sanaa ɓe cela fillitaade taali e limtude inde maamiraabe de kantataako. Kulle deen na ngadda jeddi tan, wanaa anniyaaji Laamdo. Wo ley goondinal anndirden anniyaaji diin. ⁵ Ko wadi mbi'umi njamiraa dum dey, wo faa njinngu laatoo - njinngu yuuroowu e bernde laabunde, nde feloore fuu walaa e muudum, kam e goondinal ngal waldaa e naafikaaku. ⁶ Wobbe njoppii dum fuu, mbosii, de njokki haalaaji boli. ⁷ Ibe njidi ndardeede hono jannginooɓe Tawreeta Laamdo, de ɓe paamataa ko ɓe kaalata, ɓe paamataa ko ɓe tilsinta.

⁸ Eden anndi jamirooje Tawreeta deen na mboodi si ngolliraama no njeyi gol-lireede. ⁹ Paamen: jamirooje Laamdo wanaa saabe fonnditiiɓe ngadiraa. Be de ngadiraa saabe muɓben dey, wo bonɓe e saliiɓe, yeddooɓe e luttuɓe. De ngadiraa saabe yawuɓe ko senii e yimɓe ɓe kulataa Laamdo, saabe warooɓe saaraabe muɓben, e warooɓe wobbe ¹⁰ e jeenoɓe e luudunkooɓe e soodoɓe yimɓe de cootta dum'en e fenoɓe e hunotooɓe fewre. Jamirooje deen ngadiraa saabe huunde fuu ko luttunduri e tindinooje cellude. ¹¹ Tindinooje deen ina kawra e Kabaaru Lobbo mo kalfinaami, ɓangindo teddeengal Laamdo jom barkeeji oon.

No Pool yettiri Joomiraado

¹² Mido yetta Joomiraado meeden Iisaa Almasiihu kokkudo kam semmbe faa mi gollana dum. Mido yetta dum ko hiisorii kam mi koolniido, de watti kam e golle muudum. ¹³ Arande mido mbonkotonoo dum, mido torra yimɓe muudum, mido huyfina dum. Ammaa mi hebii yurmeende, sabo wo majjere e rafi goondinal ngadirmi dum. ¹⁴ Moyyere Joomiraado heewii kam sanne, hokki kam goondinal e njinngu taweteengu e Iisaa Almasiihu. ¹⁵ Inan haala koolniika ka yimɓe kaani yardaade e berde muɓben fuu: Iisaa Almasiihu warii ley adunaaru ndu faa hisina luttuɓe, de miin woni burdo fuu bonde e ley maɓɓe. ¹⁶ Ammaa inan ko wadi de Laamdo yurmii kam, miin burdo bonde o: wo faa Iisaa Almasiihu holla kam munyal muudum kiɓɓungal, de dum laatoo maande faaminoore goondinoobe mo de keba nguurndam nduumiidam.

¹⁷ Laamdo duumiido jamaanuujii fuu, mo waylitataako, mo yi'ataake - Laamdo gondo kam tan - teddeengal e darja woodan mo faa abada abadin! Aamiina.

¹⁸ Biyam Timote, inan tindinoore nde kalfinammaami, fotunde e haalaaji annabaaku cappiidi ma arande diin: tuugoda di faa kaɓaa hono no sordaasi cuusudo habirta ni. ¹⁹ Tiigoda goondinal e bernde nde walaa feloore. Wobbe njoppii dum, de goondinal muɓben boni faa halki. ²⁰ Himene e Alesandere ina njeyaa e maɓɓe. Mi wattii ɓe e junngo Seydaani faa ɓe paama ɓe kaanaa mbonkaade Laamdo.

2

Haala du'aare

¹ Ndelle, inan ko artotoomi waajaade goondinɓe: ɓe njaaroo Laamdo, ɓe ngadana yimɓe fuu du'aawuujii e nyaagundeeji e jettooje. ² Ndu'anodon kaanankooɓe e dawrooɓe du, faa mbuurden jam e hakkillo fukkiingo, tawee e ley kulol Laamdo e needi ley huunde fuu. ³ Dum na woodi, ina weli Laamdo kisinoowo en, ⁴ jiddo yimɓe fuu kisa, keɓa anndude goonga. ⁵ Sabo Laamdo wo gooto. Curoowo hakkunde yimɓe e Laamdo du wo gooto, oon woni Iisaa Almasiihu neddo

oon. ⁶ Kam hokkiti hoore muudum faa rimdina yimbe fuu. Ley wakkati mo Laamdo darnunoo, dum laatake seedaaku kolloowu Laamdo na yidi yimbe fuu kisa. ⁷ Wo saabe kabaaru o Laamdo wadiri kam baajotoodo e nulaado faa mi faamina yimbe be nganaa Alhuudiyankoobe been goondinal e goonga. Goonga kaalammi, mi fenaay.

⁸ Ndelle, mido muuyi do worbe kawriti faa ngada du'aare fuu, bantira juude muβen berde laabude, tawee tikkere e kalala fuu walaa.

No rewbe kaaniri jokkirde Laamdo

⁹ Mido muuyi du, rewbe nyaayira kad-dule dagiide, tawee e needi e yaage. Taa be codoroo moorli e kanje naa kaaye dime, taa be nyaayira kaddule tiidude coggu. ¹⁰ Ammaa be nyaayira golleeji lobbi. Sabo dum woni ko hawrata e rewbe wi'oobe ina kula Laamdo. ¹¹ Debbo fuu nann-gita hunduko muudum, tawree dowtaare hiβunde wakkati nde janngintee ndeen. ¹² Mi jabanaay debbo janngina naa ardoo gorko. Ko tilsi e muudum dey, hed-doo e deyyinaare. ¹³ Sabo Aadama artii Hawwaa tageede. ¹⁴ Katin du wanaa Aadama Ibiliisa hiili, wo debbo oon hiilaa de lutti yamiroore Laamdo. ¹⁵ De e dum fuu, debbo ina hisinee e beyngu, si ina heddi e goondinal e njingu e senaare e yaage.

3

No hooreebe kawrital goondinbe kaani worrude

¹ Haala kaan ina hoolnii: jidudo laataade ardiido kawrital goondinbe fuu, joomum na muuyii gollal lobbal jaati. ² Ndelle, ina tilsi ardiido oon laatoo neddo mo walaa feloore, jom deekiwo gooto, nanngitiido, hakkilante, jom needi, jippinoowo weerbe, baawdo jannginde. ³ Taa o laatoo jaroowo doro, naa kabeteedo. De o laatoo newiido, jom heese. O wanaa pilotoodo ceede. ⁴ O laatoo kawjiido koreeji makko faa woodi, ne'udo biβbe makko faa be dowtanii mo e ley teddeengal. ⁵ Sabo si neddo waawaay

hawjaade koreeji muudum, noy hinnor-too kawrital goondinbe Laamdo ngaal? ⁶ Haanaa du tuubudo keso laatoo ardiido, faa taa joomum mawnina hoore mum, de jukkoree no Ibiliisa jukkortee ni.* ⁷ Ina tilsi katin wonbe yaasin been ceedanoo mo ko woodi, taa innde makko gaccee, de o samaa ley tuugol† Ibiliisa.

No gollanoobe kawrital goondinbe kaani worrude

⁸ Gollanoobe kawrital du, ina kaani taweede wo teddinteebe, ngalaa berde didi, nganaa haajaabe doro, nyaamataa riba. ⁹ Ina haani be kaybira goonga teddudo gondo e goondinal oon e berde de ngalaa pelooje. ¹⁰ Aranel fuu, be taykee yalla be ngalaa feloore. Si tawii be ngalaa feloore fu, ndeen iβe mbaawi naatude e gollande kawrital.

¹¹ Hono noon rewbe du tawree teddeengal. Taa be laatoo mbonkotoobe yimbe, de be laatoo nanngitiibe, hoolniiβe e ley huunde fuu.

¹² Gollanoowo kawrital taa dewla ko βuri debbo gooto. Ina haani tawee wo kawjiido biβbe muudum e wuro mum faa woodi. ¹³ Sabo si goonga, gollanbe kawrital goondinbe faa woodi been keβan teddeengal, katin du keβan hoolaare mawnde ley goondinal muβen Iisaa Almasiihu.

Haala sirri diina meeden

¹⁴ Mido winndane haalaaji di joonin, fay si mido yidi warude to maa ko βooyataa. ¹⁵ Ndeen si mi hebaay warude law fu, a faaman no kaanden worrude e ley suudu Laamdo, laatiindu kawrital goondinbe Laamdo buurdo. Kawrital ngaal woni bimmbeere tiigiinde goonga, wo ngal joyyinirde goonga. ¹⁶ Sikke fuu walaa, sirri diina meeden oon ina luggi:

O bangii ley βanndu βii-Aadama,
o laamniraama ponnditiido e baawde Ru-
uhu,
maleyka'en nji'ii mo,
o gooynaama ley lenyi,
o goondinaama ley adunaaru,
o yeentinaama, o naatowii teddeengal.

* **3:6** Wobbe ina paamira timmoode aayaare nde hono nii: faa taa joomum mawnina hoore mum, de Ibiliisa liβa dum faa jukkee. † **3:7** Tuugolwo ko wobbe mbi'ata huuseeru maa bedorgal.

4

Haala jannde majjinoore

¹ Ruuhu Ceniido haalii faa laabi, wi'i ley cakitte jamaanuujii wobb'e njoppaan goondinal de downtanoo ginnaaji majjinooji, e ko ginnaaji njannginta.

² Wo fenoo'be cankitirta jannde nde e naafikaaku mu'bben. Berde mu'bben njoornaama, de mbaylitataako, de maatataa pelooje. ³ Ibe karmina dewle. Ibe kada yimbe nyaamude kulle godde, tawee le, Laamdo tagii kulle deen faa goondinbe anndube goonga been nyaama de, de njetta Laamdo saabe majje. ⁴ Si goonga, ko Laamdo tagi fuu na woodi. Walaa fuu ko haani yoppeede, si jabiraama e jettooje. ⁵ Sabo konngol Laamdo e du'aare ina cena dum.

Haala laataade gollanoowo Iisaa lobbo

⁶ Si a tindinii sakiraa'be men kulle deen, wo a gollanoowo Iisaa Almasiihu lobbo, sabo a wallirii yonki maa e haalaaji goondinal e tindinooje lobbe de njokkudaa faa woodi deen. ⁷ Ammaa mboddodaa haalaaji di njaadaay e kulol Laamdo, hono di rewbe nayee'be wobb'e pillitotoo. Eltiraa hoore maa kulol Laamdo. ⁸ Eltude banndu muudum ina nafa e kulle godde, ammaa kulol Laamdo ina nafa e huunde fuu, sabo ina wondi e aadi nguurndam joonin e ngaroojam daam fuu. ⁹ Dum wo haala koolniika ka yimbe kaani yardaade e berde mu'bben fuu. ¹⁰ Saabe majjum eden ngolla, eden ndurwa, sabo eden njowi jikke meeden dow Laamdo buurdo, kisinoowo yimbe fuu sakko goondinbe dum. ¹¹ Njamiraa yimbe haalaaji di, njannginaa di.

¹² Taa fay gooto yawe saabe njokollaaku maa. Ammaa laatanodaa goondinbe alhaali lobbo e ley haala maa e nguurndam maa, ley njinngu maa e goondinal maa, e ley laabal maa. ¹³ Fadde amwarude, tinnodaa e janngande yimbe Bindii ceniidi, mbaajodaa be, paaminaa be. ¹⁴ Taa yeeba dokkal yuurungal e Ruuhu Ceniido ngal kebirdaa haalaaji annabaaku, nde mawbe njownoo juude mu'bben dow maada ndeen. ¹⁵ Tinnodaa e kulle deen. Kokkaa hoore maa fuu e majje, faa yimbe

fuu nji'a no beydortodaa yahude yeeso. ¹⁶ Kakkilanaa hoore maa, kakkilanaa jannde maa ndeen. Keddododaa e majjum fuu. Sabo si a wadii noon fu, a hisinan hoore maa, a hisinan hettindantoo'be ma been du.

5

Wajuuji Poolyaade to goondinbe Iisaa

¹ Taa pelaa gorko mawdo e semmbe, ammaa mbaajorodaa dum yaage hono wo bammaa ni. Jokolbe du, mbaajorodaa dum'en hono wo sakiraa'be maa. ² Mbaajorodaa rewbe mawbe hono wo inniraa'be maa. Surbaa'be du, mbaajorodaa dum'en hono wo sakiraa'be maa rewbe, tawee e bernde laabunde tal.

³ Teddinaa rewbe be goriraa'be mu'bben maayi, be ngalaa tiigotoobe. ⁴ De si debbo mo gorum maayi ina jogii bi'bbe naa taaniraa'be, ko buri fuu tilsude e bi'bbe been, be paaminee no Laamdo huldete faa be mbarjitoo saaraa'be ma'bbe mbarjaari lob-biri ndi mbarjinoo be. Sabo dum woni ko welata Laamdo. ⁵ Debbo mo gorum maayi mo walaa tiigotoodo dum mo waldaa e fay gooto, halfinii hoore muudum Laamdo. Imo heddo e du'aare jemma e nyalooma, imo jaaroo Laamdo. ⁶ Ammaa debbo mo gorum maayi, pilotodo mbelirka adunaaru tan, wo maaydo fay si wuri. ⁷ Njamiraa be, be njokka tindinooje de taa be keba feloore. ⁸ Mo hinnaaki jeydaa'be muudum, sakko koreeji muudum, yeddi ko goondini. Imo buri fay mo goondinaay oon bonde.

⁹ Mo kaandaa winndude innde muudum e ley rewbe be goriraa'be mu'bben maayi haanube walleede, sanaa tawa joomum ina buri duubi capande jeegom, tawee du gorko gooto dewlunoo dum. ¹⁰ O anndiree golleeji lobbi hono ne'ude sukaa'be, jip-pinde weerbe, lootude koyde seniibe, wallude billiibe, woodi du tinnaade e golleeji lobbi fuu. ¹¹ Ammaa haabuu'be be goriraa'be mu'bben maayi been, taa winndu inde mu'bben. Sabo si muuyooji ma'bbe ngartii e banjeede fu, ndeen kaa be accan ha'bbagol ma'bbe e Almasiihu. ¹² Sariya

Laamdo doggan dow ma66e, sabo 6e mbonnii aadi ma66e arandeeeri ndiin.* 13 Katin du, i6e mboowtina ko'e ma66e jaayre. I6e naata suudu ndu do, 6e mburtoo 6e naata ndu to. De wanaa duum tan, ammaa 6e laatoto heew6e haala du, haaltoobe ko iidinta noppi. I6e kaala haalaaji di ngalanaa 6e. 14 Dum wadi de mido yidi haabuube rew6e 6e goriraa6e mu66en maayi been 6aŋee, ndima, kayba cuudi mu66en, taa ganyo oon he6a laawol no bonnira inde meeden. 15 Sabo fay joonin wo66e ma66e mbosake, ina njokki Seydaani. 16 Debbo goondindo mo rew6e 6e goriraa6e mu66en maayi ngoni ley yim6e muudum fu, sanaa walla dum'en, taa donngal ngaal tampina kawrital goondin6e. Ndeen kawrital ngaal ina waawi wallude rew6e 6e goriraa6e mu66en maayi 6e ngalaa tiigotoobe been.

17 Maw6e kawrital goondin6e dawroobe faa woodi been ina kaani teddineede teddeengal manngal, sakko tinniibe e wajaade e jannginde been. 18 Sabo Binndi diin mbi'ii: «Taa ha66u hunnduko ngaari wakkati ndi yaabata gawri faa sokkoo.»† Di mbi'i katin: «Golloowo ina haandi e njobdi muudum.»‡

19 Taa nja6aa mawdo kawrital goondin6e felee si wanaa dow seedaaku yim6e dido naa tato. 20 Pelaa wadoobe hakke yeeso yim6e fuu, faa laatanoo heddiibe been kulol.

21 Mido gongine yeeso Laamdo e yeeso Iisaa Almasiihu e maleyka'en 6e o subii been, kaybaa jamirooje de, tawee a heedantaa fay gooto, a burdintaa yim6e. 22 Taa karodaa yowude juude maa dow hoore fay gooto faa kalfinaa dum golle kawrital, taa kawtiraa hono nii e hakkeaji wo66e. Njogorodaa hoore maa laa6al.

23 Taa yaru ndiyam 6olam tan, ammaa njaraa cabijam seeda saabe reedu maa e nyawuuji ummotodi e maada wakkati fuu diin.

24 Hakkeaji wo66e ina nji'ee faa laabi gilla caraaka. De hakkeaji wo66e kaa, nji'ataake si wanaa faa nee6a. 25 Hono noon du, gollleeji lobbi njiirete faa laa6a

tal. Fay di nji'ataake law diin du mbaawaa heddaade e suuraare.

6

1 Goondin6e won6e e maccungaaku fuu, ndaara joomiraa6e mu66en wo fotube e teddeengal ki66ungal, taa innde Laamdo e tindinooje diina fuu mbonkee. 2 Jogiibe joomiiwo goondindo fuu, taa njawa mo saabe wo o sakiike. Ammaa 6e beyda ngolande mo e tinnaare, sabo ke6oowo nafaa oon wo goondindo, wo korsudo. Paaminaa kulle deen, mbaajodaa de.

Haalajannde fewreere e muuyugoljawdi

3 Si goddo ina waajoo ko hawraay e jannde men ndeen, de salii haala Joomiraado meeden Iisaa Almasiihu celluka kawrooha e kulol Laamdo fu, 4 oon wo mawninkiniido mo anndaa fay huunde. Wo o cuunaado kalala dow jannde diina, jiddo jeddi tan. Duum fuu ina wadda haasiidaaku* e kalala e mbonka e sikkitaare bonnde. 5 Idum wadda dukooji di ngalaa keerol hakkunde yim6e 6e hakkillooji bondi. Yim6e been ngaladaa e goonga. I6e cikka kulol Laamdo ina hokka jawdi. 6 Goonga, kulol Laamdo wo jawdi mawndi, si neddo hennyitorake ko jogii. 7 Goonga ni, fay huunde en ngardaay e adunaaru ndu. En mbaawaa dillidinde e fay huunde du. 8 Ndelle, si en kebii nyaamdu e koltal tan, dum heyan en. 9 Ammaa yidu6e jawdi sanne been jarribete. Be caaman e ley tuugol, e ley muuyde keewde laaliide majjinooje, joolooje yim6e e ley halkere mawnde. 10 Sabo yidde jawdi woni dadol bonandaaji fuu. Ko wo66e poodanii jawdi duum majjinii dum'en laawol goondinal, ngaddanii ko'e mu66en torraaji keewdi.

Haala haybude ko yamiraa

11 Aan neddo Laamdo kaa, doggu, mboddodaa kulle deen. Pilodaa fonnditaare e kulol Laamdo e goondinal e njinggu e munyal e leeyinkinaare. 12 Ndurwaa ley durwo nafaowo, ndaraniingo goondinal ngoon. Tiigodaa nguurdam nduumiidam dam noddiraadaa. Wo saabe majjam

* 5:12 Si debbo mo gorum maayi winndaama ley rew6e 6e goriraa6e mu66en maayi fuu, hooyii aadi jokkan Iisaa tan, 6aŋataake katin. † 5:18 Fillitagol Tawreeta 25.4. ‡ 5:18 Lukka 10.7. * 6:4 Maanaa haasidaaku do wo nganyaandi yuurundi e yidande hoorem tan. Joomum yidaa goddo he6a.

du ceedanidaa Almasiihu no woodiri yeeso yimbe heewbe. ¹³ Yeeso Laamdo buurnoowo huunde fuu, e yeeso Iisaa Almasiihu ceediido no woodiri yeeso Pontiyu Pilaatu oon, mido yamire: ¹⁴ tinnodaa e ko njamiradaa duum tawa tuundi e feloore fuu walaa, faa nyannde nde Joomiraado meeden Iisaa Almasiihu bangata. ¹⁵ O bangowan ley wakkati mo Laamdo darni. Oon woni Jom barke, kam tan laamu woodani.

Wo kaananke kaanankooɓe, Joomiraado joomiraabe.

¹⁶ Kam tan woni keddotoodo, gondo ley annoora mo fay gooto waawaa badaade.

Neddo fay gooto yi'aay dum, waawaa yi'ude dum du.

Teddeengal e baawde duumiide ngoodan mo. Aamiina.

Baynundural

¹⁷ Njamiraa joomiraabe jawdi e adunaaru ndu taa mawninkinoo, taa njowa jikke muɓɓen e jawdi ndi hoolnaaki. Ammaa ɓe njowa jikke maɓɓe e Laamdo kokkoowo en huunde fuu faa heewa faa ceyoroden dum. ¹⁸ Sey ɓe ngolla ko woodi, ɓe keewa golleeji lobbi no jawdi maɓɓe heewiri noon. Be laato moyyuɓe, yardiiɓe wallirde woɓɓe e jawdi maɓɓe. ¹⁹ Noon ɓe ndesiranta ko'e maɓɓe jawdi ko waroyta, faa ɓe keɓa nguurndam goongalajam daam.

²⁰ Timote, tinnodaa e ko kalfinadaa duum. Mbodɗodaa haalaaji ɓoli luttuɗi kulol Laamdo, kam e miilooji bi'eteedi wo anndal de nganaa. ²¹ Woɓɓe na mbiitoo wo jom'en anndal ngaal, faa njoppi goondinal.

Hinney Laamdo wonda e moodon.

Bataaki Pool dɔɔabi yaade to Timote

¹ Bataaki ki to am yuuri, miin Pool. Mi laatake nulaado Iisaa Almasiihu saabe muuyde Laamdo faa mi faamina yimbe amaana nguurndam ngondam e Iisaa Almasiihu. ² Mido winndane aan Timote, biyam mo korsinmi. Laamdo Baabi-iwo e Joomiraado meeden Iisaa Almasiihu njurme, kokke moyyere e jam.

No Pool tindiniri Timote

³ Mido yetta Laamdo mo ngollanammi oon. Mido gollirana mo bernde nde walaa feloore, hono no maamiraabe am ngadirnoo ni. Jemma e nyalooma fuu mi selataa miccitaade ma e ley du'aawuujii am, ⁴ sabo mido miccoo gondi maada. Mido yidi yi'ude ma sanne faa seyo am heewa. ⁵ Mido miccoo goondinal maa laabungal ngal maammaa debbo Lowis e inna maa Enis njoginoo ngaal. Mido tannyori aan du ada jogii ngal. ⁶ Dum wadi de mido miccintine: heydintin dokkal ngal Laamdo hokki ma nde njowunoomi juude am dow maada ndeen. ⁷ Sabo Laamdo hokkaay en Ruuhu faa kulen. Ammaa hokkii en Ruuhu faa keben semmbe e njingu e nanngitaare.

⁸ Ndelle, taa cemtaa seedanaade Joomiraado meeden, taa cementiraa ko uddiraami ley kasu saabe muudum du. De kawtaa e am torraaji saabe Kabaaru Lobbo, fodde baawde de Laamdo hokkata. ⁹ Kam hisini en, noddii en faa laatoden yimbe muudum seniiɓe. Wanaa saabe golle men o noddii en, ammaa wo saabe anniya makko e hinney makko. O hokkirii en hinney oon e kawtal Iisaa Almasiihu gilla jamaanuujii puɗɗaay. ¹⁰ De joonin moyyere ndeen ɓanginiraama e garol kisi-noowo en, Iisaa Almasiihu. Wo kam halki maayde, de yaynani en laawol nguurndam e duumagol ley Kabaaru Lobbo oon. ¹¹ Wo saabe Kabaaru Lobbo oon Laamdo wadiri kam baajotoodo e nulaado e janginoowo. ¹² Duum wadi de mido torree

du. Ammaa mi semtaay, sabo mido anndi mo ngoondinmi oon. Mido tannyori du imo waawi reenude kam, ko kalfinmi mo hoore am duum faa nyannde gartol makko.* ¹³ Kooyaa sifa mo narrudaa kam oon, tiigodaa haalaaji celludi diin. Njokkaa dum e ley goondinal e njingu taweteengu e Iisaa Almasiihu. ¹⁴ Kabaaru korsudo mo kalfinadaa oon, ndeenaa dum e ballal Ruuhu Ceniido.

¹⁵ Ada anndi Aasiyankooɓe fuu celii kam. Fijela e Hermoogena ina njeyaa e maɓɓe. ¹⁶ Joomiraado hinnoo koreeji Onesifoora, sabo o feewnii bernde am kile keewde. O semtiraay kam du ko kaɓɓaami duum. ¹⁷ Woodi nde o wonnoo Roma ndeen du, o filorake kam tinnaare faa o yiiti kam. ¹⁸ Joomiraado yobu mo, yurmoo mo nyannde darngal. Woodi, ko o gollani kam ley ngalluure Efeesu duum fuu, ada anndi dum sanne.

2

Haala gollanoowo Iisaa koolniido

¹ Ndelle aan biyam, beydu semmbe ley moyyere wonnde e Iisaa Almasiihu ndeen. ² Ko kaalanmaami yeeso seedeeɓe heewɓe duum, kalfinaa dum yimbe hoolniibe waawɓe janginde woɓɓe. ³ Kawtaa e am torra no sordaasi Iisaa Almasiihu lobbo ni. ⁴ Sordaasi fay gooto haajuujii wuro kaɓɓataa dum hoore, sabo ina filoo wadude ko welata mawdo muudum. ⁵ Dadundurteedo ley doggudu du hebataa kufune darja, sanaa doggira no fotiri e ko yamiraa duum. ⁶ Woodi, demoowo golludo faa tampi, kam haani artaade hebude ngedu artiingu e tayri. ⁷ Miilodaa ko kaalanammaami duum, sabo Joomiraado hokkete hakkillo faa paamaa huunde fuu.

⁸ Miccita Iisaa Almasiihu ummintinaado e maayde, yuurudo e yuwdi Daawda. Dum woni Kabaaru Lobbo mo mbaajotoomi. ⁹ Wo saabe kabaaru oon torriraami faa kaɓɓaami hono wo mi janoowo. Ammaa konngol Laamdo ngool kaa haɓɓaaka. ¹⁰ Dum wadi de mido munya huunde fuu saabe suɓaabe Laamdo been, faa kambe du

* **1:12** Woɓɓe ina paamira timmoode aayaare nde hono nii: Mido tannyori du imo waawi reenude ko kalfinaami duum faa nyannde gartol makko.

6e keba kisindam ngondam e Iisaa Almasiihu, 6e kawta e muudum teddeengal faa abada. ¹¹ Inan haala koolniika:

Si en maaydii e makko,
en mbuurdan e makko.

¹² Si eden munya torraaji,
en laamodoto e makko.

Si en mbi'ii en anndaa mo,
kanko du, o wi'an o anndaa en.

¹³ Si en nganaa hoolniibe,
kanko kaa o heddoto wo o koolniido,
sabo o waawaa yeddude hoore
makko.

Haala gollowo mo Laamdo yardii

¹⁴ Wo kujje deen kaandaa miccintinde goondinbe. Cappanaa 6e yeeso Laamdo taa 6e poodundura e haalaaji di nafataa fay huunde si wanaa bonnande nanoobe.

¹⁵ Tinnodaa, faa laatodaa yeeso Laamdo wo a jarraado mo golle muudum semtinaay dum, dartiido e anndinde konngol goonga.

¹⁶ Mboddodaa haalaaji boli luttudi kulol Laamdo, sabo idi beydana yimbe woddaade Laamdo. ¹⁷ Haalaaji luttinoobe yimbe been ina lanyira hono buure lanyoore. Himene e Filitus ina njeyaa e ma6be. ¹⁸ Be mbosake goonga. I6e mbi'a ummital faltake. Noon 6e mbonnirta goondinal wo6be. ¹⁹ Ammaa e dum fuu, jyyinirde Laamdo sellunde tabitii. Ina winndaa dow mayre: «Joomiraado ina anndi yimbe muudum.» Ina winndaa katin: «Noddoowo innde Joomiraado fuu woddo ko boni.»

²⁰ Woodi, ley suudu teddundu, wanaa ginereeji kanje e cardii tan ngoodi, moyyiniraadi ledde e loope du ina ngoodi. Goddi ina ngolliree golleeji tedduudi, goddi du ina ngolliree golleeji kebaadi fuu.

²¹ Ndelle, si neddo laabinii hoore muudum e golleeji bondi diin fuu, laatoto hono kaakol keertaangol, ceniingol nafaowol Joomum, cegilanaangol faa golliree gollal lobbal fuu.

²² Doggu muuyde njokollaaku bonde. Pilodaa fonnditaare e goondinal e njingu e jam, aan e noddoroobe Joomiraado berde laabude been fuu. ²³ Mboddodaa jeddi puuydi laaliidi. Ada anndi wo luural tan di ngaddata. ²⁴ De maccudo Joomiraado haanaa dukideede, ammaa ko haani tawee wo newaniido yimbe fuu, baawdo

jannginde, jom munyal. ²⁵ Sanaa o dar-tinira yeddoobe mo jam-jam, sabo hasii Laamdo hokkan 6e no 6e tuubira, de 6e paama goonga. ²⁶ Ndeen kaa 6e kebtan hakkillo, 6e kisa e tuugol Ibiliisa nanngudo 6e, ina gollina 6e muuyde mum oon.

3

Haala cakitte jamaanu

¹ Faamu dum do: ley balde cakitotoode wakkatiiji tiidudi ngadan. ² Si goonga, yimbe laatoto yidube ko'e mu6ben, yidube jawdi, mantotoobe, mawninkiniibe, mbonkotoobe Laamdo. Be calanto saaraabe ma6be, 6e mbonnan moyyere, 6e teddintaa ko senii. ³ Be laatoto yoorbe berde. Be njaafataako, 6e mbonkoto yimbe, 6e nyakorete nanngitaare. Be laatoto 6awlu6e yonki, wanyube ko woodi. ⁴ Be laatoto jambotoobe, jom'en berde, mawnitiibe, mbelirka adunaaru ina 6urani 6e Laamdo. ⁵ Be nanndinkinto e hulu6e Laamdo, ammaa i6e njedda baawde muudum. Mboddodaa 6e. ⁶ Wo6be ma6be ina naata cuudi faa keba hakkillooji rewbe hoybe oonyude, 6e hakkeji njaalii dum'en. Muuyde terde mu6ben na pooda dum'en. ⁷ Wakkati fuu i6e njannga, de abada 6e njottataako anndude goonga. ⁸ Worbe naatoobe cuudi been njeddii goonga hono no Yanes e Yamberes njeddirnoo Muusaa ni. Hakkillooji ma6be mbonii, goondinal ma6be du wanaa goonga. ⁹ Ammaa 6e njahataa yeeso e golle ma6be, sabo yimbe fuu nji'an majjere ma6be hono no Yanes e Yamberes ni.

Haala Binndi ceniidi

¹⁰ Aan kaa a ndaarii janngingol am e alhaali am e anniyaaji am e goondinal am e munyal am e njingu am e tinnitaare am.

¹¹ A ndaarii torraaji e tampiriiji kewtiidi kam Antiyoki e Ikoniya e Listara. A yi'ii no munyirmi torraaji diin. De Joomiraado biltii kam e majji di fuu. ¹² Goonga ni, jidudo wuurdude e kulol Laamdo ley kawtal Iisaa Almasiihu fuu, torrete. ¹³ Ammaa bonbe e hiiloobe yimbe been beydorto ko boni. I6e majjina wo6be, i6e majjina ko'e ma6be du. ¹⁴ Aan kaa, keddododaa e ko njanngudaa de tannyordaa faa laabi duum, sabo ada anndi jannginbe ma been.

¹⁵ Woodi du, gilla a suka adā anndi Binndi ceniidi. Kanji mbaawi faaminde ma laawol kisindam kebirteedam goondinal Iisaa Almasiihu. ¹⁶ Binndi ceniidi fuu yuurii e poofaali Laamdo. Nafaa majji wo janginde, e ɓanginde boofi, e dartinde e ekintinde neddo dow laawol fonnditaare ¹⁷ faa neddo Laamdo fuu hiɓɓa, segilane gollal lobbal fuu.

4

Haala tinnaade e waaju

¹ Mido gongine yeeso Laamdo e yeeso Iisaa Almasiihu carotoodo wuurɓe e maayɓe oon: saabe gartol makko e laamu makko, ² mbaajodaa konngol Laamdo, nde hoyani maa e nde tiidani maa fuu. Kollitaa ɓe boofi maɓɓe, pelaa ɓe. Celliniraa ɓerde maɓɓe haddi munyal maa e waaju maa fuu. ³ Sabo wakkati waran nde yimɓe munyataa jangineede jannde dartiinde, ɓe njokkan muuyooji maɓɓe faa ɓe kawrundurana ko'e maɓɓe jannginoobe ko welata noppi maɓɓe. ⁴ Be tottitoo taa noppi maɓɓe nana goonga, de ɓe kuccita e taali. ⁵ Aan kaa, nanngitodaa e huunde fuu, munyaa torra, mbaajodaa Kabaaru Lobbo, njottinaa golle maa fuu faa laaba.

⁶ Miin le, yiyam am ɓadake laataade hono dokkal dufeteengal. Wakkati warii faa mi dilla adunaaru ndu. ⁷ Mi durwii no mbaawrumi fuu ley durwo nafaowo, woodi du, mi yottake do kaanumi haadude ley doggudu, mi haybii goondinal. ⁸ Gilla joonin mido resanaa mbarjaari fonnditaare ndi Joomiraado carotoodo ponnditiido oon hokkata kam nyannde darngal. Wanaa miin tan hokketee, de wo miin e heppuɓe gartol makko ɓeen fuu.

Haala waajuuji cakitiidi

⁹ Tinnodaa ngaraa to am law. ¹⁰ Sabo Demas yoppii kam saabe yidde muudum adunaaru, yehi Tesaloniiki. Keresna yehii Galaatiya, Tiitu du yehi Dalmaatiya. ¹¹ Lukka tan wondi e am. Fantu Marku de ngardaa e muudum, sabo imo waawi wallude kam sanne e ley gollal ngaal. ¹² Tikiku le, mi nullii dum Efeesu. ¹³ Si adā wara, ngaddanaa kam forgo am tekkudo mo njoppunoomi Torowas ley galle Karpo

oon, kam e dewte deen. De ko ɓurumi yidude, ngaddanaa kam dewte guri deen.

¹⁴ Alesandere baylo oon wafii kam ko naawi kam sanne. Joomiraado yoban mo ko fotata e golle makko. ¹⁵ Reenta e makko, aan du, sabo o yeddii waaju amin sanne.

¹⁶ Nyannde arandeere, nde ndarinoomi yeeso carotoodo faa mi jaabanoo hoore am ndeen, fay gooto wallaay kam. Be fuu ɓe njoppii kam. Taa Laamdo hiisoroo ɓe dum! ¹⁷ Ammaa Joomiraado darodake e am, hokki kam semmbe faa mi gooyna waaju muudum faa yottoo, de lenyi fuu nana. Nii woni no kisiniraami e hunnduko laddeeru. ¹⁸ Joomiraado dannan kam e ko boni fuu, hisina kam faa mi hewta laamu muudum dow kammu. Wo kam jeyi teddeengal faa abada abadin! Aamiina.

Baynundural

¹⁹ Njowtanaa kam Pirisilla e Akila, e koreeji Onesifoor. ²⁰ Erasta ina heddi Korintu. Torofim le, mi yoppii dum Miletus sabo wanaa celludo. ²¹ Tinnodaa ngaraa gilla dabbunde waraay. Ebulus e Pudes e Lina e Kalawdiya e sakiraaɓe ɓeen fuu ina njowte.

²² Joomiraado wonda e maada. Hinney muudum wonda e moodon.

Bataaki Pool yaade to Tiitu

¹ Bataaki ki to am yuuri, miin Pool. Mi maccudo Laamdo, mi nulaado Iisaa Almasiihu faa mi wada subaaBe Laamdo been ngoondina dum, be annda du goonga potudo e kulol Laamdo. ² Goondinal e anndal ngaal na njowii dow jikke meeden hebude nguurndam nduumiidam. Laamdo, mo fenataa, mo bonnataa amaana oon, aadiinoo hokkude nguurndam daam gilla jamaanuujii puddaay. ³ Nde sardi* makko oon yottinoo ndeen, kanko Laamdo kisinoowo en oon, o bangini konngol makko, katin du o yamirii mi halfinee waajaade ngol. ⁴ Tiitu, mido jowte. A biyam jaati saabe goondinal Iisaa ngal kawtuden e muudum ngaal. Wo Laamdo Baaba meeden e Iisaa Almasiihu kisinoowo en kokke moyyere e jam.

No Tiitu golliri ley Kereta

⁵ Mi wayrii ma e ruunde Kereta faa ponnditaa golleeji keddiidi, faa njoyyinaa du mawbe kawrital goondinbe ley wuro fuu hono no njamirmaami ni. ⁶ Tawee mawdo oon walaa feloore, wo jom deekiwo gooto, tawee bibbe muudum du wo goondinbe be yimbe mbaawaa feldude dum'en e rafi nanngitaare naa salaare. ⁷ Sabo hooreejo kawrital goondinbe, wo golle Laamdo o halfinaa. Ndelle ina tilsi joomum tawee walaa feloore, wanaa mawninkiniido, wanaa jaawdo bernde, wanaa jaroowo doro, wanaa kabeteedo, wanaa nyaamoowo riba. ⁸ Joomum ina haani laataade jippinoowo weerbe, jiddo ko woodi, hakkilanteejo, ponnditiido, kuldo Laamdo, nanngitiido. ⁹ Sanaa tawee joomum ina habbodii e konngol koolniingol ngol sanne, no ngol waajoraa ni. Hono noon joomum waawirta semmbinirde yimbe e waaju celludo oon, katin du waawa libude yeddoobe dum been.

¹⁰ Sabo heewbe calake jokkude goonga, laatake haaloobe haalaaji boli, hiiloobe

yimbe. Ko buri heewude wo hakkunde Alhuudiyankooobe goondinbe Iisaa. ¹¹ Ina tilsi kundude maabe mubbe, sabo ibe mbonnira galleeji keewdi waaju mo haanaa waajeede, faa be kebira dum ceede no harmiri.

¹² E leykeretankooobe, gooto maabe mo be njogorii wo annabaajo, wi'i: «Keretankooobe wo fenooobe wakkati fuu, wo be daabaaji bondi, be guugaabe jaaybe.» ¹³ Ko kere-tanke oon wi'i duum wo goonga. Dum le, dartin be e semmbe, faa be keba goondinal cellungal, ¹⁴ be nootta jokkude taali Alhuudiyankooobe, kam e jamirooje yimbe yoppube goonga been. ¹⁵ Huunde fuu ina laabani laabube. Ammaa tuunbe berde e be nganaa goondinbe been, fay huunde laabanaay dum'en, sabo hakkilooji maabe e miilooji berde maabe fuu ina tuuni. ¹⁶ Ibe mbi'a ibe anndi Laamdo, ammaa golleeji maabe ina kolla be anndaa mo. Wo be nyiddiniibe, saliiibe, fay gollal lobbal gootal be mbaawaa gollude.

2

Haala waaju celludo

¹ Aan kaa, mbaajodaa ko hawrata e waaju celludo oon. ² Worbe nayeebe, mbi'aa be laatoo reentiiibe, ne'iiibe, nanngitiibe, be laatoo du sellube e ley goondinal e njinngu e munyal. ³ Rewbe nayeebe du mbuurda e senaare, taa be laatoo mbonkotoobe yimbe, taa be acca doro jaaloo be. Be laatoo faaminoobe ko woodi, ⁴ faa be mbaajoo sukaaabe rewbe been yidude goriraabe mubben e sukaaabe mubben. ⁵ Be mbaajoo been laatoo nanngitiibe, laabube, hilniibe cuudi mubben, lobbube, downtoobe goriraabe mubben, faa taa konngol Laamdo ngool mbonkee. ⁶ Sukaabe worbe du, mbaajorodaa dum'en noon faa be laatoo hakkilbe e ⁷ huunde fuu. Aan e hoore maa, laatanodaa be alhaali e ley gollal lobbal fuu. Mbaajorodaa bernde laabunde e teddeengal ⁸ e haala celluka ka yedataake, yalla waybe en ina cemta, kungoo hebude e meeden feloore. ⁹ Maccube du, mbaajodaa dum'en downtanoo joomiraabe mubben e huunde fuu, be mbelna berde mubben, taa be njedda dum'en. ¹⁰ Taa

* 1:3 sardi wo wakkati podanoodo.

6e mbujja dum'en, ammaa 6e laatoo hoolniibe hiibube, faa 6e njardina tindinoore haala Laamdo kisinoowo en e ley huunde fuu.

¹¹ Sabo Laamdo 6anginii moyyere muudum, laawol kisindam saabe yimbe fuu. ¹² Inde ekintina en no celirten huunde fuu ko Laamdo wanyi, kam e muuyde adunaaru ndu. Inde ekintina en katin no laatortoden nanngitiibe, fonnditiibe, hulbe Laamdo ley adunaaru ndu, ¹³ tawa eden ndoomi jikke belnoowo en hoore oon e wakkati mo Laamdo mawdo, Iisaa Almasiihu kisinoowo en oon 6angidata e teddeengal muudum. ¹⁴ Kam hokkitiri yonki muudum saabe meeden, faa rimdina en e ko boni fuu, laamna en, laatoden lenyol muudum, tinniingol e gollude golleeji lobbi.

¹⁵ Kulle limtanooode deen, njannginaa de, mbaajodaa de, peliraa de yimbe haddi baawde maa fuu. Taa fay gooto huyfine.

3

No goondinbe Iisaa kaani worrude

¹ Miccintin goondinbe dwtanoo kaanankooobe e dawroobe, 6e cegilanoo gollal lobbal fuu. ² Taa 6e mbonkoo fay gooto. Sey 6e laatoo jom'en heese, newiibe, 6e kolla yimbe fuu leeyinkinaare hiibunde. ³ Sabo arande enen du en famdunoobe hakkillo, salinoobe, majjunoobe. En laatakeno maccube muuyde yonki keewde e ko weli terde fuu. Eden ngondunoo e nganyaandiiji e haasidaaku*, eden mbanyanoo, eden mbanyundurnoo. ⁴ Ammaa nde Laamdo kisinoowo en oon 6anginnoo moyyuki muudum e njinngu muudum ndeen, ⁵ o hisinii en. Wanaa saabe golleeji men lobbi o hisiniri en, wo saabe yurmeende makko. O hisinirii en lootagol rimteede, keydintiniroowol en saabe Ruuhu Ceniido. ⁶ O yuppil Ruuhu oon dow meeden saabe Iisaa Almasiihu kisinoowo en oon faa keewden. ⁷ O wadirii dum faa o ndaarda en fonnditiibe saabe hinney makko, ndonen nguurndam nduumiidam dam kediden daam. ⁸ Kaan woni haala koolniika.

Mido yidi tilsinaa kulle deen faa goondinbe Laamdo been tinnoo e golleeji lobbi. Dum woni ko woodi, ko nafata yimbe. ⁹ Ammaa mbodododaa kalalaaji boli e mantoragol lenyi e kalala e luural dow Tawreeta. Diin golleeji ngalaa fayda, walaa ko di nafata. ¹⁰ Cenndoowo yimbe fuu, sappan dum nde wootere naa nde didi. Si joomum jabanaay ma, mbodododaa dum. ¹¹ Anndaa ga'udo hono noon wo majjudo, wo luttoowo, joomum waddanii hoore muudum sariya.

Baynundural

¹² Tiitu, si mi nelii e maa Artema naa Tikuku fuu, tinnodaa ngaraa law tawaa kam Nikopolis, sabo toon anniyiimi dab-bude. ¹³ Tinnodaa mballaa Jenas janngudo sariya leydi oon, kam e Apolos e dow dillol mubben ngool, taa fay huunde nyaka 6e. ¹⁴ Yimbe meeden been du ekitoo gollude golleeji lobbi, 6e mballa haajaaobe walleede been taa nguurndam maabe laatoo bolum.

¹⁵ Wondube e am been fuu ina njowte. Aan du njowtaa yidube min goondinbe Iisaa been fuu.

Hinney Laamdo wonda e moodon, on fuu.

* **3:3** Maanaa haasidaaku do wo nganyaandi yuurundi e yidande hoorem tan. Joomum yidaa goddo heba.

Bataaki Pool yaade to Filemon

¹ Bataaki ki to amin yuuri, miin Pool, uddiraado e kasu saabe gollande Iisaa Almasiihu, e sakiike meeden Timote. Miden njowte, aan Filemon gollidoowo e amin korsudo. ² Miden njowta kawrital goondinbe Iisaa gonngal galle maa ngal, kam e Appiya sakiike amin debbo oon e Arkippa balludo kam haɓɓanaade Kabaaru Lobbo oon. ³ Wo Laamdo Baaba meeden e Joomiraado men Iisaa Almasiihu kokku on moyyere e jam.

Haala njinngu Filemon e goondinal muudum

⁴ Filemon, wakkati nde miccitiimi on ley du'aare fu, mido yetta Laamdo mo ted-dinammi. ⁵ Sabo mi nanii no njidirdaa seniibe been e no ngoondinirdaa Joomiraado meeden Iisaa. ⁶ Mido ɗaaroo Laamdo faa gonal maada ley goondinal beydana en faamude moyyere fuu nde kebeten saabe Iisaa Almasiihu. ⁷ Sakiike, mi seyake sanne, bernde am du sellinaama saabe njinngu ngonngu e maada nguun, sabo a feewnii berde seniibe been.

No Pool surirani Onesim

⁸ Ndelle, si goonga mido jogii baawde saabe Iisaa Almasiihu yamirde ma ko tilsi ngadaa. ⁹ Ammaa ko burani kam ni, mi nyaage dum saabe njinngu. Miin Pool nayejo oon, woodi du joonin wo mi uddaado e kasu saabe Iisaa Almasiihu, ¹⁰ mido nyaage e dow Onesim* laatiido biyam e laawol Iisaa e ley do kaɓɓaami doon. ¹¹ Arande, walaano ko o nafata, ammaa joonin, imo nafa en sanne, miin e maada fuu. ¹² Mido neltire mo, anndaa wo o feccere yonki am. ¹³ Ko burannoo kam, o heddoo dakkol am, o walla kam no kaannodaa wallirde kam ni e wakkati mo ngonumi ley kasu e geyyelle saabe Kabaaru Lobbo. ¹⁴ De mi yidaa wadude fay huunde tawa a yardaaki, sabo mi yidaa tilsinande ma wadude moyyere. Ko njidumi dey, ngadiraa nde muuyde maada.

¹⁵ Hasii Onesim seedi e maada seeda faa keɓtaa dum faa abada, ¹⁶ tawa wanaa hono maccudo tan, de faa bura maccudo, hono sakiike meeden korsudo ni. Miin, mido horsini mo sanne, ammaa aan buri horsinde mo, wanaa hono wo maccudo tan, de ko o laatii sakiike maa saabe Joomiraado duum.

¹⁷ Ndelle, sini ada ndaardi kam kawto maa, jaɓɓora mo no kaandaa jaɓɓoraade kam miin ni. ¹⁸ Si tawii won ko o wadi ma, naa won ko ndewataa mo, yowu dum fuu e dow am. ¹⁹ Miin Pool winndiri junngo am mi yobete, miin e hoore am. En kaalataa dow ko njeyudaa yobude kam fay ngurndam maada. ²⁰ Goonga sakiike, mido ɗaare moyyere ndee do saabe Joomiraado: peewniraa bernde am kawtal men e Iisaa Almasiihu.

²¹ Mido winndane sabo mido tannyori dowtaare maa, mido anndi a wadan ko buri ko nyaagimaami duum du. ²² Katin du, moyyanam jipporde, sabo mido sikka njaabanedon du'aawuujji moodon mi wara to moodon.

Bayundural

²³ Epafara uddidaado e am saabe Iisaa Almasiihu oon ina jowte. ²⁴ Gollidiiɓe am been doon ina njowte: Marku e Aristarka e Demas e Lukka.

²⁵ Wo hinney Joomiraado meeden Iisaa Almasiihu wonda e moodon.

* **1:10** Maanaa Onesim wo «Nafaa».

Bataaki yaade to Ibraninkoo6e

No Laamdo haaldiri adunaaru e Biyum

¹ Gilla arande Laamdo haalaniino maamiraabe meeden wakkatiiji keewdi e sifaaji keewdi, haaldanii 6e e kundude annabaabe. ² Ammaa e ley nyalaade cakitiide de o haaldanii en e Biyiiko mo o tagiri adunaaru ndu fuu.* O wadi dum donoowo huunde fuu. ³ Biyiiko oon na yaynira teddeengal Laamdo. Alhaali makko ina foti e Laamdo jaati. Imo hebindorii huunde fuu e konngol makko jogiingol semmbe. Caggal ko o tilii laabinde hakkeji yimbe duum, o joodii gere nyaamo Laamdo jom manngu to dow kammu toon. ⁴ Ndelle biddo oon laatake burdo maleyka'en manngu, hono no innde nde Laamdo hokki mo ndeen burdi inde mabbe faa waawaa fonndideede.

Haala Biddo burdo maleyka'en

⁵ Si goonga, fay gooto e maleyka'en been Laamdo wi'aay:

«Wo a biyam,

hannden mi laatake Baaba maa.»†

Naa katin:

«Miin, mi laatanto o Baaba,

kanko du o laatanoo kam Biddo.»‡

⁶ Katin du, nde o badinoo nulude afo ardiido oon ley adunaaru ndeen, o wi'i:

«Maleyka'en Laamdo fuu kujidana dum.»§

⁷ Laamdo wi'ii dow maleyka'en been:

«O wadi maleyka'en makko keni,

o wadi maccube makko demle yiite.»*

⁸ Ammaa dow Biddo oon, o wi'i:

«Laamu maa, aan Laamdo, heddoto faa abada abadin!

Potal woni sawru ndu laamortodaa.

⁹ Ada yidi fonnditaare,

ada wanyi oonyaaare.

Saabe duum, Laamdo Joomiraado

maa subii ma joori nebbam

kaanankaaku dow maada,

hokki ma seyo burngo ngo banndi-

raabe maa fuu.»†

¹⁰ O wi'i katin:

«Aan Joomiraado, illa fuddoode

a joiyyinii adunaaru,

e juude maa tagirdaa kammuuli diin.

¹¹ Kanji di timman. Aan kaa, a heddoto.

Di fuu di kiiddiran hono kaddule ni.

¹² A sowiran di hono saaya,

di mbattitorto no neddo wattitirta

saayaaji muudum ni.

Aan kaa, a waylitataako,

nguurndam maa du walaa tim-

moode.»‡

¹³ Fay nde wootere, Laamdo wi'aay gooto e maleyka'en:

«Jooda gere nyaamo am,

faa mi wada njaa6aa way6e ma.»§

¹⁴ Dume woni maleyka'en? Be fuu wo 6e ruuhuuji gollanooji Laamdo di o nulata faa ngollana he6oo6e kisindam been.

2

Haala kisindam mawdam

¹ Ndelle, eden kaani wattude hakkillooji meeden sanne e ko nanden duum, taa mbosoden goonga. ² Nulal Laamdo ngal maleyka'en njottini ngaal tabitii. Luttube ngal naa yeddu6e ngal fuu, kebii jukkungo ngo kaandi. ³ Si wo hono nii, noy ndadirten enen si en njeebake kisindam mawdam hono dam? Kisindam dam, Joomiraado artii haalude haala majjam, de hettindantoo6e mo been laamni haala makko. ⁴ Laamdo beydi e dow seedaaku mabbe oon katin maandeeji e kaayeeffiji e golleeji mawdi. O yediri dokke Ruuhu Ceniido du no o muuyiri.

Haala dowiroowo yim6e to kisindam

⁵ E ley duum, wanaa maleyka'en been Laamdo hokki laamaade adunaaru warooru ndu kaaleten haala muudum nduun.

⁶ Won do Binndi di ceedii dow mo o hokki laamaade oon. Di mbi'i:

«Neddo wo dume faa ngattanaa dum hakkillo?

Dume bii-Aadama laatii faa kaybaa dum?

⁷ A leeyinii mo wakkatiyel seeda e ley maleyka'en.

A filii mo lefol darja e teddeengal,

* **1:2** Ndaaree du Yuhanna 1.3 to wi'i: E makko Laamdo tagiri huunde fuu. Fay huunde tagaaka si wanaa e makko.

† **1:5** Jabuura 2.7. ‡ **1:5** 2 Samuwiila 7.14. § **1:6** Fillitagol Tawreeta 32.43. * **1:7** Jabuura 104.4. † **1:9**

Jabuura 45.7-8. ‡ **1:12** Jabuura 102.26-28. § **1:13** Jabuura 110.1. * **2:8** Jabuura 8.5-7.

8 a wattii huunde fuu e ley hawju makko.»*
Ko Laamdo wattii huunde fuu e ley hawju makko duum, ina holla imo laamii huunde fuu. Fay huunde heddaaki nde dwtanaaki mo. Kaa si goonga, en nji'aay kulle deen fuu na dwtanii mo tafon. 9 E wakkatiyel seeda Iisaa leeyinaama ley maleyka'en. Ammaa joonin en nji'ii imo filaa darja e teddeengal saabe ko o yari torra maayde. Goonga ni, o maayanii yimbe fuu saabe hinney Laamdo.

10 Sabo Laamdo tagudo huunde fuu mo huunde fuu woodani oon anniyake wattude yimbe heewbe e darja muudum. Ndelle o tawi na haani o yaara Iisaa ley torra faa o wada dum ardiido kibbufo, potudo omtande yimbe been laawol kisingdam. 11 Sabo dey, Iisaa cenoowo yimbe oon e senii6e been wo yuwdi ngootiri. Dum saabii de Iisaa semtirtaa noddirde 6e sakiraa6e muudum. 12 Imo wi'a Laamdo: «Mi anndinan sakiraa6e am been innde maa,

mi manete hakkunde kawrital ma66e.»†

13 O wi'i katin:

«Mi yowan hoolaare am dow Laamdo.»

Katin du o wi'i:

«Inani kam, miin e sukaa6e 6e Laamdo hokki kam been.»‡

14 Ndelle, ko tawaa sukaa6e been wo teewu e yiyam, Iisaa du hawti e ma66e tagaadi ndiin. O wadii noon faa maayde makko jaaloo jogiido baawde maayde oon, dum woni Ibiliisa, 15 de o rimdina yimbe 6e kulol maayde ha66unoo been haddi nguurdam mu66en fuu. 16 Ina laabi wanaa wallude maleyka'en waddi mo, ammaa wallude yuwdi Ibrahiima waddi mo. 17 Ndelle ina tilsi o laatoo hono sakiraa6e makko been e huunde fuu, faa o laatanoo 6e Almaami Mawdo jom yurmeende koolniido e ley golle Laamdo. Dum o wadi faa o itta 6e e jukkungo ngo 6e kaandi saabe hakkeji ma66e. 18 Kanko e hoore makko, o ndaartindoraama torraaji. Saabe duum, imo waawi wallude ndaartindete6e been.

3

No Iisaa burdi annabi Muusaa teddude

1 Sakiraa6e senii6e, Laamdo noddii on faa kawton e muudum dow kammu. Ngatton hakkillooji moodon e Iisaa Almasiihu. Wo o nulaado, wo o Almaami Mawdo mo ceebantoden. 2 O hoolnake e Laamdo cubiido mo oon, hono no Muusaa hoolnarii ley suudu Laamdo fuu noon. 3 De si goonga, nyi6oowo na 6uri nyimngo muudum manngu. Hono noon du, Iisaa 6urdi Muusaa manngu. 4 Suudu fuu na woodi nyi6oowo dum, de nyi6oowo huunde fuu oon wo Laamdo. 5 Muusaa wonoo koolniido e suudu Laamdo nduun fuu. Wo o gollanoowo Laamdo faa o sappoo ko Laamdo wi'ata caggal makko. 6 Ammaa Almasiihu wo biido koolniido. Kam woni hoorejo dow suudu Laamdo nduun. Enen ngoni suudu makko nduun, si tawii en tinnake e hoolaare, en keddake e jikke ko mantortoden duum.

Haala naatude e ley fowtere Laamdo

7 Saabe duum, no Ruuhu Ceniido wi'iri ni:

«Hannden, si on nanii daande makko,

8 taa njoornee berde moodon hono no maamiraa6e mon ngadirnoo de muurti ni,*

nyannde 6e ndaartindinoo Laamdo ley ladde ndeen.

9 Be ndaartindake kam toon faa 6e ndaara munyal am, fay ko 6e nji'i gollleeji am haddi duu6i capande nay.

10 Saabe duum tikkiranmi yimbe jamaanu oon,

mbiimi: wakkati fuu berde ma66e ina ndunya 6e e majjere, 6e anndaa laabi am fey!

11 Faa kuniimi ley tikkere am, mbiimi:

Be naatataa ley fowtere am abada.»†

12 Ndelle sakiraa6e, kaybee taa fay gooto moodon tawree bernde bonnde nde walaa goondinal, de sela Laamdo buurdo.

13 Ammaa cembunduron berde mon nyannde fuu haddi na wi'ee «hannden» taa luttal hiila on, de yoorna berde mon.

14 Sabo dey, si eden tinnoo e hoolaare nde kebuden gilla fuddoode faa yaha timmoode fu, ndeen kaa en kawtii e Almasiihu. 15 Wo hono no Binndi diin mbiiri:

† 2:12 Jabuura 22.23. ‡ 2:13 Esaaya 8.17-18. * 3:8 Dum woni yimbe Israa'iila muurtirnoo6e annabi Muusaa de mbi'i pornyitoo leydi Misira. † 3:11 Jabuura 95.7-11.

«Hannden, si on nanii daande makko, taa njoornee berde mon hono no maami-raabe moodon ngadirnoo de muurti ni.»

¹⁶ Beye ngoni muurtube fay si tawaa nanii daande Laamdo? Be fuu wo 6e yimbe 6e Muusaa wurtinnoo leydi Misira. ¹⁷ Beye ngoni 6e Laamdo tikkani ko foti duubi capande nay? Wo luttube de maayi kantii ley ladde been. ¹⁸ Beye ngoni 6e o hunanii naatataa e leydi ndi o hokkata fowtere makko been? Wo salii6e mo been ni. ¹⁹ Woodi, en nji'ii du, 6e kebaay naatude e fowtere makko sabo 6e goondinaay.

4

¹ Laamdo na heddi na hokka en amaana naatude fowtere muudum. Ndelle sanaa kulen taa fay gooto e meeden hunngoo naatude. ² Sabo enen du, en nanii kabaaru lobbo hono no yimbe ley ladde been naniri ni. De kambe kaa, ko 6e nannoo duum nafaay 6e sabo 6e kettindoraaki dum goondinal. ³ Kaa enen goondinbe been, en naatan e fowtere Laamdo ndeen. Kayre woni nde o wi'i:

«Ley tikkere am kuniimi, mbiimi:

Be naatataa ley fowtere am abada!»*

Dum e taweede fuu, o yottinii fowtere ndeen gilla nde o joyyinnoo adunaaru ndeen. ⁴ Sabo nokku gooto e ley Binndi diin haalii haala nyalaande jedfa6erde ndeen, wi'i:

«Laamdo fowtii e golle muudum fuu e ley nyannde jedfa6erde ndeen.»†

⁵ O wi'i katin:

«Be naatataa ley fowtere am abada.»

⁶ Wo66e kaa ke6an naatude ley fowtere ndeen. Artii6e nanude kabaaru lobbo oon been naataay e ley fowtere ndeen sabo 6e calake ko Laamdo wi'i. ⁷ Ndelle Laamdo wadi sardi‡ goddo bi'eteedo «hannden». O haaliri dum e hunnduko Daawda caggal duubi keewdi katin. Dum woni aayaare nde njannguden naanen ndeen:

«Hannden, si on nanii daande makko, taa njoornee berde mon.»§

⁸ Sabo si goonga, si Yoosuwa yaariino yimbe to fowtere fu, Laamdo haalataano caggal duum haala sardi goddo. ⁹ Dum

na holla yimbe Laamdo ina ndesanaa fowtere hono nde Laamdo fowti nyannde jedfa6erde ndeen. ¹⁰ Sabo naatudo e fowtere Laamdo, kam du fowtiran no Laamdo fowtiri e golle muudum ni. ¹¹ Ndelle, tilay tinnitoden no mbaawruden fuu faa naaten e fowtere Laamdo ndeen taa fay gooto saamira no salaniibe Laamdo been caamiri noon.

¹² Konngol Laamdo ina wuuri, ina gollira baawde. Ingol 6uri kaafaahi mbelnaaki kundude didi fuu welude. Ingol yuwa faa ngol sennda bernde e yonki, faa ngol sennda yi'e e mbusam. Ingol saroo miilooji e anniyaaji gondi e bernde. ¹³ Tageefo fuu suudanaaki Laamdo. Huunde fuu na 6angi yeeso makko, na yi'ee. Wo yeeso makko njaabantoden ko'e meeden.

No Iisaa Almaami Mawdo oon worri

¹⁴ Ndelle ka66oden e ko ngoondinden duum faa wooda. Sabo en ke6ii Almaami Mawdo jaado dow kammu to yeeso Laamdo, dum woni Iisaa Bii Laamdo oon. ¹⁵ Almaami Mawdo meeden oon, wanaa neddo mo waawaa yurmaade en e lokkaaku meeden. O jarribaama no hebiraa fuu no njarriboraden ni, ammaa o wadaay hakke. ¹⁶ Ndelle, en kooloo 6attaade joodorgal Jom moyyere, faa ke6en yurmeende e moyyere, dum walla en nde kaajaden fuu.

5

No Iisaa laatorii almaami kibbudo

¹ Kala Almaami Mawdo ina subee hakkunde yimbe de halfinee gollande Laamdo saabe ma66e. Sanaa o yottina sadakaaji nyaamri e kirsamaaji saabe hakkeji. ² Joomum ina waawi yurmaade yimbe 6e anndaa laawol Laamdo de majji been, sabo kam e hoore muudum wo lokkaajo hono no ma66e ni. ³ De saabe kam e hoore muudum wo lokkaajo, tilay yottina sadakaaji saabe hakkeji muudum du, wanaa saabe hakkeji yimbe tan. ⁴ Fay gooto waawaa hokkude hoore mum darja laataade Almaami Mawdo. Sanaa tawa Laamdo subii dum hono no suborii Haaruuna ni.

* 4:3 Jabuura 95.11. † 4:4 Fuddoode 2.2. ‡ 4:7 sardi wo wakkati podanoodo. § 4:7 Jabuura 95.7-8.

⁵ Almasiihu du, wanaa kam hokki hoore muudum darja laataade Almaami Mawdo. Wo Laamdo subanii mo dum. Kam wi'i mo: «Wo a biyam,

hannden mi laatake Baaba maa.»*

⁶ O wi'i e ley nokku goddo:

«Wo a almaami faa abada

e sii almaamaaku Malkisedek.»†

⁷ Nde Iisaa wonnoo e leydi ndiin ndeen, wadirii du'aawuujii e bullaali cattudi e gondi, nyaagake Laamdo baawdo hisinde dum e maayde oon. Laamdo jabanii mo saabe ko o downtanii dum. ⁸ Fay si taweede kanko woni Biddo oon, o ekitake downtanaade Laamdo e ley torraaji di o yari. ⁹ Saabe ko o hi66iniraa hono nii duum, imo waawi hokkude downtaniibe mo been fuu kisindam nduumiidam. ¹⁰ Laamdo wadii mo Almaami Mawdo hono no Malkisedek.

Haala dow ko yaarata goondinal yeeso

¹¹ Miden njogii haalaaji keewdi e kabaaru o, de fiirtande on dum ina tiidi sabo on paamataa law. ¹² Odon kaannoo laataade jannginoobe gilla ko booyi, ammaa faa hannden sanaa goddo janngina on jannde arandeere hono abajadda ley Haala Laamdo. Odon kaannoo taweede nyaamdu tekkundu nyaamoton, ammaa faa joonin e muynam ngondon. ¹³ Muynoowo fuu wo kecco tafon, faamataa kabaaru fonnditaare. ¹⁴ Ammaa nyaamdu tekkundu wo mawbe njeyi. Been kaa marii hakkilooji mu66en, be mboownii ko'e ma66e senndude ko woodi e ko boni.

6

¹ Ndelle, njaaren yeeso dow anndude Almasiihu faa njottoden ki66al. Taa keddoden e jannde arandeere ndeen. Walaa ko ngarten e haala tuubude e golleeji jaarooji en to maayde, e haala goondinde Laamdo. ² Walaa ko ngarten e haala lootagal batisima, e hono yowugol juude dow neddo, e ummital maaybe, e jukkungo duumiingo. ³ Njaaren yeeso. Noon ngadeten du si Laamdo jabii.

⁴ Si goonga, wurtiibe e laawol Laamdo been mbaawaa soyyaade de tuuba katin. Be ke6iino annoora Laamdo, be meedii

moyyere Laamdo, be ke6ii ngedu e Ruuhu Ceniido. ⁵ Be meedii haala Laamdo moyyuka kaan. Be meedii du baawde wakkati garoowo oon. ⁶ Caggal duum fu, be njoppii. Be mbaawaa tuubineede katin. Ina nanndi hono kambe e ko'e ma66e i6e tonta Bii Laamdo oon dow leggal palaangal katin, i6e cemtina dum. ⁷ Taykoden leydi: si ndi haarii yuwoole, si ndi funnii aawitirdi nafoori remoo6e been, ndi heban barke yuurudo to Laamdo. ⁸ Ammaa si ndi funnii kebbe e tuppe fu, ndi walaa nafaa, booyataa ndi hudee, de sakitoo ndi duppee.

⁹ De onon kaa, sakiraa6e am horsu6e, fay si min kaaldi nii, miden tannyori wo e laawol lobbol ngondon, dum woni laawol kisindam ngool. ¹⁰ Sabo Laamdo wanaa oonyiido sakko yeggita golle moodon naa njinngu ngu kolludon dum nde ngollandon seniibe been ndeen e no ngadoton faa joonin du. ¹¹ De miden muuya mono e moodon fuu siina jokkude faa yaha timmoode, faa jikke moodon hi66a, tabita. ¹² Min njidaa laatodon jaaybe. Ko min njidi dey, nyemmbiton ronoo6e ko Laamdo aadii hokkude dum'en saabe goondinal mu66en e munyal mu66en.

Haala amaanaaji Laamdo celludi

¹³ Ko Laamdo wadanannoo Ibrahiima amaana duum, wo hoore muudum hunorii, sabo walaa fuu potudo e muudum manngu faa hunoroo dum. ¹⁴ O wi'i: «Mi hunake, mi wadan e maa barke, mi hebbinan yuwdi maa faa heewa!»* ¹⁵ Woodi, Ibrahiima munyi faa hebi ko Laamdo aadiino hokkude dum duum. ¹⁶ Yimbe ina kunoroo burdo dum'en manngu, de hunayeere ndeen ina tabintina haala mu66en, ina itta jeddi gondi hakkunde mu66en diin fuu. ¹⁷ Nde Laamdo aadiino dum ndeen, na yidi heboobe amaana oon paama faa laa6a anniya muudum waylitataako fey. Dum wadi de o beydi hunayeere e dow amaana makko oon. ¹⁸ Kulle didi de, dum woni hunayeere ndeen e amaana oon, mbaylitataako abada, sabo Laamdo fenataa. Ndelle, dum fuu na semmbindina berde meeden, enen doggir6e to Laamdo faa njogoden

* 5:5 Jabuura 2.7. † 5:6 Jabuura 110.4. Malkisedek Ndaaree 7.1-10 * 6:14 Fuddoode 22.16-17.

jikke mo kokkad'en oon. ¹⁹ Jikke oon wo tonteere sellunde hoolniinde, tiigiinde yonkiiji meeden. Imo dow a en faa paltoden lefol paliingol† e nokku burdo fuu senaade to dow kammu toon. ²⁰ Iisaa artii en, naati toon saabe meeden. O laatanake en Almaami Mawdo faa abada hono Malkisedek.

7

Kabaaru almaami bi'eteedo Malkisedek

¹ Malkisedek oon laatakeno kaananke ngalluure wi'eteende Salaam. Wo o almaami mo Laamdo Toowdo subii. Kanko hawroynoo e Ibrahiima wakkati wartanoo wolde nde jaalinoo kaanankoo6e, o barkini dum.* ² Ibrahiima hokki mo sappoerde e huunde fuu ko heboynoo e wolde ndeen. Maanaa innde Malkisedek woni: «kaananke ponnditiido». Katin du wo o kaananke Salaam. Dum na firta «kaananke jam». ³ Binndi diin cifaaki baabii-iko naa inniiko naa maamiraa6e makko fey. Di kaalaay haala rimeede makko naa maayde makko. Imo wa'i hono Bii Laamdo oon: o heddoto wo o almaami faa abada.

⁴ Ndaaree no teddeengal Malkisedek foti mawnude, sabo fay Ibrahiima maami en oon hokkii mo sappoerde ko he6unoo e wolde ndeen fuu. ⁵ Katin du, almaami'en yuuru6e e Lewi† been njamiraa e ley sariya nanngude sappoerde e Israa'iila'en fuu, fay si taweede kam'en du wo yuuru6e e Ibrahiima. ⁶ Ammaa fay ko Malkisedek jeyaaka e yuwdi Lewi, jabii sappoerde jawdi Ibrahiima, de barkini dum, kam ke6udo amaanaaji Laamdo oon. ⁷ Sikke fuu walaa, barkinoowo ina 6uri barkinteedo teddude. ⁸ Katin du, yuuru6e e Lewi, jabo6e sappoerde been, na maaya. Ammaa Malkisedek wo buurdo hono no Binndi diin ceedorii noon. ⁹ Eden mbaawi fay wi'ude: ko Ibrahiima hokki sappoerde duum, Lewi mo yuwdi muudum jabata sappoerde oon, kam du hokkii nde. ¹⁰ Sabo fay si taweede Lewi oon rimaaka tafon, e 6anndu maammum Ibrahiima wonnoo nde Malkisedek jakkitinoo Ibrahiima ndeen.

¹¹ Laamdo hokkii Israa'iila'en Tawreeta, joyyini dum dow almaamaaku Lewinkoo6e. Joonin le, si tawiino almaamaaku nguun hi66iino fu, ndeen garol almaami goddo hono Malkisedek mo yuuraay e Haaruuna, walaa nafaa. ¹² Woodi du, si almaamaaku waylitake fu, tilay jamirooje du mbaylitoo. ¹³ Kulle deen ina kaala haala Joomiraado meeden. O jeyaaka e yuwdi Lewi. Wo e lenyol gonngol o jeyaa, ngol fay gooto mu66en gollaay golle almaami hirsirde abada. ¹⁴ Sabo en fuu en anndii, Joomiraado men oon e lenyol Yahuuda yuuri, de Muusaa kaa haalaay e dow lenyol ngool nde haalnoo haala almaamaaku.

No Iisaa laatorii almaami nanndudo e Malkisedek

¹⁵ Kabaaru o beydan laa6ude du si almaami goddo 6angudo oon nanndii e Malkisedek. ¹⁶ O laataaki almaami saabe yamiroore dow lenyol makko. Ko o laatorii almaami dey, wo saabe baawde gonde e nguurndam dam halkataake. ¹⁷ Sabo Binndi diin mbi'ii:

«Wo a almaami faa abada e sii almaamaaku Malkisedek.»

¹⁸ Ndelle yamiroore arandeere ndeen ittaama sabo walaa sembe, nafaay. ¹⁹ Si goonga, ley Tawreeta Muusaa oon fay gooto laataaki kib6udo. Joonin kaa en njowii jikke men e ko 6uri Tawreeta Muusaa oon. E jikke oon ke6irten 6attaade Laamdo.

²⁰ Katin du, Laamdo wadii hunayeere muudum. Lewinkoo6e been le, Laamdo hunanaaki dum'en. ²¹ Ammaa Iisaa laatorake almaami e dow hunayeere. Laamdo wi'i mo:

«Miin Joomiraado hunii, waylitataa ko anniyii du, wi'i:

Wo a almaami faa abada.»‡

²² Hono nii Iisaa laatorii tolma§ kokkoowo en hoolaare wondunde e amaana burdo woodde oon.

²³ Ko jokkiti katin, almaami'en been ina keewnoo sabo maayde na hada 6e heddodaade e golle ma66e. ²⁴ Ammaa Iisaa woni duumiido faa abada, almaamaaku muudum du walaa kaaddi. ²⁵ Saabe duum,

† 6:19 lefol paliingol ngool ina holla ko senndata hakkunde to yim6e ngoni e to Laamdo heedi ley nokkuure 6urnde fuu senaade. * 7:1 Ndaaree Fuddoode 14.17-20. † 7:5 Lewi woni maama Muusaa e Haaruuna. ‡ 7:21 Jabuura

110.4. § 7:22 Tolma wo maande holloore hoolaare.

imo waawi hisinde battoriibe Laamdo saabe makko been kisindam kibbudam. Imo waawi hisinde 6e sabo imo wuuri faa abada, imo surana 6e to Laamdo.

²⁶ Ndelle, Iisaa woni Almaami Mawdo mo kaajaden: wo o ceniido, o walaa feloore, laru* fuu walaa e makko. O senndaama e wadu6e hakke. Katin du, o toownaama dow huunde fuu to dow kammu. ²⁷ O nanndaay e almaami'en maw6e wobbe. Been kaa, nyannde fuu sanaa 6e artoo 6e ngadana ko'e ma66e kirsamaari saabe hakkeji ma66e. Caggal duum, 6e ngada saabe hakkeji yim6e. Ammaa Iisaa hokkitirii hoore muudum laattoo kirsamaari, de nii ittiri hakkeji yim6e nde wootere heyooore yim6e jamaanuujii fuu. ²⁸ Tawreeta Muusaa oon ina darna yim6e lokkaa6e faa laattoo Almaami'en Maw6e. Ammaa hunayeere nde Laamdo hunii caggal Tawreeta ndeen darnii Biddo kibbinaado faa abada oon.

8

No Iisaa laatorii curoowo ley amaana burdo woodde oon

¹ E ley ko kaaleten duum, inan haala burka manngu: eden ngoodi Almaami Mawdo, oon woni joodiido gere nyaamo joodorgal Jom manngu dow kammu. ² Imo golla golle makko e ley nokkuure seniinde. Dum woni hukum goongaajo mo Joomiraado darni, wanaa mo neddo darni.

³ Almaami fuu ina su6oraa faa yottina to Laamdo sadakaaji nyaamri e kirsamaaji. Dum le, tilay Iisaa laatantoodo en Almaami Mawdo oon du he6a huunde faa yottina. ⁴ Sini to leydi ga o wonoo fuu, o laatataako almaami, sabo dey, ina woodi almaami'en waddoo6e dokke kawrooje e Tawreeta Muusaa. ⁵ To almaami'en been ngollata toon na holla en ko woni dow kammu. Nokku ma66e oon wo sifa tan. Nde Muusaa 6adinoo darnude hukum seedaaku oon ndeen, Laamdo sapani mo, wi'i: «Tinnodaa, ngadiraa huunde fuu dow sifa mo kollumaami dow waamnde oon.»* ⁶ Ammaa joonin, Almasiihu halfinaama gollal dewal 6urngal ngal ma66e ngaal woodde, sabo wo curanoowo yim6e ley amaana burdo woodde

oon. Amaana oon waldaa e arandeejo oon, o yowaama dow haalaaji gondi e amaana burdi woodde. ⁷ Sini amaana arandeejo oon laatakeno kibbudoo fuu, walaa fuu ko dida6o nafata. ⁸ Ammaa Laamdo wo felu yim6e muudum, wi'i:

«Miin Joomiraado mido wi'a nyalaade ina ngara

de ngadammi amaana keso e yim6e Israa'iila e yim6e Yahuudiya.

⁹ O nanndataa e amaana mo ngadidinnoomi e maamiraabe ma66e nde dowunoomi dum'en faa mi wurtina dum'en leydi Misira ndeen. Ko kam6e e ko'e ma66e 6e mbonni amaana am duum, miin du mi tottitake 6e. Noon mbiimi, miin Joomiraado.»

¹⁰ Joomiraado wi'i:

«Inan amaana mo ngadidammi e Israa'iilankoo6e caggal balde deen:

Mi wattan jamirooje am e hakkillooji ma66e, mi winnda de e berde ma66e, mi laattoo Laamdo ma66e, 6e laattoo yim6e am.

¹¹ Katin walaa fuu ko neddo tindina gondo muudum, maa sakiike mum faa wi'a dum: «Hey, anndu Joomiraado», sabo yim6e fuu anndan kam, gilla lo'u6e faa e teddu6e.

¹² Sabo mi yaafoto lutti ma66e, mi ittan hakkeji ma66e e hakkillo am fey.»†

¹³ Ko o haali kabaaru amaana keso oon duum, o hiiddini amaana arandeejo oon. Joonin kaa, ko naywi faa nyoofii duum 6adake lallineede.

9

Haala dewal ley amaana kiiddo oon

¹ Amaana arandeejo oon ina joginoo jamirooje kawjiide dewal Laamdo, kam e nokkuure dewal seniinde wonnde to leydi ga. ² Nokku oon wo hukum mo cuudi didi: arandeeru nduun wo suudu seniindu inndirtee. Doon jyyinirde fitilla e taabawal gondungal e buuru cakkaado gonnoo. ³ Yeesooru nduun

* **7:26** Laru e sokottu fuu wo gootum. Wo nyakugol ley ko yi'etee e ko yi'ataake. * **8:5** Wurtagol 25.40. † **8:12** Yereimiya 31.31-34.

woni caggal lefol paliingol ngool. Innde mayru wo nokkuure burnde fuu senaade. ⁴ Ley mayru urirde wadiraande kanje e keesuwal amaana mooytiraangal kanje ngonnoo. Ley keesuwal ngaal ina woodi loongel kanje goodungel nyaamdu wi'eteendu «manna», kam e sawru Haaruuna wilitinnoonu nduun e alluujje de amaana oon winndaa e mu66en deen. ⁵ To dow keesuwal toon na woodi nate maleyka'en dido wi'eteebe keruba'en, wo 6e maande teddeengal Laamdo. Bippeelee ma66e ina kuuri nokku do yiyam daam rufetee faa hakkeeeji njaafee doon. Ammaa en mbaawaa sifaade kulle deen faa laa6a e wakkati o.

⁶ Noon kulle deen fuu moyyiniraa. Nyannde fuu almaami'en been ina naata, ina mburtoo to suudu arandeeru toon faa ngolla golle mu66en. ⁷ Ammaa ley suudu yeesooru nduun, Almaami Mawdo oon tan naatata e mayru hitaande fuu nde wootere. Katin du tilay o naadda e yiyam kirsamaaji faa o itta hakkeeeji makko, e hakkeeeji yimbe di anndaano diin. ⁸ Inan ko Ruuhu Ceniido sappii e kulle deen: si suudu arandeeru na heddii fu, nokku burdo fuu senaare oon naatataake. ⁹ Dum fuu wo dum maande ko woni hannden: sadakaaji nyaamri e kirsamaaji fuu mbaawaa laa6inde gadoowo dum'en faa tawa bernde mum felataa dum. ¹⁰ Dewal ngaal ina ha66aa e jamirooje haala nyaamdu e njaram e lootaade lootaali feere feere. Jamirooje deen fuu na ka66aa e 6anndu tan wanaa e bernde, ide njokkee faa nyannde Laamdo tabintini huunde heyre.

Haala sadaka ley amaana keso oon

¹¹ Ammaa joonin, Almasiihu 6angii, wo Almaami Mawdo gadando en moyyereeeji. O naatii e hukum burdo teddude burdo hi66ude, mo junngo bii-Aadama darnaay, mo jeyaaka e adunaaru tagaandu ndu. ¹² O naatii ley nokkuure burnde fuu senaade ndeen. O naaddaay e yiyam ndamkoy e nga'oy, wo e yiyam makko jaati o naaddi. Hono nii o rimdiniri en nde wootere faa abada. ¹³ E ley Tawreeta Muusaa, si yiyam damdi e ga'i e ndoondi nyale duppaange

wiccaama e neddo tuundo fu, laa6inan joomum ley diina. ¹⁴ Ndelle walaa ko haali haala yiyam Almasiihu daam! E baawde Ruuhu duumiido oon, Almasiihu hokkii hoore muudum Laamdo no kirsamaari ndi walaa laru. Dum wadi de yiyam makko laa6inan miilooji berde meeden e gollleeji jaarooji en to maayde, faa ndewen Laamdo buurdo oon.

¹⁵ Saabe duum, o laatii curoowo hakkunde yimbe e Laamdo ley amaana keso oon, faa yimbe 6e Laamdo noddi been ke6a ndongu nduumiingu ngu Laamdo aadii hokkude nguun. Dum fuu dum wadii sabo goddo maayii, faa rimdina woofube e ley amaana arandeejo oon.

¹⁶ Kabaaru ndongu, na tilsi laamnee joomum maayii. ¹⁷ Tilay ndongu tabita caggal maayde, sabo ngu tabitataa sanaa tawa joomum maayii. ¹⁸ Dum wadi de fay amaana arandeejo oon tabitaay si wanaa yiyam rufaa. ¹⁹ Nde Muusaa hollitinnoo yimbe been jamirooje gonde e Tawreeta deen fuu ndeen, hooyi yiyam nga'oy e ndamkoy, jillunduri dam e ndiyam, de suuwiri toon leebi baali bodeeeji e licce hisop, de wicci dewtere Tawreeta ndeen e yimbe been fuu. ²⁰ O wi'i: «Dum woni yiyam tabintinooram amaana mo Laamdo yamiri on njokkon oon.»* ²¹ Hono noon katin, o wicciri yiyam e dow hukum ceniido oon, kam e gineeji dewrudi Laamdo diin fuu. ²² Si goonga, ko 6uri heewude ley Tawreeta fu, wo yiyam laa6inta dum. Si wanaa yiyam rufaa fu, hakke yaafataake.

Haala kirsamaari ki66undi

²³ Kulle deen ngoni nate kollitooje kulle gonde dow kammu deen, ide kaajaa laa6inireede yiyam daabaaji. Ammaa kulle kammunkooje deen, kam'en kaa ina kaajaa sadakaaji burdi noon woodde. ²⁴ Sabo Almasiihu naataay e nokkuure dewal seniinde nde 6i66e-Aadama nyibi, nanndunde e goongaare wonnde dow kammu ndeen. Ammaa, to kammu toon pay o naati faa o heedana en joonin yeeso Laamdo. ²⁵ Almaami Mawdo na naata hitaande faa hitaande e ley nokkuure burnde fuu senaade ndeen, na yaada

* 9:20 Wurtagol 24.8.

e yiyam daaba. Ammaa Almasiihu naatiraay hono noon faa o ittana hoore makko sadaka kile keewde. ²⁶ Si tawiino noon fu, Almasiihu torreteno kile keewde gilla e fuddoode adunaaru faa joonin, ammaa dum laatoraaki noon. O 6angii nde wootere tan faa abada faro timmoode wakkatiiji, faa o itta hakkeeki yimbe saabe ko o hokkitiri hoore makko hono no kirsamaari ni. ²⁷ Cakitte 6ii-Aadama wo maayde nde wootere, caggal duum, saree. ²⁸ Hono noon, Almasiihu du hokkitiri hoore muudum hono no kirsamaari ni nde wootere faa ronndoo hakkeeki yimbe heewbe. O 6angan dida6erde, de wanaa faa o ronndoo hakkeeki, ammaa wo faa o waddana yimbe doomu6e garol makko been kisindam.

10

¹ Tawreeta Muusaa oon wo sifa moyyereeki garooji diin, wanaa tagaadi majji pay. Jokku6e Tawreeta been na ndewra Laamdo kirsamaaji wakkatiiji fuu ley hitaande fuu. Ammaa Tawreeta oon waawaa hi6binde 6attoriibe Laamdo kirsamaaji been. ² Si imo waawnoo hi6binde 6e, yottingol sadakaaji yoppeteno. Sabo dey, si rewoobe been laa6inaama nde wootere fu, berde ma66e pelataa 6e saabe hakkeeki katin. ³ De wanaa noon laatorii. Kirsamaaji hitaande faa hitaande diin miccintinan yimbe hakkeeki mu66en. ⁴ Sabo yiyam ga'i e damdi daam waawaa ittude hakkeeki fey.

⁵ Dum wadi, wakkati mo Almasiihu naati adunaaru oon, wi'i Laamdo:

«Wanaa kirsamaaji muuyudaa, wanaa sadakaaji nyaamri muuyudaa, ammaa a wadanii kam 6anndu.

⁶ Sadakaaji duppamaaji e sadakaaji saabe hakke du, mbelataa ma.»

⁷ Ndeen, o wi'i:

«Inani kam, mi warii faa mi wada muuyde maada, aan Laamdo, no winndiraa ley dewtere Tawreeta dow am ni.»*

⁸ O wi'i tafon: «A yidaa sadakaaji kirsaadi, a yidaa sadakaaji nyaamri kam e sadakaaji duppamaaji e sadakaaji saabe hakkeeki. Di

mbelataa ma.» O wi'i dum fay si sadakaaji diin ina kokkiree hono no Tawreeta yamiri ni. ⁹ Caggal duum, o wi'i: «Inani kam, mi warii faa mi wada muuyde maa.» Noon Laamdo ittiri sadakaaji arandeeji diin de tabintini sadaka keso oon. ¹⁰ Ko Iisaa Almasiihu wadi muuyde Laamdo duum, laa6inii en e hakkeeki. Sabo dey, o hokkii 6anndu makko laatanoo en sadaka, o hokkii ndu nde wootere faa abada.

¹¹ No gollal sadaka aranal ngaal worri, almaami fuu wo daraniido golle muudum nyannde fuu, ina yottina sadakaaji diin wakkati fuu, ammaa di mbaawaa ittude hakkeeki. ¹² Ammaa Almasiihu hokkirii hoore muudum wo sadaka ittoowo hakkeeki nde wootere faa abada. Caggal duum, o joodii gere nyaamo Laamdo. ¹³ Doon o doomata faa Laamdo wada o yaa6a waybe mo. ¹⁴ Ndelle, ko o laatii kirsamaari duum, o hi6binii yimbe 6e hakkeeki mu66en laa6intee been faa abada.

¹⁵ Ruuhu Ceniido du na seedanoo en dum. Sabo o wi'i tafon:

¹⁶ «Joomiraado wi'i:

Inan amaana mo ngadidammi e ma66e e ley balde garooje:

Mi wattan jamirooje am e berde ma66e, mi winnda de e hakkillooji ma66e.»

¹⁷ O jokkintini katin, o wi'i:

«Mi ittann hakkillo am e hakkeeki ma66e e bonandaaji ma66e fey.»†

¹⁸ Woodi ndelle, do hakkeeki njaafaa fu, sadaka ittoowo hakkeeki walaa katin.

No Laamdo 6adortee

¹⁹ Saabe duum sakiraa6e, yiyam Iisaa ndufaadam daam hokkii en laawol naatude e nokkuure 6urnde fuu senaade ndeen e berde baaltiide. ²⁰ O udditanii en laawol kesol buurngol, naatirteengol lefol paliingol ngool, kangol woni 6anndu makko nduun. ²¹ Eden njogii Almaami mawdo ardinaado suudu Laamdo nduun. ²² Ndelle, 6attitoroden Laamdo berde goongaaje e goondinal ngal sikkitiraaka. Sabo berde meeden laamnaama, pelataa en dow ko boni, 6alli meeden du lootiraama ndiyam laa6udam. ²³ Tiigoden jikke mo kaaleten haala muudum faa wooda, sabo Laamdo wo koolniido, wadan ko aadii. ²⁴ Ndaaren hakkunde meeden no

* **10:7** Jabuura 40.7-9. † **10:17** Yeremiya 31.33-34.

poofundurten njinngu e golleeji lobbi.
²⁵ Taa celen hawritinde no wobbe ngadata ni. Ammaa sanaa cembunduren berde, sakko ko nji'oton nyalaande Joomiraado ndeen ina badoo warude.

²⁶ Sabo si goonga, si eden kensoo eden ngada hakkeji caggal ko annduden goonga faa laabi fu, sadaka ittoowo hakkeji heddaaki katin. ²⁷ Ko heddii dey, doomugol kul6iniingol nyannde kiite, kam e yiite mannge nyaamoowe yeddu6e Laamdo ngeen. ²⁸ Si neddo salake Tawreeta Muusaa oon fu, waraama e dow seedaaku yimbe dido naa tato, yurmataake. ²⁹ Ndelle miilee, sabo ina haani neddo jukkee jukkungo burngo noon manngu si yaa6irii Bii Laamdo yawaara, huyfinii yiyam amaana cenudam dum daam, mbonkake Ruuhu gaddoowo moyyere oon. ³⁰ Sabo eden anndi Laamdo wi'ii:

«Wo miin jeyi njomnitaari, wo miin yoboyta.»

O wi'i katin:

«Joomiraado saroto yimbe muudum.»‡

³¹ Hey, saamude e juude Laamdo buurdo oon ina hul6inii!

³² Miccitee nyalaade moodon arane deen, caggal nde Laamdo yaynunoo hakkillooji moodon. On ndurwii ley torraaji keewdi e munyal. ³³ Wakkatiiji odon kuyfiniree jennooje e toonya yeeso yimbe, wakkatiiji odon nja6a wondude e wobbe wadaabe noon. ³⁴ Si goonga du, on cunodake e uddaabe ley kasu, woodi on nja6ii teeteede ko njogidon duum fuu. On nja6irii dum seyo, sabo on anndii odon njogii ko 6uri duum fuu woodude, ko tabitata faa abada.

³⁵ Ndelle, taa njoppee hoolaare mon, sabo inde jogii mbarjaari mawndi. ³⁶ Wo munyal kaandudon. Ndeen si on ngadii muuyde Laamdo fu, on ke6an ko aadanii on. ³⁷ Sabo ina winndaa:

«Si wadii seeda fu,

kaando warude oon waran, o hann-dataako.»

Laamdo wi'ii:

³⁸ «Ponnditaniido kam wuurdan goondinal, \$ ammaa si yeccitake,

bernde am yardataako dum.»

³⁹ Enen kaa, en njeyaaka e yeccotoo6e de kalkee been. Be njeyaden e mu6ben dey, goondin6e faa yonkiiji mu6ben ndanee been.

11

Haala goondinal

¹ Goondinal wo tannyorde he6an ko yowi jikke e muudum, wo tannyorde ko yi'aay duum ina woodi. ² Saabe maggal, Laamdo jabiri maamiraa6e meeden.

³ Saabe goondinal, paamirden Laamdo tagirii adunaaru ndu e ko woni e kammu fuu e konngol muudum. Ko yi'etee, fuu tagiraama e ko yi'ataake.

⁴ Saabe goondinal, Haabiila ittiranii Laamdo sadaka burdo mo Kayiinu oon. Goondinal wadi de Laamdo hiisorii mo o ponnditiido nde jabannoo mo sadakaaji makko. Katin, fay ko o maayi duum, imo heddii waajaade en faa joonin saabe goondinal makko.

⁵ Saabe goondinal, Henok yeentiraa dow kammu, meedaay maayde fey. Fay gooto yi'aay mo katin sabo Laamdo yeentinii mo. Si goonga du, Binndi ceedanake mo, mbi'i illa o yeentinaaka, imo weli Laamdo. ⁶ Si neddo walaa goondinal, waawaa welude Laamdo. Sabo gardo to Laamdo fuu, tilay goondina imo woodi, goondina o barjoto filotoo6e mo been.

⁷ Saabe goondinal, Nuuhu sehiri laana faa danna koreeji muudum. O dwtanii Laamdo cappando mo ko warata, ko yi'aaka tafon duum. Noon o sarorii adunaaru ndu fuu. Laamdo du hiisorii mo o ponnditiido saabe goondinal makko ngaal.

⁸ Saabe goondinal, Ibrahiima nootorii noddaango Laamdo, yehi to leydi ndi Laamdo aadanii dum he6an. De o dilli tawi le o anndaa fuu to o fonndii. ⁹ Saabe goondinal, o joodii hono janano e leydi ndi o aadanaa ndiin. Isiyaaka e Yaaku-uba du njoododake e makko e ley huku-muuji. Kam'en du ngoni he6idoo6e e makko amaana gooto oon. ¹⁰ Ibrahiima wadii dum sabo na hedino ngalluure yowiinde dow joyyinirde duumiinde nde Laamdo diidi de nyibi ndeen.

‡ 10:30 Fillitagol Tawreeta 32.35-36. § 10:38 Habakuk 2.3-4.

¹¹ Saabe goondinal, Ibrahiima hokkiraa hebude yuwdi, fay si taweede o naywiino, jom suudu makko Saaratu du wo dimarano. O hebii yuwdi ndiin sabo o hoolake Laamdo yottinan aadi muudum. ¹² Ndelle neddo gooto nayeejo faa badii maayde hebi yuwdi potundi e koode kammu heewude. Hono njaareendi maayo du, ndi limataako.

¹³ Yim6e been fuu maaydii e goondinal mu6ben tawi ko Laamdo aadanii dum'en duum tabitaay tafon. Ammaa 6e kaynake dum to woddi, de 6e kuyani dum. Be cemtaay wi'ude wo 6e hobbe du, wo 6e weer6e e adunaaru ndu. ¹⁴ Ko 6e kaaldi noon duum, hollii faa laafi i6e pilanoo ko'e ma6be leydi ndi 6e njeji. ¹⁵ Katin du si hakkilooji ma6be ina ngonnoo e leydi ndi 6e njaltunoo ndiin, i6e mbaawnoo yeccaade toon. ¹⁶ Kaa si goonga, i6e poodanoo leydi burndi woodde, dum woni ngonndi dow kammu ndiin. Saabe duum, Laamdo semtiraay noddireede Laamdo ma6be, moyyinanii 6e ngalluure.

¹⁷ Saabe goondinal, nde Laamdo ndaartindinoo Ibrahiima ndeen, jabiri hokkude Isiyaaka faa laato kirsamaari. Si goonga, o segilanake hokkude biyiiko korsudo oon hono sadaka, fay si Laamdo na aadanii mo lenyol keewngol. ¹⁸ O wadii dum fay ko Laamdo wi'i mo: «Wo faro Isiyaaka yuwdi maa hiisortee.»* ¹⁹ Ibrahiima ina jogorii Laamdo ina waawi ummintinde biyum Isiyaaka e maayde. Saabe hoolaare ndeen, o wartiranaa biyiiko hono wo ummitido e maayde.

²⁰ Saabe goondinal, Isiyaaka barkiniri Yaakuuba e Isuwa. O faami ko o barkini 6e duum tabitan jaango.

²¹ Saabe goondinal, nde Yaakuuba badinoo maayde ndeen, barkiniri bi6be Yuusufi dido been gooto gooto. O tuugii sawru makko, imo teddina Laamdo.

²² Saabe goondinal, nde Yuusufi badinoo maayde du, sapporii wurtagol bi6be Israa'iila leydi Misira. E ley majjum, o tindinii 6e 6e kooya yi'e makko.

²³ Saabe goondinal, saaraabe Muusaa cuufiri dum lebbi tati caggal rimeede muudum. Be nji'ii o cukalel lobbil, de

6e cuusii salaade yamiroore kaananke ndeen.

²⁴ Saabe goondinal, nde Muusaa mawnunoo ndeen, salii inndireede taan Fira'awna 6ii biyum debbo. ²⁵ O subake wondude e yim6e Laamdo been e ley torraaji mu6ben diina weltoraade wakkatiyel seeda ley hakke. ²⁶ Imo hiisorii huyfineede saabe Almasiihu 6uri woodde diina jawdi Misira ndiin, sabo hakkillo makko na woni dow mbarjaari ngaroori ndiin.

²⁷ Saabe goondinal, o yaltiri leydi Misira tawi o hulaay tikkere kaananke oon. O siini yahude hono imo yi'a Laamdo mo yi'ataake oon ni. ²⁸ Saabe goondinal, o wadii iidi Faltagol. O yamiri yiyyam wujee e dammbude cuudi taa maleyka baroowo oon meema bi6be Israa'ilankoo6e artiibe rimeede been.

²⁹ Saabe goondinal, Israa'ilankoo6e peyyitiri Maayo Maaliya ngoon dow leydi njoorndi. Ammaa Misirankoo6e tefunoo6e feyyitirde noon been fuu njoolake.

³⁰ Saabe goondinal, lalgaaje mawde deenude Yeriko deen caamiri ko Israa'ilankoo6e ngadi balde jeddi ina piiltoo de duum.

³¹ Saabe goondinal, Rahabu debbo woykuuru oon† dadiri halkideede e luttube Laamdo been, sabo o jabbaake Israa'ilankoo6e horoo6e leydi makko been e dow jam.

³² Dume mbi'ammi katin? Wakkati o heyataa kam faa mi haala kabaaru Gideyon e Barak e Samson e Yefta e Daawda e Samuwiila, kam e annabaabe heddiibe.

³³ Yim6e been fuu, wo goondinal wadi 6e njaalii kaanankoo6e, 6e laamorii fonnditaare, 6e ke6i ko Laamdo aadii duum. Kangal wadi de 6e mu6bi kunndude dawaadi ladde, ³⁴ 6e nyifi giiteeli ul'ulooji, 6e ndadi e mbelndi kaafaahi. Be tampii de 6e ke6i semmbe. Be laatii suusube ley wolde, 6e ndiwi konuujji gardi to ma6be diin. ³⁵ Saabe goondinal, rew6e wo6be ke6iri maay6e mu6ben ummintinaa. De yim6e wo6be le, torraama faa maayi saabe goondinal ngaal. Be nja6aay heefordinde faa 6e ndannee, sabo i6e poodanoo iirtagol

* **11:18** Fuddoode 21.12. † **11:31** Maanaa woykuuru wo pijoowo jobeteedo ceede.

burngol woodde. ³⁶ Wo66e katin njalnora, piyaa dorri. Wo66e ngeyyaa, ngattaa ley kasu. ³⁷ Wo66e ma66e paddaa kaaye faa maayi. Wo66e tayiraa garjaaje. Wo66e mbardaa kaafaaje. I6e njiiloo i6e 6ornii guri be'i e baali, 6e talkaabe, 6e torraabe, 6e wadaabe ko boni. ³⁸ Wo 6e yiilotoo6e ley laddeji e ley baamle, ley lohi e ley gayde. Yim6e been le, adunaaru ndu haandaano e mu66en.

³⁹ Yim6e been fuu, Laamdo jabii dum'en saabe goondinal mu66en. Dum fuu e taweede, 6e kebaay ko Laamdo aadinoo duum. ⁴⁰ Be kebaay dum sabo Laamdo anniyake hokkude en ko 6uri dum. O muuyaay 6e laatoo hi66u6e si wanaa 6e tawdee e meeden.

12

No dartaare Joomiraado hollirta njingu muudum

¹ Ndelle enen, sini seede6e dow goondinal fotu6e nii heewude ina piilii en, en njoppa donje teddu6e en fuu e hakke jii6udo en oon fuu no hoyiri. Njaaren yeeso dow munyal hono no dadundurteedo ni. ² Ngatten hakkilooji meeden dow Iisaa. Kam omtani en laawol goondinal, kam tabintinta goondinal ngaal du. Kanko, saabe ko o yi'i seyo ina hedii mo duum, o muniyaa maayde dow leggal palaangal ngaal, o yawi semteende maggal. Joonin, imo joodowii gere nyaamo joodorgal laamu Laamdo.

³ Dum le, miilodon mo, kanko muniyandoo nganyaandi luttu6e. Miilodon mo faa taa on tampu, taa berde moodon njoppa hoolaare mu66en. ⁴ Odon caloo hakke odon ka6a e muudum, ammaa on ka6aaka faa yiyam doggi tafon. ⁵ Yalla on njeggiti haala cembinoo6a ka Laamdo haaldi e moodon kaan, onon 6i66e muudum naa? O wi'ii:

«Biyam, nde Joomiraado dartini ma fuu, taa yaw dum.

Taa bernde maa metta si o felii ma.

⁶ Sabo Joomiraado dartinan mo horsini,

fiyan mo nanngiri 6iyum fuu.»*

⁷ Muniyee dartaare ndeen. Inde holla Laamdo nanngirii on 6i66e muudum.

* 12:6 Banndi 3.11-12.

Biddo moy woni mo bammum dartintaa dum? ⁸ Si on ngalaa ley dartaare nde 6i66e been fuu ndartintee ndeen fu, on nganaa 6i66e goongalaabe, on nganaa 6i66e halal. ⁹ Woodi du, ko Baabiraa6e meeden adunaaru been ndartinannoo en duum, en teddinii 6e. Sakko Baaba meeden jom yonkiiji oon! Wanaa eden kaani jabande dum faa 6ura noon de mbuuren naa? ¹⁰ Baabiraa6e meeden ina ndartinannoo en no miilorii ina woodi faa 6ooyti seeda tan. Ammaa Laamdo na dartina en faa kawten e muudum ley senaare muudum. Wo 6eydaari meeden dartinirta en. ¹¹ Wakkati dartingol fuu, ndakam walaa. Naawalla tan woodi. Ammaa caggal duum, ingol waddana jabu6e dartineede been fonnditaare e jam.

¹² Ndelle tinnee, cembindinon juude moodon tampude deen e koppa mon di ngalaa semmbe diin. ¹³ Moyyinee koyde mon laabi dartiidi, faa taa koyngal layoowal seelta, ammaa ngal dada.

Sappagol taa neddo waasu moyyere Laamdo

¹⁴ Tinnee, pilodon wondude e yim6e fuu dow jam. Pilodon senaare, sabo si on ngalaa nde, on nji'ataa Joomiraado. ¹⁵ Kilnee taa fay gooto yecco ga6a de hunngoo moyyere Laamdo ndeen. Kilnee taa neddo moodon laatoo hono dadol kaadungol. Sabo si yaltii fu, na raa6ira yim6e heew6e tooke muudum. ¹⁶ Kilnee taa fay gooto moodon laatoo jaahili naa mo walaa kulol Laamdo hono Isuwa ni. Kam sonni mawniraagu muudum faa he6a ko nyaama nde wootere tan. ¹⁷ Odon andi caggal duum, nde o yidunoo baabiiko barkina mo ndeen, o jabaaka. O waawaay waylitinde ko o wadunoo duum fay si o filorii dum e boji.

¹⁸ Onon, on ngaraay to huunde waawnde meemeede hono no yim6e Israa'ila ngardunoo to waamnde Sinayi. Been kaa ngarii to yiite nyannunge e to cuddi tekkundi e nimre e henndu mawndu. ¹⁹ Be nani fuufaango buututal e daande yuurunde dow kammu. Nanu6e daande ndeen been nyaagii taa beydane fay konngol gootol no poti hulude. ²⁰ Sabo

dey, 6e kunngake waawtude ko Laamdo yamiri toon duum nde wi'unoo: «Ko meemi waamnde ndeen fuu, fay si wo daaba, wardee kaaye.» ²¹ Goonga du, ko 6e nji'ata duum ina hul6inii faa Muusaa e hoore muudum wi'i: «Mi hulii sanne faa mido diwna.»

²² Ammaa onon, on ngarii waamnde Siyona. On ngarii ngalluure Laamdo buurdo oon, dum woni Urusaliima gondo dow kammu, to maleyka'en ujunaaje ujunaaje kawriti ina mbeltodoo. ²³ On ngarii e kawrital 6i66e arandee6e 6e inde mu66en mbinndaa dow kammu 6een. On ngarii to Laamdo carotoodo yim6e fuu oon, on ngarii e yonkiiji fonnditiibe laatiibe hi66u6e 6een. ²⁴ On ngarii to Iisaa curoowo hakkunde yim6e e Laamdo ley amaana keso oon. On ngarii to yiyam makko mbiccaadam, ngaddudam kabaaru burdo kabaaru yiyam Haabiila njuppiidam daam woodde.

²⁵ Ndelle tinnee taa calanodon Kaal-doowo e moodon oon. Sabo salinoobe cappando dum'en dow leydi ga 6een ndadaay, sakko enen si en calanake cappanoowo en gondo dow kammu oon. ²⁶ Arande, daande makko dimmbii leydi ndiin. Joonin kaa, o fodake dum do, o wi'i: «Mi dimmban ndi katin. De wanaa leydi tan, ammaa kammu e leydi fuu.»† ²⁷ Ko o wi'i «kilol gonngol katin» duum ina holla ko tagaa fuu dimmbete ittee, faa ko dimmbataako duum heddo kam tan. ²⁸ Ndelle wo laamu ngu dimmbataako kebeten. Saabe duum, njetten Laamdo, ndewren mo no weldata mo tawee e leeyinkinaare e kulol. ²⁹ Sabo Laamdo meeden na wa'i hono yiite halkoowe.

13

Haala waajuuji cakitiidi

¹ Keddodon e yidundurde, sabo on saki-
raa6e. ² Taa njeebee jippinde weer6e, sabo
wo66e ngadii noon mbeerni maleyka'en
tawi anndaa yalla wo kam'en. ³ Miccitee
uddaa6e hono wo on uddida e mu66en.
Miccitee torraa6e du hono wo on torrida e
mu66en.

⁴ Yim6e fuu teddina dewgal. Tilay
aadi dewgal jogoree laabal. Sabo Laamdo
saroto fijoo6e won6e e dewgal e 6e ngalaa
e dewgal fuu. ⁵ Cenndon ko'e mon e yidde
buudi. Kennyitorodon ko njogidon, sabo
Laamdo wi'ii:

«Abada mi yoppataa ma, abada mi yee-
bataako ma!»*

⁶ Saabe majjum, eden mbaawi haalude
dum do dow hoolaare:

«Joomiraado woni balloowo kam,
mi hulataa.

Dume neddo waawata wadude kam?»†

⁷ Miccitee ardiibe on, haalan6e on
konngol Laamdo 6een. Miilodon dow
no 6e njoodorii e nguurndam ma66e faa
6e ngadi nafa, nyemmbiton goondinal
ma66e ngaal.

⁸ Iisaa Almasiihu waylitataako: no
worrunoo keenan ni, worri hannden,
noon du worrata faa abada. ⁹ Taa
nja6ee waajuuji feere di on mboowaa
nanude mbosina hakkillooji mon. Ko
buri woodde, semmbe berde mon yuura e
moyyere Laamdo, wanaa e jamirooje dow
nyaamdu. Jamirooje deen nafaay jokku6e
dum'en.

¹⁰ Eden njogii hirsirde teddinirteende
Laamdo. Almaami'en golloo6e ley hukum
ceniido 6een ngalaa laawol nyaamude ko
woni dow mayre. ¹¹ Sabo ley Tawreeta
Muusaa, Almaami Mawdo na wadda
yiyam kirsamaaji ley nokkuure burnde
fuu senaade faa dam laatoo sadaka saabe
hakkeji. Ammaa tewwuji majji diin, wo
yaasin hodorde toon mbuletee. ¹² Dum
wadi de Iisaa du maayowi yaasin wuro faa
senira yim6e yiyam muudum. ¹³ Ndelle,
njalten tawowen mo yaasin wuro toon,
ndonndoden semteende nde yim6e ndon-
ndi mo ndeen! ¹⁴ Sabo to adunaaru ga en
ngalaa ngalluure duumotoonde, ammaa
eden piloo ngalluure waroore ndeen.

¹⁵ Ndelle, ko Iisaa rewrintini en e
Laamdo duum, manen Laamdo wakkati
fuu. Manoore ndeen wo sadaka jet-
tooje, wo toni di cementirtaa innude inde
muudum. ¹⁶ Ammaa taa njeebee wadude
ko woodi. Peccon ko njogidon. Sabo
sadakaaji diin ina mbela Laamdo.

† 12:26 Agay 2.6. * 13:5 Fillitagol Tawreeta 31.6, Yosuwa 1.5 † 13:6 Jabuura 118.6.

¹⁷ Dowtanodon ardiibe on, njabanon dum'en, sabo i6e kaybi yonkiiji mon. Be kaaltanowan Laamdo golle ma66e fuu. Accee 6e ngollira golleeji diin e seyo, wanaa e mettorgal. Sabo si 6e ngadirii dum mettorgal fu, nafataa on.

¹⁸ Miden njaaroo on du'aare. Miden tanyori berde amin pelaay min. Si goonga, muuyde amin woni yaarude no woodiri e huunde fuu. ¹⁹ Mido njaaroo on sanne ndu'anodon kam, yalla Laamdo ina hokka kam laawol mi warta e moodon law.

Baynundural

²⁰ Laamdo jom jam, kam iirtini Joomiraado meeden Iisaa, duroowo baali mawdo oon, iirtinii mo saabe yiyyam makko tabintinoojam amaana duumiido oon.

²¹ Laamdo baawdo dum oon, hokku on ko woodi fuu, faa ngadon muuyde muudum. O wada e meeden ko welata mo saabe Iisaa Almasiihu. Teddeengal woodan mo faa abada abadin! Aamiina.

²² Sakiraabe, mido nyaagoo on kettindoree waajuuji diin munyal, sabo ko mbinndanmi on do duum juutaa sanne.

²³ Mido anndina on sakiike meeden Timote yoppaama. Si o yaawii yottaade ga, mi wardan e makko to moodon, min nji'a on.

²⁴ Njowtee ardiibe on e senii6e been fuu. Sakiraabe yuurube Itali been du ina njowta on.

²⁵ Hinney Laamdo wonda e moodon, on fuu.

Bataaki Yaakuuba

Jowtaango

¹ Bataaki ki to am yuuri, miin Yaakuuba maccudo Laamdo, maccudo Joomiraado meeden Iisaa Almasiihu. Mido jowta on, onon laatiibe lenyi sappo e didi cankitiidi ley adunaaru.

Haala goondinal e hakkilantaaku

² Sakiraa6e am, nde tiidallaaji di kaw-taa sii ngari ndaartindaade on fu, tiig-oree dum fuu seyo manngo. ³ Sabo odon anndi si goondinal moodon ndaartindaama fu, dum rimaan munyal. ⁴ Ammaa, sanaa munyal mon yottoo faa laatodon hi66u6e, sellu6e e goondinal 6e huunde fuu nyakaay.

⁵ Ndelle, si gooto moodon hakkillo muudum nyakii fu, njaaro Laamdo, heban. Sabo Laamdo wo kokkoowo yim6e fuu faa wooda, tawa feldaay joomum ko njarii duum. ⁶ Ammaa sey joomum njaaroro goondinal tawee sikkitiraay, sabo cikkitiido ina nanndi e bempyye de henndu hooyata, ina soggi yaade. ⁷ Taa neddo ga'udo hono nii miiloo heban fay huunde to Joomiraado. ⁸ Wo o neddo jom berde didi. O anndaa ko o jokkata: hannden to, jaango ga.

Haala talkaaku e danyal

⁹ Sakiike goondindo si tawii wo talka-ajo fu, mantoro ko Laamdo toowni dum. ¹⁰ Jom jawdi du, mantoro ko Laamdo leeyini dum. Sabo jom'en jawdi paltorto hono pinndi ley ngesa. ¹¹ Si naange fufii, wulii fu, yoornan funngo ngoon. Pinndi ndiin saaman, nari mayri fuu yuwa. Hono noon du jom jawdi oon daylirta, gollleeji di jokki fuu mbona.

Haala torraaji e jarribooje

¹² Barke woodanii neddo fuu munyudo ley tiidallaaji ndaartindotoodi dum. Sabo nde o ndaardaa o jarraado ndeen, o teddirite kufune mo Laamdo aadii hokkude yidube dum, dum woni nguurn-dam nduumiidam. ¹³ Si neddo jarribaama, taa wi'a: «Laamdo jarribii kam.» Sabo

fay gooto waawaa jarribaade Laamdo, woodi kam du, jarribataako fay gooto. ¹⁴ De ko woni dey, neddo ina jarribee si muuyde muudum bonde poodii dum, eytii dum. ¹⁵ Caggal duum, si muuyde bonde aawaama fu, ndiman hakke. De si hakke mawnii fu, rimaan maayde.

¹⁶ Sakiraa6e am horsu6e, taa accee mbo-sinedon. ¹⁷ Moyyere lobbere e dokkal ki66ungal fuu, to dow kammu yuurata, to Baabiiwo tagudo annooraaji kammu, mo waylitataako. O nanndaa e dowkiiji bayli-totoodi. ¹⁸ Saabe muuyde makko o wadiri en 6i66e makko, o rimtiniri en konngol makko goongawol faa laatoden artii6e e ko o tagi.

Haala nanude konngol Laamdo de jokka

¹⁹ Sakiraa6e am horsu6e, paamon: neddo fuu yaawa hettindaade, de taa yaawa haalude, taa yaawa tikkude. ²⁰ Sabo tikkere 6ii-Aadama gollataa ko fonnditii yeeso Laamdo. ²¹ Ndelle, njoppee huunde fuu ko tuuni e ko boni, nja66orodon konngol ngol Laamdo aawi e berde moodon ngool e leeyinkinaare. Ingol waawi hisinde yonkiiji moodon.

²² Woodi, taa kaadee e hettindanaade konngol ngool tan, ammaa ngadon ko ngol wi'i. Si wanaa noon, on kiilii ko'e moodon. ²³ Sabo kettintoodo konngol de jokkaay ko ngol wi'i, ina wa'i hono yeewoowo hoore muudum e daandorgal de yi'a no yeeso mum worri. ²⁴ Imo yeewa hoore makko, de si o dillii fu, wakkati gooto o yeggitan no o wa'i. ²⁵ Ammaa neddo fuu taykotoodo yamiroore hi66unde rimdinoore ndeen, si heddake e mayre fu, laatoto hono golliroowo konngol ngool, wanaa hono nanoowo tan de yeggita. Wo oon neddo barkintee e golle muudum.

²⁶ Neddo fuu jogoriido hoore muudum wo diinanke lobbo, si tawii dawrantaa demngal muudum fu, hiilii hoore mum. Neddo oon le, walaa fuu ko nafata e diina muudum. ²⁷ Diina laabuka cenika yeeso Laamdo Baaba meeden kam woni: wallude rew6e talkaa6e 6e goriraa6e mu66en maayi e atiime'en ley 6illaare mu66en, e haybude hoore muudum e tu-undi adunaaru.

2

No jom jawdi e talkaajo fuu potiri e meeden

¹ Sakiraaɓe am, onon goondinɓe Joomiraado meeden Iisaa Almasiihu Jom teddeengal, taa burdinee ɓiɓɓe-Aadama. ² Si jom jawdi gattudo hootonnde kanɗe e kaddule lobbe naatii kawrital mon, de talkaajo ɓorniido kaddule tuunde kam du naatii, noy ngadoton? ³ Si on teddinii ɓorniido kaddule lobbe oon, on mbi'ii dum «Jooda, inan joonnde lobbere», de mbi'udon talkaajo oon «Dara toon» naa «Jooda e leydi dakkol koyde am», ⁴ si on ngadirii noon fu, wanaa on cenndii hakkunde moodon naa? On laatake sarotoobe ɓe miilooji bondi. ⁵ Sakiraaɓe am horsuɓe, kettindee! Talkaaɓe adunaaru ndu ɓeen, wanaa Laamdo suɓake ɓe faa ɓe laatoo danyuɓe goondinal, ɓe naata e laamu Laamdo mo Laamdo aadii hokkude yidube dum naa? ⁶ De onon kaa, on kuyfinii talkaaɓe ɓeen. Wanaa joomiraaɓe jawdi ɓeen torrata on naa? Wanaa kam'en njaarata on yeeso sariya naa? ⁷ Wanaa kam'en mbonkotoo Iisaa mo njogidon inde muudum lobbere oon naa?

⁸ Goonga, on ngadii ko woodi si tawii on njokkii yamiroore laamu Laamdo mawnde no Binndi mbiiri nde mbi'unoo: «Njidiraa gondo maa no njidirdaa hoore maa ni.»* ⁹ Ammaa si on burdinii ɓiɓɓe-Aadama, on ngadii hakke. Yamiroore ndeen du na fela on ko mboofudon. ¹⁰ Goonga ni, si neddo jokkii jamirooje fuu, de woofi gootel majje tan, luttii jamirooje deen fuu. ¹¹ Sabo Laamdo biido «Taa jeenu», kam wi'i katin «Taa wafu warhoore.» Si a wadaay jeenu, de a wadii warhoore, a laatake boofudo jamirooje deen. ¹² Ndelle, kaaldon, ngolliron hono no yimɓe sardeteɓe yamiroore rimdinoore kaani wafude ni. ¹³ Sabo si goonga, nde Laamdo sarotoo fu, yurmataako neddo mo hollaay woɓɓe yurmeende. De jom yurmeende kaa, walaa fuu ko huldata sariya.

¹⁴ Sakiraaɓe am, si goddo wi'ii ina jogii goondinal de golle makko hollaay o goondinii fu, dume dum nafata? Goondinal

ngaal waawaa hisinde mo. ¹⁵ Si tawii ada jogii sakiike gorko naa debbo de wo koldo naa wo jolbudo, ¹⁶ si gooto moodon wi'ii dum: «Yahu e jam! Laamdo holtine, nyaamne faa kaaraa,» tawee o hokkaay dum ko haajaa duum, dume dum nafata? ¹⁷ Goondinal e hoore muudum du wo noon worri: si ngal walaa gollleeji kollooji ngal fu, ngal waatii.

¹⁸ De si goddo wi'ii ma: «Aan, wo a jom goondinal, miin, mi jom golle», ndeen, mi jaaboto joomum, mi wi'a: «Hollam goondinal maa tawee waldaa e gollleeji lobbi si ada waawi. Miin du mi hollirte golle am wo mi goondindo.» ¹⁹ Ada goondini Laamdo wo gooto naa? Gasi! De fay ginnaaji ina ngoondini dum de na ndiwna kulol! ²⁰ Aan pamdudo hakkillo! Ada haajaa holleede no goondinal ngal waldaa e golle fuu nafataa faa'e. ²¹ A miccitaaki no maami en Ibrahiima ndaardiraa wo ponnditiido saabe golle muudum, nde yowunoo ɓiyum Isiyaaka e hirsirde ndeen naa? ²² A yi'ii goondinal Ibrahiima e golle muudum fuu ina hawri. Woodi du, golle makko hiɓɓini goondinal makko. ²³ Hono noon Binndi diin tabitiri nde mbi'unoo: «Ibrahiima goondinii Laamdo, de Laamdo hiisorii mo saabe majjum wo o ponnditiido»,† faa o noddiraa gido Laamdo. ²⁴ Ndelle on nji'ii, wo e golle neddo ndaardetee wo ponnditiido, wanaa e goondinal muudum tan. ²⁵ Hono noon Rahabu, debbo woykuuru oon‡ du. O ndaardaa wo o ponnditiido saabe gollleeji di o gollunoo, nde o jakkitinoo nulaabe ɓeen, de o walli dum'en njaltiri laawol gonngol de ndadi. ²⁶ Goonga ni, hono no banndu ndu walaa yonki maayiri noon, goondinal ngal walaa golle du waatiri.

3

Haala dawrande demngal muudum

¹ Sakiraaɓe am, taa heewɓe e moodon piloo laataade jannginoobe. Sabo odon anndi minen jannginoobe, sariya boofi amin ɓuran sariya heddiibe fuu naawude. ² En fuu eden mboofa e laabi keewdi. Si tawii ina woodi mo woofataa e ley

* 2:8 Lewinkooɓe 19.18. † 2:23 Fuddoode 15.6. ‡ 2:25 Maanaa woykuuru wo pijoowo jobeteedo ceede.

haala muudum, oon laatii neddo kibbuudo, baawdo dawrande banndu muudum fuu. ³ Si en ngadii labaale e kunndude pucci faa di downtanoo en fu, en ndawranan balli majji fuu. ⁴ Ndaaree kabaaru laanaaji maayo du. Fay si idi mawni sanne, woodi keni nyannugudi ina kooya di fu, wo oon-cirgel pamarel tan oonyata di, dorbotoodo oon ina waawi jaarude di do muuyi fuu. ⁵ Noon demngal du worri. Wo tergal pamaral e banndu neddo, de ingal mantoroo kulle mawde. Ndaaree! Doccel yiite, no foti famdude ni, ina waawi wulude ladde mawnde fuu.

⁶ Demngal du wo yiite. Ingal tummbii hakkunde banndu, ingal heewi bonanda, ingal tuunina banndu fuu. Ingal hubbiree yiite jahannama, ingal wula nguurndam meeden fuu. ⁷ Bi66e-Aadama ina mbaawi dawrande sii daabaaji fuu. Be ndawranii kulle ladde e pooli, faa e kulle ladooje e ko woni ley ndiyam fuu. ⁸ Ammaa demngal, fay gooto waawaa dawrande dum. Demngal dawrantaako, wo ngal baasi bondo. Ingal heewi tooke barooje. ⁹ Kangal njettirten Joomiraado Baaba meeden, kangal du kudirten yimbe tagaabe dow alhaali Laamdo. ¹⁰ Hunnduko wooto yaltinta jettooje e kuddi fuu. Sakiraa6e am, dum haanaa worrude noon. ¹¹ Yalla ildude wootere ina waawi wurinde ndiyam mbeldam e kaadudam fuu naa? ¹² Sakiraa6e: yalla yibbi ina waawi rimude bi66e jaytun naa? Yalla cabiihi ina waawi rimude yibbi naa? Waawaa. Noon du ildude haadunde waawaa yaltinde ndiyam mbeldam.

Haala hakkillo yuurungo to Laamdo

¹³ Si jom hakkillo e paamal ina woni hakkunde moodon fu, hollira dum joonnde saahiinde e golleeji gadiraadi heese e hakkilantaaku. ¹⁴ Kaa si tawii kiram kaadudam naa yidde hoorem tan woni e berde moodon, taa mantorodon on jom'en hakkillo. Dum woni yeddude goonga. ¹⁵ Hakkillo ngo yuuraay to Laamdo. Wo ley adunaaru do e muuyde yonki e to Seydaani ngo yuuri. ¹⁶ Sabo do kiram mbondam e yidde hoorem tan ngoni fu, doon jii6aare e siyiiji bonanda fuu tawetee.

¹⁷ Ammaa hakkillo yuurungo to Laamdo, arande fuu, wo ngo laabungo. Woodi du, ingo wadda jam. Ingo heewi heese, ingo heewi newaare, ingo heewi yurmeende, ingo rima ko woodi. Ngo burdintaa yimbe. Naafikaaku walaa e maggo. ¹⁸ Wadoobe jam ina aawa jam, de wo fonnditaare laatantoo 6e tayri.

4

No yidugol adunaaru laatorii wanyugol Laamdo

¹ Toy bolwole e kalalaaji gondi ley moodon diin yuuri? Wanaa e muuyde moodon bonde kabooje e ley berde moodon di yuuri naa? ² Si on muuyii huunde de on ke6aay, dum saabii odon ngada war-hoore. Odon kaasidoo de on kebataa muuyde moodon, dum saabii odon ndukida odon ka6a. On ke6aay, sabo on nyaagaaki Laamdo. ³ Odon 6aaroo de mbaason hebude, sabo anniyaaji moodon wo bondi. Odon piloo hebude muuyde yonki moodon tan. ⁴ Onon jeenoobe! Yalla on anndaa yidude adunaaru wo wanyude Laamdo naa? Ndelle, anniyido laataade gido adunaaru fuu, wadii hoore muudum ganyo Laamdo. ⁵ Taa miilee Binndi diin wo 6olum kaalata nde mbi'unoo: «Laamdo ina hirana ruuhu mo wadi e meeden oon sanne.» ⁶ Ammaa, Laamdo ina beydana en moyyere burnde mawnude katin. Duum wadi de Binndi diin ina mbi'a: «Laamdo na salanoo mawninkiniibe, de na hokka leeyinkiniibe moyyere.»*

⁷ Ndelle, njabane Laamdo. Calanodon Ibiliisa, ndeen dillan to moodon law. ⁸ Battee Laamdo, ndeen kam du badoto on. Onon luttube, laabinee juude mon. Onon wadube berde didi, laabinee berde mon! ⁹ Mettinee berde mon, cunee, mboyee. Ngadon jaleede moodon bojji, weltaare moodon du laatoo cunu. ¹⁰ Leeyinkinee yeeso Joomiraado, ndeen toownan on.

¹¹ Sakiraa6e, taa fay gooto moodon mbuyka bannidum. Neddo fuu mbuykudo bannidum naa sarii dum, mbuykii jamirooje Laamdo deen, sarake jamirooje deen. Si a sarake jamirooje du, a downtantaako de, a wadii hoore maa

* 4:6 Bannidi 3.34.

carotoodo. ¹² Gooto tan woni kokkoowo jamirooje, gooto woni Carotoodo: kam tan waawi hisinde e halkude. Aan, wo a moy faa carodaa gondo maa?

No neddo haaniri wakkilde Laamdo

¹³ Joonin kettindee, onon wi'oo6e: «Handen naa jaango, min njahan ngalluure maaniire e maaniire, min ngada toon hitaande miden lumoo, min keba tino.» ¹⁴ Si goonga, on anndaa ko laatotoo jaango. Dume woni nguurndam moodon? Wo dum cuurki 6anguki wakkatiyel gootel tan de majji. ¹⁵ Inan ko kaannodon wi'ude: «Si Joomiraado muuyii, min mbuuran, min ngolla huunde maani e huunde maani.» ¹⁶ De joonin, odon mawninkinoo, odon mantoo. Mantoraade hono nii fuu ina boni. ¹⁷ Ndelle, si neddo faamii ko woodi ko haani wadeede, de wadaay dum fu, wadii hakke.

5

Haala joomiraabe jawdi bon6e golle

¹ Joonin kettindee onon joomiraabe jawdi, mboyee, ngadon wullaango saabe mettallaaji kewtotoodi on. ² Jawdi moodon nyolii, kaddule moodon mooyii. ³ Kanje moodon e cardi moodon fuunii. Puundi ndiin laatantoo on seedaaku bonanda moodon, nyaama terde moodon hono no yiite ni. On ndesanii ko'e moodon jawdi ley balde cakitotoode. ⁴ On calake yobude gollo6e gese moodon njobdi mu66en. Inan, kettindee bullaali ma66e! Joomiraado jom baawde fuu oon nanii bullaali tayoo6e gese mon 6een. ⁵ On mburdii e muuyooji moodon, on mbeltake ley adunaaru ndu. On paynii 6alli moodon hono kulle, faa nyannde kirsetee. ⁶ On carake fonnditiibe de mardon dum'en. Fay si kam6e kaa, 6e nganaa yeddo6e on.

No munyal nafirta

⁷ Woodi, sakiraa6e, munyee faa Joomiraado wara. Miilee dow demoowo, no hedortoo faa leydi hokka dum tayri korsundi. Imo munya faa o he6a yuwoonde arandeere e sakitotoonde. ⁸ Onon du munyee. Cembindinee berde mon, sabo gartol Joomiraado 6adake. ⁹ Sakiraa6e, taa

pelunduree, faa ndadon sariya. Miccietee, Carotoodo oon ina 6adii sanne, imo darii e dammbugal! ¹⁰ Sakiraa6e, miccietee annabaabe haaldunoo6e e innde Joomiraado 6een. Munyal ma66e ley torra ina laatanii on alhaali, faa onon du munyiron noon. ¹¹ Eden mbi'a barke woodanii tinnii6e 6een. On nanii haala tinnaare Ayuuba, woodi du on nji'ii e ley dum fuu no Joomiraado fodoranii mo cakitte lobbe, sabo Joomiraado wo keewdo yurmeende, jom hinney.

¹² Ammaa aranel fuu, sakiraa6e am, taa kunee: wanaa hunoraade kammu,* wanaa hunoraade leydi, wanaa huunde wonnde. Ammaa wi'ude «Ayyo» naa «A'aa» tan ina heya, taa caamon ley sariya Laamdo.

Haala njaraade Laamdo dow goondinal

¹³ Yalla won torriido e moodon naa? O wada du'aare. Yalla won ceyiido e moodon naa? O yettira Laamdo jimi. ¹⁴ Yalla won nyawdo e moodon naa? O nodda maw6e kawrital goondin6e, de 6e ndu'anoo mo, 6e ngatta nebbam dow hoore makko e innde Joomiraado. ¹⁵ Du'aare du'oraande e goondinal danna nyawdo oon, Joomiraado umminan dum. Si joomum wadiino hakke du, yaafete. ¹⁶ Ndelle, kaalton hakkeji moodon hakkunde moodon, ngadunduron du'aare, yalla odon cellinee. Du'aare neddo ponnditiido ina jogii baawde wadude kulle mawde. ¹⁷ Annabi Iliyaasa wo neddo hono meeden. O wadirii du'aare e tinnaare taa kammu to6a. De yuwoonde to6aay e leydi faa wadi duubi tati e lebbi jeegom. ¹⁸ Caggal duum, o wadi du'aare katin yuwoonde to6a. De Laamdo jippini yuwoonde, leydi du fudini ko tayetee.

¹⁹ Sakiraa6e am, si gooto moodon wosake laawol goonga, de goddo wartirii dum fu, ²⁰ paamon gartirdo mo e laawol oon hisinan yonki makko e maayde, mooytan hakkeji makko keewdi.

* **5:12** Hunoraade kammu woni hunoraade Laamdo.

Bataaki Piyeer arandeehi

¹ Miin Piyeer nulaado Iisaa Almasiihu winndi bataaki ki do yaade to moodon, onon be Laamdo subii, laatiibe jananbe e ley adunaaru ndu, sankitiibe e leyde Ponta e Galaatiya e Kapadokiya e Aasiya e Bitiniya. ² Laamdo Baaba meeden subake on, anniyake laatodon yimbe muudum toon. Ruuhu muudum ina golla e moodon faa laatodon seniibe, faa downtanodon Iisaa Almasiihu, laamniredon yiyyam muudum mbiccaadam e moodon.

Laamdo beydan on moyyere e jam.

Haala jikke nguurndam nduumiidam

³ Jettooje ngoodanii Laamdo Baaba Joomiraado meeden Iisaa Almasiihu. Dow yurmeende makko mawnde o hokki en rimteede kesum saabe ummitagol Iisaa Almasiihu e hakkunde maaybe, faa keben jikke celludo. ⁴ Saabe jikke oon eden kedii ndongu ngu Laamdo resani en dow kammu. Ndongu nguun mbonataa, tuunataa, buytataako. ⁵ Baawde Laamdo na reeniri on saabe goondinal moodon faa hisina on. O segilake banginde kisindam daam e wakkati cakitte adunaaru ndu.

⁶ Ley majjum odon keewi seyo, fay si tilsi berde mon metta joonin ley wakkati seeda saabe torraaji feere feere. ⁷ Torraaji diin kollata goondinal moodon na selli. Hono no kanje taaynirtee e yiite faa ndaaree yalla wo dimo, onon du hono noon ndaartinortedon. Goondinal moodon du ina buri kanje sabo kanje heddataako. Caggal odon munyi torra, on njettete, on keban darja e teddeengal nyannde Iisaa Almasiihu bangi. ⁸ On nji'aay dum de odon njidi dum. On nji'ataa mo joonin, ammaa odon ngoondini mo. Dum hebbini on seyo manngo faltiingo haaleede. ⁹ Odon ceyorii noon sabo on keban ko kedidon ley goondinal, dum woni kisindam yonkijii moodon.

¹⁰ Annabaafe pilake faamude kabaaru kisindam dam, be yamtindii dow majjam faa woodi. Be cappake moyyere nde Laamdo fodii hokkude on ndeen. ¹¹ Ruuhu

Almasiihu gondo e maabe oon anndinii be torraaji kewtotoodi Almasiihu e teddeengal jokkitoowal ngaal gilla wakkati majjum waraay. Annabaafe been pilake faamude moy warata e ndey dum wadata. ¹² Ammaa Ruuhu oon hollii be ko be mbaajotoo duum wanaa ko'e maabe be mbaajantonoo, wo onon be mbaajantoo. Joonin du, waajotoobe Kabaaru Lobbo njottinii on kabaaru oon dow baawde Ruuhu Ceniido yuurudo dow kammu. Fay maleyka'en ina njidi faamude kabaaru oon sanne.

Haala joonnde seniinde

¹³ Saabe majjum, pindinon hakkilooji mon faa cegilanodon golle, nanngitodon! Njowon jikke moodon fuu dow moyyere nde Laamdo hokkoyta on nyannde Iisaa Almasiihu bangowi ndeen. ¹⁴ Laatodon biibe dwtaniibe Laamdo, taa njeccee e muuyde yonki de ngonnodon e muudum arande deen. Ndeen, on anndaano goonga. ¹⁵ Joonin kaa, laatee seniibe e huunde fuu ko ngadoton, hono no Laamdo noddudo on oon senorii ni. ¹⁶ Sabo Binndi diin mbi'ii: «Laatee seniibe, sabo miin du wo mi ceniido.»*

¹⁷ Odon noddira Laamdo Baaba moodon. Kanko woni carortodo mono fuu e golle muudum, o burdintaa yimbe. Ndelle kulee mo ley ko ngadoton fuu, faa do mbeerka moodon haadi e adunaaru. ¹⁸ Odon andi on kabbitaama e nguurndam mon bolam dam tawrudon baabiraafe moodon. Cootitaari ndimdindi on ndiin wanaa huunde timmoore hono cardi naa kanje. ¹⁹ Almasiihu wo laatiido jawgel kibbungel, ngel walaa malal. Oon soottitiri on yiyyam muudum teddudam. ²⁰ Laamdo subake Almasiihu gilla joyyinaay adunaaru, ammaa e cakitte jamaanuujii diin Laamdo banginii mo saabe moodon. ²¹ Wo saabe makko ngoondinirdon Laamdo. Laamdo ummintinii mo e maayde de hokki mo teddeengal. Ndelle goondinal mon e jikke mon fuu ina njowii e Laamdo.

²² Dowtaare moodon goonga laamnii berde moodon heba njidon sakiraafe mon goondinbe, tawee naafikaaku fuu walaa. Ndelle njidunduree njinngu manngu dow berde laabude. ²³ Laamdo wadi aawdi e

* 1:16 Lewinkoo6e 11.44-45, 19.2.

moodon de ndimtadon kesum. Aawdi ndiin wanaa timmoori, ndi timmataa abada. Kayri woni konngol Laamdo buurngol, duumiingol ngool. ²⁴ Sabo, «Bii-Aadama wo hudo, dawla muudum du wo pinndi. Hudo yooran, pinndi du solan, ²⁵ ammaa konngol Joomiraado ngool duumoto faa abada.»†
Konngol ngool woni Kabaaru Lobbo mo mbaajadon oon.

2

¹ Saabe majjum, njoppon ko boni fuu: jamba e naafikaaku e haasidaaku* e nyooore fuu. ² No cukaloy keccoy muuyirta kosam endi inniraaɓe muɓɓen ni, hono noon onon du haani muuyiron konngol Laamdo laabungol ngool, faa mawnon ley kisindam mon saabe maggol. ³ Sabo Binndi diin mbi'ii: «on meedii hinney Joomiraado.»†

Haala hayre wuurnde e haala yimbe seniibe

⁴ Ngaree to Joomiraado. Kanko woni hayre wuurnde nde yimbe calii. Ammaa Laamdo subake hayre nde, ina horsini nde. ⁵ Onon du odon nga'i hono no kaaye buurde nyiɓirteede suudu seniindu ni. Wo on almaami'en seniibe, wadanoobe Laamdo sadakaaji teddinooji dum. Laamdo na jabira di saabe Iisaa Almasiihu. ⁶ Sabo Binndi diin mbi'ii: «Mi yowan hayre joyyinirde ley Siyona, hayre subaande, horsunde.

Katin du goondindo nde fuu semtintaake abada.»‡

⁷ Onon goondinbe, hayre ndeen ina horsi e moodon. Ammaa be ngoondinaay been, Binndi diin mbi'ii be:

«Hayre nde nyiɓooɓe been calii ndeen, wo kayre laatii hoore nyimngo ngoon.§

⁸ Hayre ndeen na ferga yimbe, na saabanoo dum'en boɓɓaade.»*

Iɓe pergoo e mayre sabo be calake rewude konngol ngool. Wo noon be podoranaa.

⁹ De onon kaa, wo on lenyol cubaangol, wo on almaami'en gollanoobe Kaananke

oon, wo on lenyol ceniingol, wo on yimbe be Laamdo subanii hoore muudum. O subake on faa kaalon kabaaru moyyuki makko, kanko noddudo on yuuwde e nimre warude e annoora makko kaayniido oon! ¹⁰ Arande on nganaano yimbe Laamdo, de joonin wo on yimbe muudum. On kebaayno yurmeende makko, joonin kaa on keɓii.

Haala dɔwtanaade hooreeɓe

¹¹ Sakiraabe am horsuɓe, wo on hoɓɓe, yimbe jananbe ley adunaaru ndu. Saabe majjum, mido waajoo on, mbodɗodon muuyde yonki, sabo wakkati fuu ide piloo halkude yonkiiji moodon. ¹² Ngadee needi hakkunde yimbe be ngoondinaay been. Si on ngadii noon fu, fay si be peldi on ko boni, be nji'an golleeji moodon lobbi, de be teddina Laamdo nyannde ɓangani be.

¹³ Njaɓanee kaanankooɓe been fuu saabe Joomiraado, gilla e kaananke burdo toowde, ¹⁴ faa e hooreeɓe nelaarɓe muudum. Sabo kaananke nelii be faa jukkoo wadoobe ko boni, de yetta wadoobe ko woodi. ¹⁵ Sabo ko woni muuyde Laamdo dey, muɓɓiron kundude fuuyɓe majjuɓe e golleeji moodon lobbi. ¹⁶ On ndimɗinaama, ammaa kaybee taa ndimaaku moodon saabanoo on gollude ko boni. Ngorron no maccuɓe Laamdo ni. ¹⁷ Teddinee yimbe fuu, njidee sakiraabe goondinbe been, kulee Laamdo, teddinee kaananke mawdo oon.

Haala jokkude Iisaa Almasiihu

¹⁸ Maccuɓe, dɔwtanee joomiraabe moodon, teddinon dum'en, wanaa joomiraabe moodon lobbuɓe newiibe been tan, ammaa fay oonyiibe been du. ¹⁹ Sabo neddo mo toonyaaki, si torraama de munyiri saabe miilaade Laamdo fu, wadii ko woodi. ²⁰ Si tawii a toonyiido de munyudaa piide fu, teddeengal fuu walaa e majjum. Ammaa si on ngollii ko woodi de munyudon torraaji saabe duum fu, Laamdo ina yidi dum. ²¹ Dum Laamdo noddiri on, sabo Almasiihu torriraama saabe moodon. O hollii on laawol faa njokkon koyde makko. ²² Abada o luttaay, abada hunnduko

† 1:25 Esaaya 40.6-8. * 2:1 Maanaa haasidaaku do wo nganyaandi yuurundi e yidande hoorem tan. Joomum yidaa goddo heɓa. † 2:3 Jabuura 34.9. ‡ 2:6 Esaaya 28.16. § 2:7 Jabuura 118.22. * 2:8 Esaaya 8.14.

makko du wurtinaay fewre. ²³ Nde 6e njennunoo mo ndeen, o yennitaaki 6e. Nde 6e torrundo mo ndeen, o yomnitaaki 6e e haala. O hedorake 6e Laamdo carortoodo laabal oon. ²⁴ Almasiihu e hoore muudum ronndorake hakkeji meeden e banndu muudum dow leggal palaangal, faa maayanen hakkeji, mbuuranen fonnditaare. On ndannaama saabe barme makko. ²⁵ Arande, wo on baali majjudi, joonin kaa on ngartii to Duroowo kayboowo yonkiiji moodon.

3

Haala mboodirka hakkunde goriiyo e deekiyo

¹ Honoo noon onon rewbe du, dwtanee goriraafe moodon. Ndeen si wobbe maabe nganaa jokkuwe konngol Laamdo fu, golle mon ina waawi waylitinde 6e, tawee fay haala wadaay. ² Be nji'an no ngorrudon e laabal e yaage. ³ Taa nyaayo moodon laato nyaayo yi'eteengo: moorli, sodaade e bornaade kaddule nardude. ⁴ Tinnee e sodagol cuudiingol faa berde mon codoroo jam e heese, dum woni sodagol ngol timmataa. Ngool woni sodagol korsungol to Laamdo. ⁵ Arande, wo noon rewbe seniibe nyaayirannoo, yowube jikke muuben e Laamdo been. Be njabanii goriraafe maabe, ⁶ honoo no Saaratu dwtoranii gorum Ibrahiima faa ina noddira dum joomum ni. Si on ngollii ko woodi de on accaay fay huunde hulbina on fu, on laatake biibe makko, kanko Saaratu.

⁷ Onon worbe du, ko ngondoton e deekiraafe mon fu, paamon debbo fotaa e gorko sembe. Teddinee 6e sabo onon e maabe fuu on kawtu moyyere, dum woni ngurndam ngoongalajam. Ngadiron noon, taa fay huunde hada du'aawuujii mon njaabeede.

Haala torrede saabe laawol lobbol

⁸ Ko jokkiti dey, on fuu laatee hakkillo wooto, moyyunduron, njidunduron njingu sakiraagu, njurmunduree, leeyinkinodon. ⁹ Taa njomnitodon ko boni, taa njennitee jennudo on. Ammaa mbarkinon joomum, sabo wo duum Laamdo

noddiri on, faa hokka on barke. ¹⁰ Sabo Binndi diin mbi'ii:

«Jidudo heddoraade nguurndam lobbam e nyalaade belde fuu,

nanngita demngal muudum e ko boni, nannga hunnduko muudum e pene,

¹¹ woddoo ko boni, wada ko moyyi, filoo jam de tinnoo e majjam.

¹² Sabo Joomiraado ina ndaara fonnditiibe, ina hettindoo du'aawuujii muuben,

de na salanoo wadoobe ko boni been.»*

¹³ Dum le, moy wadata on ko boni si on tinnake e ko woodi? ¹⁴ Ammaa si tawii on torraama saabe fonnditaare fu, barke na woodani on. Taa kulee yimbe been, taa hakkillooji moodon mbemmboo.

¹⁵ Teddinee Almasiihu e berde moodon: wo o ceniido, wo o Joomiraado meeden. Wakkati fuu, tawa odon cegilanii jaabaade neddo fuu yamudo on sabaabu jikke mo ngondon e muudum oon. ¹⁶ Njaaborodon 6e heese e yaage, tawee walaa fuu ko berde moodon peldata on. Ndeen yimbe buykooobe golleeji moodon lobbi saabe Almasiihu been cementan dow majjum.

¹⁷ Torrede e ley golleeji lobbi, si tawii wo dum muuyde Laamdo, buri torrede e ley golleeji bondi. ¹⁸ Sabo Iisaa Almasiihu e hoore muudum maayii saabe hakkeji yimbe jamaanuujii fuu nde wootere faa abada. Ponnditiido oon maayanii 6e ponnditaaki been, faa o yaara en to Laamdo. Fodde banndu, wo o baraado, de o ummitiido e Ruuhu. ¹⁹ Wo e baawde Ruuhu oon du Iisaa yaari waajowii yonkiiji uddaadi ley kasu. ²⁰ Yonkiiji diin luttii Laamdo e jamaanu Nuuhu. Tawi Laamdo munyanii di sanne, nde Nuuhu sehannoo laana muudum mawka kaan ndeen. Yimbe seeda naati de kisi e ndiyam daam, njeetato tan. ²¹ Dum fuu dum wadii faa dum holla lootagal batisima gilla waraay. E ley maggal on kisi saabe ummitagol Iisaa Almasiihu. Lootagal batisima ngaal wanaa ittude tuundi banndu, ammaa wo amaana mo neddo nanngidi e Laamdo e bernde laabunde. ²² O yeentowii dow kammu, imo joodii gere nyaamo Laamdo. Imo laamii maleyka'en e kaanankooobe e jogiibe baawde fuu.

* 3:12 Jabuura 34.13-17.

4

Haala nguurndam kesam

¹ Almasiihu yarii torra ley banndu muudum. Ndelle onon du kooyon anniya hono no makko ni, cegilanodon torra. Sabo si neddo torraama ley banndu fu, seedii e hakkeji. ² Ndeen selan jukkude muuyde terde, de jokka muuyde Laamdo haddi nguurndam muudum fuu. ³ Nguurndam moodon paltiidam daam heyii on, on ngadiino ko yimbe 6e anndaa Laamdo been njidi fuu. On mbuurdii e rafi semto e muuyde terde e sulagol e fijirde bonnde e yarngo bonngo e dewal tooruuji nyiddiniingal. ⁴ Ko celudon tawdeede e maabe e ley golleeji cementiniidi cattudi duum haaynake 6e sanne, duum wadi de i6e mbonkoo on. ⁵ Ammaa 6e ndaroyto yeeso Laamdo, cegilaniido saraade wuurbe e maaybe fuu oon. ⁶ Dum wadi de fay maaybe been kaalanaa Kabaaru Lobbo oon. Ndeen, fay si 6e caraa sariya maayde hono no yimbe fuu, 6e mbuuran ley ruuhu hono no Laamdo wuuri ni.

⁷ Timmoode huunde fuu badake. Ndelle, kakkilon, nanngitodon, faa keddodon e du'aare. ⁸ Ko artii dum fuu, njidunduron sanne, sabo njinngu na sudda hakkeji keewdi. ⁹ Mono fuu jaba weeraneede tawee on normaaki dow majjum.

¹⁰ Mono e moodon fuu hebii dokke feere feere. Ngolliron dokke deen faa nafon wobbe, hono no kawjotoodo lobbo, kal-finaado moyyere Laamdo heewnde sifa. ¹¹ Kaaloowo ley kawrital fuu, ina haani haalude haalaaji Laamdo. Golloowo fuu, ina haani gollirde semmbe mo Laamdo hokki dum oon. Dum fuu wo faa Laamdo teddinee e ley huunde fuu, teddiniree saabe Iisaa Almasiihu. Wo teddeengal e baawde ngoodan Iisaa Almasiihu faa abada abadin! Aamiina.

Haala seyaade ley torraaji

¹² Sakiraabe am horsube, taa torra ndaartindotoodo on naawdo hono no yiite oon haaynoo on, hono wo dum huunde nde haanaa laataade. ¹³ Ammaa ceyee sabo ko kawtudon e Iisaa Almasiihu

torraaji joonin duum, faa ceyodon sanne ley ilinaali nde teddeengal makko bangi.

¹⁴ Si on kuyfinaama saabe innde Almasiihu, barke na woodani on. Sabo Ruuhu teddudo, dum woni Ruuhu Laamdo, ina woni dow moodon. ¹⁵ Taa fay gooto moodon torree saabe wadii war-hoore maa wujjii maa wadii ko boni maa naatii ko walanaa dum. ¹⁶ Ammaa si gooto moodon torraama saabe wo Almasiyan-keejo fu,* taa semtira dum, njettee Laamdo saabe innde ndeen.

¹⁷ Joonin wakkati mo Laamdo fuddata saraade yimbe yottake. To yimbe rewoobe mo been o fuddirta. Si sariya oon fuddirii en enen, noy timmirta e dow 6e njokkaay Kabaaru Laamdo Lobbo been? ¹⁸ Binndi diin mbi'ii:

«Si hisinde fonnditiibe tiidii,
dume hewtotoo yeddube Laamdo e
luttube?»†

¹⁹ Ndelle si wo nii dum worri, neddo fuu torraado ley muuyde Laamdo halfina hoorem e Tagudo koolniido oon, heddo e wadude ko woodi.

5

Haala waaju yaade to mawbe

¹ Mido waajoo mawbe wondube e moodon been dum do, sabo miin du mi mawdo, mi seedakeno torraaji Iisaa Almasiihu, mi tawdete e teddeengal banginoyteengal ngaal du. ² Nduron coggal ngal Laamdo halfini on ngaal. Kaybon ngal. Taa ndurdon ngal tilay, ammaa ndurdon ngal yardaamuye no Laamdo yidiri ni. Taa ndurdon ngal faa kebon kaalisi tan, ndurdon ngal e semmbe berde mon. ³ Taa ndooldee coggal ngal Laamdo halfini on ngaal, ammaa ngadon alhaali lobbo e maggal faa ngal jokka. ⁴ Ndeen si Duroowo mawdo oon bangowii, on keban kufune teddeengal mo bonataa abada.

⁵ Hono noon onon jokolbe, njafee yamiroore mawbe. On fuu, ngondon e leeyinkinaare hakkunde moodon, sabo Binndi diin mbi'ii:

«Laamdo na salanoo mawninkiniibe,
de na hokka leeyinkiniibe moyyere.»*

* 4:16 Almasiyankeejo ina firta jokuudo Almasiihu. † 4:18 Banndi 11.31. * 5:5 Banndi 3.34.

⁶ Ndelle, leeyinkinanee Laamdo jom semmbe oon, faa toowna on si wakkati cubaado oon yottake. ⁷ Paddee kabbu-ko'uuji moodon diin fuu yeeso Laamdo, sabo imo hakkilani on.

⁸ Ndeentee, kakkilon! Sabo ganyo moodon Ibiliisa ina wada yaha-warta hono no laddeeru yolbundu ni, ina filoo mo nyaama. ⁹ Kabdon e mayru, tinnodon e goondinal moodon, sabo odon anndi sakiraaɓe moodon sankitiiɓe e adunaaru ndu ɓeen, kam'en du ina ngondi e torraaji diin.

¹⁰ Nde torradon faa ɓooyti seeda fu, Laamdo jom hinney fuu, noddudo en faa ngonden e teddeengal muudum duumi-ingal ley kawtal Iisaa Almasiihu, kam hiɓɓinta on. Kam darnata on, sellina ɓerde mon, tabintina on. ¹¹ Wo baawde ngoodan mo faa abada! Aamiina.

Baynundural

¹² Silas mo tiigoriimi wo sakiike koolniido walli kam winndande on bataaki ndaɓɓi ki, faa mi sellina ɓerde mon, mi hokka on tannyoral: kabaaru mo mbinndumi oon wo hinney Laamdo goongaajo. Keddodee e majjum!

¹³ Kawrital goondinɓe gonngal Baabiila, ngal Laamdo suɓii no suɓorii on ni, ingal jowta on. Marku ɓiyam oon du ina jowta on. ¹⁴ Njowtunduron jowtaali gondudi e njinngu.

Jam wondu e moodon, onon hawtuɓe e Iisaa Almasiihu ɓeen fuu.

Bataaki Piyeer didabi

¹ Bataaki ki to am yuuri, miin Simon Piyeer. Mi maccudo Iisaa Almasiihu, mi nulaado muudum. Mido jowta on, onon hebube goondinal korsungal hono ngal amin ngaal saabe fonnditaare Iisaa Almasiihu, Laamdo meeden kisinoowo en oon. ² Laamdo hebbin on moyyere e jam e ley ko anndudon mo duum, e ko anndudon Joomiraado meeden Iisaa duum.

No goondinbe kaaniri wuurdude e kulol Laamdo

³ E baawde Joomiraado kebirden huunde fuu ko kaajaden, faa mbuurden e kulol Laamdo. En kebirii dum saabe ko annduden Laamdo, noddirdo en teddeengal muudum e moyyuki muudum oon. ⁴ E ley teddeengal makko e moyyuki makko o hokkii en amaanaaji korsudi, mawdi sanne. O wadanii on di faa ndadon bonanda kalkoowo mo muuyde bonde ndimi gondo e adunaaru ndu, de kawton e Laamdo alhaali. ⁵ Saabe duum, tinnodon faa wooda, beydon e dow goondinal moodon ngaal moyyuki, e dow moyyuki kiin anndal, ⁶ e dow anndal ngaal nann-gitaare, e dow nanngitaare ndeen munyal, e dow munyal ngaal kulol Laamdo, ⁷ e dow kulol Laamdo ngool yidugol sakiraafe, e dow yidugol sakiraafe ngool, njingu kuubungu. ⁸ Si sifaaji lobbi di ina ngoni e moodon, woodi na beydoo, di kadan on laataade waatube berde be nafataa e ley anndugol moodon Joomiraado men Iisaa Almasiihu. ⁹ Sabo neddo fuu mo sifaaji diin ngalaa e muudum wo bumdo naa pamdudo jiide, sabo yeggitii Laamdo laabinii dum e hakkeji muudum paltiidi diin.

¹⁰ Ndelle sakiraafe, onon kaa, tinnoree no mbaawrudon fuu e tabintinde noddaango ngo Laamdo noddi on to muudum ngoon, e ko o subii on duum du. Sabo si on ngadii dum on pergataako abada! ¹¹ Hono nii Laamdo jabboroo on e teddeengal manngal de naaton laamu Joomiraado

men Iisaa Almasiihu kisinoowo en ndu-umiingu.

¹² Ndelle, fay si tawi odon anndi kulle deen, odon keddii e goonga mo kebudon oon, mi miccintinan on de wakkati fuu.

¹³ Mi yi'ii ina tilsi mi findina hakkillooji moodon faa miccitodon dum si mido hed-dii mido foofa. ¹⁴ Sabo mido anndi mi booyataa e adunaaru katin, dow no Joomiraado men Iisaa Almasiihu holliri kam ni.

¹⁵ Ndelle mi wadan ko mbaawumi fuu, faa si mi dillii adunaaru fu, odon mbaawa miccitaade kulle deen wakkati fuu.

No haala annabaafe dow Almasiihu tabitiri

¹⁶ Nde min anndinnoo on garol Joomiraado men Iisaa Almasiihu e baawde muudum ndeen, min njokkaay fillaaji nyeenyudi. Gite amin jaati min njiiri manngu makko! ¹⁷ Laamdo Baabiwo hokkii mo teddeengal e darja. Wakkati oon daande Laamdo jom darja mawdo oon hewtii mo, de wi'i: «O wo Biyam mo korsinmi, mo ceyortoomi.»

¹⁸ Daande ndeen yuurii dow kammu. Minen e ko'e amin, min nanii nde, sabo wakkati oon miden ngondi e makko dow waamnde seniinde toon.

¹⁹ Dum fuu beydani min katin tannyorde ko annabaafe been kaalnoo duum. Ndelle sanaa ngatton hakkillooji moodon e dow majjum, sabo haalaaji ma66e ina nga'i hono lampal jaynoowal ley nimre, faa pooyngol yayna, de hoodere fajiri jalba ley berde moodon.* ²⁰ Aranel fuu, paamon ko winndaa ley dewte annabaafe duum fuu yuuraay e ko'e mu66en. ²¹ Sabo fay nde wootere konngol annabaafe yuuraay e muuyde bii-Aadama, ammaa wo Ruuhu Ceniido wadi de annabaafe been kaalti konngol yuurungol to Laamdo ngool.

2

Haala annabaafe fewreebe e halkere mu66en

(Yahuuda 4-13)

¹ No annabaafe fewreebe ngorrunoo e ley lenyol Israa'iila ngool ni, hono noon waajotoobe fewreebe ngorroyta e ley moodon. Be cornan e ley moodon

* **1:19** Hoodere fajiri ndeen woni Almasiihu, jaynoowo ley berde goondinbe dum. Ndaaree Holleede Yuhanna 22.16.

jannde fewreere halkoore. Be njeddan fay Joomii 6e coodudo 6e oon. Hono noon 6e poodiranta ko'e ma66e halkere yaawunde. ² Heew6e njokkan e rafi semto ma66e ngoon. Saabe ma66e laawol goonga ngool mbonkete. ³ Eelgal* ma66e waddanan 6e haalde pene faa 6e luumtoroo on. Ammaa jukkungo ma66e saraama 6ooyii, halkere ma66e ina doomi 6e.

⁴ Miccitodon, Laamdo accaay maleyka'en luttunoo6e been. Ko o wadi dey, o geyyirii 6e callali, o faddi 6e ley nimre jahannama faa nyannde darngal. ⁵ Miccitodon du, o accaay adunaaru arandeeru nduun. Ko o wadi dey, o reenii Nuuhu baajotoodo fonnditaare oon e yim6e njeddo wob6e, de o wayli ilam tuufaandu faa halki adunaaru yeddundu mo nduun. ⁶ Laamdo sarii gure didi Sodoma e Gomoora. O halkirii dum'en yiite faa laatii ndoondi, faa de laatanoo yeddo6e mo waroo6e fuu maande ko hewtata dum'en. ⁷ E ley majjum, o dannii Luudu ponnditiido oon. Bernde muudum metti saabe golleeji bon6e been cementiniidi. ⁸ Wo o kodudo hakkunde bon6e been, o ponnditiido. Bernde makko laabunde ndeen ina metta nyalooma pindo fuu saabe golleeji ma66e bondi di o yi'ata e di o nanata.

⁹ Dum fuu ina holla Joomiraado ina waawi reenude dwtaniibe dum been e ndartindooje, ina waawi katin resande oonyiibe been jukkungo faa nyannde darngal, ¹⁰ sakko doggo6e caggal muuyde terde tuunde, huyfin6e hoorewaaku Joomiraado been.

Waajotoo6e fewree6e been cementataa, ina mawnitoo, 6e kulataa mbonkaade teddu6e won6e dow kammu. ¹¹ Ammaa maleyka'en ina 6uri 6e semmbe e baawde, de fay e noon mbonkataako teddu6e been faa kiitoo dum'en yeeso Joomiraado. ¹² De yim6e been kaa, i6e nanndi hono daabaaji ladde di ngalaa hakkillo, jokkooji taguujii mu66en, dimiraadi faa nanngede, mbaree. I6e mbonkoo ko 6e anndaa. Laamdo halkiran 6e hono no daabaaji ladde diin

kalkirtee ni. ¹³ Be torrii wob6e, woodi kambe du 6e ke6an torra faa laatoo njobdi ma66e. I6e ceyoroo muuyde terde ma66e bonde fay ley nyalooma. Si 6e njooddake e moodon e ley kawrital nyaamdu, i6e ceyoroo jamba ma66e. I6e laatani on gacce e laru†. ¹⁴ Be tampataa yeewude rew6e wob6e, 6e celataa wadude junuuba. Mo goondinal muudum walaa semmbe fuu, 6e nanngiran dum e eytooje. Berde ma66e wo boowde eelgal. Wo 6e 6i66e hudaabe. ¹⁵ Be celii laawol ponnditiingol ngool, 6e majjii saabe ko 6e njokki laawol Balaama‡ 6ii Bosora, jidudo yobeede faa wada ko boni. ¹⁶ Ammaa annabaajo oon felaama dow hakke muudum, sabo araawa mum haaldii e muudum e daande neddo de hadi dum wadude puuyndam.

¹⁷ Waajotoo6e fewree6e been wo bulli di ngalaa ndiyam, wo 6e duule de henndu soggata, nimre 6urnde fuu ni66ude 6e ndesanaa. ¹⁸ I6e piloo jarribaade yim6e e dow haalaaji mawdi 6oli. I6e nawtoroo muuyde terde cementiniide faa 6e eyta yaltu6e ko 6ooyaay hakkunde majju6e. ¹⁹ I6e aadanoo dum'en ndimaaku, tawee kambe e ko'e ma66e, wo 6e maccu6e bonanda. Sabo mono fuu wo maccudo ko jaalii dum. ²⁰ Ina waawi taweede 6e ndadirii e tuundi adunaaru saabe anndude Joomiraado meeden Iisaa Almasiihu kisinoowo en oon. Ammaa si 6e njeccake e mayri katin faa ndi jaalii 6e fu, cakitte ma66e 6uran arane ma66e bonde. ²¹ Si 6e anndaano laawol fonnditaare ngool faa'e fu, duum 6uri ko 6e anndi ngol faa woodi de 6e tottitii yamiroore seniinde nde 6e ke6unoo. ²² Ko hewti 6e duum laamnii banndol ngol: «Rawaandu nyaamtan tuure muudum.» Wi'aama katin: «Ngiroowu lootaangu talloto e loope.»

3

Haala gartol Joomiraado

¹ Sakiraa6e am horsu6e, 6ataaki ki woni didabi ki mbinndanammi on. E ley didi diin fuu, mido filoo miccinde on kabaaru o, faa hakkillooji moodon beydoo miilaade

* **2:3** Maanaa eelgal do wanaa naraade, wo muuyude naa suunaade ko jeyaa. † **2:13** Laru e sokottu fuu wo gootum. Wo nyakugol ley ko yi'ete e ko yi'ataake. ‡ **2:15** Balaama janngini kaananke wuro wi'eteengo Mowap oon jarribaade Israa'ilankoo6e faa 6e naata ley jeenu e dewal tooruujii.

ko laaḅi. ² Mido yidi miccinde on haalaaji di annabaaḅe seniibe kaalnoo arande, kam e yamiroore Joomiraado meeden kisinoowo en nde nulaaḅe mon njanngini on. ³ Artee anndude dum do: e balde cakitotoode deen, jalnortooḅe yimḅe jokkuḅe muuyde terde muḅḅen ngarowan. Be njalnorto on, ⁴ ḅe mbi'a: «Noy amaana gartol makko oon laatorii? Sabo gilla maamiraaḅe men maayi faa joonin, huunde fuu ina worri e alhaali muudum hono no worrunoo gilla e fuddoode adunaaru ni.» ⁵ Iḅe anniyii yeggitinde Laamdo tagirii kammu e leydi fuu konngol muudum. Illa ko ḅooyi o tagirii leydi ndi ndiyam, ndi yaltii ley ndiyam. ⁶ Katin du, Laamdo halkirii adunaaru ndu ndiyam nde wadunoo ilam tuufaandu. ⁷ Wo e konngol makko ngool du, kammu e leydi do ngonden e muudum joonin ndesanaama yiite faa nyannde darngal. Wakkati oon yedduḅe Laamdo ḅeen kalkete.

⁸ Sakiraaḅe am horsuḅe, taa njeggiton goonga gooto o: to Joomiraado, nyalooma gooto ina wa'i hono no duuḅi ujunere ni, de duuḅi ujunere du ina nga'ani mo hono no nyalooma gooto ni.* ⁹ Joomiraado handintaa tabintinde amaana muudum no yimḅe wobḅe miilortoo ni. Wo o munyando on tan, sabo o yidaa fay gooto halka. Ko o yidi dey, yimḅe fuu ngarta to makko, tuuba. ¹⁰ Ammaa nyannde gartol Joomiraado ndeen juhan en hono no gujjo juhirta ni. Wakkati oon, kammu o timmiran sawtu mawdo. Kulle kammunkooje fuu kalkan ley yiite. Leydi ndi e golleeji gondi e muudum fuu ḅanginte, caree.

¹¹ Ndelle si tawii dum fuu hono noon dum halkirta, ina tilsijokkon laawol ceningol, mbuurdon e kulol Laamdo! ¹² Ina tilsijokkon hediiḅe nyalaande Laamdo ndeen, laatodon filotooḅe nde wara law! Nyannde ndeen, kammu huḅḅan halka, kulle kammunkooje fuu taayan ley yiite. ¹³ Ammaa eden kedii ko Laamdo aadii: kammu keso e leydi keyri do fonnditaare tawetee.†

¹⁴ Ndelle, sakiraaḅe am horsuḅe, e ley ko kedidon kulle deen duum, tinnee faa Joomiraado tawa on e jam, tawa on ngalaa

tuundi, on ngalaa laru. ¹⁵ Paamon munyal Joomiraado meeden ngaal ina hokka on laawol hebude kisindam. Noon sakiike meeden Pool korsudo oon winndirani on, no Laamdo hokkiri mo hakkilantaaku ni. ¹⁶ Ley bataakiiji makko diin fuu, imo winndira hono nii dow haala kaan. Bataakiiji makko diin ina njogii haalaaji di maana muḅḅen tiidi faamude, di yimḅe famduḅe jannde e ḅe ngalaa semmbe ley goondinal mbaylitata maana muudum. Wo hono noon du ḅe ngadirta e nokkuuje godde ley Binndi diin. Be ngaddanan ko'e maḅḅe halkere.

¹⁷ Ammaa onon sakiraaḅe am horsuḅe, sabo on kumpitaama dum gilla joonin, ndeentee taa bonḅe ḅeen njaara on e majjere muḅḅen de ceedon e semmbe mon ley goondinal. ¹⁸ Mawnon e anndude Joomiraado men Iisaa Almasihu kisinoowo en, mawnon e moyyuki muudum. Teddeengal woodan mo gilla joonin faa abada! Aamina.

* 3:8 Jabuura 90.4. † 3:13 Esaaya 65.17, 66.22, Holleede Yuhanna 21.1.

Bataaki Yuhanna arandeehi

Haala Konngol kokkoowol yimbe ngu-urndam

¹ Miden mbinndana on e dow gondo gilla fuddoode oon. Min nanii haala makko, min njiirii mo gite amin, min taykake mo, min meemirii mo juude amin. Kanko woni Konngol kokkoowol nguurndam.*
² Nguurndam daam banginaama, min nji'ii dam, miden ceedoo haala majjam. Nguurndam nduumiidam ngondam do Baabi-iwo dam min banginanaa, wo dam min kaalanta on haala muudum. ³ Ndelle, ko min nji'i e ko min nani duum min kaalanta on onon du, faa kawton e amin e ley kawtal Baabiiwo e Biyum Iisaa Almasiihu. ⁴ Dum min mbinndanta on, faa seyo meeden hi66a.

Haala wuurude ley annoora

⁵ Inan kabaaru mo min narri Almasiihu, mo min kaalanta on haala muudum oon: Laamdo wo annoora, nimre fuu walaa e muudum. ⁶ Si en mbi'ii en kawtu e makko, de tawee e nimre ngonden, en penii, goonga walaa e golle meeden. ⁷ Ammaa si e annoora mbuurden hono no o worri e annoora kanko e hoore makko ni fu, ndeen eden ngoodi kawtal hakkunde meeden. Katin du yiyam Biyiiko Iisaa na laabina en e hakkeji fuu.

⁸ Si en mbi'ii en ngalaa hakkeji, en kiilii ko'e meeden, en ngaladaa e goonga. ⁹ Ammaa si en kaaltanii Laamdo hakkeji men, o yaafoto en, o laabina en e hakkeji fuu. Sabo kanko, wo o koolniido, ponnditiido. ¹⁰ Si en mbi'ii en ngadaay hakke, en ngadii Laamdo wo penoowo, konngol makko du naataay e meeden.

2

No Almasiihu laatorii ballo meeden

¹ Bikkoy am, mi winndanii on dum faa taa ngadon hakke. Ammaa si goddo wadii hakke, eden ngoodi curoowo to Baabiiwo,

* **1:1** Aayaare nde ina haala kabaaru Iisaa Almasiihu. Ndaaree Linjiila mo Yuhanna 1.1-18. * **2:2** Haala kirsamaari kaan, e geresankoore ina waawi hollude kirsamaari ittoori hakke, ittoori nganyaandi hakkunde yimbe e Laamdo du. † **2:7** Yamiroore ndeen wo yidundurde.

oon woni Iisaa Almasiihu ponnditiido oon. ² Kanko laatii kirsamaari ittoori hakkeji* meeden. Wanaa hakkeji meeden enen tan, de wo hakkeji yimbe adunaaru fuu.

Haala yidundurde

³ Ko hollata en eden anndi Laamdo dey, wo haybude jamirooje muudum. ⁴ Biido «mido anndi mo» tawa haybataa jamirooje makko, joomum wo penoowo, walaa e goonga. ⁵ Ammaa kaybudo konngol Laamdo ngool, njinngu Laamdo ina hi66i e muudum jaati. Nii annditirten eden ngoni e makko. ⁶ Biido ina woni e makko, ina haani wuurda no Almasiihu wuurdunoo ni.

⁷ Sakiraa6e am horsu6e, ko ngon-umi mido winndana on duum wanaa yamiroore heyre. Wo yamiroore booynde nde kebdon gilla arande. Yamiroore booynde ndeen woni konngol ngol nandon ngool.† ⁸ Dum e taweede fuu, yamiroore booynde nde mbinndanammi on ndeen, wo nde heyre du. Goonga mayre ina banga e Almasiihu, ina banga e moodon, onon du. Sabo nimre ina timma, annoora goongaajo oon du ina yayna illa joonin. ⁹ Biido e annoora woni, tawi ina wanyi sakiike muudum fu, e nimre woni faa hannden. ¹⁰ Jiddo sakiike muudum e annoora woni, walaa ko fergata dum. ¹¹ Banyudo sakiike muudum e nimre woni, ina yaada e nimre. O anndaa to o yahata sabo nimre wumnii mo.

¹² Sukaabe, mido winndana on sabo hakkeji moodon njaaforaama saabe Almasiihu.

¹³ Baabiraa6e, mido winndana on sabo odon anndi Gondo gilla e fuddoode oon.

Jokol6e, mido winndana on sabo on njaalake Ibiliisa bondo oon.

¹⁴ Sukaabe, ko mbinndanammi on dey, sabo odon anndi Baabiiwo. Baabiraa6e, ko mbinndanammi on dey, sabo odon anndi Gondo gilla e fuddoode oon.

Jokol6e, ko mbinndanammi on dey, sabo odon njogii semmbe,

konngol Laamdo ngool ina woni e moodon,
katin du on njaalake Bondo oon.

Haala reentaade e adunaaru

¹⁵ Taa njidee adunaaru ndu e ko woni e mayru fuu. Sabo jiddo adunaaru fu, njingu Baabiiwo walaa e muudum. ¹⁶ Sabo ko woni e adunaaru wo muuyde terde e muuyde yitere e mantoraade dow jawdi. Dum fuu jeyaaka e Baabiiwo. Wo e adunaaru dum jeyaa. ¹⁷ Adunaaru e muuyooji muudum fuu na timma, ammaa gadoowo muuyde Laamdo duumoto faa abada.

Tindingo dow waybe Almasiihu

¹⁸ Sukaabe am, timmoode adunaaru ndu badake. On nanii ganyo-Almasiihu waran. Haya, joonin waybe-Almasiihu heewbe ngari. Dum anndirden timmoode ndeen. ¹⁹ Be njaltii hakkunde meeden, ammaa be njeyaakano e meeden. Sabo kambe, sini e meeden be njeyanoo, be keddodotono e meeden. De dum na holla kambe be fuu be njeyaakano e meeden. ²⁰ Onon kaa, Ceniido hokkii on Ruuhu Laamdo paaminoowo on goonga, ndelle on fuu odon anndi goonga. ²¹ Midu winndana on wanaa saabe on anndaa goonga, ammaa wo saabe odon anndi goonga. Katin du odon anndi fewre fuu walaa e goonga. ²² Ndelle, moy woni penoowo? Jeddudo Iisaa wo Almasiihu, kam woni penoowo.‡ Jeddudo Baabiiwo e Bajjo oon fuu wo ganyo-Almasiihu. ²³ Sabo jeddudo Bajjo oon jeydaaka e Baabiiwo. De mo semtaay inndude Bajjo oon fuu, ina jeyda e Baabiiwo. ²⁴ Woodi onon le, tinnee e ko nandon gilla arande duum. Haala ka nandon gilla arande kaan, si ka woni e moodon fu, onon du on ngonan e Bajjo oon, on ngonan e Baabiiwo oon du. ²⁵ Woodi du, ko Almasiihu aadanii en duum wo nguurndam nduumiidam.

²⁶ Mi winndanii on dum dow yimbe majjinoobe on. ²⁷ De onon kaa, Ruuhu paaminoowo on goonga mo o hokki on oon, ina woni e moodon, hewtaay ko njanginedon. Sabo Ruuhu oon janginta on huunde fuu. Wo goonga o janginta on,

wanaa fewre. Ndelle, ngonee e Almasiihu hono no Ruuhu muudum oon janginiri on ni.

No laatoriden biibe Laamdo

²⁸ Joonin sukaabe am, keddee, ngonee e Almasiihu, faa ndaroden yeeso makko tawa eden ngoodi hoolaare, taa cemten nyannde gartol makko. ²⁹ Si on anndii Almasiihu wo ponnditiido, tannyoree du golloowo ko fonnditii fuu wo binngel Laamdo.

3

¹ Ndaaree no Laamdo Baabiiwo foti yidirde en, faa noddirii en biibe muudum. Wo en biibe muudum jaati. Ko hadi adunaaru ndu anndude en dey, ndu anndaa Baabiiwo. ² Sakiraaabe am horsuabe, joonin wo en biibe Laamdo. Ko laatoytoden duum, banginaaka tafon. De eden anndi nde Almasiihu bangowi fu, en nandan e muudum, sabo en nji'an mo kanko e hoore makko no o worri. ³ Dekudo jikke muudum dow makko fuu, laabiniran hoore muudum no Almasiihu laabiri ni.

⁴ Golludo ko boni fuu, luttii jamirooje Laamdo. Sabo gollude ko boni wo luttude jamirooje. ⁵ Odon anndi Almasiihu bangirii faa itta hakkeeki. Kam kaa, hakkeeki ngalaa e muudum. ⁶ Gondoo e makko fuu, heddataako ley hakkeeki. Keddiido ley hakke fuu, yi'aay mo, anndaa mo.

⁷ Sukaabe am, taa fay gooto majjina on! Golloowo ko fonnditii wo ponnditiido, hono no Almasiihu worri wo ponnditiido ni. ⁸ Kaa luttoowo wo neddo Ibiliisa, sabo Ibiliisa wo luttoowo gilla e fuddoode. Saabe majjum Bii Laamdo oon wardi faa halka golle Ibiliisa. ⁹ Laatiido bii Laamdo fuu heddataako e luttude, sabo aawdi Laamdo ina woni e muudum. Joomum waawaa heddaade e luttude, sabo wo bii Laamdo. ¹⁰ Inan ko hollata biibe Laamdo e biibe Ibiliisa: mo gollataa ko fonnditii fuu, wanaa neddo Laamdo. Mo yidaa sakiraaabe muudum du, hono noon worri.

Haala njinngu

¹¹ Inan kabaaru mo nandon gilla arande oon: njidunduren. ¹² En kaanaa wa'ude hono Kayiinu jokkudo Ibiliisa bondoo,

‡ 2:22 Si neddo yeddii Iisaa wo Almasiihu, yeddii wo kaananke, yeddii wo kisinoowo du.

barudo minyum oon. Dume wadi de o wari dum? O wardii dum saabe golleeji makko wo bondi, de golleeji minyiiko diin kaa wo lobbi. ¹³ Ndelle sakiraaɓe, ko adunaaru ndu wanyi on duum, taa dum haaynoo on. ¹⁴ Ko njiduden sakiraaɓe meeden duum hollii en en njaalake maayde, en naatii e nguurndam. Mo yidaa sakiike muudum fuu, heddake wo maaydo. ¹⁵ Neddo fuu banyudo sakiike muudum na wada war-hoore. Odon anndi nguurndam ndu-umiidam walanaa gadoowo war-hoore.

¹⁶ Inan no anndirten ko woni njinngu: Almasiihu hokkitirii yonki muudum saabe meeden. Ndelle enen du, eden njeji hokkitirde yonkiji meeden saabe sakiraaɓe men. ¹⁷ Si jogiido jawdi yi'ii sakiike muudum na billii de yurmaaki dum, noy njinngu Laamdo waawri wonirde e muudum? ¹⁸ Sukaabe am, taa njinngu meeden laatoo haala ɓola tan, ammaa njidiren golle e goonga. ¹⁹⁻²⁰ Nii anndirten wo e goonga ngonden. Nii du, si berde men pelii en fu, en mbaaltinan de yeeso Laamdo, sabo Laamdo buri de manngu, kanko woni anndudo huunde fuu.

²¹ Ndelle sakiraaɓe am horsuɓe, sini berde meeden pelaay en, en tawdete e hoolaare daraade yeeso Laamdo. ²² O hokkan en ko nyaagiden mo fuu, sabo en kaybii jamirooje makko, eden ngada ko weli mo. ²³ Yamiroore makko wo goondinde Iisaa Almasiihu Biyiiko oon, e yidundurde hono no o yamiri en ni. ²⁴ Kayboowo jamirooje Laamdo fuu, ina woni e Laamdo, Laamdo du ina woni e muudum. Ruuhu mo o hokki en oon, kam anndinta en imo woni e meeden.

4

Haala Ruuhu goonga e ruuhu majjere

¹ Sakiraaɓe am horsuɓe, waajotooɓe wi'ooɓe Ruuhu Laamdo ina woni e muɓben, taa ngoondinee dum'en fuu, ammaa koron ɓe yalla Ruuhu Laamdo jaati woni e maɓɓe naa wanaa. Sabo annabaaɓe fewreeɓe heewe caakake e adunaaru ndu. ² Inan no paamirton Ruuhu Laamdo ina woni e goddo: jabudo Iisaa Almasiihu warii laatake neddo fuu, Ruuhu Laamdo ina woni e muudum. ³ Ammaa jedduɗo Iisaa fuu, Ruuhu

Laamdo walaa e muudum. Wo e ganyo-Almasiihu yuuri. Ganyo mo nandon ina wara oon ina woni ley adunaaru gilla joonin. ⁴ Sukaabe am, onon le, wo on yimɓe Laamdo, on njaalake annabaaɓe fewreeɓe ɓeen. Sabo Ruuhu Laamdo gondo e moodon oon buri gondo e adunaaru oon semmbe. ⁵ Annabaaɓe fewreeɓe ɓeen wo adunankooɓe. Saabe majjum wo haalaaji adunaaru ɓe kaalata, adunaaru ndu ina hettindanoo ɓe. ⁶ Enen le, wo en yimɓe Laamdo, anndudo Laamdo fuu hettinanto en. Mo wanaa neddo Laamdo hettindantaako en. Nii cenndirten Ruuhu goonga e ruuhu majjere.

Haala njinngu Laamdo

⁷ Sakiraaɓe am horsuɓe, njidunduren, sabo njinngu e Laamdo yuuri. Mo njinngu woni e muudum fuu wo bii Laamdo, ina anndi Laamdo. ⁸ Mo njinngu walaa e muudum oon anndaa Laamdo, sabo Laamdo wo njinngu. ⁹ Inan no Laamdo ɓangirani en njinngu muudum: o nuli Biyiiko Bajjo ley adunaaru ndu faa keɓiren nguurndam saabe muudum.

¹⁰ Wanaa ko njiduden Laamdo duum anndinta en njinngu. Ko anndinta en njinngu dey, wo ko Laamdo yidi en. O nuli Biyiiko faa hokkitira yonki muudum faa hakkeeji meeden njaafee. ¹¹ Sakiraaɓe am horsuɓe, ko Laamdo yidiri en nii duum, enen du, eden njeji yidundurde. ¹² Fay gooto yi'aay Laamdo abada. Si en njidundurii fu, Laamdo ina woni e meeden, katin du njinngu muudum hiɓɓii e meeden.

¹³ Noy paamirten eden ngoni e makko, kanko du imo woni e meeden? Wo ko o hokki en Ruuhu makko duum paamirten.

¹⁴ Minen e ko'e amin, min nji'ii Bajjo oon, miden ceedoo Baabiiwo oon nuli mo faa o hisina adunaaru ndu. ¹⁵ Jabudo Iisaa wo Bii Laamdo fuu, Laamdo wonan e muudum, kam du wonan e Laamdo. ¹⁶ Enen du, eden anndi njinngu ngu Laamdo yidi en, en koolake ngu. Laamdo wo njinngu. Gondo ley njinngu fuu, e Laamdo woni. Laamdo du wonan e muudum. ¹⁷ No Almasiihu wa'i ni, hono noon enen du laatoriden ley adunaaru ndu. Nii woni no njinngu nguun hiɓɓiri e meeden, faa ndaroroden hoolaare nyannde darngal.

¹⁸ Kulol walaa ley njinngu. Ko woni dey, njinngu kiɓɓungu na itta kulol. Sabo kulol wo jukkungo doomi, katin du gondudo e kulol fuu, njinngu Laamdo hiɓɓaay e muudum. ¹⁹ Enen le, eden njidunduri sabo kanko artii yidude en. ²⁰ Si goddo wi'ii, «mido yidi Laamdo» de tawi ina wanyi sakiike muudum fu, wo penoowo. Sabo mo yidaay sakiike muudum mo yi'ata, waawaa yidude Laamdo mo yi'aay. ²¹ Jiddo Laamdo fuu yida sakiike muudum du. Yamiroore ndee do wo Almasiihu hokki en dum.

5

Haala goondinde Bii Laamdo

¹ Goondindo Iisaa woni Almasiihu fuu laatake bii Laamdo. Jiddo saaraa fuu, yidan biyum du. ² No anndirten eden njidi biɓɓe Laamdo dey, ko njiduden Laamdo de njokkuden jamirooje muudum duum. ³ Sabo haybude jamirooje makko woni yidude mo. Jamirooje makko nganaa dongal, ⁴ sabo laatiido bii Laamdo fuu jaaloto muuyde adunaaru. Wo goondinal meeden njaalortoden de.

⁵ Moy jaalotoo adunaaru? Walaa fuu jaalotoodo ndu si wanaa goondindo Iisaa woni Bii Laamdo. ⁶ Oon woni Iisaa Almasiihu gardudo e ndiyam e yiyam. Wanaa e ndiyam tan o wardi. O wardii e ndiyam e yiyam fuu. Wo Ruuhu seedotoo dum, sabo Ruuhu oon woni goonga. ⁷ Sabo kulle tati ina kolla Iisaa woni Almasiihu, ⁸ dum woni Ruuhu e ndiyam e yiyam. Seedaaku majje oo du wo gooto. ⁹ Eden njaba seedaaku yimbe, ammaa seedaaku Laamdo buri semmbe. Sabo kangu woni ngu Laamdo seedanii Biyum oon. ¹⁰ Goondindo Bii Laamdo, hebii seedaaku nguun e ley bernde muudum. Mo goondinaay Laamdo wadii Laamdo wo penoowo, sabo jabaay seedaaku ngu Laamdo haali haala Biyum. ¹¹ Inan seedaaku nguun: Laamdo hokkii en nguurndam nduumiidam, nguurndam dam ina woni e Biyiiko oon. ¹² Jeydaado e Bii Laamdo fuu, hebii nguurndam dam. Mo jeydaaka e muudum du, hebaay dam.

Baynundural

¹³ Onon goondinbe Bii Laamdo been, mi winndanii on dum, faa tannyoron on kebii

nguurndam nduumiidam. ¹⁴ Eden njogii hoolaare to makko: si en ndu'orake huunde haddi muuyde makko, o jaabanto en. ¹⁵ Eden anndi en kebii ko ndu'iden duum, sabo eden anndi imo jaabanoo en du'aawuuji meeden.

¹⁶ Ndelle, si won jiiɗo sakiike muudum ina wada hakke mo waddantaa dum maayde, o nyaaganoo dum Laamdo, Laamdo du hokkan dum nguurndam. De na woodi hakke gaddoowo maayde. Mi wi'aay nyaagorodon saabe hakke oon. ¹⁷ Oonyaare fuu wo hakke, de wanaa hakke fuu waddata maayde.

¹⁸ Eden anndi laatiido bii Laamdo fuu heddataako e hakkeji, sabo Almasiihu Bii Laamdo oon ina hayba neddo oon, Bondo oon du meemataa mo.

¹⁹ Eden anndi wo en yimbe Laamdo, de adunaaru le fuu ina woni e maral Bondo oon.

²⁰ Eden anndi Bii Laamdo warii, hokkii en hakkillo ngo anndiren Deweteedo goongaajo oon. Joonin eden njeyaa e goongaajo oon, sabo eden ngoni e Biyum Iisaa Almasiihu. Kanko woni Laamdo goongaajo oon, kanko woni nguurndam nduumiidam.

²¹ Bikkoy am, ndeenee ko'e moodon e downtanteebe wobbe.

Bataaki Yuhanna didabi

¹ Miin mawdo kawrital goondinbe winndi bataaki ki yaade to debbo mo Laamdo subii.* Mido jowte, aan e biibe maa fuu, onon be njidirmi goonga. Wanaa miin tan yidi on, wo anndube goonga been fuu ina njidi on ² saabe goonga gondo ley meeden, duumotoodo e meeden faa abada oon. ³ Laamdo Baaba men e Iisaa Almasiihu Biyum oon, njurmoto en, kokkan en moyyere e jam faa mbuurden e majjum ley goonga e njinngu.

Haala goonga e njinngu

⁴ Mi seyake sanne ko tawumi biibe maa wobbe ina njokka goonga, no Baabiiwo yamiri en ni. ⁵ Joonin, debbo tedduo, mido naare, njidunduren. Mi winndanta ma dum hono wo dum yamiroore heyre, wo dum yamiroore nde kebuden gilla fuddoode. ⁶ Ko woni njinngu dey, jokkude jamirooje Laamdo. On nanii yamiroore nde gilla fuddoode. Odon kaani jokkude nde no nanirdon ni.

⁷ Sabo majjinoobe heewe caakake e adunaaru ndu. Be njaabaay Iisaa Almasiihu warii laatake bii-Aadama. Gaado no maabe nii fuu wo majjinoowo, wo ganyo-Almasiihu. ⁸ Kaybee ko'e moodon, taa ko min ngollani on duum bona, faa kebon mbarjaari kiibeundi. ⁹ Sabo mo heddo-daaki e laawol Almasiihu de beydi ko jeyaaka e maggol fuu, jeydaaka e Laamdo. Keddodiido e maggol fuu ina jeyda e Baabiiwo e Bajjo. ¹⁰ Si won gardo to moodon ina waajoo ko waldaa e laawol ngol, taa njakkitee dum e ley galleeji moodon, taa fay njowton dum. ¹¹ Sabo jowtudo mo fuu hawtu e makko galleeji bondi.

Baynundural

¹² Ko kaanumi haalande on duum ina heewi, de mi yidaa winndande on dum fuu e derewol. Ammaa mido yeloo warde to moodon, kaalden hunnduko e hunnduko, faa seyo meeden hiiba.

¹³ Biibe sakiike maa debbo mo Laamdo subii oon ina njowte.

* **1:1** Debbo tedduo oon e biibe muudum wo kawrital goondinbe gootal.

Bataaki Yuhanna tataɓi

¹ Miin mawdo kawrital goondinɓe winndi ɓataaki ki yaade to Gayus sakiike am korsudo mo njidirmi goonga.

² Sakiike am korsudo, mido yeloo faa tawee huunde fuu na woodi e maada, ada wondi e cellal du hono no hakkillo maa selliri ni. ³ Mi seyake sanne nde sakiraaɓe wofɓe ngari kaalani kam no tinnoriɗaa e goonga e no njokkirɗaa dum ni. ⁴ Seyo fuu ɓuranaa kam ko nanumi ɓiɓɓe am ina njokki goonga.

Haala wallude sakiraaɓe

⁵ Sakiike am korsudo, ko mballataa sakiraaɓe men duum, fay si wo ɓe jananɓe to maada,* ina hollita wo a koolniido. ⁶ Be kaalii haala njinngu maada yeeso kawrital goondinɓe. A wadan ko woodi si a waliriii ɓe e ko haani e jahaangal maɓɓe, no hawrirta e muuyde Laamdo ni. ⁷ Sabo kamɓe, wo saabe Almasiihu ɓe ummorii jahaangal ngaal. Be pilaaki yimɓe ɓe ngoondinaay ɓeen mballa ɓe fay huunde. ⁸ Ndelle, enen goondinɓe Iisaa, eden njeyi wallude hono yimɓe ɓeen, faa laatoden gollidooɓe e maɓɓe e ley yaajinde goonga.

No Diyotoref e Demetirus ngorri

⁹ Won ko mbinndanmi kawrital goondinɓe, ammaa Diyotoref, jidudo ardinde hoore muudum oon, ina heddii salanaade kam. ¹⁰ Saabe duum, si mi warii fu, mi hollan ko o wadata duum e no o mbonkorto min ni. Wanaa dum tan: o jabbataako sakiraaɓe jananɓe ɓeen, katin du yidube jabbade ɓe ɓeen, o hadan dum'en, o riiwa dum'en e kawrital goondinɓe.

¹¹ Sakiike am korsudo, taa nyemmbitin ko boni, nyemmbitaa ko woodi. Gadoowo ko woodi fuu wo neddo Laamdo. Gadoowo ko boni anndaa Laamdo. ¹² Demetirus wo neddo lobbo sabo imo wondi e goonga. Yimɓe fuu ina kaala haala makko lobba. Minen du, miden njaɓi dum, de ada anndi seedaaku amin wo goonga.

Baynundural

* **1:5** Sakiraaɓe ɓeen wo sankitooɓe Kabaaru Lobbo.

¹³ Ko kaanumi haalande ma duum ina heewi, de mi yidaa winndude dum fuu e binndirgal. ¹⁴ Mido yeloo yiide ma ko ɓadii, kaalden hunnduko e hunnduko.

¹⁵ Yigiraaɓe maa wonɓe do ɓeen ina njowte. Njowtanaa kam yigiraaɓe ɓeen fuu gooto gooto. Jam wonda e maada.

Bataaki Yahuuda

¹ Bataaki ki to am yuuri, miin Yahuuda maccudo Iisaa Almasiihu. Mi minyoo Yaakuuba. Mido jowta on, onon 6e Laamdo Baaba meeden noddi, horsini, 6e Iisaa Almasiihu reenata. ² Laamdo hebbin on yurmeende e jam e njinngu.

Sappangol dow janninoobe fenoobe (2 Piyeer 2.1-17)

³ Sakiraa6e am horsu6e, mido yidunoo faa sanne winndande on dow kisin-dam dam kawtuden. Ammaa joonin mi yi'i ina tilsi mi winnda faa mi susina on ndaranodon goondinal kalfinaangal seniibe nde wootere faa abada. ⁴ Sabo bon6e wo66e ina coorii e kawrite goondin6e tawee taykaaka. Jukkungo mu66en winndaama gilla ko 6ooyi. Be kulataa Laamdo. I6e oonya moyyere Laamdo faa 6e ke6a gollude muuyde 6alli cementiniide. I6e njedda Joomiraado men Iisaa Almasiihu Joomii en gooto oon.

⁵ Joonin, mido yidi miccintinde on ko anndudon faa laabi: Joomiraado dannii yim6e muudum to leydi Misira toon. De sakitii o halki 6e ngoondinaay e ley ma66e been. ⁶ Miccitodon du no maleyka'en wo66e muurtiri, keddaaki ley keerol baawde de Laamdo darnannoo dum'en, de njoppi joonnde mu66en. Saabe dum, Joomiraado watti 6e ley nimre faa kiite nyannde darngal, geyyirii 6e geyyelle duumiide. ⁷ Hono noon du, Sodoma e Gomoora e gure piiliide dum'en ngadiri jeenu no maleyka'en been ngadiri ni, de mbuurdiino e muuyde terde de kaanaa wadeede. De dum laatani yim6e fuu sappangol jukkungo yiite duumiinge ngeen.

⁸ Woodi, wo hono noon sooriibe e moodon ngadirta. Ko 6e nji'ata ley koydi ma66e na nanna 6e ley tuuninde terde ma66e. I6e kuyfina hoorewaaku*, i6e mbonkoo teddu6e won6e dow kammu.

* **1:8** hoorewaaku do ina waawi taweede wo hoorewaaku Joomiraado naa hoorewaaku teddu6e dow kammu. Wo66e du paamii wo hoorewaaku leydi, dum wo laamu e jamirooje muudum. † **1:11** Kayiinu wo bardo minyum Haabiila. ‡ **1:11** Ndaaree 2 Piyeer 2.15. § **1:11** Gorko bi'eteedo Kooru muurtini yim6e Israa'iila nde Muusaa haybannoo 6e ley ladde ndeen.

⁹ Fay Miikaa'iilu, mawdo maleyka'en oon, jabaay mbonkaade Ibiliisa hono noon. Nde kanko e Ibiliisa ngadidinnoo jeddi dow moobeede 6anndu Muusaa ndeen, o jabaay saraade dum, de ko o wi'i dum tan wo: «Joomiraado fele.» ¹⁰ De yim6e been kaa ina mbonkoo kulle de anndaa. Be ummodake e muuyde terde ma66e, nga'ude hono muuyde daabaaji ladde ni, de duum woni ko halkata 6e. ¹¹ Halkere woodanii 6e koy! Be njokkii laawol Kayiinu.† Be majjinii ko'e ma66e hono no Balaama majjiri‡ faa 6e ke6a jawdi. I6e kalka e muurtugol ma66e no Kooru§ halkiri ni. ¹² I6e laatii masiiba wakkati kawroton faa nyaamdon ley njinngu, sabo i6e nanndi hono tefaa je gonde ley maayo kalkooje laanaaji. Be cementataa ko 6e njeyaaka ley doon. Woodi du, ko'e ma66e tan 6e killaa. Wo 6e duule de ngalaa ndiyam de keni coggata. Wo 6e ledde yaamnde de ngalaa 6i66e 6oretee6e, doofaade, baatude fey. ¹³ Wo 6e bempyye maayo manngo nyanngude, i6e yuufinira noon ngufo golleeji ma66e cementiniidi. Wo 6e koode jiilotoode. Nimre burnde fuu ni66ude 6e ndesanaa faa abada.

¹⁴ Henok, taaniyo njedda6o ley yuwdi Aadama oon, sappakeno kabaaru ma66e gilla ko 6ooyi, wi'i:

«Ndaaree, Joomiraado ina warda e maleyka'en muudum seniibe ujunaaje ujunaaje

¹⁵ faa saroo yim6e fuu.

O hollitan bon6e been golle mu66en fuu no foti bonde,
o hollitan 6e haalaaji nyaadudi di luttoo6e yeddo6e Laamdo been kaali dow muudum fuu.»

¹⁶ Yim6e been wo njurtoobe. I6e nji'a boofi wo66e e huunde fuu. I6e njokka muuyde terde ma66e. Daade ma66e na mawnitoroo yukkinaare. I6e mana wo66e faa 6e ke6a ko 6e njidi.

Haala nyibude nguurndam dow goondinal

¹⁷ Ammaa onon sakiraa6e am horsu6e, miccilee haalaaji di nulaabe Joomiraado

men Iisaa Almasiihu been cappinoo diin.
¹⁸ Be mbi'ii on: «E cakitte jamaanu, jalnortooɓe yimɓe, jokkuɓe muuyde terde muɓɓen bonde ngarowan.» ¹⁹ Kamɓe ngonni senndooɓe yimɓe. Wo adunaaru tan ɓe miilotoo. Ruuhu Laamɗo walaa e maɓɓe. ²⁰ De onon kaa sakiraaɓe am horsuɓe, nyiɓee nguurndam moodon dow goondinal moodon ceniingal faa sanne ngaal. Ngonee e ɲaaraade Laamɗo dow baawde Ruuhu Ceniido. ²¹ Keddee e njinngu Laamɗo tawa oɗon ndoomi yurmeende Joomiraado meeden Iisaa Almasiihu yaaroore on to nguurndam nduumiidam. ²² Njurmee yimɓe wonɓe e ley sikki-sakka. ²³ Ndippitee, mburtinee wobbe e yiite, ndannon dum'en. Wobbe du, njurmee dum'en tawee oɗon kulana ko'e moodon. Nyiddon fay saayaaji diin, taa muuyde balli maɓɓe tuunde deen ndaaba on.

²⁴ Laamɗo ina waawi reenude on e fergaade, ina waawi waddude on faa ndarodon yeeso teddeengal muudum, tawee feloore fuu walaa e moodon, wo on weltiibe. ²⁵ Teddeengal e manngu e semmbe e laamu ngoodan mo, kanko Laamɗo gooto kisinirɗo en Iisaa Almasiihu Joomiraado meeden oon, gilla fuddoode, faa joonin, faa abada abadin! Aamiina.

Holleede nde Iisaa Almasiihu ɓanginani Yuhanna

¹ Dewtere nde ina hawrunduri kulle de Iisaa Almasiihu ɓangini. Laamɗo ɓanginani mo kulle de faa o holla maccuɓe muudum ko ɓadii laataade. Iisaa nuli maleyka muudum to maccuɗo muudum Yuhanna, de humpiti dum kulle de. ² Yuhanna du seedake konngol Laamɗo, kam e goonga mo Iisaa Almasiihu waddi. O haali ko o yi'i fuu. ³ Barke woodanii neddo fuu janngudo dewtere annabaaku nde. Barke du woodanii neddo fuu kettindaniido nde de jokki ko winndaa e mayre duum, sabo wakkati mo kulle deen ngadata oon ɓadake.

Jowtaali e tindinooje Yuhanna to kawrite goondinbe jeddi

⁴ Miin Yuhanna, mido winndana kawrite goondinbe jeddi gonɗe e leydi Aasiya. Wo on kebu moyyere e jam yuurude to Laamɗo gonɗo, gonnoodo, gonoowo oon, e yuurude to ruuhuujj jeddi gonɗi yeeso joodorgal laamu makko diin. ⁵ Wo on kebu moyyere e jam yuurude to Iisaa Almasiihu, seedee koolniido, artiido iirtineede hakkunde maayɓe, dawranoowo kaanankooɓe adunaaru ndu.

Kam yidi en de haɓɓiti en e hakkeoji meeden saabe yiyam muudum ndu-faadam. ⁶ O hokki en laamu, o wadi en almaami'en faa ngollanen Laamɗo Baabiiko oon! Teddeengal e baawɗe ngoodan Iisaa faa abada! Aamiina.

⁷ Ndaaree, imo wara e duule.

Yitere fuu yi'an mo,

fay yuwnooɓe mo ɓeen.

Lenyi adunaaru fuu mboyran mettorgal saabe makko.

Wo dum laatoro noon! Aamiina.

⁸ Laamɗo Joomiraado, gonɗo, gonnoodo, gonoowo, Jom baawɗe fuu oon, wi'i:

—Miin woni arandeejo, miin woni cakitotoodo.

No Yuhanna yiiri Almasiihu ina teddiniree

⁹ Miin Yuhanna, wo mi sakiike moodon, kawtudo e moodon torraaji, kawtudo e moodon laamu Iisaa Almasiihu, munyidindo e moodon munyal makko. Mi riiwaama ruunde* wi'eteende Patamos saabe ko mbaajiimi konngol Laamɗo e seedaaku ngu Iisaa waddi.

¹⁰ E ley Nyalaande Joomiraado ndeen,† Ruuhu heewi kam, de nanumi caggal am daande toowunde hono daande buutotal ni ¹¹ ina wi'a:

—Ko nji'ataa duum, wadu dum dewtere, de nuldaa nde kawrite goondinbe jeddi deen: kawrite gonɗe Efeesu e Simirna e Pergamon e Tiyatira e Sardis e Filadelfi e Lawdikiya.

¹² Njeeyiimi yalla mido yi'a kaaldoowo e am oon. Nde njeeyinoomi ndeen, mi yi'ii fitillaaji kanje jeddi. ¹³ Hakkunde fitillaaji diin ina woodi goddo nanndudo e ɓii-Aadama, ina ɓornii saaya njuutuka, ina haɓɓi kaɓɓorgol kanje e becce muudum.

¹⁴ Leeɓi hoore makko ndawni far hono haabu, naa hono jalbugol daandorgal ni. Gite makko na njayna hono demle yiite.

¹⁵ Koyɗe makko ina delkira no njamndi mbodeeri jalbirta si wadaama e yiite faa wojji coy ni. Katin du daande makko ina wa'i hono duko ndiyeele keewɗe. ¹⁶ Imo jorgorii junngo makko nyaamo ngoon koode jeddi. Kaafaahi ki kunndude muudum diidi fuu mbeli ina wurtoo e hunnduko makko. Yeeso makko ina delkira hono naange yayniroowe haddi baawɗe muudum fuu.

¹⁷ Nde nji'unoomi mo ndeen, caamumi yeeso makko hono wo mi maayɗo. Ammaa o yowi junngo makko nyaamo dow am, o wi'i:

—Taa hulu! Miin woni arandeejo, miin woni cakitotoodo, ¹⁸ miin woni buurɗo oon. Mi maayiino, ammaa inani kam mido wuuri faa abada. Midu tiigii baawɗe dow maayde e laakara fuu. ¹⁹ Ndelle, winndu ko nji'udaa duum, ko wadata joonin duum e ko waroyta yeeso. ²⁰ Inan maanaa sirri koode jeddi de nji'udaa e junngo am nyaamo de, kam e fitillaaji kanje jeddi: koode jeddi deen wo maleyka'en kawrite

* **1:9** Ruunde wo leydi tummbiindi hakkunde maayo manngo. † **1:10** Nyalaande Joomiraado ndeen woni nyannde alan.

goondinbe jeddi deen. Fitillaaji kanje jeddi diin wo kawrite goondinbe jeddi deen.

2

Haala bataakiiji yaade to kawrite goondinbe jeddi

Bataaki to Kawrital gonngal Efeesu

1—Winndan maleyka kawrital goondinbe gonngal Efeesu, mbi'aa:

«Inan haalaaji jogiido koode jeddi e junngo muudum nyaamo, jahoowo hakkunde fitillaaji kanje jeddi:

² Mido anndi golle maa e no tin-noridaa ley tampiri. Mido anndi munyal maa. Mido anndi a munyantaa bonbe, a ndaartindake wiitotoobe wo nulaabe been, de tawudaa be fenooobe. ³ A jom munyal, a ronndake tiidallaaji saabe innde am, de dum fuu, a selaay jokkude goonga. ⁴ Ammaa mido felire dum do: a yoppii njinngu maa ngu njoginodaa arande nguun. ⁵ Ndelle miccita no ngor-runodaa gilla a saamaay. Tuubu, ngolli-
raa no ngollirtaano arande ni! Si wanaa duum, si a tuubaay, mi waran to maa mi itta fitilla maa e nokku muudum.

⁶ Ammaa mido yardorii maa dum do: ada wanyi golleeji jokkuube Nikolay* hono no mbanyirmi di, miin du. ⁷ Jom nowru fuu, nana ko Ruuhu haalanta kawrite goondinbe duum! Jaaliido fuu, mi hokkan dum nyaamude biibe lekki nguurndam ndariiki ley aljanna Laamdo kiin.»

Bataaki to kawrital gonngal Simirna

8—Winndan maleyka kawrital goondinbe gonngal Simirna, mbi'aa:

«Inan haalaaji arandeejo e cakitotoodo, maaynoodo de iirtii oon:

⁹ Mido anndi torra maada e talkaaku maada, tawee le a jom jawdi. Mido anndi no wiitotoobe wo Alhuudiya'en de nganaa been mbonkortoos on. Wo be kawrital rewoobe Seydaani. ¹⁰ Taa hulu torra badiido hewtude ma. Ndaar, Ibiliisa badake faddude woobe maada ley kasu faa filoo jarribaade ma. A

torrete balde sappo. Laatodaa koolniido faa e maayde, de mi hokke nguurndam nduumiidam laatane kufune jaalorgal. ¹¹ Jom nowru fuu, nana ko Ruuhu haalanta kawrite goondinbe duum! Jaaliido fuu, maayde dida berde ndeen meemataa dum.»

Bataaki to Kawrital gonngal Pergame

¹² —Winndan maleyka kawrital goondinbe gonngal Pergame, mbi'aa:

«Inan haalaaji jogiido kaafaahi ki kundude muudum didi fuu mbeli:

¹³ Mido anndi nokku do kodudaa, do Seydaani laamii doon. E noon fu, ada tinnii e innde am. A yankiraay goondinde kam fay wakkati nde Antipas seedee am koolniido oon waranoo ley maada ndeen. Wo do Ibiliisa joodii.

¹⁴ Ammaa ina woodi pelooje seeda de njoganimaami: ada munyana yimbe wonbe hakkunde maada habbiibe e jannde Balaama. Kam janngini Balak ferginde Israa'iilankooobe, be nyaama teewuuji cakkanaadi tooruuji, be njeena du. ¹⁵ Woobe maada du na njokka yimbe Nikolay. Jannde maabe fuu wo fotu bonde. ¹⁶ Ndelle tuubu. Si wanaa dum, mi waran to maa joonin, mi habira e maabe kaafaahi ngonki e hunduko am ki. ¹⁷ Jom nowru fuu, nana ko Ruuhu haalanta kawrite goondinbe duum! Jaaliido fuu, mi hokkan dum nyaamdu suudiindu wi'eteendu «manna». Mi hokkan dum kaayel danewel du. Dow kaayel ngeel innde heyre ina winndaa nde fay gooto anndaa si wanaa kokkaado dum.»

Bataaki to kawrital gonngal Tiyatira

¹⁸ —Winndan maleyka kawrital goondinbe gonngal Tiyatira, mbi'aa:

«Inan haalaaji Bii Laamdo mo gite muudum njalbirta hono demle yiite, mo koyde muudum delkirta hono njamndi mbodeeri ciwaandi ni:

¹⁹ Mido anndi golleeji maa e njinngu maa e goondinal maa e ballal ngal ngadandaa woobe, kam e munyal maa. Mido anndi golleeji maa cakitiidi buri arandeeji diin heewude. ²⁰ Ammaa mido

* **2:6** Aayaaje 2, 20, e 24 ina tindina yimbe faa ndeentoo e jannde Nikolay'en. Wo diina fewreejo kaalaado katin ley aaya 15 ammaa en anndanaa kabaaru diina oon.

felire dum do: ada munyana Yesabel, debbo biitotoodo wo annabaajo oon. Imo wosina maccube am, imo jannina dum'en fijirde e nyaamude teewu-uji cakkanaadi tooruuji. ²¹ Mi hokkii mo wakkati no o tuubira, ammaa o yidaa tuubude e fijirde makko ndeen. ²² Saabe majjum mi faddan mo dow leeso naawalla. Fijidoobe e makko been du, si tuubaay e golle makko, mi torran dum'en torraaji mawdi. ²³ Mi halkan biibe makko du. Ndeen kawrite goondinbe deen fuu anndan miin woni ndaartintoodo hakkillooji e berde. Katin du mi yoban gooto moodon fuu haddi golle muudum. ²⁴ Ammaa onon yimbe Tiyatira heddiibe 6e njokkaay laawol ngol been, 6e ngolliraay ko woobe mbi'ata «sirriiji Seydaani luggudi», mido wi'a on: mi yowataa dow moodon donngal gonngal ²⁵ si wanaa tinnodon e ko njogidon duum faa nde ngarumi. ²⁶ Jaaliido – dum woni gadoowo muuyde am faa yehi timmoode oon – mi hokkan dum baawde dow laamorde adunaaru. ²⁷ Jaaliibe been ndurdan de e sawru njamndi, pusiran de hono no loode pusirta ni. ²⁸ Mi hokkan dum'en baawde, hono no Baaba am hokkiri kam miin du. Mi hokkan 6e hoodere fajiri ndeen du. ²⁹ Jom nowru fuu, nana ko Ruuhu haalanta kawrite goondinbe duum!»

3

Bataaki to kawrital gonngal Sardis

¹ –Winndan maleyka kawrital goondinbe gonngal Sardis, mbi'aa:

«Inan haalaaji jogiido ruuhuui Laamdo jeddi e koode jeddi:

Mido anndi golle maa. Ada wi'ee a buurdo, tawee le a maaydo. ² Hakkil! Cembindinaa seeda mo njogidaa oon gilla waataay, sabo mi tawaay golle maa ina kibbi yeeso Laamdo am. ³ Ndelle, miccita no kebirdaa e no nanirdaa Kabaaru Lobbo oon. Tuubu, de ngolliraa dum. Si a hakkilaay, mi warden hono no gujjo ni, de a anndataa wakkati mo ngarammi mabude ma. ⁴ Ammaa, ada woodi do Sardis doon yimbe 6e tuuninaay kaddule mubben. Be bornoto

kaddule daneeje 6e njaada e am, sabo ibe poti e majjum. ⁵ Hono noon jaaliido fuu bornotoo kaddule daneeje. Abada mi tosataa innde muudum e dewtere nguurdan ndeen. Mi seedoto imo jeydaa e am yeeso Baaba am e maleyka'en muudum. ⁶ Jom nowru fuu, nana ko Ruuhu haalanta kawrite goondinbe duum!»

Bataaki to kawrital gonngal Filadelfi

⁷ –Winndan maleyka kawrital goondinbe gonngal Filadelfi, mbi'aa:

«Inan haalaaji ceniido goongante, tiigiido cokitirgal Daawda. Si o omtii, fay gooto ombataa. Si o ombii, fay gooto omtataa.

⁸ Mido anndi golle maa. Ndaar, mi omtii dammbugal yeeso maa ngal fay gooto waawaa ombude. Aan e famdude semmbe fuu, a haybii konngol am, a yankiraay innde am. ⁹ Haya, mi neldete jeyaa 6e e kawrital rewoobe Seydaani wiitotoobe wo Alhuudiyankoobe tawee 6e fenoo 6e, 6e nganaa. Mi dooldan 6e 6e ngara 6e kujidowa to koyde maa. Ndeen 6e paaman mi yidii ma. ¹⁰ A haybii ko njamirmaami duum, a munyii sanne. Saabe dum, mi reenete e wakkati nde billaare warata hora adunaaru faa ndaartindoo yimbe fuu. ¹¹ Mi badake warude. Tinna e ko njogidaa duum taa fay gooto teeta kufune maa jaalorgal. ¹² Jaaliido fuu, mi wadan dum bimbbeere ley suudu Laamdo am seniindu. O wurtataako e mayru abada. Mi winndan e dow makko innde Laamdo am e innde ngalluure muudum. Ngalluure ndeen wo Urusaliima keso yuuroowo dow kammu to Laamdo am de jippoo. Mi winndan e dow makko innde am heyre ndeen. ¹³ Jom nowru fuu, nana ko Ruuhu haalanta kawrite goondinbe duum!»

Bataaki to kawrital gonngal Lawdikiya

¹⁴ –Winndan maleyka kawrital goondinbe gonngal Lawdikiya, mbi'aa:

«Inan haalaaji bi'eteedo Aamiina oon, seedaaku koolniido goongante, mo tateefo oon fuu laatorii saabe muudum:

¹⁵ Mido anndi golle maa, a feewaa a wulaa. Wo a laato peewudo naa buldo!
¹⁶ Saabe ko tawaa a feewaa a wulaa duum, hunnduko am tuutete. ¹⁷ Ada wi'a: «Mi jom jawdi, mi hawrundurii jawdi, mi haajaaka fay huunde.» Tawile, a anndaa wo a mettudo hoore, a jurminiido, a talkaajo, a bumdo, a koldo!
¹⁸ Mido tindine, coodaa to am kanje laabiniraado yiite, faa kebaa jawdi ngoongalaari. Coodaa to am du kaddule daneeye bornodaa, faa cuuraa banndu maa boldu nduun e semteende. Katin du, coodaa to am nebbam faa mbujaa gite maa de kebaa nji'aa. ¹⁹ Miin, mido fela yimbe be njidumi, mido dartina dum'en. Ndelle, tinnodaa, tuubaa!
²⁰ Inani mido darii e dammbugal, mido salmina. Neddo fuu nando daande am de omti dammbugal, mi naatan to muudum, mi nyaamda e muudum, kam du nyaamda e am. ²¹ Jaaliido fuu, mi hokkan dum joododaade e am dow joodorgal am laamu, hono no miin du njaaloriimi de njoododiimi e Baaba am dow joodorgal muudum ni. ²² Jom nowru fuu, nana ko Ruuhu haalanta kawrite goondinbe duum!»

4

Haala dammbugal omtiingal dow kammu

¹ Caggal duum, yeewumi, de nji'umi dammbugal ina omtii dow kammu. Daande nde nanunoomi arande wa'unde hono buututal ina haalda e am ndeen, ina wi'a:

—Yeeɗu ngaraa do, faa mi holle ko haani laataade caggal joonin.

² Wakkati gooto Ruuhu heewi kam, de nji'umi joodorgal laamu dow kammu. Goddo ina joodii dow maggal. ³ Joodiido oon, tagaadi muudum ina jalbira hono no hayre yaspa, ina wojjitira hono no hayre sardis. Ciibociibongal ina filii joodorgal ngaal, ina jalbira hono no hayre emerooda ni. ⁴ Joodorgal ngaal, joodorde laamu noogay e nay ina piilii ngal. Mawbe noogayo e nayo ina njoodii dow majje, ina bornii kaddule daneeye, kufuneeje gadiraade kanje ina ngoni e ko'e maɓbe.

⁵ Mayye e sawtuuji e diggaali ina njalta e joodorgal laamu ngaal. Yeeso maggal doon ina woodi docce jeddi kuɓɓooje. Deen ngoni ruuhuuji Laamdo jeddi diin. ⁶ Ko wa'i hono maayo laabungo tal nanndungo e daandorgal ina weertii yeeso maggal.

Dakkol joodorgal laamu ngaal ina woodi kulle nay buurde. Ide piilii ngal, ide keewi gite yeeso e caggal fuu. ⁷ Huunde wuurnde arandeere ndeen ina wa'i hono laddeeru. Didaberde ndeen ina wa'i hono ngaari. Tataberde ndeen, yeeso muudum ina wa'i hono yeeso bii-Aadama. Nayaaberde ndeen ina wa'i hono ciilal piiroowal. ⁸ Kulle buurde nay deen, gootel fuu ina woodi bippeeje jeegom. Bippeeje deen ina keewi gite ley e dow fuu. Jemma e nyalooma fuu de celataa yimude, ide mbi'a:

«Ceniido, Ceniido, Ceniido,

wo Laamdo Joomiraado jom baawde fuu,

gonnoodo, gondo, gonoowo oon!»

⁹ Kulle buurde nay deen ina ndarjina, ina teddina, ina njetta joodiido dow joodorgal laamu, buurdo faa abada oon. ¹⁰ Nde be ngadata dum fuu, mawbe noogayo e nayo been kippoto e leydi yeeso joodiido e joodorgal oon, kujidana buurdo faa abada oon. Ibe njoyyina kufuneeje maɓbe yeeso joodorgal ngaal, iɓe mbi'a:

¹¹ «Joomiraado amin, Laamdo amin,

ada foti hebude darja e teddeengal e baawde,

sabo aan tagi huunde fuu.

Wo saabe muuyde maa dum laatorii, wo saabe muuyde maa tagirdaa dum.»

5

Haala dewtere Laamdo e kaando omtude nde

¹ Caggal duum, nji'umi e junngo nyaamo joodiido dow joodorgal laamu oon dewtere taggaande. Gerejeji mayre didi fuu ina mbinndaa. Inde ommbiraa takkande maandinaade jeddi. ² Ndeen nji'umi maleyka jom sembe ina yeewnoo daande toownde, ina wi'a:

—Moy foti e takkitinde takkande takkaade deen, de omta dewtere taggaande nde?

³ Ammaa fay gooto walaa dow kammu, walaa dow leydi, walaa ley leydi baawdo omtude dewtere taggaande ndeen naa ndaarude ley mayre. ⁴ Mboyumi bojji cattudi, sabo hebaaka potudo omtude dewtere ndeen naa ndaarude ko woni e mayre. ⁵ Ndeen gooto e mawbe been wi'i kam:

—Taa woy! Inan, laddeeru jeyaandu e lenyol Yahuuda, yuurndu e Daawda nduun, jaalake. Kayru waawi omtude takkande takkaade jeddi deen, de omta dewtere ndeen.

⁶ Ndeen nji'umi Jawgel ina darii hakkunde joodorgal ngaal. Kulle nay buurde deen e mawbe been ina piilii ngel. Ingel nanndi e kirsanoongel. Ingel woodi luwe jeddi e gite jeddi. Deen ngoni ruuhuui Laamdo jeddi nuleteedi e adunaaru ndu fuu. ⁷ Jawgel ngeel yehi, jabowi dewtere taggaande ndeen e junngo nyaamo joodido dow joodorgal oon. ⁸ Ko ngel jabi dewtere ndeen duum, kulle nay buurde deen e mawbe noogayo e nayo been kippii e leydi yeeso maggel. Mono fuu ina woodi hoddu e urdude kanjeere heewnde uurdi, dum woni du'aawuui seniibe been. ⁹ Heddi iibe njima jimol kesol, iibe mbi'a:

«Ada foti e jabude dewtere ndeen de takkita takkande uddiraade nde, sabo a hirsanooma.

E yiyam maa coottirdaa yuuruibe e lenyi fuu e demle fuu e siyiiji yimbe fuu e laamorde fuu faa be njeйдаa e Laamdo.

¹⁰ A wadii be jeyaabe e laamu e almaami'en gollanoobe Laamdo meeden.

Be laamoto adunaaru.»

¹¹ Caggal duum nji'umi ley holleede, de nanumi daade maleyka'en heewbe. Ibe ngada ujunaaje ujunaaje duudde. Ibe piilii joodorgal ngaal e kulle buurde deen e mawbe been, ¹² iibe njimira daade toowde, iibe mbi'a:

«Jawgel kirsanoongel ngel ina foti e hebude baawde e jawdi e hakkilantaaku e semmbe e teddeengal e darja e manoore!»

¹³ Ndeen nanumi tageefo wonngo dow kammu fuu e ko woni dow leydi e ko woni ley leydi e ko woni dow maayo e ko woni e mubben fuu, ina mbi'a:

«Manoore e teddeengal e darja e baawde ngoodanii joodido dow joodorgal ngaal oon e Jawgel ngeel faa abada!»

¹⁴ Kulle nay buurde deen njaabii:

—Aamiina.

Mawbe been du, kippii e leydi, kujidi.

6

Takkande takkaade jeddi

Haala takkitingol takkande arandeere: jaalagol

¹ Ndeen nji'umi Jawgel ngeel takkitii wootere e takkande takkaade jeddi deen. Nanumi wootere e kulle nay buurde deen ina iidina daande muudum hono riggaango, ina wi'a:

—War!

² Yeewumi, nji'umi puccu ndaneewu. Baddido ngu oon ina tiigii kalawal laanyal. O hokkaa kufune laamu. Wo o jaalido, de o wurtii faa o beyda jaalorgal.

Haala takkitingol takkande didaberde: barundural

³ Nde Jawgel ngeel takkitinnoo takkande didaberde ndeen, nanumi huunde wurnde didaberde ndeen ina wi'a:

—War!

⁴ Ndeen puccu gonngu, mbodeewu yalti. Baddido ngu oon hokkaa laawol faa itta jam e adunaaru, faa yimbe mbarundura. O hokkaa kaafaahi mawki.

Haala takkitingol takkande tataberde: tiidalla

⁵ Nde Jawgel ngeel takkitinnoo takkande tataberde ndeen, nanumi huunde wurnde tataberde ndeen ina wi'a:

—War!

Nji'umi puccu baleewu. Baddido ngu oon ina tiigii etirgal e junngo muudum.

⁶ Nanumi ko nanndi e daande neddo yuurii hakkunde kulle nay buurde deen, ina wi'a:

—Kiloo alkama wo ceede golle nyalooma soodete. Kilooji tati gawri du wo ceede golle nyalooma coodete. De taa bonnu nebbam e cabijam.

Haala takkitingol takkande nayaaberde: maayde

⁷Nde Jawgel ngeel takkitinnoo takkande nayaberde ndeen, nanumi daande huunde wuurnde nayaberde ndeen, ina wi'a:

—War!

⁸Yeewumi, nji'umi puccu oolu. Badfiido ngu oon ina wi'ee Maayde, laakara ina jokki mo. Be kokkaa baawde dow nayaberde adunaaru faa 6e mbarda yimbe kaafaahi e rafo e baasiiji e kulle ladde.

Haala takkitingol takkande joyaaberde: wardaabe saabe seedaaku mu6ben

⁹Nde Jawgel ngeel takkitinnoo takkande joyaaberde ndeen, nji'umi to ley hirsirde rewreteende Laamdo toon yonkiiji wardanoobe saabe dwtanaade konngol Laamdo e seedaaku ngu 6e ceedii nguun.

¹⁰Be yeewnii faa toowi, 6e mbi'i:

—Joomiraado ceniido goongante, faa ndey ndoomudaa faa carodaa yimbe won6e e adunaaru ndu 6een? Ndeye njomnitodaa 6e rufugol yiyam amin?

¹¹Mono e ma6be fuu hokkaa saaya ndaneeha. Be mbi'aa 6e powta seeda tafon, faa limgal gollidii6e ma6be, sakiraa6e ma6be fodanaabe wareede hono ma6be 6een, ki66a.

Haala takkitingol takkande jeegaaberde: nyalooma mawdo

¹²Ndeen nji'umi Jawgel ngeel takkitii takkande jeegaaberde ndeen. Wakkati oon leydi dimmbi dimmbagol manngol. Naange 6awliri faa nanndi hono kaasa 6aleewa, lewru du fuu wojjiri hono yiyam.

¹³Koode kammu deen caami e leydi hono no 6i66e yibbi kecce caamirta si henndu mawndu wifii. ¹⁴Kammu oon du dilli, taggira hono no daago taggirtee ni. Baamle e duude fuu doofaa e nokkuuje mu6ben.

¹⁵Ndeen kaanankoo6e adunaaru e yimbe teddu6e e hooree6e sordaasii6e e joomiraa6e jawdi e jom'en semmbe e rim6e e riimay6e fuu cuudii ley lohi baamle e hakkunde tefaaje baamle. ¹⁶Heddi i6e mbi'a baamle e tefaaje deen:

—Caamee dow amin! Cuudon min e yeeso joodiido dow joodorgal laamu oon! Cuudon min e tikkere Jawgel ngeel! ¹⁷Sabo nyannde tikkere ma6be mawnde ndeen yottake. Moy waawi dadude?

7

Haala yimbe 144 000 wadaabe maande

¹Caggal duum, mi yi'ii maleyka'en nayo ina ndarii e jihaaji adunaaru nay. I6e paddii keni adunaaru nay diin, taa di mbifa, wanaa dow leydi, wanaa dow maayo, wanaa dow lekki. ²Nji'umi katin maleyka goddo yuurudo funnaange ina tiigii gadirgal maande Laamdo buurdo. O yeewnii daande toownde to maleyka'en nayo hokkaabe baawde torrude leydi e maayo 6een. ³O wi'i 6e:

—Taa mbonnee leydi naa maayo naa ledde de tafon, faa min ngada maande e tiide maccu6e Laamdo meeden 6een.

⁴Ndeen nanumi limgal wadaabe maande e tiide mu6ben 6een: i6e ngada ujunaaje hemre e capande nayo e nayo (144 000). Wo 6e maandinaabe yuurube e lenyi Israa'iilankoo6e diin fuu:

⁵yuurube e Yahuuda ujunaaje sappo e dido (12 000),

yuurube e Ruuben, ujunaaje sappo e dido, yuurube e Gada, ujunaaje sappo e dido,

⁶yuurube e Aser, ujunaaje sappo e dido, yuurube e Naftali, ujunaaje sappo e dido,

yuurube e Manasa, ujunaaje sappo e dido, ⁷yuurube e Simeyon, ujunaaje sappo e dido,

yuurube e Lewi, ujunaaje sappo e dido, yuurube e Isakar, ujunaaje sappo e dido,

⁸yuurube e Jabulon, ujunaaje sappo e dido,

yuurube e Yuusufi, ujunaaje sappo e dido, yuurube e Benyamin, ujunaaje sappo e dido.

Lenyi diin fuu ngadanaama maande.

No yimbe lenyi fuu njettirta Laamdo

⁹Caggal duum, yeewumi, nji'umi jamaa keewdo mo limataako yuurudo e laamorde fuu e lenyi fuu e siyiiji yimbe fuu e demle fuu. I6e ndarii yeeso joodorgal laamu ngaal e Jawgel ngeel. I6e bornii saayaaji daneeji, licce tamarooje ina ngoni e juude ma6be. ¹⁰I6e ilina, i6e mbi'a:

—Kisindam to Laamdo meeden joodiido dow joodorgal laamu ngaal yuurata, kam e Jawgel ngeel.

¹¹Maleyka'en 6een fuu ina ndarii, ina piilii joodorgal ngaal e maw6e 6een e kulle

nay buurde deen. Be fuu 6e kippi geese ma66e e leydi, i6e kujidana Laamdo. ¹² I6e mbi'a:

«Aamiina.

Manoore e darja e hakkilantaaku e yettoore e teddeengal e baawde e semmbe, fuu ngoodanii Laamdo meeden faa abada! Aamiina.»

¹³ Ndeen gooto e maw6e been yami kam: —Beye ngoni yim6e borniibe saayaaji daaneeji 6e? Faa toy 6e yuuri?

¹⁴ Mbi'umi mo:

—Joomam, aan woni anndudo.

O jaabii kam, o wi'i:

—Kam6e ngoni yuuru6e e torra mawdo. Be lononii saayaaji ma66e, 6e ndawninirii di yiyam Jawgel ngeel.* ¹⁵ Dum saabii de 6e keddoto yeeso joodorgal laamu Laamdo ngaal, 6e ndewa mo jemma e nyalooma ley suudu makko seniindu nduun. Joodiido dow joodorgal laamu oon huuran 6e hukum muudum. ¹⁶ Be njolbataa katin, 6e domdataa katin. Be naangataake, nguleefi fuu tappataa 6e katin. ¹⁷ Sabo Jawgel gonngel hakkunde joodorgal laamu ngeel duran 6e, yaara 6e to ildude ndiyam kokkoojam nguurndam. Laamdo mooytan gondi gite ma66e fuu.

8

Haala takkitingol takkande jedda6erde: deyyere mawnde

¹ Nde Jawgel ngeel takkitinnoo takkande jedda6erde ndeen, kammu oon deyyinii siw faa wadi hono feccere yamnde wootere. ² Ndeen nji'umi maleyka'en njeddo darii6e yeeso Laamdo. Be kokkaa buutute jeddi.

³ Maleyka goddo jogiido urdude kanjeere darowii dakkol hirsirde rewroteende Laamdo. O hokkaa uurdi keewndi faa o sakkida dum e du'aawuuji seniibe, o yottina di dow hirsirde kanjeere wonnde yeeso joodorgal laamu ndeen. ⁴ Cuurki uurdi ndiin e du'aawuuji seniibe diin yuuri e junngo maleyka oon de yeenti to Laamdo. ⁵ Maleyka oon hooyi urdude ndeen, hebbini nde yiite e ley hirsirde ndeen, de faddi nde e leydi. Ndeen diggaali

e dukooji ngadi, mayye mayyi, leydi du dimmbii.

Luwe jeddi

⁶ Caggal duum, maleyka'en njeddo jogiibe buutute jeddi been cegilanii fuufude de.

Haala buututal arandeewal

⁷ Maleyka arandeejo oon fuufi buututal muudum, de marmalluuje e yiite jillunduraange e yiyam paddaa dow leydi. Fecere tata6erde leydi ndiin wulaama, fecere tata6erde ledde deen wulaama, hudo hecco koon du fuu wulaama.

Haala buututal dida6al

⁸ Maleyka dida6o oon fuufi buututal muudum, de ko wa'i hono waamnde mawnde hu66oore faddaa e ley maayo. Tata6erde maayo ngoon laatii yiyam, ⁹ tata6erde kulle buurde gonde e maayo ngoon mbaati, tata6erde laanaaji ndiyam du kalkii.

Haala buututal tata6al

¹⁰ Maleyka tata6o oon fuufi buututal muudum, de hoodere mawnde hu66iroore hono no doocal ni yuuri dow kammu, saami e tata6erde gooruuji e ildude ndiyam. ¹¹ Hoodere ndeen «Kaadeefi» wi'etee. Nde haadinii feccere tata6erde diyeele deen. Yim6e heew6e maayi saabe ndiyam daam haadinaama rok.

Haala buututal naya6al

¹² Maleyka naya6o oon fuufi buututal muudum. Ndeen feccere tata6erde naange e feccere tata6erde lewru e fecere tata6erde koode piyaa, faa gootel fuu tata6erde muudum ni66i. Jemma e nyalooma fuu mbaasa tata6erde annoora mu66en.

¹³ Caggal duum, nji'umi ciilal ina fira dow, nanumi inde yeewnoo e daande toownde, inde wi'a:

—Yoo yoy! Yoo yoy! Bone woodanii yim6e adunaaru nde maleyka'en tato heddiibe been puufii buutute mu66en!

9

Haala buututal joya6al

* **7:14** Maanaa 6e ndawninirii saayaaji ma66e yiyam, woni hakkeeki ma66e fuu njaafaama.

1 Maleyka njoyaɓo oon fuufi buututal muudum. Nji'umi hoodere yuuri dow kammu, saami e leydi. Nde hokkaa cokitirgal ɓunndu ndu luggeefi mum walaa ɗo haadi. 2 Nde sokiti ɓunndu nduun, de cuurki yalti e mayru hono no duppirde mawnde ni. Cuurki kiin niɓɓini naange e mbeeyu* fuu. 3 Baɓɓatti njalti e cuurki kiin, cankitii e leydi. Di kokkaama baawde torrude hono jahe ni. 4 Di njamiraa taa di mbonna hudo naa ledde naa huunde fuu ko fudata e leydi, ammaa di torra yimbe ɓe maande Laamdo walaa e tiide muɓɓen ɓeen tan. 5 Di kokkaa torrude yimbe ɓeen faa naawa haddi lebbi joy, ammaa di kokkaaka warude ɓe. Torra majji ina nanndi e torra mo yaare fidɗi. 6 Ley lebbi diin, yimbe piloto maayde de keɓataa. Be muuyan maayde, ammaa maayde doggan ɓe.

7 Baɓɓatti diin ina nanndi e pucci cegilaniidi wolde. Dow ko'e majji ina ngoodi ko nanndi e kufuneeje gadiraade kanje. Geese majji ina nga'i hono geese yimbe. 8 Idi njogii cukuli hono cukuli rewbe. Nyiye majji ina nga'i hono nyiye dawaadi ladde. 9 Ko wa'i hono jamde ina ngoni e becce majji. Sawtu bippeele majji ina wa'i hono torkooji di pucci keewdi ndaasata ina ndoggana wolde. 10 Idi ngoodi lacce jogiide kure hono jahe. Ley lacce deen ina ngoodi baawde torrude yimbe haddi lebbi joy. 11 Kaananke majji woni maleyka kawjotoodo ɓunndu ndu luggeefi muudum walaa ɗo haadi oon. Innde makko e ibraninkoore wo Abadon, e ley geresankoore wo Apoliyon (ɗum na firra «Kalkoowo»).

12 Bone arandeejo oon faltake. Ndaar, bonandaaji didi ina ngara caggal majjum.

Haala buututal jeegaɓal

13 Maleyka njeegaɓo oon fuufi buututal muudum, de nanumi daande yuurunde to luwe nay gonde e coɓɓuli hirsirde kanjeere wonnde yeeso Laamdo ndeen. 14 Daande ndeen ina wi'a maleyka njeegaɓo jogiido buututal oon:

—Haɓɓitin maleyka'en nayo haɓɓaaɓe to maayo manngo wi'eteengo Efarata.

15 Ndeen maleyka'en nayo ɓeen kaɓɓitaa faa mbara tataɓerde yimbe adunaaru. Laamdo na segilaninoo ɓe saabe wakkati o, saabe hitaande nde e lewru ndu e nyalooma o e yamnde nde. 16 Mi nanii lingal konunkooɓe waddiiɓe pucci: wo ɓe ujunaaje noogay kile ujunaaje sappo. 17 Inan no njiirumi pucci diin e waddiiɓe ɓeen e ley holleede am: iɓe ɓornii kaddule jamde bodeeje coy hono yiite, kam e bulabulaaje hono kammu e oole hono sitti. Ko'e pucci diin ina nga'i hono ko'e dawaadi ladde. Yiite e cuurki e sitti ina mburtoo e kundude majji.† 18 Masiibaaji tati diin, ɗum woni yiite ngeen e cuurki kiin e sitti oon, njalti e kundude pucci diin de mbari tataɓerde yimbe adunaaru. 19 Baawde pucci diin ina ngoni e kundude majji, fay e lacce majji du. Lacce majji deen ina nanndi e bolle. Ide ngoodi ko'e, e ko'e deen di mbarminirta yimbe.

20 Yimbe heddiibe ɓe masiibaaji diin mbaraay ɓeen tuubaay e golle juude muɓɓen. Be njoppaay sujidande ginnaaji, kam e tooruuji gadiraadi kanje e cardi e njamndi mbodeeri e kaaye e ledde. Iɓe kujidana tooruuji di nji'ataa, di nanataa, di njahataa. 21 Be tuubaay e wadude bar-ko'e, ɓe tuubaay e ndaggadaaku maɓɓe e fijirde maɓɓe e nguyka maɓɓe.

10

Haala maleyka jogiido dewtel taggitaangel

1 Caggal duum, nji'umi maleyka goddo jom semmbe ina yuura dow kammu ina jippoo. Ruulde ina fiili ɗum, ciibociibongal ina tiimti hoore muudum. Yeeso muudum ina delka hono naange, koyde mum du ina nga'i hono bimmbeeje yiite. 2 Imo tiigii dewtel taggitiingel e junngo makko. O darni koyngal makko nyaamal dow maayo, o darni nanal dow leydi. 3 O yeewnii daande toownde hono no laddeeru ub-birta ni. Nde o yeewninoo ndeen, diggaali jeddi njaaborii mo e hoolo muɓɓen, kam'en du. 4 Nde diggaali jeddi diin tilinoo haalude ndeen, nesumi winndude, ammaa nanumi daande yuuri dow kammu, ina wi'a kam:

* 9:2 Mbeeyu wo ɓolum hakkunde kammu e leydi. † 9:17 Sittiwo huunde oolde wuleteende ina luuɓa.

—Taa winndu ko diggaali jeddi diin mbi'i duum, accu dum laatoo kumpa!

⁵ Ndeen maleyka mo nji'umi ina darii dow maayo e dow leydi oon hunci junngo muudum nyaamo faa dow, ⁶ hunorii Buurdo duumiido faa abada, tagudo kammu e ko woni e muudum, e leydi e ko woni e muudum, e maayo e ko woni e muudum. Maleyka oon wi'i:

—Wakkati heddaaki katin! ⁷ Ammaa e ley balde de buututal maleyka njeddaabo ngal fuufata deen, Laamdo tabintinan anniya muudum cuudinoodo. Dum laatorto hono no o wiirunoo annabaabe maccube makko been ni.

⁸ Ndeen daande yuurannoode kam dow kammu ndeen haaldi e am katin, wi'i:

—Yahu jaboy dewtel taggitiingel, gonngel e junngo maleyka dariido dow maayo e leydi ngeel.

⁹ Njahumi to maleyka oon, mbiimi dum hokka kam dewtel ngeel. O wi'i kam:

—Jabu ngel, modaa! Ngel haadan ley reedu maa rok, ammaa ngel welan e hunduko maa hono no njuumndi ni.

¹⁰ Njabumi dewtel ngeel e junngo maleyka oon, modumi ngel. Ngel weli e hunduko am hono njuumndi, ammaa nde modunoomi ngel fu, ingel haadi e ley reedu am rok!

¹¹ Caggal duum, mbi'aami:

—Ina tilsi mbaajodaa annabaaku katin e dow siyiji yimbe heewbe e laamorde e demle keewde e kaanankooobe heewbe.

11

Haala seedaaku annabaabe dido

¹ Ndeen kokkaami sawru fonndirdu, mbi'aami:

—Umma, fonndoy suudu Laamdo seniindu e hirsirde ndeen, kiisodaa rewoobe wonbe doon been. ² Ammaa taa fonndu taliyaare mayru. Accu nde, sabo nde hokkaama laamorde adunaaru. De njaaaban ngalluure seniinde ndeen faa wada lebbi capande nay e didi. ³ Mi hokkan seedebe am dido mbaajoo annabaaku haddi balde ujunere e keme didi e capande jeegom, ike bornii tekke bootooji.*

⁴ Seedebe dido been ngoni ledde jaytun didi e fitillaaji didi dariidi yeeso Joomiraado jom adunaaru ndu. ⁵ Neddo fuu jidudo torrude be, yiite yaltan e kundude maabe, halka dum. Jidudo torrude be fuu, tilay halkiree noon. ⁶ Ibe njogii baawde hadude kammu tobude haddi balde annabaaku maabe deen. Ibe njogii baawde waylitinde diyeele laatoo yiyam. Nde be muuyi fuu, ike mbaawi jippinde e adunaaru sii masiba fuu.

⁷ Nde dido been tilinoo e seedaaku muuben nguun fuu, ndaabaawa mbonnga njeyaanga e bunndu ndu luggeefi muudum walaa do haadi ngaan yaltan de yana e maabe, jaaloo be, wara be. ⁸ Balli maabe mbaaloto e dow laawol ngalluure mawnde, do Joomiraado maabe tontanoo e leggal palaangal doon. Ngalluure ndeen ina nanndi e Sodoma† naa Misira. ⁹ Siyiji yimbe fuu e lenyi fuu e demle fuu e laamorde fuu nji'an balli maabe ko fotata e nyaloomaaji tati e feccere nyalooma. Be caloto di ngattee ley saabeere. ¹⁰ Yimbe adunaaru ceyorto saabe maayde maabe ndeen. Be mbeltoto, be kokkundura dokke dow weltaare, sabo annabaabe dido been torriino be sanne. ¹¹ Ammaa caggal nyaloomaaji tati e feccere diin, foofaango nguurndam yuuri to Laamdo naati annabaabe dido been, de ummitii, ndarii. Kulol manngol nanngi ndaaranooobe dum'en been fuu. ¹² Daande toownde yuuri dow kammu, ina wi'a be:

—Yeenje ga!

Be yeenji dow kammu e ley ruulde. Waybe be fuu keddii ina ndaara be. ¹³ Wakkati oon, leydi dimmbii semmbe, de feccere sappoerde ngalluure ndeen saami. Yimbe ujunaaje njeddo kalkii. Heddiibe been kuli, mawnini Laamdo jom kammu oon.

¹⁴ Bone didaabo oon faltake. Ndaar, bone tatabo oon ina wara law.

Haala buututal jeddaabal

¹⁵ Maleyka njeddaabo oon fuufi buututal muudum. Ndeen daade toowde nanaa dow kammu, ina mbi'a:

* **11:3** Maanaa be bornoo tekke bootooji woni hollude cunu, hono no rewbe maayraabe cuddortoo ni. † **11:8** Sodoma wo wootere e galluuje didi de Laamdo halki saabe heewgol majje hakkeji. Ndaaree Fuddoode 19.1-29.

—Laamu adunaaru ndu fuu laatake laamu Joomiraado meeden e Almasiihu muudum. O laamoto faa abada abadin!

¹⁶ Mawbe noogayo e nayo joodiibe dow joodorde yeeso Laamdo been kippi geese muβben e leydi, kujidani Laamdo. ¹⁷ Ibe mbi'a:

«Miden njette, Laamdo Joomiraado jom baawde fuu,

gondo, gonnoodo oon miden njette, sabo a gollirii baawde maa mawde deen, a tabintinii laamu maa.

¹⁸ Laamorde adunaaru deen wo tikkude, ammaa tikkere maa warii.

Wakkati warii faa carodaa maaybe.

Wakkati warii faa mbarjodaa annabaaβe maccube maa,

seniibe hulbe innde maa been, teddube e lo'ube fuu.

Wakkati warii faa kalkaa halkooβe adunaaru been du.»

¹⁹ Ndeen suudu Laamdo seniindu wondu dow kammu nduun omtaa, keesuwal amaana ngaal banga e ley mayru. Mayye mayyi, dukooji e diggaali ngadi, leydi dimmbii, marmalluuje butte caami.

12

No kuungal waddi e debbo jom natakere

¹ Maande haayniinde banga dow kammu. Debbo ina borni naange. Lewru ina woni ley njaaβirdi muudum. Hoore muudum na fiila taarde koode sappo e didi. ² Wo o debereedu, imo wulla saabe naawalla natakere. Ndimu nguun ina tiidi mo. ³ Ndeen maande wonnde banga dow kammu. Ina woodi kuungal bodewal manngal nanndungal e mboddi. Ingal woodi ko'e jeddi e luwe sappo, hoore fuu ina woodi kufune laamu. ⁴ Laasi maggal wuuwi feccere tataβerde koode kammu, faddi de e leydi. Ngal darii yeeso debbo jom natakere oon faa si rimii fu, ngal moda biyum oon.

⁵ Ndeen o rimi biddo gorko, durdoowo laamorde adunaaru fuu e sawru njamndi. Biddo oon dippitaa, yaaraa to Laamdo e joodorgal muudum laamu. ⁶ Debbo oon doggiri ley ladde, yehi nokku do Laamdo segilaninoo dum. O haybowaa toon balde ujunere e keme didi e capande jeegom (1 260).

⁷ Wolde wadi dow kammu toon. Maleyka bi'eteedo Miikaa'ilu e maleyka'en muudum kawriti, kabi e kuungal ngaal. Kuungal ngaal e maleyka'en muudum du kabi e maβbe. ⁸ Ammaa Miikaa'ilu'en njaalake ngal, kangal e maleyka'en maggal, de be mursi nokku maβbe gondo dow kammu oon. ⁹ Kuungal manngal ngaal riiwaama. Kangal woni mboddi arandeeri mbi'eteendi Ibiliisa naa Seydaani, njarribotoondi adunaaru ndu fuu. Ndi faddaama e leydi, kayri e maleyka'en mayri fuu.

¹⁰ Ndeen nanumi daande toownde yuurunde dow kammu, ina wi'a:

«Joonin kisindam Laamdo meeden yottake! Sembe e laamu muudum njottake!

Laamu ina woni e hawju Almasiihu!

Sabo peloowo sakiraaβe meeden, peloowo be to Laamdo jemma e nyalooma oon, riiwaama dow kammu.

¹¹ Sakiraaβe meeden been njaalorake mo yiyam Jawgel ngeel, e seedaaku ngu be ngadi dow maggel. Be pilaaki reenude yonkiji maβbe e maayde.

¹² Ndelle, kammu e wonbe dow muudum fuu mbeltee!

Ammaa bone woodanii leydi e maayo!

Sabo Ibiliisa jippake to moodon.

Ina tikki tikkere mawnde, sabo ina anndi wakkati seeda tan heddani dum.»

¹³ Nde kuungal nanndungal e mboddi ngaal faamunoo faddaama e leydi ndeen, ngal tewni debbo dimdo biddo gorko oon.

¹⁴ Debbo oon hokkaa bippeelee ciilal manngal, faa fiirda yaha nokkuure nde segilanaa ley ladde ndeen. Toon o haybetee haddi wakkati e wakkatiiji didi e feccere wakkati, faa o reenoo e mboddi ndiin.

¹⁵ Ndeen mboddi ndiin tuuti ndiyam, dam ili caggal debbo oon hono maayo faa dam hooya mo. ¹⁶ Ammaa, leydi ndiin walii debbo oon, ndi aari hunnduko mayri,

ndi modi ndiyam dam kuungal ngaal tuuti daam. ¹⁷ Kuungal manngal ngaal tikkani debbo oon sanne, yehi haβoyde e heddiibe e yuwdi debbo oon. Been ngoni dwtaniibe jamirooje Laamdo de tiigii seedaaku ngu

lisaa waddi nguun. ¹⁸ Kuungal ngaal ina darii dow njaareendi daande maayo.

13

Haala ndaabaawa yuurnga ley maayo

¹ Caggal duum, nji'umi ndaabaawa njogiinga luwe sappo e ko'e jeddi ina wurtoo e maayo ngoon. Luwal fuu ina woodi kufune laamu. Inde mbonkorde Laamdo ina mbinndaa e dow ko'e deen fuu. ² Ndaabaawa nga nji'umi ngaan ina nanndi e cirgu. Koyde magga ina nga'i hono koyde huunde wi'eteende ursu*. Hunnduko magga ina wa'i hono no hunndukoladdeeru ni. Kuungal nanndungal e mboddi ngaal hokki nga semmbe muudum, e joodorgal muudum laamu ngaal, e baawde mawde. ³ Hoore wootere e ko'e ndaabaawa ngaan ina wa'i hono ko barminanoo barmere waawnoonde warude dum, ammaa barmere ndeen dan-naama. Dum haayni yimbe adunaaru fuu, njokki ndaabaawa ngaan. ⁴ Be kujidani kuungal nanndungal e mboddi ngaal sabo ngal hokkii ndaabaawa nanndunga e cirgu ngaan baawde laamu maggal. Katin du, be kujidani ndaabaawa nanndunga e cirgu ngaan, i be mbi'a:

—Moy nanndi e ndaabaawa nga? Moy waawi habude e magga?

⁵ Ndaabaawa nanndunga e cirgu ngaan hokkaa haalude haalaaji mantordi mbonkotoodi Laamdo. Nga hokkaa baawde gollude lebbi capande nay e didi. ⁶ Ndaabaawa ngaan fuddi mbonkaade Laamdo, ina mbonkoo innde muudum e suudu muudum. Nduun woni joodiibe dow kammu toon been. ⁷ Nga hokkaama baawde faa nga haba e senii be been, nga jaaloo dum'en. Nga hokkaama baawde laamaade lenyi fuu e siyiji yimbe fuu e demle fuu e laamorde fuu. ⁸ Yimbe wonbe e adunaaru ndu been fuu kujidanandaabaawa nanndunga e cirgu ngaan. Been ngoni yimbe be inde muuben tawaaka ina mbinndii gilla fuddoode adunaaru ley dewtere nguurndam ndeen, dewtere Jawgel kirsanoongel ngeel.

⁹ Jom nowru fuu, nana! ¹⁰ Neddo fuu podanaado habbeede yaaree e mac-cungaaku, habbete yaaree. Neddo fuu podanaado wardeede kaafaahi, wardete kaafaahi. Dum le, tilay yimbe Laamdo ngonda e munyal e hoolaare.

Haala ndaabaawa yuurnga e leydi

¹¹ Caggal duum, nji'umi ndaabaawa ngonnga ina wurtoo e ley leydi. Inga woodi luwe didi nanndude e luwe bii mbaalu, ammaa inga haalda hono no kuungal nanndungal e mboddi ngaal ni. ¹² Nga golliri baawde ndaabaawa arandeya, nga barmere muudum nesunoo warude dum de dannaa ngaan. Nga golli dum yeeso arandeya ngaan. Nga dooldi yimbe adunaaru been kujidana arandeya ngaan. ¹³ Ndaabaawa didaba ngaan wadii kaayeeffiji mawdi. Nga wadii faa nga jippini yiite yuurunge e kammu faa yottii leydi yeeso yimbe fuu. ¹⁴ Nga hiiliri yimbe adunaaru kaayeeffiji di nga hokkaa wadude ley baawde ndaabaawa arandeya ngaan. Inga tindina yimbe adunaaru moyyina tooru nanndundu e ndaabaawa barminiranoonga kaafaahi faa nesi waatude ammaa ina wuuri ngaan. ¹⁵ Nga hokkaa baawde faa nga wadani tooru nduun yonki faa indu haala. Nga wadii faa neddo fuu mo sujidanaay nga waree. ¹⁶ Ndaabaawa ngaan dooldi yimbe fuu keba maande e juude muuben nyaame naa e tiide muuben, teddube e lo'ube, joomiraabe jawdi e talkaabe, rimbe e rimaybe fuu. ¹⁷ Fay gooto waawaa soodude maa sonnude si tawraaka maande ndeen. Maande ndeen wo innde ndaabaawa ngaan naa limoore innde magga. ¹⁸ Do kaa, tilay neddo wada hakkillo e kabaaru o: neddo jogiido paamal fuu hiisoo limoore innde ndaabaawa ngaan, sabo limoore ndeen wo innde neddo. Limoore magga wo keme jeegom e capande jeegom e jeegom (666).

14

Haala Jawgel e jimol soottitaabe

¹ Yeewumi, de nji'umi Jawgel ina darii dow waamnde Siyona, ina wondi e yimbe

* **13:2** Ursu wo kuungal manngal. Teppeeje maggal ina mawni, ingal jogii leebi e pedeeli juuddi belfi.

ujunaaje hemre e capande nayo e nayo (144 000). Innde muudum e innde Baaba muudum na mbinndaa e tiide ma66e. ² Nanumi daande yuuri dow kammu wa'unde hono sawtu diyeele keewde, hono riggaango manngo ni. Daande nde nanumi ndeen ina wa'i hono sawtu fiyoobe kolli. ³ Yim6e been fuu ina njima jimol kesol yeeso joodorgal Laamdo ngaal e yeeso kulle nay buurde deen e yeeso maw6e been. Fay gooto waawaano eki-taade jimol ngol si wanaa yim6e ujunaaje hemre e capande nayo e nayo (144 000) soottitaabe e adunaaru been. ⁴ Been ngoni 6e tuunniraay ko'e mu66en rew6e, sabo 6e laabu6e. I6e njokki Jawgel ngeel do ngel yahata fuu. Wo 6e soottitaabe e ley yim6e adunaaru, faa 6e laatoo artiibe fuu sakkeede Laamdo e Jawgel ngeel. ⁵ Fewre meedaay yaltude e kunndude ma66e, 6e ngalaa feloore.

Haala maleyka'en tato

⁶ Wakkati oon nji'umi maleyka goddo ina fiira dow, ina jogii Kabaaru Lobbo duumiido oon. Imo waajoo dum yim6e adunaaru, yuurube e laamorde fuu e lenyi fuu e demle fuu e siyiji yim6e fuu. ⁷ Imo yeewnoo e daande toownde, imo wi'a:

—Kulee Laamdo! Mawninon dum! Sabo wakkati mo o sarotoo oon warii. Cujidane tagudo kammu e leydi e maayo e ildude ndiyam oon!

⁸ Maleyka goddo didabo jokki mo, ina wi'a:

—Baabiila halkii! Baabiila ngalluure mawnde ndeen halkii! Nde yarii leyde fuu fijirde mayre nyaadunde.

⁹ Maleyka goddo, tata6o, jokki 6e ina yeewnoo daande toownde, ina wi'a:

—Neddo fuu kujidando ndaabaawa arandeya ngaan e tooru nanndundu e magga nduun, de he6i maande magga e tiinde naa e junngo, ¹⁰ tilay joomum yara cabijam tikkere Laamdo daam, mbay-ladam e ley horde-loonde tikkere makko tawi jillaaka fay huunde. Joomum jukkete e ley yiite e sitti yeeso maleyka'en seniibe been e yeeso Jawgel ngeel. ¹¹ Cuurki yuuruki e jukkungo ma66e ina yeeja faa abada. Jemma e nyalooma fuu fowtere walanaa sujidanoobe ndaabaawa ngaan

e tooru magga e he6u6e maande innde magga.

¹² Dum le, tilay yim6e Laamdo ngonda e munyal.

Been ngoni haybu6e jamirooje Laamdo de kaybi goondinal Iisaa been.

¹³ Wakkati oon nanumi daande yuurunde dow kammu, ina wi'a:

—Winndu dum do: gilla joonin, barke woodanii maayoobe hawtu6e e Joomiraado been.

Ruuhu oon wi'i:

—Goonga! Be powtinoyte e tampiri ma66e, sabo barke golle ma66e jokkan 6e.

Haala wakkati tayri adunaaru

¹⁴ Yeewumi, de nji'umi ruulde raneere. Dow ruulde ndeen nanndudo e bii neddo ina joodii. Kufune gadiraado kanje ina woni e dow hoore makko. Imo tiigii wawdu welndu e junngo makko.

¹⁵ Maleyka goddo yalti e suudu Laamdo seniindu, ina yeewnoo daande toownde, ina wi'a joodiido dow ruulde oon:

—Jippin wawdu maa nduun de tayaa, sabo wakkati tayri yottake. Adunaaru benndii, yonii tayeede!

¹⁶ Ndeen joodiido e ruulde oon yiili wawdu muudum dow leydi, de adunaaru fuu tayaa.

¹⁷ Maleyka goddo yalti e suudu Laamdo seniindu wonndu dow kammu nduun. Kam du ina tiigii wawdu welndu. ¹⁸ Ndeen maleyka goddo yalti e ley hirsirde rewre-teende Laamdo ndeen. Oon woni kawjotoodo yiite. O yeewni daande toownde, o wi'i maleyka tiigiido wawdu welndu oon:

—Jippin wawdu maa nduun, kawrunduraa 6i66e cabiije dow leydi, sabo de benndii.

¹⁹ Maleyka oon yiili wawdu muudum dow leydi, hawrunduri 6i66e cabiije deen, de faddi de ley 6oosirde mawnde. Boosirde ndeen woni tikkere Laamdo mawnde. ²⁰ Bi66e cabiije deen 6oosaa caggal ngalluure toon. Yiyam yalti e 6oosirde ndeen faa hewti labaale pucci, dam ili ko fotata e kilooji keme tati njuuteefi.

15

Haala jimol Muusaa e jimol Jawgel

¹ Caggal duum, nji'umi dow kammu maande wonnde mawnde haayniinde. Nji'umi maleyka'en njeddo ina njogii masiibaaji jeddi. Wo di masiibaaji cakitotoodi. E majji tikkere Laamdo timmata.

² Nji'umi maayo nanndungo e daandorgal ina jillunduri e yiite. Jaalinoobe ndaabaawa ngaan been ina keddii dakkol maggo. Been ngoni jaalinoobe nga, kanga e tooru nanndundu e magga nduun e limoore innde magga ndeen. Ibe njogii kolli di Laamdo hokki be diin. ³ Ibe njima jimol Muusaa maccudo Laamdo oon e jimol Jawgel ngeel, ibe mbi'a:

«Laamdo Joomiraado jom baawde fuu,
golleeji maa wo mawdi, wo kaayniidi!
Laabi maa wo ponnditiidi, goongaaji,
aan laamiido laamorde fuu!
⁴ Moy woni hulataa ma, Joomiraado,
mo mawnintaa innde maa?
Sabo aan tan woni gooto Ceniido.
Leyde fuu ngaran kujida yeeso maa,
sabo be nji'ii golleeji maa ponnditiidi.»

Haala kaake jeddi keewde masiibaaji jeddi

⁵ Caggal duum, nji'umi suudu Laamdo seniindu dow kammu ina omti. Dum woni hukum seedaaku oon.* ⁶ Maleyka'en njeddo jogiibe masiibaaji jeddi been njalti e mayru, ina bornii kaddule laabude tal jalbooje, ina ka66i ka66ordi kanje e becce mu66en. ⁷ E kulle nay buurde deen, wootere hokki maleyka'en njeddo been kaake kanjeeje jeddi keewde tikkere Laamdo buurdo faa abada oon. ⁸ Suudu nduun hewi cuurki saabe annoora Laamdo e baawde muudum. Fay gooto waawaa naatude ley mayru, si wanaa nde masiibaaji jeddi di maleyka'en njeddo ngaddi diin timmi.

16

¹ Ndeen nanumi daande toownde yuuri to suudu seniindu toon, ina wi'a maleyka'en njeddo been:

—Njehee, njuppowee dow adunaaru kaake tikkere Laamdo jeddi deen!

² Maleyka arandeejo oon yehi, yuppi kaakol muudum dow leydi. Buuye

bonde naawde ngadi dow yimbe tawraabe maande ndaabaawa ngaan e sujidanoobe tooru nanndundu e magga been.

³ Maleyka dida6o oon yuppi kaakol muudum e maayo. Maayo ngoon waylitii, laatii hono yiyam maaydo. Kulle buurde gonde ley maggo fuu mbaati.

⁴ Maleyka tata6o oon yuppi kaakol muudum ley gooruuji e ildude, de diyeele deen fuu mbaylitii yiyam. ⁵ Ndeen nanumi maleyka kawjotoodo diyeele oon, ina wi'a:
—Aan Ceniido, gondo, gonnodo, wo a ponnditiido, sabo a sarake goonga.
⁶ Saabe ko be ndufi yiyam seniibe e yiyam annabaabe duum, aan du, kokkudaa be yiyam be njara! Ibe kaandi e majjum.

⁷ Ndeen nanumi daande yuuri to hirsirde rewreteende Laamdo toon, ina wi'a:
—Goonga! Laamdo Joomiraado jom baawde fuu, sariyaaji maa wo goongaaji, wo ponnditiidi!

⁸ Ndeen maleyka naya6o oon yuppi kaakol muudum e dow naange, de nge hokkaa sumirde yimbe nguleefi magge. ⁹ Yimbe been cumiraa nguleefi cattuki. Ndeen be mbonkii innde Laamdo mo baawde ngoodani dow masiibaaji oon. Be tuubaay, be mawninaay dum.

¹⁰ Maleyka njoya6o oon yuppi kaakol muudum dow joodorgal ndaabaawa ngaan. Do nga laamii doon nibbinaa tiki, de yimbe ina nata demle mu66en saabe naawalla. ¹¹ Be mbonkii Laamdo jom kammu oon saabe buuye ma66e e naawalla ma66e. Ammaa duum fuu, be tuubaay e golleeji ma66e bondi diin.

¹² Maleyka njeega6o oon yuppi kaakol muudum dow maayo manngo wi'eteengo Efarata. Ndiyam maggo bee6i faa yoori, faa kaanankoobe yuuroobe lettugal been ke6a laawol ndewa toon. ¹³ Ndeen nji'umi ginnaaji tati bondi nanndudi e paabi. Wooturu ina wurtoo e hunnduko kuungal nanndungal e mboddi ngaal, wooturu ina wurtoo e hunnduko ndaabaawa ngaan, wooturu du ina wurtoo e hunnduko annabaajo peneejo oon. ¹⁴ Ginnaaji bondi diin wo wadoobe kaayefiiji. Ibe njaha to kaanankoobe adunaaru fuu faa be

* **15:5** Ayaare ndeen ina waawi fiirtireede: Caggal duum, nji'umi suudu Laamdo seniindu ina omtii dow kammu. Hukum seedaaku ina woni ley mayru.

kawrundura dum'en saabe wolde nyannde darngal, nyalaande Laamdo jom baawde fuu.

¹⁵ Joomiraado wi'i:

—Kakkilee! Inani mido warda hono no gujjo ni. Barke woodanii doomudo kakkildo, ina tiigii kaddule muudum faa taa yaha banndu boldu de semta yeeso yimbe.

¹⁶ Ginnaaji diin kawrunduri kaanankooɓe been e nokku bi'eteedo e ibraninkoore Harmagedon.

¹⁷ Maleyka njeddaɓo oon yuppi kaakol muudum e mbeeyu. De daande toownde yalti e suudu seniindu to joodorgal laamu toon, ina wi'a:

—Timmii!

¹⁸ Mayye mayyi, dukooji e diggaali ngadi, dimmbagol leydi manngol wadi. Dimmbagol leydi hono ngool wadaay e adunaaru ndu gilla yimbe tagaa, no ngol sattiri mawnude! ¹⁹ Ngalluure mawnde ndeen feccaa pecce tati. Galluujje laamorɗe adunaaru fuu caami. Laamdo miccitii bonanda ngalluure mawnde wi'eteende Baabiila, de yarni nde horde cabijam heewnde tikkere muudum. ²⁰ Duude maayo fuu kalkii. Baamle fuu majji. ²¹ Marmalluujje butte yuuri kammu, caami dow yimbe, wootere fuu teddeefi muudum ina wada kilooji capande nay. Yimbe been mbonkii Laamdo saabe masiiba marmalluujje oon, sabo masiiba oon sattii bonde sanne.

17

Haala jukkungo Baabiila

¹ Caggal duum, gooto e maleyka'en njeddo jogiibe kaake jeddi been wari, haaldi e am, wi'i:

—War faa mi holle jukkungo debbo woykuuru* anndaado sanne, joodiido dow diyeele keewde oon. ² Kaanankooɓe adunaaru been pijidii e muudum. Yimbe adunaaru been du culii e fijirde muudum.

³ Ndeen Ruuhu heewi kam, maleyka oon yaari kam faa ley ladde. Nji'umi toon debbo ina waddii ndaabaawa mbodeewa keewnga inde mbonkorɗe Laamdo. Inga woodi ko'e jeddi e luwe sappo. ⁴ Debbo oon

ina bornii kaddule ciide e bodeeje, ina sodii kanje e kaaye dime e hayre luulu. Imo jogorii junngo makko horde-loonde kanje heewnde ko nyiddini sanne, heewnde tuundi fijirde makko. ⁵ Dow tiinde makko innde ina winndaa nde maanaa muudum suudii:

«Baabiila ngalluure mawnde, inna woykuuji,

inna ko nyiddini fuu ley adunaaru».

⁶ Nji'umi debbo oon sulake saabe yiyam seniibe e yiyam seedantooɓe Iisaa dam o yari.

Ko nji'umi mo duum, dum haaynii kam sanne. ⁷ Ammaa maleyka oon wi'i kam:

—Ko wadi de idum haaynii ma? Mi fiirtante maanaa cuudiido oon, maanaa debbo oon e ndaabaawa nga o waddii njogiinga ko'e jeddi e luwe sappo ngaan. ⁸ Ndaabaawa nga njiidaa ngaan, inga wonnoo, ammaa nga heddaaki joonin. Inga haani yaltude e bunndu ndu luggeefi muudum walaa do haadi nduun, nga halkowaa. Yimbe adunaaru ɓe inde muɓɓen mbinndaaka e dewtere nguurn-dam gilla fuddoode adunaaru been, si nji'ii ndaabaawa ngaan na yalta fu, kaayee fi nanngan dum'en. Sabo inga wonnoo, nga heddaaki joonin, de nga ɓangowan katin.

⁹ Do kaa, tilay neddo tawree hakkilantaaku faa faama kabaaru o: ko'e jeddi deen wo baamle jeddi de debbo oon joodii dow muɓɓen deen. Ide cappoo katin kaanankooɓe njeddo: ¹⁰ njoyo paltake, njeegaɓo oon ina woni joonin, njeddaɓo oon waraay tafon, ammaa si o warii, wakkatiyel seeda o laamotoo. ¹¹ Ndaabaawa ngonnoonga de heddaaki joonin ngaan wo gooto e njeddo been. Nga wartan de nga laatoo kaananke njeetataɓo, ammaa cakitte magga wo halkere.

¹² Luwe sappo de njiidaa deen wo kaanankooɓe sappo ɓe keɓaay laamu tafon, ammaa ɓe keɓowan baawde laamaade no kaanankooɓe ni haddi wakkatiyel gootel, kambe e ndaabaawa ngaan. ¹³ Be fuu ɓe anniya gooto, iɓe kokka ndaabaawa ngaan semmbe maɓɓe e baawde maɓɓe. ¹⁴ Be kaɓan e Jawgel ngeel, ammaa Jawgel ngeel

* **17:1** Maanaa woykuuru wo pijoowo jobeteedo ceede.

jaaloto 6e sabo kangel woni Joomiraado joomiraabe e Kaananke kaanankoo6e. Wondube e maggel been wo noddaabe, su6aa6e, hoolniibe.

¹⁵ Maleyka oon wi'i kam katin:

—Diyele de njiidaa debbo woykuuru oon ina joodii dow mu6ben deen, kanje ngoni siyiiji yim6e e jama'aa6e e laamor6e e demle. ¹⁶ Luwe sappo de njiidaa deen, kam e ndaabaawa ngaan, mbanyan debbo woykuuru oon, 6oldina dum faa laa6a de heddo 6anndu 6oldu, nyaama teewu muudum, de nduppa ko heddi duum e yiite. ¹⁷ Sabo Laamdo wattii e berde ma66e wadude anniya muudum, 6e laa-too daande wootere, 6e kokka ndaabaawa ngaan laamu ma66e, faa nde haalaaji Laamdo diin fuu tabiti.

¹⁸ Debbo pijoowo mo njiidaa oon, kam woni ngalluure mawnde laamiinde kaanankoo6e adunaaru.

18

No Baabiila halkirtee

¹ Caggal duum, nji'umi maleyka goddo keewdo baawde ina yuura dow kammu ina jippoo. Darja makko jalbini adunaaru. ² O yeewnii faa toowi, o wi'i:

«Baabiila halkii!
Baabiila ngalluure mawnde ndeen halkii!
Nde laatake joonnde ginnaaji,

suudorde ruuhuujii tuunudi fuu
e foondu tuunundu wanyaandu fuu!

³ Sabo leyde deen fuu culirii cabijam,
caamii
saabe fijirde mayre nyaadunde.

Kaanankoo6e adunaaru been njeenii e mayre.

Luumotoo6e e adunaaru been fuu ke6ii
jawdi

saabe danyal mayre keewngal faa wit-
tii ngaal.»

⁴ Ndeen nanumi daande wonnde yuuri
dow kammu, ina wi'a:

—Onon yim6e am, njaltee e mayre!
Faa taa on kawtu e mayre hakkeeji,
faa taa masiibaaji mayre kewta on!

⁵ Sabo hakkeeji mayre duudi,
di njowundurii faa di njottake kammu,
Laamdo du yeggitaay golleeji mayre
bondi diin.

⁶ Ngadee nde hono no nde wadiri on ni!

Njotodon nde kile didi e ko nde wadi on!
Ko nde siiwani on ley horde mayre duum,
ciwane nde kile didi!

⁷ Torron nde, kebbinon mettorgal mayre
faa haddi no nde teddiniri hoore
mayre,

faa fota e no nde wuurdi mbelirka.
Sabo inde wi'a e bernde mayre:

«Inan mido joodii, wo mi kaananke
debbo,
mi wanaa debbo mo gorum maayi,
abada mettorgal cuddu hewtataa
kam.»

⁸ Saabe no nde worri noon,
masiibaaji mayre caaman dow mayre:
maayde e mettorgal e rafo.

Nde wuldete yiite,
sabo Laamdo Joomiraado carotoodo nde
wo Jom semmbe.

Haala woyeede Baabiila

⁹ Kaanankoo6e adunaaru wondube e
mayre jeenu de kawti e mayre danyal been
nji'an cuurki ngulu mayre. Wakkati oon,
6e mboyan, 6e piiran berde ma66e mettorgal.

¹⁰ Be ndaroto to toowti, sabo i6e kula
jukkungo mayre. I6e mbi'a:

—Yoo yoy! Yoo yoy! Baabiila, ngalluure
mawnde nde, ngalluure jogiinde semmbe
nde! Nde jukkaama wakkati gooto tan!

¹¹ Luumotoo6e e adunaaru been
mboyan, cunanto nde, sabo fay gooto
soodataa gineeji ma66e katin. ¹² Gineeji
ma66e wo kanje e cardi e kaaye dime
e kaaye luulu e kaddule daatude e kad-
dule ciide e kaddule hariiri tiidude e
kaddule bodeeje e ledde uurooje godde
e gineeji moyyiniraadi nyiye nyiibi e
gineeji moyyiniraadi ledde tiidude coggu
e jamde bodeeje e jamde baleeje e hayre
wi'eteende marba. ¹³ Gineeji ma66e katin
wo funngooji belnirdi e uurnirdi e gowe
e nebbam uurdam e uurdi miira e uurdi
cuurtinteendi e cabijam e nebbam 6i66e
jaytun e conndi alkama e aawdi alkama e
na'i e baali e pucci e torkooji e maccu6e e
yonkiiji yim6e.

¹⁴ Luumotoo6e been mbi'i ngalluure
ndeen:

—Ko njidunodaa hebude fuu wodfake
ma: keewal mbelirka maa e dawla maa
fuu halkii, a hewtataa dum abada katin.

15 Luumotooɓe heɓuɓe jawdi e mayre been ndaroto to toowti, sabo ina kula jukkungo mayre. Be mboyan, ɓe cunoto, 16 ɓe mbi'an:

—Yoo yoy! Yoo yoy! Ngalluure mawnde nyaayiroore kaddule daatude e kaddule ciide e kaddule boɗeeje, sodortoonde kanje e kaaye dime e kaaye luulu! 17 E ley wakkati gooto tan, jawdi ndiin fuu halkaa!

Dawranooɓe laanaaji ndiyam e yahoobe ley majji e dogginooɓe been, kam e heɓooɓe neema muɓɓen e luumagol dow maayo been, ɓe fuu ɓe toowtan ɓe ndaroo. 18 Wakkati mo ɓe nji'ata cuurki ngulu mayre, ɓe mbullan, ɓe mbi'a:

—Ngalluure ndeye nanndunoo e ngalluure mawnde nde?

19 Be ndufan leydi dow ko'e maɓɓe no ɓe poti metteede. Be mboyan, ɓe cunoo, ɓe mbulla, ɓe mbi'a:

—Yoo yoy! Yoo yoy! Ngalluure mawnde ndeen, nde keewal danyal muudum hokki jogiibe laanaaji e ley maayo fuu jawdi, e ley wakkati gooto tan, nde halkii! 20 Kammu, welta e halkeede mayre! Seniibe e nulaabe e annabaaɓe, onon du mbeltee! Sabo Laamdo sarake nde ko nde wadi on duum!

21 Wakkati oon, maleyka jom semmbe hooyi kaayal nanndungal e niisirde mawnde, de faddiri dum semmbe ley maayo, wi'i:

—Nii Baabiila ngalluure mawnde ndeen faddirtee, nde yi'ataake abada katin!

22 Katin du, fay gooto nanataa ley mayre kolli hodoobe gaaci naa yimooɓe naa fuufoobe cereeli e barguuji. Golloowo nyeenyudo fay gooto yi'ataake katin e ley mayre.* Duko undude nanataake katin e ley mayre. 23 Annoora lampal yaynataa ley mayre katin. Sawtu banjudo e banjaado nanataake e mayre katin.

Bone oon fuu hewtan Baabiila sabo luumotooɓe mayre burnoo adunaaru fuu baawde. Woodi du, nde hiildii leyde fuu e ndaggadaaku mayre. 24 Katin du, yiyam annabaaɓe e seniibe e waraaɓe ley adunaaru been fuu tawaama e mayre.

* 18:22 Golloowo nyeenyudo wo gadoowo golle juude hono cehoowo naa tafoowo jamde. * 19:1 Haleluuya wo haala ibraninkoore, dum woni Njetten Joomiraado.

19

Jimi jettooje Laamdo ley aljanna

1 Caggal duum, nanumi sawtu jamaa keewdo dow kammu, ina yeewnoro daade toowde, ina wi'a:

«Haleluuya!»

Kisindam e manngu e baawde ngoodanii Laamdo meeden!

2 Sabo sariyaaji makko wo goongaaji, wo ponnditiidi!

O sarake debbo woykuuru anndaado sanne, bonnirɗo adunaaru fijirde muudum oon.

O yomnake dum yiyam maccube makko dam rufi.»

3 Be toowni daade katin, ɓe mbi'i:

«Haleluuya!

Cuurki ngulu ina yuura to ngalluure ndeen ina yeeɗa faa abada!»

4 Mawbe noogayo e nayo been e kulle nay buurde deen, kippii e leydi cujidani Laamdo joodiido e joodorgal laamu oon, ina mbi'a:

—Aamiina. Haleluuya!

5 Daande yuuri to joodorgal toon, ina wi'a:

—Njettee Laamdo meeden, onon maccube muudum fuu, onon huloobe dum, teddube e lo'ube!

Haala bangal Jawgel

6 Ndeen nanumi daande nanndunde e sawtu jamaa keewdo, hono sawtu diyeele keewde ni, hono diggaali mawdi ni, ina wi'a:

«Haleluuya! Sabo Laamdo Joomiraado meeden

Jom baawde fuu oon tabintinii laamu muudum.

7 Mbeltoden, ceyoden, mawninen mo, sabo bangal Jawgel ngeel yottake, banjeteedo oon du segilake.

8 O hokkaama kaddule o burnoo, leppi daatudi, jalbooji, laabudi.»

Kaddule deen ngoni golleeji seniibe moyyudi diin.

9 Maleyka oon wi'i kam:

—Winndu: Barke woodanii noddaabe e nyaamduuji bangal Jawgel been!

O wi'i kam katin:

—Haalaaji diin ngoni haalaaji Laamdo goongaaji.

¹⁰ Kippiimi e leydi to koyde makko faa mi sujidana mo, ammaa o wi'i kam:

—Taa wadu! Miin du wo mi maccudo hono maada, aan e sakiraaɓe maa tiigiibe seedaaku ngu Iisaa waddi nguun. Sujidan Laamdo!

Sabo seedaaku ngu Iisaa waddi nguun, dum pay laatii annabaaku.†

Haala garol Almasiihu faa jukka kuungal ladde

¹¹ Caggal duum, nji'umi kammu ina omtii, de puccu ndaneewu ɓangi. Baddiido ngu oon ina wi'ee Koolniido, ina wi'ee Goongante. Wo e fonnditaare o sarortoo, e fonnditaare du o honirta. ¹² Gite makko ina nga'i hono demle yiite ni. Kufuneeje laamu keewde ina ngoni e hoore makko. Innde ina winndaa e makko nde fay gooto anndaa si wanaa kanko. ¹³ Imo ɓornii saaya cuuwaaka e yiyam. Innde makko wo: «Konngol Laamdo.» ¹⁴ Konuujji kammu ina njokki mo ina ɓornii kaddule daatude, daneeje, laabude, ina mbaddii pucci daneeji. ¹⁵ Kaafaahi mbelki ina wurtoo e hunnduko makko. E kanki o soppirta laamorde adunaaru, de o laamoroo de sawru njamndi. O dampan e ɓoosirde cabiije yaltinoore tikkere Laamdo jom baawde mawnde. ¹⁶ Inan innde winndaande e saaya makko e busal makko:

«Kaananke kaanankooɓe e Joomiraado joomiraaɓe».

¹⁷ Ndeen nji'umi maleyka ina darii dow naange. O yeewnii faa toowi, o wi'i pooli piirooji dow fuu:

—Ngaree, kawritee to nyaamdu weltaare mawndu ndu Laamdo wadi nduun, ¹⁸ faa nyaamon teewu kaanankooɓe e teewu hooreeɓe sordaasiibe e teewu jom'en semmbe e teewu pucci e waddiibe dum'en e teewuujji yimɓe fuu - rimɓe e riimayɓe, tedduɓe e lo'uɓe!

¹⁹ Ndeen nji'umi ndaabaawa mannga ngaan e kaanankooɓe adunaaru ɓeen e konunkooɓe muɓɓen ina kawriti faa kaɓa e baddiido puccu ndaneewu oon e konu muudum. ²⁰ Ndaabaawa ngaan nanngaa,

kanga e annabaajo fewreejo gadannoodo kaayeeffiji yeeso magga oon. E kaayeeffiji diin o hiildunoo heɓuɓe maande ndaabaawa ngaan ɓeen, sujidannoobe tooru nanndundu e magga ɓeen. Be dido fuu, ɓe padɗaa iɓe mbuuri e weendu yiite huɓɓirteendu sitti nduun.‡ ²¹ Heddiibe ɓeen kalkiraa kaafaahi mburtotooki e hunnduko baddiido puccu ndaneewu oon. Pooli diin fuu ngari nyaami teewuujji maɓɓe faa kaari.

20

Haala laamu duubi ujunere

¹ Caggal duum, nji'umi maleyka ina yuura dow kammu ina jippoo, ina jororii junngo muudum cokitirgal ɓunndu ndu luggeefi muudum walaa do haadi nduun, kam e callalol manngol. ² O nanngi kuungal manngal ngaal, dum woni mboddi arandeeri mbi'eteendi Ibiliisa naa Seydaani ndiin. O haɓɓi dum duubi ujunere. ³ O faddi ndi e ley ɓunndu ndu luggeefi muudum walaa do haadi nduun, o ommbi ndi ley mayru, o takki ndu, taa ndi hiila lenyi faa nde duubi ujunere diin kiɓɓi. Caggal duum, ina tilsi ndi haɓɓitee wakkati seɗa.

⁴ Ndeen nji'umi joodorde laamu. Joodiibe e majje ɓeen kokkaama baawde saraade. Nji'umi katin yonkiiji ɓe ko'e muɓɓen tayanoo saabe ko ɓe mbaajji seedaaku ngu Iisaa waddunoo, kam e konngol Laamdo ngool. Be kujidanaayno ndaabaawa ngaan e tooru nanndundu e muudum nduun, ɓe keɓaay maande magga e tiide naa e juude maɓɓe. ɓeen iirtii, laamodii e Almasiihu duubi ujunere. ⁵ Dum woni ummital arandeyal ngaal. Maayɓe heddiibe ɓeen iirtaaki faa nde duubi ujunere diin kiɓɓi. ⁶ Barke e senaare ngoodanii jeyaabe e ummital arandeyal ɓeen! Maayde didaɓerde ndeen walaa ko waawani ɓe. Be laatanto Laamdo e Almasiihu almaami'en, ɓe laamodoo e Almasiihu duubi ujunere.

Haala jaaleede Ibiliisa

⁷ Si duubi ujunere diin kiɓɓii, Seydaani haɓɓitete e kasu muudum, yoppee. ⁸ O wurtoto, o hiilowa lenyi gondi e cobɓuli

† 19:10 timmoode aayaare ndeen ina waawi fiirtireede: Sabo seedanaade Iisaa, dum pay laatii annabaaku.

‡ 19:20 Sittiwo huunde oolde wuleteende ina luuɓa.

adunaaru nay diin, dum woni Yaajuuju e Maajuuju.* O hawrunduran yimbe lenyi diin faa naata wolde. Idi keewi sanne hono njaareendi maayo. ⁹ Di yuuri e gerejeji fuu ley adunaaru, di piilii ngalluure horsunde ndeen, do seniibe been kodi doon. Ammaa yiite yuuri dow kammu, halki di. ¹⁰ Ibiliisa kiilannoodo be oon faddaa e weendu yiite e sitti nduun, do ndaabaawa ngaan e annabaajo peneejo oon ngoni doon. Be njukketee doon jemma e nyalooma faa abada.

Haala nyannde dargal

¹¹ Caggal duum, nji'umi joodorgal laamu manngal danewal e joodiido dow maggal. Kammu e leydi fuu ndoggi ndilli yeeso makko, di nji'ataake katin. ¹² Nji'umi maaybe, teddube e lo'ube, ina ndarii yeeso joodorgal laamu ngaal. Dewte ina peertee. Dewtere wonnde du ina feertee, kayre woni dewtere nguurndam. Maaybe been cariraa golleeji mubben binndaadi e dewte deen, mono fuu haddi golle muudum. ¹³ Maayo ngoon hokkiti maaybe muudum, maayde e laakara kokkiti maaybe mubben, mono e mubben fuu saroraa haddi golle muudum. ¹⁴ Maayde e laakara fuu paddaa e weendu yiite nduun. Weendu nduun woni maayde didaberde ndeen. ¹⁵ Neddo fuu mo innde muudum tawaaka ina winndaa e dewtere nguurndam ndeen, faddaama e weendu yiite nduun.

21

No huunde fuu heydintinirtee

¹ Caggal duum, nji'umi kammu keso e leydi keyri, sabo kammu arandeejo oon e leydi arandeeji ndiin fuu ndillii, maayo du walaa. ² Nji'umi Ngalluure Seniinde ndeen – dum woni Urusaliima keso oon – ina yuura dow kammu to Laamdo ina jippoo. Nde nyaayinaama hono no banjeteedo nyaayirta faa segiloo yaha to gorum ni. ³ Nanumi daande toownde yuurunde to joodorgal laamu toon, ina wi'a:

–Inan, joonnde Laamdo na woni hakkunde yimbe: o joodoto hakkundee maabe, be laatoo lenyol makko. Laamdo e hoore muudum wondan e maabe, laatoo

Laamdo maabe. ⁴ O mooytan gondi gite maabe fuu. Maayde e mettorgal e bullaali e naawalla keddataako, sabo kulle kiidde deen fuu paltake.

⁵ Joodiido e joodorgal ngaal oon wi'i:

–Inan, mido heydintina huunde fuu!

O wi'i kam:

–Winndu haalaaji diin. Wo di koolniidi, wo di goongaaji.

⁶ O wi'i kam katin,

–Huunde fuu timmii! Miin woni arandeejo, miin woni cakitotoodo. Miin woni fuddoode, miin woni timmoode. Neddo fuu domdudo, mi hokkan dum ndiyam nguurndam yuuradam e ildude ndeen bolum tawa yobaay faa'e. ⁷ Neddo fuu jaaliido heban dum fuu, mi laatoto Laamdo muudum, kam du laatoo biyam. ⁸ Ammaa waatube berde e be ngalaa goondinal e golloobe ko nyiddini e waroobe yimbe e fijoobe e dabarankooobe e rewoobe tooruuji e fenooobe been fuu, weendu yiite e sitti huubooru nduun woni ngedu mubben. Dum woni maayde didaberde ndeen.

Haala Urusaliima keso

⁹ Caggal duum, gooto e maleyka'en njeddo tiigiibe kaake jeddi keewde masiibaaji jeddi cakitotoodi diin wari, haaldi e am, wi'i:

–War faa mi holle banjaado, jom suudu Jawgel ngeel.

¹⁰ Ndeen keewumi Ruuhu, maleyka oon yaari kam faa dow waamnde mawnde toownde. O holli kam Urusaliima ngalluure seniinde ndeen ina yuura dow kammu to Laamdo ina jippoo. ¹¹ Inde wondi e darja Laamdo faa inde jalbira hono no hayre rimre ni, hono no hayre yaspa laabunde hono daandorgal ni. ¹² Kokuwol tekkungol toowngol ina filii nde. Ingol woodi dammbude sappo e didi, dammbugal fuu ina woodi maleyka. Lenyi biibe Israa'iila sappo e didi diin, inde mubben ina mbinndaa e dammbude deen: ¹³ dammbude lettugaaje deen wo tati, gorgaaje deen wo tati, sobbiireeje deen wo tati, hordooreeje deen du wo tati. ¹⁴ Kokuwol ngalluure ngool ina woodi kaaye joyyinirde sappo e

* **20:8** Yaajuuju e Maajuuju ina mbi'ee Gogu e Magogu e ibraninkoore.

didi. Dow majje inde nulaabe Jawgel sappo e dido been mbinndaa.

¹⁵ Maleyka kaaldoowo e am oon ina tiigii sawru kanje fonndirdu faa fonnda ngalluure ndeen e dammbude mayre e kokuwol mayre. ¹⁶ Tatteeji mayre nay diin fuu potu, njuuteefi mayre e njaajeefi mayre wo potu. O fonndiri nde sawru nduun, nde laatii estadiiji ujunaaje sappo e didi (12 000),* njuuteefi mayre e njaajeefi mayre e toweefi mayre fuu wo potu. ¹⁷ O fonndi kokuwol ngool, ngol hawri e piye hemre e capande nay e nay (144), piye de yimbe piyata deen maleyka oon fiyirta. ¹⁸ Kokuwol ngool nyibiraama hayre yaspa. Ngalluure ndeen du nyibiraama kanje dimo, ga'udo hono no daandorgal laabungal ni. ¹⁹ Rotere kokuwol ngalluure ngool ina nyaayiniraa sii kaaye dime fuu: arandeere ndeen yaspa, didaberde ndeen safiir, tataberde ndeen agate, nayaaberde ndeen emerooda, ²⁰ joyaaberde ndeen onikis, jeegaaberde ndeen sarduwaan, jeddaaberde ndeen kirisoliita, jeetataaberde ndeen beril, jeenaaberde ndeen topaas, sappoaberde ndeen kirisoparaas, sappo e go'aberde ndeen yasente, sappo e didaaberde ndeen ameeitis. ²¹ Dammbude sappo e didi deen wo kaaye luulu daneeye sappo e didi. Dammbugal fuu wo hayre luulu wootere. Balangol ngalluure ndeen wo kanje dimo, jalbiroowo hono no daandorgal ni.

²² Mi yi'aay suudu dewal e ley ngalluure ndeen, sabo Laamdo Joomiraado jom baawde fuu oon e Jawgel ngeel ngonni suudu dewal mayre. ²³ Ngalluure ndeen haajaaka naange naa lewru yalnana dum, sabo darja Laamdo yalnata nde. Jawgel ngeel woni lampal mayre. ²⁴ Lenyi adunaaru njahan ley annoora mayre. Kaanankooobe adunaaru been ngaddanan nde darja mu6ben. ²⁵ Dammbude mayre deen ombataako nyalooma. De ombataako fey, sabo jemma walaa e mayre. ²⁶ Darja e teddeengal lenyi adunaaru wadete ley mayre. ²⁷ Ko tuuni fuu naatataa e mayre, naa golloobe ko nyiddini, naa fenooobe. Ammaa naatoobe e mayre been

ngoni be inde mu6ben mbinndaa e dewtere nguurndam nde Jawgel ndeen.

22

¹ Caggal duum, maleyka oon holli kam maayo ngo ndiyam muudum hokkata nguurndam, njalbiroojam hono daandorgal. Idam yuura to joodorgal laamu Laamdo e Jawgel ngeel toon. ² Idam ila hakkunde laawol dewoowol ley ngalluure ndeen. Gerejeji maayo ngoon didi fuu, lekki kokkoohi nguurndam ina woni e muudum, ndimoohi kile sappo e didi, lewru fuu nde wootere. Haakorooji makki wo safaare dannooore lenyi adunaaru. ³ Ko Laamdo hudi fuu tawataake ley ngalluure ndeen katin. Joodorgal laamu Laamdo e Jawgel ngeel ina ngonni ley mayre. Maccube Laamdo ndewan dum. ⁴ Be nji'an yeeso muudum. Innde muudum du wonan e tiide mabbe. ⁵ Jemma walaa katin. Be ngalaa haaju e annoora lampal naa annoora naange, sabo Laamdo Joomiraado yalniranan be annoora muudum. Be laamoto faa abada abadin.

Haala gartol Iisaa

⁶ Maleyka oon wi'i kam:

—Haalaaji diin wo koolniidi, wo goongaaji. Laamdo Joomiraado, gattudo kongol muudum ley annabaabe oon, nuli maleyka muudum faa holla maccube muudum ko badii warude.

⁷ Iisaa wi'i:

—Ndaaree, mi waran ko booyataa!

Barke woodanii neddo fuu kaybudo ko dewtere annabaaku nde wi'i.

⁸ Wo miin, Yuhanna, woni nanudo, ji'udo kulle deen fuu. Caggal ko nanumi e ko nji'umi duum, kippiimi e leydi to koyde maleyka kollannoodo kam oon faa mi sujidana dum. ⁹ Ammaa o wi'i kam:

—Taa wadu! Miin du wo mi maccudo Laamdo hono maada, aan e sakiraabe maa annabaabe been, kam'en e hayboobe haalaaji dewtere nde. Sujidan Laamdo!

¹⁰ O wi'i kam katin:

—Taa suudu haalaaji annabaaku gondi e dewtere nde diin, sabo wakkati mo dum laatotoo oon badake. ¹¹ Gadoowo ko boni heddo e bonanda muudum, tuundo

* **21:16** Dum fuu na hawra e kilooji 2 200.

golle heddo e golleeji muudum tuundi diin, moyyo heddo e moyyuki muudum, ceniido heddo e senaare muudum!

¹² Iisaa wi'i:

—Ndaaree, mi waran ko booyataa. Midó wadda mbarjaari faa mi barjoo mono fuu haddi golle muudum. ¹³ Miin woni arandeejo e cakitotoodo, miin woni fuddoode e timmoode.

¹⁴ Barke woodanii lonnoobe saayaaji mu66en faa mbaawa nyaamude 6i66e lekki nguurndam kiin, 6e ndewa dammbude, 6e naata ngalluure ndeen.

¹⁵ Ammaa won6e caggal mayre 6een wo dawaadi e dabarankoo6e e fijoobe e waroo6e yim6e e rewoobe tooruuji e yidu6e fewre e wadoobe hiila.

¹⁶ Miin Iisaa, mi nului maleyka am faa seedoo kulle de e ley kawrite goondin6e deen. Miin woni dadol Daawda, wo mi yuwdi Daawda du. Miin woni hoodere fajiri jalboore ndeen!

¹⁷ Ruuhu e 6anjeteeo oon ina mbi'a:

—War!

Neddo fuu nando dum wi'a: «War!»

Neddo fuu domduo wara, jidudo yarude ndiyam kokkoojam nguurndam fuu jaba yara dam 6olum tawa yo6aay faa'e.

Timmoode

¹⁸ Miin Yuhanna, mido sappana neddo fuu nando haalaaji annabaaku gondi e dewtere nde diin: si neddo beydii e majji huunde, Laamdo beydanan dum masiibaaji cifaadi e ley dewtere nde. ¹⁹ Si neddo ittii goddum e haalaaji dewtere annabaaku nde, Laamdo ittan ngedu muudum e lekki nguurndam cifaaki e mayre kiin, kam e ngalluure seniinde sifaande e mayre ndeen.

²⁰ Ceedantoodo kulle deen oon wi'i:

—Tannyoral, mi waran ko booyataa!

Aamiina. War Iisaa Joomiraado!

²¹ Hinney Joomiraado meeden Iisaa wonda e moodon on fuu.